

ספרי' – אוצר החסידים – לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתָם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מָטָר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְגָךָ וְתִירֶשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבִהְמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבַדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַפְּכָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת גְּבוּיָם לְדָבָר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי גְבוּיָם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרַתְּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אוֹתָם לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֵמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְחָלֵק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֹשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
יִבְרֹכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּחַנֶּךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שָׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קמני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

בו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים והיילותם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור הולך על אברהם בשביל שהכיר את בוראו בילדותו לכך זכה לשם:

א לְדָוִד מְזֻמָּר נֶאֱמַר יְהוָה | לְאֹדְנִי שָׁב לִימִינִי עַד־אֲשִׁית אֵיבִיךָ הָרֶם לְרִגְלֶיךָ: ב מִטָּה עֲזָרְךָ יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רֹדֶה בְּקֶרֶב אֵיבִיךָ: ג עִמָּךְ נִדְבַת בָּיִת חֵילֶךְ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ מַל יְלֻדְתְּךָ: ד נִשְׁבַּע יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אֶת־הַכֹּהֵן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרָתִי מִלְּפִי־צֶדֶק: ה אֹדְנִי עַל־יְמִינֶךָ מִחֵץ בְּיוֹם־אִפּוֹ מְלָכִים: ו יִדְּיוֹ בְּגוֹיִם מָלֵא גִּוְיוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנְחָל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־בֵּן יָרִים רֹאשׁ:

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אֹדֶה יְהוָה בְּכָל־לֵב בְּסֹד יִשְׂרָאֵל וְעַדָּה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּהֶר פָּעִלוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמַדַת לָעַד: ד זָכַר עָשָׂה לְנַפְלָאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה: ה טָרַף נֶתַן לִירָאִיו יִזְכֹּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נֶאֱמָנִים כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֱמֶת וַיִּשְׂר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רֹאשִׁית חֲכָמָה | יֵרָאֵת יְהוָה שֶׁכֵּל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תְּהַלְתּוּ עֲמַדַת לָעַד:

"דבר מלכות"

מודפס בדפוס ידיעות תקשורת (2000) בע"מ בכ 41,000 עותקים

מתוכם הודפסו

12,500 עותקים על ידי – אחים דויטש תעשיות טקסטיל בע"מ

כל המעוניין להשתתף בהדפסת ה"דבר מלכות" מכמות של 5000 חוברות ומעלה יכול לכתוב לפאקס: 03-9606108 או למייל: USA @DvarMalchus.Org ו Israel@DvarMalchus.Org

ניתן להשיג את חוברות "דבר מלכות" בבתי חב"ד בארץ ובעולם ובמקומות דלהלן:

Brooklyn, NY:

Store	Address
Empire Kosher	529 Empire Boulevard
Post mark it	383 Kingston Avenue
Kol Tuv Grocery	409 Kingston Avenue
Hamafitz	361 Kingston Avenue
Albany bakery	337 Albany Ave

Store	Address
Judaica world	329 Kingston Avenue
kahan superette	317 Kingston Avenue
Kingston Bake Shop	380 Kingston Avenue
Merkaz Stam	309 Kingston Avenue
Dvar Malchus	717 empire blvd

ניתן להשיג את חוברות "דבר מלכות" בבתי חב"ד בארץ ובעולם ובמקומות דלהלן:

שם העיר והחנות		כתובת		שם העיר והחנות		כתובת	
אביטל	אללוק אלי	בארות יצחק יש	מרכז מסחרי	חולון	השופטים 26	חולון	קונדיטוריה דה - פריז
אבן יהודה מגה בעיר	מייסדים 2	בית אלעזרי	פינחסוב ישראל	חולון חצי חנים	המלאכה 31	חולון חצי חנים	המלאכה 31
אור הגנוז	שחר ולנר	ביתר עילית ספרינט מוטור	מרכז מסחרי	חולון שופרסל דיל	המלאכה	חולון שופרסל דיל	המלאכה
אור יהודה כמעט חנים	המפעל 13	בית שמש קיוסק החברים	ככר נוימן 1	חצור הגלילית שערי דלק	דרך הבונים 1	חצור הגלילית שערי דלק	דרך הבונים 1
אור יהודה סעד הרצל	השוק 1	בית שמש כמעט חנים	שדרות יגאל אלון מרכז ביג	חיפה יודן ספרים ואמנויות	חורב 15	חיפה יודן ספרים ואמנויות	מרכז חורב
אור עקיבא עובדיה אילן	דוד המלך 514	בית שמש סופר מרקט ברק	הרצל 9	חיפה ברגר אורי	הרצל 54	חיפה ברגר אורי	הרצל 54
אור עקיבא כמעט חנים	האילן 1 אזור תעשייה צפוני	בני ברק רמי לוי - רמת גן	מבצע קדש 68	חיפה רוזנטל צבי	ארלוזורוב 4	חיפה רוזנטל צבי	ארלוזורוב 4
אופקים בוכריס עמוס	הרצל 39	בני ברק מירן אליהו	ירושלים 59	חיפה בן ברוך שולמית ואלברט	דרך העצמאות 51	חיפה בן ברוך שולמית ואלברט	דרך העצמאות 51
אורנית אורנית פוד מרקט	מרכז מסחרי	בני ברק אושר עד	הקישון 11	חיפה מרכז זיו רח' טרומפלדור		חיפה מרכז זיו רח' טרומפלדור	
אזור נון סטופ מרקט	הרצל 32	בנימינה מכולת ירדנה	רחבת החנויות גבעת חן	חיפה שמידט מיכאלה	אורן 25 רוממה	חיפה שמידט מיכאלה	אורן 25 רוממה
אילת ג. י. ש. א. 63 בע"מ	האנפה 1/1	בת חפר	פיצה פצץ	חיפה רמי לוי	חלוצי התעשייה 73	חיפה רמי לוי	חלוצי התעשייה 73
אלקנה כמעט חנים	מרכז מסחרי חדש	בת-ים בורוכוב בלה	הרצל 56	טבריה רמי לוי	מרכז ביג צומת פוריה	טבריה רמי לוי	מרכז ביג צומת פוריה
אריאל יוסי ותמר חסון	כיכר העיר 4	בת ים פפיסמרו - הבית של פיס	הרב מימון	טבריה כמעט חנים	יהודה הלוי 113	טבריה כמעט חנים	יהודה הלוי 113
אריאל חלום מתוק	דרך הציונות 21	בת-ים חיימוב מוטי	פרלשטיין 21	טירת הכרמל כמעט חנים	קרן היסוד 2	טירת הכרמל כמעט חנים	קרן היסוד 2
אשדוד ויקטורי מוזרין	חנה סנש 1	גבע - בנימין רמי לוי	איזור התעשייה שער בנימין	יבנאל סיאני יהונתן	בית וגן	יבנאל סיאני יהונתן	בית וגן
אשדוד מינימרקט כינרת	כינרת 51	גבעת אבני כלבו אטיאספון בע"מ	סביונים	יבנאל ברכת אסנת	הגולן	יבנאל ברכת אסנת	הגולן
אשדוד כמעט חנים	גיא אוני 1	גבעת עדה מרכולית צוקר מנדל	חיי 67	יבנה כמעט חנים	המיסב 7 א.ת. יבנה	יבנה כמעט חנים	המיסב 7 א.ת. יבנה
אשדוד יוחנוף	ז'בוטינסקי 27 סטאר סנטר	גבעת שמואל שמולי משה	ביאליק 26	יבנה מזוז אליהו	הדרור 25	יבנה מזוז אליהו	הדרור 25
אשדוד פנינת שער לים	שוהם 2/9	גבעתיים יחזקאל דוד	שנקין 62	יהוד בורקס יוון	הורדים 13	יהוד בורקס יוון	הורדים 13
אשדוד מכולת אבזרדל	הסיטי 93/27	גדרה ויקטורי	פינס 3	ינוב פרץ אליין	"סופר המושבים"	ינוב פרץ אליין	"סופר המושבים"
אשקלון ויקטורי	שדרות בן צבי 48	גוש עציון רמי לוי	צומת הגוש	יקנעם יקנעם עילית	מרכז מסחרי	יקנעם יקנעם עילית	מרכז מסחרי
אשקלון מינימרקט מינה	הגבורה 7 (בית העירייה)	גן הדרום	צרכניה	ירוחם שופרסל		ירוחם שופרסל	
באר טוביה רמי לוי - קסטינה	מתחם ביג איזור התעשייה	גן יבנה ויקטורי	הכישור 3	ירושלים בא לי		ירושלים בא לי	
באר שבע אורן - על הדרך	נווה נוי	גני תקווה ויקטורי	מרכז הבמה הכרמל 20	ירושלים בית הדפוס 12		ירושלים בית הדפוס 12	
באר שבע אפגנר רונית	אלעזר שמואלי	גני תקווה וקנין רונן	עין גנים 7	ירושלים מאיר גרשון 38 פסגת זאב		ירושלים מאיר גרשון 38 פסגת זאב	
באר שבע מפגש ספיר	שד' ירושלים 2	דימונה מחסני השוק	קניון פרץ סנטר	ירושלים סופר-טי הרובע בע"מ		ירושלים סופר-טי הרובע בע"מ	
באר שבע מזנון אביב	החלוץ 106	דימונה מיני מרקט עדן	הצאלה 6	ירושלים חכמי גרי סיימון	שד' משה דיין 1	ירושלים חכמי גרי סיימון	שד' משה דיין 1
באר שבע מורדון איריס	שאול המלך 38 קניון שאול	הוד השרון בוכניק אבי	הבנים 10	ירושלים בית הכרם 29		ירושלים בית הכרם 29	
באר שבע מעדני השלום	חנות 14 תחנה מרכזית	הוד השרון חצי חנים	הרקון 2 קניון שרונים	ירושלים סופר היובל	אורגואי 3	ירושלים סופר היובל	אורגואי 3
באר שבע נאני בוקובזה	בן צבי 10 חנות 3 רכבת	זכרון יעקב אתגר מורן	הנדיב 26	ירושלים אלקאים דוד	פייר קניג 2	ירושלים אלקאים דוד	פייר קניג 2
באר שבע פלס יהודה	אחד העם 1	זכרון יעקב רמי לוי	קניון מול זכרון על כביש 4	ירושלים בן זקרי נתי -פילבוקס	עזה 34	ירושלים בן זקרי נתי -פילבוקס	עזה 34
באר שבע קוקליטסקי לאוניד	הצבי 51	חדרה מכולת בנמרט	הגיבורים 85	ירושלים בן חמו סימון	עמק רפאים 28	ירושלים בן חמו סימון	עמק רפאים 28

ה

שם העיר והחנות	כתובת
ירושלים בני יעקב מלאייב למסחר	פרנקפורטר 14
ירושלים קיוסק גול	דהומי בלוק 34
ירושלים דבש רן	מאיר גרשון 30
ירושלים שלגיה	דרך חברון 103
ירושלים ועקנין משה	דרך בית לחם 17
ירושלים סופרדיל	דרך בית לחם 74
ירושלים סופר דיל	דרך חברון 28
ירושלים יעקב עמוס	עין גדי 22
ירושלים מימורקט גילה	בן אליעזר אריה 62
ירושלים לוי געוון	אגריפס 131
ירושלים סופרמיני	ליכטנשטיין 1
ירושלים מאיר חמני	שלום יהודה 30
ירושלים מעלוני נוריאל	הצפירה 12
ירושלים מפגש הגבעה	שחל 58
ירושלים מצלאוי דוד	בן זכאי 7
ירושלים צור יורם	רחמילביץ 134
ירושלים קיוסק "מגיד"	שדרות המאירי 13
ירושלים רמי לוי - רמות	קרית משה דרך החורש 90 רמות ב
ירושלים ש.מ. שורתי מוזון בע"מ	אליהו קורן 19
ירושלים יודי יגאל	שלמה בן יוסף 20
ירושלים שמש מאיר	הפלמח 42
ירושלים שקויר דוד	עין גדי 19
ירושלים רמי לוי - מהדרין	כנפי נשרים 62
ירושלים רמי לוי שיווק השקמה	הפרסה 5 רב חן
ירושלים רמי לוי שיווק השקמה	האומן 15
ירושלים רמי לוי שיווק השקמה	יד חרוצים 18 קניון אחים ישראל
ירושלים צעצועי קנגורו	כיסופים 803
ירושלים אושר עד	בית הדפוס 29
ירושלים רבני יוסף	הנורית 21
ירושלים מדרכי מאיר	הששה עשר 41
כפר טרומן	צרננית כפר טרומן
כוכב יאיר כמעט חיים	מרכז מסחרי רח' דרך המרכז 4

שם העיר והחנות	כתובת
כפר יונה מגה בעיר	מנחם בגין 44
כוכב יעקב כמעט חינם	הכסף 1
כפר סבא ויקטורי	נתיב האבות 14, מרכז שרונה
כפר סבא בוסי לוי	פינס 16
כפר סבא סעיד רבי	ויצמן 128
כפר תבור	מישל שלמה
כרמיאל אמייב דוד	נשיאי ישראל 7
לוד ויקטורי - לוד מרכז	יוספטל 23
לוד ויקטורי לוד - נתב"ג	פסח לב 2 א.ת. צפוני לוד
לוד סופר ברקת	א.ת. צפוני לוד היוצרים 3
מבשרת ציון סופר מיני	אורן 47
מגדל העמק זיל זולו	נוף העמק 1
מגדל העמק כמעט חינם	רמת יזרעאל 11 מרכז מסחרי
מודיעין מינימרקט איילון	עמק איילון 18
מודיעין שופרסל דיל	מתחם ישפרו
מודיעין כמעט חינם	ישפרו סנטר שד' המלאכה 121
מודיעין רמי לוי	צומת שילת
מורשת משגב	צרכייה
מישור אדומים רמי לוי	איתם 1
מנחמיה	מזרחי זכאי יעל
מתן כמעט חינם	הדר 84
נהריה מינימרקט מילניום	ההגנה 29
נהריה כמעט חינם	הגדוד 21
נהריה	כניסה לרכבת
נס ציונה פיצוץ ענת	ויצמן 22
נצרת עילית מרכול השלום	הגפן 1/5
נצרת עילית כמעט חינם	היצירה 12 אזור תעשיה ג'
נשר אביסורו שאול	דרך השלום 16
נשר סופר רמות יצחק	האלון 35
נשר רמי לוי	דרך השלום 13
נתיבות מסס שושנה	ירושלים 47
נתיבות כמעט חינם	בעלי מלאכה 11 צים סנטר

שם העיר והחנות	כתובת
נתיניה ר. ג. סופרמרקטינג	בארי 48
נתיניה גרס דוב	סמילנסקי 15
נתיניה פז שמעון ואילנה	הגפן עין התכלת 18
נתיניה מינימרקט רעות	פתח תקווה 42
עומר חטואל שמואל	רותם 15
עין בוקק - ים המלח	מינימרקט פטרא
עין הנצי"ב	סופרמרקט אלה
עלי	ליתן שלמה
עכו	כניסה לרכבת
עכו זגורי אורית	מרכז רסקו 17
עפולה כמעט חינם	קהילת ציון 1
עפולה גבאי	תחנה מרכזית אגד
עפולה רמי לוי	יהושע חנקין 14
עקרון יוחננוף	המלך חסן 1
ערד מיני מרקט טללים	שמעון 38
ערד דברים שצריך	חן 34 מרכז מסחרי
עתלית	סונול
עתלית כמעט חינם	רח' הרדוף מרכז מסחרי
פרדס חנה כהן נתן	ככר הנשיא
פרדס חנה רמי לוי	איזור תעשייה הישן
פתח תקווה מינימרקט יפה חוברה	אחווה 112
פתח תקווה כמעט חינם	צומת ירקונים
צפת כחלון אייל	ירושלים 11
צפת פישדלו נתן	כנען 204
צפת כהן אהרן	איזור תעשייה חדש
קציר מינימרקט קציר	דרך האלון 141
קצירן א.ד. עומר	מרכז מסחרי איתן
קרית אתא כהן משה	סוקולוב 40
קרית אתא כמעט חינם	ההסתדרות 247
קרית ביאליק ספיר ד. קמעונות בע"מ	לילך 9 גבעת הרקפות
קרית ביאליק בן נעים יעקב	הניצנים 1 סביניה
קרית ביאליק רמזניו חיים	שדרות חן 1

ניתן להשיג את חוברות "דבר מלכות" בבתי חב"ד בארץ ובעולם ובמקומות דלהלן:

שם העיר והחנות	כתובת
תל אביב מכלת איזי	בלוך 35
תל אביב לוזון חיים	קהילת ורשה 27
תל אביב כמעט חנים	נחלת יצחק 20 מגדלי ת"א
תל אביב מוטי מרקט	קהלת פאדובה 20
תל אביב מגה בעיר - מעוז אביב	בני אפרים 209
תל אביב מינימרקט ככר המדינה	ה' באייר 64
תל אביב ממתקי קנדי	קומה 4 תחנה מרכזית
תל אביב מרכולית בבלי	הזוהר 32
תל אביב מינימרקט מאנה	אבן גבירול 61
תל אביב פלדמן בע"מ	מרכז בעלי מלאכה 6
תל אביב ספיר ד.ן.קמפונאות בע"מ	אינשטין 64
תל אביב OZ 4 YOU	ויצמן 6
תל אביב פיצוחי שלמה	אחימאיר 15
תל אביב	בית אל 15
תל אביב מטייב ניסים	פינס 34
תל אביב מינימרקט עמית	מוזיר 3
תל אביב צרכניית הגוש	יחזקאל שטריכמן 9
תל אביב גן פרי וירק	אפטר 9
תל אביב רפאילוב אנטולי	בראלי 18
תל אביב "התחנה הישראלית"	דרך מנחם בגין 116
תל אביב רכבת מרכז סבידור	משתי הכניסות
תל אביב רכבת האוניברסיטה	משתי הכניסות
תל אביב רכבת השלום	ליד הכניסה
תל אביב סופר שוק	ברוריה 19
תל אביב גיגי	טאגור 55 רמת אביב
תל אביב כהן יואל - רמת אביב	טאגור 38 רמת אביב
תל מונד רגע מתוק	הדקל 52

שם העיר והחנות	כתובת
רחובות כמעט חנים	אופנהיימר 10 קרית המדע
רחובות יוחננוף	קרית המדע מול תחנת הרכבת
רחובות מימינרקט ההולנדית	הר הצופים 17
רחובות תחנת רכבת	משתי הכניסות
רחובות מגה	דרך ירושלים 15
רחובות מגה בול שפע שוק	דרך ירושלים 2
רמלה כמעט חנים	אריה לוין 1
רמלה כמעט חנים	קלאונר 10
רמלה ויקטורי	קניון קרית הממשלה
רמת גן סופר רני (לגעת באושר)	ביאליק 21
רמת ישי אביאל מליחי	הארז
רעננה מגה בול, סניף מרכז גולן	אחוזת 198
רעננה קולד מיכאל	אוסטרובסקי 41
רעננה קיוסק בן צור	בורוכוב 87
שדה אילן	צרכנית שדה אילן
שדרות ויקטורי	סמטת הפלדה 3
שדרות חן מרקט	נאות אשכול 1
שילה	לוינתן שלמה
שערי תקווה	יהלום 25
תל אביב פיצוחי פנקס	פנקס 45
תל אביב אביגל לבנה	יהודה הנשיא 13
תל אביב אהרונ יגאל	ברודצקי 50 רמת אביב
תל אביב אס שרותי הסעדה בע"מ (משען)	שלונסקי 6
תל אביב מפגש הקשת	הקשת 6
תל אביב המקום של גל	הירקון 323
תל אביב זרבאילוב בחטיאר - ז.ע.א	קהלת לבוב 24
תל אביב מינימרקט לינוי	בצלאל 4

שם העיר והחנות	כתובת
קרית גת הממתקים של שגיב	שד. גת 44
קרית גת מגידיש אודי	שד. מלכי ישראל 162
קרית גת ויקטורי	הרימון 2 (פינת הגפן)
קרית גת ביטון יחיא	עתניאל בן קנו 5
קרית גת ויקטורי	דרך הדרום 3
קרית חיים הפלס	אח"י אילת 15/9
קרית חיים	כניסה לרכבת
קרית מוצקין אוחיון מורן מימון	שד' גושן 55
קרית מוצקין	יחזקאל חנה
קרית מוצקין שופרסל שלי	שד' ויצמן 1
קרית מוצקין	כניסה לרכבת
קרית מלאכי ויקטורי	ז'בוטינסקי 8
קרית שמונה שופרסל	הנשיא 4 (קניון נחמיה)
ראש העין ויקטורי	שבזי 26
ראש העין קהלני שלום	שבזי 15
ראש העין רמי לוי	איזור תעשייה לב הארץ
ראש פינה סופר מעיין	מרכז מסחרי
ראשון לציון שביב שמואל	רוטשילד 15
ראשון לציון חן מרקט	זלמן שזר 18
ראשון לציון חצי חנים	לח"י 16
ראשון לציון מינימרקט אור	רוטשילד 88
ראשון לציון הושיר איציק	הנחשול 30 נוה ים
ראשון לציון תחנת רכבת	בכניסה
ראשון לציון פיצוחי כהן ובניו	מורדי הגיטאות 103
רחובות אליאס שי שלמה	הרצל 147
רחובות יוחננוף	צומת בילו
רחובות חנות בר כל	מדאר 27
רחובות יוחננוף	איזור התעשייה קרית משה

מפתח כללי

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

- (יט) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן קסא
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קסא
- (כא) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן קסב
- (כב) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קסה
- (כג) דרך מצותיך – ספר המצוות
אדמו"ר ה"צמח צדק" קסו
- (כד) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קסח
- (כה) קונטרס עץ החיים
אדמו"ר מוהרש"ב קסח
- (כו) ספר המאמרים ה'תש"ט
אדמו"ר מוהרי"צ קסט
- (כז) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ קע
- (כח) רשימת תרצ"ט
אדמו"ר מוהרי"צ קעב
- (כט) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ קעב
- (ל) ביאורים לפרקי אבות פרק ו' קעד
- (לא) חומש לקריאה בציבור קעה
- (לב) לוח זמנים לשבוע פרשת ראה קפב
- (לג) סדר הדלקת נרות לשבת קודש קפג

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים ק"י קי"א ג
- (ג) מאמר ד"ה ראה אנכי וגוי
שבת פרשת ראה, מבה"ח אלול, ה'תשי"ז ח
- (ד) שיחת שבת פרשת ראה, מבה"ח אלול, ה'תשי"ז ... כב
- (ה) לקוטי שיחות פרשת ראה (בלה"ק) כרך יט כט
- (ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל לג
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח - פרשת ראה לד
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת ראה לו
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ראה סז
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת ראה סח
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ראה פ
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם פב

שיעורי רמב"ם – מהדורת וגשל:

- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ראה פה
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ראה קטו
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת ראה קכב
- (טז) נביאים וכתובים
שמואל-ב פרק ט, תהלים פרק ל קכט
- (יז) עין יעקב מסכת שבת קלא
- (יח) מסכת חולין עם ביאורים
מדף נו עד דף סב קלב

1 רֵאָה אֲנִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה, אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר
2 תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִיָּה אִתְּכֶם.¹
3 כלומר, אם תשמעו אל מצוות ה' תזכו לברכה. וְצִרְיָךְ לְהִבִּין² מֵהַ
4 שְׁפָתוֹב אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ,
5 מדוע המצב בו בני ישראל
6 שומעים אל מצוות ה' נקרא
7 "אשר תשמעו" דְּלִכְאוּרָה,
8 מִצַּד סִגְנוֹן הָעֲנָן הָיָה
9 לִיָּה לְמִימֵר הִיָּה לוֹ לומר,
10 כלומר היה צריך להיות כתוב
11 אִם תִּשְׁמְעוּ, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב
12 בְּצַד הַהֶפְכִי הַמִּצַּב הַהַפְּכֵן
13 מ'תשמעו', הגורם את היפך
14 הברכה, אִם לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל
15 מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּסְרַתְם וְגו',
16 וְלִמָּה נֶאֱמַר אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ
17 וְלֹא בִסְגָנוֹן מִקְבִּיל לַמִּצַּב הַהַפְּכֵן,
18 הֵינִי "אם תשמעו"?
19 גַּם צִרְיָךְ לְהִבִּין מֵהַ
20 שְׁפָתוֹב אֲנִי נֹתֵן
21 לְפָנֶיכֶם, מֵהוּ עֲנִין אֲנִי
22 וְלִפְנֵיכֶם שְׁהִי כָל דְּבַר בְּתוֹרָה
23 מְדוּקָה וְכִיּוֹן שֶׁהַכּוֹתֵב לֹא נִאֶמַר
24 בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְכִי
25 אֵלֶּא דוּקָא בְּשִׁימוֹשׁ בִּבְטוּיִים
26 "אנכי" ו"לפניכם" צריך להבין
27 מֵהַ הַמִּשְׁמָעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל
28 הַבִּטּוּיִים הַלָּלוּ?
29 וְגַם צִרְיָךְ לְהִבִּין מֵהַ
30 שְׁאוּמֵר תִּשְׁמְעוּ, כִּי בִמְכַס
31 רָאוֹן גַּם בִּטּוּי זֶה לֹא מֵתֵאֵם
32 לְתוֹכָן וְסִגְנוֹן הַכּוֹתֵב
33 דְּלִכְאוּרָה, כִּיּוֹן שְׁפָתוֹב
34 זֶה מְדַבֵּר בְּעֲנִין הַמִּצְוֹת
35 (בְּסִיּוּם הַכּוֹתֵב כּוֹ מְפֹרֵשׁ שֶׁהַבִּטּוּי תִּשְׁמְעוּ מִתִּיחַס: אֶל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִיָּה אִתְּכֶם), וְעַקֵּר עֲנִין הַמִּצְוֹת הִיא
36 הַקִּיּוּם וְהַעֲשִׂיָּה, אִם-כֵּן הָיָה לִיָּה לְמִימֵר הִיָּה לוֹ לומר אֲשֶׁר
37 תַּעֲשׂוּ, וּמֵהוּ אֲוִמְרוּ אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ וְלִכֵּן צִרְיָךְ לְהִבִּין אֶת הַמִּשְׁמָעוֹת
38 הַפְּנִימִית שֶׁל הַבִּטּוּי "תשמעו" שֶׁבִּגְלָלָה נִקַּט הַכּוֹתֵב בְּלִשׁוֹן זֶה וְלֹא לִשׁוֹן
39 "תקיימו" או "תעשו".

42 וְלִכְאוּרָה אֲפֹשֶׁר לְבָאֵר זֶה אֶת הַשְּׂאֵלָה הַאֲחֵרוֹנָה, מִדּוּעַ נִאֶמַר
43 "תשמעו" וְלֹא "תעשו", עַל-פִּי מֵהַ שְׁפָתוֹב בְּמִדְרָשׁ³ עַל הַפְּסוּקָה⁴
44 שְׁמְעוּ דְּבַר ה' [השם] בֵּית יַעֲקֹב, מִשָּׁל לְמִלָּךְ שְׁהִי לוֹ ב'
45 כּוֹסוֹת כּוֹ', [לשון המדרש הובא להלן] כִּף אֲמַר הַקְּב"ה שְׁתִּי
46 כּוֹסוֹת מְזֻגָתִם לְפָנֶי
47 בְּסִינִי, נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע,
48 שְׁכַרְתֶּם נַעֲשֶׂה, הִזְהָרוּ
49 בְּנִשְׁמַע, הִדָּא הוּא דְּכַתִּיב
50 זֶה שְׁכַתוֹב שְׁמְעוּ דְּבַר ה' בֵּית
51 יַעֲקֹב.

בס"ד. שבת פרשת ראה, מברכים החודש אלול, ה'תשי"ז (הנחה בלתי מוגה)

52 וְהָיָה לְשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ: מִשָּׁל לְמִלָּךְ
53 שֶׁאֵמַר לְעִבְדֵּי שְׁמָרוּ לִי ב' כּוֹסוֹת
54 הַלָּלוּ וְהִיָּה דִיאֲטְרִיטָא [עָלִי
55 זְכוּכִית יְקִירִים] אֲמַר לוֹ: הוּא הִדְּהִי
56 בָּהֶם. עַד שֶׁהוּא [הַמִּלָּךְ] נִכְנָס
57 לְפִלְטִין [לִאֲרִמּוֹן], הִיָּה עֲגַל אֶחָד
58 שְׂרִי עַל פֶּתַח הַפִּלְטִין, נִגַּח
59 [הַעֲגַל אֶת] הָעֵבֶד וְנִשְׁכַּר אֶחָד
60 מֵהֶם [מִהַכּוֹסוֹת] וְהִיָּה הָעֵבֶד
61 עוֹמֵד וּמִרְתָּה [רִדְעָה וּמִפְחָד] לְפָנָיו
62 הַמֶּלֶךְ. אֲמַר לוֹ: לֵמָּה אַתָּה
63 מִרְתָּה? אֲמַר לוֹ: שִׁנְגַּחֲנִי עֲגַל
64 וְנִשְׁכַּר אֶחָד מִשְׁנֵי הַכּוֹסוֹת. אֲמַר לוֹ
65 הַמֶּלֶךְ: אִם כֵּן, דַּע וְהִזְהָר בְּשִׁנִּי.
66 כִּךְ אֲמַר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: שְׁנֵי
67 כּוֹסוֹת מְזֻגָתִם בְּסִינִי, נַעֲשֶׂה
68 וְנִשְׁמַע. שְׁכַרְתֶּם נַעֲשֶׂה, עֲשִׂיתֶם
69 לְפָנָיו עֲגַל, הִזְהָרוּ בְּנִשְׁמַע. הוּא,
70 שְׁמְעוּ דְּבַר ה' בֵּית יַעֲקֹב.
71 וְעַל-פִּי-זֶה לְפִי הַמִּדְרָשׁ
72 הָאֲמֹר אֲפֹשֶׁר לְפָרֵשׁ מֵהַ
73 שְׁנֵאֱמַר כָּאֵן אֲשֶׁר
74 תִּשְׁמְעוּ, וְלֹא "אשר תעשו"
75 דִּכְיוֹן שְׁכּוֹס שֶׁל נַעֲשֶׂה
76 נִשְׁכַּר, בַּחֲטָא הַעֲגַל שְׁכָּסָם
77 בְּנוֹשָׂא קִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּמַעֲשֶׂה בְּפִעוּל וְשִׁכַּר אֶת הַנַּעֲשֶׂה שֶׁאֵמַר יִשְׂרָאֵל בְּמִתֵּן
78 תּוֹרָה כִּךְ שֶׁרָק הַנִּשְׁמַע נִשְׁאָר הִרִי עֲקָר הָעֵבֶדָה שְׁתוּבְעִים עֲכָשׁוּ
79 הִיא לְהִזְהָר בְּכּוֹס שֶׁל נִשְׁמַע, שְׁזָהוּ אֲוִמְרוּ אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ.
80 אֲמָנָם, הַסֵּכֶר זֶה אֵינוֹ מֵהוּוֹה מַעֲנָה רָאוּי לְשִׂאֵלָה לֵמָּה לֹא נִאֶמַר בְּכַתּוּב "אשר
81 תַּעֲשׂוּ", כִּי דְּבַר הַמִּדְרָשׁ גּוֹפֵא [עַצְמוֹ] צְרִיכִים בְּאוּר, שְׁהִי
82 אִי-אֲפֹשֶׁר לִזְמֹר שְׁעֵכָשׁוּ [מֵאֵד חֲטָא הַעֲגַל וְאִילָךְ] לֹא שְׁתוּבְעִים אֶת

(1) ריש פרשתנו (ראה יא, כו-כז). (2) בכל הבא לקמן – ראה ד"ה ראה תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' שצו ואילך). וראה אוה"ת פרשתנו ע' תרסח ואילך. וראה גם ד"ה לך אמר לבי דש"פ נצו"י שהוא המשך למאמר זה (תו"מ ח"כ ע' 253 ואילך). (3) שמו"ר פכ"ז, ט. (4) ירמ' ב, ד.

ביאור בדרך אפשר

1 עֲנִין הָעֲשִׂיָה, וְכָל עֲנִין הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת עֲכָשׁוּ הוּא רַק בְּעֲנִין
 2 הַשְּׁמִיעָה בְּלִבְדּוֹ, כִּי בְּאֵמַת הִנֵּה אֲדוּכָה, לֹא זֶה בְּלִבְדּוֹ שֶׁגַם עֲכָשׁוּ
 3 נִרְשֵׁת הַעֲשִׂיָה אֲלֵא כָּל עֲנִין הַלְמוּד וְהַשְּׁמִיעָה הוּא רַק בְּשִׁבִּיל
 4 הָעֲשִׂיָה, שֶׁהָעֲשִׂיָה הוּא הָעֵקֶר⁵, וְכִמְאָמֵר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁶
 5 הַלְמוּד שֶׁלֹּא עַל-מִנְתּוֹ
 6 לַעֲשׂוֹת נֹחַ לוֹ שְׂתֵת־הַפֶּן
 7 שְׁלִיתוֹ עַל פָּנָיו, וְעֵדִיף שֶׁלֹּא
 8 יִיוֹלָד כָּלל לְפִי שֶׁכָּל עֲנִין
 9 הַשְּׁמִיעָה הוּא רַק בְּשִׁבִּיל
 10 הָעֲשִׂיָה, וְאִם כֵּן אֵיךְ
 11 אֶפְשָׁר לֹמַר דְּמַעֲכָשׁוּ
 12 תּוֹבְעִים מְלַמְעֵלָה רַק אֵת
 13 עֲנִין הַשְּׁמִיעָה בְּלִבְדּוֹ,
 14 אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ. וּמֵאַחֵר
 15 שְׁבוּדָאֵי גַם עֲכָשׁוּ תּוֹבְעִים אֵת
 16 הַעֲשִׂיָה וְאֲדוּכָה הִיא הָעֵקֶר,
 17 חֲזוֹת הַשְּׂאֵלָה מִדּוּעַ נֹאמַר
 18 בְּכַתּוּב שְׁכֵנִי יִשְׂרָאֵל יִזְכּוּ לְבִרְכָה
 19 "אֲשֶׁר [אִם] תִּשְׁמְעוּ" וְלֹא "אֲשֶׁר
 20 תַעֲשׂוּ"?
 21 וְהַדְּבָר יוֹבֵן בְּהַקְדַּמַּת בִּיאוּר
 22 הַמִּשְׁמַעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל
 23 הַמוֹשְׁגִים "שְׁמִיעָה" ו"עֲשִׂיָה"
 24 וְהַהֲבִדֵל בִּינֵיהֶם.
 25 (ב) וְהִנֵּה בְּעֲנִין חִלּוּקֵי
 26 הַמִּדְרָגוֹת דְּשְׁמִיעָה
 27 וְעֲשִׂיָה, אֵימָא בְּזִהְרָה⁷,
 28 שְׁמִיעָה בְּהַאי אֲתֵר תְּלִיא
 29 [הַשְּׁמִיעָה תְּלוּיָה בְּמִקּוֹם הַזֶּה], עֲשִׂיָה לְעִילָא [לְמַעְלָה]. וּפְרָשׁוּ
 30 ה'מִקְדָּשׁ מְלֶךְ וְהִרְמָזוּ' [מִפְּרָשֵׁי הַזֶּהוּר הַמִּקְוִבִּלִים רַבִּי שְׁלֹמֹה בַּחֲגֹלוֹ
 31 מִחֲבֵר הַסֵּפֶר 'מִקְדָּשׁ מֶלֶךְ' וְרַבִּי מֹשֶׁה זִכּוֹת] שְׁמִיעָה בְּהַאי אֲתֵר תְּלִיא,
 32 בְּבַחֲרִינָת מַלְכוּת, עֲשִׂיָה לְעִילָא, בְּבַחֲרִינָת בִּינָה. כְּלוּמַר שְׁדוּגַת
 33 הַשְּׁמִיעָה בְּרוּחָנוּת הִיא בְּבַחֲרִינָת מַלְכוּת [הַאֲחֵרוֹנָה מֵעֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת]
 34 וְדוּגַת הַעֲשִׂיָה בְּרוּחָנוּת הִיא בְּבַחֲרִינָת בִּינָה [הַשְּׁנִיָּה מֵעֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת
 35 הָעֲלִיּוֹנוֹת].
 36 וְצִרְיָה לְהִבְיִין⁸, וְהִלָּא בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת מְבֹאֵר הַפֶּן הַנִּלְ, בְּנִיגוּד
 37 לְמִבּוּאֵר כֵּאֵן שֶׁהַשְּׁמִיעָה קְשׁוּרָה בְּסִפִּירַת הַמַּלְכוּת וְהַעֲשִׂיָה קְשׁוּרָה בְּסִפִּירַת
 38 הַבִּינָה, מִבּוּאֵר בְּמִקְוֹמוֹת אַחֵרִים בְּדִיּוּק לְהִיפֵךְ - דְּעֲנִין הַשְּׁמִיעָה הוּא
 39 בְּסִפִּירַת הַבִּינָה, פִּדְיוֹעַ⁹ שְׁחֻקְמָה וּבִינָה הֵם בְּבַחֲרִינָת רִאֲיָה
 40 וְשְׁמִיעָה, עֲנִינֵי הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת מְבֹאֵרִים בְּמִקְוֹמוֹת רִבִּים בְּחוֹת
 41 הַחֲסִידוֹת לְפִי מְשֻׁלֵּם וְדוּגְמָאוֹת מִנֶּפֶשׁ הָאָדָם שִׁישׁ בָּהֶם עֶשֶׂר כּוֹחוֹת מְקַבְּלִים
 42 לַעֲשׂוֹת הַסְּפִירוֹת. וְכֵן גַּם בְּעֲנִין זֶה שֶׁל הַשִּׁיכוּת הַמִּיּוֹחֵד שֶׁל הַחֲכָמָה לְרִאֲיָה

ביאור בדרך אפשר

43 וְשֶׁל הַבִּינָה לְחֲכָמָה: תְּפִיסַת וְקִלְיַת דְּבַר בְּשִׁכָּל נִקְרָאת גַּם בְּשֵׁם רִאֲיָה כְּפִי
 44 שְׁמוּכֵן מִהִבְטָאוֹ רִאֲיָה ב'עֵין הַשְּׁכָל' שֶׁמִּשְׁמַעוֹתוֹ תְּפִיסָה וְקִלְיָה שֶׁל דְּבַר בְּצוּרָה
 45 בְּרוּרָה, וּדְאִית וּבְהִירָה כִּאִילוֹ הַדְּבָר נִרְאָה בְּעֵינִים. וּבְנוֹשָׂא זֶה יֵשׁ הַבְּדֵל מִהוּתִי
 46 בֵּין הַקִּלְיָה וְהַתְּפִיסָה כְּכּוֹחַ הַחֲכָמָה לֹו שְׁבִכּוֹת הַבִּינָה, קִלְיָה בְּאִמְצָעוֹת
 47 הַחֲכָמָה דּוּמָה לְרִאֲיָה וְאִילוֹ
 48 קִלְיָה בְּאִמְצָעוֹת הַבִּינָה דּוּמָה
 49 לְשְׁמִיעָה. בְּמוּכֵן זֶה, שֶׁהַחֲכָמָה
 50 מְסוּגֶלֶת לְהַבִּין אֵת הַדְּבָר בְּרִמָּה
 51 גְּבוּהָה יוֹתֵר שֶׁל בְּהִירוֹת ב'עֵין
 52 הַשְּׁכָל, וְלִגְרוֹם לְאִדָּם לְחוֹשׁ קְרוֹב
 53 לְנוֹשָׂא הַמוּכֵן יוֹתֵר מֵאִשֶׁר הַבִּנָּה
 54 שֶׁל בִּינָה בְּלִבְדּוֹ שְׁכָה הַנוֹשָׂא אֲכָן
 55 מוּכֵן אֲבָל הוּא פְּחוֹת מֵאִיר וּבְהִיר
 56 וּפְחוֹת קְרוֹב. וּמְדוּכָר בְּהַבְּדֵל
 57 גְּדוֹל וּמֵאִדּ מִהוּתִי כְּמוֹ הַהֲבִדֵל
 58 בֵּין רִאֲיָתִי דְּבַר בְּעֵינִים לְשְׁמִיעָתוֹ
 59 בְּאֲחוּזִים שְׁכֻמוּכֵן הַקְּרִיבָה
 60 וְהַמוֹחֲשִׁיּוֹת בְּרִאֲיָה הִיא גְּדוּלָה
 61 לְאִין שִׁיעוּר. וּמִבּוּאֵר בְּקַבְלָה
 62 וְחֲסִידוֹת כִּי שֵׁם הוּא הַמּוֹרֵכֵב
 63 מֵאַרְבַּעַת הָאוֹתוּיּוֹת י', ה' ו' ה' ה'
 64 מוֹפִיעַ בְּצוּרוֹת שְׁנוֹנוֹת, בְּהַתָּאם
 65 ל'מִילּוֹ' שֶׁל הָאוֹתוּיּוֹת. הָאוֹת ה'
 66 לְמַשֵּׁל יְכוּלָה לְהוֹיֹת ב'מִילּוֹ' ה'
 67 וְלִהְיוֹת כֵּן - ה', וְהִיא יְכוּלָה
 68 לְהוֹיֹת ב'מִילּוֹ' אֶל"ף - ה', או
 69 ב'מִילּוֹ' יו"ד - ה'. וְאַחַת הַצּוּרוֹת
 70 הִיא שֵׁם הוּא ב'מִילּוֹ' יוּדִי"ן הִינּוּ
 71 יו"ד ה"י וְא"ו ה"י שְׁעוּלָה בְּגִימְטְרִיא 63 וְנִקְרָא שֵׁם ס"ג וְשֵׁם זֶה מְכוּוֹן כְּנֶגֶד
 72 סְפִירַת הַבִּינָה. וּמֵאַחֵר שְׁסִפִּירַת הַבִּינָה קְשׁוּרָה בְּנוֹשָׂא הַשְּׁמִיעָה, כְּנִל - וְלִכְּן
 73 אֲזַן שֶׁהִיא אִיכָר הַשְּׁמִיעָה בְּגִימְטְרִיא ס"ג עִם ה' 10¹⁰, כְּלוּמַר, אֲזַן הִיא
 74 בְּגִימְטְרִיא 58 וּבְתוֹסַפַּת ה' (5) - בְּגִימְטְרִיא ס"ג (63) וְהַקֶּשֶׁר שֶׁל ה' לְעֲנִין זֶה
 75 מְבֹאֵר בְּסִפְרֵי קַבְלָה (כְּפִי שְׁצִיּוּן בְּהַעֲרוֹת).
 76 וְבְּעֲנִין הָעֲשִׂיָה מְבֹאֵר בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת שֶׁהִיא בְּסִפִּירַת
 77 הַמַּלְכוּת, וְלִכְּן נִקְרָאת מַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת בְּשֵׁם עֲשִׂיָה
 78 שְׁבֹאֲצִילוֹת, וְאִם כֵּן, הִרִי זֶה הַפֶּן הַמְּבֹאֵר כֵּאֵן שֶׁשְּׁמִיעָה
 79 בְּמַלְכוּת וְעֲשִׂיָה בְּבִינָה.
 80 יֵשׁ לְהַבִּין אַפּוֹא אֵת הַמִּשְׁמַעוֹת שֶׁל הָאִמּוּר לְעִיל בְּשֵׁנֵי הַפְּרָטִים, גַּם שֶׁהַשְּׁמִיעָה
 81 הִיא בְּמַלְכוּת, דְּבַר שְׁעוּמֵד בְּסִתִּירָה לְמִבּוּאֵר בְּמִקְוֹמוֹת אַחֵרִים הַשְּׁמִיעָה הִיא
 82 בְּבִינָה וְגַם אֵת הָאִמּוּר שֶׁהַעֲשִׂיָה הִיא בְּבִינָה, דְּבַר שְׁסוּתֵר אֵת הָאִמּוּר בְּמִקְוֹמוֹת
 83 אַחֵרִים שֶׁהַעֲשִׂיָה הִיא בְּמַלְכוּת.
 84 וְהִנֵּה, לְפַחוֹת חֶלֶק אֶחָד מִהַשְּׂאֵלָה מֵהַ שְׁכָתוֹב בְּזִהְרָה שְׁשְׁמִיעָה

(5) ראה אבות פ"א מ"ז. (6) ירושלמי ברכות פ"א ה"ב. (7) ח"ג קח, ב. (8) מק"מ שם. (9) תו"א משפטים עה, א. ובכ"מ. (10) ראה עץ חיים שער ד (שער אח"פ) פ"ג-ה.

שבת פרשת ראה, מברכים החודש אלול, ה'תשי"ז

ביאור בדרך אפשר

1 בְּהַאי אֲתֵר תְּלִיא, הֵינּוּ בְּסִפִּירַת הַמְּלָכוֹת, אֶפְשָׁר לְבָאֵר
2 שְׂאִין זֶה סוֹתֵר לְמָה שְׂפָתוֹב בְּכֶמָה מְקוֹמוֹת שְׁמִיעָה הִיא
3 בְּבַחֲנִיַת בִּינָה, לְפִי שְׁזָה תְּלוֹי בְּחִלּוּקֵי הַמְּדַרְגּוֹת שְׂפָהֶם
4 מְדַבְּרִים. כִּידוּעַ, יִיתְכֵן שְׁאוֹתוֹ דְּבַר עֲצֻמוֹ יוֹגֵדֵר בְּהַגְדֵּרוֹת שׁוֹנוֹת בְּהַתָּאם

5 לְנוֹשֵׂא הַנִּידוֹן וּבְמִיּוּחַד כֹּאשֶׁר

6 מְדוּבָר בְּהַגְדֵּרַת דְּרָגָה מְסוּיִמַת
7 לְעוֹמַת הָאֲחֵרַת, שְׁאוֹתוֹ דְּבַר
8 עֲצֻמוֹ יִכּוֹל לְקַבֵּל הַגְדֵּרָה אַחַת
9 לְעוֹמַת דְּרָגָה מְסוּיִמַת, וְהַגְדֵּרָה
10 שׁוֹנָה בְּהַשְׁוִיָּה לְדְרָגָה אַחֶרֶת.
11 כְּמוֹ, לְמַשֵּׁל, הָאֵם דְּבַר מְסוּיִים
12 מוֹגֵדֵר גְּבוּהָ אוֹ נִמּוֹךְ, מוֹבֵן
13 בְּפִשְׁטוֹת שְׁאוֹתוֹ דְּבַר עֲצֻמוֹ
14 נִחְשָׁב גְּבוּהָ בִּיחַס לְמַשְׁהוּ נִמּוֹךְ
15 מִמֶּנּוּ וְכֵה בַעַת יִכּוֹל לְהִיט
16 מוֹגֵדֵר נִמּוֹךְ בִּיחַס לְדְבַר גְּבוּהָ
17 מִמֶּנּוּ. וּבְעִנְיָנוּ – הַקְּבִיעָה
18 שְׁמִיעָה הִיא אֲכֵן בְּבִינָה, נְכוֹנָה
19 בְּאֶשֶׁר מְדַבְּרִים בְּעִנְיָן
20 הַהִבְדֵּל בֵּין חֻכְמָה וּבִינָה,
21 אֲזִי רְאִיָּה הִיא בְּחֻכְמָה
22 וְשְׁמִיעָה בְּבִינָה, כִּי בִיחַס
23 לְבִהֲיוֹת וְהָאוֹר שֶׁל הַשֶּׁכֶל
24 בְּחֻכְמָה, שֶׁנִּמְשָׁל לְרִאִיָּה, קְלִיטָה
25 וְתַפְסִיט הָרַעִיּוֹן הַשֶּׁכֶלִי בְּבִינָה
26 דּוֹמָה לְשְׁמִיעָה, כְּנִל – וְעַם
27 זֹאת לְשִׁמְדֵּבְרִים בְּעִנְיָן

28 זְעִיר־אַנְפִּין [פְּנִים וְעִירוֹת, כִּינּוּ בְּקַבְלָה לַשֵּׁשֶׁת הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת חֹסֵד
29 גְּבוּרָה תַּפְאֶרֶת נִצָּח הוֹד יִסּוֹד הַמְּשִׁפִּיעוֹת אוֹר לַסְּפִירַת הַמְּלָכוֹת וְנַחֲשׁוֹת בַּחֲנִית
30 זָכַר לְעוֹמַת הַמְּלָכוֹת הַמְּקַבֵּלַת אֶת הָאוֹר וְנִקְרָאָה נִקְבָּה -] וְנוֹקְבָא
31 - מַלְכוּת - הַמוֹשְׁפַעַת וּמְקַבֵּלַת, אֲזִי רְאִיָּה הִיא בְּבַחֲנִיַת זְעִיר־אַנְפִּין
32 וְשְׁמִיעָה בְּבַחֲנִיַת מְלָכוּת. וְהֵינּוּ שְׁלִגְבִי הַחֻכְמָה הִנֵּה שְׁמִיעָה
33 הִיא בְּבִינָה, וְלִגְבִי זְעִיר־אַנְפִּין שְׁמִיעָה הִיא בְּמַלְכוּת. נִמְצָא
34 שֶׁלְּפָחוֹת לִגְבִי מִיְּקוּמָה שֶׁל בַּחֲנִית הַשְּׁמִיעָה בְּסִפִּירוֹת, מִיּוֹשֶׁבֶת הַסְּתִירָה, כִּי
35 אֲכֵן יֵשׁ בַּחֲנִית שְׁמִיעָה גַם בְּבִינָה וְגַם בְּמַלְכוּת. בְּבִינָה – בִּיחַס לַחֻכְמָה שֶׁהִיא
36 בַּחֲנִית רִאִיָּה, וּבְמַלְכוּת – בִּיחַס לְבַחֲנִית זְעִיר־אַנְפִּין שֶׁבִּיחַס לְמַלְכוּת בַּחֲנִית
37 זְעִיר־אַנְפִּין הִיא רִאִיָּה.

38 וְכַפִּי שְׁמִיעָה דְּגָמָא לְדָבָר - שְׁאוֹתוֹ עֲנִיין עֲצֻמוֹ מִשְׁתִּיךְ פַּעַם לַסְּפִירָה
39 כּוֹז וּפַעַם לַסְּפִירָה אַחֶרֶת שְׁזֶה תְּלוֹי לִגְבִי מִהַ מְדַבְּרִים - בְּעִנְיָן "זֶה" וְ"כֵה".
40 בְּלִשׁוֹנוֹת הַפְּסוּקִים בְּתַנ"ךְ מִצִּינוּ פַּעַמִּים רַבּוֹת הַבִּיטוּיִים "זֶה" (כְּמוֹ "זֶה הָדָבָר
41 אֲשֶׁר צִוִּיתָ ה'") וְ"כֵה" (כְּמוֹ "כֵּה אִמְרָה ה'") דְּלַפְעָמִים מְבָאֵר שְׂפָחֲנִית
42 זֶה הִיא בְּחֻכְמָה וּבַחֲנִיַת כֹּה בְּבִינָה, דְּהִנֵּה אִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
43 זַל"ל כָּל הַנְּבִיאִים נִתְּנָבְאוּ כֹהָ (הַלְשׁוֹן הָרָגִיל בְּנוֹבָאֵת הַנְּבִיאִים

ביאור בדרך אפשר

44 בְּתַנ"ךְ הוּא "כֵּה אִמְרָה ה'", כְּנִל) וּמִלְשָׁה נִתְּנָבְאוּ בְּזֶה (כְּמוֹ בְּפִסּוֹק הַפּוֹתַח
45 אֶת פֶּרֶשֶׁת מִטּוֹת: "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה... זֶה הָדָבָר אֲשֶׁר צִוִּיתָ ה'") וּמְבָאֵר בְּזֶה¹²,
46 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שְׁנִבּוּאָת מֹשֶׁה (זֶה) הִיא בְּחֻכְמָה, כִּי אוֹר הַשֶּׁכֶל
47 כְּפִי שֶׁהוּא בְּחֻכְמָה, גְּדוֹל יוֹתֵר וּמֵאִיר יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר אוֹר הַשֶּׁכֶל כְּפִי שֶׁהוּא בְּבִינָה,
48 לְכֵן בְּנוֹבָאֵת מֹשֶׁה שֶׁהִיא נְעִלִית

49 יוֹתֵר נִאֲמַר "זֶה", בִּיטוּי שֶׁמִּשְׁמַעוֹ
50 רִאִיָּה קְרוּבָה וּמוֹחֲשִׁית, כְּדוּמָה
51 לְדְבַר הַנִּמְצָא מוֹל עֵינֵי הָאָדָם
52 וְהוּא יִכּוֹל לְהַצְבִּיעַ עָלָיו וְלוֹמַר
53 "זֶה". אֲבָל וְנוֹבָאֵת שְׂאֵר
54 הַנְּבִיאִים (כֹּה) הִיא
55 בְּבִינָה, שְׁכָה קְלִיטָה וְתַפְסִיט
56 הַדְּבָרִים הִיא בְּרִמָּה יוֹתֵר נִחוּתָה
57 שֶׁל בְּהִירוֹת וּמוֹחֲשִׁית, וְכֹאמֹר
58 לְעִיל שְׁבִינָה לְעוֹמַת חֻכְמָה הִיא
59 כְּשִׁמִּיעָה לְעוֹמַת רִאִיָּה, וְלִכֵּן
60 שְׂאֵר הַנְּבִיאִים נִתְּנָבְאוּ בְּ"כֵה"
61 [=הַמְּבַטֵּא עֲנִיין שֶׁל דִּימוּן]
62 בִּיטוּי שֶׁלֹּא מִלְמַד עַל אוֹתָהּ רִמָּה
63 שֶׁל קִירְבָה וּמוֹחֲשִׁית כְּמוֹ "זֶה"
64 אֲלֵא פָחוֹת מִכֵּן ו - בִּידוּעַ¹³
65 דְּשִׁרְשׁ וּמְקוֹר הַנְּבִיאוּתָה
66 בְּדֶרֶךְ כָּלִל, לְקַטְעַת נְבוּאָת מֹשֶׁה
67 רַבּוֹ הִיא מִהֲבִינָה.
68 וְלַפְעָמִים מְבָאֵר שֶׁהַמוֹשְׁגִים
69 "זֶה" וְ"כֵה" מִתִּיחִסִּים לְדְרָגוֹת
70 אַחֲרוֹת לְחַלּוּטִין - שְׂפָחֲנִית

71 זֶה הִיא בְּזְעִיר־אַנְפִּין, שֵׁשֶׁת הַמִּידוֹת, כְּנִל כְּמוֹ שְׂפָתוֹב¹⁴ זֶה אֱלִי,
72 הַבִּיטוּי שְׁכּוֹ הַשְּׁתַּמְשׁוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּעַת קְרִיעַת יָם סוֹף כְּשֶׁהִיטָה הַתְּגִלּוֹת שֶׁל
73 הַמִּידוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת וּבַחֲנִיַת כֹּה הִיא בְּמַלְכוּת, כְּדָמוּתוֹ¹⁵ כְּמוֹ
74 שְׁכָתוֹב לִגְבִי בְּרִיאַת הָאָדָם "עָשָׂה אֱדָם בְּצַלְמִנוּ כְּדָמוּתֵנוּ", ("כֵּה") כְּמוֹ דְּמוּתוֹ
75 וְהַכוּוֹנָה לְבַחֲנִית הַמְּלָכוֹת, כְּמִבּוּאֵר בְּחִסְדוֹת שֶׁהַבְּרִיאָה וְהַהֲתַהוּוֹת (בֹּאָה
76 מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצֻמוֹ אֲבָל הִיא בֹּאָה וְיִוֵּרֶת כְּפֻעֵל) עַל יְדֵי סְפִירַת
77 הַמְּלָכוֹת. נִמְצָא שְׁאוֹתוֹ מוֹשֵׁג יִכּוֹל לְשַׁמֵּשׁ בְּמַשְׁמַעוֹת שׁוֹנוֹת - וְהֵינּוּ,
78 שְׂפָעֵנִין חֻכְמָה וּבִינָה, כֹּאשֶׁר מְדוּבָר אוֹדוֹת חֻכְמָה בִּיחַס לְבִינָה וְעַל בִּינָה
79 בִּיחַס לַחֻכְמָה, הִנֵּה חֻכְמָה הִיא בַּחֲנִיַת זֶה וּבִינָה הִיא בַּחֲנִיַת כֹּה.
80 וּבְעִנְיָן זְעִיר־אַנְפִּין וְנוֹקְבָא, כֹּאשֶׁר מְדוּבָר עַל הַמִּידוֹת (זְעִיר־אַנְפִּין)
81 בִּיחַס לְמַלְכוּת (נוֹקְבָא) וְעַל מַלְכוּת בִּיחַס לְמִידוֹת (זְעִיר־אַנְפִּין) הִנֵּה
82 זְעִיר־אַנְפִּין הוּא בַּחֲנִיַת זֶה, וּמַלְכוּת בַּחֲנִיַת כֹּה - וְלִכֵּן הָעוֹבֵדָה
83 שֶׁפַּעַם הַמוֹשְׁגִים "זֶה" וְ"כֵה" מִתִּיחִסִּים לַחֻכְמָה וּבִינָה וּפַעַם אַחֶרֶת הֵם
84 מִתִּיחִסִּים לְמִידוֹת וּמַלְכוּת אֵינָה מִהוּוֹה סְתִירָה, כִּי בְּזֶה" וְ"כֵה" יֵשׁ כְּמָה
85 דְּרָגוֹת וְאֵין פֶּלֶא בְּכֵן שֶׁפַּעַם הַכוּוֹנָה לְעִנְיָן זֶה וּפַעַם לְעִנְיָן אַחֵר. וְמוֹבָן,
86 דְּהִגָּם שְׂפָחֲנִית כֹּה דְּבִינָה הִיא לְמַעְלָה מִבַּחֲנִיַת זֶה דְּזְעִיר-

(11) ראה ספרי ופרש"י ר"פ מטות. (12) ראה אוה"ת מטות ע' א'רפג ואילך. (13) ראה תקו"ז תכ"א (מט, א). (14) בשלח טו, ב. (15) בראשית א, כו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אֲנִפִּין, כי סוף סוף הבינה היא בדרגה יותר גבוהה מאשר המידות (כמבואר
2 בהרחבה בתורת החסידות כיצד בנפש האדם המוחין הן מקור המידות, ועל
3 דרך זה למעלה, כביכול, וגם הדרגות הנמוכות יחסית במוחין הם בדרגה
4 גבוהה יותר מהדרגות היותר גבוהות של המידות), מְכַל־מְקוֹם נִקְרָאת

5 הַבִּינָה כֹּה, באותו ביטוי

6 שמשמש בהזדמנויות אחרות
7 לספירת המלכות ביחס למידות
8 לְפִי שְׁלִיבֵי בְּחִינַת זֶה
9 דְּחֻכְמָה, הֵנָּה הַבִּינָה הִיא
10 בְּחִינַת כֹּה.

11 וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה כמו שנתבאר
12 לעיל לגבי "זה" ו"כה" יוֹכֵן
13 גַּם בְּעֵנִין רְאִיָּה וְשְׁמִיעָה,
14 דְּבַעֲנִין חֻכְמָה וּבִינָה

15 כאשר מדובר על חכמה ביחס
16 לבינה ועל בינה ביחס לחכמה
17 הֵנָּה חֻכְמָה הִיא בְּחִינַת
18 רְאִיָּה, וּבִינָה הִיא בְּחִינַת
19 שְׁמִיעָה, וְהֵינּוּ

20 שְׁבַמְדִּירָגָה שֶׁהַחֻכְמָה
21 תּוֹפְסֶת בְּבִחְיַת רְאִיָּה,
22 רְאִיַּת הַמַּהוּת, שהיא תפיסה
23 בהירה ומוחשית ביותר הנובעת

24 מהבנה והשגה בעצם מהותו של
25 הדבר המושג, הדומה לראיה
26 בעיניים הֵנָּה בְּאוֹתָהּ
27 הַמְדִּירָגָה תּוֹפְסֶת בִּינָה רַק

28 בְּבִחְיַת שְׁמִיעָה, וְיָדֵיעַת
29 הַמְצִיאוֹת בלבד ללא השגה
30 במהות הדבר שהיא תפיסה
31 הרבה פחות מוחשית ורחוקה

32 יחסית כרחוק השמיעה
33 מהראיה.

34 אֲמָנָם מֵהַשְׁזַעֲר־אֲנַפִּין
35 הוּא בְּחִינַת רְאִיָּה, אֵף
36 שְׁבַחֲחִינַת זְעִיר־אֲנַפִּין הוּא

37 בְּוִדְאִי לְמִטָּה מִבְּחִינַת בִּינָה, הָרִי זֶה לְפִי שֶׁהָרְאִיָּה בְּבִחְיַת זְעִיר
38 אֲנַפִּין הִיא בְּמְדִירָגָה אַחֲרֵת לְגַמְרִי מְהֻרָא שְׁבַמְדִּירָגַת הַחֻכְמָה.
39 וְהֵינּוּ, דָּזָה שְׁבִינָה הִיא בְּחִינַת שְׁמִיעָה הַנַּחוּתָה וְרַחוּקָה מֵאֵד

40 מִבְּחִינַת רְאִיָּה הָרִי זֶה לְגַבִּי הַמְדִּירָגָה שֶׁהַחֻכְמָה תּוֹפְסֶת בְּבִחְיַת
41 רְאִיַּת הַמַּהוּת, שְׁבַמְדִּירָגָה זֹאת תּוֹפְסֶת הַבִּינָה רַק בְּבִחְיַת
42 שְׁמִיעָה וְיָדֵיעַת הַמְצִיאוֹת. אֲמָנָם מֵהַשְׁזַעֲר־אֲנַפִּין הִיא
43 בְּחִינַת רְאִיָּה, הָרִי זֶה בְּמְדִירָגָה אַחֲרֵת, נְמוּכָה בְּהֻרְבָּה מֵאוֹתָהּ דְּרָגָה

44 שְׁבִינָה הִיא נִתְפַּסֶּת בְּדֶרֶךְ שְׁמִיעָה בלבד, ואותה דרגה נמוכה - שְׁבַחֲחִינַת
45 זְעִיר־אֲנַפִּין הִיא נִתְפַּסֶּת בְּבִחְיַת רְאִיַּת הַמַּהוּת, וּבְבִחְיַת
46 מְלָכוּת הִיא בָּאָה רַק בְּבִחְיַת שְׁמִיעָה וְיָדֵיעַת הַמְצִיאוֹת.

הִיא לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת זֶה דְּזַעֲר־אֲנַפִּין, מְכַל־מְקוֹם
נִקְרָאת הַבִּינָה כֹּה, לְפִי שְׁלִיבֵי בְּחִינַת זֶה דְּחֻכְמָה, הֵנָּה
הַבִּינָה הִיא בְּחִינַת כֹּה. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה יוֹכֵן גַּם בְּעֵנִין רְאִיָּה
וְשְׁמִיעָה, דְּבַעֲנִין חֻכְמָה וּבִינָה הֵנָּה חֻכְמָה הִיא בְּחִינַת

רְאִיָּה, וּבִינָה הִיא בְּחִינַת שְׁמִיעָה, וְהֵינּוּ שְׁבַמְדִּירָגָה
שֶׁהַחֻכְמָה תּוֹפְסֶת בְּבִחְיַת רְאִיָּה, רְאִיַּת הַמַּהוּת, הֵנָּה
בְּאוֹתָהּ הַמְדִּירָגָה תּוֹפְסֶת בִּינָה בְּבִחְיַת שְׁמִיעָה, וְיָדֵיעַת
הַמְצִיאוֹת. אֲמָנָם מֵהַשְׁזַעֲר־אֲנַפִּין הוּא בְּחִינַת רְאִיָּה,

אֵף שְׁבַחֲחִינַת זְעִיר־אֲנַפִּין הוּא בְּוִדְאִי לְמִטָּה מִבְּחִינַת
בִּינָה, הָרִי זֶה לְפִי שֶׁהָרְאִיָּה הִיא בְּמְדִירָגָה אַחֲרֵת לְגַמְרִי.
וְהֵינּוּ, דָּזָה שְׁבִינָה הִיא בְּחִינַת שְׁמִיעָה הָרִי זֶה לְגַבִּי

הַמְדִּירָגָה שֶׁהַחֻכְמָה תּוֹפְסֶת בְּבִחְיַת רְאִיַּת הַמַּהוּת,
שְׁבַמְדִּירָגָה זֹאת תּוֹפְסֶת הַבִּינָה בְּבִחְיַת שְׁמִיעָה וְיָדֵיעַת
הַמְצִיאוֹת. אֲמָנָם מֵהַשְׁזַעֲר־אֲנַפִּין הִיא בְּחִינַת רְאִיָּה,

הָרִי זֶה בְּמְדִירָגָה אַחֲרֵת, שְׁבַחֲחִינַת זְעִיר־אֲנַפִּין הִיא
נִתְפַּסֶּת בְּבִחְיַת רְאִיַּת הַמַּהוּת, וּבְבִחְיַת מְלָכוּת הִיא
בָּאָה רַק בְּבִחְיַת שְׁמִיעָה וְיָדֵיעַת הַמְצִיאוֹת. וְעַל־פִּי־זֶה

יִתְפָּרֵשׁ מֵאֲמֵר הַזֶּה שְׁשִׁמְיעָה הִיא בְּמְלָכוּת, שְׂאִין זֶה
סוֹתֵר כָּלֵל לְמָה שֶׁכָּתוּב בְּמְקוֹם אַחֵר שְׁשִׁמְיעָה הִיא
בְּבִינָה. אֲמָנָם, מֵהַשְׁזַעֲר־אֲנַפִּין הִיא בְּחִינַת רְאִיָּה, הֵינּוּ

שְׁבַעֲנִין שְׁמִיעָה וְעֵשִׂיָּה גּוֹפָא, הֵנָּה הָעֵשִׂיָּה הִיא לְמַעַלָּה
מִהַשְׁמִיעָה, אֵינּוּ מוֹכֵן לְכַאוֹרָה, שֶׁהָרִי זֶה הִפֹּךְ הַמְבָּאָר
בְּכֻמָּה מְקוֹמוֹת שְׁשִׁמְיעָה הִיא בְּבִינָה וְעֵשִׂיָּה הִיא

בְּמְלָכוּת, הֵינּוּ שְׁשִׁמְיעָה הִיא לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת עֵשִׂיָּה.
וְצָרִיךְ לְהַבִּין מֵהַשְׁכָּתוּב בְּזֶה שְׁשִׁמְיעָה בְּהָאִי אֶתֵּר תְּלִיָּא
וְעֵשִׂיָּה לְעִילָא, שְׁמִיעָה מְשַׁמַּע שֵׁשׁ מְדִירָגָה בְּעֵשִׂיָּה שֶׁהִיא
לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת שְׁמִיעָה.

המבואר במקומות אחרים וגם לגופו של עניין, שכן בחינת שמיעה היא דרגה
גבוהה יותר מבחינת עשייה ולכן מסתבר ומתקבל על הדעת ששמיעה היא
בבינה, דרגה עליונה בספירות, ועשייה היא במלכות, הדרגה התחתונה

והאחרונה בספירות וְצָרִיךְ לְהַבִּין מֵהַשְׁכָּתוּב בְּזֶה שְׁשִׁמְיעָה בְּהָאִי
אֶתֵּר תְּלִיָּא וְעֵשִׂיָּה לְעִילָא [שהשמיעה תלויה במקום זה, בחינת
המלכות ועשייה למעלה, בבחינת בינה] שְׁמִיעָה מְשַׁמַּע שֵׁשׁ מְדִירָגָה
בְּעֵשִׂיָּה שֶׁהִיא לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת שְׁמִיעָה. ולכן יתכן לייחס את

העשייה לדרגה גבוהה ואת השמיעה לדרגה נמוכה (כדומה לאמור לעיל
שבדרך כלל בחינת "זה" נעלית מבחינת "כה" אבל יש דרגה ב"זה" שנמוכה
מבחינת "כה").

47 וְעַל־פִּי־זֶה יִתְפָּרֵשׁ מֵאֲמֵר הַזֶּה שְׁשִׁמְיעָה הִיא בְּמְלָכוּת,
48 שְׂאִין זֶה סוֹתֵר כָּלֵל לְמָה שֶׁכָּתוּב בְּמְקוֹם אַחֵר שְׁשִׁמְיעָה הִיא
49 בְּבִינָה.

ובכן מבואר חלקה הראשון של הסתירה שהובאה לעיל הכיצד במקום אחד
51 נאמר ששמיעה היא בבחינת

52 בינה ובמקום אחר נאמר
53 ששמיעה היא בבחינת מלכות,
54 שכן יש שמיעה ויש שמיעה.
55 בדרגה גבוהה, ביחס לראיה

56 שבבחינת חכמה, בינה היא
57 שמיעה בלבד, ובדרגות הנמוכות
58 יותר, ביחס לראיה של בחינת
59 זעיר־אנפין, השמיעה היא

60 בבחינת המלכות.

61 אֲמָנָם, אֵף שְׁבִיאוֹר זֶה מְסַפֵּק
62 מְעַנֶּה לְחֶלֶק אֶחָד שֶׁל הַשְּׁאֵלָה,
63 עֲדִיין דְּרוּשׁ הַסֵּבֶר לְגַבִּי הַחֶלֶק
64 הַשְּׁנִי שֶׁל הַשְּׁאֵלָה הַכִּיצַד נִיתֵן

65 לַהֲבִין אֵת דְּבָרֵי הַזֶּה שְׁשִׁמְיעָה
66 הִיא בְּבִחְיַת מְלָכוּת וְעֵשִׂיָּה הִיא
67 בְּבִחְיַת בִּינָה וְהָרִי בְּמִקְוֹמוֹת
68 אַחֵרִים מְבֹאָר לְהִפְךָ, שְׁשִׁמְיעָה

69 הִיא בְּבִינָה וְעֵשִׂיָּה הִיא
70 בְּמִלְכוּת: מֵהַשְׁזַעֲר־אֲנַפִּין
71 וְעֵשִׂיָּה לְעִילָא, הֵינּוּ
72 שְׁבַעֲנִין שְׁמִיעָה וְעֵשִׂיָּה
73 גּוֹפָא, הֵנָּה הָעֵשִׂיָּה הִיא

74 לְמַעַלָּה מִהַשְׁמִיעָה, אֵינּוּ
75 מוֹכֵן לְכַאוֹרָה, שֶׁהָרִי זֶה
76 הִפֹּךְ הַמְבָּאָר בְּכֻמָּה
77 מְקוֹמוֹת שְׁשִׁמְיעָה הִיא

78 בְּבִינָה וְעֵשִׂיָּה הִיא
79 בְּמְלָכוּת, הֵינּוּ שְׁשִׁמְיעָה
80 הִיא לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת
81 עֵשִׂיָּה. כלומר, הדבר תמוה הן

82 בגלל חוסר ההתאמה עם
83 המבואר במקומות אחרים וגם לגופו של עניין, שכן בחינת שמיעה היא דרגה
84 גבוהה יותר מבחינת עשייה ולכן מסתבר ומתקבל על הדעת ששמיעה היא
85 בבינה, דרגה עליונה בספירות, ועשייה היא במלכות, הדרגה התחתונה

86 והאחרונה בספירות וְצָרִיךְ לְהַבִּין מֵהַשְׁכָּתוּב בְּזֶה שְׁשִׁמְיעָה בְּהָאִי
87 אֶתֵּר תְּלִיָּא וְעֵשִׂיָּה לְעִילָא [שהשמיעה תלויה במקום זה, בחינת
88 המלכות ועשייה למעלה, בבחינת בינה] שְׁמִיעָה מְשַׁמַּע שֵׁשׁ מְדִירָגָה
89 בְּעֵשִׂיָּה שֶׁהִיא לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת שְׁמִיעָה. ולכן יתכן לייחס את

90 העשייה לדרגה גבוהה ואת השמיעה לדרגה נמוכה (כדומה לאמור לעיל
91 שבדרך כלל בחינת "זה" נעלית מבחינת "כה" אבל יש דרגה ב"זה" שנמוכה
92 מבחינת "כה").

ביאור בדרך אפשר

1 (ג) ויובן כל זה על-פי מה שמצינו במתן תורה בענין
2 הקדמת נעשה לנשמע¹⁶, דבכללות יש בזה ג' בחינות
3 בעבודת העבודת ה' נשמע, נעשה, והקדמת נעשה לנשמע.
4 כלומר, העובדה שבמתן תורה בני ישראל הקדימו נעשה לנשמע היא לא רק

5 ענין אחד, אלא נושא שכולל

6 בתוכו שלושה ענינים שונים

7 בעבודת השם: א) "נשמע" (ב)

8 "נעשה" (ג) הקדמת נעשה

9 לנשמע.

10 והענין בזה, דהנה,

11 נשמע הוא ענין קבלת

12 על מלכות שמים, שזהו

13 היסוד ללמוד התורה

14 וקיום המצות, והינו,

15 שללמוד התורה וקיום

16 המצות אמנם כולל הבנה

17 והשגה של דברי התורה וקיום

18 המצוות מתוך חיות והתלהבות

19 אבל היסוד והבסיס לכל זה

20 אינו מצד הטעם ודעת

21 שמבין ומשיג שכן צריך

22 להיות, אלא עבודתו היא

23 בקבלת על. וכמו עבודת

24 העבד לאדונו, שאין זה

25 מצד הטעם ודעת, העבד

26 ממלא את פקודות אדונו לא

27 בגלל שהוא מבין ומשיג בשכלו

28 שהפקודות מובנות ומוצדקות

29 אלא - שאדרכה לעבד אינו

30 נוגע כלל לא חשוב לו ולא

31 אכפת לו אם הוא מבין את

32 הענין אם לאו, אלא הוא

33 מקבל עליו את עלו של

34 האדון שכל מה ששומע

35 מהאדון צריך לקיים מבלי התחשב כלל עם הבנתו והשגתו

36 וגם אם לפי הבנתו של העבד הפקודות של האדון לא מוצדקות, הוא מבצע

37 אותן בפועל ללא היסוס כי הוא מבטל את עצמו ואת המציאות האישית שלו

38 לגבי המציאות והרצונות של אדונו. וזהו ענין נשמע, שהוא הבטול

39 דקבלת על, שאינו נוגע לו כלל אם יש לו הבנה בענין אם

40 לאו, להיותו בתנועה דקבלת על, נשמע, ששומע (ע"ר הערש

41 זיך צו = הוא מקשיב) לכל דברי האדון ומקיימם.

42 והנה, הבטול דקבלת על הוא יסוד העבודה בלמוד התורה

ביאור בדרך אפשר

43 וקיום המצות, כי, כפאשר עבודתו היא על-פי טעם ודעת,
44 היינו מצב בו האדם לומד תורה ומקיים מצות בהתאם להבנה וההשגה שלו
45 ומבלי לבטל את מציאותו כלפי הקדוש-ברוך-הוא ומצוותיו, אזי אין קיום
46 לעבודה, שהרי אפשר שמצד השגתו יטעה, אין כל וודאות

47 שתמיד אכן יתאימו השכל

48 והרצונות האישיים שלו לרצון ה'

49 ויתכן שיגיע למסקנות מוטעות

50 עד שיעשה הפך רצון

51 העליון, בחשבו שכן

52 צריך להיות ובמצב כזה הוא

53 יסור מהדרך הנכונה ויבא לידי

54 כך שלתורה ולמצוות שלו לא

55 יהיה קיום.

56 וכמו שמצינו גבי שאול

57 המלך שעבודתו היתה

58 על-פי טעם ודעת (שאול

59 מרחובות הנהר¹⁷, שהוא

60 ענין הבינה לעומת החכמה

61 שבה הרעיון השכלי הוא עדיין

62 בבחינת נקודה, בינה היא

63 הרחבה של הרעיון בתוספת

64 פרטים, עומק ורוחב, כמו נהר

65 מים רחב. והכתוב "שאול

66 מרחובות הנהר" (שאול במלכי

67 עשו ולפי פשוטו לא מדבר

68 בשאול המלך) נדרש בקבלה

69 וחסידות כרמו לכך ששאול

70 המלך היה בעל הבנה והשגה

71 גדולה ורחבה ועבד את ה' על פי

72 טעם ודעת, הנה מצד

73 השגתו נכשל כו', וכאשר

74 נצטוו להרוג את עמלק ולהמית

75 גם את הבהמות של עמלק, הרי

76 למעשה הוא חמל על מיטב

77 הצאן והבקר ולא הרג אותם. וזאת, משום שמעשיו התנהלו על פי טעם ודעת

78 - דכיון שידע והשיג את גדל מעלת ענין הקרבנות, דרזא

79 דקרנא עולה עד רזא דאין-סוף¹⁸, כדברי הזוהר שסוד הקרבנות

80 עולה עד סוד האין-סוף, חשב שפאשר הקרבנות יהיו מעמלק,

81 מעמק תחת [=מהדרגא הנמוכה ביותר], אזי תהיה העלילה למעלה

82 יותר, כי ביורד והעלאה של ניצוצות הקדושה שירדו עמוק יותר ולמטה יותר

83 יש לו חשיבות ועדיפות לגבי ביורד ניצוצות שלא ירדו עד כדי כך. וזהו -

84 זו המשמעות הפנימית בכך ששאול המלך אמר לשמואל הנביא, כהסבר לכך

(16) משפטים כד, ז. שבת פח, א. (17) לשון הכתוב - וישלח לו, לו. עץ חיים שער ח (שער דרושי נקודות) פ"ד. (18) ראה זח"ב רלט, א. זח"ג כו, ב. - ראה גם סד"ה והקרייתם (תו"מ ח"ב ע' 193).

ביאור בדרך אפשר

1 שלא קיים את ההוראה להרוג גם את הבהמות של עמלק - שְׁאֲמַר
2 הַקִּימוֹתִי אֶת דְּבַר הַיְוָי¹⁹, דְּפָרוֹשׁ הַקִּימוֹתִי הוּא עַל-דֶּרֶךְ מָה
3 שֶׁכָּתוּב²⁰ וַתִּקֶּם אֶת דְּבָרֶיךָ כִּי צָדִיק אָתָּה, הֵינִי, שֶׁבִּבְחִינַת
4 דְּבַר הַיְוָי שֶׁהוּא עֲנִין סְפִירַת הַמַּלְכוּת, כַּמְבֹאֵר בַּקְּבֻלָּה וְחִסְדוֹת
5 שִׁסְפִירַת הַמַּלְכוּת הַמְבִיאָה לִידֵי

6 גִּלְיֵי וְהַמְשַׁכָּה אֶת הַסְּפִירֹת
7 שֶׁלֹּמַעֲלָה הַיְמָנָה, הַמּוֹחִין
8 וְהַמִּידוֹת, נִמְשָׁלָה לְכוֹחַ הַדִּיבּוּר
9 שְׂבָאֵם הַמְגַלָּה אֶת מָה שֶׁנִּמְצָא
10 בַּמּוֹחוֹ וּבִלְבּוֹ, וְכִינן שִׁסְפִירַת
11 הַמַּלְכוּת הִיא הַסְּפִירָה הָאֲחֵרונה
12 וְהַתַּחֲנוּנָה בִּיטוּר צָרִיף לְפַעַל
13 בַּה קִימָה וְעֲלִיָּה, וְזֶהוּ
14 שְׁאֲמַר הַקִּימוֹתִי אֶת דְּבַר
15 הַיְוָי, בַּחֲנִית הַדִּיבּוּר, וְזֶה
16 לַמּוֹת שֶׁכּוֹפֵעַל הָפַר אֶת דְּבַר ה'
17 כִּי "הַקִּימוֹתִי" לֹא מִתְפָּרֵשׁ (רַק)
18 בַּמּוֹכֵן שֶׁל קִיּוֹם אֵלָּא בַּמּוֹכֵן שֶׁל
19 קִימָה וְעֲלִיָּה לְפִי שֶׁחֲשַׁב
20 שְׁעַל-יָדֵי בְּרוּר הַנִּיצוּצוֹת
21 דְּעִמָּק תַּחַת הַנִּיצוּצוֹת שֶׁנִּפְלו
22 בַּסְּפִירַת הַמַּלְכוּת תַּהֲיָה
23 הַקִּימָה וְהַעֲלִיָּה בִּבְחִינַת
24 עִמָּק רוּם וְשֶׁאֵל חֲשַׁב בְּטַעַת
25 שְׁדוּקָא הַקִּרְבָּנוֹת שִׁקְרִיבו
26 מִהַצָּן וְהַבֶּקֶר שֶׁל עַמְלָק יִגְרָמוּ
27 נַחַת רוּחַ לַמַּעֲלָה. וְהִי הָאֲמָת
28 הִיא כְּפִי שְׁאֲמַר לוֹ
29 שְׁמוּאֵל שְׁעִנֵּן זֶה שֶׁל
30 הַשָּׂרֵת הַצָּן וְהַבֶּקֶר שֶׁל עַמְלָק
31 בַּחֲיִים הִיָּה הַפֶּן רִצּוֹן
32 הַעֲלִיּוֹן וּבִנְיָגוֹד לַהּוֹרָא
33 מִפְּרֹשֶׁת שְׁנִיתָנָה לוֹ מֵאֵת ה' עַל
34 יָדֵי שְׁמוּאֵל הַנְּבִיא - "...
35 וְהַמָּתָה... מִשּׁוּר וְעַד שֶׁהָ...".

36 וְכָל זֶה כָּל הַטַּעוֹת שֶׁל שְׁמוּאֵל הַמֶּלֶךְ נִבְעָה מִסִּיבָה אַחַת - וְהוּא לְפִי
37 שֶׁעֲבֹדְתוֹ הִתְּהָ מִצַּד הַטַּעַם וְדַעַת, וְלֹא מִצַּד הַבְּטוּלָה דְּקַבְּלַת
38 עַל, וְעַל-זֶה אָמַר לוֹ שְׁמוּאֵל הִנֵּה שְׁמַע מִזְבַּח טוֹב לְהַקְשִׁיב
39 מִחֻלָּב אֵילִים²¹, לְפִי פִשְׁטוֹת הַכוּוֹנָה הִיא שֶׁהַקְדוּשָׁתוֹ-בְּרוּךְ-הוּא מַחֲשִׁיב יוֹתֵר
40 אֶת הַצִּיּוֹת לַמְצוּתוֹ מֵאִשְׁרֵי קִרְבָּנוֹת טוֹבִים וְשִׁמְנִים, וְלִפִּי הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית
41 הַכוּוֹנָה הִיא שֶׁעָקֵר כָּל יִסּוֹד הָעֲבֹדָה הוּא הַבְּטוּלָה דְּקַבְּלַת עַל,
42 "שְׁמַע" וְהוּא עֵדִיף עַל הַהִבְנָה וְהַשְׁגָּה לַמּוֹת שִׁישׁ בַּה עֲנִין רַב כַּמְשָׁל
43 הַחֲשִׁיבוֹת שֶׁל קִרְבָּנוֹת הַבָּאִים מִבְּהֵמוֹת מְשׁוּבָחוֹת ("זֹבַח טוֹב" ו"חֵלֶב אֵילִים")
44 לְפִי שְׁמַצַּד הַבְּטוּלָה כֹּאשֶׁר אֵין כָּל מַעֲרֻבוֹת שֶׁל הַמְצִיאוֹת הָאִישִׁית וְהַשְׁכָּל

ביאור בדרך אפשר

45 הָאִישִׁי לֹא שִׁיף שׁוֹם טַעוֹת כָּלֵל מַלְכָּתְחִילָה, וְאִז עֲבֹדְתוֹ הִיא
46 בְּשִׁלְמוֹת.

47 וּבְעִנְיָן זֶה עֲנִין הַבִּטּוּלָה וְהַקְּבֻלָּה עוֹל הִיא מַעֲלָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּכִתִּיב
48 בְּהוֹ²² שְׁכָתוֹב בָּהֶם כִּי לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים הַקְדוּשָׁתוֹ-בְּרוּךְ-הוּא

49 מְשַׁבַּח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאוֹמַר

50 שֶׁהֵיחֵס שֶׁלָּהֶם כִּלְפִי הוּא יָחַס

51 שֶׁל עֲבָדִים לֹאדָנוֹם,

52 שֶׁעֲבֹדְתָם הוּא בְּדֶרֶךְ

53 עֲבֹדָת עֶבֶד וְקַבְּלַת עַל

54 וְלֹא עֲבֹדָה שֶׁעַל פִּי הַשְׁכָּל

55 וְהַטַּעַם וְדַעַת, וְהֵינִי, שֶׁבַעַת

56 קַבְּלַת הַתּוֹרָה שְׁאֲמַר

57 נִשְׁמַע, קָבְלוּ עֲלֵיהֶם

58 לְקִיָּם אֶת כָּל הַמְצוּת

59 בְּדֶרֶךְ עֲבֹדָת עֶבֶד, וְעַל-

60 זֶה נֶאֱמַר כִּי לִי בְּנֵי

61 יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, לִי

62 דִּיִּיקָא, כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ

63 וְ"לֹא²³ כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר

64 לִי אֵין לוֹ הַפֶּסֶק, וְזֶה לְשׁוֹן

65 רַבּוֹתֵינוּ וְ"לֹא (בְּמִדְרָשׁ): "הֵבֵן

66 יָקִיר לִי. בְּכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר לִי

67 אֵינוֹ זֶה לְעוֹלָם, לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה

68 וְלֹא לְעוֹלָם הַבָּא... בִּישְׂרָאֵל כְּתִיב

69 כִּי לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל..." וְהֵינִי

70 לְפִי שְׁמַצַּד הַהֲשָׁגָה שִׁיף

71 שִׁיטָּעָה כֹּנֵן, אֲמָנָם

72 מִצַּד הַבְּטוּלָה דְּקַבְּלַת עַל

73 כַּעֲבֹדָת עֶבֶד שֶׁעַל נֶאֱמַר "כִּי לִי

74 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים", כֹּנֵן, אֲזִי

75 הָעֲבֹדָה הִיא בְּקִיּוֹם,

76 שְׁאֵין שִׁיף בְּזֶה שׁוֹם

77 הַפֶּסֶק וְשִׁנּוּי כָּלֵל.

78 וְיֵשׁ עוֹד מַעֲלָה בְּעֹבְדָה

79 שְׁמַצַּד קַבְּלַת עַל עַל

80 הָעֲבֹדָה שְׁמַצַּד הַהֲשָׁגָה, דְּגַם כְּמֵאֲשֶׁר הָאֵדָם עוֹבֵד ה' עַל פִּי הַהִבְנָה

81 וְהַהֲשָׁגָה שֶׁל וְלְעוֹלָם לֹא יִטָּעָה בְּהֲשָׁגָתוֹ וְיִקְיָם כָּל הַעֲנִינִים בְּכָל

82 הַפְּרָטִים כְּפִי רִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן, וּמִבְּחִינַת הַמַּעֲשֶׂה בְּפֹעֵל אֵין כָּל פֶּגַם

83 בַּהֲגָתוֹ וְאֵם כֵּן לַכּוֹוֹרָה אֵין כָּל יִתְרוֹן בְּעֹבְדָה בַּקְּבֻלָּה עוֹל עַל הָעֲבֹדָה שֶׁעַל

84 פִּי טַעַם וְדַעַת מִכָּל-מְקוֹם, כְּמֵאֲשֶׁר חֲסֵר אֲצִלוֹ הַבְּטוּלָה דְּקַבְּלַת

85 עַל, אֲזִי חֲסֵר כָּל תַּכְלִית עֲנִין הָעֲבֹדָה דְּקִיּוֹם הַמְצוּת. כִּי יִיתְכֵן

86 מִצַּב שְׁבוֹ הַמַּעֲשֶׂה בְּפֹעֵל הוּא בְּשִׁלְמוֹת וּבְכָל זֹאת הָעֲבֹדָה הִיא בְּעֵלֶת חִסְרוֹן

87 מֵאֵד מֵהוּתִי עַד שֶׁחֲסֵר כָּל "תַּכְלִית עֲנִין הָעֲבֹדָה". וְלִבְיָאוֹר הַדְּבָרִים יֵשׁ

88 לְהַקְדִּים וּלְבָאֵר מֵהוּ אֵכֵן "תַּכְלִית עֲנִין הָעֲבֹדָה", כְּדִלְהֵלֵן.

ביאור בדרך אפשר

1 דְּהֵנָּה, תְּכָלִית עֲנִין הָעֲבוּדָה מִבְּאֵר בִּזְהֶרָה²⁴ שְׁעַל-יְדֵי
2 הָעֲבוּדָה אֶסְתַּלַּק יִקְרָא דְקוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא בְּכוּלְהוּ
3 עַלְמִין. כַּאֲשֶׁר הָאֵדָם עוֹבֵד אֶת ה' וּבְמִיּוּחַד כַּאֲשֶׁר הוּא כּוֹפֵה אֶת יִצְרוֹ הֲרַע
4 וּמִתְגַּבֵּר עָלָיו, הָרִי כְבוֹדוֹ (וְאוּרוֹ) שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִתְעַלָּה בְּכָל הָעוֹלָמוֹת

5 וַיְדוּעַ דְּמָה שְׁפָתוֹב

6 בְּכָלְהוּ עַלְמִין הֵינּוּ שְׁעִלִית
7 הָאוּר שֶׁנִּפְעֵלֶת עַל יְדֵי עֲבוֹדַת
8 הָאֵדָם הִיא "בְּכָל הָעוֹלָמוֹת"
9 הַכּוֹנֵנָה הִיא עַל אוֹר
10 הַסּוֹכֵב כָּל עַלְמִין שֶׁהוּא
11 בְּכָלְהוּ עַלְמִין בְּשׂוּהָ²⁵,
12 הַשְּׁפֵטת הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
13 בְּעוֹלָמוֹת הִיא בְּשֵׁנִי אֹפְנִים גַּם
14 יַחַד: בְּצוּרָה מִצּוּמְצֻמַּת וּמוֹתָאמַת
15 לְכָל פֶּרֶט כְּבִרְיָא בְּהִתְאֵם
16 לְעֵינָיו וּמִהוּתוֹ הַמִּיּוּחָדִים, וְאוֹפֵן
17 זֶה נִקְרָא "מִמְלָא כָּל עַלְמִין" עַל
18 שֵׁם שֶׁהָאוֹר מִתְלַבֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹת
19 וּבִנְכֻרָאִים בְּצוּרָה פְּנִימִית
20 ר' מִמְלָא' אוֹתָם, וּבְצוּרָה נּוֹסֶפֶת -
21 בַּהּ הָאוֹר מֵאִיר עַל כָּל הָעוֹלָמוֹת
22 וְעַל כָּל הַבְּרוּאִים בְּמִידָה שׁוּוֹה כִּי
23 אֵינּוּ יוֹרֵד וּמִתְלַבֵּשׁ בְּכָל אֶחָד לְפִי
24 עֵינּוֹ אֵלָּא מֵאִיר בְּהֵם מִלְמַעְלָה
25 בְּדֶרֶךְ 'מִקִּי' וְאוֹפֵן זֶה נִקְרָא
26 "סוֹכֵב כָּל עַלְמִין" בְּדוּמָה
27 לְעוֹבֵדָה שֶׁגַּם חַיּוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּגוֹף
28 בָּאָה בְּשֵׁנִי אֹפְנִים: חַיּוֹת פֶּרִטִּית
29 הַמוֹתָאמַת לְכָל אֶחָד מֵהַבְּרוּאִים
30 לְפִי מִהוּתוֹ וּתְכוּנָתוֹ, הַמִּקְבִּילָה
31 ל'"אוֹר הַמִּמְלָא כָּל עַלְמִין" וְחַיּוֹת

32 כְּלִלִית שֶׁמִּחִי' אֶת כָּל הַגּוֹף בְּשׁוּה הַמִּקְבִּילָה ל'"אוֹר הַסּוֹכֵב כָּל עַלְמִין" הֵינּוּ
33 הַמְּשַׁכֵּת הָאוֹר שְׁלִמְעַלָּה מִסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת בְּשׁוּנָה מֵאוֹר
34 ה'"מִמְלָא" שֶׁהוּא אוֹר שֶׁבָּא וְיוֹרֵד מִדְּרָגָה לְדְרָגָה בְּסִדֵּר הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת
35 וְהַדְּרוּגוֹת זֶה מִזֶּה כְּשֶׁלֶּשֶׁלֶת (שְׂרִשְׁתָּה) הַמּוֹרֶכֶת מִחֻלּוּיֹת רַבּוֹת שֶׁכָּל אֶחָת
36 קְשׁוּרָה בְּרָאשָׁה בְּקֻצָּה הַחֻלּוּיָה שֶׁמַּעֲלִי.

37 וּבִכְדֵי שְׁתַּהֲיָה הַמְּשַׁכֵּת הָאוֹר שְׁלִמְעַלָּה מִסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת,
38 צְרִיכָה לְהִיּוֹת הָעֲבוּדָה לְפִי אִפֵּן הַהִמְשָׁכָה, הֵינּוּ, שְׁגַם
39 הָעֲבוּדָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת לְמַעְלָה מִסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת שְׁבִנְפָּשׁ
40 הָאֵדָם כִּי עֲבוֹדָה מוֹגֵבֶלֶת וּמִצּוּמְצֻמַּת מִמְשִׁיכָה אוֹר מוֹגֵבֶלֶת וּמִצּוּמְצֻמַּת וּרִק
41 עֲבוֹדָה שֶׁמַּעֲלָה וּמַעֲבֵר לְהַגְבִּילוֹת גּוֹרֵמַת גִּילּוֹי וְהַמְשַׁכָּה שֶׁל אוֹר בְּלִתי מוֹגֵבֶל.
42 דְּהֵנָּה, כֵּשֶׁם שֶׁלְמַעְלָה בְּאוֹקוּת יֵשׁ 'סִדֵּר הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת, כְּנָל, כֵּן יֵשׁ
43 בְּחִינַת הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת שְׁבִנְפָּשׁ, וּכְמוֹ הַשְּׁכָל וּמִדּוֹת שֶׁהֵם בְּדֶרֶךְ

ביאור בדרך אפשר

44 הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת עַלָּה וְעָלוֹל [סִיכָה וְתוֹצָאָה], דְּכִמּוֹ שְׁבִנְפָּשׁ עַלָּה
45 וְעָלוֹל הַסְדֵּר הוּא שְׁבִתְחִלָּה כָּלוֹל הָעָלוֹל בְּעָלְתוֹ, וְאַחֲרֵיכֵן
46 מִתְגַּלָּה לְמַצִּיאוֹת בְּפִנִּי-עַצְמוֹ, כַּאֲשֶׁר דָּבָר נּוֹצֵר בְּתַהֲלִיךְ שֶׁל סִיכָה
47 וְתוֹצָאָה, תַּחֲלִילָה תוֹצָאָה כָּלוֹלָה בְּתוֹךְ הַסִּיכָה וְלאֲחֵר מִכֵּן תוֹצָאָה בָּאָה לִידֵי
48 גִּילּוֹי עִם הַגְּדֻרוֹת מִיּוּחָדוֹת לָהּ.

49 כְּמוֹ כֵּן הוּא גַּם בְּשִׁכְל
50 וּמִדּוֹת, שֶׁהַמִּדּוֹת כָּלוֹלוֹת
51 תַּחֲלָה בְּשִׁכְל, וְהוּא עֲנִין
52 הַמִּדּוֹת שְׁבִנְפָּשׁ, שֶׁכֵּן
53 לְמִדּוֹת שֶׁהַשְּׁכָל שְׁבִנְפָּשׁ הוּא
54 מִהוּת שׁוֹנָה לְחֻלּוּטִין מִהַמִּדּוֹת
55 וְהַרְגֵּשׁ שְׁכָל, וּמִדּוּבָר בְּשֵׁנִי
56 עוֹלָמוֹת שׁוֹנִים בְּעַצֵּם מִהוּתָם,
57 עוֹבֵדָה הִיא שֶׁהַשְּׁכָל הוּא מִקְּדוֹר
58 הַגּוֹרֵם אֶת הַתְּהוּוֹת הַמִּדּוֹת
59 וְכִיּוּן שֶׁכֵּן, בְּשִׁכְל הָרָאשׁוֹנִי שֶׁל
60 הַיּוֹצֵרוֹת הַמִּדּוֹת, הֵן כָּלוֹלוֹת
61 בְּתוֹךְ הַשְּׁכָל, וּמִצָּב זֶה נִקְרָא
62 "מִדּוֹת שְׁבִנְפָּשׁ", וְאַחֲרֵיכֵן
63 מִתְגַּלָּה לְמַצִּיאוֹת שֶׁל
64 מִדּוֹת, וְהֵינּוּ לְפִי
65 שֶׁהַשְּׁכָל וְהַמִּדּוֹת הֵם
66 בְּדֶרֶךְ הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת עַלָּה
67 וְעָלוֹל - סִיכָה וְתוֹצָאָה. וְכֵן
68 הוּא גַּם בְּשִׁכְל הַבָּא שֶׁל
69 הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ זֶה
70 מִזֶּה כְּאִשֶּׁר הַשְּׁכָל מִתְגַּלָּה
71 עַל-יְדֵי הַמִּדּוֹת. יִצִּירָת
72 וְהַתְּהוּוֹת הַמִּדּוֹת הִיא בְּאִמְצָעוֹת
73 הַשְּׁכָל, אֵךְ אַחֲרֵי שֶׁהַמִּדּוֹת
74 תְּהוּוֹ יֵשׁ בְּהֵם מֵאוֹר הַשְּׁכָל

75 (שֶׁהוּא הָעִילָה וְהַסִּיכָה לְהַתְּהוּוֹת) וְהַמִּדּוֹת מִמְשִׁיכוֹת וּמִגְלּוֹת אֶת אוֹר הַשְּׁכָל
76 לְחֻלּוּיֹת הַבָּאוֹת בְּסִדֵּר הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת שֶׁל הַכּוֹחוֹת וְהַלְבוּשִׁים שֶׁל הַנֶּפֶשׁ -
77 וְנִמְשָׁךְ לְמִטָּה יוֹתֵר, בְּמִחְשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה, שְׂאִינִם כְּכָל עֶשֶׂר
78 כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ אֲבָל הֵם הַלְבוּשִׁים שֶׁדְּרָכֵם וּבְאִמְצָעוֹת הַנֶּפֶשׁ פּוֹעֵלֶת בְּגוֹף,
79 הֵנָּה גַּם הַמִּחְשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה הֵם בְּדֶרֶךְ הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת עַלָּה
80 וְעָלוֹל מִהַמִּדּוֹת וְהַשְּׁכָל, וְהֵינּוּ, דְּעֵם הֵיּוֹת שֶׁהַמִּחְשָׁבָה דְּבוּר
81 וּמַעֲשֶׂה עַצְמָם הֵם נְפָרְדִּים מִהַמִּדּוֹת וְהַשְּׁכָל וְכַאֲמֹר אֵינֶם כְּכָל
82 כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ וְגַם בְּנִיגוּד לִיחֹס שֶׁכֵּן הַשְּׁכָל וְהַמִּדּוֹת שֶׁהַתְּכוּנָתוֹת הַשְּׁכָלִית
83 מַחֲיִיבָת בְּאוֹפֵן טַבְעִי 'הוֹלָדָה' הַיּוֹצֵרוֹת שֶׁל רֹגֶשׁ בִּלְבָב, הִיחֹס בֵּין הַשְּׁכָל
84 וְהַמִּדּוֹת לְשִׁלּוּשֵׁת הַלְבוּשִׁים, מַחֲשַׁבָּה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה, הוּא כּוֹז הַשְּׁלִיכּוּשִׁים הֵם
85 מִהוּת נִפְרֶדֶת מֵהַשְּׁכָל וְהַמִּדּוֹת, מְכַל-מְקוֹם, כֹּחַ הַמִּחְשָׁבָה וְכֹחַ
86 הַדְּבוּר עַד גַּם כֹּחַ הַמַּעֲשֶׂה הֵם בְּדֶרֶךְ הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת עַלָּה

(24) בְּתַנְיָא פְּכִ"ז וּבִלְקוּ"ת ר"פ פְּקוּדֵי מִצִּיין לִזְהַר ח"ב קכח, ב (וּבִלְקוּ"ת שֶׁם מִצִּיין גַּם לִזְהַר שֶׁם סז, ב. וְרָאָה גַּם שֶׁם קפד, א).
וְרָאָה גַּם תו"א וִיקָהָל פט, ד. לְקוּ"ת חוֹקֵת סה, ג. 25) ד"ה בְּתַנְיָא לִגְנֵי ה'שִׁי"ת פ"א (סה"מ ה'שִׁי"ת ע' 111).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְעָלִיל, שֶׁהֵם בְּעֶרְךָ לְגַבִּי הַמְּדוּת וְגַם לְגַבִּי הַשָּׂכָל. כלומר,
2 המחשבה, הדבור והמעשה אכן נפרדים מהשכל והמידות מבחינת מהותם
3 ואופן התפקוד שלהם, אבל סוף סוף גם היחס שלהם אל השכל והמידות הוא
4 יחס של עילה ועלול שכן עובדה היא שהאדם מדבר, חושב ועושה את הדברים
5 שהשכל והרגש שלו מניעים

6 אותו לחשוב, לדבר ולעשות. 7 ואפילו כוח המעשה שמבחינת
8 מהותו הוא רחוק מהשכל 9 ומהרגש עוד יותר מאשר
10 המחשבה והדיבור (כי במעשה
11 ההבנה והרגש באים לידי ביטוי
12 פחות מאשר במחשבה ובדיבור)
13 - גם הוא מתייחס לשכל
14 ולמידות בדרך עילה ועלול ויש
15 ביניהם ערך קרוב למדי (בשונה
16 מדברים שנוצרים ממקורם לא
17 בדרך עילה ועלול אלא בדרך
18 יש מאין' שבהם אין בין הבורא
19 והנברא כל ערך וכל יחס).

20 וְלָכֵן, עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה
21 שְׁמַחְשָׁכְל וְלַמְּשָׁה שֶׁהֵם
22 בְּדֶרֶךְ הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת,
23 נִמְשָׁךְ הָאוֹר דִּסְדָּר
24 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, דִּהְיִנוּ אוֹר
25 הַמִּמְלָא כָּל עֲלָמִין, שִׁישׁ
26 בּוֹ הַתַּחֲלָקוֹת בֵּין עוֹלָם
27 לְעוֹלָם, וְאֵינוּ מְאִיר בְּכָל
28 הָעוֹלָמוֹת בְּשִׁוְהוּ. כאמור,
29 שעבודת ה' ברמה מוגבלת
30 ממשיכה אור מוגבל, ובכדי
31 שתהיה המִשְׁכָּת אוֹר
32 הַסּוֹכֵב כָּל עֲלָמִין
33 שְׁלֻמְעָלָה מִסְדָּר
34 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁהוּא

35 בְּכָלֵהוּ עֲלָמִין בְּשִׁוְהוּ, היינו אור אלוהי שלמעלה ממדידה והגבלה
36 צְרִיכָה לְהִיּוֹת גַּם הָעֲבוּדָה בְּנֶפֶשׁ בְּאִפֶּן שְׁלֻמְעָלָה מִטַּעַם
37 וְדַעַת אוֹ עַל-כָּל-פָּנִים שְׁלֹא עַל-פִּי טַעַם וְדַעַת, לעיל נתבאר
38 שהעבודה למעלה מהגבלות היא עבודה שלא על פי טעם ודעת אלא כעבד
39 העובד את אדונו מתוך ביטול וקבלת עול וכאן מוסיף ומְפָרֵט שבעניין זה יש
40 כמה אופנים: הדרגה הגבוהה יותר היא עבודת ה' למעלה מטעם ודעת, להיות
41 מסור למילוי רצון הקדוש-ברוך-הוא מבלי כל התחשבות בהבנה והשגה,
42 והדרגה היותר נמוכה היא שאמנם אינו עובד את ה' למעלה מטעם ודעת אבל
43 גם אינו עובד על פי טעם ודעת. וממשיך ומבאר את שני האופנים דִּהְיִנוּ
44 או שְׁתַּהֲיָה עֲבוּדָתוֹ מִצַּד רְעוּתָא-דְּלָבָא [רצון הלב] שְׁלֻמְעָלָה
45 מִטַּעַם וְדַעַת כי הרצון הוא למעלה מהשכל והוא הכוח שבנפש שהוא
46 בדוגמת אור הסוכב כל עלמין לעומת כוחות השכל (והמידות) שהם בדוגמת

47 אור הממלא כל עלמין והעובד את ה' בכוח הרצון ("רעותא דליבא") הרי
48 עבודתו היא למעלה ממדידה והגבלה או עַל-כָּל-פָּנִים שעובד למעלה
49 מהגבלה בדרגה היותר נמוכה שעבודתו היא מִצַּד הַבְּטוּל דְּקַבְּלַת עַל
50 שְׁלֹא עַל-פִּי טַעַם וְדַעַת, שְׁאֵז עֲבוּדָתוֹ בְּנֶפֶשׁ הִיא

51 בְּכַחֲנָה שְׁאִין בָּהּ

52 הַתַּחֲלָקוֹת בְּנִיגוּד לְכוּחוֹת

53 הַנֶּפֶשׁ הַמְּלוּבָשִׁים בִּשְׂכָל (או)

54 בְּמִידוֹת) שֶׁהֵם מְחֻלָּקִים

55 וּמוֹתָאִים לְפִי עֶרֶךְ הַשָּׂכָל (או)

56 הַמִּידוֹת) בְּדוּמָה לְאוֹר הַמִּמְלָא

57 כָּל עֲלָמִין, וְעַל-יְדֵי-זֶה

58 נַעֲשִׂית גַּם הַמִּשְׁכָּה לְפִי

59 אִפֶּן הָעֲבוּדָה, שְׁנִמְשָׁךְ

60 אוֹר הַסּוֹכֵב כָּל עֲלָמִין

61 שֶׁהוּא בְּכָלֵהוּ עֲלָמִין

62 בְּשִׁוְהוּ וְהוּא אוֹר שְׁאִין בּוֹ

63 הַתַּחֲלָקוֹת. עד כאן נתבאר העניין

64 הַרְאִשׁוֹן מִכֵּין שְׁלוֹשֶׁת הַנוֹשָׂאִים

65 שֶׁבְּהַקְדַּמַּת נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע -

66 בַּחֲנִית "נִשְׁמָע", וְכַתּוּב מוֹסִיף

67 לְבֹאֵר אֶת הַדְּרָגָה הַבָּאָה - בַּחֲנִית

68 "נַעֲשֶׂה".

69 (ד) אָמְנָם בְּבִטּוּל דְּקַבְּלַת

70 עַל גּוּפָא יֵשׁ כְּמָה

71 מְדַרְגּוֹת. דִּהְנָה, מָה

72 שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל בְּעִנְיָן

73 הַבְּטוּל שֶׁבְּכַחֲנָה נִשְׁמָע,

74 הָרִי בְטוּל זֶה הוּא לְרִצּוֹן

75 הָעֲלִיּוֹן כְּפִי שְׁבָא בְּגֻלִּי,

76 לְאַחַר שֶׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא גִּילָה

77 אֶת רִצּוֹנוֹ וְנָתַן לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל

78 מִצְוֹת וְהוֹרָאוֹת שֶׁהָרִי הָעִנְיָן

79 דְּנִשְׁמָע (צוּהָעֶרֶן זִיף

80 =לְהַקְשִׁיב וּלְצִיּוּת) שִׁיף לֹמֵר

81 רַק כְּאֶשֶׁר יִשְׁנֹו כְּבָר אֵיזֹו מְצִיאוֹת שֶׁל דְּבַר הַנִּשְׁמָע, שֶׁהוּא

82 רִצּוֹן הַגִּלּוּי.

83 אָמְנָם יְדוּעַ שֶׁהָרִצּוֹן הוּא רַק חִיצוֹנִיּוֹת בְּלָבָד, וְכִמוּ שְׁרוּאִים

84 בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר לְמִירוֹת שֶׁהָרִצּוֹן הוּא כּוֹחַ כְּלָלִי בְּנֶפֶשׁ וְאֵינוּ מְלוּבָשׁ בְּאִבְרִים

85 פְּרִטִּים, הָרִי בִּיחֹס לְנֶפֶשׁ עֲצֻמָּה הוּא נֶחֱשֵׁב חִיצוֹנִיּוֹת וְיִשְׁנֹו פְּנִימִיּוֹת שֶׁל

86 הָרִצּוֹן, וְהוּא הַתַּעֲנוּג, שֶׁהוּא פְּנִימִיּוֹת וְטַעַמֹו שֶׁל הָרִצּוֹן. כִּי

87 כִּסּוּפֹו שֶׁל דְּבַר, רֹצֵה הָאָדָם דְּבַר מִסִּים כִּי דְבַר זֶה מִסִּב לֹו עוֹנֵג, וְאֵם כֵּן

88 הָרִי כּוֹחַ הַתַּעֲנוּג הוּא הַסִּיכָה, הַטַּעַם וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל כּוֹחַ הָרִצּוֹן. וְכִמוּ כֵּן גַּם

89 לְמַעַל בְּאִלּוּקוֹת, כְּכִיכּוֹל, וְהֵינּוּ, דָּעַם הִיּוֹת שֶׁהָרִצּוֹן דְּמִצְוֹת הוּא

90 רִצּוֹן שְׁלֻמְעָלָה מִהַטַּעַם, הָרִי זֶה לְמַעַלָּה מִטַּעַם שְׂכָלִי דְּוָקָא,

91 הָרִצּוֹן לְמִצְוֹת הוּא לְמַעַלָּה מִטַּעַם הַמּוֹכֵן וּמוֹשֵׁג בִּשְׂכָל אֲכָל עֵדִין אֵינוּ רִצּוֹן

92 בְּלִי כָל טַעַם וְסִיכָה כָּלל כִּי מִכָּל-מְקוֹם יִשְׁנֹו טַעַם כְּמוֹם לְרִצּוֹן,

ביאור בדרך אפשר

1 דְּהִינּוּ הַתַּעֲנוּג שָׁבוּ, וּבִלְשׁוֹן הַזֶּהֱרָה²⁶ נִקְרָא מוֹחָא עֲלָאָה
 2 סְתִימָאָה דְּעִתִּיקָא המוח העליון והסתום (שלמעלה מכל גילוי) שבבחינת
 3 עתיק, בחינה שלמעלה מהספירות הכוללות את המוחין ואת המידות ונקראת
 4 'עתיק' להורות שהיא נבדלת מהם (כמו שנאמר בתורה 'ויעתק משם' שמשמעו
 5 עקירה והתרחקות מהמקום
 6 הקודם למקום אחר) וב'עתיק'¹
 7 נמצאים הרצון והתענוג.²
 8 וּבִזְהָה הִיא מַעֲלַת הַבְּטוּל
 9 דִּנְעֻשָׁה עַל הַבְּטוּל
 10 דִּנְשָׁמַע, שֶׁהַבְּטוּל
 11 דִּנְשָׁמַע הִוא הַבְּטוּל
 12 לְרִצּוֹן כְּפִי שָׂבָא בְּגִלּוּי,³
 13 הביטול אל הקדוש-ברוך-הוא
 14 לאחר שרצונו (הנובע מהתענוג)⁴
 15 בא לידי גילוי במצוות ובהוראות
 16 שגם זה ביטול נעלה, כעבד
 17 הבטל לאדונו ואין לו מציאות
 18 משלו, כנ"ל, ובכל זאת ישנו
 19 ביטול נעלה עוד יותר -
 20 וְהַבְּטוּל דִּנְעֻשָׁה הִוא
 21 הַבְּטוּל לְבַעַל הָרִצּוֹן
 22 עֲצָמוֹ, וְהִינּוּ, שֶׁהוּא
 23 מְסוּר וְנִתּוֹן בְּכָל עֲצָמוֹתָיו
 24 וּמַהוּתוֹ לְבַעַל הָרִצּוֹן
 25 עֲצָמוֹ, וּבִמְלֵא מוֹכֵן הִוא
 26 שֶׁבִּפְאֹשֶׁר יִהְיֶה אֵיזָה רִצּוֹן
 27 אֲזִי יִקָּיֵם הַכֹּל. כלומר,⁵
 28 בביטול אל הרצון, מתבטל
 29 היהודי לכל ציווי והוראה של
 30 הקדוש-ברוך-הוא בפני עצמם,⁶
 31 כמו עבד שמציית לכל הוראה
 32 וציווי של אדונו, והביטול מתבטא בכך שהוא לא מַעֲרַב את שכלו ואת
 33 מציאותו העצמית אלא מסור לחלוטין למילוי רצונו של הקדוש-ברוך-הוא
 34 וכאמור, עבודה זו נחשבת לעבודה כלי גבול הממשיכה אור בלתי מוגבל,
 35 למעלה מסדר ההשתלשלות, אבל הביטול אל בעל הרצון הוא ביטול הרבה
 36 יותר עמוק, כי כאן לא מדובר בביטול וציות לפקודות ולהוראות אלא
 37 בהתבטלות מכל וכל כלפי בעל הרצון ובדרגה הזו הציות בפועל הוא תוצאה
 38 מתבקשת בדרך ממילא כי לאחר שהאדם מסר את כל מציאותו אל
 39 הקדוש-ברוך-הוא מוכן מאליו שהוא גם עומד הֵכָן לקיים ולבצע כל רצון של
 40 הקדוש-ברוך-הוא.
 41 וְהִנֵּה, עַל-יְדֵי הַבְּטוּל דִּנְעֻשָׁה שֶׁהוּא הַבְּטוּל לְבַעַל הָרִצּוֹן,
 42 עוֹשִׂין רִצּוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם²⁷, אמרו חכמינו ז"ל בגמרא: לכאורה יש

ביאור בדרך אפשר

43 סתירה בין שני פסוקים. כתוב אחד אומר ולקחתי דגני בעתו וגו' (כלומר,
 44 הקב"ה לוקח את הדגן הצומח כדי להוכיח שהוא שלו) וכתוב אחר אומר
 45 ואספת דגנך (כלומר, האדם יאסוף את הדגן שלו בעצמו) והביאור - בפסוק
 46 הראשון מדובר בזמן שישאל אינם עושים רצונו של מקום והפסוק השני
 47 מדבר בזמן שישאל כן עושים
 48 את רצונו של מקום. ובפשטות
 49 כוונת הביטוי הוא שמקיימים את
 50 רצון ה' בפועל, אבל לפי
 51 פנימיות הדברים - הִינּוּ
 52 שְׂפּוֹעֵצִים וְעוֹשִׂים שִׁיָּהָה
 53 הָרִצּוֹן, שבני ישראל הם
 54 המעוררים 'עושים' את רצונו
 55 של הקדוש-ברוך-הוא בקיום
 56 המצוות שֶׁהֵרִי עֲצָמוֹתָיו
 57 וּמַהוּתוֹ יִתְבַּרֵּךְ הִוא
 58 לְמַעַל מִהָרִצּוֹן, כשם
 59 שבנוש האדם הרצון הוא אחד
 60 הכוחות אבל עצם הנפש היא
 61 למעלה מהרצון וְכָל עֲנֵן
 62 הָרִצּוֹן הִוא יִרְדָּה
 63 וְהַמִּשְׁכָּה, וְהִינּוּ, שֶׁגַם
 64 הָרִצּוֹן דְּמִצּוֹת הִוא רַק
 65 הַמִּשְׁכָּה והתגלות מִמֶּנּוּ
 66 יִתְבַּרֵּךְ, לְפִי שֶׁעֲצָמוֹתָיו
 67 וּמַהוּתוֹ הִוא לְמַעַל גַּם
 68 מִהָרִצּוֹן דְּמִצּוֹת, וכמו
 69 שֶׁכָּתוּב²⁸ כִּי כָּל מִצְוֹתֶיךָ
 70 צִדְקָה, מלשון צדקה כדלהלן
 71 וּכְמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²⁹
 72 רָצָה הַקֶּב"ה לְזַכּוֹת אֶת
 73 יִשְׂרָאֵל לְפִיכָּה הִרְבָּה
 74 לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, הִינּוּ שֶׁעֲצָמוֹתָיו יִתְבַּרֵּךְ הִוא לְמַעַל
 75 מִהָרִצּוֹן דְּמִצְוֹת, וְהָרִצּוֹן דְּמִצְוֹת הִוא רַק צִדְקָה שְׁעוֹשָׁה
 76 הַקֶּב"ה בְּיִשְׂרָאֵל לְהַשְׁפִּיל אֶת עֲצָמוֹ בְּרִצּוֹן דְּמִצְוֹת, הִנֵּה
 77 בְּכַדִּי שבני ישראל אכן יוכלו לְפַעַל
 78 אֶת הָרִצּוֹן לַמִּצְוֹת הֵרִי זֶה עַל-יְדֵי הַבְּטוּל דִּנְעֻשָׁה, שֶׁהוּא
 79 הַבְּטוּל שֶׁבְּפִנְיָמִיּוּת הַנֶּפֶשׁ לְבַעַל הָרִצּוֹן, וְהוּא הַבְּטוּל דְּכָכָל
 80 מְאֻדָּה³⁰, שהוא ביטול ללא הגבלה למעלה מאהבת ה' "בכל לבבך",
 81 שֶׁזֶּהוּ הַבְּטוּל שֶׁמִּצַּד יַחֲדָה שֶׁבְּפִנְיָמִיּוּת הַנֶּפֶשׁ שֶׁהִיא עֵצֶם הַנֶּפֶשׁ שֶׁלֹּא
 82 מכוח הרצון הַקְּשׁוּרָה עִם בְּחִינַת יַחֲדָה³¹, שהיא מכוונת כלפי
 83 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו הנקרא "יחיד" ותואר זה הוא נעלה יותר מבחינת
 84 "אחד" שמשמעו שהעולמות והנבראים בטלים אל הקדוש-ברוך-הוא, ואילו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 "יחיד" משמעו שמלכתחילה אין שום מציאות מלבדו שְׁעַל-יְדֵי-זֶה על ידי
2 הביטול העמוק הזה, ביטול באופן של בלי גבול, עוֹשִׁין ומעוררים את
3 רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם בקיום המצוות.

4 וְזֶהוּ שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³² שֶׁפֶּרֶשָׁה רִאשׁוֹנָה דְקָרִיאַת-שְׁמַע

5 הִיא בְּזִמְן שְׁעוֹשִׁין רְצוֹנוֹ

6 שֶׁל מְקוֹם, וּפְרָשָׁה שְׁנִיָּה 1 שְׁעַל-יְדֵי-זֶה עוֹשִׁין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם. וְזֶהוּ שְׁאֲמָרוּ

7 דְקָרִיאַת-שְׁמַע הִיא בְּזִמְן 2 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³² שֶׁפֶּרֶשָׁה רִאשׁוֹנָה דְקָרִיאַת-שְׁמַע הִיא

8 שְׁאִין עוֹשִׁין רְצוֹנוֹ שֶׁל 3 בְּזִמְן שְׁעוֹשִׁין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, וּפְרָשָׁה שְׁנִיָּה דְקָרִיאַת-

9 מְקוֹם, בְּהַמְשָׁךְ אוֹתָהּ סוּגִיָּה 4 שְׁמַע הִיא בְּזִמְן שְׁאִין עוֹשִׁין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, דָּאף שְׁגָם

10 בְּגִמְרָא מְדוּבָר עַל סְתִירָה נוֹסֶפֶת 5 בְּפֶרֶשָׁה שְׁנִיָּה פְתִיב³³ וְהִיא אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמָעוּ, וְכַמְבָּאֵר

11 בֵּין שְׁנֵי פְסוּקִים. כְּתוּב אַחַד 6 בְּמָקוֹם אַחֵר³⁴ שֶׁהַפְּרוּשׁ דְּשִׁמְיעָה אֵינוֹ רַק עֲנִין הַהֲכָנָה

12 אֹמֵר "וַעֲמַדְדוּ זֵרִים וְרַעוּ צֹאנֵכֶם" 7 וְהַשְׁגָּה, אֲלֹא בְּעֲנִין הַשְׁמִיעָה נִכְלָל גַּם כֵּן הַבְּטוּל

13 וּפְסוּק אַחֵר אֹמֵר "וְאִסַּפְתָּ דִּגְנָךְ" 8 דְקַבְּלַת עַל (וְעַד גַּם בַּחֲנִינָת רְעוּתָא דְלָפָא שְׁלִמְעָלָה

14 (בְּעֲצֻמָּךְ, לֵאל סִיעַ שֶׁל אַחֲרֵיכֶם), 9 מְטַעַם וְדַעַת), מְכַל-מְקוֹם, כִּיּוֹן שֶׁחֲסַר הַבְּטוּל דְּבִכָּל

15 וְהַבִּיאֹר – אִם אֵין עוֹשִׁין רְצוֹנוֹ 10 מְאֻדָּךְ, שֶׁהוּא הַבְּטוּל שְׁמַצֵּד עֲצָם הַנִּשְׁמָה לְבַעַל הַרְצוֹן,

16 שֶׁל מְקוֹם אוֹסֵפִים אֶת דִּגְנָם 11 הָרִי זֶה בַּבְּחִינָת אֵין עוֹשִׁין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, וְרַק בְּפֶרֶשָׁה

17 בְּעֲצֻמָּם. וְאִם עוֹשִׁים רְצוֹנוֹ שֶׁל 12 רִאשׁוֹנָה שְׁבָה נֶאֱמָר בְּכָל מְאֻדָּךְ, הִנֵּה עַל-יְדֵי הַבְּטוּל

13 מְשֻׁרָתִים זֵרִים. שׂוֹאֵלִים עַל כֵּךְ 14 לְבַעַל הַרְצוֹן מִמְּשִׁיכִים וְעוֹשִׁין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם.

20 בַּחֲסִידוּת: אֵין יִיתֵכֶן שִׁפְרָשָׁה 15 שְׁנִיָּה שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁנֶּאֱמָר

21 שְׁנִיָּה שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁנֶּאֱמָר 22 בַּה "וְלַעֲבֹדוֹ כֹּכֵל לְבַכְכֶּם וְכֹכֵל

23 נִפְשֵׁכֶם" מְדַבֵּרֶת בִּאֵין עוֹשִׁין 24 רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם? וְעוֹנִים: כִּיּוֹן

25 שֶׁבִּפְרָשָׁה זֹאת לֹא נִזְכַּר "כֹּכֵל" 16 מְעַמָּךְ כִּי אִם לִירָאָה אֶת הָהוּ' אֱלֹהֶיךָ, וְאִתָּא בְּגִמְרָא³⁶

17 שִׁירָאָה מְלִתָּא זֹוִטְרִתִּי הִיא, הֵינִי דִירָאָה הִיא הַתְּחִלָּת 18 הָעֲבוּדָה. וְכַתִּיב³⁷ וַיִּצְוֵנוּ הָהוּ' לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַחֻקִּים

19 הָאֵלֹהִים לִירָאָה אֶת הָהוּ', שְׁמָהּ מְשֻׁמָּע שִׁירָאָה הִיא 20 תְּכִלִּית הָעֲבוּדָה, דְּכָל עֲנִין הַחֻקִּים הוּא בְּשִׁבְלִי לְבֹא

21 לִירָאָה. וּמְבָאֵר בְּזֶה³⁸ דְּמָה שְׁפָתוֹב כִּי אִם לִירָאָה, 22 שִׁירָאָה מְלִתָּא זֹוִטְרִתִּי הִיא, קָאִי עַל בַּחֲנִינָת יִרְאָה תִּתָּאָה,

23 שְׁהִיא הַתְּחִלָּת הָעֲבוּדָה. וּמָה שְׁפָתוֹב וַיִּצְוֵנוּ גו' לִירָאָה, 24 קָאִי עַל יִרְאָה עֲלָאָה, שְׁהִיא תְּכִלִּית הָעֲבוּדָה. וְזֶהוּ גַם

25 מְקִימִים אֶת הַמִּצְוֹת, הַכְּתוּבִים מְדַבְּרִים בְּדִרְגָּה גְבוּהָה לְמַדֵּי שֶׁל עֲבוּדַת ה', 26 וְכַמְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר³⁴ שֶׁהַפְּרוּשׁ דְּשִׁמְיעָה אֵינוֹ רַק עֲנִין

27 הַהֲכָנָה וְהַשְׁגָּה, אֲלֹא בְּעֲנִין הַשְׁמִיעָה נִכְלָל גַּם כֵּן הַבְּטוּל 28 דְקַבְּלַת עַל (וְעַד גַּם בַּחֲנִינָת רְעוּתָא דְלָפָא [רְצוֹן הַלֵּב] שְׁלִמְעָלָה

29 מְטַעַם וְדַעַת, כִּפִּי שֶׁנֶּתְבָּאֵר לַעֲלִי בְּאֻפֵּן הַשְּׁנִי שֶׁל עֲבוּדַת ה' בְּבִיטוּל, 30 לְמַעֲלָה מְטַעַם וְדַעַת), מְכַל-מְקוֹם, כִּיּוֹן שֶׁחֲסַר הַבְּטוּל דְּבִכָּל

31 מְאֻדָּךְ, שֶׁהוּא הַבְּטוּל שְׁמַצֵּד עֲצָם הַנִּשְׁמָה לְבַעַל הַרְצוֹן, הָרִי 41 זֶה בַּבְּחִינָת אֵין עוֹשִׁין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, וְרַק בְּפֶרֶשָׁה

42 רִאשׁוֹנָה שְׁבָה נֶאֱמָר בְּכָל מְאֻדָּךְ, הִנֵּה עַל-יְדֵי הַבְּטוּל לְבַעַל

43 מְקִימִים אֶת הַמִּצְוֹת, הַכְּתוּבִים מְדַבְּרִים בְּדִרְגָּה גְבוּהָה לְמַדֵּי שֶׁל עֲבוּדַת ה', 34 וְכַמְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר³⁴ שֶׁהַפְּרוּשׁ דְּשִׁמְיעָה אֵינוֹ רַק עֲנִין

35 הַהֲכָנָה וְהַשְׁגָּה, אֲלֹא בְּעֲנִין הַשְׁמִיעָה נִכְלָל גַּם כֵּן הַבְּטוּל 36 דְקַבְּלַת עַל (וְעַד גַּם בַּחֲנִינָת רְעוּתָא דְלָפָא [רְצוֹן הַלֵּב] שְׁלִמְעָלָה

37 מְטַעַם וְדַעַת, כִּפִּי שֶׁנֶּתְבָּאֵר לַעֲלִי בְּאֻפֵּן הַשְּׁנִי שֶׁל עֲבוּדַת ה' בְּבִיטוּל, 38 לְמַעֲלָה מְטַעַם וְדַעַת), מְכַל-מְקוֹם, כִּיּוֹן שֶׁחֲסַר הַבְּטוּל דְּבִכָּל

39 מְאֻדָּךְ, שֶׁהוּא הַבְּטוּל שְׁמַצֵּד עֲצָם הַנִּשְׁמָה לְבַעַל הַרְצוֹן, הָרִי 41 זֶה בַּבְּחִינָת אֵין עוֹשִׁין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, וְרַק בְּפֶרֶשָׁה

42 רִאשׁוֹנָה שְׁבָה נֶאֱמָר בְּכָל מְאֻדָּךְ, הִנֵּה עַל-יְדֵי הַבְּטוּל לְבַעַל

43 מְקִימִים אֶת הַמִּצְוֹת, הַכְּתוּבִים מְדַבְּרִים בְּדִרְגָּה גְבוּהָה לְמַדֵּי שֶׁל עֲבוּדַת ה', 34 וְכַמְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר³⁴ שֶׁהַפְּרוּשׁ דְּשִׁמְיעָה אֵינוֹ רַק עֲנִין

35 הַהֲכָנָה וְהַשְׁגָּה, אֲלֹא בְּעֲנִין הַשְׁמִיעָה נִכְלָל גַּם כֵּן הַבְּטוּל 36 דְקַבְּלַת עַל (וְעַד גַּם בַּחֲנִינָת רְעוּתָא דְלָפָא [רְצוֹן הַלֵּב] שְׁלִמְעָלָה

37 מְטַעַם וְדַעַת, כִּפִּי שֶׁנֶּתְבָּאֵר לַעֲלִי בְּאֻפֵּן הַשְּׁנִי שֶׁל עֲבוּדַת ה' בְּבִיטוּל, 38 לְמַעֲלָה מְטַעַם וְדַעַת), מְכַל-מְקוֹם, כִּיּוֹן שֶׁחֲסַר הַבְּטוּל דְּבִכָּל

39 מְאֻדָּךְ, שֶׁהוּא הַבְּטוּל שְׁמַצֵּד עֲצָם הַנִּשְׁמָה לְבַעַל הַרְצוֹן, הָרִי 41 זֶה בַּבְּחִינָת אֵין עוֹשִׁין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, וְרַק בְּפֶרֶשָׁה

42 רִאשׁוֹנָה שְׁבָה נֶאֱמָר בְּכָל מְאֻדָּךְ, הִנֵּה עַל-יְדֵי הַבְּטוּל לְבַעַל

43 מְקִימִים אֶת הַמִּצְוֹת, הַכְּתוּבִים מְדַבְּרִים בְּדִרְגָּה גְבוּהָה לְמַדֵּי שֶׁל עֲבוּדַת ה', 34 וְכַמְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר³⁴ שֶׁהַפְּרוּשׁ דְּשִׁמְיעָה אֵינוֹ רַק עֲנִין

35 הַהֲכָנָה וְהַשְׁגָּה, אֲלֹא בְּעֲנִין הַשְׁמִיעָה נִכְלָל גַּם כֵּן הַבְּטוּל 36 דְקַבְּלַת עַל (וְעַד גַּם בַּחֲנִינָת רְעוּתָא דְלָפָא [רְצוֹן הַלֵּב] שְׁלִמְעָלָה

37 מְטַעַם וְדַעַת, כִּפִּי שֶׁנֶּתְבָּאֵר לַעֲלִי בְּאֻפֵּן הַשְּׁנִי שֶׁל עֲבוּדַת ה' בְּבִיטוּל, 38 לְמַעֲלָה מְטַעַם וְדַעַת), מְכַל-מְקוֹם, כִּיּוֹן שֶׁחֲסַר הַבְּטוּל דְּבִכָּל

39 מְאֻדָּךְ, שֶׁהוּא הַבְּטוּל שְׁמַצֵּד עֲצָם הַנִּשְׁמָה לְבַעַל הַרְצוֹן, הָרִי 41 זֶה בַּבְּחִינָת אֵין עוֹשִׁין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, וְרַק בְּפֶרֶשָׁה

42 רִאשׁוֹנָה שְׁבָה נֶאֱמָר בְּכָל מְאֻדָּךְ, הִנֵּה עַל-יְדֵי הַבְּטוּל לְבַעַל

43 מְקִימִים אֶת הַמִּצְוֹת, הַכְּתוּבִים מְדַבְּרִים בְּדִרְגָּה גְבוּהָה לְמַדֵּי שֶׁל עֲבוּדַת ה', 34 וְכַמְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר³⁴ שֶׁהַפְּרוּשׁ דְּשִׁמְיעָה אֵינוֹ רַק עֲנִין

35 הַהֲכָנָה וְהַשְׁגָּה, אֲלֹא בְּעֲנִין הַשְׁמִיעָה נִכְלָל גַּם כֵּן הַבְּטוּל 36 דְקַבְּלַת עַל (וְעַד גַּם בַּחֲנִינָת רְעוּתָא דְלָפָא [רְצוֹן הַלֵּב] שְׁלִמְעָלָה

37 מְטַעַם וְדַעַת, כִּפִּי שֶׁנֶּתְבָּאֵר לַעֲלִי בְּאֻפֵּן הַשְּׁנִי שֶׁל עֲבוּדַת ה' בְּבִיטוּל, 38 לְמַעֲלָה מְטַעַם וְדַעַת), מְכַל-מְקוֹם, כִּיּוֹן שֶׁחֲסַר הַבְּטוּל דְּבִכָּל

44 הַרְצוֹן מִמְּשִׁיכִים, מְגַלִּים וּמַעֲוִרִים וְעוֹשִׁין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם. זֹו, 45 אִפּוּא, הַדְּרָגָה הַשְּׁנִיָּה בְּנַעֲשָׂה וְנִשְׁמַע – הַבִּיטוּל דְּבַחֲנִינָת נַעֲשָׂה שֶׁהוּא בִּיטוּל

46 לְבַעַל הַרְצוֹן, הַנַּעֲלָה יוֹתֵר מִהַבִּיטוּל דְּבַחֲנִינָת נִשְׁמַע שֶׁהוּא בִּיטוּל אֶל הַרְצוֹן. 47 (ה) וְהִנֵּה הַחֲלּוּק בֵּין ב' הַבְּחִינּוֹת דְּנִשְׁמַע (בִּיטוּל כְּלָפִי רְצוֹנוֹ שֶׁל

48 הַקְּדוּשׁ-כִּירוּךְ-הוּא) וְנִנְעֵשָׂה

49 (בִּיטוּל כְּלָפִי הַקְּדוּשׁ-כִּירוּךְ-הוּא 50 בְּעֲצֻמּוֹ, בְּעַל הַרְצוֹן) הוּא עַל-

51 דְּרָךְ הַמְּבָאֵר בְּעֲנִין ב' 52 הַבְּחִינּוֹת דִּירָאָה. כִּשֶּׁם

53 שֶׁבִּיטוּל יֵשׁ דְּרָגוֹת שְׁנוֹנוֹת (אִף 54 שֶׁבִּאֻפֵּן כְּלָלִי כָּל הַדְּרָגוֹת הֵם

55 אֻפְּנִים שְׁנוֹנִים בְּבִיטוּל), כֵּךְ 56 מְבֹאֵר בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת בִּיחֹס

57 לַעֲנִין הִירָאָה שִׁישׁ בּוֹ דְּרָגוֹת 58 שְׁנוֹנוֹת, וּבִאֻפֵּן כְּלָלִי – שְׁתֵּי

59 בַּחֲנִינּוֹת.

60 דְּהִנֵּה כְּתִיב³⁵ וַעֲתָה 61 יִשְׂרָאֵל מִה הָהוּ' אֱלֹהֶיךָ

62 שׂוֹאֵל מְעַמָּךְ כִּי אִם 63 לִירָאָה אֶת הָהוּ' אֱלֹהֶיךָ,

64 וְאִתָּא בְּגִמְרָא³⁶ שִׁירָאָה 65 מְלִתָּא זֹוִטְרִתִּי [דְּבַר קֹטָן]

66 הִיא, הֵינִי דִירָאָה הִיא 67 הַתְּחִלָּת הָעֲבוּדָה וְכִיּוֹן

68 שֶׁמְדוּבָר בַּהַתְּחִלָּת הָעֲבוּדָה 69 הַנִּדְרָשָׁת גַּם מִמִּי שֶׁטֶרַם הִגִּיעַ

70 לְדְרָגוֹת גְּבוּהוֹת, הִירָאָה נִקְרָאָת 71 "דְּבַר קֹטָן". אֲבָל מִצַּד שְׁנֵי -

72 וְכַתִּיב³⁷ וַיִּצְוֵנוּ הָהוּ' 73 לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַחֻקִּים

74 הָאֵלֹהִים לִירָאָה אֶת הָהוּ', 75 שְׁמָהּ מְשֻׁמָּע שִׁירָאָה

76 הִיא תְּכִלִּית הָעֲבוּדָה 77 וְהַדְּרָגָה שֶׁמְגִיעִים אֵלֶּי רַק אַחֲרֵי

78 עֲבוּדָה רַבָּה בְּקִיּוֹם "כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֹהִים", דְּכָל עֲנִין הַחֻקִּים הוּא

79 בְּשִׁבְלִי לְבֹא לִירָאָה. וְנִשְׁאֵלָה הַשְּׁאֵלָה: מָה אִם כֵּן הַהֲגִירָה שֶׁל יִרְאָה,

80 הָאִם הִיא דְּרָגָה נְמוּכָה שֶׁשִּׁיכֶת בַּתְּחִלָּת הָעֲבוּדָה אוֹ שֶׁמְדוּבָר בְּדְרָגָה גְבוּהָה

81 שֶׁהִיא תְּכִלִּית וְשִׁלְמוֹת הָעֲבוּדָה?

82 וּמְבָאֵר בְּזֶה³⁸ שְׁשֵׁנִי הַדְּבָרִים אִמֵּת כִּי יֵשׁ שְׁתֵּי דְרָגוֹת בִּירָאָה. דְּמָה

83 שְׁפָתוֹב כִּי אִם לִירָאָה, שִׁירָאָה מְלִתָּא זֹוִטְרִתִּי הִיא, קָאִי עַל

84 בַּחֲנִינָת יִרְאָה תִּתָּאָה [יִרְאָה תַּחְתּוֹנָה, נְמוּכָה], שֶׁהִיא הַתְּחִלָּת

85 הָעֲבוּדָה. וּמָה שְׁפָתוֹב וַיִּצְוֵנוּ גו' לִירָאָה, קָאִי עַל יִרְאָה

86 עֲלָאָה [יִרְאָה עֲלִיוֹנָה], שֶׁהִיא תְּכִלִּית הָעֲבוּדָה.

(32) ברכות שם ובחידא"ג מהרש"א שם. אור תורה להרב המגיד נג, ד. לקו"ת שלח מב, ג. ובכ"מ. (33) עקב יא, יג. (34) ראה סה"מ

תרכ"ט ע' שו. ועוד. (35) עקב י, יב. (36) ברכות לג, ב. מגילה כה, א. (37) ואתחנן ו, כד. (38) ראה תניא ספכ"ג. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

1 וְזֶה גַם כֵּן מֵה שִׁפְתוֹב³⁹ אִם אֵין יִרְאֶה אֵין חֲכָמָה, אִם אֵין
2 חֲכָמָה אֵין יִרְאֶה, וְגַם כֵּן נִשְׁאֵל אֹתָהּ שְׁאֵלָה, מִמָּה נִפְשָׁךְ: אִם הִירָאָה
3 הִיא הַקְדָּמָה וְתַנְאִי לַחֲכָמָה וְלֹכֵן "אִם אֵין יִרְאֶה אֵין חֲכָמָה", מִה פֶּשֶׁר הָאִמְרָה
4 "אִם אֵין חֲכָמָה אֵין יִרְאֶה", וְאִם הַחֲכָמָה הִיא הַקְדָּמָה וְתַנְאִי לִירְאֶה וְלֹכֵן "אִם

5 אֵין חֲכָמָה אֵין יִרְאֶה", מִה פֶּשֶׁר

6 הָאִמְרָה הַהִפּוּכָה לְכַאוּרָה ש"אם
7 אֵין יִרְאֶה אֵין חֲכָמָה"? וְגַם כֵּן
8 הַתְּשׁוּבָה זֹה: תְּלוּ אִם מְדוּבָר
9 עַל יִרְאֶה תַתָּא אוֹ עַל יִרְאֶה
10 עֵילָא - דְּחֲכָמָה קָאֵי עַל
11 חֲכָמָה הָאִמְרָתִית שְׁהִיא
12 חֲכָמָה הַתּוֹרָה, וְעַל-זֶה
13 אָמְרוּ אִם אֵין יִרְאֶה אֵין
14 חֲכָמָה, דְּקָאֵי עַל בְּחִינַת
15 יִרְאֶה תַתָּא שְׁהִיא דְּרָגָה
16 נְמוּכָה שְׁשִׁיכָת כְּבֵר עִם
17 הַתַּחֲלֵת הָעֲבוּדָה, הֵיִינוּ,
18 שְׂדִיקָא עַל-יְדֵי יִרְאֶה
19 תַתָּא בָּאִים לְהַחֲכָמָה
20 שְׁהוּא עֲנִין הַתּוֹרָה
21 וּמִצּוֹת. וְיִמָּה שִׁפְתוֹב אִם
22 אֵין חֲכָמָה אֵין יִרְאֶה,
23 קָאֵי עַל בְּחִינַת יִרְאֶה
24 עֵילָא, שְׁהִיא דְּרָגָה גְבוּהָה
25 וְהִיא תְּכֵלִית הָעֲבוּדָה.

26 וְהִנֵּה, ב' בְּחִינּוֹת
27 דְּנִשְׁמָע וְנַעֲשֶׂה הֵנ"ל,
28 הֵם בְּכִלְלוֹת מְקִיבוֹת ל-
29 ב' הַבְּחִינּוֹת דִּירְאֶה
30 תַתָּא וְיִרְאֶה עֵילָא.
31 וְהֵינוּ, שְׁנִשְׁמָע שְׁהוּא
32 יִסּוֹד וְהַתַּחֲלֵת הָעֲבוּדָה
33 וְהַכּוּנָה לְקַבֵּל עוֹל וּבִיטוֹל
34 כְּלָפִי רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-
35 הוּא כַּעֲבֹד הַבְּטָל לְצִוּוֹיִים
36 וְלַהּוֹרָאוֹת שֶׁל אֲדוֹנוֹ כְּנ"ל
37 הוּא בְּחִינַת יִרְאֶה
38 תַתָּא, וְאַחֲרֵי-כֵן

39 מַתְּעֵלָה בְּעֲבוּדָתוֹ עַד שֶׁבָּא לְבְּחִינַת הַבְּטוֹל דְּנִעֲשֶׂה הוּא
40 הַבִּיטוֹל הַעֲמוּק יוֹתֵר, בִּיטוֹל לְבַעַל הַרְצוֹן, שְׁהוּא בְּחִינַת יִרְאֶה
41 עֵילָא.

42 (ו) וְהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁴⁰ מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁבָּא לְמַדְינָה
43 וְאָמְרוּ לוֹ אֲנָשֵׁי הַמְּדִינָה גָזֹר עָלֵינוּ גְזֵרוֹת, אָמַר לָהֶם הַמֶּלֶךְ
44 בְּתַחֲלָה קִבְּלוּ מַלְכוּתִי וְאַחֲרֵי-כֵן קִבְּלוּ גְזֵרוֹתִי. וְב' הָעֲנִינִים

ביאור בדרך אפשר

45 דְּקַבְּלַת הַמַּלְכוּת וְקַבְּלַת הַגְּזֵרוֹת הֵם ב' הָעֲנִינִים דְּנִעֲשֶׂה
46 וְנִשְׁמָע. וְהֵינוּ, שְׁנִעֲשֶׂה הוּא עֲנִין קַבְּלַת הַמַּלְכוּת, נַחֲבָר לְעִיל
47 בְּהַרְחָבָה שֶׁהַבִּיטוֹל לְבַעַל הַרְצוֹן (בְּחִינַת "נַעֲשֶׂה", שְׁעִינֵינוּ הוּא "יִרְאֶה עֵילָא")
48 הוּא הַבִּיטוֹל הַנּוֹעֵל יוֹתֵר וְכֵן אַחֲרֵי שֶׁהָאִדָּם מַתְּעֵלָה בְּעַבְדוּתוֹ וְאֵילוֹ הַבִּיטוֹל
49 לְרָצוֹן (בְּחִינַת "נִשְׁמָע", שְׁעִינֵינוּ

50 הוּא "יִרְאֶה תַתָּא") הוּא בִיטוֹל
51 נְמוּךְ יוֹתֵר, אִךְ כֵּן מְבֹאֵר
52 שֶׁבְּמִבּוֹן מְסוּיִים הַבִּיטוֹל לְבַעַל
53 הַרְצוֹן ("נַעֲשֶׂה") קוֹדֵם לְבִיטוֹל
54 לְרָצוֹן (נִשְׁמָע), כִּי סוּף סוּף
55 קַבֵּל מַלְכוּתוֹ שֶׁל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-
56 הוּא קוֹדֵם לְקַבֵּל גְּזֵרוֹתָיו, כִּי
57 לֹא קַבֵּל הַמַּלְכוּת לֹא יִכּוֹל
58 לְהִיטֵי מֶלֶךְ הַגּוֹזֵר גְּזֵרוֹת
59 וְכֵן ל' שֶׁהַבִּיטוֹל דְּנִעֲשֶׂה
60 הוּא הַבִּיטוֹל לְבַעַל הַרְצוֹן
61 שְׁעַל-יְדֵי-זֶה עוֹשִׁין רְצוֹנוֹ
62 שֶׁל מְקוֹם, כִּפִּי שְׁהוּסְבֵר
63 לְעִיל, הַבִּיטוֹל לְבַעַל הַרְצוֹן הוּא
64 לֹא רַק בִּיטוֹל עֲמוּק וְנֹעֵל יוֹתֵר
65 אֲלֵא גַם הַבִּיטוֹל שְׁעוֹשֶׂה וּמַעֲוֵר
66 אֶת הַרְצוֹן לְמַעֲלָה, כְּכִיכּוֹל, וְכֵן
67 גַם לְעִינֵין קַבֵּל הַמַּלְכוּת
68 וְהַתַּחֲרַת הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא לְמַלְךְ
69 - שְׁהוּא הַבִּיטוֹל הַעֲמוּק לְבַעַל
70 הַרְצוֹן עֲנִין הַמִּשְׁכָּת הַרְצוֹן
71 לְמַלּוּכָה. וְזֶהוּ בְּתַחֲלָה
72 קִבְּלוּ מַלְכוּתִי, שְׁהִרִי לֹא
73 שִׁיךְ עֲנִין קַבֵּל הַגְּזֵרוֹת,
74 שְׁהוּא הַבְּטוֹל לְרָצוֹן, כִּי
75 אִם כְּאֲשֶׁר עוֹשִׁין תַּחֲלָה
76 אֶת הַרְצוֹן עַל-יְדֵי הַבְּטוֹל
77 דְּ"נַעֲשֶׂה" שְׁעַל-יְדֵי-זֶה
78 עוֹשִׁין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם.

79 וּמִבְחִינָה זוֹ הַבִּיטוֹל שֶׁל "נַעֲשֶׂה"
80 קוֹדֵם לְבִיטוֹל שֶׁל "נִשְׁמָע"
81 (וְכִנּוּיָהּ קִטֵּעַ זֶה מִתִּיחַס לְאִמּוֹר
82 לְעִיל שֶׁהַדְּרָגָה הַשְּׁלִישִׁית בְּנַעֲשֶׂה
83 וְנִשְׁמָע הִיא הַקְדָּמָה נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע).
84 וְזֶהוּ גַם כֵּן כְּלָלוֹת עֲנִין הָעֲבוּדָה דְּרָאֵשׁ הַשָּׁנָה, כְּמֵאֲמַר
85 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁴¹ אָמְרוּ לְפָנֵי בְּרָאֵשׁ הַשָּׁנָה כו' מַלְכִּיּוֹת כְּדִי
86 שְׁתַּמְלִיכוּנִי עֲלֵיכֶם, הֵיִינוּ, שְׂצָרִיף לְהַמְשִׁיף, לַעֲוֹר וּלְגִלוֹת רְצוֹן
87 לְמַלּוּכָה, דְּכִיּוֹן שְׁבָרָאֵשׁ הַשָּׁנָה מִיְדֵי שָׁנָה בְּשָׁנָה נַעֲשֶׂה עֲלִית
88 וְסִלּוּק הַמַּלְכוּת שְׁמַתְעֵלִית לְמַקּוּרָה וְשִׁרְשָׁה עַד לְעֲצָמוֹתָהּ

ביאור בדרך אפשר

של הביטול, ומשמעות דברי הוזהר הם שהביטול בבחינת "נעשה" הוא
 "לעילא" ונעלה יותר מהביטול בבחינת "נשמע".
 (ז) וְזֶהוּ רֹאֵה אֲנִי גו' אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ, ומעתה מיושבת גם השאלה
 הנוספת שנשאלה בתחילת המאמר – איך יתכן לומר שהעיקר היא השמיעה
 ("אשר תשמעו"), וכי כעת לא
 נדרש המעשה? – דַּעְקָר
 הַעֲבֹדָה שְׁתּוּבָעִים עֲכָשׁוּ
 הִיא אֲכֵן הַעֲבֹדָה
 דְּנִשְׁמָע, שֶׁהוּא עֲנִין
 הַבְּטוּל לְרִצּוֹן וּבִטּוּל זֶה
 הוּא תַּחֲלִית הַעֲבֹדָה וְעִיקָר
 הַעֲבֹדָה בְּכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה וּבִפְרָט
 בַּחוּדֵשׁ אֵלּוּל, וּכְדִבְרֵי
 הַמְּדַרְשׁ בַּמִּשְׁל ב' הַכּוֹסוֹת
 דְּנִעְשָׂה וְנִשְׁמָע, שִׁבְרָתָם
 נַעֲשֶׂה, הַזֵּהָרוּ
 בְּנִשְׁמָע.
 וְהִינוּ, שֶׁחֲטָא הֶעֱגֵל
 שֶׁהוּא עֲנִין כָּלְלִי, נִגַּע
 וְפָגַע' (עַם הָאֵט
 אֲנִיגֵרִירֵט) בַּבְּחִינָה בַּעַל
 הַרְצוֹן וּבְדֶרֶךְ כָּלל הָאֵדָם לֹא
 מִגִּיעַ לְבִטּוּל הָעֲמוּק וְהַנְּעֵלָה שֶׁל
 בַּחֲנִינָה "נַעֲשֶׂה", וְלִכֵּן עֲכָשׁוּ
 עֵקֶב הַמִּצְוָה הַיְּרוּד אֵין
 תּוֹבָעִים כִּי אִם הַעֲבֹדָה
 דִּתְשַׁמְעוּ, הַזֵּהָרוּ בְּנִשְׁמָע
 עַל-כֵּל-פָּנִים.
 אֲמָנָם, כִּינּוּ שֶׁתְּכַלִּית
 הַכּוֹנָה הִיא שִׁיחָה גַם
 הַבְּטוּל דְּנִעְשָׂה, שֶׁהִרִי
 הַבְּטוּל דְּנִשְׁמָע וְיִרְאָה
 תַּתְּאָה [תַּחֲתוֹנָה] הוּא רִק
 הַתַּחֲלָת הַעֲבֹדָה, אֲבָל
 תְּכַלִּית הַעֲבֹדָה הִיא לְבָא
 לַבְּטוּל דְּנִעְשָׂה וְיִרְאָה
 עֲלָאָה [עֲלִיּוֹנָה] - הִנֵּה עַל-
 זֶה נֶאֱמַר אֵת הַבְּרָכָה
 אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ, שֶׁהוּא עֲנִין
 דִּתְשַׁמְעוּ שֶׁמִּמֶּנָּה יִגִּיעַ
 שַׁעַל יְדֵי הַעֲבֹדָה כֹּל הַשָּׁנָה
 כּוֹלָה בְּבִטּוּל בַּבְּחִינָה
 "נַשְׁמָע", בָּאִים לִידֵי כֶךְ
 שֶׁבְּרָאשׁ הַשָּׁנָה יִהְיֶה
 הַבִּטּוּל הַנְּעֵלָה בַּבְּחִינָה
 "נַעֲשֶׂה". וְזֶהוּ מַה
 שֶׁכָּתוּב רֹאֵה אֲנִי נּוֹתֵן
 לְפָנֶיכֶם, לְפָנֶיכֶם הֵינּוּ
 פְּנִימִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ⁴³,

ביאור בדרך אפשר

יִתְבָּרֵךְ, לִכֵּן צְרִיכָה לְהִיּוֹת
 הַעֲבֹדָה דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
 לְפַעֲלֵי אֵצֶל הַקֹּדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,
 כְּבִיכּוֹל, הַמְּשַׁכֵּת 'רִצּוֹן
 עֲצָמִי' לְמַלּוּכָה, שֶׁהוּא
 עֲנִין בְּנִין הַמְּלָכוּת, כִּי
 כֹּאשֶׁר יֵשׁ הַתְּעוּרָוֹת מִחוּדְשָׁתָהּ
 לְמַלּוּכָה, לְאַחֵר שֶׁהִרְצוֹן
 הַקּוֹדֵם נִתְעַלָּה וְנִסְתַּלַּק,
 הַמְּלָכוּת שֶׁכְּבִיכּוֹל נִתְרוֹקֵנָה
 מֵאוּר וְהַשְׁפָּעָה שֶׁל
 חַיִּים לְעוֹלָמוֹת, חוֹזֵר וְנִבְנִית'
 מִחוּדֵשׁ וְהוּא עַל-יְדֵי
 הַבְּטוּל דְּנִעְשָׂה שֶׁהוּא
 הַבְּטוּל לְבַעַל הַרְצוֹן.
 אֲמָנָם, עֲבוּדָה זֹאת
 שֶׁבִּטּוּל הַבִּטּוּל לְבַעַל
 הַרְצוֹן, הוּא הַבִּטּוּל
 הָעֲמוּק בַּבְּחִינָה "נַעֲשֶׂה"
 הִיא עֲבוּדָה מִיּוֹחֶדֶת
 לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, בַּעֲדוֹ
 שֶׁכֵּל הַשָּׁנָה כּוֹלָה
 אֵין זֶה סֵדֶר
 הַעֲבֹדָה הַרְצוֹן
 וְהַגִּיל כִּי בְּכִדִּי
 שִׁיגִיעַ בַּעֲבֹדָתוֹ
 לְבִטּוּל לְבַעַל הַרְצוֹן,
 צְרִיכָה לְהִיּוֹת תַּחֲלָה
 הַעֲבֹדָה דִּירְאָה תַּתְּאָה,
 הַבִּטּוּל שֶׁל בַּחֲנִינָה
 "נַשְׁמָע" וְאַחֲרֵי-כֵן
 מִתְעַלָּה בַּעֲבֹדָתוֹ
 עַד שֶׁבָּא לְבַחֲנִינָה
 יִרְאָה עֲלָאָה הִיא
 הַבִּטּוּל שֶׁל בַּחֲנִינָה
 נַעֲשֶׂה (כַּפִּ"ל).
 וְזֶהוּ שֶׁהַעֲבֹדָה דְּרֹאשׁ
 הַשָּׁנָה הִיא לְאַחֲרֵי
 הַקְּדִמָּת הַעֲבֹדָה דְּנִשְׁמָע
 בְּמִשְׁלָה כָּל הַשָּׁנָה,
 וּבִפְרָט בַּחוּדֵשׁ אֵלּוּל,
 שֶׁעַל-יְדֵי נֶאֱמַר⁴² לֹךְ
 אֲמַר לְבִי בִקְשׁוּ פָנַי,
 וְעַל-יְדֵי-זֶה מִגִּיעִים
 אַחֲרֵי-כֵן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
 לַעֲבֹדָה דְּנִעְשָׂה, שֶׁעַל-
 יְדֵי מִמְּשִׁיכִים רִצּוֹן
 עֲצָמִי לְמַלּוּכָה.
 וְעַל-פִּי כָּל הַנֶּ"ל יִתְפָּרֵשׁ
 גַּם כִּן מֵאֲמַר הַזֶּה שֶׁמִּיַּעֲזָה
 בְּהִיא אֲתֵר תְּלִיא, עֲשִׂיהָ
 לְעִילָא, שֶׁהוּא עֲנִין
 מַעֲלָת הַעֲבֹדָה דְּנִעְשָׂה
 עַל הַעֲבֹדָה דְּנִשְׁמָע.
 (ז) וְזֶהוּ רֹאֵה אֲנִי גו' אֲשֶׁר
 תִּשְׁמְעוּ, דַּעְקָר הַעֲבֹדָה
 שְׁתּוּבָעִים עֲכָשׁוּ הִיא
 הַעֲבֹדָה דְּנִשְׁמָע, שֶׁהוּא
 עֲנִין הַבְּטוּל לְרִצּוֹן,
 וּכְדִבְרֵי הַמְּדַרְשׁ בַּמִּשְׁל
 ב' הַכּוֹסוֹת דְּנִעְשָׂה
 וְנִשְׁמָע, שִׁבְרָתָם נַעֲשֶׂה,
 הַזֵּהָרוּ בְּנִשְׁמָע. וְהִינוּ,
 שֶׁחֲטָא הֶעֱגֵל שֶׁהוּא
 עֲנִין כָּלְלִי, נִגַּע (עַם
 הָאֵט אֲנִיגֵרִירֵט) בַּבְּחִינָה
 בַּעַל הַרְצוֹן, וְלִכֵּן עֲכָשׁוּ
 אֵין תּוֹבָעִים כִּי אִם הַעֲבֹדָה
 דִּתְשַׁמְעוּ, הַזֵּהָרוּ בְּנִשְׁמָע
 עַל-כֵּל-פָּנִים.
 אֲמָנָם, כִּינּוּ שֶׁתְּכַלִּית
 הַכּוֹנָה הִיא שִׁיחָה גַם
 הַבְּטוּל דְּנִעְשָׂה, שֶׁהִרִי
 הַבְּטוּל דְּנִשְׁמָע וְיִרְאָה
 תַּתְּאָה [תַּחֲתוֹנָה] הוּא רִק
 הַתַּחֲלָת הַעֲבֹדָה, אֲבָל
 תְּכַלִּית הַעֲבֹדָה הִיא לְבָא
 לַבְּטוּל דְּנִעְשָׂה וְיִרְאָה
 עֲלָאָה [עֲלִיּוֹנָה] - הִנֵּה עַל-
 זֶה נֶאֱמַר אֵת הַבְּרָכָה
 אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ, שֶׁהוּא עֲנִין
 דִּתְשַׁמְעוּ שֶׁמִּמֶּנָּה יִגִּיעַ
 שַׁעַל יְדֵי הַעֲבֹדָה כֹּל הַשָּׁנָה
 כּוֹלָה בְּבִטּוּל בַּבְּחִינָה
 "נַשְׁמָע", בָּאִים לִידֵי כֶךְ
 שֶׁבְּרָאשׁ הַשָּׁנָה יִהְיֶה
 הַבִּטּוּל הַנְּעֵלָה בַּבְּחִינָה
 "נַעֲשֶׂה". וְזֶהוּ מַה
 שֶׁכָּתוּב רֹאֵה אֲנִי נּוֹתֵן
 לְפָנֶיכֶם, לְפָנֶיכֶם הֵינּוּ
 פְּנִימִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ⁴³, וְנִשְׁאָלָה
 הַשְּׁאֵלָה: אֵין יִיתְכֵּן
 שְׁעִיּוּתָהּ תַּהִיָּה יוֹתֵר
 נַעֲלִית מִשְׁמִיעָה וּמִקּוֹמָה
 בְּסֵדֶר הַסְּפִירוֹת יִהְיֶה
 יוֹתֵר גְּבוּהָ, אֲבָל לְפִי
 הַמְּבֹאֵר לְעִיל הַשְּׁאֵלָה
 מִיוֹשֻׁבָּת - שֶׁהוּא עֲנִין
 מַעֲלָת הַעֲבֹדָה דְּנִעְשָׂה
 עַל הַעֲבֹדָה דְּנִשְׁמָע
 וְאִף שֶׁמִּבְּחִינָתָהּ הַהִכָּנָה
 וְהַהֲשָׁגָה בְּרוּר שֶׁמִּשְׁמִיעָה
 נַעֲלִית מִהַמְּעֵשֶׂה בְּפוּעַל,
 אֲבָל הַכּוֹנָה לְדִרְגּוֹת
 הַשּׁוֹנוֹת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁהִיא בְּחִינַת יְחִידָה שְׁבִנְפָּשׁ הַקְּשׁוּרָה עִם בְּחִינַת יְחִידָה,
2 שְׁהִיא בְּחִינַת אֲנָכִי, שְׁמַצֵּד בְּחִינָה זוּ בָּאָה הָעֲבוּדָה דִּנְעֻשָׁה
3 שְׁהִיא תְּכָלִית הָעֲבוּדָה. וְכִמוּ שֶׁנִּתְבָּאָר לַעֲלֵל שְׁכֵאשֶׁר הָעֲבוּדָה הִיא "בְּכָל
4 מֵאוּדָךְ", לַמַּעֲלָה מִמִּדְרֵה וְהַגְבֵּלָה וְעַל יְדֵי יְחִידָה שְׁבִנְפָּשׁ, מַעֲוֵרִים וּמִמְשִׁיכִים

5 מִלְמַעְלָה הַמִּשְׁכּוֹת שֶׁלֹּמַעְלָה

6 מִסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת מִבְּחִינַת

7 "יְחִידָה".

8 אֵךְ בְּכָדִי לְהַגִּיעַ לָזֶה

9 צָרִיכָה לְהִיּוֹת קוֹדֶם לָזֶה

10 הָעֲבוּדָה דִּתְשַׁמְעוּ, הַבִּיטוּל

11 בְּבַחֲנִית "יִרְאָה תִּתְּאָה" שְׁזֹהוּ

12 שֶׁתִּתְחַלֵּל הָעֲבוּדָה הִיא

13 בְּבַחֲנִית נִשְׁמָע, אֲלֹא

14 שֵׁשׁ בְּרָכָה וְנִתְּנָה כֹחַ

15 שְׁמָזָה יוֹכֵל לְהַגִּיעַ

16 לָעֲבוּדָה דְּבַחֲנִית נַעֲשֶׂה

17 וְהַבִּיטוּל בְּבַחֲנִית "יִרְאָה

18 עֵילֵאָה".

19 וּמַעֲתָה מִיּוֹשֶׁבֶת שְׂאֵלָה נּוֹסֶפֶת

20 שֶׁנִּשְׂאֵלָה בְּתַחֲלִיל הַמֵּאמָר:

21 מִדּוּעַ נֹאמַר "אֲשֶׁר תִּשְׁמַעוּ" וְלֹא

22 "אִם תִּשְׁמַעוּ" (בְּאוֹתָהּ מִטְּבַע

23 לְשׁוֹן שֶׁנֹּאמַר בְּהַמֶּשֶׁךְ - "אִם לֹא

24 תִּשְׁמַעוּ"? כִּי דְבָרֵי הַכְּתוּב הֵם

25 בְּרָכָה וְנִתְּנָה כֹחַ - וְעַל בְּרָכָה

26 זֶה נֹאמַר אֲשֶׁר תִּשְׁמַעוּ,

27 שְׁלֹא נֹאמַר אִם תִּשְׁמַעוּ

28 אֲלֹא אֲשֶׁר תִּשְׁמַעוּ, אֲשֶׁר

29 לְשׁוֹן וְדָאִי, הֵינִי,

30 שְׁבִרְכָה זֶה שֶׁתִּהְיֶה

31 הָעֲבוּדָה דִּתְשַׁמְעוּ,

32 וְשֶׁמִּבְּחִינַת תִּשְׁמַעוּ יִגִּיעַ

33 גַּם לְבַחֲנִית נַעֲשֶׂה, הִיא

34 דְּבָר וְדָאִי, שְׂאִין בְּזֶה

35 סִפֵּק כָּלֵל וְלֹכֵן לֹא נֹאמַר

36 בַּעֲנִין זֶה "אִם תִּשְׁמַעוּ" שְׁהוּא לְשׁוֹן סִפֵּק אֵלֹא "אֲשֶׁר תִּשְׁמַעוּ" שְׁהוּא לְשׁוֹן
37 וְדָאִי.

38 וְעַתָּה הוֹלֵךְ וּמִבְּאָר אֵת מִשְׁמַעוֹת הָעֵנִין שֶׁל בְּרָכָה זֶה שְׁקִיּוּמָה הוּא דְּבַר וְדָאִי.

39 וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּהִנֵּה יָדוּעַ בַּעֲנִין הַהִפְרָשׁ שְׁבִין בְּרָכָה לְתַפְלָה⁴⁴,

40 שְׁבִרְכָה הִיא הַמְּשָׁכָה מִהַשְׁרָשׁ וּמִקּוֹר בְּלָבָד, הֵינִי שֶׁהִדְבַּר כִּבֵּר

41 נִמְצָא וְקִיִּים בְּשׁוּרְשׁוֹ וּמִקּוּרֵה אֵלֹא שֵׁשׁ לְהַבְרִיךְ וְלִהְיוֹת אֹתוֹ וְלִהְיוֹת אֹתוֹ

42 מִן הָהֶעֱלָם אֶל הַגִּילּוֹי וְכִמוּ שְׁכָתוֹב⁴⁵ בְּבִרְכַּת יַעֲקֹב אֲבִינוּ לְבָנֵינוּ אִישׁ

43 אֲשֶׁר כָּבְרָכֶתּוּ בְּרַךְ אוֹתָם הֵינִי שֶׁתּוֹכֵן הַבְּרָכָה שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהֶם כִּבֵּר

44 נִמְצָא וְכִבֵּר שִׁיךְ לוֹ ("כְּבִרְכָתּוֹ") וְהַבְּרָכָה רַק מִבְּיָאָה אוֹתוֹ מִן הָהֶעֱלָם אֶל הַגִּילּוֹי,
45 וְתַפְלָה הִיא הַמְּשָׁכָה רְצוֹן חֲדָשׁ שְׁלֹמַעְלָה מִסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת,
46 וְלֹכֵן הַתַּפִּילוֹת הֵם בְּנוֹסָה יְהִי רְצוֹן. שֶׁמִּשְׁמַעוֹ תַּפִּילָה שִׁתְּעוֹרֵר וְיִתְהוּוֶה רְצוֹן
47 חֲדָשׁ שֶׁלֹּא הִיָּה קִיִּים קוֹדֶם הַתַּפִּילָה וְיַפְעֵל לְרַפְּאוֹת הַחוּלִים וּלְכִרְךָ
48 הַשָּׁנִים. וְנִמְצָא שֶׁתַּפִּילָה נַעֲלִית

49 עַל בְּרָכָה, כִּי בְּבִרְכָה אֲפֻשֶׁר רַק

50 לְהַמְשִׁיךְ וּלְגַלּוֹת אֵת מַה שְׁכִּבֵּר

51 נִמְצָא בְּשׁוּרֵשׁ הַדְּבָרִים וְאִילוֹ עַל

52 יְדֵי תַּפִּילָה נִתֵּן לְעוֹרֵר רְצוֹן חֲדָשׁ.

53 אֲמַנָּם, לֹאִידֵךְ גִּיסָא, יֵשׁ

54 מַעֲלָה בְּבִרְכָה עַל תַּפְלָה,

55 שְׁבִרְכָה הִיא בְּדִרְךָ צְוּוֹי,

56 כִּמוּ שְׁכָתוֹב⁴⁶ יְכָרְךָ גו',

57 וְצְוּוֹי הוּא עֲנִין שֶׁל וְדָאִי,

58 מִה־שְׂאִין-כֵּן תַּפְלָה הִיא

59 בְּדִרְךָ בְּקָשָׁה, וּבְקָשָׁה

60 הוּא עֲנִין שֶׁל סִפֵּק, שְׁהִי

61 סִפֵּק הַדְּבָר אִם יִצְלִיחַ

62 שְׁיִמְלְאוּ לוֹ אֵת בְּקָשָׁתּוֹ.

63 נִמְצָא שֶׁמִּצַּד שְׁנֵי יֵשׁ בְּבִרְכָה

64 מַעֲלָה גְדוֹלָה לְגַבֵּי תַּפִּילָה

65 שֶׁבְּתַפִּילָה אֵין וּוּדָאוֹת שֶׁהַבְּקָשָׁה

66 תִּתְמַלֵּא אֲבָל בְּרָכָה הִיא עֲנִין

67 וּוּדָאִי וְכִי חֲלוּקִים אֵלֹו בֵּין

68 בְּרָכָה לְתַפִּילָה: (א) שְׁבִרְכָה הִיא

69 גִּילּוֹי דְּבַר שְׁכִבֵּר קִיִּים וְתַפִּילָה

70 הִיא הַתְּעוֹרֵרוֹת רְצוֹן חֲדָשׁ. (ב)

71 שְׁמִילוֹי הַבְּקָשָׁה בְּתַפִּילָה הוּא

72 סִפֵּק וְקִיִּים הַבְּרָכָה הוּא וּוּדָאִי

73 תְּלוּיִים זֶה בְּזֶה, דְּבִרְכָה

74 שְׁהִיא הַמְּשָׁכָה שְׁכָסֵדֵר

75 הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת, וְתַכְלִיתָהּ

76 לְהַמְשִׁיךְ וּלְגַלּוֹת דְּבַר שְׁכִבֵּר קִיִּים

77 הוּא עֲנִין וְדָאִי, וְתַפְלָה

78 שְׁהִיא הַמְּשָׁכָה חֲדָשָׁה

79 שְׁלֹמַעְלָה מִהַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת, הוּא עֲנִין שֶׁל סִפֵּק וְאֵין וּוּדָאוֹת

80 שֶׁהַמִּתְפַּלֵּל אֲכַן יִצְלִיחַ לַפְּעוּל הַמִּשְׁכָּה חֲדָשָׁה מִמִּקּוֹר עֲלִיוֹן כָּל כַּךְ. וְאֵךְ שְׁבִדְרֵךְ

81 כָּלֵל בְּרָכָה וְתַפְלָה חֲלוּקוֹת זֶה מִזֶּה וְיֵשׁ בְּזֶה מַה שְׂאִין בְּזֶה, הַבְּרָכָה הַאֲמוּרָה כֹּאֵן

82 הִיא שׁוֹנָה וּמִיּוֹחֶדֶת.

83 וְעַל-פִּי-זֶה מוֹכֵן שְׁמָה שְׁכָתוֹב אֵת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמַעוּ,

84 הֵינִי, שֵׁשׁ בְּזֶה בִּי הַמַּעֲלָה, גַּם הַמַּעֲלָה שֶׁל תַּפִּילָה - כִּי מִדּוּבֵר

85 בְּהַמִּשְׁכָּה שֶׁלֹּמַעְלָה מִסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת וְגַם הַמַּעֲלָה שֶׁל בְּרָכָה שְׁהִיא בְּוּדָאוֹת

86 - דְּהִנֵּה שְׁזוּהִי הַמְּשָׁכָה דְּבַחֲנִית נַעֲשֶׂה שְׁלֹמַעְלָה מִסְדֵּר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

23 מלמטה למעלה ואין בכוחו להמשיך ממקור שלמעלה מסדר השתלשלות הרי
24 לגבי עצמותו יתברך אין כל הבדל מהיכן הברכה נמשכת מלמעלה למטה
25 ולכן גם ההמשכה שלמעלה מסדר השתלשלות היא דבר
26 ודאי.
27 וזהו את הברכה אשר
28 תשמעו, שהוא דבר ודאי
29 שתהיה בכל ימות השנה
30 העבודה דבחינת נשמע
31 הביטול אל הרצון שהוא תחילת
32 העבודה, ושעל-ידיה
33 יגיעו בראש השנה
34 לבחינת נעשה, שיהיה
35 הבטול לבצל הרצון שהוא
36 תכלית העבודה, ועל-ידיה
37 פועלים בגין המלכות
38 משרשה העצמי, לא רק
39 בשורש הדברים כפי שהוא בתוך
40 סדר ההשתלשלות אלא בשורשה
41 בקב"ה בעצמו ותהיה
42 המשכה חדשה ורצון
43 חדש שלמעלה מסדר השתלשלות, גם בברכות ודאיות לשנה
44 טובה ומתקה, בבני חיי ומזוני רויחי.

1 השתלשלות, מכל-מקום, הרי זה בדרך ברכה שהיא באפן
2 ודאי, שזהו אומרו אשר תשמעו, לשון ודאי.
3 וטעם הדבר, כי לכאורה תמוה: נתבאר לעיל שאם ההמשכה המיוחדת
4 היא למעלה מסדר השתלשלות,
5 אזי אין וודאות שיצליחו לגלות
6 ולהמשיך אותה כי זוהי המשכה
7 חדשה ולא רק גילוי דבר שכבר
8 קיים בעולם. והסיבה שבגללה
9 ברכה היא וודאית בניגוד
10 לתפילה שקיומה הוא בספק היא
11 בגלל שמדובר בהמשכה מתוך
12 סדר השתלשלות, ואם כן, מניין
13 הוודאות ("אשר תשמעו") שאכן
14 תהיה המשכה של בחינת
15 "נעשה" שלמעלה מסדר
16 השתלשלות? על כך בא הביאור
17 - דכיון שהמשכה היא
18 מבחינת אנכי ככתוב "ראה
19 אנכי נתן לפניכם", שהוא
20 עצמותו יתברך, הרי
21 לפניו יתברך מעלה ומטה שוין, שלמעלה מהשתלשלות
22 הוא כמו סדר השתלשלות, ובשונה מברכה הנמשכת על ידי האדם

אגרות קודש

בי"ה, חיי אלול, תשי"ח
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מו"ה שלמה זלמן שי

שלום וברכה!

...ובמ"ש אודות התמונות שדבר אתו, תמונות הנוגעות לדיני השו"ע מהראוי ששיג ספרו של
הרב דוד פלדמן ע"ה [הוא בעל המחבר קיצור שו"ע מבואר ומצויר אשר שם נמצאים רק קצת ציורים,
ויש לו ספר מיוחד לזה], שאף שככל עניני בני האדם, יש לשפרם ואפשר גם לתקנם ולהוסיף עליהם, אבל
מובן שלאחרי העיון בספריו בטח ילמדו ממנו כמה ענינים, ואפשר יוכלו גם להשתמש בחלק מצויריו, כי
כמדומה נדפס רק פעם אחת לפני עשירות שנים ובאנגליא, שלכן בטח אין מעכב ענין הקאפיריט...

בברכה לבשו"ט ולכוח"ט.

בס"ד. שיחת שבת פרשת ראה, מברכים החודש אלול, ה'תשי"ז.

בלתי מוגה

- 1 א. ב'לקוטי תורה'¹ דיבור המתחיל' אני לדודי ודודי לי ראשי-תיבות אלול, מבואר, ש"באלול הוא זמן
- 2 התגלות י"ג מדות הרחמים", ואף-על-פי-כן, "הן ימות החול, ואינם יום-טוב כמו שבתות ויום טוב . . . ובוודאי
- 3 יש הפרש גדול בין יום הכיפורים ובין אלול".
- 4 ומבאר: "אך הנה יובן על-פי משל למלך שקודם בואו לעיר יוצאין . . . לקראתו ומקבלין פניו בשדה, ואז
- 5 רשאין כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו, והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם",
- 6 והיינו, שכאשר המלך נמצא ב"היכל מלכותו", אזי "אין נכנסים כי אם ברשות, ואף גם זאת המוכרחים שבעם
- 7 ויחידי סגולה", ויש צורך בכמה וכמה הכנות, מה-שאין-כן בהיותו בשדה, רשאים ויכולים כולם לגשת אל
- 8 המלך ולהגיש לו בקשותיהם כו'.
- 9 ודוגמתו בנמשל – שחודש אלול מותר ב"עובדין דחול" השייכים ל"שדה", והיינו, שלא נמצאים ב"בית"
- 10 – "כתפארת אדם לשבת בית"², וגם לא נמצאים ב"עיר" – "עיר אלקינו"³, דקאי על אותיות התורה והתפילה
- 11 שנקראות "אבנים" שמהם נעשים "בתים" ומריבוי ה"בתים" נעשית "עיר"⁴, אלא נמצאים ב"שדה" – "עשו גו'
- 12 איש שדה"⁵, ששם עוסקים ב"עובדין דחול", ובאופן שלא נרגש בזה הענין ד"בכל דרכיך דעהו"⁶, (שהרי כאשר
- 13 העסק בעובדין דחול הוא מתוך הרגש ד"בכל דרכיך דעהו", אזי עושים מה"עובדין דחול" – "עיר", וגם "בית"),
- 14 שלכן נמצאים ב"שדה", במעמד ומצב של "איש שדה".
- 15 ואף-על-פי שנמצאים ב"שדה" – בא המלך שם, שזהו תוכן הענין דהארת י"ג מדות הרחמים. ואף-על-פי-כן
- 16 "הן ימות החול, ואינם יום-טוב כמו שבתות ויום טוב" – שהרי נמצאים בשדה, ב"עובדין דחול".
- 17 ב. בסיום המשל הנ"ל מוסיף רבינו הזקן: "ובלכתו העירה הם הולכים אחריו".
- 18 ולכאורה אינו מובן⁷: לשם מה מוסיף רבינו הזקן תיבות אלו – הרי כדי לבאר את הענין שימי חודש אלול
- 19 הם ימות החול, נוגע רק הענין דמלך בשדה, ולא הליכתו לעיר?
- 20 אך הענין הוא – שבתיות אלו מבאר רבינו הזקן את התכלית שבדבר:
- 21 מלבד המעלה שבעצם הענין שהמלך בא לשדה ומתגלה לכולם, שגם כאשר נמצאים במעמד ומצב ד"איש
- 22 שדה" יכולים לראות את המלך, יש בזה מעלה עמוקה יותר – שעל-ידי-זה יוצאים סוף-כל-סוף מהמעמד ומצב
- 23 ד"שדה", וכאשר המלך הולך העירה, "הם הולכים אחריו".
- 24 וטעם הדבר – כיון שבהיות המלך בשדה, נתקשר ה"איש שדה" אל המלך, באופן שאינו יכול להפרד
- 25 ולהתנתק ממנו, וכיון שכן, הרי היכן שהמלך הולך, הולך גם הוא אחריו.
- 26 וכמו כן ברוחניות – שהארת י"ג מדות הרחמים שבחודש אלול פועלת לא רק שבהיותו עסוק ב"עובדין
- 27 דחול" מאירות אצלו י"ג מדות הרחמים, שהרי לא זו היא התכלית; התכלית היא – שיצא מהמעמד ומצב
- 28 ד"עובדין דחול" ויבוא אל עיר המלוכה עד להיכל (בית) המלך.
- 29 ג. והנה, הענין ש"בלכתו העירה הם הולכים אחריו" – נעשה בראש השנה כו', ואילו בחודש אלול נמצאים
- 30 עדיין בשדה;
- 31 אבל אף-על-פי-כן, כיון שכל ענין דורש הכנה והקדמה,
- 32 – כמו ענין השבת שההכנה לזה היא מערב שבת, ויתירה מזה, מהתחלת השבוע, כפי שאומרים "היום יום
- 33 ראשון בשבת", כיון שאז מתחילה כבר ההכנה ליום השבת⁸. וכמו כן ביום-טוב, כמבואר ב'לקוטי תורה'⁹
- 34 שהגילוי שהיה מאיר בבית המקדש בכל יום-טוב "היה נמשך . . . עד הרגל הבא אחריו", ונמצא, שההכנה
- 35 ליום-טוב היתה מתחילה עוד מהיום-טוב שלפניו –

(6) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(7) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1344.

(8) ראה רמב"ן יתרו כ, ח.

(9) ברכה צח, ב.

(1) פרשתנו לב, א ואילך.

(2) ישע' מד, יג.

(3) תהלים מח, ב.

(4) ראה יהל אור עה"פ (ע' קעט ואילך).

(5) תולדות כה, כז. וראה אוה"ת עה"פ (קמב, ב ואילך).

- הנה ההכנה להליכה אחריו בפועל בראש השנה – מתחילה כבר בחודש אלול, ועוד לפני-זה, בשבת מברכים חודש אלול, שמיניה מתברכין כולו יומין¹⁰, והיינו, שהחל משבת מברכים, ובפרטיות יותר, החל מראש חודש אלול, צריכים להתחיל להתכונן לצאת מהשדה ולילך לעיר.
- בחיצוניות ובגלוי נמצאים עדיין בשדה, אבל בפנימיות נקודת הנשמה נרגש כבר שצריכים לצאת מהשדה ולילך אחר המלך העירה.
- ההליכה ל"עיר" ו"בית" בפועל היא אמנם בראש השנה, ואילו בחודש אלול נמצאים עדיין ב"שדה"; אבל בפנימיות הנשמה נעשה כבר בחודש אלול הענין ש"בלכתו העירה הם הולכים אחריו".
- וזוהו תוכן אמירת המזמור "לדוד ה' אורי" בחודש אלול¹¹, שבו אומרים "בקשו פני", היינו, לעורר את פנימיות הנשמה, ועל-ידי-זה – "את פניך הוי' אבקש"¹².
- ולאחרי ההכנה בחודש אלול – הרי זה נמשך בפועל ובגלוי בראש השנה (שהוא יום-טוב בגילוי), וגמר ההמשכה היא ביום הכיפורים בתפילת נעילה, ואחר-כך נמשך בגילוי בקו השמחה בחג הסוכות עד לשמיני-עצרת, שבו מקריבים "פר אחד איל אחד"¹³, "ישראל ומלכא בלחודוהי"¹⁴, "יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך"¹⁵.
- ד. וזהו הטעם שבשבת מברכים חודש אלול (או בראש חודש אלול) קורין פרשת ראה – "ראה אנכי נותן לפניכם"¹⁶:
- כיון שהעבודה דחודש אלול היא "בקשו פני", לכן קורין בתורה "ראה גו' לפניכם", מלשון פנימיות¹⁷, שזוהי הנתינת-כח על העבודה ד"בקשו פני".
- וממשיך בכתוב: "ברכה וקללה" – שהם ב' הקוין ד"סור מרע ועשה טוב", מצוות עשה ומצוות לא תעשה, ב' הקוין שבהם נחלקת כללות העבודה דקיום המצוות.
- ועל-זה נאמר "לפניכם גו' ברכה וקללה" – שהעבודה בב' הקוין הנ"ל צריכה להיות "לפניכם", בפנימיות הנפש. והיינו, שאין הכוונה לשלול רק את העבודה בדרך "מצות אנשים מלומדה"¹⁸, אלא הכוונה היא לשלול גם את העבודה שעל-פי טעם ודעת, כי, טעם ודעת אינם פנימיות, ואילו העבודה צריכה להיות באופן של פנימיות דוקא – "בקשו פני".
- והכח לזה נתבאר בהתחלת הפסוק – "אנכי נותן לפניכם":
- "אנכי" – קאי על עצמותו יתברך, ועצמותו יתברך אומר: "אנכי נותן – הנני נותן את עצמי ("איך גיב זיך אועק") – לפניכם", שהוא ענין התקשרות עצמותו עם עצם הנשמה, שעל-ידי-זה קשורה הפנימיות של איש ישראל עם עצמותו יתברך.
- ומצד זה נרגש בפנימיות הנפש – שהיכן שהמלך הולך, מוכרח גם הוא ללכת אחריו, להיותו קשור עם עצמות המלך.
- ה. וזהו גם דיוק הלשון "ראה גו'" – שהעבודה צריכה להיות באופן של ראייה דוקא:
- ענין הראייה הוא שעל-ידה נעשית ההתאמתות היותר חזקה, כידוע החילוק בין שמיעה לראייה¹⁹ – אינה דומה שמיעה לראייה²⁰ – שאף שגם על-ידי שמיעה מתאמת אצלו הדבר, הרי זה רק בחיצוניות הנפש, ולכן על-ידי קושיא נחלש אצלו הענין, ועד שיכול לבוא לידי החלטה הפכית ממה ששמע, מה-שאינ-כן בראייה, הנה כמה קושיות שישאלו אצלו, ישיב: אני בעצמי ראיתי זאת, והיינו, שזוהי התאמתות שבפנימיות הנפש, ששם אין מקום לקושיות.

(15) משלי ה, יז. וראה סה"מ מלוקט ח"ה ריש ע' כג. וש"נ.

(16) ריש פרשתנו.

(17) ראה לקו"ת ריש פרשתנו. ובכ"מ.

(18) ישע"י כט, יג. וראה תניא פל"ט. ובכ"מ.

(19) ראה ד"ה פדה בשלום תשי"ג פ"ג (תו"מ ח"ז ע' 199). וש"נ.

(20) מכילתא יתרו יט, ט.

(10) ראה זח"ב סג, ב. פח, א.

(11) ראה גם שיחת ש"פ ראה, מבה"ח אלול דאשתקד בתחלתה (תו"מ ח"י"ז ס"ע 166). וש"נ.

(12) תהלים כז, ח. וראה יהל אור עה"פ (ע' קד ואילך).

(13) פינחס כט, לו.

(14) ראה זחר ח"א סד, א"ב. רח, ב. ח"ג לב, א. קד, ב.

1 קושיות ותירוצים תופסים מקום רק בחיצוניות הנפש, ולכן, בענין שכל התאמתותו היא רק על-ידי שמיעה
2 שמגעת בחיצוניות הנפש בלבד, שייך לומר שעל-ידי קושיא תהיה חלישות בדבר, ועל-ידי תירוצי יחזור הדבר
3 לאיתנו; מה-שאינ-כן ראייה שמגעת בפנימיות הנפש – הרי שם אין נתינת מקום לקושיות וכו'; קושיא אינה
4 פועלת חלישות, ותירוצי אינו מוסיף מאומה.

5 וזהו "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה" – שהעבודה בב' הקוין דסור מרע ועשה טוב צריכה להיות
6 באופן של ראייה ("ראה"), הקשורה עם פנימיות הנפש ("לפניכם").

7 והכח לזה הוא ממתן-תורה²¹ – שהרי הענין דמתן-תורה היה באופן ש"עינינו ראו ולא זר" (כלשון
8 הרמב"ם²²), והיינו, שהאמונה בתורה אינה מצד אות ומופת, אלא זהו ענין שכל בני ישראל (כל הנשמות שהיו
9 בשעת מתן תורה²³) ראו בעצמם, ועל-ידי-זה נתאמת הענין דתורה ומצוות אצל כל בני ישראל בפנימיותם.

10 בפנימיות מונח אצל כל אחד מישראל שהיכן שהמלך הולך מוכרח גם הוא לילך אחריו, ופנימיות זו ישנה
11 אצל כל בני ישראל. אבל יש צורך לעורר פנימיות זו, וזהו העבודה דחודש אלול – "בקשו פני" – לבקש
12 ולחפש את הפנימיות, ועבודה זו היא ההכנה שענין זה יאיר בראש השנה בגילוי, ומזה נמשך גם על כל השנה,
13 שקיום התורה ומצוות לא יהיה בדרך "מצות אנשים מלומדה", וגם לא עבודה שעל-פי טעם ודעת, אלא מצד
14 פנימיות הנשמה.

15 וזהו גם הכלי להמשכת שנה טובה ומתוקה בכל המצטרך, בגשמיות וברוחניות.

* * *

16 ו. צוה לנגן ואמר מאמר 'דיבור המתחיל' ראה אנכי נותן לפניכם גו'.

* * *

17 ז. אודות הענין ד"ראה אנכי גו'" נאמר הלשון "נותן" – ד"כל הנותן בעין יפה הוא נותן"²⁴, והיינו, שנותנים
18 את כל הענינים.

19 ובפרטיות יותר:

20 בענין הראייה גופא ישנן ב' מדריגות: (א) ראייה שעל-ידי העין, (ב) ההבטה שמצד העצם שלא על-ידי העין,
21 כמו שכתוב²⁵ "אם יוצר עין הלא יביט", שפירושו הלא יביט בעצמו שלא על-ידי העין²⁶.

22 וזהו "ראה אנכי נותן" – שהקב"ה נותן לבני ישראל גם המדריגה היותר נעלית שבראייה.

23 ח. והענין בזה:

24 נתבאר לעיל (סעיף ה) אודות מעלת הראייה בכלל (כולל גם ראייה שעל-ידי העיניים) לגבי שמיעה, שעל-ידי
25 נעשית ההתאמתות היותר חזקה.

26 וזהו גם ש"אין עד נעשה דיין", ומהטעמים לזה – לפי שהדיין צריך להביט על הענין בב' קוין שקולים,
27 לזכות ולחוב, וכיון שהוא בעצמו ראה את הדבר, "לא מצו חזו ליה זכותא"²⁷.

28 כלומר: בשעה שהדיין שומע מפי עדים, הרי אף-על-פי שההתאמתות שעל-ידי עדות היא גדולה יותר
29 מההתאמתות שעל-ידי השגה, שהרי השגה היא כמו שמיעה, ואילו עדות הוא ענין של "גזירת הכתוב"²⁸
30 שלמעלה מהשכל, מכל-מקום, כל זמן שלא ראה את הדבר בעצמו, יכול עדיין למצוא לו זכות; מה-שאינ-כן
31 כאשר ראה את הדבר בעצמו, "לא מצו חזו ליה זכותא".

32 ונמצא, שההתאמתות שעל-ידי ראייה היא נעלית יותר לא רק מהשגה (שמיעה), אלא גם מקבלת עדות.

33 ואף-על-פי-כן, יש בראייה עצמה ב' מדריגות:

(21) ראה גם לקמן ס"ט.

(22) הל' יסוה"ת רפ"ח.

(23) ראה פרדר"א פמ"א. ועוד.

(24) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(25) תהלים צד, ט.

(26) ראה המשך תער"ב ח"ג ע' א"ת. ועוד.

(27) ר"ה כו, רע"א.

(28) ראה לקר"ש חכ"א ע' 62. וש"נ.

1 (א) ראייה שעל-ידי ממוצע – הממוצע דעין הגשמית, שבה מלוכש כח הראיה, אחד מחמשת החושים,
2 שעל-ידו נתפס הדבר במוח; או ממוצע רוחני, שהוא ענין ראייה דחכמה, ובשני האופנים, כיון שהראיה היא
3 על-ידי ממוצע, אין זה נוגע בפנימיות הנפש ממש.

4 (ב) "הלא יביט" – בעצמו שלא על-ידי ממוצע, שזוהי הראיה שמצד עצם ופנימיות הנפש.

5 ויש להביא הוכחה להאמור שראיה שעל-ידי ממוצע אינה נוגעת בפנימיות הנפש ממש:

6 הכלל ש"אין עד נעשה דיין" הוא בדיני נפשות דוקא, מה-שאינ-כן בדיני ממונות – "עד נעשה דיין".

7 ומזה מוכח שגם ראיית העין ("עד") אינה ענין שנוגע בפנימיות נפשו ממש – שהרי בענינים שנוגעים לעצמו
8 או לקרובו הרי הוא פסול לדין, כיון שזהו ענין שנוגע בפנימיות הנפש ממש, וכיון שבדיני ממונות נעשה דיין
9 אף-על-פי שראה את הדבר, על-כרחך צריך לומר, שראיית הדבר אינה נוגעת בפנימיות נפשו ממש (ורק הראיה
10 שבבחינת "הלא יביט", שלא על-ידי ממוצע, הוא ענין שנוגע בפנימיות הנפש ממש).

11 וזהו "ראה אנכי נותן גו'" – דכיון ש"כל הנותן בעין יפה הוא נותן", ניתן לבני ישראל גם המדריגה הב'
12 שבענין הראיה, וענינו בעבודה – שקיום המצוות צריך להיות לא בדרך "מצות אנשים מלומדה", ולא באופן
13 של השגה, וגם לא באופן של ראייה כפי שרואים דבר זה, אלא באופן של ראייה כזו שנוגעת בפנימיותו ממש.

14 ט. והכח על זה הוא ממתן-תורה:

15 כאשר הקב"ה אמר "אנכי הוי' אלקיך"²⁹, הרי כיון שדיבורו של הקב"ה חשיב מעשה³⁰, אזי נעשה כן אצל
16 כל אחד ואחד מישראל – ש"אנכי" נעשה "הוי' אלקיך", כחך וחיותך, היינו, שהכח והחיות של כל אחד
17 מישראל הוא – "אנכי".

18 וכיון שכן, הרי מובן, שענין התורה ומצוות אינו כמו מי שרואה דבר שחוץ הימנו (כמו בבחינה הא'
19 שבראייה), אלא כמו דבר שהוא קרוב אליו, ולא רק קרוב אליו, אלא זה הוא בעצמו, כמבואר בתניא³¹ שנשמתו
20 של כל אחד מישראל היא "חלק אלקה ממעל ממש".

21 וזהו אמיתית הפירוש ד"ראה אנכי נותן לפנים" – "לפנים" היינו הפנימיות דפנימיות שבנפש, שנמשך
22 ובא מבחינת "אנכי".

* * *

23 י. בנוגע למה שכתוב בפרשת השבוע "ראה אנכי נותן לפנים היום ברכה גו' את הברכה אשר תשמעו גו'",
24 הנה בכדי לקבל את הברכה יש צורך ב"כלי", וה"כלי" לקבל את הברכה הוא – כדברי המשנה³²: "לא מצא
25 הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר³³ ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום", והיינו,
26 שה"כלי" לקבלת הברכה הוא – שלום.

27 בפסוק זה – שממנו מביאה המשנה ראייה ששלום הוא כלי המחזיק ברכתו של הקב"ה – נאמרו ב' ענינים:

28 (א) "ה' עוז לעמו יתן", היינו, שהקב"ה נותן לבני ישראל (ובני ישראל מקבלים מהקב"ה) תורה, שנקראת
29 עוז, כמאמר רבותינו ז"ל³⁴ "אין עוז אלא תורה".

30 (ב) "ה' יברך את עמו בשלום", היינו, שבני ישראל אינם מסתפקים בכך שקיבלו את התורה מהקב"ה, אלא
31 הם לוקחים את התורה ויוצאים עמה לעולם, להאיר את העולם באור התורה, שזהו ענין השלום.

32 וזהו גם גודל המעלה ד"כינוס של צדיקים"³⁵. צדיקים הם אלה שעושים צדקה³⁶, דהיינו, אלה שלומדים
33 תורה ומקיימים מצוות, שהרי תורה ומצוות נקראים "צדקה", כמו שכתוב³⁷ "כל מצוותיך צדק" (כמו שנתבאר
34 לעיל במאמר³⁸). וכאשר "צדיקים" מתאספים יחדיו מתוך התאחדות, שלום וקירוב הלבבות, להתחזק בתורה
35 ולהאיר על-ידה את העולם, הרי זה "כינוס של צדיקים" ושלום האמיתי שעל-ידו נוטלים את ברכתו של הקב"ה.

(34) שהש"ר פ"א, ד. פ"ב, ג. ועוד.

(35) ראה סנהדרין ע"א, סע"ב (במשנה).

(36) ראה לקו"ת מסעי צא, א. שה"ש טז, רע"ג. ובכ"מ.

(37) תהלים קיט, קעב.

(38) פ"ד (לעיל ע' טז ואילך).

(29) יתרו כ, ב.

(30) ראה שבת קיט, רע"ב. ב"ר פמ"ד, כב.

(31) רפ"ב.

(32) עוקצין בסופה.

(33) תהלים כט, יא.

יא. וכיון שבשבוע זה מתקיים כינוס כדי להוסיף חיזוק בתורה בכלל ובפנימיות התורה בפרט, לפעול
שהמעיינות דפנימיות התורה יהיו באופן של הפצה עד לחוצה,
והרי המשכת הברכה על כל הענינים היא מיום השבת, דמיניה מתברכין כולו יומין,
יתן השם-יתברך שתומשך ריבוי ברכה בהכינוס, שכל הענינים יהיו בהצלחה, והעיקר – שתהיה הצלחה
במילוי הכוונה העיקרית, שזהו ענין הפצת המעיינות חוצה.

* * *

יב. יום הש"ק לאחר חצות שייך גם לפרשה הבאה – שלאחרי פרשת ראה באים לפרשת שופטים.
והענין בזה – שלאחרי כל העילויים שבענין הראיה, כולל גם בחינה הנעלית שבראיה (כנ"ל), אין זה מספיק
עדיין, אלא יש צורך לעבור לפרשת שופטים, כדי להמשיך את הענינים בפועל ממשי.

ועל-דרך המבואר³⁹ בנוגע לפירוש רש"י על הפסוק⁴⁰ "ויעש כן אהרן", "להגיד שבחו של אהרן שלא שינה"
– דלכאורה: מהי המעלה והשבח שבזה ביחס לאהרן? – שהחידוש בזה הוא, שאהרן לא שינה, ועשה את כל
הענינים בדיוק בפועל ממש, למרות שבשעת העבודה כיוון את כל הכוונות, ולא רק שכיוון את הכוונות ("סתם
מכוון געווען"), אלא שאכן הגיע והיה נמצא (ער האָט טאַקע געהאַלטן דערביי און געווען) באותן מדריגות שכיוון
אותם.

– להרב המגיד⁴¹ היה חבר עוד מקודם שנתקרב אל הבעל-שם-טוב, וכאשר נפגשו לאחר זמן, הבחין החבר
שהמגיד מאריך בתפלתו, ושאל אותו לפשר הדבר, שהרי גם הוא מכוון את כל כוונות התפילה (בהיותו
"מקובל"), ואף-על-פי-כן, לא מתארכת תפלתו זמן רב כל כך? והשיב לו המגיד על-פי משל:

אצל חבירו של המגיד היה הסדר, שבמשך כל השנה היה יושב ולומד תורה, ורק פעם בשנה היה נוסע אל
ה"יריד" בעיר לייפציג, לקנות סחורה עבור החנות שהיתה זוגתו מנהלת במשך כל השנה, לצורך פרנסתם.

וישאל אותו המגיד: כמה זמן נמשכת הנסיעה ל"יריד"? והשיב, שהנסיעה נמשכת כמה שבועות, והפטיר
באנחה על הביטול-תורה הכרוך בכך, שכן, אף שגם בהיותו בדרך לומד הוא בעל-פה, ובבואו לאכסניא לומד
הוא בספרים שלוקח עמו, אבל אף-על-פי-כן, מצד בלבול הדרך כו' אינו יכול להתרכז בלימודו כדבעי כמו
בהיותו בביתו.

ויאמר לו המגיד: למה לך לבזבז זמן רב כל כך – הנך יכול להשאר בבית ולהתבונן ולצייר במחשבה כיצד
הנך נמצא בתחנה פלונית ופלונית, על ה"יריד" וכו', וכך לא יתארך הדבר זמן רב? – והשיב: אבל הנני צריך
את הסחורה...

ועל-פי-זה הסביר לו המגיד, שכדי "להשיג את הסחורה", לא די ב"כוונות" בלבד, היינו, שהוא עצמו יהיה
נמצא היכן שהיה נמצא עד עתה, ורק יכוון אודות מדריגות נעלות, אלא הוא אכן צריך להיות שם, ובשביל זה יש
צורך בריבוי זמן, ודוקא באופן כזה משיגים את הסחורה.

וכן הוא בענין פרשת ראה ופרשת שופטים: לאחר כל העילויים שבענין הראיה, אומרים ליהודי, שלא ישכח
אודות הפועל ממשי – ליקח את ה"סחורה", להביאה לעולם הזה, ולהמשיכה בחיי היום-יום.

יג. אודות הענין ד"שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך"⁴² – איתא בספרי מוסר⁴³ וחסידות⁴⁴ (על יסוד
מה שכתוב בספר יצירה⁴⁵) ש"שעריך" הם ז' השערים שבאדם: שתי עינים, שתי אזנים, הפה וכו', ועליהם יש
למנות שופטים ושוטרים.

שופטים – הם "דיינים הפוסקים את הדין", ושוטרים – הם "הרודין את העם אחר מצוותם... עד שיקבל
עליו את דין השופט"⁴⁶, והיינו, שתפקיד השוטרים הוא להבטיח שהפסק-דין של השופטים יקויים בפועל ממש.

(39) ראה תו"מ ח"י"ח ע' 83. וש"נ.

(40) בהעלותך ח, ג.

(41) ראה סה"ש תר"ץ ע' 132 ובהערה 2 שם. מגיד דבריו ליעקב

(42) ע' 81. וש"נ.

(43) פ"ד מי"ב.

(44) פרש"י עה"פ.

(45) ר"פ שופטים.

(46) ר"פ שופטים.

(39) ראה תו"מ ח"י"ח ע' 83. וש"נ.

(40) בהעלותך ח, ג.

(41) ראה סה"ש תר"ץ ע' 132 ובהערה 2 שם. מגיד דבריו ליעקב

(42) ע' 81. וש"נ.

(43) פ"ד מי"ב.

(44) פרש"י עה"פ.

(45) ר"פ שופטים.

(46) ר"פ שופטים.

- ועל-דרך-זה בעבודת כל אחד מישראל – שצריך להיות ה"שופט" שבו, היינו, לפסוק כל דבר על-פי התורה,¹
ואחר-כך צריך להיות ה"שוטר" שבו, היינו, להתגבר על טבעו ולקיים את הוראת התורה בפועל ממש.²
- והנה, מקומם של השופטים היה בלשכת הגזית⁴⁷, ושם היו פוסקים את השאלות שהגיעו מחוץ ללשכת
הגזית – כי, בכדי לכוון ההלכה לאמיתתה יש צורך בנתינת-כח, וענין זה נעשה על-ידי ישיבתם בבית המקדש
– "ומקדשי תיראו"⁴⁸, שזהו ענין יראת שמים, שעל-ידי-זה זכו לפסוק הלכה לאמיתתה.⁵
- וכן הוא ב"שופט" שבכל אחד מישראל – שה"משפט" צריך להיות קשור עם בית המקדש שבנפשו פנימה,⁶
דהיינו, מתוך יראת שמים.⁷
- ובפרטיות יותר – שלא מספיק לימוד גליא דתורה, אלא צריך להיות גם לימוד פנימיות התורה, נשמתא
דאורייתא⁴⁹.
- יד. וזהו גם ענינה של ישיבת תומכי-תמימים שנתייסדה בחודש אלול – שבה קבעו שיהיה הלימוד דתורה
תמימה, גליא דתורה ביחד עם פנימיות התורה⁵⁰.
- וענין זה קשור גם עם חודש אלול – שהרי "אלול" ראשי-תיבות אני לדודי ודודי לי⁵¹, וסיומא דקרא⁵²
"הרועה בשושנים", שיש בזה ב' פירושים⁵³: (א) "ששונים בתורה"⁵⁴ – גליא דתורה, (ב) "מה שושנה אית לה
תליסר עלין כו"⁵⁵, י"ג מדות הרחמים – פנימיות התורה.
- טו. בנוגע לשושנה נאמר⁵⁶ "כשושנה בין החוחים", והיינו, שאף שהחוחים הם קוצים כו', מכל-מקום,
מוסיפים הם יופי לשושנה.
- וזהו גם ענין הקליפות כפי שהיו בתחילת הבריאה – שלא זו בלבד שלא היו מנגדים, אלא אדרבה, שהיו
כמו קליפה ששומרת על הפרי⁵⁷.
- ועל-דרך מה שכתוב⁵⁸ "ברוך תהיה מכל העמים" – ש"מכל העמים" גופא נעשה הענין ד"ברוך"⁵⁹.
- וענין זה קשור עם חודש אלול – כי, סופי-תיבות ד"אני לדודי ודודי לי" הם ד' יודי"ן, כנגד הארבעים יום
מראש חודש אלול עד יום הכיפורים, שענינם הוא עבודת התשובה, שעל-ידיה נעשה "סלחתי כדברך"⁶⁰, ונעשה
ענין הכפרה, כמו שכתוב ב'אגרת התשובה'⁶¹ בפירוש לשון כפרה, שענינה הוא "להיות נחת רוח לקונו", שיהיה
"מרוצה וחביב לפניו יתברך", כמו ארבעים יום הראשונים שהיו ברצון⁶², ובאופן נעלה עוד יותר.
- והענין בזה – שהתשובה פועלת שה"חוחים" עצמם פועלים תוספת עילוי ויופי.
- והיינו, שגם הארבעים ימים האמצעיים שהיו שלא ברצון – הנה על-ידי עבודת התשובה מתהפכים הם
באופן שהם עצמם גורמים רצון עמוק יותר מכמו ארבעים ימים הראשונים.
- ועל-ידי-זה נמשכת ממילא כתיבה וחתמה טובה לשנה טובה ומתוקה.

* * *

- טז. דובר פעם⁶³ שהעבודה דאלול ותשרי צריכה להיות בשמחה. וכיון שיום השבת מיניה מתברכין כולו
יומין, צריכה השמחה להתחיל החל משבת מברכים.
- ואף-על-פי שבכללות הנה שבת ענינו עונג, ויום-טוב ענינו שמחה⁶⁴, וכדאיתא בתשובת הגאונים⁶⁵ ש"שבת

(57) ראה לעיל ע' 181. וש"נ.

(58) עקב ז, יד.

(59) ראה אוה"ת עה"פ (ע' תקח ואילך).

(60) שלח יד, כ. וראה פרש"י עקב ט, יח.

(61) רפ"ב.

(62) פרש"י עקב שם.

(63) ראה שיחת ש"פ ראה, מבה"ח אלול תשי"ג בסופה (תו"מ ח"ט ע' 149). ובארוכה – תו"מ ח"ו ע' 158 ואילך.

(64) ראה סה"מ תש"ט ס"ע 130 ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א

שם.

(65) שערי תשובה סי' ל'.

(47) רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד הי"ב.

(48) קדושים יט, ל.

(49) זח"ג קנב, א.

(50) ראה שיחת ליל שמח"ת תרנ"ט (בהוספות לסה"מ תרנ"ט).

ועוד.

(51) אבודרהם סדר תפלת ר"ה (בשם הדרשנים). ב"ח או"ח

סתקפ"א (ד"ה והעבירו).

(52) ש"ש ו, ג.

(53) ראה לקו"ת פרשתנו לג, א ואילך. ובכ"מ.

(54) שבת ל, ב. וש"נ. זח"ב כ, ב. ועוד.

(55) הקדמת הזהר בתחלתה.

(56) ש"ש ב, ב.

- 1 כיון דעונג כתיב ביה, לא כתיב ביה שמחה, מכל-מקום, הרי מפורש בספרי⁶⁶: "וביום שמחתכם – אלו
2 השבתות".
- 3 ויש לומר, ששבת מצד עצמו ענינו עונג הבלתי מורגש (שהרי זהו כללות החילוק שבין שמחה לעונג,
4 ששמחה היא בהתגלות, ועונג הוא בהעלם), ובפרט בזמן סעודה שלישית, רעוא דרעוין⁶⁷, אבל על-ידי עבודה
5 ממשכים בחינת העונג בגילוי, שזהו ענין השמחה.
- 6 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) יתן השם-יתברך שתומשך השמחה על כל חודש אלול ועל ראש השנה,
7 ותהיה שנה שמחה בגשמיות וברוחניות.

66) בהעלותך יו"ד, יו"ד. וראה לקו"ש חל"ג ע' 62. וש"נ.

67) זח"ב פח, סע"ב. וראה המשך תרס"ו ע' תקמב ואילך. ועוד.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח מנ"א, תשי"ח
ברוקלין.

הנהלת ישיבת תומכי תמימים
הנהלת בתי ספר למלאכה
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתביהם מתאריכים הקודמים להנ"ל.

א) ובמ"ש אודות פרטי הבנין החדש דישיבת תו"ת אשר בכפר חב"ד - כמדומה כבר כתבתי, שעל
כזה - צריך להתייעץ על אתר עם היודעים בדבר, ולשמור על הנקודה - שתהי' אפשריות להגדיל ולהרחיב,
אף שכמובן גם בתחלת הבני' אין צריך להיות צמצום. וע"ד הצחות, הרי ידוע אשר צמצום הוא שרש
הדינים. ב) במ"ש להם דרישות ע"ד שינוים בהנהלת בתי ספר למלאכה - תענו בשמי, אשר מרכז הנהלת
בתי ספר למלאכה נמצא כאן בהמוכירות שלי, ומי שרוצה לדרוש מה באיזה תוקף שיהי' - עליו לפנות
להמוכירות כאן.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש, ולבשו"ט ומפורטות מהכנה ככל הדרוש לזמן לימודים שמתחיל
בעוד ימים ספורים, הכנה בעוד מועד והכנה במילואה.

והרי מתקרבים אנו לחדש אלול, הוא חדש הרחמים, בו כאו"א אומר בכל יום ה' אורי וישעי וגו'.
ויהי רצון שבעגלא דידן נזכה לקיום רמז כתוב זה, ובלשון הבחיי (הובא מכ"ק אדמו"ר הצ"צ בפירושו על
התהלים שם) שעל הבטחה דבנין בית השלישי וחזרת השכינה הוא שאמר דוד המלך ה' אורי וישעי.

ובברכה לבשו"ט בכל האמור,

מ. שניאורסאהן

לקוטי שיחות פרשת ראה כרך יט

מתורגם ללשון הקודש

[כך זה למשל, בחילופי אותיות, שזהו ענין החל על
אותיות שיש להם קשר כלשהוא, כפי שנאמר בזהוה
הקדוש³, ש"ועד" הוא אחד בחילופי אתון⁴, מפני
שלאותיות "ועד" יש קשר לאותיות של "אחד"⁴? ה"וא"ו
של "ועד" מתחלפת ב"אלף" של "אחד", כי שתיהן
מאותיות "אהו"י" (אותיות ההמשך⁵, אותיות הנוח⁶,
אותיות הנשימה⁷), ה"ח"י"ת של "אחד" מחליפה את
ה"ע"י"ן של "ועד", כי שתיהן מן האותיות הגרוניות
"אחה"ע"י⁹, ו"דל"ת רבתי של "אחד" ב"דל"ת בינונית
של "ועד" – כי שתיהן "דל"ת"]³¹

אם כן, כיצד אפשר אפוא לתרגם את המילה "קללה"
כ"חילופא" של "ברכה"?³²

ג.

ההסבר לכך כרוך בהבדל הכללי בין התרגומים

ההסבר לכך הוא¹⁰:
ההבדל, באופן כללי, בין תרגום אונקלוס לתרגום יונתן
(וירושלמי) הוא, שאונקלוס מפרש את המילים לפי פשוטו
של מקרא, ובמספר מקומות¹¹ אף את הענין אך לפי פשוטו,
ואילו תרגום יונתן (וירושלמי) מסביר במקומות רבים לא
רק את הפשט, אלא מוסיף הסברים¹², מביא מדרשי חז"ל,
דינים וכדומה¹³.
לפיכך, אונקלוס, המפרש לפי הפשט, מתרגם את
המילה "וקללה" למילה "ולוטיין". אך לפי מדרשי חז"ל
אין הענין פשוט, כי אם הפסוק משתמש בביטוי "אנכי נותן"
לפניהם היום¹⁴, הרי כיצד ייתכן לומר שהקב"ה¹⁴ נותן (וכל

א.

הקושי על ההבדלים בתרגום המילה "קללה"

בפסוק הראשון של הפרשה, "ראה אנכי נותן...",
מתרגם אונקלוס את המילים "ברכה וקללה" – "ברכן
ולוטיין", וכך הוא מתרגם גם את המילה "קללה" בפסוקים
מאחרים יותר.
לעומת זאת, בתרגום יונתן הוא מתרגם את המילה
"וקללה", בשני הפסוקים "ברכה וקללה" ו"וקללה אם
לא תשמעו", למילה "וחילופא", וכך גם בתרגום ירושלמי
בפסוק השני "וחילופיהן"¹.
יש להבין: מהי הסיבה להבדל בין שני התרגומים
לפירוש המילה "קללה"?²

יותר מכך אינו מובן, מדוע בפסוק מאוחר יותר, "ואת
הקללה על הר עיבל", משנה תרגום יונתן עצמו, ומתרגם
את המילה "הקללה" למילה "ומלטטיא"², כתרגום
אונקלוס, ולא "וחילופא" כתרגומו הקודם?

ב.

קשיים נוספים על תרגום יונתן למילה זו

כמו כן תמוה על תרגום יונתן: (א) "קללה" הוא מושג
בפני עצמו, ואילו המושג "חילופא" מבטא ומחליף לדבר
הנזכר קודם. (ב) "חילופא" אמור לגבי שני ענינים השונים
זה מזה, ולכן מחליפים ביניהם, אך יחד עם זאת יש
ביניהם איזשהו דמיון, שבגללו ייתכן להחליף ביניהם, אך
לא לגבי שני ענינים ההפוכים לגמרי זה מזה, כברכה
וקללה.²¹

(9) וראה תשובות וביאורים (קה"ת, תשל"ד) סי"ג* ביאור שייכות אותיות
אלו בתוכנם וצורתם. וש"נ.

(10) השניניים בתרגום יונתן י"ל, ד"חילופא" מתאים רק כשנאמר "קללה"
בהמשך ל"ברכה", וכשנאמר מפורש לישראל, ככריש פרשתנו ובהנ"ל הערה
1. משא"כ כשנאמר "קללה" בפ"ע (כבנצבים כט, כו), או כשנאמר לפני ברכה
(כבצצא), או כשלא נאמר מפורש קללה לישראל (ככפסוק כט כאן, ופ' תבוא),
אבל ב' הקושיות שבפנים בתוקפן עומדין.

(11) לבד מהפסוקים שמרחק ההגשמה מה' כל מה דאפשר (מו"נ ח"א
פל"ו בסופו, שם פמ"ח). וראה בהקדמה לספר יאר דרכו של תרגום אונקלוס.

(12) כבראש פרשתנו דמוסיף "אמר משה נביא".
(13) ראה בענינו יא, כט; יא, ל. וראה תו"ש כך כד בתחילתו על
התרגומים.

(14) או מרע"ה דאובה ישראל ה' (מנחות סה, א), ונאן קורא עצמו אנכי
(ולא אני). ולכן מתרגם "אנא מוסד" ולא "יהב" וכיו"ב (כי הקללה הוא לא
מצד נתינת משה. וכדלקמן בפנים). וראה לקמן הערה 32.

(1) וכן תרגם בנצבים ל, א ("וה' כי יבואו עליך גו' הברכה והקללה")
"וחילופהון". שם, יט ("הברכה והקללה") "וחילופא". ולהעיר שבדפוסים
שראיתי עה"פ ברכה וקללה מתרגם "וחילופה", "והקללה אם גו' –
"וחילופא". וכנראה הוא טה"ד וצ"ל בכ"מ באל"ף. ויש לברר בהוצאות
הקודמות.

(2) וכן תרגם בתצא כג, ו ("ויהפוך ה"א לך את הקללה לברכה") –
"לווטיין". תבוא כז, יג ("ואלה יעמדו על הקללה") – "לוטיא". ובתרגום
ירושלמי (שם, טו) "מלטטיא". נצבים כט, כו ("להביא עלי' את כל הקללה")
– "לווטיא".

(3) ח"ב קלד, א. הובא בשער היחוד והאמונה רפ"ז.

(4) הרמ"ז לזהר שם (נעתק בנצ"א שם).

(5) נמשכות – במבטא – אחרי האותיות הבאות לפניהם.

(6) לפעמים הן נחות ואינם ניכרות במבטא.

(7) רק באמצעותן בא כל אות לידי ביטוי בדיבור.

(8) וראה גם פ' הראב"ע (שמות ג, טו) וחייתו (הנדפסת בהקדמת פירוש
עה"ת). לקו"ת בהר ד"ה את שבתותי ספ"א.

(*) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ב ע' קסז ואילך. המו"ל.

1 הנותן, בעין יפה נותן¹⁵) דבר שהוא היפך הטוב והברכה
 2 ("לוטין"), והלוא "אין רע יורד מלמעלה"¹⁶ ו"מפי עליון
 3 לא תצא הרעות"¹⁷?
 4 מסיבה זו מסביר תרגום יונתן שקללה היא "חילופא"¹⁸
 5 של ברכה. כלומר, הענין של "קללה" איננו נובע מצד
 6 "אנכי נותן", אלא מצד המקבל – אם הוא איננו כדבעי אז
 7 "מתחלפת" הברכה המגיעה אליו, על-ידי מעשה המקבל,
 8 לקללה¹⁹ – בדומה לכך שמעשה המקבל של "תשמעו אל
 9 מצוות ה' אלקיכם" מביא ל"אנכי נותן ברכה".
 10 אבל בפסוק המאוחר יותר, כאשר כתוב "ונתתה...
 11 הקללה על הר עיבל", ואין מדובר על "אנכי נותן"²⁰, שם
 12 מתרגם גם יונתן את המילה כפשוטה – "ומלטטיא".

ד.

התרגומים שונים באופן ההסתכלות על יסורי הגלות

13 אך עדיין לא הכל ברור: כיצד אפשר לומר
 14 שה"חילופא" – קללה" איננה באה מאת הקב"ה, אלא
 15 נעשית על-ידי המקבל, בעוד אשר מהפסוק "אנכי נותן
 16 היום ברכה וקללה" נראה שהמילים "אנכי נותן" מוסבות
 17 גם על המילה "וקללה"? ובמיוחד כאשר היא כתובה
 18 ב"וא"ו המוסיף (החיבור).
 19 ההסבר לכך הוא:
 20 כל ענין התרגום לתורה, מלשון הקודש לארמית
 21 (וכדומה) – עבור יהודים²¹ בא כתוצאה מן הגלות
 22 והשעבוד, שבגללם נוצר הצורך לתרגם את התורה²²
 23 ללשונות הגויים.
 24 אך בענין זה עצמו, ישנם שני אופנים, לדרך שבה נראו
 25 ונתפרשו יסורי הגלות:

- (15) ב"ב נג, א.
- (16) כ"ה בכ"מ בדא"ח (ראה אגה"ק סי"א). ובב"ר (פנ"א, ג) אין דבר רע כו'. וראה מדרש תהלים מזמור קמט.
- (17) איכה ג, לא. (וראה דב"ר כאן פ"ד, ג).
- (18) וכן במקומות שבהערה 1 שנאמר (נצבים ל, א) "הברכה והקללה אשר נתתי לפניך". ושם, יט "החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה".
- (19) ראה בהג"ל של"ה פרשתנו (שער, סע"ב). וראה מדרש תהלים שם.
- (20) וכן בהג"ל שבהערה 2: בתצא שם: הרי לא נאמר שהקללה באה מ"אנכי" אלא "ויהפוך... לך". בתבוא הוא כבפרשתנו.
- (21) משא"כ באר היטב דמרגע"ה שהי' בשביל שישראל יוכלו אח"כ לבאר לאו"ה – שהרי לעצמם לא היו זקוקים לזה כלל, כי לשונם – רק לה"ק. וראה סוטה (לה, ב) הובא בפרש"י לקמן (כו, ב).
- משא"כ ת"א ותיכ"ע. והטעם – ראה תו"א משפטים עז, ד ואילך.
- ופפש"מ משמע – דבר"ח שבט (דברים א, ה) פירשה, בע"פ.
- (22) ראה רמב"ם הל' תפלה פ"ב ה"י. שלטי הגבורים רפ"ד דמגילה. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"א קו"א סק"ב. ולהעיר מפרש"י דברים א, ה (מתחנאם שם). וראה תו"ש שם.

26 לפי תרגום אונקלוס, התרגום של בבל²³, מקום הגלות
 27 שבו ההסבר הוא בעוצמה רבה²⁴, מתקבלים היסורים כפי
 28 שהם נראים בפשטות: "לוטין" (=קללה).

29 לפי תרגום יונתן וירושלמי, שהם תרגומים של ארץ
 30 ישראל²⁵, שבה אין ההסתר מצד הגלות גדול כל כך, נגלית
 31 יותר פנימיותם של הענינים. (וזאת גם בהתאם לאמור
 32 לעיל, שהתרגומים הללו מבוססים על מדרשי חז"ל
 33 המגלים את פנימיותה של התורה שבכתב), ולכן הם
 34 מפרשים, שיסורי הגלות הם בעצם "חילופא", חילוף של
 35 שני דברים דומים, כי רק האופן של השפעת הברכה
 36 משתנה, אך הכוונה והמטרה, לפי פנימיות הענינים, היא
 37 טוב וברכה. זאת בדומה לנאמר²⁶: "ויענך וירעיבך... כי
 38 כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מיסוך" כדי להביא לידי
 39 "ושמרת את מצות ה' אלקיך... מביאך אל ארץ טובה..."²⁷,
 40 כדי שבני ישראל²⁸ יזדככו ויזכו לגילויים²⁹ הנעלים של
 41 הגאולה³⁰.

42 דברים אלו מתבטאים בלשון התרגום, ולא בלשון
 43 הקודש, כי מטרת כל תרגום היא שגם פשוטי העם, שאינם
 44 מבינים לשון הקודש, יוכלו להבין את עניני התורה²⁰.
 45 כלומר, את הטעם הפנימי ל"קללה" וגלות אין אומרים רק
 46 לתלמידי חכמים וכדומה, שעליהם לא השפיעה הגלות כל
 47 כך, אלא גם, ובעיקר, לפשוטי העם, שעליהם השפיעה
 48 גלות עד כדי כך שהם נזקקים לתרגום לשבעים לשון, גם
 49 להם מגלים את המשמעות הפנימית של "קללה" וגלות.
 50 כל זאת בתחילת הפרשה ובקיצורה, כאשר מסבירים
 51 באופן כללי את משמעותה של העבודה ותכליתה, אז
 52 מציינים את הכוונה הפנימית של "קללה", אך כאשר דנים
 53 בעבודה בפועל – "והיה כי יביאך ה' אלקיך אל הארץ
 54 אשר אתה בא שמה לרשתה" – אז נדרש התרגום הפשוט:

- (23) ראה ערוך ע' חלון (הא'). מוסף הערוך ע' אשן (ב'). תוס' מנחות מד, א ד"ה כל. קידושין מט, סע"א ("תרגום דידן"). וראה ספר יאר ר"פ אמור. קו"א שם. ובהמצוין בתו"ש שם.
- (24) וראה סנהדרין כד, א: במחשכים הושיבני.. זה תלמודה של בבל.
- (25) ולדעת הערוך תרגום יונתן הוא תרגום ירושלמי. ראה מוסף הערוך שם. שם הגדולים מערכת ספרים ערך תרגום יונתן (אות צו). וראה תו"ש שם.
- (26) עקב ח, ג ואילך.
- (27) ראה הראב"ע שם.
- (28) ועפ"ז יומתק תרגומו בהג"ל הערה 1. שכוונת הקללה שם (נצבים ל, א) היא (כמפורש בהמשך הכתוב): והשבות אל לבבך גו' ושבתי עד ה"א גו'. וכן שם, יט: "נתתי לפניך הברכה והקללה" מפרש שהוא בשביל "ובחות בחיים למען תחי' אתה וזרעך".
- (29) להעיר מלקו"ש ח"ד ע' 1338, חט"ו [המתורגם] ע' 494 ואילך, דשיטת הבבלי שדנים את המצב בהווה ובירושלמי דנים ומכריע התועלת שבעתיד. וראה בארוכה לעיל ע' 79 ואילך.
- (30) ראה בהג"ל תו"ח בראשית מ, ד. אוה"ת מסעי ע' אישפה ואילך. רשימות הצ"צ לאיכה (אוה"ת נ"ך ח"ב ע' אימה. א"פב). ועוד.

29 זהו ההסבר הפנימי לפסוק³⁶ "את אשר יאהב הוי' יוכיח" – שהאהבה והקירוב המיוחד של הקדוש-ברוך-
30 הוא יורדים למטה באופן של "יוכיח" – חסדים נסתרים,
31 כי חסד גלוי הוא חיצוניות החסד²⁸.

33 לפי זה מובן יותר מדוע יסורים, הנראים כ"קללה",
34 מכונים "חילופא", כי "לפי האמת אינם רק ברכות" והם
35 נעלים מברכות גלויות³⁷, אלא שזוהו "חילופא" בלבד –
36 החלפת אופן ההשפעה, וזאת מפני שבשורשם הם נעלים
37 מחסדים גלויים³⁸.

38 אך כדי שגם ברכות וחסדים נעלים אלו יתגלו, כך
39 שייראה בעיני בשר שהם חסדים, יש צורך בהכרתם של
40 בני ישראל בכך שהיסורים הם חסדים מכוסים הבאים מאת
41 הקדוש-ברוך-הוא. דבר זה גורם להם להיות "שמחים
42 ביסורים", ועלידי כך מתגלים הפנימיות והשורש של
43 הדברים גם עתה, וה' יתן הטוב.. מגולה³⁹.

ו.

בהפטרות של שבעה דנחמתא מדובר גם-כן על החסדים המכוסים

44 לפי האמור לעיל מובן הקשר בין הפרשה להפטרותה,
45 ולהפטרות של שבעה דנחמתא בכלל⁴⁰, כדלהלן:

46 בהפטרות מדובר על הנחמה שינחם הקדוש-ברוך-הוא
47 בעצמו את ישראל באופן של "אנכי אנכי הוא מנחמכם"⁴¹,
48 פעמיים "אנכי" – גילוי נשגב יותר ממתן תורה, ששם
49 כתוב רק פעם אחת "אנכי"⁴²; כמו-כן מדובר בהפטרות גם
50 על השפע העצום "ורב טוב לבית ישראל"⁴³, ולא טוב
51 רגיל, דבר שאיננו נמצא בהפטרות אחרות.

52 הסיבה לכך היא: בתקופה של שבעה דנחמתא מתגלים
53 החסדים המכוסים⁴⁴, המוסתרים בג' דפורענותא, בזמן בין
54 המצרים, כי, כאמור לעיל, דוקא מפני שורשם הנעלה הם
55 לא נראו בגלוי כטוב וחסד⁴⁵, ולהיפך: בחיצוניות נראו

1 "מלטטיא", כי רק כך אפשר להכניע ולהשפיע על הנפש
2 הבהמית והיצר הרע, כמאמר חז"ל³¹ "לעולם ירגיז אדם..
3 על יצה"ר".

ה.

דוקא ה"קללה" היא נעלית יותר מהברכה

4 התורה מציינת שהקללה ש"אנכי נותן לפניכם" היא
5 ענין של "חילופא", לא רק כדי להקל על היהודי בעבודתו,
6 אלא גם בגלל מהות הענין, כפי שיוסבר להלן.

7 כדי להבין זאת יש להקדים ולומר שלפי פשוטו של
8 מקרא, וכמפורש במדרש רבה³², "אנכי נותן" מכוון כאן
9 לקדוש-ברוך-הוא. ומתעוררת לכאורה השאלה: "אנכי" –
10 הוא נעלה מן השמות, למעלה אפילו מאות וקוצו של אות,
11 ובלשון הוזהר³³: אחדות פשוטה, וכיצד ייתכן לומר
12 שמהאחדות הפשוטה ינבע גם אופן ההשפעה השני –
13 "חילופא"?

14 ההסבר לכך הוא לפי האמור במקומות אחרים³⁴,
15 שהאחדות הפשוטה מתגלית דוקא בהתחלקות: כאשר
16 עצמיות מאוחדת מתגלה בקיום רבים, ובמיוחד כאשר הם
17 הפכיים, זוהי הוכחה לכך שאין היא מוגדרת בשום הגבלה
18 ותואר, חס וחלילה, אלא היא באמת פשוטה בשיא
19 ההפשטה, ולגביה גם ההתבטאויות הרבות וההפוכות אינן
20 הגבלה ועיכוב.

21 וכיוון שהאחדות הפשוטה של "אנכי" מתגלה, כביכול,
22 דוקא באמצעות ה"חילופא", יוצא, שדוקא ההשפעה
23 למטה באמצעות קו זה נעלית ועמוקה יותר מן ההשפעה
24 באופן של "ברכה", וטוב בגלוי.

25 וזה מתאים להסברו של אדמו"ר הזקן³⁵, שמהותם
26 הפנימית של היסורים היא דרגת טוב מעלמא דאתכסיא,
27 מאותיות י"ה של שם הוי' הנעלה מטוב הגלוי. אלה הם
28 חסדים מכוסים, שאינם יכולים לרדת כחסד גלוי.

(38) וראה בהנסמן בהערה 30. אוה"ת לנ"ך ע' תשי ואילך. לקו"ש
[המתורגם] ח"ח ע' 341 ואילך.

(39) אגה"ק סי' כב. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 270 ואילך בג'
האופנים: הנ"ל, אגה"ק סי"א תניא פכ"ו.

(40) ראה לקמן הערה 47.

(41) הפטרה דפ' שופטים (מישע' נא, יב).

(42) ראה לקו"ת נצבים מה, ד. שבת שובה סה, סע"ב ואילך – לענין אנכי
אנכי הוא מוחה.

(43) ההפטרה דפ' נצבים (מישע' סג, ז).

(44) ראה בהנסמן לעיל הערה 38 שהחורבן (ויסורי הגלות) הוא מחמת
עוצם אה"ר וחסד הפנימיות ולכן והפכתי אבלם לששון שט"ב יהי יו"ט.

(45) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ב ע' 65 ואילך.

(31) ברכות ה, א. תניא פכ"ט. פל"א. וראה לקו"ד ח"ג תקדק, א ואילך.
(32) אף שבת"י כאן "אמר משה נביא חמין דאנא מסדר כו", וע"ד ויענן
גור כאשר יסיר גור שאמרו משה –

המדובר כאן הוא ע"פ מדר"ד "אנכי נותן" קאי על הקב"ה. ובלקו"ת כאן
(יח, ד) מפרט דקאי על "אנכי מי שאנכי".

(33) ראה זח"ג רנו, ב. לקו"ת פנחס פ, ב.

(34) ראה תו"ח נח ד"ה ויהי כל הארץ פכ"ו ואילך (ושם פל"א בנדר"ד).
דרמ"צ מט, א (במהדורות), ד"ה מי מדר תרס"ב. סה"מ עת"ר ע' קצד. המשך
באתי לגני ה'ישי"ת פ"ב. ועוד. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 163 ואילך.

(35) תניא פכ"ו. וראה אגה"ק סי' יא.

(36) משלי ג, יב. וראה ברכות שם. תניא שם.

(37) לקו"ת בחקותי מה, א ואילך. אוה"ת פרשתינו עה"פ ראה אנכי נותן
לפניכם היום כו' את הברכה כו' (ע' תרמה ואילך). וראה לקו"ש ח"ז ע' 233.

1 הדברים כמיצר ופורעניות, ופעולת שבעה דנחמתא היא,
 2 שגם הטוב הנעלה הזה, מתגלה⁴⁶.
 3 וגם הסדר של אופן גילוי החסדים רמוז בהפטרות,
 4 ובמיוחד בהפטרות פרשתנו⁴⁷ "עניה סוערה לא נחמה...".
 5 האבודה⁴⁸ מביא מן המדרש סיבה להפטרות של
 6 "שבעה דנחמתא" ולסדרן: בהפטרות הראשונה אומר
 7 הקדוש-ברוך-הוא לנביאים "נחמו נחמו עמי" – שהם
 8 ינחמו את ישראל, על כך באה תשובת כנסת ישראל
 9 בהפטרות השניה "ותאמר ציון עזבני הוי" – הנחמה
 10 באמצעות הנביאים היא כאילו "עזבני הוי", ישראל רוצים
 11 שהנחמה תבוא מהקדוש-ברוך-הוא עצמו, ולא באמצעות
 12 נביאים. כאשר מוסרים הנביאים לה, בהפטרות השלישית,
 13 ש"עניה סוערה לא נחמה", אומר על כך הקב"ה, בהפטרות
 14 הרביעית, "אנכי אנכי הוא מנחמכם" – הוא מקבל את
 15 תביעתם ומנחמם בעצמו. אחר כך באות ההפטרות
 16 החמישית וההפטרות השישית "רני עקרה לא ילדה" ו"קומי
 17 אורי כי בא אורך", שהן הנחמות שהקדוש-ברוך-הוא
 18 בעצמו אומר לישראל, ועל כך עונה כנסת ישראל בהפטרות
 19 השביעית "שוש אשיש בהוי" – עתה, לאחר נחמת הקדוש-
 20 ברוך-הוא ב"רני עקרה" ו"קומי אורי", הרי "שוש אשיש
 21 בהוי" תגל נפשי באלקי... – בקדוש-ברוך-הוא עצמו.
 22 לכאורה אין מובן: הקדוש-ברוך-הוא שיודע הכל,
 23 ויודע את העתיד, הלוא ידע מלכתחילה שהנחמה

24 באמצעות הנביאים לא תתקבל על-ידי ישראל, והוא עצמו
 25 ינחמם. מדוע הוא דחה אפוא את נחמתו שלו עד שישראל
 26 יטענו: עזבני הוי' ואד' שכחני?
 27 אבל לפי הדברים דלעיל מובן: זהו זמן שבא לאחר
 28 הירידה הגדולה כל כך של תשעה באב, ולפיכך ייתכן
 29 שישראל יסתפקו בנחמה באמצעות הנביאים, ובמיוחד
 30 כאשר זוהי נחמה בכפליים⁴⁹ – אך אז יוצא, שישראל
 31 רואים את הפורעניות כעונש וקללה בפני עצמם ר"ל, שעל
 32 כך מספיקה נחמת הנביאים, ולא את החסד הנעלה מאת
 33 הקדוש-ברוך-הוא המסתתר כאן.
 34 אך כאשר טוענים ישראל לאחר נחמת הנביאים "עזבני
 35 הוי' ואד' שכחני", הרי זוהי הוכחה לכך שישראל יודעים
 36 וחשים שהפורעניות והירידה הם "חילופא" בלבד,
 37 ולאמיתו של דבר הם חסדים מכוסים, ולפיכך הם
 38 מתלוננים על הנחמה שבאמצעות הנביאים: לא זוהי
 39 הכוונה הפנימית של הגלות, מעוצמתה של הפורענות
 40 נראה שאלה הם חסדים גדולים מאוד, כאלה היכולים
 41 לבוא רק מהקדוש-ברוך-הוא עצמו.
 42 ההכרה והידיעה הזאת כבר גורמת לגילוי⁵⁰, הקדוש-
 43 ברוך-הוא מסכים לטענתם בדבר נחמת הנביאים – עניה
 44 סוערה לא נחמה – והוא אומר: אנכי אנכי הוא מנחמכם,
 45 ועד להשלמת הענין בגאולה האמתית והשלמה, שאז
 46 יראו בגלוי ובעיני בשר את חסדי ה' בטוב הנראה והנגלה.

(48) בסדר הפרשיות וההפטרות.

(49) איכה רבתי ספ"א.

(50) כבאגה ק ס"א, סכ"ב.

(46) ראה אוה"ת מסעי שם (ע' א'שפ) שזהו ענין שבת נחמו וכן כל שבע דנחמתא. וראה ד"ה נחמו עת"ר (ע' רכט ואילך).

(47) ברוב השנים. משא"כ כשחל ש"פ ראה בר"ח – רמ"א או"ח סתכ"ח. וראה לקו"ש ח"ט ע' 350.

רבי מאיר

וצוה הכהן ופינו את הבית . . ולא יטמא כל אשר בבית¹ . . אמר רבי מאיר . . אם כך חסה התורה על ממונו הבזוי, קל וחומר על ממונו החביב².
 "ג המדות שהתורה נדרשת בהן הן כנגד י"ג מדות הרחמים³. אם כן, המדה הראשונה, קל וחומר, היא כנגד שם אל.

והנה מצינו שמשה בתפלתו על מרים, שתתרפא מצרעתה, אמר שם אל, אל נא רפא נא לה⁴, הרי ששם אל שייך לרפואת הנגעים.

והשיב לו הקב"ה ואביה ירק ירק . . תסגר שבעת ימים, מדת קל וחומר⁵, כי משה הזכיר שם אל, שהוא כנגד מדת קל וחומר.

ואף כאן, לענין מה שחסה התורה בנגע הבית שלא יטמא כל אשר בבית, שהוא כמו רפואת נגע - יש מדת קל וחומר.

והאומרו הוא רבי מאיר, שהוא כמו בחינת משה,

כי רבי מאיר היה חכם וסופר⁶,

ומשה הוא בחינת חכמה, וירא ראשית לו⁷, והיה ספרא רבא דישראל⁸.

ובמשה כתיב⁹ וראית את אחורי, ומפני זה זכה שתנתן תורה שבכתב על ידו,

ועל דרך זה תורה שבעל פה, ששה סדרי משנה שעשה רבינו הקדוש, הוא מפני שראה את רבי מאיר מאחוריו, שלכן היה מחודד מחבריו¹⁰.

(תורת לוי יצחק עמ' שנו)

מר בר רב אשי

מר בר רב אשי קפיד אפילו אאסיתא וכוונא דתבלי, מידי דצריכי לסעודתא¹¹.

אסיתא"א בוכנ"א — הוא מספר מ"ר עם אש"י. ולכן מ"ר בר רב אש"י דוקא קפיד על אסיתא דבוכנא.

(תורת לוי יצחק עמ' רנח)

נחום איש גז

נחום איש גז זה היה דורש את כל התורה כולה בריבה ומיעט¹².

נחום איש גז זה, פירוש שהוא האיש והבעל של גז זה, היינו שממנו נמשכות בחינת גז, שהוא ריבוי, ובחינת גז זה, שהוא מיעוט. לכן היה דורש בריבוי ומיעוט. (תורת לוי יצחק עמ' רג)

רב נחמן

הלכה כרב נחמן בדיני¹³.

נחמן - הוא נ"ח מ"ן.

מ"ן - הגבורות של נצח והוד, שבהן אותיות מ"ן של מנצפ"ך, שהן גבורות קשות.

נ"ח - אצל רב נחמן הן נחות ושקטות, היינו שנמתקו בשרשן (לא שחסד ממתיק אותן, אלא הן נמתקין מצד שרשן).

ולכן הלכה כמותו בדיני.

והיינו מה שתיבת נחמ"ן גימטריא ב' פעמים ע"ד.

ע"ד - הוא מספר אכדט"ם, האותיות הקודמות של שם אלקים, והוא המתקת הגבורות של שם אלקים באותיות הקודמות לו, והיינו המתקת הדין בשרשו.

ב' פעמים ע"ד - הוא המתקת שני הדינים של נצח והוד.

(תורת לוי יצחק עמ' פב, עמ' קכז)

(1) מצורע יד, לו.

(2) נגעים פי"ב מ"ה.

(3) רוקח הגדול סי' רכא.

(4) בהעלותך יב, יג.

(5) שם, יד וברש"י.

(6) גיטין סז, א.

(7) ברכה לג, כא.

(8) תרגום אונקלוס ברכה שם.

(9) תשא לג, כג.

(10) עירובין יג, ב.

(11) חולין קח, ב.

(12) שבועות כו, א.

(13) כתובות יג, א.

יב, ג-ד – ונתצתם את מזבחותם וגו' לא תעשון כן לה' אלקיכם

יד, ח – ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא ולא גרה טמא הוא לכם מבשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו

ג. את החזיר. האור זרוע פוסק דכל תיקו דאמורא הוי דבר שיש לו מתירין דאם יבוא אליהו יוכל להיות שיתירנה, והרשב"א חלק עליו דממ"נ אם יתירנה נמצא שלא ה' אסור מעולם ואם יאסרנה לא הוי דבר שיש לו מתירין, וב"ח (טור) יורה דעה סימן קב) בשם מרדכי אומר דהמאכל יתקלקל עד זמן ההוא ולא הוי דבר שיש לו מתירין.

והקשה הגאון הגדול ר' אבא זצ"ל אבדק"ק פפ"ד על מה דאיתא במדרשים שלכך נקרא חזיר בשם ההוא, שעתידי הקב"ה להחזיר ולהתיר אבל עכשיו הוא באמת אסור, וא"כ לשיטת הרשב"א ה' ראוי שיהי' דבר שיש לו מתירין ולא יתבטל.

ונ"ל דבספר תולדות יצחק מפרש דלכך אסר לנו ה' כל שאיננה שוסעת שסע פרסות מפני שאותן החיות ובהמות שפרסותיהן אינן סדוקות והמה נלחמים ברגליהם, ומכין ודורסין בהם והמה יש להם ארס גדול ולכן אסרה התורה אותם לנו, ולכך צריכה להיות מעלה גרה מפני שאותה בעל חי שטבעה גסה אז יכולה כל מאכלה להתעכל מהרה ואותם אינם בריאים לגופינו מחמת כח גסות שלהם, אבל אותם שהמה דקים בטבע לא יוכל להתעכל את מאכלם עד שמקיאין וחוזרין ומקיאין עד שנתעכל המזון היטב והמה ראויים לאכול לנו מחמת דקות טבעיהם.

והנה בודאי שהקב"ה לא יעקר מצוה אחת מכל המצוות כמו שמקשין המפרשים ומחקרי' על המדרש הני"ל, אבל באמת לעתיד ישנה הקב"ה את טבע החזיר ויפשיט זוהמתו ויזדקק טבעו, ובאם נזדקק טבעו ממילא יעלה גרה ויותר לנו, ועי"ז לא נעקר מצוה בתורה כי הך מצוה קיימת לעולם שהחזיר שיהי' גס בטבעו ועי"ז לא יעלה גרה ויהי' אסור לעולם, והא תינח אותן שיהי' אז בחיים ישתנו טבעם וישתרו ממילא, אבל אותן שנתערב לנו בתבשיל או בין חתיכות אחרות שלא נזדקק טבעו קודם מיתתו יהי' אסור לעולם ולכך לא מיקרי דבר שיש לו מתירין ודוק.

תורת משה – חתם סופר

טז, י – ועשית חג שבועות לה' אלקיך מסת דבדת ידך אשר תתן כאשר יברכך ה' אלקיך

ד. א. בנוגע לחג השבועות אמרו חז"ל² ש"הכל מוודים בעצרת דבעינן נמי לכם³, מאי טעמא, יום שניתנה בו תורה הוא". והפירוש ד"לכם" הוא – ש"ישמח בו במאכל

(2) פסחים סח, ב.

(3) משא"כ בשאר הימים-טובים יש פלוגתא אם צ"ל "חציו לכם" (פסחים שם. ביצה טו, ב) ואפילו לפי ההלכה (רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה יט (ובמגיד משנה שם). טור שולחן ערוך אורח חיים ריש סימן תקכט. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן שם סימן י) שבכל הימים טובים צריך להיות "חציו לכם" – יש חילוק בין חג השבועות לשאר הימים טובים, ש"בשאר יו"ט ושבבות (ש)מותר להתענות בהם תענית חלום", משא"כ בחג השבועות "אסור להתענות תענית חלום" (שולחן ערוך אדמו"ר הזקן אורח חיים סימן תצד סעיף יח), אף שהתענית עונג לו (טור אורח חיים סימן רפח. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן שם סעיף ג).

א. בספרי בפרשת ראה בפסוק כי את מזבחותיו תתוצון ואת מצבותם תשברון כו' לא תעשון כן לה' אלקיכם, דרשו מכאן שאסור לסתור אבן אחד מן המקדש, וכן פסק הרמב"ם בפרק ו' מהלכות יסודי התורה הלכה ז', הסותר אבן אחת מן המזבח או מהיכל או מהעזרה לוקה שנאמר בע"ז כי את מזבחותיו תתוצון וכתוב לא תעשון כן לה' אלקיכם ע"ש.

א"כ יש לחקור שהרי אמרו בפרק בתרא דיומא (עז) דע"י גבריאלי נשרף בית המקדש בשליחות השי"ת, וכן אמרו במדרש איכה בפסוק ממרום שלח אש בעצמותי וא"כ קושיא לאלקינו איך שרף בית המקדש שהרי אמרו בכמה דוכתי שהקב"ה מקיים כל מצות התורה ובמ"ד פרשת משפטים אמרו מלך ב"ו גוזר גזרה לאחרים לעשות והוא אינו עושה אבל הקב"ה אינו כן אלא מה שהוא עושה ושומר לעשות אומר לישראל לעשות לשמור, ומין אחד שאל לר"ג לא אמרתם הקב"ה אומר ועושה למה אינו משמר את השבת אמר לו רשע אין אדם רשאי לטלטל בחצירו ע"ש, וא"כ קשה איך התיר לעצמו הקב"ה לאו זה בשריפת המקדש.

אכן נראה שיתיישב כל זה במ"ש בפ"ק דב"ב (ג): לא לסתור איניש בי כנישתא עד דבני אחריתי ואמרו הטעם משום פשיעותא או משום צלויי ואסיק הש"ס דאי חזו ב' חיוהא שפיר דמי ומה"ט התירו לו חכמים להורדוס שיסתור בית המקדש כדי לבנותו, והרי הני חששי משום פשיעותא או משום צלויי לגבי הקב"ה לא שייכי, ואי משום צלויי הרי בלאו הכי כבר הגויים שורפים אותו ואין לו מקום לצלויי, והרי חזא ב' חיוהא שהגויים כבר שורפים בית המקדש וא"כ אם הקב"ה שורפו על דעת לבנותו שפיר דחי, והרי אמרו בב"ק ד"ס כי תצא אש ומצאה קוצים אמר הקב"ה אני הצתי אש בציון דכתיב ויצת אש בציון ואני עתיד לבנותה באש שנאמר ואני אהי' לה חומת אש סביב יע"ש, וא"כ נראה דזה ה' קטרוג מהש"ר דאף שידעו דישרפו ויגדפו הגויים אמרו כן לפני הקב"ה דאם ישרף ע"י הקב"ה יתחייב לבנותה כדק"ל במבעיר את הבערה ומשום ליתא דאיסור דנותן אבן במקדש ליכא דהא דאין חיוהא גדול מזה שהגויים עכ"פ ישרפו את בית המקדש, וכיון דשורף ע"ד לבנותו שפיר דמי. מערכי לב' דרוש פג, ועיין לקוטי שיחות חלק כט עמוד 11

יד, ו – וכל בהמה מפרסת פרסה ושסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו

ב. שתי פרסות ומעלת גרה הם סימני טהרה, והם רמז לישראל, שתי פרסות שנוחלים העולם הזה והעולם הבא, מעלה גרה כמו שהבהמה לאחר גמור אכילתה חוזרת המאכל לפיה ואוכלת כבתחילה, כך ישראל לאחר גמור אכילתן הפירות בעולם הזה הקרן קיימת להם לעולם הבא, אבל החזיר לפי שנמשלו בו האומות כתיב ב' והוא גרה לא יגר, כלומר אוכלים בעולם הזה ואין להם חלק לעולם הבא. רבנו אפרים ז"ל (מבעלי התוס')

(1) ר' רפאל יוסף חזן ז"ל, נדפס שאלונקי תקפ"א.

ובמשתה⁴.

וכידוע שהחידוש ד"יום שניתנה בו תורה" הוא – החיבור דאלקות עם גופו הגשמי של יהודי⁵ ("לכם") ועם גשמיות העולם כביכול⁶ ("התחתונים" יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים)⁷.

ב. ויש להוסיף בזה, ע"פ המובא בספרי פולין¹⁰, ש"נמי לכם" הוא בגימטריא "קץ":

השלימות דגילוי אלקות למטה בגשמיות ("לכם") – ש"כבר ה' לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה"¹¹ – יהי בגאולה האמיתית והשלימה (בקץ¹² הגלות)¹³. וכפי שזה יתבטא בכך, שאז תהי' סעודה¹⁴ גשמית¹⁵ דוקא (כמו בעצרת

ד"בעיני מי לכם")¹⁶.

ויש לקשר זה ("נמי לכם" בגימטריא "קץ") עם הסתלקותו של דוד מלכא משיחא בחג השבועות ("דוד מת בעצרת")¹⁷, כי ע"פ הידוע¹⁸, שביום ההסתלקות "פועל ישועות בקרב הארץ"¹⁹. מובן, שבעצרת ישנה פעולה והשפעה מיוחדת בענינו של (דוד) מלכא משיחא (קץ הגלות והגאולה האמיתית והשלימה).

ונוסף לזה, חג השבועות הוא גם יום ההסתלקות ד(רבי ישראל) הבעש"ט²⁰, הקשור במיוחד עם ("נמי לכם" – הגאולה²¹ האמיתית והשלימה²²).

ולפני זה – לפני דוד והבעש"ט – הרי חג השבועות קשור עם רועה ישראל השלישי – משה רבינו, "משה קיבל תורה מסיני"²³ [שזהו (מתן תורה) הטעם על זה ש"בעצרת בעיני נמי לכם"], "גואל ראשון הוא גואל אחרון"²⁴ – ע"י משה (שקיבל תורה מסיני) נמשך הכח על ה"קץ" (בגימטריא "נמי לכם") בגאולה האמיתית והשלימה.

ולהעיר ולהוסיף, שהראשי תיבות דהשמות של שלשת הרועים (משה, ישראל, דוד) – הוא "מיד" (כמדובר לעיל), שזה מרמז על לשון חז"ל²⁵ – "מיד הן נגאלין", שהגאולה האמיתית והשלימה באה מיד, מיד בזמן גשמי דגשמיות העולם ("לכם")

ג. ויהי רצון, שתכף ומיד יקויים בפועל ה"נמי לכם" – קץ וסיום הגלות – וישנם כל ענינים אלו ביחד עם השלשה האמורים לעיל: משה, ישראל בעש"ט, ודוד מלכא משיחא, ר"ת "מיד".

תורת מנחם התוועדיות ה'תנש"א ח"ג עמוד 263

16 ועל פי המבואר בפנים – יש להוסיף (ע"ד הרמז) בדיוק לשון חז"ל "הכל מודים בעצרת דבעיני נמי לכם": הענין דעצרת פועל ש"הכל – כל עניני העולם – מודים", שצריכים וזקוקים ("בעיני") לקץ הגלות ("נמי לכם"). כלומר: גם מציאות העולם עצמה באה לידי הכרה בגודל הצורך וההכרח לגאולה האמיתית והשלימה – שאז תהי' השלימות שלה (של העולם).

**** נוסף להפירוש ב"בעיני" מלשון תפלה ובקשה, כנ"ל הערה 9.

17 ירושלמי ביצה פ"ב ה"ד. חגיגה פ"ב ה"ג. רות רבה פ"ג. תוס' ד"ה אף עצרת – חגיגה יז, א. וראה שערי המועדים חג השבועות סימן פ. וש"נ.

18 תניא אגרת הקודש סימן כה (קמח, א).

19 לשון הכתוב – תהלים עד, יב.

20 לקוטי דיבורים חלק א לב, א.

21 כמענה מלך המשיח להבעש"ט על שאלתו "אימת אתי מר" – "בעת שיתפרסם למוודך ויתגלה בעולם ויפוצו מעינותיך חוצה" (כמו"ש באגרת הקודש הידועה דהבעש"ט – נדפסה בכתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ).

ולהעיר מהידוע דגילוי תורת הבעש"ט הוא "טעימה" מגילוי תורת משיח (ספר המאמרים תרס"ג בהוספות עמוד רנא. וראה לקוטי שיחות חלק טו עמוד 282. וש"נ). וראה תורת חיים שמות (שכט, סוף עמוד ב): "היראה הפנימית שהי' בבעש"ט ז"ל שהי' מעין יראה של משיח כו".

22 וראה שערי המועדים חג השבועות סימן פ' דענינו של דוד הוא העבודה ד"תחתונים יעלו לעליונים", וענינו של הבעש"ט – החיבור דירידת העליונים והעלאת התחתונים, ע"ש בארוכה.

23 אבות פרק א משנה א.

24 ראה שמות רבה פ"ב, ו. אחר חלק א רנ"ג. א. שער הפסוקים פרשת ויחי, תורה אור משפטים עה, ב.

25 ראה שבת קיח, ב. שיר השירים פ"ה, א (ב). ועוד. רמב"ם הלכות תשובה פרק ז הלכה ה.

4 פירוש רש"י פסחים שם. וראה גם שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן תצד שם.

5 ראה תניא פרק מט (סט, סוף עמוד ב ואילך). ובנו בחרת מכל עם ולשון (דקא) על מתן תורה – ראה שולחן ערוך אדמו"ר הזקן אורח חיים סימן ס סעיף ד) הוא הגוף החומרי כו'.

6 ראה גם לקוטי שיחות חלק ב עמוד 560.

7 ראה בארוכה לקוטי שיחות חלק ג עמוד 887 ואילך. ובכ"מ.

8 תנחומא וארא טו. שמות רבה פ"ב, ג. ועוד.

9 ועפ"י יש לבאר מ"ש בהמשך הגמרא שם (לאחרי הדין דבעצרת בעינין לכם): "רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תילתא, אמר אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא" – דלכאורה: כיון שכוונת ר"י בהעלוי ד"האי יומא" היא – שעל ידו נעשה הוא לומד תורה (כפירוש רש"י), אין זה שייך דוקא ל"האי יומא" (יום נתינת התורה), שהרי לימוד התורה ה"ה גם לפני מתן תורה (וא"ו בסיון), וכמאמר חז"ל (יומא כח, ב) "מימיה של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם, היו במצרים ישיבה עמהם, אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה ה' וכו'?"

אלא, העילוי ד"האי יומא" הוא – שאז נמשכה ונתלבשה התורה למטה, עד ש"תורה לא בשמים היא" (נצבים ל' יב. וראה שבת מט, א. בבא מציעא נט, ב). ועל זה אמר רב יוסף שעי' "האי יומא" "לרדת תורה ונתרוממות" (פירוש רש"י), היינו שהתורה פועלת שינוי בה"תחתונים" (ראה בארוכה לקוטי שיחות חלק טז עמוד 21 ואילך. ובכמה מקומות). ולכן, רב יוסף ביומא דעצרתא ה"ה מצוה לאנשי ביתו להכין לו סעודה" (פירוש רש"י פסחים שם), שבה מודגש, שהתורה נמשכת וחודרת בכל מציאות האדם, גוף בגוף הגשמי.

(* ולכן, "אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא" – כי ע"י לימוד התורה מצ"ע (בלי הפעולה ד"האי יומא"), נשאר האדם והעולם בבחי' "שוקא" רשות הרבים.

10 ספר מאמר מרדכי מסכת פסחים, להרה"צ כו' הר"ר מרדכי מנדבורנא (סיגעט, תר"ס), וז"ל: הכל מודים בעצרת דבעיני נמי לכם... בעצרת שהוא זמן קבלת התורה, ואמרו חז"ל (ראה עירובין נד, ב. ע"ז ה, א. שמו"ר רפ"ב) חירות משעבוד מלכויות, אזי הוא הזמן המוכשר לעת רצון להתפלל לקרב קץ הגאולה, וזהו הכל מודים בעצרת דבעיני נמי לכם, דבעיני לשון אם תבעיין בעו (ישעי' כא, יב**) והוא לשון תפלה ובקשה***, נמ"י. לכן"ג גימטריא ק"ץ, היינו שהוא זמן המוכשר להתפלל שיתקרב קץ הגאולה.

** ובפירוש רש"י על הפסוק: אם תבקשו בקשתכם למהר הקץ. וראה גם ירושלמי תענית פ"א סה"א.

*** ראה מצודת ציון על הפסוק.

11 תניא פרק לו (מו, א).

12 ראה תניא שם (מו, ב): "אח"כ גרם החטא ונתגשמו הם והעולם עד עת קץ הימין שאז יודרך גשמיות הגוף והעולם ויוכלו לקבל אור ה' שיאיר לישראל ע"י התורה כו".

13 ושלמות השכר דלעתיד לבוא תהי' דוקא לבני ישראל נשמות בגופים בעולם הזה גשמי (כדעת הרמב"ן בשער הגמול בסופו. וכן הוא ההכרעה בתורת החסידות – ראה לקוטי תורה צו טו, ג. דרושים לשבת שובה סה, סע"ד. דרך מצותיך יד, ב. וראה אור התורה חוקת סוף עמוד תתס. שם כרך ה' עמוד א'תרל"ז).

14 בבא בתרא עה, א. ועוד.

15 נסמן ב"תשובות וביאורים" (קה"ת, תשל"ד) ס"ע הערה 23 (עמוד 57).

♦ יום ראשון כ"א מנחם-אב ♦

יא (כו) רֹאֵה אֲנֹכִי נָתַן לַפְּנִימָה הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה:
 כו חזי די אָנא יֵהב קְדַמִּיכוֹן יוֹמָא דִּין בְּרָכָה וּקְלָטִין:

יג"י רֹאֵה אֲנֹכִי נָתַן • בְּרָכָה וּקְלָלָה. הָאֲמִירוֹת בְּהַר גִּזְרִים וּבְהַר עֵיבָל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ ראה תשי"ג – תורת מנחם התוועדותיות ט עמ' 143)

רֹאֵה אֲנֹכִי נָתַן (יא, כו)

אני נותן לכם את ה'ראה', דרגת הראיה באלקות, שהיא למעלה מעלה מדרגת שמיעה והבנה, כמאמר אינו דומה שמיעה לראיה. משה רבנו פעל בישראל מעין של דרגה זו, ושלמותה התגלה על ידי משיח צדקנו.

(את גדל ההבדל בין ראיה לשמיעה נתן לראות במה שמספר על הארז"ל, שפעם בעת שנתו שמע בשיבה של מעלה סודות נפלאים, שאם היה דורש שמונים שנה לא היה יכול למסר את כל מה שהשיג. הרי לנו, שמה שהשיג בבחינת ראיה בשעה אחת, היה צריך שמונים שנה כדי למסר בדרך שמיעה). **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

זה כלן יהיו שנים פאחד לדעת כי ה' הוא הנותן לפניהם ברכה וגו': נתן לפניהם היום וגו'. פרוש לפי שהיום עמדו על דעתם כאומרים ז"ל (ע"ז ה'): אין אדם עומד על דעת רבו עד מ' שנה:

עוד יתבאר בהעיר עוד אמרו ברכה וקללה שלא היה צריך לומר אלא את הברכה וגו' והקללה וגו' כמו שאמר אחר כן, אכן יתבאר על דרך אומרים ז"ל (ספרי) אמר להם משה אתם רואים הרשעים מצליחים ב' וגו' ימים וסופם לדחות ע"כ, והוא אומר היום ברכה וקללה פרוש ברכה שהיא גם כן קללה, והוא שלות הרשעים בעולם הזה שאינה אלא בזמן מעט שעולם הזה יקרא יום אחד על דרך אומרו (לעיל ד י"א) היום לעשותם (עריכו כ"ב). והוא מה שדקדק לומר היום סמוך לזכרון ברכה לומר שאינה ברכה אלא היום ולא למחר ואדרבה קללה היא, נמצאת טובת עולם הזה מעט וגוררת קללה:

עוד יתבאר על פי מאמרם ז"ל (ספרי) שאמרו משל לא' שהיה יושב בפרשת דרכים והיו לפניו ב' שבילין אחד תחלתו מישור וסופו קוצים ואחד תחלתו קוצים וסופו מישור והיה מודיע לעוברים ושבים ואמר להם אתם רואים שביל זה שתחלתו מישור פב' וגו' פסיעות וכו' וסופו וכו' ע"כ, והוא אומר נתן לפניהם וגו' פרוש

הדברים האמורים בענין פאשר אבאר, ואמרו ראה לשון יחיד כי ראיה זו כלן שנים בהפרכתה כאיש א' שגלוי לכל השגת משה בעולם הזה ובעולם הבא: עוד ירצה במאמר ראה אנכי על דרך אומרים ז"ל (רמב"ם הל' תשובה פ"ה) יכול אדם לעשות עצמו כמשה רבנו, והוא מה שהעידם כי אליו יראו להדמות אליו כל הבא לקרב לעבודת הקדש עבודת ה' ולא יעריכו עצמן עם מה שלמטה מהם ויהיו בעיני עצמן, כי בפיר מצאה ידם, ואמר לשון יחיד אולי שלא אמר רמז זה אלא ליחיד עם אשר יכינו עצמן להשגה עליונה כי מי ומי הראוי להשיג השגה זו להיות כמשה וכן שאר כללות שראל אמר נתן לפניהם:

ובדרך רמז ירמו על פי דבריהם ז"ל שאמרו (זהר ח"ג רע"ג) שכל בני תורה יש להם ניצוץ ממש, ואין צריך לומר הדור ההוא ששמעו מפיו שהם חלק ממנו, והוא מה שרמז במאמר זה ראה אנכי פרוש פאלו מדבר עם עצמו ואמר לו אנכי, כי כל ישראל יתיחסו אליו וכשהוא מדבר עמו פאלו מדבר עם עצמו, ולזה גם כן אמר ראה לשון יחיד כשעור אנכי שהוא לשון יחיד יאמר עליו ראה, עוד ירמו על ה' שקרא ואמר אנכי וזה הוא שעור הכתוב ראה כי אותו שקרא ואמר לכם אנכי הוא נתן לפניהם וגו', ואמרו ראה לשון יחיד כי בערך דבר

(כו) ראה אנכי נתן וגו'. צריך לדעת למה אמר לשון ראיה על הדברים, עוד אמרו אנכי, עוד למה אמר לשון יחיד כיון שכל הפרשה כלה בלשון רבים ואמרה, ונראה שהפונה היא כי לפי שפא' להבחינם בעולם העליון ולהמעיט כל טובות עולם הזה, וכדי שיתאמתו אצלם הדברים צריך שהמוכית יהיה בו ב' ענינים, א' שפירי הפרה חושית בטוב העליון, והב' שהשיג השגת טוב עולם הזה וקנינו, כי אם המוכית יהיה משלל מקנינו עולם הזה לא יאמנו דבריו למשיגי טובת עולם הזה כי יאמרו אין אומרים למי שלא ראה יבוא ויגיד, שאם היה טועם טעמי הנאות גדלת העולם הזה וקנינו ותענוגיו לא היה ממאסו ובוחר בולתו וכזה לא יטו אונם לקבל דבריו, גם הבא להפליג בטוב עולם הבא לא יצדקו ולא יאמנו דבריו לשכל הטבעי כל שהוא עצמו אין דבריו אלא מפי האמונה והוא לא ראה ולא ידע, ולזה אמר מושיע ורב האיש משה ראה אנכי פרוש אלי תראו ותצדיקו ותשפילו להצדיק הדברים, כי הוא השיג להפיר טוב עולם הזה כי היה גדול מאד וגבור ומלך ועשיר גדול כאומרים ז"ל (שפת צ"ב), ויפה דודי אף נעים גם בטוב העליון הפיר כי עלה שמים וטעם טעם עליון, ואחר שהשיג הפרה חושיות הפרת ב' דברים והשגתם אמר להם

(כו) אֶת־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִיָּה אִתְּכֶם הַיּוֹם:

כז"י אֶת־הַבְּרָכָה • עַל־מִנַּת אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ. אור החיים

(כח) וְהִקְלַלְתָּ אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וְסִרְתָּם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִיָּה אִתְּכֶם הַיּוֹם לֵלֶכֶת
אֲחֵרִי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יֵדְעֶתֶם: ׀

כז"י" אֶת־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִיָּה אִתְּכֶם הַיּוֹם לֵלֶכֶת וְגו' • הָא לְמַדָּת שְׁכַל הָעוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, הָרִי הוּא
סָר מִקַּל הַדֶּרֶךְ שְׁנָצְטוּ יִשְׂרָאֵל. מִכָּאן אָמְרוּ: (ספרי) 'כָּל הַמּוֹדָה בַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, כְּכּוֹפֵר בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָה'. אור החיים

(כט) וְהָיָה כִּי יֵבִיֹאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה
בֹּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנִתְּתָה אֶת־הַבְּרָכָה עַל־הָרְגָוִים
וְאֶת־הַקְלָלָה עַל־הָרַעֲיָל:

כז"י" וְנִתְּתָה אֶת־הַבְּרָכָה • כְּתִרְגוּמוֹ: 'יֵת מְבָרְכֵא', אֶת הַמְּבָרְכִים. עַל־הָרְגָוִים • (סוטה לב) כָּלפִי הָר גְּרָזִים הוֹפְכִין
פְּגִיָּה, וּפִתְחוֹ בְּבִרְכָּה: "בְּרוּךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה וְגו'". כָּל הָאֲרוּרִים שֶׁבִּפְרָשָׁה, אָמְרוּ תַּחֲלָה
בְּלִשׁוֹן 'בְּרוּךְ', וְאַחֵר כֵּן הִפְכוּ פְּגִיָּהם כָּלפִי הָר עֵיבָל וּפִתְחוּ בְּקָלָה.

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

(קדושין מ.), וְהוּא מֵה שְׁרָמֹז בְּאוֹמְרוֹ
אֶת הַבְּרָכָה כִּי תִבֵּת הַבְּרָכָה מֵצִיָּנָה
עוֹלָם שֶׁהוּא מְקוֹר הַבְּרָכָה וְכָל בְּרוּךְ,
וְרַבּוּי אֶת לְפִירוֹת הַזְכוּת שְׂאוּכָל
בְּעוֹלָם הַנֶּה, וְדָקֵק לֹמַר אֲשֶׁר, גְּלָה
הַפְּתוּב שֶׁלֹא רָצָה הַנְּבִיא לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר
בְּגֵדֵר הַסֶּפֶק לֹמַר אִם, וְאָמַר אֲשֶׁר
שֶׁהוּא דָּבָר מְחֻלָּט בְּאֲשֶׁר קוֹתָה לָהֶם
נֶפֶשׁ הַצַּדִּיק, וְתָלָה הַפְּתוּב הַבְּרָכָה
בְּשִׁמְיָהּ וְלֹא הִזְכִּיר לֹא מַעֲשֶׂה וְלֹא
שְׁמִירָה, לְפִי שֶׁשְׁשׁוּמָע דְּבָרֵי אֱלֹהִים
חַיִּים הַתּוֹרָה מְטִיבָה נִפְשׁוֹ וּמִיִּשְׁרָתוֹ
כִּי יֵשׁ בָּהּ סֵם חַיִּים בְּאוֹמְרָם וְ"ל
(פְּתִיחָה אִיכָה וּבְתִי) וְ"ל הַמְּאֹר שֶׁבָּה
מִחֲזִירוֹ לְמוֹטָב, לָזֶה תָּלָה הַכָּל
בְּשִׁמְיָהּ:

(כח) וְהִקְלַלְתָּ אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ. פְּרוּשׁ הַמוֹנֵעַ
עֲצָמוֹ מִשְׁמִיעַת הַתּוֹרָה הָרִי הוּא
מְקַלֵּל מַעֲצָמוֹ, וְזֶה הוּא שְׁעוֹר הַפְּתוּב
וְהִקְלַלְתָּ אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ וְזֶה הִיא הַקְלָלָה,
וְעוֹד לוֹ שִׁסּוּבְכָנוּ לְסוּר מִכְּלָלוֹת דֶּרֶךְ
הַחַיִּים כְּמוֹ שֶׁגָּמַר אָמַר וְסִרְתָּם מִן־הַדֶּרֶךְ
וְגו' וְלֹא זֶה אֶלָּא יִחַצֵּב לוֹ בְּאֲרוֹת
נִשְׁפָּרִים בְּאוֹמְרוֹ לֵלֶכֶת אֲחֵרִי וְגו':

הַיּוֹם הַזֶּה, וְאוֹמְרוֹ בְּרָכָה וְקָלָלָה פְּרוּשׁ
יֵשׁ בְּנִתְיָנָה זֶה בְּרָכָה וְיֵשׁ בָּהּ קָלָלָה,
וְחִזּוֹר וּפִרְשׁ אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ
פְּרוּשׁ אִם תִּשְׁמְעוּ תִּהְיֶה נִתְיָנָה זֶה
לָכֶם לְבִרְכָּה, וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ אִין
זֶה לָכֶם כִּי אִם קָלָלָה שֶׁבְּאִמְצָעוֹתָהּ
יִתְקַנְאוּ בָכֶם הָאֲמוֹת וְיֵאבְדוּ אִתְּכֶם
מִמֶּנָּה בְּנִקְמָה גְּדוֹלָה, גַּם תִּהְיֶה לָהֶם
הַהֲנָאָה מִמֶּנָּה לְרַעַה לָהֶם לְעוֹלָם
הַנִּצָּחִי כְּדֶרֶךְ אוֹמְרוֹ (ס"פ וְאֶתְחַנֵּן)
וּמִשְׁלֵם לְשִׁנְאִיו אֶל פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ,
וְעֵין בְּסִמּוּךְ:

(כז) אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר וְגו'. אָמְרוּ אֶת,
לְהַעֲרִי כִי מְלֻכָּד הַבְּרָכָה הַמְּשֻׁגָּת
מִדֶּרֶךְ ה' עוֹד לוֹ עֲמָה יַעֲזוֹר הַטּוֹב,
וְהוּא אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ כִּי הַשְׁמִיעָה בַּתּוֹרָה
הוּא תַעֲנוּג מִפְּלֵא וּמִחֲתִיָּה הַנֶּפֶשׁ
בְּאוֹמְרוֹ (יִשְׁעִי נִיָּה) שְׁמָעוּ וְתַחֲיִי נִפְשְׁכֶם,
וְהַמְרָגִישׁ בְּטַעַם הַתּוֹרָה תִּשְׁחַנּוּ נִפְשׁוֹ
כִּי עֲלִיו לְשֵׁלֶם גְּמוּלָה טוֹב לְנוֹתֵן מִתְּנָה
טוֹבָה מִפְּלֵאָת וְאִין צָרִיךְ לֹמַר שְׁאִין
לְתַבַּע שְׂכָר עֲלִיהָ:

עוֹד יִרְצָה עַל פִּי דְבָרֵיהֶם וְ"ל שְׁאָמְרוּ
נְכוּת יֵשׁ לָהּ קֶנֶן וְיֵשׁ לָהּ פְּרוֹת

ב' מִיָּנִי טוֹבוֹת וּכְכָל אַחַת יֵשׁ בְּרָכָה
וְקָלָלָה, כִּי דֶרֶךְ הַרְשָׁעִים יֵשׁ בּוֹ
מִיִּשׁוֹר בַּתְּחִלָּה וְקוֹצִים בְּסוֹפּוֹ הָרִי
בְּרָכָה וְקָלָלָה, וְדֶרֶךְ הַחַיִּים גַּם כֵּן
תַּחֲלָתוֹ קוֹצִים וְסוֹפּוֹ מִיִּשׁוֹר הָרִי
בְּרָכָה וְקָלָלָה גַּם כֵּן, וְחִזּוֹר וּפִרְשׁ אֶת
הַבְּרָכָה פְּרוּשׁ לָזֶה יִקְרָא בְּרָכָה שְׁאִין
רְאוּי לְחוּשׁ לַעֲנוֹף הַקְלָלָה שְׁבָה, אֲשֶׁר
תִּשְׁמְעוּ וְגו' הַגֵּם שֶׁיֵּשׁ בְּאִמְצָעוֹתָהּ זֶה
צַעַר כִּי הַצַּדִּיקִים מַצְטָעְרִים בְּעוֹלָם
הַזֶּה בְּהַשְׁתַּדְּלוֹת הַמִּשְׁפָּל וְעוֹלָמָם
קָשָׁה עֲלֵיהֶם לְמַה שֶּׁצָּרִיכִין בּוֹ,
וְהִקְלַלְתָּ אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ הַגֵּם שְׁאִתָּם
מִתַּעֲדָנִים בְּעוֹלָם כְּכָל אוֹת נֶפֶשׁ
הַבְּהִמִית וְיַעֲרֹב לָכֶם, מִיִּשׁוֹר זֶה
לְקָלָלָה יִחַשֵׁב:

עוֹד יִתְבָּאָר כָּל הַפְּתוּב עַל זֶה הַדֶּרֶךְ
לְפִי שְׁאָמַר לָהֶם בְּסִמּוּךְ (ס"פ
עֲקָב) נִחַלַת הָאָרֶץ כָּל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר
תִּדְרֹךְ בָּהּ רִגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם יִהְיֶה, לָזֶה
אָמַר לָהֶם רְאֵה אֲנִי נִתֵּן וְגו' פְּרוּשׁ
נִתְיָנָה זֶה שֶׁה' נֹתֵן לָכֶם הַיּוֹם, דְּקָדֵק
לֹמַר הַיּוֹם כִּי בְּרָכָה זֶה שְׁאָמַר לָהֶם
כָּל מְקוֹם וְגו' לֹא נִאֲמְרָה לָהֶם עַד

ל הלא אנון בעברא דירדנא אחורי ארח
מעלני שמשא בארעא כנענאה דיתב
במישרא לקבל גלגלא בסטר מישרי מרה:

(ו) הלא־המה בעבר הירדן אחרי דרך מבוא השמש
בארץ הכנעני הישב בערבה מול הגלגל אצל אלוני
מרה:

כ"א הלא־המה • נתן בהם סימן. אחרי • אחרי העברת הירדן, הרבה והלאה למרחוק, וזהו לשון "אחרי", כל
מקום שנאמר "אחרי", מפלג הוא. דרך מבוא השמש • להלן מן הירדן לצד מערב. וטעם המקרא מוכיח שהם
שני דברים, שנקודו בשני טעמים, "אחרי" נקוד בפשטא, ו"דרך" נקוד במשפל והוא דגוש. ואם היה 'אחרי
דרך' דיבור אחד, היה נקוד "אחרי" במשרת בשופר הפוף, ו"דרך" בפשטא ורפה. מול הגלגל • רחוק מן
הגלגל. אלוני מרה • שכם הוא, שנאמר (בראשית יב): "עד מקום שכם, עד אלון מורה".

לא ארי אתון עברין ית ירדנא למעל למירת
ית ארעא דיי אלהכון יחב לכון ומירתון
ימה ומיתכון בה:

(זא) כי אתם עברים את־הירדן לבא לרשת את־הארץ
אשר־יהיה אלהיכם נתן לכם וירשתם אתה וישבתם
בה:

כ"א כי אתם עברים את־הירדן וגו' • נסים של ירדן יהיו סימן בידיכם שתבואו ותירשו את הארץ.

לכ ותטרון למעבד ית כל קנמא וית דינא
די אנא יחב קדמיכון יומא דין:

(לב) ושמרתם לעשות את פלי־החקים ואת־המשפטים
אשר אנכי נתן לפניכם היום: אור החיים

א אליו קנמא ודינא די תטרון למעבד
בארעא דיהב יי אלהא דאבהתך לך
למירתה כל יומא די אתון קנמין על
ארעא:

יב (א) אלה החקים והמשפטים אשר תשמרון לעשות
בארץ אשר נתן יהוה אלהי אבותיך לך לרשתה
כל־הימים אשר־אתם חיים על־הארמה: אור החיים

כ אבדא תאבדון ית כל אתריא די פלחו
תמן עממא די אתון ירתין ותהון ית
טעתהון על טוריא קמא ועל רמתא
ותחנות כל אילן עבוף:

(ב) אבד תאבדון את־כל־המקומות אשר עבדו־שם
הגוים אשר אתם ירשים אתם את־אלהיהם על־ההרים
הרמים ועל־הגבעות ותחת כל־עץ רענן:

כ"א אבד תאבדון • "אבד", ואחר כך "תאבדון", (ע"ז מה) מכאן לעוקר עבודה זרה בארץ ישראל שצריך לשרש
אחריה. את־כל־המקומות אשר עבדו־שם וגו' • ומה תאבדון מהם? "את אלהיהם" "אשר על ההרים". אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

אסרו אלמא קסבר תלוש ולכסוף חברו
אסור וקאנן בנאו תנן, בנאו אף על
פי שלא השתתף לו ע"כ, וכן פסק
רמב"ם בפ"ח מהלכות עכו"ם (הלכה
ה) והוא מאמר הכתוב כאן את כל
המקומות אשר עבדו שם פרוש כל
שקיו להם שם עבודה בין שכוניהו
לעבודה זרה בין שהשתתף לו והוא
בנוי הגם שהוא מחבר אסור וצריך
לאבדו:

ואמרו אשר אתם ירשים אתם, יתבאר
על פי מה שכתב רמב"ם בפ"ז
מהלכות ע"ז (הלכה א) וז"ל ויבארץ

וכל זמן שלא באו שמה אינם בידם
לעשות:

(א) לרשתה כל הימים וגו'. נתפון לומר
שאם ישמרו לעשות האמור תהיה
הירשה שנתן ה' להם נמשכת כל
הימים אשר וגו':

(ב) אבד תאבדון את כל המקומות וגו'.
יתבאר על דרך מה שאמרו במס'
ע"ז ד' מ"ז וז"ל המשנה ג' בתיים
הם, בית שבנוי מתחלה לעבודה זרה
הרי זה אסור, סידו וכירו לעבודה זרה
ותדש נוטל מה שחדש וכו', ואמרו
בגמ' וז"ל אמר רב המשתתף לבית

(לב) ושמרתם לעשות וגו'. פרוש לפי
שהמצוות שבא לצוות עליהם הם
תלויים בארץ לזה אמר להם שישמרו,
על דרך אומרו (בראשית ל"ז) ואביו שמר
את הדבר, והכונה שיהיו מחכים
לעשותם, והכונה בזה שהגם שבזמן
שהוא מדבר עמם אינם בידם
לעשותם יהיו משמרים הדברים
לעשות אותם כשיגיע העת, וגמר אמר
אלה החקים וגו' פרוש אלה הם שאני
מצוה אתכם שתשמרו לעשות בארץ,
פרוש לפי שהם תלויים בכיאת הארץ
פי שם צוה ה' לאבד כל המקומות,

(ג) וּנְתַצְתֶּם אֶת־מִזְבְּחֹתָם וְשִׁפְרֹתָם אֶת־מִצְבְּחֹתָם וְאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן וְאִבַּדְתֶּם אֶת־שִׁמְם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא:

גיתרעון ית אגוריהון ויתקברון ית קמתהון ואשריהון תוקדון בנורא וצלמי טעותהון תקוצצון ותוקדון ית שמהון מן אתרא ההוא:

רש"י • מזבח • של אבנים הרבה. מצבה • של אבן אחת, והיא בימוס, (אלטאר) ששנויה במשנה (ע"ז כז): 'אבן שחצבה מתחלתה לבימוס'. אשרה • אילן הנעבד. ואבדתם את־שָׁמם • (שם כז) לכנות להם שם לגנאי: 'בית גלילא' קורין לה 'בית פריא'. 'עין כל', 'עין קוץ'.

(ד) לֹא־תַעֲשׂוּן בֵּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

ד לא תעבדון בן קדם יי אלהכון:

רש"י • לא־תַעֲשׂוּן בֵּן • להקטיר לשמים בכל מקום, כי אם במקום אשר יבחר. דבר אחר: "ונתצתם את־מִזְבְּחֹתָם ואבדתם את שָׁמם, לא תַעֲשׂוּן בֵּן", (ספרי) אזהרה למוחק את השם ולנותן אבן מן המזבח, או מן העזרה. אמר רבי ישמעאל: 'וכי תעלה על דעתך שישאל נותצין את המזבחות? אלא שלא תעשו כמעשיהם ויגרמו עונותיהם למקדש אבותיהם שיחריב'. אור החיים

(ה) כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־שִׁבְטֵיכֶם לְשׂוֹם אֶת־שְׁמוֹ שָׁם לִשְׁכֹּנוֹ תִּדְרָשׁוּ וּבֵאתָ שָׁמָּה:

ה אלהן לאתרא די יתריעי יי אלהכון מכל שבטיכון לאשראה שכנתה תמן לבית שכנתה תתבעון ויתיתון לתמן:

רש"י • לִשְׁכֹּנוֹ תִּדְרָשׁוּ • (ספרי) זה משפן שילה.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

בני ישראל שכאשר יתעצמו בתעצמות המעשה הטוב יאבדו נגלה ונסתר מהם, והוא אומרו כל המקומות אשר עבדו שם פרוש אשר מנעת שם עבודתם שהיא כפסא ס"מ הרשע לעקרו, כי בנפילת כח זה יתעצם כח העליון והיה ה' למלך על כל הארץ: ואבדתם את שָׁמם וגו'. רבותינו ז"ל אמרו (ע"ז מ"ה:) מה פא ללמדנו הרי כבר אמר אבד תאבדון, ואמרו שבא לומר שצריך לשרש אחר שרשי האשרה, ור' עקיבא אמר שבא לומר לשנות שמה לבזיון ע"כ, ואולי שבא הכתוב לתן אזהרה על ארץ ישראל מכל הארצות, בדרך שפתב רמב"ם ששאר ארצות הגם שאנו חייבין לאבד עבודה וזה אין אנו צריכין לחפש אחריה לאבדה מה שאין בן בארץ ישראל שצריך לחפש אחריה לאבדה מכל ארצנו ע"כ, והוא מה שדקדק לומר ואבדתם את שָׁמם מן המקום ההוא שהיא ארץ הקדושה: (ד) לא תַעֲשׂוּן בֵּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם. רבותינו ז"ל בספרי אמרו ז"ל אמר רבי ישמעאל מניין למוחק אות מן השם

עוד יתבאר אומרו את אלהיהם בהעיר למה הפסיק בפאמר אשר אתם ירשים אתם בין זכרון העובדים והנעבדים שהיה לו לומר על זה הדרך עבדו שם הגוים את אלהיהם וגו' אשר אתם ירשים אתם. אכן הכונה היא על דרך מה שאמרו רבותינו ז"ל במסכת ע"ז דף מ"ד ז"ל רב הונא רמי כתיב (דה"א י"ד) וישלפו באש וכתוב (ש"ב ה') וישאם לא קשיא פאן קדם שבא אתי הגתי פאן אחר שבא אתי הגתי דכתיב ויחא את עטרת מלכם מעל ראשו, ומי שרי אמר רב נחמן אתא אתי ובטלה ע"כ, הרי כי יש מציאות לירש גם אלהיהם עצמן והוא כשהיו עמהם עובדיהם שבטלום הם ויהנו מהם? ישראל, והוא אומרו אשר אתם ירשים אתם ולא אתם לבד אלא גם אלהיהם, והוא אומרו את אלהיהם, ותנאי המשפט רמז הכתוב במה שהקדים מאמר אתם ואחר כך את אלהיהם כדברי הש"ס שאמר אחר שבא אתי נהנה דוד בעטרת מלכם: ויבדד רמז וכוון הכתוב לרמוז אבוד לכח הנעלם גם בן בלח עם

ישראל מצוה לרדף אחריה עד שנאבד אותה אבל בחוץ לארץ וכו' כל מקום שנכבש אותו נאבד כל עבודת גלולים שבו ע"כ, הרי כי גדר חיוב אבוד עבודה וזה הוא כל שירשו את המקום אשר היא שמה, והוא אומרו אשר אתם ירשים כי בגדר זה שוים כל הארץ וטעם כפל אבד תאבדון, יתבאר על דרך אומרים במסכת עכו"ם (ג"מ:) שפטול עבודה וזה צריך ב' דברים, שוחק וזוהר לרית או מטיל לים, ובא מהנה אינו יוצא ידי חובתו ולזה כפל לומר ב' אבדים:

ואמרו את אלהיהם על ההרים, לפי שאסר כל המקומות ופרשנו אפלו בית בנוי שהוא מחבר אסור, ובא לומר כי יש מחבר שאינו נאסר הגם שיעבדוהו ומה הוא ההרים, ויכמו שדרשו בע"ז (מ"ה.) ז"ל אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם, ובפרק ר' ישמעאל (ע"ז נא:) דרשו כל המקומות באם אינו ענין לעבודה וזה תגהו ענין לפלים ע"כ, הם ז"ל סוכרים שתלוש ולבסוף חברו אינו צריך קרא וע' פנים לתורה:

(ו) וְהִבַּאתֶם שְׁמָה עֲלֵיכֶם וּבְחִיכֶם וְאֵת מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם
וְאֵת תְּרוּמַת יִדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבָתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקִרְכֶּם
וְצִאנֹכֶם:

כ"י • וּבְחִיכֶם • שְׁלָמִים שֶׁל חוּבָה. מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם • מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי לֵאכֹל לַפְּנִים מִן הַחוּמָה. תְּרוּמַת
יִדְכֶם • אֵלֹהֵי הַבְּכוֹרִים, שְׁנֵאמַר בָּהֶם (דברים כו): "וְלָקַח הַכֹּהֵן הַשָּׂנֵא מִיָּדְךָ". וּבְכֹרֹת בְּקִרְכֶּם • לַתָּמֶס לִפְנֵי, וְיִקְרִיבֶם
שָׁם.

(ז) וְאֶבְלַתֶּם-שֵׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמִיחָתֶם בְּכָל
מִשְׁלַח יִדְכֶם אֲתֶם וּבְתִיכֶם אֲשֶׁר בִּרְכָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

כ"י • אֲשֶׁר בִּרְכָךְ ה' • (ספרי) לְפִי הַבְּרָכָה, הִבָּא.

(ח) לֹא תַעֲשֹׂן כָּלֹל אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עֹשִׂים פֶּה הַיּוֹם אִישׁ
בְּלִי-הַיֶּשֶׁר בְּעֵינָיו:

ח לֹא תַעֲבֹדִין כָּלֹל דִּי אֲנַחְנָא עֲבָדִין הָכָא
יוֹמָא דִּין גָּבֵר כֹּל מִן דְּכֶשֶׁר קְדָמוּהִי:

כ"י • לֹא תַעֲשֹׂן כָּלֹל אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עֹשִׂים וְגו' • מוֹסֵב לְמַעֲלָה, עַל "כִּי אַתֶּם עוֹבְרִים אֶת הַיָּרְדֵּן וְגו'", כְּשֶׁתַּעֲבֹרוּ
אֶת הַיָּרְדֵּן, מִיָּד מִתְּרִים אֲתֶם לְהַקְרִיב בְּכֶמֶה כֹּל יָד שְׁנָה שֶׁל כְּבוֹשׁ וְחִלּוּק, וּבְכֶמֶה לֹא תִקְרִיבוּ כֹל מִה שְׁאַתֶּם
מִקְרִיבִים פֶּה הַיּוֹם בְּמִשְׁכָּן, שֶׁהוּא עִמָּכֶם וְנִמְשָׁח וְהוּא כֶּשֶׁר לְהַקְרִיב בּוֹ חֲטָאוֹת וְאַשְׁמוֹת, נִדְרִים וְנִדְבּוֹת, אָבֹל
בְּכֶמֶה, אֵין קָרֵב אֵלָּא הַנֶּדֶר וְהַנֶּדֶב, וְזֶהוּ: "אִישׁ כֹּל הַיֶּשֶׁר בְּעֵינָיו", נִדְרִים וְנִדְבּוֹת שְׁאַתֶּם מִתְּנַדְּבִים עַל יְדֵי שִׁישֵׁר
בְּעֵינֵיכֶם לְהַכִּיאֵם, וְלֹא עַל יְדֵי חוּבָה, אֲתֶם תִּקְרִיבוּ בְּכֶמֶה (ובחיים ק"ו).

(ט) כִּי לֹא-בִאתֶם עַד-עֵתָה אֶל-הַמְּנוּחָה וְאֶל-הַנַּחֲלָה
אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:

ט אַרְי לֹא אֲמִיתוּן עַד כְּעֵן לְבִית נִיחָא
וּלְאַחֲסָנָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִי לָךְ:

כ"י • כִּי לֹא-בִאתֶם • (ספרי) כֹּל אוֹתָן יָד שְׁנָה. עַד-עֵתָה • כְּמוֹ עֲדִין. אֶל-הַמְּנוּחָה • (ובחיים ק"ט) זוֹ שִׁלְהָ. הַנַּחֲלָה •
זוֹ יְרוּשָׁלַיִם.

(י) וְעַבְרַתֶּם אֶת-הַיָּרְדֵּן וַיִּשְׁכַּתֶּם בְּאַרְץ אֲשֶׁר-יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אֲתֶכֶם וְהִנִּיחַ לָכֶם מִכָּל-אִיְיִבֵיכֶם מִסָּבִיב
וַיִּשְׁכַּתֶּם-בְּטָח:

כ"י • וְעַבְרַתֶּם אֶת-הַיָּרְדֵּן וַיִּשְׁכַּתֶּם בְּאַרְץ • שְׁתַּחֲלֻקְתֶּהּ, וַיְהִי כֹל אֶחָד מִכִּיר אֶת חֲלָקוֹ וְאֵת שְׁבָטוֹ. וְהִנִּיחַ לָכֶם •
לְאַחֵר כְּבוֹשׁ וְחִלּוּק וּמְנוּחָה (שופטים א) מִן הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִנִּיחַ ה', לְנַפְּוֹת בָּם אֶת יִשְׂרָאֵל, וְאֵין זוֹ אֵלָּא בִימֵי דָוִד. אָז.

הַדָּבָר מִפְּרֹשׁ בְּפֶרוּשׁ בְּכָתוּב אֵינוֹ לֹקֵה
עָלָיו. וְשֵׁם בְּסִפְרֵי אֲמָרוּ עוֹד וְזו"ל מִנֵּין
לְנוֹתֵץ אָכֵן אַחַת מִן הַעֲזָרָה שְׁעוֹבֵר
בְּלֹא תַעֲשֶׂה דְּכִתִּיב לֹא תַעֲשֹׂן וְגו',
נִרְאֶה שֶׁלֹּא אָמַר כְּדִיּוֹק אָכֵן אַחַת אֵלָּא
שְׁעוֹשֶׂה בְּתִיצָתוֹ רָשָׁם בְּבִנְיָן:

עַל הַשֵּׁם וְלֹא הַיָּדָה לְכַד אֵלָּא שְׁכָל
כִּיּוֹצָא בּוֹ מִשְׁמוֹתָיו וְזֶה בְּנֵין אָב לָהֶם,
וְאֲמָרוּ אֱלֹהֵיכֶם רָמְזוּ לָכֵם שְׁנֵטְפָלוּ
לְאַלְהֵים, וְיִמָּה שְׁכָתֵב רַמְבָּ"ם בְּפ"ו
מִהֲלָכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה שְׁאֵין לֹקֵה
אֵלָּא עַל אוֹתִיוֹת הַשֵּׁם, כִּיּוֹן שְׁאֵין

שְׁעוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה דְּכִתִּיב וְאַפְדָּתֶם
אֶת שְׁמֵם לֹא תַעֲשֹׂן כֵּן ע"כ, וְאוֹלִי
כִּי נִתְּכֹן הַכָּתוּב לְרָמְזוּ ב' פְּרָטִי דִּינִים
שִׁישְׁנֵם בְּדִין הַמוֹחַק שֵׁם מִשְׁמוֹתָיו
יִתְבָּרֵךְ, א' הַשֵּׁם עֲצָמוֹ, וְא' הַנִּטְפֵּל
לֵה' מְלֹאחְרֵיו, בְּאֲמָרוֹ לֵה' הָרִי אֲזַהֲרָה

♦ יום שני כ"ב מנחם-אב ♦

יא ויהי אתרא די יתרי יי אלהכון בה
לאשרא שנתה תמן לתמן תיתון ית כל
די אנא מפקד יתכון עלותיכון ונקסת
קודשיכון מעשרתיכון ואפרשות ידכון וכל
שפר נדריכון די תדרון קדם יי:

(יא) וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לִשְׁכֹּן
שְׁמוֹ שָׁם שָׁמָּה תִּבְיָאוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצִוָּה אֲתֶכֶם
עוֹלְתֵיכֶם וּזְבִיחֵיכֶם מַעֲשֵׂי־רִיתֵיכֶם וְתִרְמַת יִדְכֶם וְכָל מִבְחָר
נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְּרוּ לַיהוָה:

כז"י ◀ וְהָיָה הַמָּקוֹם וְגו' • בְּנוֹ לָכֶם בֵּית הַבְּחִירָה בִּירוּשָׁלַיִם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּדוֹר (ש"ב ט): "וְיָהִי כִּי־יֵשֵׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ
וְה' הִנִּיחֵ־לוֹ מִכָּל־אֵיכָיו מִסָּבִיב, וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־נִתָּן הִנָּבִיא: רְאֵה נָא אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים וְאֲרוֹן הָאֱלֹהִים יֹשֵׁב
בְּתוֹךְ הִרְיָעָה". שְׁמָה תִּבְיָאוּ וְגו' • לְמַעַלָּה אָמור לַעֲנִין שִׁילָה, וְכֵאֵן אָמור לַעֲנִין יְרוּשָׁלַיִם, וְלִכְף חִלְקִים הַפְּתוּב,
לִיתָן הֵתֵר בֵּין זֶה לָזֶה: מִשְׁחָרְבָה שִׁילָה וּבָאוּ לְנוֹב, וְחִרְבָּה נֹב וּבָאוּ לְגִבְעוֹן, הֵיוּ הַבָּמוֹת מִתְרוֹת עַד שֶׁבָאוּ לִירוּשָׁלַיִם.
מִבְחָר נְדָרֵיכֶם • מִלְּמַד שֶׁיִּבְיָאוּ מִן הַמִּבְחָר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 617)

הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹקֵיכֶם בּוֹ לִשְׁכֹּן שְׁמוֹ שָׁם (יב, יא)
הַקְּשָׁה בְּסֵפֶר הַחִיִּים (לְאַחֵי הַמַּהֲר"ל), מְדוּעַ לֹא נֹאמַר בְּשׁוּם מָקוֹם בַּתּוֹרָה 'יְרוּשָׁלַיִם' בְּפִרוּשׁ. וְתִרְץ, שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁיְהוּדֵי מִתְפַּלֵּל
לֵה', הָרִי זֶה מָקוֹם שֶׁה' בּוֹחֵר בּוֹ. וְלָכֵן מִתְפַּלְלִים לְצַד יְרוּשָׁלַיִם, כִּי הִיא קִיּוּמָה בְּכָל מָקוֹם, גַּם בְּחוּץ לָאָרֶץ. וּלְפִי זֶה מִבְּאֵר מַה
שֶׁאָמְרוּ כָּל הַדָּר בְּחוּץ לָאָרֶץ כְּאֵלוֹ אֵין לוֹ אֱלֹקָה, שֶׁהַכּוֹנֵנָה לְדִירַת קָבֶע, כְּאֲשֶׁר הָאָדָם אֵינוֹ חוֹשֵׁב כָּלֵל עַל הַגָּאֻלָּה. אָבֵל מִי שֶׁגָּר
שָׁם וְחוֹשֵׁב אוֹדוֹת מְשִׁיחַ וְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכִמוֹ בַּעַת הַתְּפִלָּה שֶׁפִּנּוּהַ לְצַד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הָרִי מְקוּמוֹ הוּא הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה'.

(יב) וְשִׁמְחָתֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אַתֶּם וּבְנֵיכֶם וּבְנִיתֵיכֶם
וְעַבְדֵיכֶם וְאִמְהֹתֵיכֶם וְהָלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵיכֶם כִּי אֵין לוֹ
חֶלֶק וְנִחְלָה אֲתֶכֶם:

(יג) הַשֹּׁמֵר לָךְ פֶּן־תַּעֲלֶה עֲלֵיתֶךָ בְּכָל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה:
כז"י ◀ הַשֹּׁמֵר לָךְ • (ספרי) לִתֵּן "לֹא תַעֲשֶׂה" עַל הַדָּבָר. בְּכָל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה • אֲשֶׁר יַעֲלֶה בְּלִבְךָ, אָבֵל אֶתְּהַ מִקְרִיב
עַל פִּי נִבְיָא, כְּגוֹן אֵלֶיהֶו בְּהַר הַכְּרִמָּל.

(יד) כִּי אִם־בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה בְּאַחַד שְׁבָטֶיךָ שָׁם
תַּעֲלֶה עֲלֵיתֶךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצִוָּה:

כז"י ◀ בְּאַחַד שְׁבָטֶיךָ • בְּחִלְקוֹ שֶׁל בְּנִימִין. וְלְמַעַלָּה הוּא אוֹמֵר: "מִכָּל שְׁבָטֵיכֶם", הָא פִּיצַד? כְּשֶׁקָּנָה דוֹד אֶת הַגֶּרֶן
מִמָּרוֹנָה הִיבּוּסִי, גָּבַה הִזְהִב מִכָּל הַשְּׁבָטִים, וּמִכָּל מָקוֹם הַגֶּרֶן בְּחִלְקוֹ שֶׁל בְּנִימִין הָיָה. אֹר הַחִיִּים

(טו) רַק בְּכָל־אֹת נִפְשָׁךְ תִּזְבַּח וְאִכְלָתָ בֶּשָׂר כְּבִרְפַּת יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר
יִאכְלָנוּ בְּצִבִּי וּכְאִיל:

כז"י ◀ רַק בְּכָל־אֹת נִפְשָׁךְ • בְּמָה הַפְּתוּב מְדַבֵּר? אִם בְּבֶשֶׂר תִּאָּוֶה, לְהַתִּירָה לָהֶם בְּלֹא הַקְּרַבֵּת אִמּוּרִים, הָרִי הוּא
אָמור בְּמָקוֹם אַחֵר: "כִּי יִרְחִיב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ וְגו' וְאִמְרַתְּ אִכְלָה בֶּשֶׂר וְגו'", בְּמָה זֶה מְדַבֵּר? בְּקִדְשִׁים שֶׁנִּפְל

בהם מום, שיפדו ויאכלו בכל מקום, כל יפדו על מום עובר? תלמוד לומר: "רק". **תזבח ואכלת** • (בכורות טו. יבמות עג)
 אין לה בהם היתר גיזה וחלב אלא אכילה על ידי זביחה. **הטמא והטהור** • לפי שבאו מכת קדשים שנאמר בהם
 (ויקרא ו): "והבשר אשר יגע בכל-טמא לא יאכל", הצריך להתייר בו שטמא וטהור אוכלין בקערה אחת. **בצבי וכאיל** •
 שאין קרבן בא מהם. **בצבי וכאיל** • לפטרן מן הזרוע והלחיים והקבה.

(מז) **רק הדם לא תאכלו על-הארץ תשפכנו במים**: טו לחוד דמא לא תיכלון על ארעא תשדנה
 במיא:

ה"י רק הדם לא תאכלו • אף על פי שאמרתי שאין לה בו זריקת דם במזבח, לא תאכלנו. **תשפכנו במים** • לומר
 לה שאין צריך פסוי. דבר אחר: הרי הוא במים, להכשיר את הזרעים (ספרי. חולין עד) •

(יז) **לא-תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ותירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך וכל-גדריך אשר תדר ונדבתיך ותרומת ירך**:
 יז לית לה לשו למיכל בקרניך מעשר
 עבדך חמרך ומשחך ובכורי תורך וענך
 וכל גדרך די תדר ונדבתיך ואפרשות ירך:

ה"י לא-תוכל • בא הכתוב לתן "לא תעשה" על הדבר. **לא-תוכל** • רבי יהושע בן-קרחא אומר: "כל אתה, אכל
 אינך רשאי". כיוצא בו: (יהושע טו) "ואת היבوسی יושבי ירושלים לא יכלו בני יהודה להורישם", יכולים היו, אלא שאינן
 רשאים, לפי שכרת להם אברהם ברית כשלקח מהם מערת המכפלה. ולא יבוסים היו אלא חתיים היו, אלא על שם
 העיר ששמה יבוס, כך מפרש בפרקי דרבי אליעזר (פ' לה), והוא שנאמר (שמואל ב ה): "כי אם-הסירך העורים והפסחים",
 צורות שכתבו עליהם את השבועה. ובכרת בקרך • אזהרה לכהנים. ותרומת ירך • אלו הבכורים.

(יח) **כי אם-לפני יהוה אלהיך תאכלנו במקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו אתה ובגד ובתך ועבדך ואמתך והלוי אשר בשעריך ושמהך לפני יהוה אלהיך בכל משלח ירך**:
 יח אלהן קדם יי אלהך תיכלנה באתרא די
 יתרי יי אלהך בה את וברך וברתך ועבדך
 ואמתך ולואה די בקרניך ותחדי קדם יי
 אלהך בכל אושטות ירך:

ה"י לפני ה' • לפני מן החומה. והלוי אשר בשעריך • אם אין לה לתת לו מחלקו, כגון מעשר
 ראשון, תן לו מעשר עני! אין לה מעשר עני, הזמינהו על שלמיה.

(יט) **השמר לך פן-תעזב את-הלוי בל-ימיה על-אדמתך: ם**
 יט אסתמר לך דילמא תשבוק ית לואי כל
 יומיה על ארעך:

ה"י השמר לך • לתן 'לא תעשה' על הדבר. **על-אדמתך** • אכל בגולה, אינך מזוהר עליו יותר מעניי
 ישראל.

(כ) **כי-ירחיב יהוה אלהיך את-גבולך באשר דבר-לך ואמרתי אכלה בשר כיתאונה נפשך לאכל בשר בכל-אות נפשך תאכל בשר**:
 כ ארי יפתי יי אלהך ית תחומך כמא די
 מליל לה ותימר אכול בשרא ארי תתרי
 נפשך למיכל בשרא בכל רעות נפשך
 תיכול בשרא:

ה"י כי-ירחיב וגו' • (חולין פד) למדה תורה דרך ארץ שלא יתאנה אדם לאכל בשר אלא מתוך רחבת ידים
 ועשר. **בכל-אות נפשך וגו'** • (שם ט"ז) אבל במדבר נאסר להם בשר חלין אלא אם כן מקדישה ומקריבה
 שלמים. אור החיים

כא ארי ירחק מן אתרא די יתריי יי
אלהך לאשראה שכתה תמן ותכוס מתוך
ומענה די יתב יי לך כמא די פקדתך
ותיכול בקרניך בכל רעות נפשך:

(כא) כִּי־יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה
לְךָ בְּאֶשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאָכַלְתָּ בִּשְׂעָרֶיךָ בְּכָל אוֹת נַפְשְׁךָ:

כס"א • כִּי־יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם • ולא תוכל לבא ולעשות שלמים בכל יום, כמו עכשו שהמשכן הולך עמכם.
וְזָבַחְתָּ וְגו' בְּאֶשֶׁר צִוִּיתְךָ • (חולין כח) לַמִּדְּבָר שֶׁיֵּשׁ צוּרֵי בְּזִכְיָהָ הֵיאָךְ יִשְׁחוּט, וְהֵן הַלְכוֹת שְׁחִיטָה שְׁנָאֲמֵר
לְמֹשֶׁה מִסִּינִי • אור החיים

כב כרם כמא די מתאכל בשר טבא ואילא
בן תיכלנה מסאבא ודכיא פחדא יכלנה:

(כב) אַךְ בְּאֶשֶׁר יֹאכַל אֶת־הַצִּבִּי וְאֶת־הָאֵיל בֶּן הָאֲכָלָנוּ
הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יֵחָדּוּ וְאָכְלָנוּ:

כס"א • אַךְ בְּאֶשֶׁר יֹאכַל אֶת־הַצִּבִּי וְגו' • אינך מזכיר לאכלן בטהרה; אי מה צבי ואיל חלבן מתר, אף חלין חלבן
מתר? תלמוד לומר: "אך".

כג לחוד תקף בדיל דלא למיכל דמא ארי
דמא הוא נפשא ולא תיכול נפשא עם
בשרא:

(כג) רַק חֲזֹק לְבַלְתִּי אֲכַל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ
וְלֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבָּשָׂר:

כס"א • רַק חֲזֹק לְבַלְתִּי אֲכַל הַדָּם • (ספרי) מִמָּה שְׁנָאֲמֵר "חֲזֹק", אֵתָּה לְמַד שֶׁהָיוּ שְׂטוּפִים בָּדָם לֵאמֹר. לְפִיכָךְ הֶחָרֹף
לומר "חֲזֹק", דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן עֲזַאי אומר: לֹא בֹא הַכְּתוּב אֲלֵא לְהַזְהִירָךְ וּלְלַמֶּדְךָ עַד כִּמָּה אֵתָּה
צָרִיךְ לְהִתְחַזֵּק בַּמִּצְוֹת. אִם הַדָּם, שֶׁהוּא קָל לְהַשְׁמֵר מִמֶּנּוּ, שָׁאִין אָדָם מֵתַאֲוֶה לוֹ, הֶחָרֹף לְחֻזְקָךְ בְּאַזְהָרְתּוֹ, קָל וְחֹמֶר
לְשָׂאֵר מִצְוֹת. וְלֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבָּשָׂר • (חולין קב. ספרי) אֲזַהֲרָה לְאַבֵּר מִן הַחַיִּי.

כד לא תיכלנה על ארעא תשדנה כמא:

(כד) לֹא תֹאכְלָנוּ עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֵנוּ בָּמִים:

כס"א • לֹא תֹאכְלָנוּ • (כריתות ד) אֲזַהֲרָה לְדָם הַתִּמְצִית.

כה לא תיכלנה בדיל דייטב לך ולבניך
בתוך ארי תעבד דכשר קדם יי:

(כה) לֹא תֹאכְלָנוּ לְמַעַן יֵיטֵב לְךָ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ כִּי־
תַעֲשֶׂה הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה:

כס"א • לֹא תֹאכְלָנוּ • (חולין קלב) אֲזַהֲרָה לְדָם הָאֲבֵרִים. לְמַעַן יֵיטֵב לְךָ וְגו' • (מכות כג) צֵא וּלְמַד מִתֵּן שְׂכָרְךָ שֶׁל מִצְוֹת:
אִם הַדָּם, שֶׁנִּפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם קָצֵה מִמֶּנּוּ, הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ זֹכֵה לוֹ וּלְבָנָיו אַחֲרָיו, קָל וְחֹמֶר לְגַזֵּל וְעֲרִיּוֹת, שֶׁנִּפְשׁוֹ שֶׁל
אָדָם מֵתַאֲוֶה לָהֶם.

כו לחוד מעשר קודשין דיהון לך ונדרך
תטול ותיטי לאתרא די יתריי יי:

(כו) רַק קֹדֶשֶׁיךָ אֲשֶׁר־יִהְיוּ לְךָ וּנְדָרֶיךָ תִּשָּׂא וְבָאתָ
אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה:

כס"א • רַק קֹדֶשֶׁיךָ • אף על פי שאתה מתר לשחט חלין, לא התרתי לך לשחט את הקדשים ולאכלן בשערך בלא
הקרבא, אלא להביאם לבית הבחירה.

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

שלמים, והטעים טעם ההתר בנעם
דבריו ואמר כי ירחק, לזה אמר ואכלת
בשעריך ואין צריך להביאו למקדש,
ופורש ירחק כל שהוא עומד במקום
רחוק, ומצינו שנחלקו רבותינו ז"ל

שאמר הכתוב התאוו תאווה, אף על
פי כן מתיר הכתוב להם ואמר בכל
אות נפשך תאכל בשר:
(כא) כי ירחק וגו'. בא להתיר מה
שנאסר במדבר לאכל זולת זבחי

אמר כי ירחיב וגו' ואמר וגו' פרוש
הגם שתאמר בפרוש שאתה רוצה
לאכל בשר וזה דמיון מאמר המתאווים
שאמרו (שם) מי יאכילנו בשר, גם אמר
כי תאווה נפשך דמיון האמור במתאווים

(כו) וַעֲשִׂיתָ עֲלֵיתֶיךָ הַבֶּשֶׂר וְהָדָם עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וְדָם־זִבְחֶיךָ יִשְׁפֹךְ עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבֶּשֶׂר תֹּאכַל:

כ"י"א וַעֲשִׂיתָ עֲלֵיתֶיךָ • אם עלות הן, תן הבשר והדם על גבי המזבח, ואם זבחי שלמים הם, דם זבחיך ישפך על המזבח תחלה, ואחר כך: "והבשר תאכל"; ועוד דרשו רבותינו (ספרי): "רק קדשיך", שבא ללמד על הקדשים שבחזון לארץ, וללמד על התמורות ועל ולדות קדשים שיקריבו.

(כח) שֹׁמֵר וְשֹׁמֵעַ אֶת פְּלִי־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי
מֵצִיחַ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרָיִךְ עַד־עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה
הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ׀

כ"י"א • שֹׁמֵר (ספרי) זו משנה, שאתה צריך לשמרה בבטנה, שלא תשכח, כענין שנאמר (משלי כב): "כִּי נָעִים כִּי תִשְׁמְרֶם בִּבְטָנְךָ", ואם שנית, אפשר שתשמע ותקיים. הָא כֹּל שֶׁאֵינוֹ בְּכָלֵל מִשְׁנָה, אֵינוֹ בְּכָלֵל מַעֲשֶׂה. אֶת פְּלִי־הַדְּבָרִים • (שם) שְׁתֵּהא חֲבִיבָה עֲלֶיךָ מִצְוָה קְלָה כְּמִצְוָה חֲמוּרָה. הַטּוֹב • בְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם. וְהַיָּשָׁר • בְּעֵינֵי אָדָם. אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

שֹׁמֵר שֹׁמֵר וגו' את כל הדברים ודבר זה הוא מן גדר הנמנע שיכול האדם לקיים כל הדברים, לזה אמר שומר פרוש כנגד מצות לא תעשה שהם ביד האדם לשמר עצמו מכל מצוות לא תעשה, וכנגד מצוות עשה אמר ושמעת פרוש קיים המצוות בלמוד שמיעתה בפה ובזה נחשב עליך כאלו באה לידך וקיימת אותה, ומעתה יכול לשמר ולעשות את כל הדברים:

עוד יתבאר על פי דבריהם ז"ל (ע"ז י"ט). שֹׁמֵר וגו' שומר אינו שומר פרוש, והוא אומר שומר ושמעת פרוש שומר שישמר ידיעת ההלכה והיא הגרסא, ושמעת היא הסכרא לכון שמועותיו בשכלו:

עוד יתבאר על דרך אומרם ז"ל (והר"ח ג' קצג) כי מי שהוא בעל עברות שערי דעת התורה ננעלים בפניו, ותמצא (ש"ע האר"י ז"ל הל' ת"ת) כי שער פתחי ההכנה בדברי התורה הם הקשיות שיעמדו בפני האדם, והם סוד הקלפות המתהווים מעברות האדם, וזה שהעיר הכתוב במאמר זה שומר ושמעת פרוש אם אתה רוצה שתעמד על אמתת התורה להבין אמריה שומר המצוות לכל תעבר עליהם ויבזה ושמעת את כל וגו':

עוד יתבאר על דרך אומרם ז"ל (הגיה ט"ו:) וז"ל אם הרב דומה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו וכו' ונשלמה פרים שפתינו, והנה לפי

הגדרים יהיו הדברים נשמרים בשלמות, והוא אומרם כל הדברים כי זולת זה אין המצוה נעשה בלא בשלמות שבאמצעות הגדר אין נגרע ממנה דבר, וגמר אמר למען ייטב לך ולבניך כי גדרים וסגנים שעשו רבותינו ז"ל הוא דבר המעמיד דורות עם בני ישראל לעולם להבדילם מכל פעור והדומה לו:

ואומרם כי תעשה הטוב וגו' פרוש כי דברים שגוזרים חכמים אינם כי אם לעשות הטוב והישר בעיני ה' שכל דבריהם רביד הזהב, וכפי זה מאמר כי תעשה וגו' הוא גם כן טעם הצווי ושמעת כי בזה תעשה הטוב והישר שצוה ה' באמצעות הגדרים והסגנים וזה מלבד הטוב המושג לדורות באמצעות דבריהם ז"ל ולדרך זה אומרם כי תעשה הוא טעם נוסף למאמר ושמעת:

עוד ירמו הכתוב במאמר שומר ושמעת שלא יאמר אדם למה לי ללמד שמועה זו אחר שעמדתי עליה וידעתי מה שיש עלי לשמר במצוה זו, תלמוד לומר שומר פרוש והגם אחר ששמרת וממוצא דבר אתה יודע שקדם ועמד על הדברים לדעת את אשר ישמר ואף על פי כן ושמעת, פרוש אינך פטור מהנעת בשמיעתה של מצוה: עוד יתבאר על דרך אומרם (הושע י"ד) ונשלמה פרים שפתינו, והנה לפי

(פסחים צ"ג:) בפסוק ובדרך רחוקה יש אומרים מן המודיעים ולחזן, ויש אומרים מן פתח וירושלים, ויש אומרים מן פתח העזרה, ואפשר לומר שכל אדם ששוחט בפתח העזרה בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' שאינו יכול לזבח אלא שלמים לה', מתי יבוא לידי מקרא זה ואקיימו:

כח) שומר ושמעת. קשה שהיה לו לומר שמע ושמרת ולמה הקדים שמרה לשמיעה, עוד מה רבה בתבת את ובתבת כל, עוד למה לא אמר הטבת הפנים אלא בפסוק זה, עוד צריך לדעת אומרם כי תעשה הטוב שנקרא שבו לתת טעם למאמר למען ייטב והלא כבר קדם ואמר שומר וגו' וגמר אמר למען וגו' הרי שהטובה האמורה היא שכן בעד השמירה והשמיעה שקדם לומר הכתוב, אכן הפנה היא שמצוה על ב' דברים, א' תורה ומצוות ה' אשר כבר נודעו לישראל מפי משה, וב' אשר יגזרו רבותינו ז"ל הגדרים והסגנים אשר יחדשו, לזה כנגד תורה ומצוות שהם ידועים כבר בתורה אמר שומר, וכנגד דברים המתחדשים מרבותינו ז"ל אמר ושמעת שצריך לקבל כל גזרת רבותינו ז"ל וסגניהם, והוא מה שרמזו במאמר את כל פרוש את לרבות כל גזרות ושמירות וגדרים שיחדשו רבותינו ז"ל, ואומרם כל פרוש שבאמצעות

♦ יום שלישי כ"ג מנחם-אב ♦

כט ארי ישעי יי אלהך ית עממיא די את
עלל לתמן לתרכא יתהון מקדמך ותירת
יתהון ותימב בארעהון:

(כט) כִּי־יִכְרִית׃ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתָּה בָּאֵר
שְׁמָה לְרִשְׁת׃ אוֹתָם מִפְּנוֹד וִירֶשֶׁת׃ אֹתָם וַיִּשְׁבֹּת׃

בארצם: אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

והייתם נקיים גם מישראל ולזה תכף
ומיד חזר ואמר שמעתא משמו,
ולעולם האמת פדכרי ר"מ:

והנכון לתת טעם לרמב"ם הוא שסובר
שבזמן הזה אין דעת שלמה
שתקרא גדול להתיר לו ללמד מחכם
רשע, שדוקא ר"מ שהיה שלם בדעת
ובידיעה הוא שהתיר לו הדבר שאין
לחוש ודאי שילמד ממנו רשעו, ואולי
פי לזה דיק התלמוד ואמר ר"מ קרא
אשכח ודרש וכו' ר"מ רמון וכו' פרוש
דוקא גדר זה של ר"מ הוא שישנו
בהתר זה לפי שהוא ודאי יורק הקלפה
ולא יאכל אלא האכל, וסברא זו נכונה
וסמוכה מעצמה היא לזה סתם רמב"ם
לאסור ללמד מהרב שאינו פמלאף בין
לגדול בין לקטן פי הדורות נהמטו
ואין לנו היתר זה אלא בר"מ וכיוצא,
וצא ולמד מדבריהם ז"ל (שפת קי"ב):
שאמרו אם הראשונים כמלאכים וכו':
ועל פי זה יתבאר על נכון אמרו שמר
ושמעתא את כל הדברים וגו' פרוש
אימתי אני מתנה עליך שאין לך להבין
שמועה אלא מאדם שהוא משמר
התורה והמצוות אלא דוקא למי שהוא
קטן וחסר לשמע כל הדברים או רבם
שהרב ככל, אבל הגדול שאינו צריך
לשמע אלא חלק קטן יכול הוא לשמע
אפלו מאדם שאינו שומר תורה ומצוות
וכר"מ שהיה לומד תורה מאחר הגם
שלא היה משמר תורה ומצוות שהיה
זורק קלפתו ואוכל תוכו:

(כט) כי יכרית וגו' את הגוים וגו' השמר
לך וגו'. צריך לדעת א' למה תלה
אזהרת שמירת עבודה זרה בכי יכרית
שיראה שזולת זה אינו באזהרה
כשיראה את הגוים עובדי עבודה זרה
שלוים ובטוחים שנים רבות, וזה אינו,
שאזהרת עכו"ם אינה משתנית
מהמבחן במה שיאירע להאמות, ב'

התלמוד מדרשת כי שפתי כהן וגו'
אם לא שתאמר שסובר שדךשה זו
מספמת שאם לא כן היה יכול לומר
ר' מאיר אינו דורש כן, ואם תאמר
שזו היא כנות המתרגם שאמר ר' מאיר
קרא אשכח וכו' ופרוש ואינו מודה
בדרשת שפתי וכו' אם כן מאי חזר
לומר קשו קראי וכו' אם הדורש זה
אינו דורש זה, ועוד הרי רבא שהוא
אמורא אחרון דרש אל גנת אגוז מה
האגוז הזה הגם שהוא מלכלך בטיט
וכו' אין אכל שבתוכו נמאס וכו' ע"כ,
ודברים אלו הם בסברת ר' מאיר וידוע
דהלכה כרבא הגם שנאמר שמעשה
ר"מ במחלקת שנוי:

ועוד אם דרשת כי שפתי כהן היא
בין לגדול בין לקטן ור"מ לבד
הוא שסובר לחלק מה משיב רבה בר
שלה לאליהו ר"מ רמון מצא וכו'
הלא אינו סובר כן אלא ר' מאיר,
אבל הש"ס סבירא ליה שאין התר
ללמד אלא מפמלאף בין יהיה גדול
בין יהיה קטן, ועוד מה ראיה גדולה
מזה שהסכים ה' על המעשה של ר"מ
שחזר ואמר שמעתא מפיו:

ואם תאמר הקב"ה מתחלה מה סבר
ולבסוף מה סבר שאין לומר
שנעלם מעיני ה' ח"ו הטעם שאמר
רבה בר שלה ר"מ רמון מצא וכו',
דע כי יקפיד ה' על האדם בעשותו
דבר שלא יהיה בו נקי אלא מה' ולא
מאדם ויחשב לו לחטא עד שיהיה
נקי מה' ואדם, ולזה כשעשה ר"מ
מעשה זה שהיה למד מאדם שאינו
פמלאף היה ר"מ נקי מה' אבל לא
מאדם כל עוד שלא נודע טעמו אם
נף וישר פעלו, וזה סבב שלא היה
ה' אומר שמועה מפיו להיותו חסר
השלמות, ואחר שנאמר ביישיבה של
מטה טעם לשבח במעשיו נכנס בגדר

ע"כ, והוא אמרו שמר פרוש אם הוא
בשמירה ששומר התורה אז ושמעת
תורה מפיהו. ואמרו את כל הדברים,
לדרך זה יתבאר על פי מה שאמרו
בתיגנה (שם) ז"ל ור' מאיר היכי גמר
תורה מפומיה דאחר והאמר וכו' כי
שפתי כהן וגו' אמר ריש לקיש ר'
מאיר קרא אשכח ודרש הט אונק
וגו' ולכך תשית לדעתי לדעתם לא
נאמר אלא לדעתי וכו' קשו קראי
אזהדי לא קשיא הא בגדול הא בקטן,
ואמרו עוד שם ז"ל דרש רבא מאי
דכתיב אל גנת אגוז וגו' אשכחיה
רבה בר שלא לאליהו אמר ליה מאי
קא עביד קוב"ה אמר ליה קאמר
שמעתא מפומיהו דכלהו רבנן
ומפומיה דר"מ לא קאמר משום דגמר
שמעתא מפומיה דאחר אמר ליה ר'
מאיר רמון מצא וכו' אמר ליה השתא
קאמר מאיר בני אמר וכו' ע"כ, הנה
לפי דבריהם ז"ל הגדול יכול ללמד
מהרב הגם שיהיה הרב רשע מה שאין
כן הקטן, ורמב"ם ז"ל מצינו שכתב
(הל' תת פ"ד) שאין ללמד מהרב אלא
אם הוא פמלאף ה' ולא חלק בין גדול
לקטן פדכרי הגמרא:

וראיתי לב"ח (ש"ף יו"ד סי' רמ"ו) שכתב
שלא חלק בגמרא אלא לדעת
ר' מאיר אבל הש"ס אינו סובר כן,
ודיק לשון הש"ס שאמר ר"מ קרא
אשכח ודרש משמע דוקא ר' מאיר
הוא שסובר כן ע"כ, ואין דבריו
נכונים, אחד מנין לו לתלמוד לומר
שמעשה ר' מאיר במחלקת עומד כל
שאנו יכולין להשוות בדבר סברא,
ועוד ממה שמקשה לר' מאיר מדרשת
פי שפתי כהן מוכח שחפץ להשוותם
שאם אתה אומר שאחר האמת שר'
מאיר לחלק אתה מהדרשה שהוא
למוד הגדול אם כן מה מקשה

(ל) השמר לך פן-תנקש אחריהם אחרי השמדם מפניך
ופן-תדרש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו הגוים האלה
את-אלהיהם ואעשה-כן גם-אני:

כ"ג"ל פן-תנקש • אונקלוס תרגם לשון מוקש; ואני אומר שלא חש לך קדק בלשון, שלא מצינו נוי"ן בלשון יוקש, ואפלו ליסוד הנזכר ממנו, אבל בלשון טרופ וקשקוש מצינו נוי"ן: (דניאל ה) "וארבעתה דא לדא נקשן", ואף זה אני אומר: "פן-תנקש אחריהם", פן תטרף אחריהם, להיות פרוץ אחר מעשיהם, וכן (תהלים קט): "ינקש נושה לכל-אשר-לו", מקלל את הרשע להיות עליו נושים רבים, ויהיו מחזירין ומתנקשין אחר ממונו. **אחרי השמדם מפניך** • אחר שתראה שאשמדם מפניך, יש לך לתת לב, מפני מה נשמדו אלו? מפני מעשים מקלקלים שבידיהם. אף אתה לא תעשה כן, שלא יבאו אחריך וישמידוך. **איכה יעבדו** • לפי שלא ענש על עבודה זרה, אלא על זבות וקטור ונסוף והשתחוואה, כמו שכתוב (שמות כב): "בלתי לה' לבדו", דברים הנעשים לגבה, בא ולמדך כאן שאם דרסה של עבודה זרה לעבודה בדבר אחר, כגון פוער לפעור, וזורק אבן למרקוליס, זו היא עבודתו, וחייב. אבל זבות וקטור ונסוף והשתחוואה, אפלו שלא בדרך חייב.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א א עמ' 368)

ופן תדרש לאלהיהם (יב, ל)

שלא תשאל על דרך עבודתה היא (רמב"ם עבודה זרה ב, ב)

ואף על פי כן יש חייב על בית דין לידע דרכי העבודות, שאין סוקלין עובד פוכבים עד שיגיעו שזו היא דרך עבודתו (שם ג, א). ויש לומר, שכאשר בית דין קורין ספרי עבודה זרה כדי לבער את עובדיה מן העולם, הנה בקריאה זו עצמה מבטלים ושוללים אותה, וזאת באמצעות דרגתם הנעלית בלמוד התורה. והיינו, שהבטול אינו רק מצד אמונה, שמעל השכל, אלא גם מצד השכל עצמו, הבנת והשגת התורה בדרגה נעלית; וכך מדגשת אחדות ה' (שליטת עבודה זרה) גם היכן שיש נתינת מקום לעבודה זרה.

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ה' ואמר פי יכרית וגו' השמר לך מלטעות באחד מב' חלקות הרשומות, כנגד טעות הבא מהשמדתם שעבודתם עבודה אמר השמר לך פן תנקש אחריהם פרוש תנקש כמו שפירש"י תטרף אחריהם להיות פרוץ כרוץ לעשות כמעשיהם לאלהי שאני עובדו אחר שאני רואה שהקפיד ה' על שעובדים בזה לזולתו והוא אומר אחרי השמדם מפניך, וכנגד טעות הבא מהבנת העבודה היותר בוויה ואין עבודה זו נקראת עבודה ולא יקפיד ה' עליה לעשותה לפער לפעור לבזותו וכדומה אמר ופן תדרש לאלהיהם וגו' פי תדרש כמעשה העבודה ומאמצעות השכלתך בה תאמר, והוא אומר לאמר **איכה יעבדו הגוים פי** דבר תמוה הוא פי איך יעבדו עבודה בוויה כזו אין זו חשוכה עבודה ויכול אני לעשות כן כי אין בזה לא כבוד ולא חכה לעבודה זרה, והוא אומר ואעשה כן גם אני לפער לפעור ולזרק אבן ברגימת מרקוליס, השמר פן תאמר כן:

מפניה אשר ענינו תחזינה רשעים מארץ יברתו, ויאמר ממה נפשך לא ימנע מלומר אחת משתים, או תאמר שעבודה זו שעובדים הנכרתים היא חשוכה עבודה ולזה הקפיד ה' על עשותם לזולתו ולא לו ויסתם מארץ החיים, או תאמר שעבודה זו שעובדים הגוים אינה חשוכה עבודה להתקנאות עליה אל קנא ונוקם כמו שתאמר הזורק למרקוליס הפוער לפעור או המעביר למלך וכדומה לזה והראיה שאין עובדין עבודה זו לה' אלהים, וטעם שהקפיד ה' להכרית הגוים לא על שעבדו עבודה כזו אלא על שלא עבדוהו לה' בעבודה הראויה ועזבו שאר מצוות, וכל אחת מב' חלקות אלו שיקריע המכריע בדיעתו הרי זה בטל תורה, אם יכריע לומר שהעבודה היא עבודה ראויה תבוא לו הסבא לעבד לה' אלהינו כמיני העבודות עצמן שבהם קנא כשנעשו לזולת, ואם יכריע לומר שאינה עבודה תבוא לו הסבא לעשות גם הוא כן כיון שאין זה מעשה עבודה זרה, לזה בא מאמר

אומר פן תנקש וגו' אחרי השמדם הלא אדברא אחר שיראה שנשמדו לפניו לא ינקש אחריהם, ודברי המאור רש"י ז"ל לא הספיקו בו בלישוב הכתוב על נכון, ג' אומר פן תנקש ופן תדרש כיון שהנקישה היא דרישת עבודתם היה לו לומר פן תנקש וגו' לדרש אחרי וגו', ד' אומר לאמר למי יאמרו, ה' אומר איכה אין ידוע פגנת מאמר זה אם שואל, או מתמיה, או מדמה, ולכל הפרושים אין ידוע המקור, ו' אומר לא תספ עליו ולא תגרע קשה בשלמא לא תגרע יצו ה' לכל יגרע מפל האזהרות שאנה על עבודה זרה אבל לא תספ מה בא למד, אם לכל יוסיף סגנים, זה אינו שהרי כתיב (סוף פ' אחרי) ושמרתם את משמתי, ומצינו לרבנן וז"ל שהחמירו לגדר כל דדמי לעבודה זרה, ואם לכל יאסר מיני עבודה זרה שלא הזכיר הכתוב, הרי מצינו שאסר הכתוב כל מין עבודה זרה:

אכן פגנת הכתוב הוא שבא להזהיר על הטעויות אשר יטעה אדם

לא לא תעבד בן קדם יי אלהי ארי כל דמרחק קדם יי די סני עבדו לטעותהון ארי אף ית בניהון ונת בניהון יוקדין בנורא לטעותהון :

(לא) לא-תעשה כן ליהוה אלהיך כי כל-תועבת יהוה אשר שונא עשו לאלהיהם כי גם את-בניהם ואת-בנותיהם ישרפו באש לאלהיהם:

כז"י • כי גם את-בניהם (ספרי) • גם, לרבות את אבותיהם ואמותיהם. אמר רבי עקיבא: 'אני ראיתי עובד כוכבים ששפתי לאביו לפני כלבו ואכלו'.

א ית כל פתגמא די אנא מפקד יתכון יתה תטרון למעבד לא תוספון עלוהי ולא תמנעון מנה :

יג (א) את כל-הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אתו תשמרו לעשות לא-תסר עליו ולא תגרע ממנו: פ

כז"י • את כל-הדבר • קלה כבחמורה. תשמרו לעשות • לתן 'לא תעשה' על 'עשה', האמורים בפרשה, שכל 'השמר', לשון 'לא תעשה' הוא, אלא שאין לוקין על 'השמר' של 'עשה'. לא-תסר עליו • (ספרי) חמשה טיפות בתפלין, חמשה מינין בלולב, ארבע ברכות בברכת כהנים.

ב ארי יקום בינך נביא או חלם חלמא ויתן לך את או מופתא :

(ב) בייקום בקרבך נביא או חלם חלום ונתן אליך אות או מופת:

כז"י • ונתן אליך אות • בשמים, כענין שנאמר בגדעון (שופטים ו): 'ועשית לי אות', ואומר (שם): 'יהי-נא חרב אל-הגנה וגו''. או מופת • בארץ. ונתן אליך אות • בשמים, דכתיב (בראשית א): 'ויהי לאתת ולמועדים'. או מופת • בארץ, דכתיב: 'אם טל יהיה על-הגנה לבדה ועל כל-הארץ חרב', אף על פי כן 'לא תשמע לו', ואם תאמר: מפני-מה נותן לו הקדוש ברוך הוא ממשלה לעשות אות? 'כי מנסה ה' אלהיהם אתכם'. אור החיים

ג וייתי אתה ומופתא די מליל עמר למימר נתן בטר טעות עממא די לא ידעתניון ונפלתניון :

(ג) ובא האות והמופת אשר-דבר אליך לאמר גלגה אחרי אלהים אחרים אשר לא-ידעתם ונעבדתם:

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

וגמר אמר לא תעשה כן לה' זה כנגד טעות הראשונה שיחשב לעשות לה' מין עבודה שעובדים הגוים, ושלל עקר הסברה שממנה בא הטעות ואמר פי את כל תועבת ה' אשר שונא עשו וגו' לא כמו שאתה חושב שה' מתקנא שעושים מעשה משבח זה לזולתו לא כן הוא אינו אלא דבר השנאוי בעיני ה', וסמך גם כן לומר דבר זר גם בעיני אדם כאומרו גם את בניהם וגו' ישרפו, ומעשה גם טעות ב' שאין עבודה זו עבודה ואין ה' מקפיד על המעשים סתר בזה בנעם דבריו כי המעשה מצד עצמו שונא אותו ה' הגם שאינה מעלה וכובר, והוא אומרו תועבת ה' אשר שונא עשו לאלהיהן פי המעשה מצד עצמו הוא מתעב בעיני ה', בדרך שתעב הרבה דברים בלא טעם משג לכל משכיל, כמו

שתאמר אסור ב' אחיות הגם שייחפצו שניהם בדבר וכדומה לזה, כמו כן אסר מעשה זה לעבודה זרה הגם שאין חפץ שיעשוהו לעבודתו הקדושה: וגמר אומרו את כל הדבר וגו' לא תסר וגו' ולא תגרע לפי דברנו יבוא על נכון, פי' לא תסר כנגד עבודת הגוים לאלהיהן שלא יעשה מהם לעבודת ה', ולא תגרע ממנו פי' להתיר עבודות הבזויות של עבודה זרה כנזכר אלא הכל בכלל האסור, ובה נתישבו כל הדקדוקים: (ב) פי יקום בקרבך נביא. אומרו נביא פרוש אפלו הוא מחזק לנביא הגם שיהיה נאמן אצלך אם אמר לך לעבר על איזו מצוה לפי שעה כאלהיו בהר הפרמל (מ"א י"ח) וכו' אעפ"כ אם יאמר לך שתעבד ע"ז חייב מיתה:

וגמר אמר לא תעשה כן לה' זה כנגד טעות הראשונה שיחשב לעשות לה' מין עבודה שעובדים הגוים, ושלל עקר הסברה שממנה בא הטעות ואמר פי את כל תועבת ה' אשר שונא עשו וגו' לא כמו שאתה חושב שה' מתקנא שעושים מעשה משבח זה לזולתו לא כן הוא אינו אלא דבר השנאוי בעיני ה', וסמך גם כן לומר דבר זר גם בעיני אדם כאומרו גם את בניהם וגו' ישרפו, ומעשה גם טעות ב' שאין עבודה זו עבודה ואין ה' מקפיד על המעשים סתר בזה בנעם דבריו כי המעשה מצד עצמו שונא אותו ה' הגם שאינה מעלה וכובר, והוא אומרו תועבת ה' אשר שונא עשו לאלהיהן פי המעשה מצד עצמו הוא מתעב בעיני ה', בדרך שתעב הרבה דברים בלא טעם משג לכל משכיל, כמו

ד לא תקבל לפתגמי נביא שהוא או לחלם חלמא שהוא ארי מנסי יי אלהכון ותכון למדע האימיכון רחמין ית יי אלהכון בכל לבכון ובכל נפשכון:

(ד) לא תשמע אל-דברי הנביא ההוא או אל-חולם החלום ההוא כי מנסה יהוה אלהיכם אתכם לדעת הישכם אהבים את-יהוה אלהיכם בכל-לבבכם ובכל-

נפשכם: אור החיים

ה בטר דחלתא דיי אלהכון תהכון ויתיה תדחלון וית פקודוהי תשרון ולמימרה תקבלון וקדמוהי תפלחון ובדחלתה תתקרבון:

(ה) אחרי יהוה אלהיכם תלכו ואתו תיראו ואת-מצותיו תשמרו ובקלו תשמעו ואתו תעבדו וכו' תדבקון:

כ"ג ואת-מצותיו תשמרו • תורת משה. ובקלו תשמעו • בקול

הנביאים. ואתו תעבדו • במקדשו. וכו' תדבקון • (סוטה יד) הדבק בדרכיו: גמל חסדים, קבר מתים, בקר חולים! כמו שעשה הקדוש ברוך הוא. אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

איזו אמרים אסור לשמעם, ואם בא הנביא ואמר שצוה ה' לילך לעבודה זרה לשמע דבריה הגם שאין בהם לא מעשה ולא ליראה ממנה אף על פי כן יומת:

ואומרו ואתו תעבדו. פרוש לה' ולא לזולתו, והפונה בזה על דרך אומרים ז"ל (גטין נ"ז) שאמר קיסר לכן קטן של חנה שיערים להשליך טבעתו מעל דו' לפני עבודה זרה וילך ויביאנה ויראה לרואים שעבד הגם שאין בלבו לעבדה ולא רצה וכו', עד כאן וכאן הכתוב כאן לומר שאם בא נביא לומר על פי ה' כי ה' מרשהו לעשות כן יומת הנביא:

ואומרו וכו' תדבקון. 'תבאר על דרך אומרים ז"ל (פסחות ק"א:) וכי אפשר לדבק בשכינה אלא שידבק בלומדי תורה שהם מרובה לשכינה וכאלו נדבק בו 'תברך, וכאן צוה ה' שלא ידבק אלא בקרובי ה' וקדושי ושלל בא שלא ידבק בקרובי עבודה זרה, ואם בא נביא ואמר במאמר ה' לעשות כן יומת הנביא ההוא. ואולי כי לזה נתפנן באומרו וכו' האות והמופת לאמר גלכה אחרי אלהים אחרים ולא אמר גלכה ונעבדה אלהים אחרים לומר שחייבין גם אם לא יאמרו לעבד, והגם שגמר אמר ונעבדם הפונה בזה שסופו לומר ונעבדם ולעולם שיתחייב על כל פריטים שרשם ה' בפסוק אחרי ה' וגו', ולזה גמר אמר והנביא ההוא וגו' פרוש שרצה לנגד האמור יומת, וטעם המיתה אמר

לעשות אחת מהנה לעז' והתחיל לומר אחרי ה' אלהיכם תלכו זו מצות קבלת על מלכות שמים ללכת אחרי ה' ולא אחרי זולתו, הא למדת שאם אמר הנביא לקבל עליהם ע"ז ללכת אחריה כי, ודקדק לומר תלכו לשון עתיד להעירך בשעור חייב הנביא שמתחייב עליו, שהגם שלא אמר קום עבד עתה אלא תקבלו ע"ז עליכם לאלה למחר יתחייב מיתה מעת שאמר להם הדברים הגם שדבריו לעתיד:

ואומרו ואתו תיראו. פרוש דקא אותו תיראו ולא לעבודה זרה, הפונה שאם בא לומר יראו מעבודה זרה פלוגית הגם שלא אמר לעשות לה דבר ולא לעבדה אלא ליראה שמה תריע לו ואין זה ממעט יראתו 'תברך אף על פי כן חייב מיתה כי אותו לבד ייראו ואומרו ואת מצותיו תשמרו מצותיו ולא מצות עבודה זרה, הפונה בזה שאם תצוה עבודה זרה לעשות דבר שיש בו הנאה כגון שתאמר עבודה זרה מי שירצה להרויח יעשה דבר זה וירוויח וכדומה לזה ואין במעשה זה דבר שנוגע לעבודה זרה ויש מקום לומר כיון שאין בדבר זה מין עבודה אין בכך פלוס, ת"ל מצותיו 'תברך תשמרו, ואם בא הנביא לומר שה' צוה לו שיעשו דברי ע"ז בזה ויצליחו יומת. ואומרו ובקלו תשמעו פרוש דקא בקולו 'תברך הוא שיש לכם לשמע ללמד וללמד אמרוהו הטהורות ולא בקולה של עבודה זרה, שאם עבודה זרה אמה

הגם שלא החליט בדבריו שיעבדו עד בוא האות והמופת והם האומרים לעבד, ועוד שהוא לא אמר אלא או אות או מופת והיו שניהם אף על פי כן לא תשמע וגו':

(ד) כי מנסה וגו'. ואם תאמר מעתה כי לנסותינו בא ה' נביא זה למה יומת אם דבר ה' בפיהו לנסות, ונראה כי מאמר כי מנסה לא בא לומר כי ה' אמר לנביא לו' פדברים האלה אלא בא לתת טעם למופתים שנתן ה' ואמר כי מנסה וגו', וכפי זה ה' נתן מופת זה לנסות:

או אפשר כי לעולם מופת ואת זה לא עשו ה' לנסות אלא לאשר יגידו אותות השמים נפלאים מעשה ה', ונתן טעם כי מנסה תשובה למה שיאמרו ישראל למה ה' לא הסיר המופת והאות לכל יטעו ישראל מאחרי ה' לזה אמר כי מנסה וגו' לזה הניח העולם כמנהגו, אבל זולת טעם זה ה' יעשה לכל תחזקנה ידי וישעים ולא יהיה לא אות ולא מופת: (ה) אחרי ה' וגו'. קשה למה הפסיק בפסוק זה באמצע משפט נביא שקר שהרי אחריו הוא אומר והנביא ההוא וגו' יומת שהיה לו לאומרו אחר פסוק והנביא וגו'. עוד צריך לדעת למה האריך כל אלה הדברים תלכו תיראו תשמרו תשמעו תעבדו תדבקון:

ונראה שבא להעיר הדברים הפללים שישנם בעבודת ה' כדי שתדע מהם לחייב הנביא והחולם כשיאמר

והנביא ההוא או חלם חלמא ההוא יתקטל
ארי מליל סניא על יי אלהכון די אפק
יתכון מארעא דמצרים ודפרקא מביית
עבדותא לאטעיותא מן ארשא די פקדון יי
אלהה למיהא ביה ותפלי עבד דביש מבינה:

(ו) והנביא ההוא או חלם החלום ההוא יומת כי
דבר-סרה עליהוה אלהיכם המוציא אתכם מארץ
מצרים והפך מביית עבדים להדיחך מן-הדרך אשר
צוה יהוה אלהיך ללכת בה ובערת הרע מקרבך: ס

ס"ה • דבר המוסר מן העולם, שלא היה ולא נברא ולא צויתיו לדבר כן, דישטורנור"א בלע"ז (אבודענדורג) •
והפך מביית עבדים • (ספר) אפלו אין לו עליך אלא שפךך, דיו. אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

בדברי חלומות שאין חיוב על ישראל
לשמע דברי חלומות ויש מקום לומר
עליהם חלומות שאין ידברו אינו חייב
תלמוד לומר או חלם, ואם היה אומר
חלם וגו' ולא נביא הייתי אומר שאין
חייב מיתה אלא החולם, אבל הנביא
ומה גם נביא שהוא מחזק לנביא אמת
כמו שפרשתי בפסוק שלפני זה יאמנו
דבריו כדרך שאמנו דבריו כשיאמר
לעבר על שאר מצוות לפי שעה תלמוד
לומר והנביא וגו':

החלום ההוא יומת כי דבר וגו'. כונת
הכתוב היא לפי שיאמר האומר
בשלמא הנביא בודאי שלא תבוא
הנבואה כדרך זה אלא אשר ברא
מלכו מה שאין בן החולם להיות
שבחלום יבואו להאדם דברים
מפלאים וכוזבים יכול להיות שזה
האיש חלום הזה חלם ולא שקר, והן
אמת אם היה חייב מיתה על אשר
יאמר להם עבדו עבדה נרה זה יתחייב
מדין מסית, אבל כיון שהוא מת על
ספור החלום לבד וכמו שפרשתי
שאפלו החלט הדברים אינו אומר אלא
שהמופת הוא האומר לעבד א"כ למה
ימות החולם על חלום, לזה אומר כי
דבר סרה פרוש הגם שנצדיק לומר
פי בא החלום כדבריו והוא מה שהעיר
בתבת החלום פרוש לו יהיה שהאמת
היותו חלום כדבריו אף על פי כן לא
היה לו להתשיבו ולספרו לעם כגו
ישראל כיון שהוא דבר סרה על ה'
ועל זה לבד יומת:

וגמר אמר המוציא אתכם מארץ מצרים
בא הכתוב לשפט בצדק חיוב
מיתת החולם במאמר זה, על זה הדרך
כיון שה' אלהיכם הוציא אתכם מארץ
מצרים הרי הראה ה' בעין פתוחה

יסובב שה' ילף אחרינו כפי מה שיתן
הוא מעשרותיו על אפן שפכתנו:
עוד נתפסן הכתוב לומר לשון זה כנגד
סדר ורעים לפי שבו מחית האדם
ומזונותיו, וכתב רמב"ם בהלכות דעות
(פ"ג ה"ב) שצריך שיכונן אדם במאכלו
ובמשתהו להברות גופו לעבודת ה'
וכו' דכתיב (משל ג' ו') בכל דרכיך
דעהו וגו', והוא מאמר אחרי ה'
אלהיכם תלכו בדרךכם, ואתו תיראו
זה סדר מועד, ורמזם בתבת אתו כי
שבת נקרא אות דכתיב (שמות ל"א י"ז)
אות הוא, גם ימים טובים נקראים
אותות, ויחס להם המורא על דרך
אומנם ז"ל בספר תקוני הזהר (תקון
ט) ירא שבת שצריך לירא מענשם.
ואת מצותיו תשמרו זה סדר נשים,
שצריך לשמר הרבה מצוות שבהלכות
נשים ואסורי ביאה וזקות. ובקלו
תשמעו זה סדר נזיקין, ורמזו במאמר
ובקלו תשמעו שצריך להטות אנו
לאשר ישפטו השופטים לחיב החיב
ולזכות הזכאי ולא יסור מכל אשר
יורהו, וכמו שאמר הכתוב (לקמן י"ז)
(ב) והאיש וגו' לבלתי שמע אל הכהן
וגו' או אל השפט וגו'. ואתו תעבדו
זה סדר קדשים שכלו משפטי עבודת
בית אלהינו. ובו תדבקון זה סדר
טהרות שכלו משפטי הטהרות, ורמזו
במאמר ובו תדבקון כי באמצעות
הטהרה יהיו ראויים לדבק בשכינה:
(ו) והנביא ההוא או חלם וגו'. הצריך
הכתוב לומר נביא וחלם, שאם לא
היה אומר אלא נביא הייתי אומר שלא
חייב הכתוב מיתה אלא לזה שאמר
שדבר ה' אליו בנבואה שמצוים
ישראל לשמע לנביא דכתיב (לקמן י"ח)
ט"ו אליו תשמעון, מה שאין כן הכא

הכתוב כי דבר סרה על ה', והגם
שלא הסית בפרוש לעבד עבודה נרה
אף על פי כן מחיבו הכתוב על ששקר
על ה' שנבא דברים רעים באלה,
ומדע ה' שנבואה כזו לא ינבא נביאו,
והגם שינבאו לומר לישראל לבטל
איו מזה הוראת שעה, דוקא בשאר
מצוות, אבל בעבודה נרה כל שהוא
באסור, בין דבר שחייב עליו מיתה,
ובין דבר שאינו חייב עליו מיתה לא
יסכים ה' עליו לעשותו אפלו לפי
שעה, ואם אומר כן נביא שקר ענה
בה', וכן אמרו בספרי וז"ל כי דבר
סרה שפא לנגף דבריו של הקב"ה
ע"כ, ועל זיופו הוא מת:

וחזן מדרבננו יתבאר הכתוב שפא
להזהיר על כללות התורה שכלל
בששה סדרי משנה על זה הדרך,
אחרי ה' וגו' תלכו זה סדר ורעים,
ולפי שיש בהם דין לקט שכתה ופאה
ומתנות עניים וכלן ממדותיו יתברך,
גם לענין מעשר שני שצריך להוליכו
למקום אשר יבחר ה', גם בענין מעשר
לוי פרוש על דרך מה שאמרו ז"ל
(ש"ר פל"א) מעשה באדם אחד שהיה
נותן מעשרותיו והיתה לו שדהו
מוציאה לו אלה וכו' לאחר זמן מת
האיש ההוא ועמד בנו שנה ראשונה
רעה עינו במעשרות ופחת משעור
הצריך, לשנה הבאה הוציאה לו השדה
כשעור מה שפרע עליו אשתקד, לשנה
אחרת פחת עוד הוציאה לו שדהו
כשעור מה שפרע שנה שעברה וכן
על זה הדרך ע"כ, הדברים מוכיחים
פי לשעור מה שהיה נותן היתה שדהו
מוציאה לו לזה בא מאמרו יתברך
כאן וגוה עליו שילך הוא אחר מעשיו
יתברך לתת כפי מה שיתן לו ולא

זארי זמלכנה אחוה בר אמר או ברך או
ברכה או אתה קימך או חברך די כנפשה
בסתרא למימר נהך ונפלה לטעות עממא
די לא ידעת את ואבהתך:

(ו) כי יסיתך אחיך בן-אמך או-בנה או-בתך או אשת
חיקך או רעה אשר כנפשה בפתר לאמר גלכה ונעברה
אלהים אחרים אשר לא ידעת אתה ואבתיך:

כס"ו • כי יסיתך • אין הסתה אלא גרוי, שנאמר (ש"א כו): "אם ה' הסיתך בי", אמיתר"א בלע"ז (אן רייצען), שמיאיו
לעשות כן. אחיך • מאב. בן-אמך • מאם (קידושין פ). חיקך • השוכנת בחיקך ומחוקה בך, אפקיט"א בלע"ז
(אנהאנגער), וכן (יחזקאל מג): "ומחיק הארץ", מיסוד התקוע בארץ. אשר כנפשה • זה אביך, פרש לך הכתוב את
החביבין לך, קל וחמר לאחרים. בפתר • דבר הכתוב בהנה, שאין דברי מסית אלא בפתר, וכן שלמה הוא אומר
(משלי ו): "כנפשה בערב יום, באישון לילה ואפלה". אשר לא ידעת אתה ואבתיך • דבר זה, גנאי גדול הוא לך,
שאף האומות אין מניחין מה שמסרו להם אבותיהם, וזה אומר לך: 'עזב מה שמסרו לך אבותיך'. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כפי כח החטא כשיהיה גדול יולד כח
הזכר ולפי חלישותו יתיחס אליו כנזי
הבת:

וכנגד גדר ג' שהוא קנין נפש רעה
שתתלוה עם החוטא אמר או
אשת חיקך ששוכנת בתוכו נפש רעה
ותגביר בו ההסתה להפעיל הרע:

וכנגד גדר ד' שהוא נטות הנפש
וכלותה לחלק הרע שיהיה
כנפשו אמר רעה אשר כנפשה שאין
גדר בין שניהם אלא חלק הרע ונפשו
בחינה אחת, ואחר הדרגות אלו יהיה
כח במסית לדבר אליו בדברים האלה
גלכה ונעברה וגו', ודקדק לומר בפתר
להעיר כי המסית הוא מסתיר עצמו
כי הוא המסית ומדבר במדבר דברי
אהבה ורעות ומראה טלפים כי לא
להרע הוא מתכנן. ואומר לאמר גלכה
פרוש לא שאומר בפרוש גלכה נעברה
אלא אומר דברים מסתרים ותכלית
דבריו הוא לומר גלכה נעברה וגו',
גם יערים במאמרו לומר גלכה נעברה
שכולל עצמו עמו, ומתחכם בזה לומר
שגם הוא עד עתה לא היה מסכים
לעבודה זרה אלא מפאן ולהבא הוא
רוצה לעבד, וכזה יחשב האדם כי
נפשו היא המדברת ולא זולתה שהוא
יצר הרע:

ואומר אשר לא ידעת. פרוש בא בטענה
נגד מה שנתחייב האדם בקבלת
התורה שלא לעבד אלהים אחרים
ואמר לו כי אין עליו החיוב אלא
דוקא בעבודה זרה שידע וקבל שלא
לעבדה אבל עבודה זרה אלהים לא
ידעום בעולם אין עליו טענת מה שקבל
שלא לעבד כי לא עלה זה על דעת

עוד יולד באדם כח מסית ב' באמצעות
העברה אם עבר על מצוה אחת
תולד בו כח החפץ רשע, סוד מאמר
(אבות פ"ד מ"ב) עברה גוררת עברה,
והאריכו בזה אנשי אמת לומר כי על
ידי עברה א' קונה קטגור אחד ונוסף
גם הוא על כח הרע הראשון להחטיאו,
וכן שנים וכן שלשה כי ירבה לחטא
יגדל בו ההסתה, ולטעם זה אמרו
(ברכות לו): מקום שבעלי תשובה
עומדים אין צדיקים גמורים יכולין
לעמד:

עוד באמצעות נטות האדם לדרך לא
טוב יסובבנו קנות כח ג' שהוא
נפש רעה בדרך שיוכה האדם בתוספת
נשמה יתרה בהתעצמותו בדרך ה'
כמו כן באמצעות דרכים הרעים יקנה
תוספת נפש רעה להחטיאו:

עוד יוסיף מזה גדר ד' והוא להכניס
נפשו בגדר אחרת שאין למעלה
ממנה, והוא שנפשו תתחבר ותשתתף
עם חלק הרע ותשנה לו בטבעה, וזה
הוא גמר החלט נפש אדם לכפר בעקר
ולעבד עבודה זרה. והוא מה שרמז
באמרו כי יסיתך אחיך הוא חלק הרע
שהוא מתאחה עם האדם מתחלתו
קדם בואו בעולם, ואמרו בן אמר
נתכונן להודיע מנין בא אח לערה ואמר
בן אמר שהיא אם כל חי שהיא חנה
שגרמה תערכת הרע במקור הקדשה
בחטא הראשון. וכנגד גדר ב' שהוא
מסית הנולד מחטא האדם כנזכר אמר
או בנה או בתך הם תולדות מעשים
רעים שגם הם נקראים בנים זרים,
ואמר או בתך כי יש עברות שילידו
קטגור במדרגת זכר ויש במדרגת נקבה

בהקין אמונת ה' והכחשת זולתו,
וכמו שפרשתי בפרשת יתרו בפסוק
אנכי ה' וגו' אשר הוצאתיך מארץ
מצרים, וכיון שכן החולם הזה היה
לו לבטל את אשר יגיד לו בעל
החלומות בדמיונות הפזובות מפני מה
שראה בהקין ולא בחלום וכיון שלא
עשה כן ובא לספרו זה יגיד שצדקו
הדברים אצלו וחספן שישמעו אליו
בית ישראל לזה יומת על חלומותיו
ועל דבריו:

מן הדרך אשר צוה ה'. בא לומר כי
טעם חיוב מיתה לנביא וחולם
הוא לפי שבאו דבריהם על דבר שהוא
עוקר כללות התורה שהוא עבודה זרה
ששקולה כנגד כל התורה, הא למדת
שאם בא על אחת מפל מצוות ה' בין
חולם בין נביא לא יומתו, ודין הקבלה
מהם, בעל החלומות נאמר אליו שווא
ידבר, והנביא אם הוא ידוע לנביא
אמת נקבל ממנו כאלהיה בחר הפך מל:
ובערת הרע מקרבה. אולי שירמז לאותו
שקראו הקדוש ב"ה בשם זה
דכתיב (בראשית ח' כ"א) יצר לב האדם
רע, ולזה אמר הרע הידוע, והפנה
בזה כי כשיעשו משפט בכיוצא בזה
מתבער הרע ונתש כחו ולא יתעצם
בלבות בני אדם כאמרו מקרבה:

(ז) כי יסיתך אחיך וגו'. בפר' זו רמז ה'
הערה גדולה באפני ההסתה הפאה
לאדם מעצמו להטותו מדרך הטוב
והלשר, דע כי יש מסית שבא עם
האדם מיום היותו בעולם, וכאמרו
ז"ל (סנהדרין צא): בפסוק (בראשית ד' ו')
לפתח חטאת רצח והוא מסית להאדם
להרע:

(ח) מֵאלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבְתֶיכֶם הַקְרִיבִים אֵלָיִךְ אוֹ
הַרְחִיקִים מִמֶּךָּ מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד-קְצֵה הָאָרֶץ:
ח מִשְׁעוֹת עִמָּמָא דִּי בְּסַחְרֵיכוֹן דְּקָרִיבִין
לָךְ אוֹ דְּרַחֲקִין מִמֶּךָּ מִסִּפֵּי אֲרָעָא וְעַד סִפֵּי
אֲרָעָא :

כ"י • הַקְרִיבִים אֵלָיִךְ אוֹ הַרְחִיקִים • (סנהדרין סא) לָמָּה פִּרְט קְרוֹבִים וְרַחוּקִים? אֵלָּא כֹּךְ אָמַר הַכָּתוּב: מִטֵּיבִין שֶׁל
קְרוֹבִים, אֵתָּה לָמַד טֵיבִין שֶׁל רַחוּקִים, כְּשֶׁם שָׁאִין מִמֶּשׁ בְּקְרוֹבִים, כֹּךְ אֵין מִמֶּשׁ בְּרַחוּקִים. מִקְצֵה הָאָרֶץ • (ספרי)
זו חֲמָה וְלִבְנָה וְצָבָא הַשָּׁמַיִם, שֶׁהֵן מְהֻלָּכִים מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ.

(ט) לֹא-תֹאבָה לּוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא-תַחֲנוּם עֵינֶיךָ עָלָיו
וְלֹא-תַחְמַל וְלֹא-תִכְסֶּה עָלָיו:
ט לֹא תִיבִי לָהּ וְלֹא תִקְבֵּל מִנָּה וְלֹא תַחֲנוּם
עֵינֶיךָ עָלֶיהָ וְלֹא תִרְחַם וְלֹא תִכְסִי עָלֶיהָ:

כ"י • לֹא-תֹאבָה לּוֹ • (שם) לֹא תֵהָא תָאב לוֹ, לֹא תֵהָאבְנוּ, לִפִּי שְׁנֵאמַר (ויקרא יט): "וְאֶהְבֹּתָ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ", אֵת זֶה לֹא
תֹאבָה. וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו • בְּהַתְחַנְנוּ עַל נַפְשׁוֹ לְמַחֵל לוֹ, לִפִּי שְׁנֵאמַר (שמות כג): "עֲזֹב תַעֲזֹב עִמּוֹ", לָזֶה לֹא תַעֲזֹב.
וְלֹא תַחֲנוּם עֵינֶיךָ עָלָיו • לִפִּי שְׁנֵאמַר: "לֹא תַעֲמֹד עַל-דָּם רַעַךְ", עַל זֶה לֹא תַחֲנוּם. וְלֹא-תַחְמַל • לֹא תַהַפֵּף בְּזִכּוֹתָ.
וְלֹא-תִכְסֶּה עָלָיו • (ספרי) אִם אֵתָּה יוֹדֵעַ לוֹ חוֹבָה, אֵינְךָ רֹשֵׁי לְשַׁתֵּק.

(י) כִּי הִרְגַּ תְּהַרְגֶנּוּ יָדְךָ תִּהְיֶה-בּוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וְיֵד
כְּלֵהֶם בְּאַחֲרֹנָה:
י אֲרִי מִקְטֵל תִּקְטְלֶנָּה יָדְךָ תִּהְיֶה בָּהּ
בְּקִדְמִיתָא לְמִקְטֵלָה וְיָדָא דְכָל עָמָא
בְּבִתְרִיתָא :

כ"י • כִּי הִרְגַּ תְּהַרְגֶנּוּ • (אם יצא מבית דין ופא, תְּהַרְגֶנּוּ לְחוּבָה), יֵצֵא מִבֵּית דִּין חַיִּב, אֵל תַּחֲזִירָהוּ לְזִכּוֹת (ספרי). יָדְךָ תִּהְיֶה-בּוֹ
בְּרֹאשׁוֹנָה • מִצְוָה בְּיַד הַנִּיסָת לְהַמִּיתוֹ, לֹא מֵת בְּיָדוֹ, יָמוּת בְּיַד אֲחֵרִים, שְׁנֵאמַר: "וְיֵד כָּל הָעָם וְגו'".

(יא) וּסְקַלְתוֹ בַּבָּבִיּוֹת וּמֵת כִּי כָּנֵשׁ לְהַדִּיחָךְ מֵעַל יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: אור החיים
יא וְתַרְגֵּמָנָה בַּבָּבִיּוֹת וּמֵתוֹת אֲרִי בָּעָא
לְאַטְעִינָתָךְ מִדְּחַלְתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ דִּי אִפְקִי
מֵאֲרָעָא דְּמִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִיתָא :

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

וְלֹא תִכְסֶּה פְרוֹשׁ עַל דֶּרֶךְ מַעֲשֵׂה שֶׁל
רַב עֲמָרָם חֲסִידָא (קדושינ פ"א). שְׁצַעֲק
נוֹרָא בִּי עֲמָרָם וְאִסְפּוּ יַחַד גַּם בְּנֵי
אָדָם גַּם בְּנֵי אִישׁ וּבָנָה גֵרֶשׁ מִמֶּנּוּ
מִסִּית, וְהוּא אוֹמְרוֹ לֹא תִכְסֶּה עָלָיו
הַכְרֹז עָלָיו וְגַלְהוּ לַעֲיִנִּי הַכֹּל וּבָנָה
תִּהְיֶה נִמְלֵט מִמֶּנּוּ כִּי בָנָה אֵתָּה הוֹרְגוֹ
וְהוּא אוֹמְרוֹ כִּי הִרְגַּ תְּהַרְגֶנּוּ, וְאוֹמְרוֹ
יָדְךָ תִּהְיֶה בּוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וְגו'
פְרוֹשׁ שֶׁלֹּא הִרְשָׁה אוֹתָךְ הַכָּתוּב לְגַלּוֹת
מַעֲשֵׂיו וְלִקְרֹא בְּהַחֲסִיד נוֹרָא בִּי עֲמָרָם
אֵלָּא כְּשֶׁלֹּא תִשְׁגִּי יָדְךָ אֲכָל כְּשֶׁתִּשְׁגִּי
לְהַתְעַצֵּם כִּנְגִּדוֹ וְלִדְחוֹתוֹ אֵין לָךְ
לְהַפְלֵם בְּדֶרֶךְ זֶה אֵלָּא יָדְךָ תִּהְיֶה בּוֹ
בְּרֹאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ
(תהלים ק"ט) וְלִפִּי חָלַל בְּקִרְבִּי, וְאִם לֹא
תִשְׁגִּי יָדְךָ יָד כָּל הָעָם בְּאַחֲרֹנָה לְקֹרֵא
נוֹרָא בִּי עֲמָרָם לְבֹא אֵלָיו הָעָם לְהִרְגוֹ
בְּכַחַם שֶׁאֲבוּד תִּתְּנוּ הִיא הִרְגִּיתוֹ:
יא (וְאוֹמְרוֹ) וּסְקַלְתוֹ בַּבָּבִיּוֹת וּמֵת. עַל
דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל בְּזִמְרָה (ח"ג ע"ב)

וְגו' פְרוֹשׁ נוֹתַנָּה הַתּוֹרָה עֲצָה לְאָדָם
שִׁימְלֵט בָּהּ מִמֶּנּוּ, אֶחָד לֹא תֹאבָה לוֹ,
פְרוֹשׁ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (מְשַׁלֵּי א') בְּנֵי אָם
יִפְתּוּךָ חֲטָאִים אֵל תִּבָּא, פְרוֹשׁ לֹא
תִכְנֹס עִמּוֹ בְּטַעֲנוֹת אֵלָּא שְׁלִילַת הַרְצוֹן
בְּלֹא טַעֲנָה, וְעֵינֶן מַה שֶּׁפִּרְשֵׁתִי בַּפִּסּוּק
וְלֹא אָבָה (דְּבָרִים כ' ל') וְיִשְׁלַל שְׁמַע
דְּבָרָיו עוֹד בָּנָה, וְהַטַּעַם שֶׁאִם יִכְנֹס
עִמּוֹ בְּטַעֲנוֹת, הַתְּמִדָּה הַחוֹשֵׁב תּוֹלִיד
תְּכֻנַּת הָרַע בְּאָדָם:
וְאוֹמְרוֹ לֹא תַחֲנוּם וְגו'. פְרוֹשׁ שְׁצַרִּיךְ
לְהַרְחִיק מִמֶּנּוּ כָּל אֲשֶׁר תִּתְּנוּ
נַפְשׁוֹ אִפְלוּ דְּבָרִים שָׁאִין בָּהֶם אִסּוּר
כְּדִי לַעֲנוֹת אָדָם נַפְשׁוֹ וְלֹא יַחֲסוּ וְלֹא
יַחְמַל עָלָיו לוֹמַר לָמָּה יַעֲנֶה נַפְשׁוֹ לֹלֵא
דְּבָר וְה' הִרְשָׁה לְתַאֲבֹן זֶה, וְהִנֵּה
הַגַּם שְׁעוּנֵי זֶה הִיא לְנַפֵּשׁ עָקְרוֹ הִיא
לְאוֹתוֹ הַמְתַּלְוָה לָהּ שֶׁהֵם כַּחוֹת
הַמִּסִּיתִים שֶׁזְכָּרְנוּ, וְהוּא סוֹד הַתַּעֲנִית
שִׁתְּעֵנָה הָאָדָם לְאַבֵּד כַּח הָרַע הַדְּבִיק
בּוֹ שֶׁהוּא כַח הַמִּסִּית הָאֲמוּר. וְאוֹמְרוֹ

אֲזַ כְּשֶׁקָּבַל, וְהוּא אוֹמְרוֹ אֲשֶׁר לֹא יִדְעָתָ
אֵתָּה וְלֹא אֵתָּה לְבַד אֵלָּא וְאֲבוֹתֶיךָ גַּם
הֵם כְּשֶׁקָּבְלוּ עָלֵיהֶם אִסּוּר עֲבֻדָּה זָרָה
לֹא יָדְעוּ זֶה:
וְאוֹמְרוֹ מֵאלֹהֵי הָעַמִּים. פְרוֹשׁ כִּי יָבוֹא
בְּטַעֲנָה לְהוֹכִיחַ מִמֶּה שֶׁלִּפְנֵינוּ
מֵאלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיכֶם כִּי
יֵרָאוּ הָעַמִּים שֶׁסְּכִיב יִשְׂרָאֵל יַחֲנוּ
בְּשִׁלּוֹה וּבְהַצְלָחָה מְרִבָּה וְיֹאמְרוּ אֵלָיו
לְהַדְמוֹת לָמָּה שֶׁלִּפְנֵינוּ, אוֹ יָבוֹא בְּטַעֲנָה
לְהוֹכִיחַ הוֹכְחָה גְדוֹלָה וְהוּא כְּשֶׁתִּהְיֶה
עֲבֻדָּה זָרָה שֶׁנִּתְפַּשֵּׁט בְּעוֹלָם שֶׁכָּל
הָעוֹלָם אוֹ רַבּוֹ עוֹבְדִים אוֹתָהּ כְּמוֹ
שֶׁאֲרַע בְּזִמְנִים אֵלוֹ שֶׁמִּלְכוּת אָדָם כָּלָם
עוֹבְדִים וְכו', וְהִיא פָנָה גְדוֹלָה, וְלִדְבָרֵי
רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (יומא י'). שְׁאֲמָרוּ עֲתִידָה
מִלְכוּת הַרְשָׁעָה שֶׁתִּתְפַּשֵּׁט בְּכָל הָעוֹלָם,
הִנֵּה עֲבֻדָּה זָרָה אַחַת בְּכָל הָעוֹלָם
מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד קְצֵה הָאָרֶץ וְהִסְתָּה
זֶה עִמָּה טַעֲנָה לְהוֹכִיחַ כִּי יֵשׁ בָּהּ מִמֶּשׁ
ח"ו, אֵף עַל פִּי כֵן אָמַר לֹא תֹאבָה לוֹ

(יב) וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ וְלֹא־יוֹסֵפוּ לַעֲשׂוֹת בְּדָבָר
הָרַע הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ: ׀

(יג) כִּי־תִשְׁמַע בְּאַחַת עֲרִיף אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ
לִשְׁבֹּת שֵׁם לֵאמֹר:

כס"י ◀ לִשְׁבֹּת שֵׁם • (ספרי) פָּרַט לִירוּשָׁלַיִם, שָׁלָא נִתְּנָה לְדִירָה. כִּי־תִשְׁמַע וְגו' לֵאמֹר • אוֹמְרִים כֵּן: "יִצְאוּ
וְגו'". אור החיים

(יד) יִצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי־בְלִיעַל מִקִּרְבְּךָ וַיִּדְּיחוּ אֶת־יֹשְׁבֵי
עִירָם לֵאמֹר גִּלְכָּה וְנַעֲבְדָּהּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־
יָדַעְתָּם:

כס"י ◀ אֲנָשִׁים • (סנהדרין פה) וְלֹא נָשִׁים. בְּנֵי־בְלִיעַל • (שם) בְּלִי עַל, שֶׁפָּרְקוּ עָלוּ שֶׁל מְקוֹם. יֹשְׁבֵי עִירָם • וְלֹא יוֹשְׁבֵי
עִיר אַחֶרֶת. מִכָּאן אָמְרוּ: 'אֵין נַעֲשִׂית עִיר הַנִּדְחָת עַד שֶׁיִּדְּיֻחוּ אֲנָשִׁים, וְעַד שֶׁיִּהְיוּ מְדִיחֶיהָ מִתּוֹכָה'.

(טו) וְדַרְשַׁת וְחֻקְרָת וְשִׁאלַת הַיֵּטֵב וְהַרְעָה אֶמֶת נָכוֹן הַדָּבָר
נַעֲשֶׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ:

כס"י ◀ וְדַרְשַׁת וְחֻקְרָת וְשִׁאלַת הַיֵּטֵב • (סנהדרין כ) מִכָּאן לְמַדּוּ שֶׁבַע חֻקְרוֹת, מִרְבּוּי הַמִּקְרָא כָּאן יֵשׁ ג': דְּרִישָׁה, וְחֻקְרָה
וְהִיטֵב; וְשִׁאלָה, אֵינוֹ מִן הַמִּנְיָן, וּמִמֶּנּוּ לְמַדּוּ בְּדִיקוֹת. וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר (דברים יט): "וְדַרְשׁוּ הַשּׁוֹפְטִים הַיֵּטֵב",
וְעוֹד בְּמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר (שם י'): "וְדַרְשַׁת הַיֵּטֵב", וְלְמַדּוּ: 'הַיֵּטֵב הַיֵּטֵב' לְגִזְרָה שְׁוֶה, לִיתֵן הָאָמֹר שֶׁל זֶה בָּזָה.

(טז) הִכָּה תִכֶּה תִכֶּה אֶת־יֹשְׁבֵי הָעִיר הַהִוא לְפִי־חֶרֶב הַחֵרֶם
אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּהּ וְאֶת־בְּהֶמְתָּהּ לְפִי־חֶרֶב:

כס"י ◀ הִכָּה תִכֶּה • (ב"מ לא) אִם אֵינְךָ יָכֹל לְהַמִּיתָם בְּמִיתָה הַכְּתוּבָה בָּהֶם, הַמִּיתָם בְּאַחֶרֶת.

(יז) וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל־תּוֹךְ רַחֲבֶהּ וְשִׂרְפָתָהּ בָּאֵשׁ
אֶת־הָעִיר וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ כָּלִיל לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִיְתָה תֵל
עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד:

כס"י ◀ לַה' אֱלֹהֶיךָ • לְשִׁמוּ וּבִשְׁכִּילוֹ.

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

שָׁאֲמָרוּ יִצְאוּ אֲנָשִׁים פְּרוֹשׁ שֶׁהֵם
צְדִיקִים כְּאוֹמְרָם ז"ל (מד"ר שלח) אֲנָשִׁים
שֶׁבְּמִקְרָא צְדִיקִים, וְהוּא אוֹמְרוֹ לֵאמֹר
יִצְאוּ אֲנָשִׁים מוֹדִיעֶךָ הַכְּתוּב שֶׁתִּזְחֹק
אוֹתָם בְּכֵי בְלִיעַל וְתִסְרִי מִהֶם חֲזָקָה
בְּשֵׁרוֹת:

עוֹד יִרְצֶה שֶׁהֵם שָׁלָא שְׁמַעְתָּ הַדְּבָרִים
בְּרוּרִים שֶׁיִּצְאוּ הַמְּדִיחִים אֶלָּא
אִמְרָה שֶׁנִּשְׁמַע מִמֶּנָּה דְּכָר זֶה שֶׁיִּצְאוּ

אוֹמְרוֹ לִשְׁבֹּת שֵׁם לֵאמֹר כָּאֵלּוּ אָמַר
לֵאמֹר לִשְׁבֹּת שֵׁם:

עוֹד יִתְבָּאֵר בְּדִקְדּוּק אוֹמְרוֹ יִצְאוּ אֲנָשִׁים
בְּנֵי בְלִיעַל לָמָּה אָמַר אֲנָשִׁים שֶׁהִיא
מִסְפִּיק לוֹמַר בְּנֵי בְלִיעַל וְאֵינִי יוֹדֵעַ
שֶׁהֵם אֲנָשִׁים, וְאִם לוֹמַר אֲנָשִׁים וְלֹא
קִטְנִים זֶה אֵינוֹ צָרִיךְ קְרָא לְמַעֲטָם
שֶׁכָּל שָׁלָא הֵגִיעַ לְכָלִּל עֲנִשׁוֹן אֵין צָרִיךְ
לְמַעֲטוֹ. אֲכֵן נִחְבֵּן הַכְּתוּב לוֹמַר שֶׁהֵם

בְּסוֹד שְׁמַע יִשְׂרָאֵל שֵׁשׁ בּוֹ ה' אֲבָנִים
שָׁבוּ סוֹקְלִין ס"מ בְּקִרְטָא וְנִתְּ. וְאוֹמְרוֹ
וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ כִּי בְּשִׁירָאוֹ
יִשְׂרָאֵל קְרִיאָתָם וְטַעַם קְרִיאָתָם יִשְׁמְעוּ
וְיִוְסִיפוּ לִירְאָה אֶת ה', כְּאוֹמְרָם ז"ל
שֵׁם בְּאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה שֶׁל הַחֲסִיד:

(יג) לִשְׁבֹּת שֵׁם לֵאמֹר. אוֹמְרוֹ לֵאמֹר,
נִתְּבֵן לָמָּה שָׁאֲמָרוּ ז"ל (כתובות י'):
שֵׁשׁ מַצֵּה לִשְׁבֹּת בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, וְהוּא

יח ולא ידבק בידך מאומה מן החחרם למען ישוב יהוה
מחרון אפו ונתן לך רחמים ורחמך והרפך כאשר נשבע
לאבתך:

יח) ולא ידבק בידך מאומה מן החחרם למען ישוב יהוה
מחרון אפו ונתן לך רחמים ורחמך והרפך כאשר נשבע
לאבתך:

כ"ד - למען ישוב ה' מחרון אפו • (ספרי) שכל זמן שעבודת כוכבים בעולם, חרון אף בעולם. אור החיים

יט ארי תקבל למימרא דיי אלהך למשר ית
כל פקודיה די אנא מפקדך יומא דין
למעבד דכשר קדם יי אלהך:

יט) כי תשמע בקול יהוה אלהיך לשמור את כל מצותיו
אשר אנכי מצוך היום לעשות הישר בעיני יהוה
אלהיך: ם

• יום רביעי כ"ד מנחם-אב •

א בנין אתון קדם יי אלהכון לא תתחממו
ולא תשויון מרט בין עיניכון על מית:

יד (א) בנים אתם ליהוה אלהיכם לא תתגדו ואלא
תשימו קרחה בין עיניכם למת:

כ"ד - לא תתגדו • לא תתנו גדידה ושרט בכשרכם על מת, בדרך שהאמורים עושין, לפי שאתם בניו של מקום,
ואתם ראויין להיות נאים ולא גדודים ומקרחים. בין עיניכם • אצל הפדחת, ובמקום אחר הוא אומר (ויקרא כא): "לא
יקרחו קרחה בראשם", לעשות כל הראש בבין העינים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 295)

בנים אתם לה' אלקיכם (יד, א)

ידועה תורת הבעל שם טוב (כתר שם טוב - קה"ת - הוספות אות קלג), שכל יהודי יקר בעיני ה' כבן יחיד שנולד להוריו לעת זקנתם,
ועוד יותר מקר. מובן אפוא, שגם כאשר הוא עוסק בעניני חליו, שאינם לפי כבודו של בן מלך, אסור לו לשכח שהוא בנו של
מלך מלכי המלכים הקב"ה. וכמבאר בחסידות, שאינו דומה מעלת השר - אפילו בהיותו בשבנה - למעלת איש הדיוט. אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

כשעושים משפט בעיר הנדחת כאלו
קיימו כל מצוות ה' כאומרים ז"ל
(סנהדרין ק"א):

א) בנים אתם וגו'. צריך לדעת מה
טעם סמך מאמר בנים אתם
למאמר התגדו, נראה שנתפנו לומר
שבמיתת איש אין אבדה למת אלא
הרי הוא דומה לאדם ששלח בנו
לסחורה לעיר אחרת ולמים שלח
האב אחר בנו ואין העדר הבן אלא
מן המקום שהלך משם אכל על כל
פנים ישנו ואדרבה בטוב לו שחור
הבן אצל אביו שהוא מקור החיים
ועל זה אין לנו להתגדד ולשים קרחה
מה שאין בן האמות שלא נקראו בנים
לה', והוא אומרו אתם לשלל שאר
האמות שעליהם ידוע הדוים ביום
מיתתם שהם מתים מיתה שאינם עוד
בנמצא בין החיים:

רחמים הגם שהטבע יוליד בהם
האכזריות מקור הרחמים ישפיע בהם
כח הרחמים מחדש לכשל כח
האכזריות שנולד בהם מכח המעשה.
ואומרו ורחמך העיר בזה שכל זמן
שהאדם הוא בגדר טבע אכזרי כמו
כן יתנהג ה' עמו שאין ה' מרחם אלא
לרחמן:

ואומרו והרפך נתפנו לנחם העם
בראותם כי נפרצו פרץ
באבדן אנשי עיר אחת יחד, לזה
הבטיחם כי לא ירע לככם כי הוא
יבנה וימלא החסרון בתוספת מרבה.
ואומרו כי תשמע נתן טעם להבטחתו
כי בשלמא אם היתה הרציחה של
אנשי עיר הנדחת לנקמה אנושית יש
מקום להנמשך מהדבר מה שאין בן
עושה שאין המעשה אלא מטעם קבלת
מצות המלך, והוא אומרו כי תשמע
בקול ה' לשמור את כל מצותיו כי

וגו' ודרשתי וגו' פרוש יעשה דרישה
וחקירה לדעת אם יש ממש בקול
הנשמע, והוא אומרו ודרשתי וחקרתי
ושאלתי ומן הראוי היה לו להקדים
ושאלתי שהיא השאלה ואחר כך
הדרישה והחקירה, אלא נתפנו לומר
שדרש בשמיעה הראשונה ששמע
אם יש עדים בדבר ואח"כ ישאל פי
העדים לדון על פי עדותם:

יח) ונתן לך רחמים ורחמך. בנות מאמר
זה כאן לפי שצוה על עיר הנדחת
שיהרגו כל העיר לפי חרב ואפילו
בהמתם מעשה הזה יוליד טבע
האכזריות בלב האדם, כמו שספרו
לנו הישמעאלים פת הרוצחים במאמר
המלך כי יש להם חשק גדול בשעה
שהורגים אדם ונכרתה מהם שרש
הרחמים והיו לאכזר, והבחינה עצמה
תהיה נשרשת ברוצחי עיר הנדחת לזה
אמר להם הבטחה שיתן להם ה'

ב ארי עם קדוש את קדם יי אלהיך וכן
אתרעי יי למהוי לה לעם חביב מכל
עממיא די על אפי ארעא :

(ב) כי עם קדוש אתה ליהוה אלהיך וכן בחר יהוה
להיות לו לעם סגולה מכל העמים אשר על-פני
הארמה: ם

כס"י • כי עם קדוש אתה • קדשת עצמך מאבותיך, ועוד: "ובך בחר ה'".

ג לא תיכול כל דמרחק:

(ג) לא תאכל כל-תועבה:

כס"י • כל-תועבה • (בכורות לד) כל שתעבתי לך, כגון: צרם און בכור כדי לשחטו במדינה, הרי דבר שתעבתי לך: "כל
מום לא יהיה בו", ובא ולמד כאן, שלא ישחוט ויאכל על אותו המום. בשל בשר בחלב, הרי דבר שתעבתי לך,
והזהיר כאן על אכילתו.

ד דין בעירא דתיכלון תורין אמרין דרחלין
וגדנן דעזין:

(ד) זאת הבהמה אשר תאכלו שור שנה כשבים ושה
עזים:

ה אילא וטביא ויחמורא ויעלא ורימא
ותורפלא ודיצא:

(ה) איל וצבי ויחמור ואקו ודישן ותאו וזמר:

פירש"י וז-ו • זאת הבהמה וגו'. איל וצבי ויחמור • למדנו (ספרי. חולין עא) שהחיה בכלל בהמה, ולמדנו (חולין סג)
שהבהמה וחיה טמאה מרבה מן השחורה, שבכל מקום פורט את המעט. ואקו • מתרגם: 'יעלא', (אייב לט) יעלי סלע,
הוא אשטנבו"ק (ת"א וחולין פ). ותאו • תורבל"א, (וכן פרש"י איוב ל"ט. ר"ה כו ב. וע"ע ברש"י חולין נט ב) תור היער. באל"א, יער בלשון
ארמי.

ו וכל בעירא דסדיקא פרסתא ומטלפא
טלפין תרתיין פרסתא מסקא פשרא
בבעירא יתה תיכלון:

(ו) וכל-בהמה מפרסת פרסה ושסעת שסע שתי פרסות
מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו:

כס"י • מפרסת • סדוקה, כתרגומו. פרסה • פלאנט"ה (פוסטאליה). ושסעת • חלוקה בשתי צפרנים, שיש סדוקה ואינה
חלוקה בצפרנים, והיא טמאה. בבהמה • (חולין סט) משמע מה שנמצא בבהמה, אכל! מכאן אמרו (שם ע"ד) שהשליל
נתר בשחיטת אמו.

ז ברם ית דין לא תיכלון ממסקי פשרא
וממסדיקי פרסתא מטלפי טלפאי ית גמלא
ות ארנבא וית טפזא ארי מסקי פשרא
אנון ופרסתהון לא סדיקא מסאבין אנון
לכון:

(ז) אך את-זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי
הפרסה השסועה את-הגמל ואת-הארנבת ואת-השפן
בימעלה גרה המה ופרסה לא הפריסו טמאים הם
לכם:

כס"י • השסועה • (נדה כד) בריה היא שיש לה שני גבין ושני שדראות; אמרו רבתינו: (חולין ס"ג) 'למה נשנו? בבהמות,
מפני השסועה, וכעופות, מפני הראה, שלא נאמרו בתורת כהנים'.

ח וית חזירא ארי מסדיק פרסתא הוא ולא
פשר מסאב הוא לכון מבסרהון לא תיכלון
ובנבלתהון לא תקרבון:

(ח) ואת-החזיר כיימפריס פרסה הוא ולא גרה טמא הוא
לכם מבשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו: ם

כס"י • ובנבלתם לא תגעו • (ת"כ) רבתינו פרשו: כרגל, שאדם חייב לטהר את עצמו כרגל. כל יהיו מזהרים בכל
השנה? תלמוד לומר (ויקרא כא): "אמר אל הכהנים וגו'", ומה טמאת המת, חמורה, כהנים מזהרים ואין ישראל
מזהרים, טמאת נבלה, קלה, לא כל שכן? !

(ג) והִרְאָה וגו' לְמִינֶהּ. נִרְאָה שְׁפָל מִיֵּן מַהֲכ־ד' (חֲלִין ס"ג.) שֵׁשׁ בּוֹ מִיָּנִים הִרְבֵּה וּמִשְׁנִים אָמַר בָּהֶם הִפְתּוּב לְמִינֶהּ וּלְמִינֵיהֶם וְכָל שְׂאִין בּוֹ אֵלֶּא

(ב) בַּלְעוּף טְהוֹר תֹּאכְלוּ:

כָּל עוֹפָא דְּכִי תִיכְלוּן:

כ"ה בַּלְעוּף טְהוֹר תֹּאכְלוּ • וְלֹא אֶת הַטְּמֵא, בָּא לִיתֵן 'עֲשֵׂה' עַל 'לֹא תַעֲשֶׂה', וְכֵן בְּבִהְמָה: אוֹתָהּ תֹּאכְלוּ וְלֹא בְּהֵמָה טְמֵאָה, וְלֹא הַבָּא מִכָּלל 'עֲשֵׂה', 'עֲשֵׂה', לַעֲבֹר עֲלֵיהֶם בְּ'עֲשֵׂה' וְלֹא תַעֲשֶׂה'.

(כא) לֹא־תֹאכְלוּ כָּל־נֶבֱלָה לִגֵּר אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֵיךָ תִּתְּנָה וְאִכְלָהּ אוֹ מִכֹּר לְנִכְרֵי כִּי עִם קְדוֹשׁ אֲתָה לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלָב אִמּוֹ: פ

כא לא תיכלון כל נבילה לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה או מכר לנכרי כי עם קדוש אתה ליהוה אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו: פ

כ"ה לִגֵּר אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֵיךָ • גֵּר תוֹשֵׁב, שֶׁקָּבַל עָלָיו שְׂלֵא לַעֲבֹד עֲבוּדָה זָרָה וְאוֹכֵל נִבְלוֹת. כִּי עִם קְדוֹשׁ אֲתָה לֵה' • (ספרי) קִדְּשׁ אֶת עַצְמְךָ בַּמִּתָּר לךְ, דְּבָרִים הַמִּתָּרִים וְאַחֲרֵים נוֹהֲגִים בָּהֶם אֲסוּר, אֵל תִּתִּירם בַּפְּנִיָּהִם. לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי • (חולין קיג) שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים, פָּרֵט לְחִיָּה, וְלַעֲוֹפוֹת וְלַבְּהֵמָה טְמֵאָה. לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי וְגו'. אור החיים

♦ יום חמישי כ"ה מנחם-אב ♦

(כב) עֲשֵׂר תַעֲשֹׂר אֶת בַּלְתְּבוֹאֶת וְרַעַךְ הַיֵּצֵא הַשְּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה:

כב עשרא תעשר ית כל עללת ורעך דיפוק חקלא שפא שפא:

(כב) עֲשֵׂר תַעֲשֹׂר • (תנחומא) מָה עֲנִין זֶה אֶצֶל זֶה? אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְיִשְׂרָאֵל: 'לֹא תִגְרְמוּ לִי לְבַשֵּׁל גְּדִיִּים שֶׁל תְּבוּאָה, עַד שֶׁהֵן בְּמַעֲי אֲמוּתִיָּהֵן, שָׂאֵם אֵין אַתֶּם מַעֲשִׂיִּים מַעֲשָׂרוֹת כְּרֹאזִי, כִּשְׁהוּא סְמוּךְ לַהֲתַבְשֹׁל, אֲנִי מוֹצִיא רוּחַ קָדִים וְהִיא מְשֻׁדָּפֶתָן, שְׁנָאֲמַר (מלכים ב כו): "וַיִּשְׁדָּפָה לִפְנֵי קָמָה", וְכֵן לַעֲנִין בְּכוֹרִים. שָׁנָה שָׁנָה • (ספרי) מִכָּאֵן שָׂאִין מַעֲשָׂרִין מִן הַתְּדֵשׁ עַל הַיֶּשֶׁן.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מדבר ולזה דורש שאין קרינה נבלה אלא וכו', ואין דברים אלו נראים, כי לעולם כשפטר הכתוב הנבלה כל נבלה במשמע ומאמר הנתינה והמכירה בא כשהם ראויים ומי תלה זה בזה: על כן נראה שדרשת ר"ש היא ממה ששנה הכתוב בשעור הדבור וכתב תבת לגר סמוך לתבת נבלה ולא אמר כסדר שאמר אחר כך מכר לנכרי והוא גם כן שעור דבור הראוי להקדים המעשה ואחר כך יאמר למי, לזה דרש ר' שמעון שבא הכתוב להעריך במשפט זה לומר שאינה נבלה אלא אם הוא ראוי לגר אבל אם היה אמר הכתוב תתנה לגר אין מקום לדרשתו: ולדרך זה הרוחנו טעם שנוי הסדר אלכא דרבי יהודה כי סובר כרבי שמעון דאין אסור פגום, ולטעם זה שנה הכתוב לדבר כסדר זה להסמיק מאמר תיבת נבלה לתבת הגר ושנה מסדר הסמוך לו להעריך על

הנתינה ובכרי הקדים זכרון המכירה לזכרון הנכרי, במס' חלין (ק"ד:) הביאו מחלקת ר' מאיר ור' יהודה ר"מ סובר שבא הכתוב לדבר בסדר זה להתייר נתינה לגוי ומכירה לגר ולזה סמוך נתינה ומכירה יחד, ור"מ סובר הדברים ככתבן מטעם שאמר קרא או מכר ולא אמר ומכר ור"מ מושב תבת או להקדים נתינה דגר למכירה דגוי, וצריך לדעת לסברת ר"י למה דבר הכתוב בסדר זה, ויתבאר על פי מחלקת אחרת שנוחלקו במסכת ע"ז (ס"ד:) ר' מאיר ור' שמעון בדין אסור פגום ר"ש מתיר ור"מ אוסר דתניא לא תאכלו כל נבלה לגר אשר וגו' כל הראויה לגר קרינה נבלה שאין ראויה לגר אינה קרינה נבלה עד כאן, משמע שדרשת ר' שמעון היא ממה שבא הכתוב לומר לתתה לגר ואם אינה ראויה אין אדם נותן ומכר דבר שאינו שונה הא למדת שבאוינה הכתוב

(כא) כָּל נֶבֱלָה וְגו'. אומרו כל, למאן דאמר אסור חל על אסור (חלין ק"ג:) ירצה לרבות כל המתנבל בין טהורים בין טמאים באה עליהם אזירת לא תאכלו כל נבלה, ולמאן דאמר אין אסור חל על אסור אומרו כל מרבה כל מין טהור בין בהמה בין חיה בין עוף אבל טמאה לא: עוד ירצה באומרו כל על פי מה שאמרו במשנה (מעילה פ"ד מ"ג) ופסקו רמב"ם פ"ק ד' מהלכות מאכלות אסורות וז"ל כל הנבלות מצטרפים זה עם זה וכו' כיצד הלוקח מנבלת השור ונבלת הצבי ונבלת התרנגול וקבץ מן הכל כזית בשר ואכלו לוקה ע"כ, והוא מאמר לא תאכלו כל נבלה פרוש שמוהיר על שעור אכילה שהוא כזית הבאה מכל דבר המתנבל והם שאין הזית בא אלא משלששת יחד: לגר אשר וגו'. הקדים זכרון הגר לזכרון

עשר תעשר (יד, כב)

עשר בשביל שתתעשר (תענית ט, א)

מבאר בגמרא שם, שבמצות מעשר מתר לנסות את ה', אף דכתיב (נאחזנו ו, טז) לא תנסו את ה', וכמו שפאמר (מלאכי ג, י): הביאו את כל המעשר אל בית האוצר... ובחננוני נא בזאת... אם לא אפתח לכם את ארבות השמים, וכן נפסק להלכה (טור יו"ד הלכות צדקה סרמ"ז), שבכל דבר אסור לנסות את ה', חוץ מדבר זה. והנה, הרמ"א שם הביא דעה שהדבר אסור רק במעשר. אבל הסכמת רב האחרונים, וכן איתא בספר חסידים (סקמ"ד), שמותר לנסות את ה' גם בשאר צדקה.

(בג) ואכלת לפני יהוה אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך למען תלמד לראה את יהוה אלהיך פליתימים

כ"י • ואכלת וגו' • זה מעשר שני, שפבר למדנו ליתן מעשר ראשון ללויים, שפאמר (במדבר יח): "כי תקחו מאת בני ישראל וגו'", ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום, שפאמר (שם): "ואכלתם אותו בכל מקום"; על פירוש זה מעשר אחר הוא.

(כד) וכיירפה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו כיריחך ממך המקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשום שמו שם כי יברכך יהוה אלהיך

כ"י • כי יברכך • שתהא התבואה מרבה לשאת.

(כה) ונתתה בפסף וצרת הפסף בידך והלכת אל המקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו:

(כו) ונתתה הפסף בכל אשר תאווה נפשך בפקר ובצאן ובין ובשכר ובכל אשר תשאול נפשך ואכלת שם לפני יהוה אלהיך ושמחת אתה וביתך:

כ"י • בכל אשר תאווה נפשך • כלל. בפקר ובצאן ובין ובשכר • פרט. ובכל אשר תשאול נפשך • (ספרי ב"ק טז) חור וכלל: מה הפרט מפרש: ולד ולדות הארץ, וראוי למאכל אדם וכו'.

(כז) והלוי אשר בשעריך לא תעזבנו כי אין לו חלק ונחלה עמך: ם

כ"י • והלוי וגו' לא תעזבנו • מלייתן לו מעשר ראשון. כי אין לו חלק ונחלה עמך • (ספרי) יצאו לקט, שכחה, ופאה והפקר, שאף הוא יש לו חלק עמך בהן כמוד, ואינן חזבין במעשר.

דרשה זו, ולזה לר"מ שדורש שפא הפתוב להתייר נתינה לגוי ומכירה לגר אין לו מקום לדרש נבלה הראויה לגר וכו', ואסר אפלו אינה ראויה לגר ונתישבו על ברין: אלא שראיתי שם במסכת ע"ז (ס"ח). שהקשה הש"ס פשאמר נבלה שאינה ראויה לגר אינה נבלה הקשה זו"ל ורבי מאיר שהוא למעוטי סרוחה מעקרא, ורבי שמעון סרוחה מעקרא

לא אצטרף קרא ע"כ, ולפי דברנו מה מקשה הש"ס לר"מ והלא לסברת ר"מ אין מקום לדרש דרשת ר"ש כמו שפכתנו, ואולי כי לר"מ דמלתא אמר פן בגמרא אפלו אם תמצא לומר

(כח) **מִקְצָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂר תְּבוּאָתְךָ בְּשָׁנָה הַהִוא וְהִנַּחְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ:**
 כח מסוף תלת שנין תפק ית כל מעשר
 עללתך בשתא ההיא ותצנע בקרניך:
 בשנה ההוא והנחת בשעריך:

כ"י א מִקְצָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים • בא ולמד, שאם השקה מעשרותיו של שנה ראשונה ושנה לשמטה, שיבערם מן הבית בשלישית.

(כט) **וּבֹא הַלֹּוי בִּי אֵין-לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ וְהִגֵּר וְהִיתָוֹם וְהָאֱלֻמָּנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְאָכְלוּ וְשָׂבְעוּ לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: ם**
 כט וייתי לואה ארי לית לה חלק ואחסנא
 עמך וגירא ויתמא וארמלא די בקרניך
 וייכלון וישבעון בדיל די וברכנך יי אלהיך
 בכל עובדי ידך די תעבד:

כ"י א וּבֹא הַלֹּוי • ויטל מעשר ראשון. והגר והיתום • ויטלו מעשר שני, שהוא של עני של שנה זו, ולא תאכלנו אתה בירושלים כדרך שנוקקת לאכל מעשר שני של שתי שנים. ואכלו ושבועו • תן להם כרי שביעה, מכאן אמרו: 'אין פוחתין לעני בגרן וכו'". ואתה הולך לירושלים במעשר של שנה ראשונה ושנה שהשית, ומתנדה: (דברים כו) "בערתי הקדש מן הבית", כמו שמפרש (שם) ב"כי תכלה לעשר".

♦ יום שישי כ"ו מנחם-אב ♦

טו (א) מקץ שבע-שנים תעשה שמטה: א מסוף שבע שנין תעבד שמטתא:

כ"י א **מִקְצָה שְׁבַע-שָׁנִים •** יכל שבע שנים לכל מלוא ומלוא? תלמוד לומר: "קרבה שנת השבע", ואם אתה אומר שבע שנים לכל מלוא ומלוא להלואת כל אחד ואחד, היא קרבה? הא למדת שבע שנים למנין השמטות.

(ב) **וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שְׁמוֹט כָּל-בַּעַל מִשָּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יִשָּׂה בְּרַעְהוּ לֹא-יִגַּשׁ אֶת-רַעְהוּ וְאֶת-אֲחִיו בִּיקְרָא שְׁמִטָּה לִיהוָה:**
 ב ודין פתגם שמטתא דתשמיט כל גבר מרי
 רשו די ירשי בחברה לא תבע מן חברה
 ומן אחיה ארי קרא שמטתא קדם יי:

כ"י א **שְׁמוֹט כָּל-בַּעַל מִשָּׁה יָדוֹ •** שמיט את ידו של כל בעל משה.

(ג) **אֶת-הַנִּכְרִי תִגַּשׁ וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לָּךְ אֶת-אֲחִיךָ תִשְׁמָט יָדְךָ:**
 ג מן בר עממין תתבע ודי יהי לך עם אחוך
 תשמיט ידך:

(ד) **אָפֶם כִּי לֹא יִהְיֶה-בְּךָ אֲבִיוֹן כִּי-בִרְךָ יִבְרַכְךָ יְהוָה בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן-לָךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ:**
 ד לחוד ארי לא יהי בך מסכנא ארי ברקא
 וברכנך יי בארעא די יי אלהיך יהב לך
 אחסנא למירתא:

כ"י א **אָפֶם כִּי לֹא יִהְיֶה-בְּךָ אֲבִיוֹן •** ולהלן הוא אומר: "כי לא יחדל אביון"? אלא בזמן שאתם עושים רצונו של מקום, אביונים באחרים ולא בכם, וכשאין אתם עושים רצונו של מקום, אביונים בכם. אביון, דל מעני, ולשון 'אביון' שהוא תאב לכל דבר.

ה' לחוד אם קבלא תקבל למימרא דיי אלהיך
למשר למעבד ית כל תפקדתא דא די אנא
מפקדת יומא דין:

(ה) רק אם-שמוע תשמע בקול יהוה אלהיך לשמור
לעשות את-כל-המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום:

כ"י"א רק אם-שמוע תשמע • אז לא יהיה בך אביון. שמוע תשמע • שמע קמעה, משמיעין אותו
הרבה. • אור החיים

וארי יי אלהיך ברכך כמא די מליל לך
ותוהף לעממין סגיאין ואת לא תוהף
ותשלט בעממין סגיאין ובה לא ישלטון:

(ו) כי-יהוה אלהיך ברכך כאשר דבר-לך והעבטת גוים
רבים ואתה לא תעבט ומשלת בגוים רבים ובה לא
ימשלו: ם

כ"י"ב כאשר דבר-לך • והיכן דבר? (דברים כח) "ברוך אתה בעיר". והעבטת • כל לשון הלואה, כשנופל על המלוה
נופל בלשון מפעיל, כגון: "והלוית", "והעבטת", ואם היה אומר "ועבטת", היה נופל על הלזה, כמו "והלוית".
והעבטת גוים • כל שתהא לזה מזה ומלוה לזה? תלמוד לומר: "ואתה לא תעבט". ומשלת בגוים רבים • כל
עובדי כוכבים אחרים מושלים עליך? תלמוד לומר: "ובה לא ימשלו".

וארי יהי בך מספנא חד מאחיד בחדא
מקרניך בארעך דיי אלהיך יחב לך לא
תתקף ית לך ולא תקפץ ית ידך מאחיד
מספנא:

(ז) כי-יהיה בך אביון מאחד אחיד שערך בארצך
אשר-יהוה אלהיך נתן לך לא תאמץ את-לכבך ולא
תקפץ את-ידך מאחיד האביון:

כ"י"ג כי-יהיה בך אביון • התאב תאב, קודם • מאחד אחיד • אחיד מאבד קודם לאחיד מאמץ. שערך • עניי
עירך קודמים לעניי עיר אחרת. לא תאמץ • יש לך אדם שמצטער אם יתן אם לא יתן, לך נאמר: "לא תאמץ";
יש לך אדם שפושט את ידו וקופצה, לך נאמר: "ולא תקפץ". מאחיד האביון • אם לא תתן לו, סופך להיות
אחיו של אביון. • אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ה' מנת עניי זה לאדם קרוב לאיש ולא
יצטער בלקיחת פרנסתו ממנו להיותו
קרובו גם לא יצטרך לסובב נתיבות,
וכשישפט ה' בצדק לצער העני ירחיק
לו פרנסתו באיש זר גם ברחוק מקום
ויצטער האביון לסובב מעיר לעיר
למצא מקום אשר הכין ה' לו שם
טרף נפשו, והוא אומר מאחד אחיד,
או הגם שאינו אחיד אלא הוא באחד
שערך, או הגם שאינו מעירך בארצך:
או ירצה אומר בארצך פרוש אפלו
בארצך שהוא מקום העשר לכל
ישראל אף על פי כן ימצא בה אביון:
ובדרך רמז ירמז להעיר הערה גדולה
על א' המיחד שבאמה שאליה
אנו מקוים ומצפים מתי יבוא והוא
מלך ישראל משיחנו אשר הוא אביון,
וכבר נמשל לעני כאומר (דבר ט) עני
ורכב על חמור, ורמז הדבר אשר
יסובבנו להיות אביון ואמר בך פרוש

(ז) כי יהיה בך אביון וגו'. אומר בך,
אולי שנתפון לרמז מאמר ז"ל
(כ"ב י'). שאמר כי טעם שבחר ה'
ליסר לאדם בעוה"ז בנסווי העני הוא
כדי שבאמצעותו יזכה חברו המפניסו,
והוא מה שרמז במאמר בך אביון
פרוש בסבתך בא לו העני הגדול,
ואומר מאחד אחיד, פרוש לא תחשב
בראותו אביון שהוא פחות דע שהוא
מהמיחדים שבאחיד ואין הוכחה
מהעני היותו שפל אחים, וטעם שסדר
הדרגות אלו מאחד אחיד בארצך, הגם
שבפתינו ז"ל אמרו (כ"ב עא). שבא
לומר ענייך ועניי עירך וגו':
עוד אפשר לומר גם בן הדרגות הגזרות
אשר יגזר ה' באביונים, הנה כבר
פרשתי בפסוק (שמות כ"ב כ"ד) אם כסף
תלוה וגו' שחלק העני מפקדו ה' ביד
העשיר וזה הוא עשרו שמפקדים בידו
מעות העניים, והנה לפעמים יפקיד

(ה) רק אם שמוע וגו'. אמר מאמר זה
סמוך למאמר לא יהיה בך אביון,
לפי שהעשר והעני לפי דבריהם ז"ל
(מ"ק כח). אינם תלויים בזכות, לזה
אמר סמוך להבטחת מניעת האביון
רק אם שמוע וגו' פרוש אם ישראל
ישמרו כל האמור בפסוק, שמוע
תשמע זה תלמוד תורה ללמד וללמד,
לשמר זה מל"ת, ולעשות זה מ"ע,
וגמר אמר את כל וגו' פרוש שלא
יהיה בידו בטול שום מצות לא תעשה
ולא מניעה משום מצות עשה אז הוא
שישנו בהבטחה שלא יהיה בו אביון,
כי מאמר חז"ל שאמרו שאינו תלוי
בזכות הוא הגם שיהיו זכויותו מרבים
כל שיש לו אפלו חטא א' לא ישלט
על המזל המראה עליו עני אכל
כשיגיע לשלמות התורה והמצוות
ישלט גם על המזל וישיג עשר וכנים
ותיים:

(ח) כִּי־פָתַח תִּפְתָּח אֶת־יָדְךָ לָוִי וְהֶעֱבַט תַּעֲבִיטֻנּוּ דִּי מַחֲסָרוֹ אֲשֶׁר יַחֲסֹר לוֹ:

כ"ו • פָּתַח תִּפְתָּח • אָפְלוּ כְּמָה פְּעָמִים • כִּי־פָתַח תִּפְתָּח • הָרִי 'כִּי' מִשְׁמַשׁ בִּלְשׁוֹן 'אֶלֹא'. וְהֶעֱבַט תַּעֲבִיטֻנּוּ • אִם לֹא רָצָה בְּמַתָּנָה, תֵּן לוֹ בְּהִלּוּאָה. דִּי מַחֲסָרוֹ • וְאִי אֵתָה מְצִינָה לְהַעֲשִׂירוֹ. אֲשֶׁר יַחֲסֹר לוֹ • אָפְלוּ סוּס לָרֶכֶב עָלָיו וְעָבַד לְרוֹץ לְפָנָיו. לוֹ • (כתובות טו) זֶה אִשָּׁה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בראשית ב): "אֲעֹשֶׂה לוֹ עֶזֶר כְּגִדּוֹ". אור החיים

ט אֶסְתַּמֵּר לָךְ דִּילְמָא יְהִי פִתְגָם עִם לָבָד בְּרִשָּׁע לְמִימַר קְרִיבָא שְׂתָא שְׂבִיעֵתָא שְׂתָא דְשִׁמְשָׁתָא וְתִבְאֵשׁ עֵינֶךָ בְּאַחוּף מִסְבָּנָא וְלֹא תִתֵּן לָהּ וְיִקְרִי עָלֶיךָ קָדָם יְיָ וְיִהִי בָךְ חוּבָא:

(ט) הַשְׁמַר לָךְ פְּנִי־יְהוָה דְּבָרָא עִם־לִבְבְּךָ בְּלִיעַל לְאִמֹר קִרְבָּה שְׁנֵת־הַשְּׁבַע שְׁנֵת הַשְּׁמִטָּה וְרַעְיָה עֵינֶיךָ בְּאַחוּף הָאֲבִיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקִרְא עָלֶיךָ אֱלִי־יְהוָה וְיִהִי בָךְ חֲטָא:

כ"ו • וְקִרְא עָלֶיךָ • (ספרי) כָּל מְצִינָה? תִּלְמוּד לומר (דברים כד): "וְלֹא יִקְרָא". וְיִהִי בָךְ חֲטָא • מִכָּל מְקוֹם, אָפְלוּ לֹא יִקְרָא. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר: "וְקִרְא עָלֶיךָ"? מִמָּהָר אֲנִי לִפְרַע עַל יְדֵי הַקּוֹרָא יוֹתֵר מִמִּי שְׂאִינוּ קוֹרָא.

(י) נָתַן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא־יִרַע לִבְבְּךָ בְּתִתֵּנָהּ לוֹ כִּי בִגְלָלִי הִדְבַּר הַזֶּה יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ:

כ"ו • נָתַן תִּתֵּן לוֹ • אָפְלוּ מֵאָה פְּעָמִים. לוֹ • בֵּינוֹ וּבֵינֶךָ. כִּי בִגְלָלִי הִדְבַּר • אָפְלוּ אִמְרַתְּ לִיתֵּן, אֵתָה נוֹטֵל שְׂכָר הָאֲמִירָה עִם שְׂכָר הַמַּעֲשֶׂה.

(יא) כִּי לֹא־יִחַדֵּל אֲבִיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ עַל־פֶּן אֲנֹכִי מִצִּוֹךְ לְאִמֹר פָּתַח תִּפְתָּח אֶת־יָדְךָ לְאַחִיךָ לַעֲנִיךָ וּלְאֲבִינֶךָ בְּאַרְצֶךָ: ס

כ"ו • עַל־כֵּן • (שם) מִפְּנֵי כֵן. לְאִמֹר • (ספרי) עֲצָה לְטוֹבָתְךָ אֲנִי מִשְׁיֹאֵף. לְאַחִיךָ לַעֲנִיךָ • לֵאמֹר אַח? לַעֲנִי. לַעֲנִיךָ • בִּיּוֹד אַחֵד, לְשׁוֹן עֲנִי אַחֵד הוּא, אֲבָל עֲנִיךָ בְּשֵׁנֵי יוֹדִיין, שְׁנֵי עֲנִיִּים.

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

תִּתֵּן לוֹ הֵיא אֲרָץ הַקְדוּשָׁה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ שֶׁהוּא תֹאב מִתִּי תִפְקֹד הָעִיר הַיּוֹנָה (צָפֹנִי ג') חֲמֻדַּת הַלְּבָבוֹת, וְיִצּוֹ ה' לְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל שְׂלֹא יֵאֱמָץ אֶת לִבּוֹ וְגו' אֵלָּא יִתְחַזֵּק בְּכָל עוֹ וְתַעֲצֻמוֹת לְמִלְאוֹת חֶשֶׁק הָאֶחָד הַמִּיחָד, כִּי בְּאַמְצָעוֹת מַעֲשֶׂה בְּנֵי אָדָם וּבִפְרִט בְּמַצּוֹת הַצִּדְקָה דְּחִתִּיב (שְׁעִי נ"ד) בְּצִדְקָה תִּכְוֶנִי, וְגַמֵּר אִמֹר מֵאַחִיד הָאֲבִיוֹן פְּרוּשׁ מִסִּבַּת אַחִיד הָאֲבִיוֹן הִידוּעַ שְׁיַעֲרִיף אָדָם בְּדַעְתּוֹ שֶׁהַמַּעֲשֶׂה הוּא לְתַכְלִית דְּבָר זֶה שֶׁל מְשִׁיחַ ה' שְׁמוֹ חַיִּים:

(ח) כִּי פָתַח וְגו'. צָרִיךְ לְדַעַת מֵה נִתְּנָה טַעַם הוּא זֶה לְלֵב אֶסּוּס, וְאוּלִי שְׁנִתְּכֶנּוּ לומר לוֹ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (מִשְׁלִי

שְׁבִסְנִהֲדִירִין שְׁאִין כְּמוֹהוּ מוֹרָה כְּאוֹמְרוֹ (שְׁעִי י"א) וְשִׁפְט בְּצִדְקָה וְגו' וְלֹא לְמִרְאָה עֵינָיו יִשְׁפֹּט וְגו' אֵלָּא וְהִרְיָחוּ בִּירְאָת ה', וּפְרוּשׁ שְׁעָרֶיךָ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (דְּבָרִים כ"ה ד') וְעִלְתָּה יְבִמְתּוֹ הַשְּׁעָרָה וְאוֹמְרוֹ בְּאַרְצֶךָ לְהָעִיר כִּי הוֹרְתוֹ וְלִדְתּוֹ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל הַקְדוּשָׁה:

או יִרְצָה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ אֲבִיוֹן בְּאַחֵד שְׁעָרֶיךָ עַל פִּי דְבָרֵיהֶם ז"ל שְׁאִמְרוּ בְּס' הַזֶּה (וְהָרַחֵם ה' נח) וְז"ל אִי חָדָא קִהִילָא או חָדָא בְּנִישְׁתָּא יִתְעָרֵן בְּתִיבְתָּא מִיד אִתִּי בֶן דְּוֹד ע"כ, וּמַעֲתָה אֲבִיוֹן הוּא תֹאב בְּדָבָר זֶה שֶׁהוּא אַחֵד שְׁעָרֶיךָ שֶׁזֶה נִסְפִּיק לְמִלְאוֹת תִּתֵּן לוֹ בְּרִנָּה, וְאוֹמְרוֹ בְּאַרְצֶךָ הָעִיר מְקוֹם

בְּסִבְתָּךְ כִּי עוֹנִתִינוּ הָאֲרִיכוֹ קֶצְנוֹ, גַּם רָמַז בְּחִבַּת בָּךְ כִּי הוּא אֲבִיוֹן בְּנוֹ שְׁמִתָּאָה מִתִּי יָבוֹא לְגַאֲלָנוּ, וְצָא וְלִמַּד מִמָּה שְׁאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל בְּמַעֲשֶׂה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי שֶׁשְּׁרָאָהוּ מִלֶּךָ הַמְּשִׁיחַ שְׁאָלוֹ עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּעוֹלָם וְאָמַר לוֹ רִיב"ל כִּי הֵם יוֹשְׁבִים וּמַצְפִּים בִּיָּאָתוֹ וּכְשֶׁשָּׁמַע בֶּן גֵּעָה הַחֲסִיד בְּכִכְיָה רַבָּה מִתְּשׁוּקָתוֹ לְבּוֹא לְגַאֲלָם, וְלִזְהָר רָמַז בְּאוֹמְרוֹ מֵאַחַד אַחִיךָ שֶׁהוּא הַמִּיחָד שֶׁבְּאַחִיד, עַל דֶּרֶךְ שֶׁפָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (תְּרֻמוֹת יוֹתֵן בְּרִאשִׁית כ"ו י') בְּאוֹמְרוֹ כְּמַעֲט שֶׁכֵּב אַחַד הָעָם שֶׁרְצוֹנוֹ לומר אַחַד הַמִּיחָד שֶׁהוּא מִלֶּךָ הָעָם, וְאוֹמְרוֹ בְּאַחֵד שְׁעָרֶיךָ לְהָעִיר אֵלָיו שֶׁהוּא מִיחָד

יב ארי יזדבן לך אחוה בר ישראל או בת
ישראל ויפלחנה שית שנין ובשפתא
שביעתא תפטרנה בר חורין מעמך :

רש"י • כִּי־יִמְכֹר לָךְ • (קידושין יד) עַל יְדֵי אֲחֵרִים, שְׁמֻכְרוּהוּ בֵּית דִּין בַּגִּנְתּוֹ הַפְּתוּב מִזֶּכֶר, וְהָרִי כָכָר נֶאֱמַר (שמות כא): "כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עַבְדִּי", וּבִמְכָרוֹהוּ בֵּית דִּין הַפְּתוּב מְדַבֵּר? אֲלֵא מִפְּנֵי שְׁנֵי דְבָרִים שְׁנִיתֵחַדְשׁוּ כָּאן: אֶחָד, שְׁפָתוֹב "אוֹ הַעֲבָרִיה", אֵף הִיא תִצָּא בְּשֵׁשׁ, וְלֹא שְׁמֻכְרוּהָ בֵּית דִּין, שְׂאִין הָאִשָּׁה נִמְכָּרַת בַּגִּנְתָּהּ, שְׁנֹאֲמַר: "בַּגִּנְתּוֹ", וְלֹא "בַּגִּנְתָּהּ", אֲלֵא בַקְטָנָה שְׁמֻכְרָה אֲבִיהָ; וְלִמַּד כָּאן שְׂאֵם יֵצְאוּ שֵׁשׁ שְׁנַיִם קָדָם שְׁתֵּכִיָּא סִימָנִין, תִּצָּא. וְעוֹד חֲדָשׁ כָּאן: "הַעֲנִיק תַּעֲנִיק". אור החיים

(יג) וְכִי־תִשְׁלַחֲנוּ חֲפָשִׁי מַעֲמָד לֹא תִשְׁלַחֲנוּ רִיקָם:
(יד) הַעֲנִיךָ תַעֲנִיךָ לוֹ מִצְאֲנֶךָ וּמִגִּרְנֶךָ וּמִיִּכְבְּדֶךָ אֲשֶׁר
בִּרְכֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִתֵּן־לוֹ:

כ"י • העניק תעניק • לשון עדי, בגללה ובמראית העין. דבר שיהא נפר שהטיבת לו. ויש מפרשים לשון הטענה על צוארו. מצאנך ומגרנך ומיקנך • יכל אין לי אלא אלו בלבד? תלמוד לומר: "אשר ברכך", מכל מה שברכך בוראך. ולמה נאמרו אלו? מה אלו מתדים שהם בכלל ברכה, אף כל שהוא בכלל ברכה. יצאו פירוט. ולמדו רבותינו במסכת קדושין בגזרה שנה כמה נותן לו מכל מין ומין.

(טו) וּזְכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ עַל־כֵּן אֲנֹכִי מְצֻדָּה אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה הַיּוֹם:

רש"י ◀ וזכרת פי עבד היית • והענקתי ושויתי לך מבזת מצרים ובית הים, אף אתה הענק ושוה לו.

(מז) וְהָיָה כִּי־יֹאמַר אֱלֹיךְ לֹא אֵצֶא מֵעַמֶּךָ כִּי יֶאֱהָבְךָ
וְאֶת־בֵּיתְךָ כִּי־טוֹב לֹו עִמָּךְ:

(ר) וְלִקְחָתָּ אֶת־הַמִּרְצֵעַ וְנִתְּתָהּ בְּאַזְנוֹ וּבִדְלֹתָ וְהָיָה לָךְ
עֶבֶד עוֹלָם וְאִם לֹא־מִתְּתָהּ תַעֲשֶׂה־כֵּן:
וְיָיִחַ לָךְ עֶבֶד פֶּלֶח לְעָלָם וְאִם לֹא־מִתְּתָהּ
יִזְוֶה לְךָ מִרְצֵעַ וְנִתְּתָהּ בְּאַזְנוֹ וּבִדְלֹתָ וְהָיָה לְךָ
עֶבֶד עוֹלָם וְאִם לֹא־מִתְּתָהּ תַעֲשֶׂה־כֵּן:

כ"י • עֶבֶד עוֹלָם • יָכַל כְּמִשְׁמָעוֹ? תִּלְמֹד לִזְמֵר (ויקרא כה): "וְשִׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אָחִיו, וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשְׁוֹבוּ", הָא לְמִדָּת, שְׂאִין זֶה אֵלָא עוֹלָמוֹ שֶׁל יוֹבֵל (מכילתא). וְאַף לְאַמְתָּךְ תַּעֲשֶׂה כֵן • הֶעֱנַק לָהּ, יָכַל אֶף לְרִצִּיעָה הַשְׁוּהָ הַכְּתוּב אוֹתָהּ? תִּלְמֹד לִזְמֵר: (שמות כא) "וְאִם אָמַר יֹאמֵר הָעֶבֶד", עֶבֶד נִרְצַע וְאֵין אִמָּה נִרְצַעַת. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

לַעֲבֹדָתוֹ צָרִיךְ לְהַשְׁלִים הַעֲבָדוֹת שֶׁ
שָׁנִים, וְכֵן פָּסַק רַמְבָּם"ם פ"ב מ"ה'
עֲבָדִים, וְרִבּוּתֵינוּ ז"ל דָּרְשׁוּהָ (קדושין
ט"ז:) מִמָּה שֶׁאָמַר הִתְנוּב בְּמִשְׁפָּטִים
שֶׁשֶׁ שָׁנִים יַעֲבֹד, וְאוֹלֵי דְבַר־שִׁנָּה מִשֶּׁשׁ
שָׁנִים יַעֲבֹד שֶׁבָּא לְלַמֵּד שֶׁאֵם חָלָה
ד' שָׁנִים צָרִיךְ לְהַשְׁלִים (קדושין י"י.)
וְלַעֲבֹד שֶׁשׁ, וּמִדִּקְדּוּק וּבִשְׂבִיעִית נִלְמַד
אֵם בָּרַח שֶׁצָּרִיךְ לְהַשְׁלִים אֲפִלוּ בְּרִיתָת
שָׁנָה אַחַת:

(יז) לָךְ עֶבֶד עוֹלָם. לְפִי שְׂבַעֲשֵׁשׁ שָׁנִים

וְאִי לְהַעֲרִיךְ שְׁקֵדָמָה מִצֹּה לְפָנֶיהָ,
וְהוּא מָה שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל בְּתִכּוֹת
לֶךְ שְׂאִין רְשׁוֹת לְבֵית דִּין לְמַכּוֹר עֶבֶד
יִשְׂרָאֵל אֱלֹא לְיִשְׂרָאֵל, וְזֶה הוּא שְׁעוֹר
הַתּוֹכַח בִּי יַמְכֹּר פְּרוֹשׁ כְּשֶׁצִּטְרָךְ לְמַכֵּר
לֶךְ לְכַד הוּא שְׂמִימָכֵר, וּמוֹסִיף מִשְׁפָּט
ב' וְעִבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים, וְאוֹמְרוּ
וּבִשְׁבִיעִית וְגו' וְלֹא אָמַר וְיִצָּא לַחוּץ
בְּשִׁבְעִית, אֱלֹא שְׁתַּחֲבֹן לוֹמַר כִּי
לְפַעְמִים יַעֲבֹד גַּם בְּשִׁבְעִית וּכְגוֹן אִם
בְּרַח הָעֶבֶד הֵגַם שֶׁשְׁלָמוֹ שֵׁשׁ שָׁנִים

[illegible]

(יב) וַעֲבַדְךָ וְגו'. אֹמְרוֹ וַעֲבַדְךָ בְּתו'

(יח) לֹא־יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשַׁלְחֶךָ אֹתוֹ חֲפָזִי מַעֲמֶךָ כִּי מִשְׁנֶה שְׂכָר שְׂכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִרְכֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: פ

יח לא יקשי בעיניך במשלחך אתו חפזי מעמך כי מעמך ארי על חד תרין באגר אגירא פלחך שית שנין ויברכנה יי אלהך בכל די תעבד:

כז"א • כי משנה שכר שכיר • מכאן אמרו: עבד עברי עובד בין ביום ובין בלילה, וזהו כפלים שבעבודת שכירי יום, ומהו עבודתו בלילה? רבו מוסר לו שפחה פנענית, והולדות לאדון.

~ נקודות משיחות קודש ~ (היום יום כו סיון)

וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה (טו, יח)

על האדם עליו רק לעשות כלי לפרנסתו, ולהשתדל בכל כחו שהפלי יהיה טהור מפל סיג ופסלות של אונאה וכדומה, היינו שיהיה הכל על פי דיני התורה. ואז יהיה כלי ראוי לברכת ה', ובשנים: א. תהיה לו פרנסה בריוח. ב. הפרנסה תלך למקום הראוי. אור החיים

• שבת קודש כ"ז מנחם-אב •

(יט) כָּל־הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךְ וּבְצֹאֲנֶךָ הַזָּכָר תִּקְדִּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבִכּוֹר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגְזוּ בְּכוֹר צֹאֲנֶךָ:

יט כל בוכרא די יתליד בתורך ובענך דוקרין תקדש קדם יי אלהך לא תפלה בבוכרא דתורך ולא תגזו בוכרא דענך:

כז"א • כל הבכור וגו' תקדיש • ובמקום אחר הוא אומר "לא יקדיש איש אותו" (ויקרא כו), הא כיצד? אינו מקדישו לקרבן אחר, וכאן למד שמצוה לומר: 'הרי אתה קדוש לבכורה' (ערכין כט). דבר אחר: אי אפשר לומר 'תקדיש', שפבר נאמר: "לא יקדיש", ואי אפשר לומר: "לא יקדיש", שהרי פבר נאמר: "תקדיש", הא כיצד? מקדישו אתה הקדש עליו, ונותן להקדש כפי טובת הנאה שבו. לא תעבד בבכור שורך ולא תגזו וגו' • אף החלוקה למדו רבותינו (בכורות כה) שאסור, אלא שדבר הכתוב בהנה.

(כ) לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שְׁנֵה בִשְׁנֵה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֹתָהּ וּבֵיתָךְ:

כ קדם יי אלהך תיכלנה שפא בשפא באתרא די יתרעי יי את ונאנש ביתך:

כז"א • לפני ה' אלהיך תאכלנו • לכהן הוא אומר, שפבר מצינו שהוא ממתנות כהנה, אחד תם ואחד בעל מום, שנאמר (במדבר יח): "ובשרם יהיה לך וגו'". שנה בשנה • מכאן, שאין משהין אותו יותר על שנתו, יכל יהא פסול משעברה שנתו? פבר הקש למעשר, שנאמר (לעיל יח): "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך ויצהרך, ובכורות בקרך וצאנך", מה מעשר שני אינו נפסל משנה לחברתה, אף בכור אינו נפסל, אלא שמצוה תוף שנתו. שנה בשנה • אם שחטו בסוף שנתו, אוכלו אותו היום, ויום אחד משנה אחרת; למד שנאכל לשני ימים וליילה אחד (ספרי).

(כא) וְכִי־יְהִי בּוֹ מוֹם פֶּסֶחַ אוֹ עוֹר בְּלֹ מוֹם רָע לֹא תִזְבְּחֶנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

כא וארי יהי בה מומא חגיר או עור כל מום ביש לא תפסגה קדם יי אלהך:

כז"א • מום • פסח • פסח או עור • פרט. כל מום רע • חזר וכלל, מה הפרט מפרש: מום הגלוי ואינו חוזר, אף כל מום שגלוי ואינו חוזר.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

אם זמות הרב ישלים לפנינו, (יח) כי משנה שכר שכיר. ולפי זה הדין פעבודה זו של רציעה לך הוא שיהיה עבד עולם ולא לבנד:

יח כי משנה שכר שכיר. ולפי זה הדין? תן שאם חלה ג' שנים אינו צריך להשלים כי יש בזה תשלום ממון שנתן

בו, ורבותינו ז"ל אמרו (קדושין ט"ו). וז"ל מכאן אמרו שכיר עובד ביום, עבד ביום ובלילה ע"כ, וזו הלכה ורמוזה במקרא:

(כב) בַּשְּׁעָרִיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטֶּמֶא וְהַטְהוֹר יַחְדָּו בַּצֵּבִי וְכֹאֵל:

(כג) רַק אֶת־דָּמּוֹ לֹא תֹאכַל עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ בַּמַּיִם: פ
תִּשְׁדֹּנָה כְּמֵיָא:

כ"ג"א רַק אֶת־דָּמּוֹ לֹא תֹאכַל • שְׁלֹא תֹאמַר: הוֹאִיל וְכָלוּ הַתֵּר הֵבֵא מְכַלֵּל אֶסּוּר הוּא, שֶׁהָרִי קָדוֹשׁ וְנִשְׁחָט בַּחוּץ בְּלֹא פְדִיּוֹן וְנִנְאָכַל, יָכֹל יֵהֵא אִף הַדָּם מִתֵּר? תִּלְמוּד לומר: "רַק אֶת־דָּמּוֹ לֹא תֹאכַל".

טז (א) שְׁמֹר אֶת־חֹדֶשׁ הָאָזִיב וְעִשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָזִיב הוֹצִיאָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לֵילָה:

כ"ג"א שְׁמֹר אֶת־חֹדֶשׁ הָאָזִיב • מְקַדֵּם בּוֹאוֹ, שְׁמֹר שִׁיְהֵא רְאוּי לְאָזִיב, לְהַקְרִיב בּוֹ אֶת מִנְחַת הָעֶמֶר, וְאִם לֹא, עֲבֹר אֶת הַשָּׁנָה. מִמִּצְרַיִם לֵילָה • וְהֵלֵא בְיוֹם יֵצְאוֹ, שְׁנֹאמַר (במדבר לג): "מִמִּחְרַת הַפֶּסַח יֵצְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'?" אֵלֹא לְפִי שֶׁבְּלִילָה נִתֵּן לָהֶם פְּרֻעָה רְשׁוּת לֵצְאָתָא, שְׁנֹאמַר (שמות יב): "וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לֵילָה וְגו'".

(ב) וְזִבַּחְתָּ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שֵׁם:

כ"ג"א וְזִבַּחְתָּ פֶּסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ צֹאן • שְׁנֹאמַר: "מִן הַכֹּבָשִׁים וּמִן הָעִזִּים תִּקְחוּ". וּבָקָר • (ספרי) תִּזְבַּח לַחֲגִיגָה, שְׁאֵם נִמְנוֹ עַל הַפֶּסַח חֲבוּרָה מְרֻבָּה, מְבִיאִים עִמּוֹ חֲגִיגָה כְּדִי שִׁיְהֵא נֶאֱכַל עַל הַשֹּׁבַע, וְעוֹד לְמִדּוֹ רְבוּתִינּוּ דְּבָרִים הַרְבֵּה מִפְּסוּק זֶה.

(ג) לֹא־תֹאכַל עָלָיו חֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עָלָיו מִצֹּת לֶחֶם עֲנִי כִי בַחֲפוּזֹן יֵצְאָתָא מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם יֵצְאָתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

כ"ג"א לֶחֶם עֲנִי • לֶחֶם שְׁמִזְכִּיר אֶת הָעֲנִי שֶׁנִּתְעַנּוּ בְּמִצְרַיִם. כִּי בַחֲפוּזֹן יֵצְאָתָא • וְלֹא הִסְפִּיק בַּצֵּק לְהַחֲמִיץ וְזֶה יִהְיֶה לָךְ לְזִכְרוֹן, וְחֲפוּזֹן לֹא שֶׁלֶךְ הִיָּה אֵלֹא שֶׁל מִצְרַיִם, שֶׁכֵּן הוּא אוֹמֵר (שמות יב): "וַיַּחֲזֹק מִצְרַיִם עַל הָעָם וְגו'". לְמַעַן תִּזְכֹּר • עַל יְדֵי אֲכִילַת הַפֶּסַח וְהַמִּצָּה, "אֶת־יוֹם יֵצְאָתָךְ".

(ד) וְלֹא־יִרְאָה לָךְ שְׂאֹר בְּכָל־גִּבְלֶךָ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא־יִלִּין מִן־הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב בְּיוֹם הָרֹאשׁוֹן לַבֹּקֶר:

כ"ג"א וְלֹא־יִלִּין מִן־הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב בְּיוֹם הָרֹאשׁוֹן לַבֹּקֶר • אֲזַהֲרָה לְמוֹתִיר בְּפֶסַח דּוֹרוֹת, לְפִי שְׁלֹא נֹאמַר אֵלֹא בְּפֶסַח מִצְרַיִם, וְיוֹם רֹאשׁוֹן הָאֱמֹר כָּאֵן הוּא י"ד בְּנִיסָן, כְּמָה דְּאֵת אָמַר: (שמות יב) "אִף בְּיוֹם הָרֹאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבֵּיתְכֶם", וְלְפִי שֶׁנִּסְתַּלַּק הַכְּתוּב מִעֲנִינוֹ שֶׁל פֶּסַח וְהַתְחִיל לְדַבֵּר בַּחֲקוֹת שִׁבְעַת יָמִים, כְּגוֹן: "שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מִצֹּת, וְלֹא יִרְאָה לָךְ שְׂאֹר בְּכָל גִּבְלֶךָ", הֲצִרָךְ לְפָרֵשׁ בְּאִיזוֹ זִכִּיָּה הוּא מְזַהֵר, שְׁאֵם כֶּתֵב: "וְלֹא יִלִּין מִן הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב לַבֹּקֶר", הִיִּיתִי אוֹמֵר: שְׁלֵמִים הַנִּשְׁחָטִים כֹּל שִׁבְעָה, כֵּלָן בְּכָל תּוֹתִירוֹ, וְאֵינֶן נֶאֱכָלִין אֵלֹא לְיוֹם וְלֵילָה, לְכֹךְ כֶּתֵב: "בָּעֶרֶב בְּיוֹם הָרֹאשׁוֹן". דְּבַר אַחֵר: בַּחֲגִיגַת י"ד הַכְּתוּב מְדַבֵּר, וְלִמַּד עָלֶיהָ שֶׁנֶּאֱכַלְתָּ לְשִׁנֵּי יָמִים, וְהָרֹאשׁוֹן הָאֱמֹר כָּאֵן בְּיוֹם טוֹב הָרֹאשׁוֹן הַכְּתוּב מְדַבֵּר, וְכֵן מְשַׁמְעוֹת הַמִּקְרָא: בֶּשֶׂר חֲגִיגָה אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב, לֹא יִלִּין בְּיוֹם טוֹב הָרֹאשׁוֹן עַד בֹּקֶר שֶׁל שְׁנֵי, אֲבָל נֶאֱכַלְתָּ הִיא בִּי"ד וּבִט"ו, וְכֹךְ שְׁנוּיָה הִיא בְּמִסְכַּת פֶּסַחִים (א"ע).

(ה) **לֹא תֹכֵל לְזַבֵּחַ אֶת־הַפֶּסַח בְּאַחַד שַׁעְרֵי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נִתֵּן לָךְ:**
ה לית לך רשו למכס ית פסחא בחדא
מקריה דיי אלהי יהב לך:

(ו) **כִּי אִם־אֵל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בְּעֶרֶב כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֹאתָךְ מִמִּצְרַיִם:**
ו אלהי לאתרא די יתריצי יי אלהי לאשראה
שכנתה תמן תכוס ית פסחא ברמשא כמעל
שמשא זמן מפקד ממצרים:

כ"ז"א **בְּעֶרֶב. כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ. מוֹעֵד צֹאתָךְ מִמִּצְרַיִם.** (ספרי) הרי שלשה זמנים חלוקים: בְּעֶרֶב מִשֶּׁשׁ שְׁעוֹת וּלְמַעַלָּה זְבִיחָהּ, וּכְבֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תֹּאכְלָהּ, וּמוֹעֵד צֹאתָךְ אֶתָּה שׁוֹרְפָהּ; כְּלוּמַר, נַעֲשֶׂה נוֹתֵר וְיֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה.

(ז) **וּבִשְׁלַת וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְנִיתָ בַּבֶּקֶר וְהִלַכְתָּ לְאֵלֶיךָ:**
ז ותבשל ותיכול באתרא די יתריצי יי אלהי
בה ותתפני בצפרא ותהי לקריה:

כ"ז"ב **וּבִשְׁלַת. זֶהוּ צִלִי אֵשׁ, שָׁאֵף הוּא קְרוֹי בַּשּׁוּל. וּפְנִיתָ בַּבֶּקֶר.** (ספרי) לְבָקְרוֹ שֶׁל שְׁנִי; מִלְּמַד שֶׁטַעוֹן לִינָה לִילָה שֶׁל מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב (חגיגה טז). **אור החיים**

(ח) **שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: ס**
ח שתא יומין תיכול פטיקא וביומא
שביעאה כנש קדם יי אלהי לא תעבד
עבידא:

כ"ז"ג **שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת.** ובמקום אחר הוא אומר (שמות יב): "שִׁבְעַת יָמִים", שִׁבְעָה מִן הַיֶּשֶׁן וְשֵׁשֶׁת מִן הַחֲדָשׁ. דָּבָר אַחֵר: לְמַד עַל אֲכִילַת מִצָּה בַּשְּׁבִיעִי, שְׁאִינָה חֻבָּה. וּמִכָּאן אֶתָּה לְמַד לְשֵׁשֶׁת הַיָּמִים, שֶׁהֵרִי שְׁבִיעִי בְּכָלֹל הֵיחָד, וְיֵצֵא מִן הַכָּלֹל לְלַמֵּד שְׁאִין אֲכִילַת מִצָּה בּוֹ חֻבָּה אֶלָּא רְשׁוּת, וְלֹא לְלַמֵּד עַל עֲצֻמוֹ יֵצֵא, אֶלָּא לְלַמֵּד עַל הַכָּלֹל כֻּלּוֹ יֵצֵא: מֵהַ שְׁבִיעִי רְשׁוּת, אֵף כֻּלָּם רְשׁוּת, חוּץ מִלִּילָה הָרִאשׁוֹן שֶׁהַכְּתוּב קִבְּעוֹ חֻבָּה, שְׁנֵאמַר (שמות יב): "בְּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מִצֹּת". עֲצַרְתָּ לַה' אֱלֹהֶיךָ. עֲצַר עֲצֻמָּךְ מִן הַמְּלָאכָה. דָּבָר אַחֵר: כִּנּוּפִיָּא שֶׁל מֵאָכֵל וּמִשְׁתָּה, לְשׁוֹן (שופטים יג): "נַעֲצָרָה־נָּא אוֹתָךְ".

(ט) **שִׁבְעָה שָׁבָעַת תִּסְפְּרֶנָּה לָךְ מִהַחֵל חֲרַמְשׁ בְּקָמָה תַּחֵל לִסְפֹּר שִׁבְעָה שָׁבָעוֹת:**
ט שבועא שבויעין תמני לך מדישריות מגלא
בחצד עומרא דארמוותא תשרי לממני
שבועא שבויעין:

כ"ז"ד **מִהַחֵל חֲרַמְשׁ בְּקָמָה.** (ספרי. מנחות עא) מִשְׁנַקְצֵר הָעֵמֶר, שֶׁהוּא רֹאשִׁית הַקִּצִּיר. **אור החיים**

(י) **וַעֲשִׂיתָ חֹג שָׁבָעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֹּת נִדְבַת יִדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן בְּאֶשֶׁר יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:**
י ותעבד חגא דשבויעא קדם יי אלהי מסת
נדבת ידך די תתן כמא די יברכנך יי אלהי:

כ"ז"ה **מִסֹּת נִדְבַת יִדְךָ.** די נדבת ידך, הכל לפי הברכה, הֵבֵא שְׁלָמִי שִׁמְחָה וְקִדְּשׁ קְרוּאִים לְאָכֹל.

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

מִן הָעֲלִיָּה (מנחות פ"ג:). אֵף עַל פִּי כֵן תַּחֵל לִסְפֹּר שִׁבְעָה שָׁבָעוֹת, וְזֶה לְמֵאן דְּאָמַר (רב פוסקים) סְפִירַת הָעֵמֶר בְּזִמְנֵי הַזֶּה מְדֻרְבָּנָן, אֲכַל לְמֵאן דְּאָמַר (רמב"ם) דְּאִוְרִיתָא כָּפַל הַכְּתוּב לְזִמְנֵי הַזֶּה: חֲסִיל פְּרִשְׁתָּ רֹאה

לְשָׁלְמִים, וּבְחִבּוּרֵי פְּרִי תֹאֵר עַל יוֹרָה דְּעָה הָאֶרְבֵּיתִי בְּדָבָר זֶה בְּתַחֲלַת סִימָן פ"ז:

(ט) תַּחֵל לִסְפֹּר שִׁבְעָה שָׁבָעוֹת. צְרִיךְ לְדַעַת לָמָּה כָּפַל לִזְמַן לִסְפֹּר שִׁבְעָה שָׁבָעוֹת, וְאִוְרִיתָא פִּי כֵּא לִזְמַן לָהֶם אִם לֹא הִיָּה קָמָה לְהַחֵל בֵּה חֲרַמְשׁ וּבֵה

ז) וּבִשְׁלַת וְאָכַלְתָּ. אָמַר לְשׁוֹן בַּשּׁוּל וְהַתּוֹרָה אָמְרָה בְּמִצְוֹת הַפֶּסַח (שמות י"ב ט') אֶל תֹּאכְלוּ וְגו' וּבִשְׁלַת מְבֻשָּׁל, אוֹלִי שְׁחֹזֵר לְזִכְרֵיחַת הַבֶּקֶר לְשָׁלְמִים שְׁאֵמַר הַכְּתוּב לְמַעַל וְזִבְחָתָּ פֶסַח צֹאן וּבֶקֶר וְגו' וְאָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ ז"ל (פסחים ע:) צֹאן לְפֶסַח וּבֶקֶר

יִא וְתַחֲדֵי קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶת יְבִרְךָ וְיִבְרָתְךָ
וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְלוֹאָהּ דִּי בְּקָרְוִיךָ וְגִיּוּרָא
וְיִתְמָא וְאַרְמָלָא דִּי בִינְךָ בְּאַתְרָא דִּי יִתְרַעֵי
יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְאַשְׁרָאָה שְׂכֻנָּתָהּ תִּמְן:

(יא) וְשִׁמַּחְתָּ לִּפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ
וְאִמְתְּךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְהַגֵּר וְהִיתוֹם וְהָאֲלֻמָּנָה
אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁכֵן
שְׁמוֹ שָׁם:

רש"י ◀ וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהִיתוֹם וְהָאֲלֻמָּנָה • ארבעה שלי כנגד ארבעה שלך: "בנך ובתך ועבדך ואמתך", אם אתה
משמח את שלי, אני משמח את שלך.

(יב) וְזָכַרְתָּ כִּי־עָבַד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְשִׁמַּרְתָּ וְעָשִׂיתָ
אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: פ

רש"י ◀ וְזָכַרְתָּ כִּי־עָבַד הָיִיתָ וְגו' • על-מנת בן פדיתך, שתשמר ותעשה את החקים האלה.

(יג) חֹג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לָּךְ שִׁבְעַת יָמִים בְּאַסְפֹּף מִגִּרְנֶךָ
וּמִיִּקְבֶּךָ:

רש"י ◀ בְּאַסְפֹּף • בזמן האסיף, שאתה מכניס לבית פרות הקנין. דבר אחר: בְּאַסְפֹּף מִגִּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֶּךָ, למד
שמשכין את הסוכה בפסלת גרן ויקב (סוכה יב).

(יד) וְשִׁמַּחְתָּ בְּחֻגְךָ אֶתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ
וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהִיתוֹם וְהָאֲלֻמָּנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:

(טו) שִׁבְעַת יָמִים תַּחֲוֹג לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־
יִבְחַר יְהוָה כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאֹתֶיךָ
וּבְכָל מַעֲשֵׂה יָדְיָךְ וְהָיִיתָ אֶף שִׂמַּח:

רש"י ◀ וְהָיִיתָ אֶף שִׂמַּח • לפי פשוטו, אין זה לשון צווי אלא לשון הבטחה. ולפי תלמודו: למדו מכאן לרבות
ליל יום-טוב אחרון לשמחה (שם).

(טז) שְׁלוֹשׁ פַּעֲמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרְךָ אֶת־פָּנָי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּחַג הַמִּצּוֹת וּבְחַג
הַשִּׁבְעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת־פָּנָי יְהוָה רִיקָם:

רש"י ◀ וְלֹא יֵרָאֶה אֶת־פָּנָי ה' רִיקָם • אלא הבא עלות ראיה ושלמי חגיגה.

(יז) אִישׁ כְּמִתְנַת יָדוֹ בְּכִרְבַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר
נָתַן־לָּךְ:

רש"י ◀ אִישׁ כְּמִתְנַת יָדוֹ • מי שיש לו אוכלין הרבה ונכסים מרובין, יביא עלות מרבות ושלמים מרבים:

שלו, של העני. אף עליו לתת צדקה זו בדרך נתינה, בסבר פנים יפות, כמאמר כל הנותן בעין יפה נותן. ואלו לעיל מדבר באדם שאינו עשיר, ובאדם כזה יתכן שפספסו נתן לו כדי לפרנס את בני ביתו, לא בשביל עניים; זה כסף שלו. ומלמדנו הפתוב, שאף על פי כן עליו להיות נדיב לב ולהפריש מכספו לצדקה. וקדמה נדבה למתנה, כי מי שנותן צדקה בדרך נדבה זוכה לתת בדרך מתנה.

קכ"ו פסוקים, פליא"ה סימן. חסלת פרשת ראה

הפטרה לפרשת ראה נדפסה לקמן עמ' קפ

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' ב

לא היו מפלשתיים, אלא מתימן בן אליפז בן עשו כָּאוּ, ולא היו מהפלשתיים, ולכן לא כתב הפסוק שיש ששה סרני פלשתיים, אלא רק חמשה. תַּנְיָא נְמִי הָכִי – וכן שנינו בברייתא כדברי רב, עוֹמֵם מְתִימָן כָּאוּ. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמֵן עוֹמֵם, לפי שְׁעוֹתָיו אֵת מְקוֹמָן – שיצאו ממקומם והלכו לארץ פלשתיים, ולכן מקומם נתעוות, כלומר נחרב. דָּבָר אַחֵר, נקראו עוֹמֵם לפי שְׁאִיוֹ לְאַלְהוּת הַרְבֵּה – עיוו מלשון איוו, שהאותיות עי"ן ואל"ף מתחלפות, ולכל אחד מסרני פלשתיים היתה עבודה זרה משלו, והם באו לגור בין הפלשתיים מפני שהתאו לעבוד את כל חמשת העבודות. דָּבָר אַחֵר, נקראו עוֹמֵם, לפי שהיו גיבורי מלחמה, שָׂכַל הָרֹאֶה אוֹתָם אוֹחֲזוֹתָיו עֲוִית – רתת וחלחלה. אִמֶּר רַבִּי יוֹסֵף, וְאֵיךְ הָיָה שִׁתְּכָרִי דְרִי שִׁנִּי לְכָל חָד וְחָד – ויש לכל אחד מהעוֹמֵם שש עשרה שורות של שינים.

אגב כך שהביאה הגמרא פסוקים הנראים כסותרים זה את זה, מביאה הגמרא דרשות על פסוקים הנראים כמיותרים, והראשונה שבהם היא בענין העוֹמֵם: אִמֶּר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, יֵשׁ הַרְבֵּה מִקְרָאוֹת שֶׁנֶּאֱמָר לִקְרֹא אוֹתָם שְׁהֵם רְאוּיִין לְשִׁרּוֹף, מפני שאין להם צורך בתורה, וגנאי הוא לחברם עם דברי הקודש, ובאמת הֵן הֵן גּוֹפִי תוֹרָה, לפי שיש טעמים גדולים התלויים בפסוקים אלו.

הגמרא מפרשת עתה עד סוף הסוגיא מה הם פסוקים הללו: נאמר בפסוק וְהָעוֹמֵם הַיִּשְׂכִּים בְּחֻצֵּי עַד עֲזָה כְּפִתְרִים הַיִּצְאִים מִכְּפִתּוֹר הַשְּׁמַיִם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם (דברים כב), ולכאורה קשה מֵאֵי נִפְקָא לֵן מִיָּנָה – מה הדבר שיש לנו ללמוד מדברי הימים של הכפתורים ושל העוֹמֵם. אמנם לפי האמת יש בכך לימוד גדול, ומבארת הגמרא, מֵדִאֲשַׁבְעִיה – כיון שהשבע אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ פִּלְשְׁתִּים לִאֲבִרָהָם ואמר לו וְעַתָּה הַשְׁבָּעָה לִי בְּאַלְהִים הַנָּה אִם תִּשְׁקֹךְ לִי וּלְנִינִי וּלְנִכְדֵי כְּחֶסֶד אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי וְעַם הָאָרֶץ אֲשֶׁר גָּרְתָה בָּהּ (בראשית כא), ונשבע על כך אברהם, שלא ילחם בבניו ונכדיו של אבימלך, ובשעה שנכנסו ישראל לארץ עדיין היו נכדי אבימלך קיימים, ולא יכלו בני ישראל לכבוש את ארצם של העוֹמֵם מעזה עד חצרים. אִמֶּר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לִיתִּי כְּפִתּוֹרִים – יבואו בני האומה הקרויה כפתורים, שאינם מפלשתיים, וּלְיִשְׂרָאֵל – ויוציאו את הארץ מְעוֹמֵם, דְּהֵיִינוּ – שהם פְּלִשְׁתִּים, נכדי אבימלך, ואחר כך לִיתִּי – יבואו בני יִשְׂרָאֵל, לְיִשְׂרָאֵל – ליפקו – ויכבוש את הארץ מִכְּפִתּוֹרִים, ובכך אינם עוברים על השבעה, שהרי לא נלחמו בעצמם בצאצאי אבימלך.

מביאה הגמרא פסוק נוסף הנדרש בדומה לכך: כִּי־יֵצֵא בְּדָבָר אֶתָּה אוֹמֶר – כעין דבר זה מצאנו בפסוק אחר, נאמר בפסוק לגבי מלחמת משה רבינו בסיחון, כִּי חֲשַׁבְוֹן עִיר סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הָיָה, וְהוּא נִלְחָם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב וְגו' (במדבר כא כ), ולכאורה קשה, מֵאֵי נִפְקָא מִיָּנָה – איזה דבר נלמד ממה שהשמיענו הפסוק שמתחילה היתה

העיר חשבון שייכת למואב, וכבש סיחון את חשבון ממואב. ומבארת הגמרא מה באמת השמיענו הפסוק, כיון דְּאִמֶּר לְהוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל (דברים ב ט) אֵל תֵּצֵר אֶת מוֹאָב וְאֵל תַּחֲרֹךְ בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא אֶתָּן לָךְ מֶאֱרָצוֹ יִרְשָׁה כִּי לִבְנֵי לוֹט נִתְּנָה אֶת עַר יִרְשָׁה, הרי שצוה ה' את ישראל שלא לכבוש כלום מנחלת מואב, ורצה ה' לתת לישראל את חשבון שהוא חלק מנחלת מואב, ולכן אִמֶּר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לִיתִּי סִיחֹן לְיִפּוֹךְ מְוֹאָב – יבוא סיחון ויוציא את העיר חשבון מרשות המואבים, ואחר כך לִיתִּי יִשְׂרָאֵל וּלְיִפּוֹךְ מְסִיחֹן – יבואו ישראל ויכבוש את חשבון מסיחון. וְהֵיִינוּ דְּאִמֶּר רַב פָּפָא, עֲמֹן וּמוֹאָב טִיהָרוּ בְּסִיחֹן, כלומר, מתחילה היו ישראל אסורים לכבוש את ארצם של עמון ומואב, ויִטְהָרוּ, נתבטל איסורם, על ידי שסיחון כבש את ארצם, וישראל נטלה מסיחון.

הגמרא ממשיכה לדרוש פסוקים הנראים כמיותרים: נאמר בפסוק (דברים ג ט) 'צִידֹנִים וְקִרְאִי לְחֶרְמוֹן שְׂרֵן וְהָאֱמֹרִי יִקְרְאוּ לוֹ שְׂנִיר, ולכאורה קשה, מדוע הוצרך הפסוק להשמיענו כיצד מכנים הצידונים והאמוריים את הר חרמון. ומבארת הגמרא: תָּנָא – שנינו בברייתא, 'שְׂנִיר' ו'שְׂרֵין' הֵם מְהָרִי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, ולפי שהר חרמון קרוב לארץ הצידונים ולארץ האמורי בנו עליו שניהם ערים גדולות, הצידונים קראו לעיר שלהם 'שִׁירֹן' והאמוריים קראו לעיר שלהם 'שְׂנִיר', ופסוק זה מְלַמֵּד שָׂכַל אֶחָד וְאֶחָד מֵאוֹמֹת הָעוֹלָם הֵלֵךְ וּבָנָה לוֹ בֵּרֶךְ גָּדוֹל לְעִצְמוֹ, וְהָעָלָה לוֹ עַל שֵׁם הָרִי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – ורצה שיקרא שם העיר כשם הר שבארץ ישראל, לְלַמֵּד שֶׁאֵפִילוּ הָרִי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל חִבִּיקִין עַל הָאוֹמֹת הָעוֹלָם.

כִּי־יֵצֵא בּוֹ – בדומה לכך יש פסוק נוסף שלכאורה לא מובן מדוע נכתב בתורה, שנאמר לגבי הרעב שהיה במצרים בזמן יוסף, כשנגמר למצריים הרכוש שיכלו לקנות מזון תמורתו, מכרו את אדמתם לפרעה, ונאמר (בראשית מז כב) וַיָּקֶן יוֹסֵף אֶת כָּל אֲדַמַּת מִצְרַיִם לַפֶּרֶעַה כִּי מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שָׂדֵהוּ כִּי חִזַּק עֲלֵהֶם הָרָעָב וַתְּהִי הָאָרֶץ לַפֶּרֶעַה, וְאֵת הָעָם הָעֹבֵד אֹתוֹ לַעֲרִים, מִקְצָה גְבוּל מִצְרַיִם וְעַד קֶצֶהוּ. ולכאורה קשה מֵאֵי נִפְקָא מִיָּנָה – מה משמיענו הפסוק בכך שהעביר יוסף את העם ממקום למקום. ומבארת הגמרא: בא הפסוק לספר בשבחיו של יוסף, מאחר ואחי יוסף ירדו לגור במצרים, רצה יוסף לֵאמֹר לִיקְרוֹ לְאֶחָיו וּלְלוֹתָם – שלא יקראו המצרים לאחיו לאחר זמן 'גולים', וכדי שלא יתביישו בני ישראל שהם גולים, טרח יוסף שגם כל המצרים יהיו גולים, כל אחד בעיר רחוקה ממקום מגוריו, בקצה השני של מצרים.

שנינו במשנה: 'סִימְנֵי הָעוֹף לֹא נֶאֱמְרוּ'. תמדה הגמרא: וְלֹא – האם לא נדרשו סימני עופות מהתורה, וְהַתִּנְיָא בברייתא, נאמר בתורה בכלל העופות הטמאים נֶשְׂר,

שיעורי תהלים לשבוע פרשת ראה

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי
אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים
יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות
כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש
ועד בשר ...

יום ראשון - כ"א מנחם-אב מפרק קד עד סוף פרק קה	יום רביעי - כ"ד מנחם-אב מפרק קיג עד סוף פרק קיח
יום שני - כ"ב מנחם-אב מפרק קו עד סוף פרק קז	יום חמישי - כ"ה מנחם-אב פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו
יום שלישי - כ"ג מנחם-אב מפרק קח עד סוף פרק קיב	יום שישי - כ"ו מנחם-אב פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק
שבת קודש - כ"ז מנחם-אב פרק כ מפרק קכ עד סוף פרק קלד	

יום ראשון כ"א מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 218, ו. זורע צדקה... עד עמ' 220, ישענו כו'.

1 ו. "זרע צדקה שכר אמת" (במשלי יא)¹. פירוש, ששכר זריעת
2 הצדקה היא מדת האמת. – שנותנים לו מלמעלה מדת ה"אמת"
3 כשכר על שהוא זורע צדקה. כוונת רבנו הזקן באמרו "פירוש",
4 שבדרך כלל הכוונה היא הסתייגות מפירוש אחר, היא: רש"י מפרש
5 כאן את המלה "שכר" לא
6 בתור תשלום, כי אם מלשון²
7 "ויסכרו מעינות תהום",
8 סתימה ועצירה (כדי לרכז
9 וללכד). גם בתרגום
10 ובמפרשים אחרים
11 שמפרשים מלשון "תשלום",
12 יכולים הרי גם בהם לפרש,
13 לא שהשכר שנותנים לו
14 הוא מדת האמת, אלא
15 שהשכר שהוא מקבל הוא
16 אמיתי ומתקיים לנצח; לכן
17 אומר רבנו הזקן "פירוש",
18 שהכוונה כאן היא, שהשכר
19 שהוא מקבל על זריעת
20 הצדקה – הוא מדת האמת
21 שנותנים לו מלמעלה,
22 וכתביב: "תתן אמת
23 ליעקב" – הרי, שקיים ענין
24 שנותנים לו מלמעלה מדת
25 האמת, אלא, שלפי פירוש
26 רש"י והתרגום שם (במיכה),

27 שזוהי בקשה, שהבטחת ה"אמת" שהבטיח הקב"ה ליעקב, ימלא
28 אותה לבניו וכו', הרי אין ראיה משם, שנותנים מלמעלה מדת
29 האמת, לכן אומר רבנו הזקן: וְשִׁכְחָהּ דְּקִרְיָאֵהּ דְּהוּא מְסַר
30 נְבִיא כו', – הנביא מסדר כאן שבחו של הקב"ה, כְּמוֹ שֶׁבְּתוֹב
31 בְּיָדוֹ הַקְדוּשָׁה, – שאין זה לשון בקשה, אלא שבח להקב"ה, שהוא
32 נותן "אמת" ליעקב. פירוש – שכן, גם בשבחו של הקב"ה, הרי יכול
33 להיות שהוא מקיים את ההבטחה של אמת (שהבטיח ליעקב), ולא
34 שהוא נותן ליעקב את מדת האמת – לכן אומר רבנו הזקן שהכוונה
35 היא: שְׁהַקְדוּשָׁה דְּהוּא הוּא הַנּוֹתֵן מֵדֶת אֱמֶת לְיַעֲקֹב. וְצָרִיד
36 לְהֵבִין, וְכִי אֵין אֱמֶת בְּיַעֲקֹב חֶסֶד וְשִׁלּוּם עַד שֶׁהַקְדוּשָׁה דְּהוּא
37 יִתֵּן לוֹ מִלְּמַעְלָה:

38 אַךְ הִנֵּה מוֹדַעַת זֹאת³, – הרי ידוע, דְּמֵדֶת יַעֲקֹב הִיא מֵדֶת
39 רַחֲמָנוּת, – אברהם הוא מדת החסד, יצחק – מדת הגבורה, ויעקב
40 – מדת התפארת – רחמים – רחמנות, וְעַבְדֵּת ה' בְּמֵדֶת רַחֲמָנוּת
41 – העבודה הפנימית בנפשו של יהודי במדת הרחמנות, כשם
42 שהעבודה הפנימית של מדת החסד היא ענין האהבה, והעבודה

43 הפנימית של מדת הגבורה היא יראה, כך היא העבודה הפנימית של
44 מדת הרחמנות, הִיא הַבָּאָה מִהַתְעוֹרְרוֹת רַחֲמִים רַבִּים בְּלֵב
45 הָאָדָם עַל נִיצוּץ אֱלֻקוֹת שֶׁבִּנְפֹשׁוֹ, הַרְחֹקָה – הנפש שלו רחוקה,
46 מאור פני ה' כְּאִשֶּׁר הוֹלֵךְ בְּחֹשֶׁךְ הַבְּלִי עוֹלָם – שאז נפשו רחוקה
47 מאור פני ה', הרי זו עבודת
48 ה' בהתעוררות רחמים

אגרת הקדש

1 ו זורע צדקה שכר אמת (במשלי י"א). פי'
2 ששכר זריעת הצדקה היא מדת אמת
3 וכתביב תתן אמת ליעקב ושכחא דקוב"ה מסדר נביא
4 כו' כמ"ש בזה"ק פירוש שהקב"ה הוא הנותן מדת
5 אמת ליעקב וצריך להבין וכי אין אמת ליעקב ח"ו עד
6 שהקב"ה יתן לו מלמעלה:
7 אַךְ הנה מודעת זאת דמדת יעקב היא מדת רחמנות
8 ועבודת ה' במדת רחמנות היא הבאה מהתעוררות
9 רחמים רבים בלב האדם על ניצוץ אלקות שבנפשו הרחוקה
10 מאור פני ה' כאשר הולך בחשך הבלי עולם והתעוררות
11 רחמנות זו היא באה מהתבונה והדעת בגדולת ה'
12 אך שאפילו העולמות העליונים למעלה מעלה עד אין
13 קץ כלא ממש חשיבי קמיה כי כל שפעם וחיותם אינו
14 רק מזיו והארה מאות אחד משמו יתברך כמאמר ביו"ד
15 נברא עוה"ב כו'. והנה בזיו והארה זו שהוא התפשטות
16 החיות משמו יתברך להחיות עליונים ותחתונים הוא
17 שיש הבדל והפרש בין עליונים לתחתונים שעולם הזה
18 נברא בה' וכו' וכן כל שינויי הפרטים שבכל עולם
19 חכמינו ז"ל: "כיו"ד נברא עולם הבא כו'". – הרי, שגם עולמות
20 העליונים, הנכללים בשם הכללי "עולם הבא" כו' – נבראו כולם
21 מאות אחת (אות יו"ד) של שם הוי"ו, וְהִנֵּה, בְּזִיו וְהִאָּרָה זו, שֶׁהוּא
22 הַתְּפַשְׁטוּת הַחַיּוֹת מִשְׁמֹ יִתְבָּרַךְ לְחַיּוֹת עֲלִיּוֹנִים וְתַתְּחוֹנִים,
23 – בזה דוקא, הוא שִׁישׁ הַבְּדֵל וְהַפְּרָשׁ בֵּין עֲלִיּוֹנִים לְתַתְּחוֹנִים,
24 שְׁעוֹלָם הָאֵל הַנְּבִיא בָה' – באות ה' של שם הוי"ו, וְכוּ', – כפי
25 שהסביר באגרת הקדמות, שחיות העולם הזה, שהוא עולם שפל,
26 באה רק מחומר וגוף אותיות הדיבור שלמעלה, שזה בא מהאות ה'
27 של שם הוי"ו, ואילו העולמות העליונים באים מציור האותיות
28 שמבחינת "חכמה" – האות יו"ד של שם הוי"ו, הרי שההבדל בין
29 עליונים לתחתונים מקורו בהתפשטות החיות משמו יתברך. אך, כל
30 זה הוא זיו והארה בלבד מבחינת השם ("שם" כשלעצמו הוא ענין
31 של הארה, כמו למשל באדם שהשם אינו העצם והוא נוגע רק
32 לזולת שיוכל לקרוא אותו בשמו). וְכֵן כָּל שִׁנוּי הַפְּרָטִים שֶׁבְּכָל
33 עוֹלָם וְעוֹלָם – לעיל דובר על הכלל של העולמות, העולמות
34 העליונים והעולמות התחתונים, ואילו כאן אומר רבנו הזקן, שהשוני

1. פסוק יח. 2. נח ח, ב. 3. מיכה ז, כ. 4. ח"ג קלא, ב. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מח"א פמ"ה". 6. מנחות כט, ב. ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א. וראה לעיל ס"ה.

1 בפרטים שבכל עולם, גם בעולמות העליונים וגם בעולמות
2 התחתונים הוא לפי שינוי צירופי האותיות, — שמהם נבראו, וכן
3 שינוי הזמנים בעבר הוה ועתיד, ושינוי כל הקורות בחלופי
4 הזמנים — הכל — בא, משינוי צירופי האותיות, שהן — צירופי
5 האותיות, הן המשכת
6 החיות ממדותיו ותכונותיו

אגרת הקדש

ועולם הוא לפי שינוי צירופי האותיות וכן שינוי הזמנים
בעבר הוה ועתיד ושינוי כל הקורות בחלופי הזמנים
הכל משינוי צירופי האותיות שהן הן המשכת החיות
ממדותיו ית"ש (כמ"ש בלק"א ח"ב פ"א) אבל לגבי
מהותו ועצמותו יתברך כתיב אני ה' לא שנית בין
בבחינת שינוי ההשתלשלות מרום המעלות עד למטה
מטה שכמו שהוא יתברך מצוי בעליונים כך הוא ממש
בשוה בתחתונים (וכמ"ש בלק"א ח"א פנ"א) ובין בבחינת
שינוי הזמן שכמו שהיה הוא לבדו הוא יחיד ומיוחד
לפני ששת ימי בראשית כך הוא עתה אחר הבריאה
והיינו משום שהכל כאין ואפס ממש לגבי מהותו
ועצמותו וכמו אות אחד מדבריו של אדם או אפילו
ממחשבתו לגבי כללות מהות הנפש השכלית ועצמותה
עד"מ לשכך את האזן ובאמת אין ערוך אליך כתיב
וכמ"ש במ"א (בלק"א ח"ב פ"ט) ע"ש. והוא שאומרים
המלך המרום לבדו מאז פירוש כמו שמאז קודם
הבריאה היה הוא לבדו הוא כך עתה הוא מרום
כו' ומתנשא מימות עולם פי' שהוא רם ונשא למעלה
מעלה מבחינת זמן הנקרא בשם ימות עולם והיינו לפי
שחיות כל ימות עולם הוא רק מבחינת המלך כו'
וכמ"ש במ"א. ואי לואת הרחמנות גדולה מאד מאד
על הניצוץ השוכן בגוף החשוך והאפל משכא דחויא

7 שמו (כמו) שנתבאר
8 בלקוטי אמרים — ספר
9 ה"תניא", חלק ב — שער
10 היחוד והאמונה, פרק יא.
11 — שבהמשכת החיות
12 הנמשכת מהמדות ובאה
13 למטה על ידי אותיות
14 הדיבור — בזה שייכים כל
15 השינויים של החיות ושינוי
16 הזמן, עבר, הוה ועתיד, אבל
17 לגבי מהותו ועצמותו
18 יתברך כתיב: "אני ה' לא
19 שנית", — אין שום שינוי בו
20 יתברך בין לפני הבריאה
21 ללאחרי הבריאה, בין
22 בבחינת שינוי
23 ההשתלשלות מרום
24 המעלות — והמדריגות, עד
25 למטה מטה, — מהעולמות
26 העליונים ביותר עד
27 לעולמות התחתונים ביותר;
28 שכן הוא יתברך מצוי
29 ב — עולמות עליונים — כך
30 הוא ממש בשוה ב —

31 עולמות תחתונים (וכמו) שנתבאר בלקוטי אמרים — ספר
32 ה"תניא", חלק א פרק נא, — שלגבי הקב"ה עצמו, אין שום הבדל
33 בין עולמות העליונים לבין העולמות התחתונים, שכן, גם העולמות
34 העליונים אין מחשבתם יכולה "לתפוס" בו יתברך, הרי, שגם
35 לעליונים אין שום "תפיסה" והשגה בו יתברך, והוא יתברך נמצא
36 בתחתונים כפי שהוא נמצא בעליונים, ההבדל בין עליונים ותחתונים
37 מתבטא רק בהמשכת החיות הנמשכת ממנו יתברך לעולמות,
38 שבעולמות העליונים החיות יותר בגילוי מאשר בעולמות
39 התחתונים. ובין בבחינת שינוי הזמן, — גם בזה אין שום שינוי
40 לגבי הקב"ה, שכן שיהיה הוא לבדו הוא, — ובאופן מציאות של
41 יחיד ומיוחד, לפני ששת ימי בראשית — כך הוא עתה אחר
42 הבריאה, והיינו — למרות שנוספו נבראים, ובכל זאת הוא לבדו
43 הוא, והוא יחיד ומיוחד, משום שהכל כאין ואפס ממש לגבי
44 מהותו ועצמותו, — ולכן אין הנבראים שנבראו גורמים לשינוי
45 במציאותו ובאחדותו, שכן הם כאין ואפס לגבי יתברך, וכמו אות

אחד — אחת, מדבריו של אדם או אפילו ממחשבתו לגבי
כללות מהות הנפש השכלית ועצמותה, על דרך משל, לשכך
את האזן, — למרות שהמחשבה היא לבוש עדין וקרב יותר לנפש,
בכל זאת אין אות אחת תופסת מקום כלל לגבי כל הנפש השכלית,
ומענין השכל שבנפש באות
הרי המדות, ומזן באות
המחשבה והדיבור, ולגבי
עצם הנפש (שהוא למעלה
מענין השכל) הרי, אות
אחת של דיבור או מחשבה,
אין תופסת מקום כלל,
הדברים האמורים מהווים
משל שהאזן תוכל להבין
ולהשיג אפסות הבריאה
לגבי הקב"ה. ובאמת "אין
ערוך אליך כתיב", —
שלא כפי שאמרנו קודם
שזה כמו אות אחת של
דיבור או מחשבה לגבי
הנפש כולה, שהרי לאות
האחת יש על כל פנים ערך
"כל שהוא", ואילו לגבי
הקב"ה אין לנבראים שום
ערך כלל, וכמו שנתבאר
במקום אחר (בלקוטי
אמרים — ספר ה"תניא",
חלק ב — שער היחוד
והאמונה פרק ט) ע"ז שם.
והוא שאומרים: — בתפלה,
כשמבקשים על ענין

הרחמים, "ברחמיך הרבים רחם עלינו", "המלך המרום לבדו
מאז, פרוש כמו ש"מאז" קדם הבריאה — של העולמות
והנבראים, הנה הוא לבדו הוא, — ושום דבר בלעדו לא היה קיים,
כך עתה — אחרי התהוות העולמות והנבראים, הוא "מרום כו",
— שרק הוא קיים, ו"מתנשא מימות עולם", פרוש שהוא רם
ונשא למעלה מעלה מבחינת זמן הנקרא בשם "ימות עולם",
והיינו לפי שחיות כל "ימות עולם" — ענין הזמן, הוא רק
מבחינת "המלך כו", — מבחינת וספירת "מלכות", שהיא בחינת
ה"מלך", שעבר, הוה ועתיד, המהווים ענין ה"זמן", שייכים בספירת
ה"מלכות" בלבד, שעליה אומרים ההבדל של מלך מלך וימלוך,
שהם הוה, עבר ועתיד, ואילו בספירות ומדות שלמעלה מ"מלכות"
לא שייך עדיין ענין ה"זמן", וכמו שכתבנו במקום אחר. ואי
לואת, — ואם כך, שהקב"ה מרום ומנושא כולו מענין הבריאה
שאיננה תופסת מקום ואין לה ערך כלל לגבי יתברך, הנהחמנות
גדולה מאד מאד על הניצוץ — שהוא חלק מהקב"ה, חלק אלוהי

1 ממעל¹⁰, השובן בגוף החשוף והאפל, – הנקרא משכא
2 דחויא¹¹, – העור של הנחש (הקדמוני), העלול לקבל טמאה
3 – על ידי ענינים של איסור שמשלש הקליפות הטמאות לגמרי,
4 ולהתנאל בכל התאוות רחמנא לצלן, – שאף אם הן מענינים
5 של היתר שמקליפת "נוגה",
6 אך, כשהן באופן של
7 תאוות נעשה הגוף מלוכלך
8 מזה, לכל אלה עלול הגוף
9 להגיע, לולי שהקדוש
10 ברוך הוא מגן לו ונותן
11 לו עז ותעצומות ללחם
12 עם הגוף ותאוותיו ולנצחון, – אך, מבלי עזרתו של הקב"ה
13 לנצח את התאוות, עלול הגוף מצד עצמו לכל זה, וזה עצמו

אגרת הקדש

העלול לקבל טומאה ולהתנאל בכל התאוות ר"ל לולי
שהקב"ה מגן לו ונותן לו עז ותעצומות ללחם עם
הגוף ותאוותיו ולנצחון וז"ש אדון עונו כו' מגן ישענו
כו'.

שנותן הקב"ה באור מקיף שלמעלה מזהאדם וכוחותיו העצמיים
– שיוכל האדם לעמוד בעוז ולהתגונן נגד הגוף ותאוותיו.

יום שני כ"ב מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 220, והנה מודעת... עד עמ' קיא, תכונני:

27 והנה מודעת זאת¹², – ידוע הדבר, דיש ב' מיני דחילו ורחימו:
28 – ישנם שני סוגי יראה ואהבה (גם ביראה וגם באהבה ישנם שני
29 מינים): הראשונות – הסוגים הראשונים ביראה ואהבה, הן
30 הנולדות מהתבונה והדעת בגדולת ה' ו- מההתבוננות והעמקת

אגרת הקדש

והנה מודעת זאת דיש ב' מיני דו"ר הראשונות
הן הנולדות מהתבונה והדעת בגדולת ה' ובדברים
המביאין לידי אהבת ה' ויראתו והאחרונות הן הבאות
אחר כך מלמעלה בבחי' מתנה וכמ"ש במ"א ע"פ
עבודת מתנה אתן את כהונתכם שהיא מדת אהבה
וכן הוא ג"כ ביראה. והנה ודאי אין ערוך כלל בין
הראשונות שהן תולדות השכל הנברא לגבי האחרונות
שהן מהבורא ית"ש. ולכן הן הן הנקראות בשם אמת
כי חותמו של הקב"ה אמת שהוא אמת האמיתי וכל
האמת שבנבראים כלא חשיבי קמיה אך איזה הדרך
שיזכה האדם לאמת ה' הנה הוא על ידי שיעור רחמים
רבים לפני ה' על הניצוץ שבנפשו שהיא מדתו של
יעקב מברית מהקצה אל הקצה דהיינו מרום המעלות
עד למטה מטה להמשיך אמת ה' לעולם השפל הזה
החשוך וכמ"ש כי אשב בחשך ה' אור לי וזהו כי גבר

31 הדעת בדברים המביאים
32 לידי אהבת ה' ויראתו, –
33 על מדת קירובו ואהבתו של
34 הקב"ה לבני ישראל וכו',
35 שבשעה שהאדם מעמיק
36 דעתו בענינים אלה, נולדות
37 בו אהבת ה' ויראת ה',
38 והאחרונות – הסוגים
39 האחרונים ביראה ואהבה הן
40 תבואות אחר כך מלמעלה
41 בבחינת מתנה, – אחרי
42 שהאדם השיג לעצמו יראת
43 ה' ואהבת ה' על ידי
44 התבוננות, באות היראה
45 והאהבה בדרך של מתנה
46 מלמעלה, וכמו שנתבאר
47 במקום אחר על פסוק¹³:
48 "עבודת מתנה אתן את

49 בהנחתם", שיהא – כהונתכם, היא מדת אהבה, – ועל כך אומר
50 הפסוק שישנו אופן זה של אהבה שהוא עבודת מתנה, בדרך מתנה
51 מלמעלה, וכן הוא – וכך הדבר, גם בן פיראה. – שישנה מדריגה
52 ביראה שהיא בדרך מתנה מלמעלה. והנה, ודאי – הדבר, ש – אין
53 ערוך כלל בין הראשונות – בין הסוגים הראשונים ביראה ואהבה,
54 שהן תולדות השכל הנברא, לגבי האחרונות – לבין הסוגים

הוא הרי ענין של נחיתות – גם כשהו נשאר בכוח בלבד ואינו
בא לידי פועל להתגאל חלילה על ידי התאוות. ובגוף זה שהוא
כל כך נחות – שוכן הניצוץ של הנשמה. וזהו שאומרים: –
אחרי שאומרים עד כמה מרום ומנושא הקב"ה מהבריאה,
18 "המלך המרום לבדו"
19 (כנזכר לעיל), מבקשים
20 "אלקי עולם ברחמך
21 הרבים רחם עלינו"
22 ומסיימים "אדון עונו כו'
23 מגן ישענו כו'". –
24 שהכוונה היא על הכוח
25 שנותן הקב"ה באור מקיף שלמעלה מזהאדם וכוחותיו העצמיים
26 – שיוכל האדם לעמוד בעוז ולהתגונן נגד הגוף ותאוותיו.

55 האחרונים ביראה ואהבה, שהן – בדרך של מתנה, מהבורא יתברך
56 שמו, – כשם שאין שום ערך בין נברא לבורא, כך אין שום ערך בין
57 הסוג הראשון של אהבה ויראה שנוצר על ידי הנברא (באמצעות
58 שכלו) לבין הסוג האחרון של אהבה ויראה שבא מהבורא. ולכן הן
59 – היראה והאהבה
60 האחרונות, הן הנקראות
61 בשם "אמת", כי "חותמו
62 של הקדוש ברוך הוא
63 אמת"¹⁴, שהוא אמת
64 האמיתי, וכל האמת
65 שבנבראים בלא חשיבי
66 קמיה. – נחשבת ככלום
67 לפניו יתברך, לכן, היראה
68 והאהבה הבאות בדרך
69 מתנה מהבורא, נקראות
70 בשם "אמת". אך איזה
71 הדרך שיזכה האדם
72 ל"אמת" ה', – שיזכה
73 האדם ליראה ואהבה שהן
74 "אמת" מבחינת ה"אמת" של
75 הקב"ה, הנה הוא על ידי
76 שיעור רחמים רבים לפני
77 ה' על הניצוץ שבנפשו, שהיא – מדת הרחמים, היא מדתו של
78 יעקב, מברית מהקצה אל הקצה, דהיינו – כלומר, מרום
79 המעלות – והמדריגות, עד למטה מטה, – עוברת ומשתורת מדת
80 הרחמים של יעקב, ומכיוון שכן – יש בכוחה להמשיך "אמת" ה'
81 לעולם השפל הזה החשוך, וכמו שכתוב¹⁵: "כי אשב בחשך
82 – של העולם הזה, ה' אור לי". וזהו – מה שכתוב¹⁶: "כי גבר

10. תניא רפ"ב. 11. ראה תקו"ז בהקדמה (י, ב). ובכ"מ. 12. ראה לקו"א ח"א פי"ד. ח"ב – חינוך קטן. 13. קרח יח, ז. 14. שבת נה, א. 15. מיכה ז, ח. 16. תהלים קיז, ב.

28 רבה, "לאור באור החיים", "אמת ה' לעולם". וזהו לשון זריעה
29 הנאמר בצדקה, – כמו "זרע צדקה" שבתחילת האגרת, או "זרעו
30 לכם לצדקה"¹⁷, להצמיח – ולגלות, כמו צמיחה שהיא הגילוי של
31 הזריעה, אמת העליון, "אמת ה'". ובפרט, בצדקה וחסד של אמת
32 שעושים עם ארץ חסד
33 חסד ותפלה
34 כימינו אמן, לקום מה
35 שבתוב¹⁸: "אמת מארץ
36 תצמח", – למטה זה "ארץ
37 ישראל" ולמעלה זה ספירת
38 ה"מלכות" הנקראת בשם
39 "ארץ", על ידי זריעה
40 הצדקה בה, – בארץ
41 ישראל, וחסד ורחמים
42 רבים הנאספים ונלקטים
43 לתוכה, הם מעוררים גם כן
44 חסדים עליונים הצפונים
45 ונעלים (בנסח אחר: בה),
46 כמו שכתוב¹⁹: – "מה רב
47 טובך אשר צפנת בו" –
48 לבוננה ולהקימה. – את
49 הארץ שלמטה ארץ ישראל,

50 ואת הארץ שלמעלה "מלכות דאצילות", היורדת להיות מקור
51 לנבראים ולעולמות שלמטה מעולם ה"אצילות", ויש להקימה
52 ולהעלותה, וזהו שכתוב²⁰: "בצדקה תבונני" – המוסב על כנסת
53 ישראל שלמטה ושלמעלה – "מלכות דאצילות" הנקראת "כנסת
54 ישראל".

1 עלינו חסדו בו". – שחסד ה' מתגבר על חושך העולם הזה, ובנפש
2 האדם הנמצאת בגוף – מאיר גילוי אור מה'. הרי, על כל פנים,
3 שהדרך להמשכת "אמת ה'", היא על ידי התעוררות רחמים רבים.
4 אך התעוררות רחמים רבים לפני ה' – צריכה להיות גם כן
5 באמת, וגם כשהוא
6 באמת שלו – איך יוכל על
7 ידי אמת שלו לעורר
8 רחמים עליונים מ"אמת
9 ה'" – כיוון שכאמור, כל
10 אמת של נברא היא "כלא"
11 לגבי האמת של הקב"ה. אך
12 העצה לזה היא מידת
13 הצדקה, שהיא מידת
14 הרחמים על מאן דלית
15 ליה מנרמיה – למי שאין לו
16 מעצמו כלום, להחיות רוח
17 שפלים בו, ובאתערותא
18 דלתתא – "בהתעוררות
19 שמלמטה" – אתערותא
20 דלעילא, – באה
21 "התעוררות מלמעלה", ה'
22 מעורר ישנים ומקיץ
23 נרדמים, הם בחינת רחמים רבים וחסדים עליונים הנעלמים,
24 שינה ותרדמה הם ענין של העלם ושל העלם עמוק יותר, כמו
25 למשל באדם כשהוא ישן כוחותיו הם בהעלם, לכן נקראים הרחמים
26 רבים והחסדים העליונים, שהם נעלמים בעצם – "ישנים" ו"נרדמים",
27 ואותם הקב"ה מעורר ומקיץ לצאת מההעלם אל הגילוי והארה

אגרת הקדש

עלינו חסדו בו. אך התעוררות ר"ר לפני ה' צ"ל ג"כ
באמת וגם כשהוא באמת שלו איך יוכל על ידי אמת
שלו לעורר רחמים עליונים מאמת ה'. אך העצה לזה
היא מידת הצדקה שהיא מידת הרחמים על מאן דלית
ליה מנרמיה להחיות רוח שפלים בו' ובאתערותא
אתערותא ה' מעורר ישנים ומקיץ נרדמים הם בחי'
רחמים רבים וחסדים עליונים הנעלמים לצאת מההעלם
אל הגילוי והארה רבה לאור באור החיים אמת ה'
לעולם (וזה) [וזהו] לשון זריעה הנאמר בצדקה להצמיח
אמת העליון אמת ה' ובפרט בצדקה וחסד של אמת
שעושים עם אה"ק תוכב"א לקיים מ"ש אמת מארץ
תצמח על ידי זריעה הצדקה בה וחסד ור"ר הנאספים
ונלקטים לתוכה הם מעוררים ג"כ חסדים עליונים הצפונים
ונעלמים (בנ"א בה) כמ"ש אשר צפנת בו' לכוננה
ולהקימה וז"ש בצדקה תכונני:

יום שלישי כ"ג מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קיא, ז. אשרינו... עד עמ' 222, ועלול וכו'.

נעימים לי, שכן, לפני כן הוא הרי אמר "אתה תומיך גורלי", אתה,
הקב"ה, תומך גורלי, שיהיה החלק הטוב. הרי שמוציאים אנו הלשון
"חלק" על גורל, על האלקות המאירה בנשמתו של יהודי. להבין
לשון "חלקנו" ו"גורלנו" – מדוע נקראת האלקות, המאירה
בנשמה של יהודי, בשם
"חלק" ו"גורל", משמעותו
של "חלק" יכולה להיות
שחלק אחד שזה לשני,
ואילו "גורל" משמעו חלק
שהוא יוצא מן הכלל, ורק
על פי גורל נקבע שחלק זה
יהיה למי שזוכה בגורל, צריך לבאר היטב לשון השגור: במאמר

55 ז. "אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו בו". – דברים
56 אלה אומרים בסדר התפלה שלפני "הודו" – בהקשר לקירוב
57 ולקשר של הקב"ה ובני ישראל, אנו אומרים – אשרי לנו, מה טוב
58 הוא חלקנו, ומה נעים הוא גורלנו (ומסיימים) ומה יפה ירושתנו.
59 הביטויים "חלק" ו"גורל"
60 מתייחסים להתגלות
61 האלקות ליהודי, וכמו
62 שכתוב: "ה' מנת חלקי וגו'". חבלים
63 ובוסים וגו'. (ולאחר מכן)²
64 כתוב: "חבלים נפלו לי"
65 וגו'. – חלקים בגורל³ נפלו
66 לי בו' (כפי שהוא מסיים "בנעימים", שהחלקים שנפלו לי בגורל,

17. הושע י, יב. וראה לקמן ס' ח. 18. תהלים פה, יב. 19. תהלים לא, כ. 20. ישע' נד, יד. 1. תהלים טז, ה. 2. שם, ו. 3. הרבי שליט"א מציין לתניא ח"א פ"ח. – שם מדובר, איך "אין סוף ב"ה" "מלוכב בבחי' חכמה שבנפש האדם יהי' מי שיהי' מישראל", "שהיא למעלה מן הדעת והשכל המובן". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לע"ע לא מצאתי אלא בתנחומא ס"פ תזריע, אבל בכ"כ מקומות אי' לכם (ב"ר פ"ב, ד. וש"נ. הובא בתו"א ל, רע"א) וכן "אין להם" (ברכות סג, ב). וי"ל שלא רצה להעתיק לי' נוכח וגם לא לי' רבים. וק"ל".

1 רבנותינו וברונם לברכה: "אין לו חלק באלהי ישראל", כי הנם
2 דלכאורה לא שייך לשון "חלק" כלל באלקות ויתברך, שאינו
3 מתחלק לחלקים חס ושלום. – הקב"ה הוא הרי פשוט בתכלית
4 הפשטות, ופשטות היא היפך מחלקים – הרי שלא שייך באלקות

5 הלשון "חלק", ובכל זאת
6 משתמשים חכמינו ז"ל
7 בביטוי "חלק" באלקות,
8 מכאן עלינו להבין, שלמרות
9 שאלקות הוא ענין של
10 פשטות, אך באלקות
11 המאירה ויורדת לנשמות
12 ישראל – שייך הלשון
13 "חלק", שכן, היא יורדת
14 בהתגלות של חלקים, כפי
15 שיסביר להלן. אך הענין, –
16 הוא, כמו שכתוב ביעקב:
17 "ויקרא לו אל אלהי
18 ישראל", פירוש – שכן,
19 בפשטות ישנם בפסוק כמה
20 דברים לא מובנים: א) עד
21 לפסוק זה, משתמשים
22 בפרשה זו בשם "יעקב",
23 ואילו כאן נאמר "אל-
24 אלקי ישראל". ב) מה היא
25 השייכות למה שכתוב לפני

26 זה "ויצב שם מזבח". ג) מה החידוש בענין "אל-אלקי ישראל". על
27 כך מסביר רבנו הזקן, שה"פירוש" בפסוק הוא: כי הנה באמת
28 הקדוש-ברוך-הוא בשמו בן הוא, – הוא, שהוא "קדוש", מובדל
29 ומרום מהעולם, הוא "ברוך הוא" – הוא נמשך ומתגלה (ברכה
30 מלשון המשכה והתגלות), שמה שהיה לפני זה "הוא", נסתר ונעלם,
31 ירד בהמשכה והתגלות, ובלשון רבנו הזקן: כי אף דאיהו מלא
32 כל עלמין עליונים ותחתונים – למרות שהוא ממלא כל העולמות,
33 העליונים והתחתונים, מיום המעלות – והמדרגות, עד מתחת
34 לארץ הלזו התמריה, – ממלא הקב"ה את כולם ונמצא בכל מקום
35 בשווה, שכן כאן אין הכוונה ב"ממלא כל עלמין" כפי שמוסבר בדרך
36 כלל בהקשר למדריגה באלקות המצומצמת בכל עולם בהתאם
37 למעלתו ולמדריגתו, אלא כאן הכוונה היא למה שהקב"ה ממלא
38 ונמצא בכל העולמות, כמו שכתוב: "הלא את השמים ואת
39 הארץ אני מלא" – "אני" ממש, דהיינו מהותו ועצמותו כביכול
40 ולא כבודו לבד, – כפי שכתוב במקום אחר: "מלא כל הארץ
41 כבודי", שם מדובר אודות ה"כבוד" שלו וההארה מאתו יתברך,
42 ואילו כאן, שכתוב "אני מלא" – הכוונה לעצמותו ומהותו יתברך.
43 למרות שהקב"ה במהותו ועצמותו ממלא ונמצא בכל
44 העולמות, אף-על-פי-כן הוא קדוש ומבדל מעליונים ותחתונים,
45 – לא רק מהעולמות והנבראים התחתונים – אלא גם מהעולמות

אגרת הקדש

העליונים, ואינו נתפס כלל בתוכם חס ושלום – שהעולמות
יפעלו בו שיהיה מושפע מהם, בתפיסת נשמת האדם בגופו על
דרך משל, – הנשמה הנתפסת בגוף, מושפעת מהשינויים שבגוף,
ואילו הוא יתברך אינו נתפס בעולמות, שתהיה להם חס ושלום

השפעה עליו, כמו
שמכאור במקום אחר
1 פאריכות⁸. ולזאת – ולכן,
2 כיוון שהקב"ה קדוש ומובדל
3 ולמעלה לגמרי מעולמות,
4 לא היו יכולים לקבל
5 חיותם ממהותו ועצמותו
6 לבדו כביכול, רק
7 התפשטות החיות אשר
8 הקדוש-ברוך-הוא מתייחס
9 עליונים ותחתונים הוא,
10 על דרך משל, כמו הארה
11 מאירה משמו ויתברך, –
12 שהשם עצמו הוא גם כן
13 הארה בלבד, ומהשם קורנת
14 ומאירה הארה, שהוא ושמו
15 אחד, – שלכן יש בכוח
16 הארה משמו להחיות כל
17 העולמות, וכמו שכתוב:
18 "כי נשגב שמו לבדו", –
שגם השם הוא "לבדו" –

למעלה מהעולם, רק יזיו ו"הודו" – של השם, על ארץ ושמים
וגו". – החיות של ארץ ושמים, היא הוד וזיו בלבד – הארה משמו,
שכאמור, השם כשלעצמו הוא גם כן הארה בלבד, כך שלמעשה
חיות העולמות והנבראים היא הארה מהארה. והארה זו
מתלבשת ממש בעליונים ותחתונים לחיותם, – כאן כבר
מדובר על התלבשות ממש. לא רק שהיא נמצאת בהם, אלא
התלבשות שהחיות מצומצמת ומותאמת בהתאם למדריגת העולם,
ומתאחדת עם העולם, ונתפסת בתוכם על ידי ממצעים רבים, –
מדריגות שהן כמו "ממוצעים" בין מדריגה עליונה ותחתונה, שכן, יש
להן שייכות גם למדריגות העליונות וגם למדריגות התחתונות, ולכן
משמשות הן "ממוצעים" לירידת השפע והחיות מהמדריגה העליונה
למדריגה התחתונה, וצמצומים רבים – צמצומים רבים בכמות,
שעל ידי כל צמצום, מתקטנים האור והחיות, וצמצומים, – צמצומים
שבאיכות הם חזקים ביותר, שהאור, לאחר הצמצום, הוא לא רק
קטן ומועט יותר, אלא הוא סוג אחר של אור מאשר האור שלפני
הצמצום, בהשתלשלות המדרגות – של העולמות, דרך עלה
ועלול וכו'. – שבעולם אחד עצמו יש סדר של "עילה" – סיבה –
ו"עלול" – מסובב, מדריגה אחת היא עילה וסיבה למדריגה
התחתונה שהיא "עלול" מה"עילה", הרי, אחרי כל הצמצומים
והירידות של האור, בא האור בעולמות באופן שהוא נתפס בהם.

יום רביעי כ"ד מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 222, והנה הארדה... עד עמ' 222, יספר מרוב.

44 לאין קץ ותכלית, והן הן גופי הלבבות פְּרִטוּת שְׂכָבֵל מְצוּה
45 שְׂאִין לָהֶם מִסְפָּר, – אין מספר לפרטי ההלכות שבכל אחת
46 מהמצוות, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב¹¹: "שֵׁשִׁים הָמָּה מַלְכוּת" – דורשים חכמינו
47 ז"ל¹²: הֵן ס' מִסְכָּתוֹת – הש"ס, כו', "וְעֵלְמוֹת אֵין מִסְפָּר" –
48 דורשים חכמינו ז"ל: הֵן

49 תְּחִלּוֹת כו', – שהן בלי
50 מספר, שֶׁהֵן הַמְשָׁכַת רִצּוֹן
51 הָעֲלִיּוֹן כו'. – וכיוון שהרצון
52 העליון הוא הרי בלי גבול,
53 כך גם פרטי ההלכות, שהם
54 פרטי המשכות מהרצון
55 העליון – הם בלי גבול. וכשם
56 שלגבי תרי"ג החלקים
57 הכלליים בהם מתחלקת
58 ההארה, אמר לעיל,
59 שבנשמה, הקולטת אותם,
60 ישנם תרי"ג ענינים, רמ"ח
61 אברים ושס"ה גידים, כך גם
62 לגבי פרטי ההמשכות
63 שמההארה, שהם בלי גבול
64 – יש לנשמות ישראל כלים
65 פרטיים לקלוט הפרטים
66 מהארה והמשכה זו. ובלשון
67 רבנו הזקן: וְכֵן הוּא מְמַשׁ
68 בְּנִשְׁמַת הָאָדָם. – שיש
69 לנשמה כלים לקליטת
70 הפרטים האינ־סופיים
71 מהמשכה והארה זו. כי
72 הֵנָּה, כָּל הַנִּשְׁמוֹת שֶׁפְּעוּלָם
73 הֵיוּ בְּלוּלוֹת בְּ – נשמתו של
74 אָדָם הָרָאוּשׁוֹן¹³, וְדֶרֶךְ כָּלֵל

75 הֵיחָה נִשְׁמָתוֹ – של אדם הראשון, נִחְלָקָה לְמִסְפָּר תְּרִי"ג: רמ"ח
76 אֲבָרִים וְשֵׁס"ה גִּידִים, אֵךְ דֶּרֶךְ פָּרִט נִחְלָקָה לְנִיצוּצוֹת אֵין מִסְפָּר,
77 שֶׁהֵן נִשְׁמוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל מִימּוֹת הָאָבוֹת וְהַשְׁבָּטִים עַד בִּיאַת
78 הַמְּשִׁיחַ וְעַד כְּבִלְלָה, שִׁינִיָּם אִזּוּ מֵה שְׁנֵאֲמָר¹⁴: "וְהָיָה מִסְפָּר בְּנֵי
79 יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם, אֲשֶׁר לֹא יִמָּד וְלֹא יִסְפָּר מֵרֵב"¹⁵. – מכל
80 האמור מובן, שנשמת אדם הראשון (המתחלקת לניצוצות אין ספור
81 של נשמות) היה בכוחה להכיל הפרטים האינ־סופיים מההמשכה
82 וההארה של הרצון העליון, האור והחיות האלקי הנמשך לנשמות
83 ישראל. להלן יסביר רבנו הזקן מה שהזכיר לעיל, שביעקב כתוב
84 "ויקרא לו אֵל אלקי ישראל", שגם ביעקב האירו בנשמתו כל
85 הפרטים מההארה האלקית, כפי ועל דרך שהיה הדבר באדם
86 הראשון. ובלשון רבנו הזקן:

1 וְהֵנָּה, הָאָרְה זו, אֵף שֶׁלְמַעְלָה – בעולמות העליונים ביותר
2 שלמעלה מהגבלה וגבול, הִיא מְאִירָה וּמְתַפְשֶׁטֶת בְּכַחְיָנָה בְּלִי
3 גְּבוּל וְתִכְלִית, – בלי גבול ובלי סוף, לְהַחְיֹת עוֹלָמוֹת נִעְלָמִים לְאֵין
4 קֵץ וְתִכְלִית, – גם סוגי עולמות אלה הם בלי גבול, וגם כל עולם מהם
5 הוא באופן של בלי גבול
6 ותכלית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
7 בְּאֶרְאָ רַבָּא¹⁰, – שישנם
8 עולמות נעלמים לאין קץ
9 ותכלית, אֵף-עַל-פִּיכֵן
10 בְּדִרְתָּה – ברדת ההארה –
11 לְמַטָּה עַל יְדֵי צִמְצוּמִים
12 רַבִּים לְהַחְיֹת הַנִּבְרָאִים
13 וְהַיְצוּרִים וְהַנִּעָשִׂים, –
14 הַנִּבְרָאִים שֶׁבְּעוֹלָמוֹת
15 "בְּרִיאָה", "יְצִירָה" ו"עֲשִׂיָּה".
16 מִכָּךְ מוּבֵן שֶׁלִּפְנֵי זֶה מְדוּבָר
17 אֹדוֹת עוֹלָם ה"אֲצִילוּת"
18 וְעוֹלָמוֹת אֵין-סוֹף שֶׁלְמַעְלָה
19 מְעוֹלָם ה"אֲצִילוּת", הִיא
20 נִחְלָקָה דֶּרֶךְ כָּלֵל לְמִסְפָּר
21 תְּרִי"ג, – 613, כְּנֶגֶד תְּרִי"ג
22 מְצוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁהֵן הֵן
23 תְּרִי"ג מִיְּדֵי הַמְשָׁכַת הָאָרְה
24 זוּ מְאִירָאֵין-סוֹף בְּדִרְתָּה
25 הוּא, לְהַאֲרִיךְ לְנִשְׁמַת הָאָדָם
26 הַבְּלוּלָה מִרְמ"ח – 248
27 אֲבָרִים וְשֵׁס"ה – 365 גִּידִים,
28 – שְׂבִיחַת הֵם תְּרִי"ג (613),
29 אֲשֶׁר בְּעֶבְרִית – בשביל
30 נִשְׁמָתוֹ שֶׁל יְהוּדִי, הוּא עֶקֶר
31 תִּכְלִית יְרִידָה וְהַמְשָׁכַת

32 הָאָרְה זוּ לְמַטָּה לְכָל הַנִּבְרָאִים וְהַיְצוּרִים וְהַנִּעָשִׂים, – הַנִּקְרָאִים
33 כּוֹלָם "מַטָּה", לְעוֹמֵת הַעוֹלָמוֹת שֶׁלְמַעְלָה מִהַגְּבֻלָּה, שֶׁתִּכְלִית כָּלֵן –
34 שֶׁל כָּל הַנִּבְרָאִים, הַנוֹצְרִים וְהַנִּעָשִׂים, הוּא הָאָדָם, כְּנֹדָע: – הִרִי,
35 לְמִדּוֹת שֶׁאֵלֶּקֶת הוּא פּוֹשֵׁט בְּתִכְלִית הַפְּשִׁיטוֹת, וְלֹא שִׁיךְ בִּאֲלֻקוֹת
36 עֵינֵן שֶׁל חֲלָקִים, אֵךְ, בְּהַאֲרָה הָאֲלֵקִית הַמְאִירָה בַּעוֹלָמוֹת לְמַטָּה
37 שֶׁעִיקָרָם וְתִכְלִיתָם הִיא נִשְׁמָתוֹ שֶׁל יְהוּדִי – שִׁיךְ הַעֵינֵן שֶׁל חֲלָקִים.
38 וּבִאֲוֶפֶן כָּלִי הֵם תְּרִי"ג (613) חֲלָקִים בְּהֵם מִתְחַלֶּקֶת הַהָאָרָה,
39 וּבְפִרְטוּת – יִסְבִּיר רַבְּנוּ הַזֶּקֶן לְהֵלֵן – מִתְחַלֵּק כָּל אֶחָד מִחֲלָקִים אֵלֶּה,
40 לְהַרְבֵּה חֲלָקִים פְּרִטִּים.
41 וְהֵנָּה, מִסְפָּר זֶה – תְּרִי"ג (613) – כְּנֶגֶד תְּרִי"ג מְצוֹת הַתּוֹרָה, הוּא
42 בְּדִרְתָּה כָּלֵל, – באופן כללי מתחלקת ההארה לתרי"ג (613) חלקים,
43 אֲבָל בְּדִרְתָּה פְּרִט – הֵנָּה כָּל מְצוּה וּמְצוּה מִתְחַלֶּקֶת לְפָרִטִּים רַבִּים

אגרת הקדש

והנה הארה זו אף
שלמעלה היא מאירה ומתפשטת בבחי' בלי גבול
ותכלית להחיות עולמות נעלמים לאין קץ ותכלית
כמ"ש באדרא רבא אעפ"כ ברדתה למטה ע"י צמצומים
רבים להחיות הנבראים והיצורים והנעשים היא נחלקת
דרך כלל למספר תרי"ג כנגד תרי"ג מצות התורה שהן
הן תרי"ג מיני המשכות הארה זו מאור א"ס ב"ה להאיר
לנשמת האדם הכלולה מרמ"ח אברים ושס"ה גידים
אשר בעבורה הוא עיקר תכלית ירידת והמשכת
הארה זו למטה לכל הנבראים והיצורים והנעשים
שתכלית כולן הוא האדם כנודע:

והנה מספר זה הוא בדרך כלל. אבל בדרך פרט
הנה כל מצוה ומצוה מתחלקת לפרטים רבים
לאין קץ ותכלית והן הן גופי הלכות פרטיות שבכל
מצוה שאין להם מספר כמ"ש ששים המה מלכות
הן ס' מסכתות כו' ועלמות אין מספר הן ההלכות
כו' שהן המשכת רצון העליון כו' וכן הוא ממש
בנשמת האדם כי הנה כל הנשמות שבעולם היו
כלולות באדרה"ר ודרך כלל היתה נשמתו נחלקת
למספר תרי"ג רמ"ח אברים ושס"ה גידים אך דרך
פרט נחלקת לניצוצות אין מספר שהן נשמות כל
ישראל מימות האבות והשבטים עד ביאת המשיח
ועד בכלל שיקוים אז מ"ש והיה מספר בני כחול
הים אשר לא ימד ולא יספר מרוב.

היתה נשמתו – של אדם הראשון, נִחְלָקָה לְמִסְפָּר תְּרִי"ג: רמ"ח
אֲבָרִים וְשֵׁס"ה גִּידִים, אֵךְ דֶּרֶךְ פָּרִט נִחְלָקָה לְנִיצוּצוֹת אֵין מִסְפָּר,
שֶׁהֵן נִשְׁמוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל מִימּוֹת הָאָבוֹת וְהַשְׁבָּטִים עַד בִּיאַת
הַמְּשִׁיחַ וְעַד כְּבִלְלָה, שִׁינִיָּם אִזּוּ מֵה שְׁנֵאֲמָר¹⁴: "וְהָיָה מִסְפָּר בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם, אֲשֶׁר לֹא יִמָּד וְלֹא יִסְפָּר מֵרֵב"¹⁵. – מכל
האמור מובן, שנשמת אדם הראשון (המתחלקת לניצוצות אין ספור
של נשמות) היה בכוחה להכיל הפרטים האינ־סופיים מההמשכה
וההארה של הרצון העליון, האור והחיות האלקי הנמשך לנשמות
ישראל. להלן יסביר רבנו הזקן מה שהזכיר לעיל, שביעקב כתוב
"ויקרא לו אֵל אלקי ישראל", שגם ביעקב האירו בנשמתו כל
הפרטים מההארה האלקית, כפי ועל דרך שהיה הדבר באדם
הראשון. ובלשון רבנו הזקן:

הָאָרְה זוּ לְמַטָּה לְכָל הַנִּבְרָאִים וְהַיְצוּרִים וְהַנִּעָשִׂים, – הַנִּקְרָאִים
כּוֹלָם "מַטָּה", לְעוֹמֵת הַעוֹלָמוֹת שֶׁלְמַעְלָה מִהַגְּבֻלָּה, שֶׁתִּכְלִית כָּלֵן –
שֶׁל כָּל הַנִּבְרָאִים, הַנוֹצְרִים וְהַנִּעָשִׂים, הוּא הָאָדָם, כְּנֹדָע: – הִרִי,
לְמִדּוֹת שֶׁאֵלֶּקֶת הוּא פּוֹשֵׁט בְּתִכְלִית הַפְּשִׁיטוֹת, וְלֹא שִׁיךְ בִּאֲלֻקוֹת
עֵינֵן שֶׁל חֲלָקִים, אֵךְ, בְּהַאֲרָה הָאֲלֵקִית הַמְאִירָה בַּעוֹלָמוֹת לְמַטָּה
שֶׁעִיקָרָם וְתִכְלִיתָם הִיא נִשְׁמָתוֹ שֶׁל יְהוּדִי – שִׁיךְ הַעֵינֵן שֶׁל חֲלָקִים.
וּבִאֲוֶפֶן כָּלִי הֵם תְּרִי"ג (613) חֲלָקִים בְּהֵם מִתְחַלֶּקֶת הַהָאָרָה,
וּבְפִרְטוּת – יִסְבִּיר רַבְּנוּ הַזֶּקֶן לְהֵלֵן – מִתְחַלֵּק כָּל אֶחָד מִחֲלָקִים אֵלֶּה,
לְהַרְבֵּה חֲלָקִים פְּרִטִּים.
וְהֵנָּה, מִסְפָּר זֶה – תְּרִי"ג (613) – כְּנֶגֶד תְּרִי"ג מְצוֹת הַתּוֹרָה, הוּא
בְּדִרְתָּה כָּלֵל, – באופן כללי מתחלקת ההארה לתרי"ג (613) חלקים,
אֲבָל בְּדִרְתָּה פְּרִט – הֵנָּה כָּל מְצוּה וּמְצוּה מִתְחַלֶּקֶת לְפָרִטִּים רַבִּים

10. זח"ג קכז, ב ואילך. 11. שה"ש ו, ח. 12. שהש"ר שם. ובכ"מ. 13. ראה ב"ר פ"מ, ב. ובכ"מ. 14. הושע ב, א. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "סיום מפסק אחר" (שם טז, י).

יום חמישי כ"ה מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 222, והנה שופר'... עד עמ' קיב, כמ"ש במ"א.

- 1 והנה, שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון¹⁶, - יופיו
- 2 ושלמותו של יעקב הוא כעין יופיו ושלמותו של אדם הראשון,
- 3 שתקנו - יעקב, חטא אדם הראשון, והיתה נשמתו גם בן
- 4 כלולה מכל הנשמות שבש"א, מעולם ועד עולם, - כלומר,
- 5 גם הנשמות מ"עלמא
- 6 דאתכסיא" (מהעולמות
- 7 המכוסים), וגם הנשמות
- 8 מ"עלמא דאתגליא" דאתגליא
- 9 (מהעולמות הגלויים) היו
- 10 כולן כלולות בנשמתו של
- 11 יעקב, והיה מרבה
- 12 לתורה שלמעלה,
- 13 שנקראת בשם "אדם", -
- 14 "זאת התורה אדם¹⁷, כמו
- 15 שכתוב¹⁸: "ועל דמות
- 16 תבא דמות במראה
- 17 אדם וכו'", - שהכוונה
- 18 היא ל"תורה", כפי שמוכח
- 19 בתורת הקבלה¹⁹. וכמו
- 20 שכתוב²⁰: "וזאת לפני
- 21 ב"ש"א כו" - וזאת
- 22 בפנימיותם של ישראל,

- אין סוף המלוכש בתורה, להאיר בבהינת גלוי בנשמתו, וכמו
- שכתוב²²: "אל ה' ויאר לנו", - הרי ש"א"ל הוא לשון הארה,
- וזהו "ויקרא לו א"ל אלקי ישראל", שיעקב קרא והמשיך להתגלות
- מההארה הכללית של אור אין סוף, הכלל המכיל בתוכו כל
- הפרטים שבתורה ומצוות -
- שהתגלות תאיר בנשמתו.
- ואחריו כל ישרי לב²³, -
- אלה שהאור האלקי המאיר
- במוחם בא בלבם ואשר יש
- להם התעוררות של אהבת
- ה' ויראת ה', המכניסה חיות
- בלימודם תורה ובקיומם
- מצוות, העוסקים בתורה
- ובמצוות, מאיר אור ה'
- אין-סוף ב"ש"א
- בבהינת גלוי בנשמתם, -
- "הארה" זו נקראת "חלקינו"
- (אשרינו מה טוב חלקינו),
- כלומר, ההארה האלקית
- הפרטית המאירה על ידי
- כל מצוה, שהיא חלק
- מההארה הכללית. וכפי
- שהוסבר לעיל, שהארה זו כשהיא יורדת למטה, היא באופן של
- התחלקות לתר"ג (613) חלקים וכו' - הרי החלק שמההארה
- האלקית מאיר בנשמה של יהודי המקיים מצוה, ועל כך נאמר
- "אשרינו מה טוב חלקינו". וזמן גלוי זה ב"ת"ר שאת ויתר עז
- ההארה ב"ת"ר הוא בשעת התפלה, כמו שמבואר
- במקום אחר²⁴. - שכן, על ידי סולם התפלה עולים מעשי המצוות
- של יהודי, ועל ידי הסולם נמשכת ההארה האלקית והתגלות
- שבעקבותיה. עד כאן הסביר רבנו הזקן הלשון "חלקינו".

אגרת הקדש

והנה שופריה

דיעקב מעין שופריה דאדה"ר שתיקן חטא אדה"ר והיתה נשמתו ג"כ כלולה מכל הנשמות שבש"א מעולם ועד עולם והיה מרכבה לתורה שלמעלה שנק' בשם אדם כמ"ש ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם וכו' וכמ"ש וזאת לפנים בישראל כו' אין זאת אלא תורה כו' שהיתה כלולה ומלוכשת בנשמת ישראל סבא הכלולה מכל הנשמות וזהו ויקרא לו אל אלקי ישראל. אל לשון המשכת ההארה מאור א"ס ב"ה מההעלם אל הגילוי להאיר בבחי' גילוי בנשמתו וכמ"ש אל ה' ויאר לנו ואחריו כל ישרי לב העוסקים בתורה ובמצוות מאיר אור ה' א"ס ב"ה בבחינת גילוי בנשמתם וזמן גילוי זה ביתר שאת ויתר עז ההארה במוחם ולבם הוא בשעת התפלה כמ"ש במ"א.

- 23 "אין זאת אלא תורה כו'", - ש"זאת", תורה, היה מקודם
- 24 בישראל, שהיתה כלולה ומלכשת בנשמת "ישראל כבא", -
- 25 המוסב על יעקב אבינו למטה הנקרא "ישראל סבא", וכן על שורשו
- 26 למעלה שגם כן נקרא "ישראל סבא", הכלולה - נשמת "ישראל
- 27 סבא" כלולה מכל הנשמות. - והוא היה כלי לאור התורה. וזהו
- 28 "ויקרא לו אל אלהי ישראל" - "אל" לשון המשכת - שכן,
- 29 השם א"ל רומז על מדת החסד, המשכה והשפעה, התארה
- 30 מאור-אין-סוף ב"ש"א מההעלם אל הגלוי, - הכוונה לאור

יום שישי כ"ו מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קיב, והנה אף... עד עמ' קיב, הגורל ממש:

- 61 להלן יסביר הלשון "מה נעים גורלינו", שגורל הרי מורה על חלק
- 62 יוצא מן הכלל ורק על פי גורל זוכים בחלק היפה. ובלשון רבנו
- 63 הזקן: והנה, אף שגלוי - אלקי, זה על ידי עסק התורה והמצוות
- 64 הוא שונה לכל נפש
- 65 מישראל בדרך כלל, כי
- 66 תורה אחת ומשפט אחד
- 67 לכלנו - כל יהודי מחוייב
- 68 בתורה ומצוות, ומצד
- 69 ההארה שלמעלה הנמשכת
- 70 על ידי התורה והמצוות,

- היא נמשכת לכל אחד מישראל בשוה, אף-על-פי-כן בדרך פרט
- אין כל הנפשות או - המדריגה שלמעלה ממנה, הרוחות ה' - או
- המדריגה שלמעלה ממנה, הנשמות שוות פענן זה - בהארה
- והתגלות האלקית המאירה
- להם על ידי תורה וקיום
- מצוה, לפי עת וזמן גלגולם
- ובואם בעולם הזה, -
- מרבית הנשמות של
- דורותינו אלה הן הרי
- נשמות שהיו כבר בעולם זה

אגרת הקדש

והנה אף שגילוי זה ע"י עסק התורה

והמצוות הוא שוה לכל נפש מישראל בדרך כלל כי תורה אחת ומשפט א' לכולנו אעפ"כ בדרך פרט אין כל הנפשות או הרוחות והנשמות שוות בענין זה לפי עת וזמן גלגולם ובואם בעוה"ז וכמאור"ל אבוכר במאי

16. ב"מ פד, א. ובכ"מ. 17. חוקת יט, יד. 18. יחזקאל א, כו. 19. ראה זח"א עא, ב ואילך. 20. רות ד, ז. 21. זח"ג פא, ב. 22. תהלים קיח, כו. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דישראל אותיות ישראל" (ראה לקו"ת שלח מ, ג). 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקמן סכ"ד".

באופן אחר, ההתגלות האלקית, ונדרשת זהירות מיוחדת וחזקה
יותר במצוות פרטיות מסויימות? **מָכַל מְקוֹם לֹא נִצְרָכָה** – הזהירות
המיוחדת במצווה מסויימת, **אֵלָּא לְהַעֲדִיפָה וְזִהֲרוּת וְזִרְיוֹת יִתְרָה**,
בֵּיתֵר שְׂאֵת וְיִתֵּר עֵז, כְּפֹלָה וּמִכְפֻּלָּה, לְמַעַל מַעַל מִזִּהֲרוּת
שְׂאֵר הַמִּצְוֹת. וְזֶהוּ שְׂאֵמֶר
"בְּמֵאֵי הוּי וְזִהֵר מִפִּי" –
"מִפִּי" – יותר, **דִּיקָא**. –
דוקא, שכן, זהירות צריכה
להיות בכל המצוות,
השאלה כאן היא: באיזו
מצוה היה זהיר יותר. **וְהִנֵּה**,
יִתְרוֹן הָאֵזֶר הַזֶּה הַפְּרָטִי
לְנִשְׁמוֹת פְּרָטִיּוֹת – שבהן
מאיר האור שמדממה ביתר
התגלות, **אֵינוֹ בְּבִחִינַת**
טַעַם וְדַעַת מְשֻׁג, אֲלָּא
לְמַעַל מִבְּחִינַת תְּדַעַת, –
וההבנה, **שֶׁכֶּךָ עָלָה**
בְּמַחֲשָׁבָה לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, –
שבנשמה מסויימת יאיר האור של מצוה מסויימת בהארה והתגלות
מיוחדת. **וְדוֹגְמָתוֹ לְמַטָּה הוּא בְּחִינַת תְּהוֹרָל מְשֻׁשׁ** – שגם הוא
אינו על פי טעם ושכל, מדוע זוכה בגורל זה או אחר, אלא כך נקבע
מלמעלה, כמו שכתוב²⁹: "בחוק יוטל את הגורל ומה כל משפטו",
שהגורל יפול בחלק של זה או זה, הרי זה הענין של "מה נעים
גורלינו", שהחלק היפה מה שישנה התגלות אלקית מיוחדת מענין
מסויים של תורה ומצוות, לנשמה מסויימת, הוא ענין של "גורל"
שלמעלה מטעם ודעת.

וירדו שוב לעולם הזה כדי לתקן ענין מסויים, הרי לפי הזמן והתקופה
שהנשמה מתגלגלת ויורדת לעולם זה – באופן כזה מאירה לה
מלמעלה ההארה וההתגלות האלקית שעל ידי מצוה זו או זו.
ו**כְּמֵאֵמֶר רַבּוֹתֵינוּ וְזִרְיוֹנָם לְכִרְכָּח²⁵: "אֲבוּךָ בְּמֵאֵי הוּי וְזִהֵר מִפִּי,**
אִמֶּר לִיָּה בְּצִיצִית כו." –
"אביך במה היה זהיר יותר?"
וענה לו: **"במצות ציצית"**.
הרי, שבמצות ציצית האירה
לו התגלות אלקית מיוחדת,
שלבן היה זהיר בקיומה יותר
מאשר במצוות אחרות, וכפי
הפירוש²⁶: **"במאי הוּי וְזִהֵר**
טפ"י – במה האיר לו יותר
האור האלקי. **וְכֵן אֵין פֶּל**
הַדּוֹרוֹת²⁷ שְׁוִין. – לא זו
בלבד שישנם שינויים בין
נשמה אחת לשנייה, אלא
ישנם גם שינויים מצד
הדורות, שהיו דורות
שעבודתם העיקרית היתה ענין התורה, ודורות שעבודתם העיקרית
היתה ענין הצדקה וכי²⁸, שכן, לנשמות שבאותם דורות האירה
התגלות מיוחדת בענינים אלה. **כִּי כְמוֹ שְׂאֵבְרֵי הָאָדָם, כָּל אֲבֵר**
יֵשׁ לוֹ פְּעֻלָּה פְּרָטִית וּמִיָּחֶדֶת, הָעֵין לְרֵאוֹת וְהָאֵזֶן לְשִׁמְעַת, כָּךְ
כָּל מִצְוָה – הנקראות "אברין דמלכא"²⁹ – "אברי המלך", **מֵאִיר**
אֹזֶר פְּרָטִי וּמִיָּחֵד מֵאֹרֵז־אֵינוֹסוֹף בְּרוּךְ-הוּא. וְאֵף שֶׁכָּל נֶפֶשׁ
מִיִּשְׂרָאֵל צְרִיכָה לְבֹא בְּגִלְגּוֹל לְקִים כָּל תְּרִי"ג מִצְוֹת, – כיצד
מתאים, איפוא, לומר, שלנשמה של זמן זה ודורות אלה מאירה,

יום שבת קודש כ"ז מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 224, ח. זורע צדקות... עד עמ' 226, בחו"ל וד"ל:

אֲחִיָּה פְּנִיךָ. פְּרוּשׁ, – מה שהוא קורא לתפלה "אחזה פניך",
ומדוע זה דוקא על ידי ההכנה של צדקה, **כִּי גִלּוּי אֱלֹקֵינוּ יִתְבָּרֵךְ**
הַמִּתְגַּלֶּה בְּמַחֲשָׁבָתוֹ שֶׁל
אָדָם וְכוֹנֵנוֹ בְּתַפְלָתוֹ, כָּל
חַד לְפִי שְׁעוּרָא דִּילִיָּה, –
כל אחד לפי שיעורו, הוא
בתורת צדקה ו"חסד ה'
מְעוֹלָם וְעַד עוֹלָם עַל
יְרֵאֵו כו." – שמאירה
ויורדת מהעולם העליון
לעולם התחתון התגלות
אלקית על יראי השם,
פְּלוּמֶה, שְׂאוֹר ה' אֵינוֹסוֹף
בְּרוּךְ-הוּא הַמֵּאִיר לְמַעַל

ח. **"זורע צדקות, מצמיח ישועות"**. – מלשונות סדר התפלה.
הנה מה שכתוב לשון **"זריעה"** בְּמִצְוַת הַצִּדְקָה, וְכֵמוֹ
שֶׁכְּתוּב בְּפִסְקוֹ: "זָרְעוּ
לָכֶם לְצִדְקָה כו", –
ומסיים: **"קצרו לפי חסד"**,
שיקצרו את פרי הזריעה לפי
מדת החסד, ויבן על פי מה
שְׂאֵמֶר רַבּוֹתֵינוּ וְזִרְיוֹנָם
לְכִרְכָּח: **"רַבִּי אֶלְעָזִר**
יְהִיב פְּרוּטָה לְעֵנִי וְיִתֵּן
מִצְלָי, – ר' אלעזר נתן
פרוטה (צדקה) לעני ולאחר
מכן התפלל, **דְּבַתִּיב: –**
שכן, כתוב: **אֲנִי בְּצִדְקָה**

אגרת הקדש

ח זורע צדקות מצמיח ישועות הנה מ"ש

לשון זריעה במצות הצדקה וכמ"ש

בפסוק זרעו לכם לצדקה כו. יובן ע"פ מה שארז"ל

ר"א יהיב פרוטה לעני והדר מצלי דכתיב אני בצדק

אחזה פניך פי' כי גילוי אלקותו יתברך המתגלה

במחשבתו של אדם וכוונתו בתפלתו כל חד לפום

שיעורא דיליה הוא בתורת צדקה וחסד ה' מעולם

ועד עולם על יראיו כו' כלומר שאור ה' א"ס ב"ה

המאיר למעלה בעולמות עליונים בהארה רבה בבחי'

25. שבת ק"ה, ב. 26. ראה ספר השיחות תש"ב ע' 21. סה"מ תש"א ע' 240. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה נכלל ב"עת וזמן" דלעיל. ויש לחפש בכת"י דאגה"ק אולי צ"ל 'המצוות'. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אגה"ק ס"ה, ס"ט". 29. תקו"ז ת"ל. 30. משלי טז, לג. 1. הושע י, יב. 2. ב"ב י, א. 3. תהלים י"ז, טו.

1 בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים, בְּהָאֲרֶה רַבָּה בְּכַחֲנִית גִּלּוֹי רַב - בכמות,
2 וְעֵצוֹם, - באיכות, עַד שְׁבָאֲמָת - הנבראים שבעולמות העליונים,
3 הֵן בְּמִלִּין בְּמִצִּיאוֹת וּכְלֹא מִמֶּשׁ חֲשִׁיבֵי קָמִיָּה - שהם חשים
4 בביטולם ואיך שאין הם נחשבים לכלום לגבי יתברך, וְנִכְלָלִין
5 בְּאוּרֵי יִתְבָּרֵךְ, וְהֵן הֵן
6 הַהִיכָלוֹת עִם הַמַּלְאָכִים
7 וְהַנְּשֻׁמוֹת שֶׁבָּהֶן,
8 הַמְּבֹאֲרִים בְּזֶהֱרַר הַקִּדּוּשׁ
9 בְּשִׁמּוֹתָם לְמִקְוֹמוֹתָם
10 בְּסִדְרֵי הַתְּפִלָּה שֶׁסִּדְּרוּ לָנוּ
11 אֲנִשִּׁי בְּנֶסֶת הַתְּפִלָּה, -
12 בסדר התפלה מרומים
13 הַהִיכָלוֹת וְהַמַּלְאָכִים
14 וְהַנְּשֻׁמוֹת שְׁבָהֶם, הֵנָּה מִשָּׁם
15 - מִהַתְגַּלּוּת הַאֲלִקִּית
16 הַמְּאִירָה בָּהֶם בַּעֲלֻמוֹת
17 הָעֲלִיּוֹנִים. מְאִיר הָאוֹר בִּי
18 מִזֶּה לְעוֹלָם הַשְּׁפָלָה הַזֶּה,
19 עַל "רְאֵי ה' וְחוֹשְׁבֵי -
20 מִתְּבוֹנִים בִּישְׁמוֹ",
21 הַחֲפָצִים לְעִבְדוֹ בְּ"עֲבוֹדָה
22 שְׂבֻלָּב זֶה תְּפִלָּה", -
23 הַנִּקְרָאת "עֲבוֹדָה שְׂבֻלָּב",
24 וְכִמּוֹ שְׁבָתוֹבִי: "וְה' יִגִּיהַ
25 חֲשָׁבִי". - שְׁבָתוֹבִי הַשְּׁפָל
26 הַזֶּה שֶׁהוּא עוֹלָם חֲשׁוֹךְ
27 שְׁאִינוּ מְאִיר בּוֹ גִּילּוֹי
28 אֲלִקוֹת, "הוֹי יִגִּיהַ חֲשָׁבִי",
29 יֵאִיר הָאוֹר שֶׁל שֵׁם הוֹי אֵת
30 הַחֲשׁוֹךְ שֶׁלִּי. וְהֵנָּה, יִרְדֶּת
31 הָאֲרֶה זֶה לְמַטָּה לְעוֹלָם הַזֶּה, נִקְרָאת בְּשֵׁם "חֶסֶד ה'", - שֶׁכֵּן,
32 זֶה בָּא עַל יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל יְהוּדִי, אֲךָ הַעֲבוֹדָה עֲצֻמָּה אֵינָה בַּעֲרֵךְ
33 כֹּל שֶׁתִּמְשִׁיךְ הַמִּשְׁכָּה זֶה, אֲלֹא זֶה עֵנִין שֶׁל "חֶסֶד ה'" הַמְּאִיר
34 לַיהוּדִי גִילּוֹי זֶה, הַמְּבֹאֲרָה - "חֶסֶד ה'" מְכוּנָה, בְּשֵׁם "מִיִּם",
35 הַיּוֹרְדִים מִמָּקוֹם גָּבוֹה לְמָקוֹם נָמוֹךְ בּוֹ: - כִּמוֹ טַבַּע הַמִּיִּם
36 לִרְדֹת מִמָּקוֹם גָּבוֹה לְנָמוֹךְ, כִּי יוֹרֵד אוֹר ה' מִהַעֲלֻמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים
37 אֶל הָעוֹלָם הַשְּׁפָל, "חֶסֶד ה'" זֶה נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי "אַתְעֲרוּתָא דִּלְתַּתָּא"
38 - הַהֲתַעֲרוּרוֹת מִלְּמַטָּה - מִהַחֲסֵד וְהַצְדָּקָה שִׁיהוּדִי עוֹשֶׂה, שֶׁלֹּכַן
39 "אַחֲזֶה פִּנְיִךְ", רֵאִיתִי הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל אֲלִקוֹת לַיהוּדִי תַּפְלָתוֹ - בָּא
40 אַחֲרֵי "בְּצִדְקָה", אַחֲרֵי נִתְיֵנָה פְּרוּטָה לַעֲנִי, כִּדִּי לְהַמְשִׁיךְ אֶת הַחֲסֵד
41 שֶׁלְמַעֲלָה עַל יְדֵי הַחֲסֵד שֶׁלְמַטָּה. בְּרַם, לְכַאוּרָה, כִּיּוֹן שֶׁהֵאֲרַת גִּילּוֹי
42 זֶה הוּא בֵּין כֹּה עֵנִין שֶׁל צְדָקָה וְחֶסֶד שֶׁלְמַעֲלָה - הִרִי זֶה יִכּוֹל
43 לְהֵאִיר גַּם בְּלִי ה"אַתְעֲרוּתָא דִּלְתַּתָּא" - הַהֲתַעֲרוּרוֹת מִלְּמַטָּה -
44 מִהַחֲסֵד שֶׁל הָאָדָם לְמַטָּה? מִסְבִּיר רַבְּנּוּ הוֹקֵן, שֶׁגַּם לְמַעֲלָה יִשְׁנָה
45 מִדַּת הַגְּבוּרָה וְהַצְמָצוֹם, לְצַמְצֵם וּלְכַסּוֹת עַל אוּרֵי יִתְבָּרֵךְ, לִכֵּן
46 זְקוּקִים לְחֶסֶד וְצְדָקָה שֶׁל הָאָדָם כִּי אַתְעֲרוּתָא דִּלְתַּתָּא לְחֶסֶד ה'.

אגרת הקדש

47 כִּדִּי שְׁמַדַּת הַגְּבוּרָה וְהַצְמָצוֹם לֹא תִימְנַע אֶת הַהֲתַגְלוֹת הַאֲלִקִּית
48 לַיהוּדִי בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, וּבִלְשׁוֹן רַבְּנּוּ הוֹקֵן:
49 וְהֵנָּה, מוֹדַעַת זֹאת, - יְדוּעַ הַדְּבַר, שֶׁיֵּשׁ לְמַעֲלָה גַּם בֵּין מִדַּת
50 הַגְּבוּרָה וְהַצְמָצוֹם, לְצַמְצֵם וּלְהַסְתִּיר אוּרֵי יִתְבָּרֵךְ לְכָל יִתְגַּלָּה
51 לְתַתְּחוֹנִים. - לְנִבְרָאִים
52 הַתַּחְתּוֹנִים, הִרִי, כִּיצַד,
53 אִיפּוּא, מְאִיר "חֶסֶד ה'",
54 בִּשְׁעָה שֶׁקִּיַּמַּת מִדַּת הַגְּבוּרָה
55 וְהַצְמָצוֹם הַמְּפַסִּיקָה אֶת
56 הַהֲתַגְלוֹת? אִךְ הַכֹּל תְּלִוִי
57 בְּ"אַתְעֲרוּתָא דִּלְתַּתָּא", -
58 בַּהֲתַעֲרוּרוֹת שֶׁלְמַטָּה.
59 שְׂאֵם הָאָדָם מִתְּנַהֵג
60 בְּחִסְדֵּיּוֹת - בְּמִדַּת הַחֶסֶד,
61 לְהַשְׁפִּיעַ חַיִּים וְחֶסֶד בּוֹ -
62 שֶׁהוּא נוֹתֵן צְדָקָה הַמְּקִימַת
63 אֶת הָעֲנִי בַחַיִּים, בְּךָ מְעוֹרֵר
64 לְמַעֲלָה, - שְׁתוּמֶשֶׁךְ מִדַּת
65 הַחֶסֶד שֶׁלְמַעֲלָה בַּהֲתַגְלוֹת
66 הַאֲלִקִּית אֵלָיו, בְּכִמוֹ שְׂאֵמָרֵי
67 רַבּוֹתֵינוּ וְכִרּוֹנֵם לְבִרְכָּהּ:
68 "בְּמִדַּת שְׂאֵדָם מוֹדֵר - בָּה
69 מוֹדֵרִין לוֹ". - וְכֹאשֶׁר הוּא
70 מִתְּנַהֵג בְּמִדַּת הַחֶסֶד -
71 מִתְּנַהֵגִים אִתּוֹ כִּי גַם
72 מִלְּמַעֲלָה, שְׁנוּתִיִּם לוֹ חֶסֶד
73 שֶׁלְמַעֲלָה. אֲלֹא דִּלְכַאוּרָה
74 זֶה אֵינָה מִן הַמִּדָּה, - שֶׁל
75 אוֹתוֹ עֵנִין, בִּי אִם לְהַשְׁפִּיעַ
76 לוֹ חַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא לְכָד
77 בְּגִיָּד מִה שְׂהוּא מְשַׁפִּיעַ חַיִּי עוֹלָם הַזֶּה, - שׁוֹה שֶׁכֵּר מִתַּאֲמִים -
78 שְׁבִשְׁעָה שֶׁהוּא מְשַׁפִּיעַ עֵנִין שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁלּוֹ, עֵנִין שֶׁל חַיִּים גְּשָׁמִיִּים -
79 מַעֲנִיקִים לוֹ, בְּאוֹתָהּ מִדָּה, גַּם הַשֶּׁכֶר בַּעֲנִין שֶׁל עוֹלָם, פֶּרֶט לִכְךָ שׁוֹה
80 בַּעֲלֻם נַעֲלָה יוֹתֵר, עוֹלָם הַבָּא, אֲכָל לֹא לְהַשְׁפִּיעַ לוֹ חַיִּי הָאֲרֶת אוֹר
81 ה' [נִסָּח אַחֵר: אֵינְסוֹף בְּרוּךְ-הוּא] מִמֶּשֶׁ, - עֵנִין שֶׁל "אֵין סוֹף",
82 שֶׁלְמַעֲלָה לְגַמְרֵי מ"עוֹלָם", שְׂאִיִּיר וְיִגִּיהַ חֲשָׁבִי - הַחֲשׁוֹךְ שֶׁלּוֹ,
83 בְּ"עֲבוֹדָה שְׂבֻלָּב זֶה תְּפִלָּה", שֶׁהִיא בְּחִינַת וּמְדִרְגַּת תְּשׁוּבָה עֲלֵאָה
84 - תְּשׁוּבָה עֲלִיּוֹנָה, בְּגִיָּדָה⁸, - הִרִי אֵין זֶה "מִן הַמִּדָּה" לְהַשְׁפִּיעַ לוֹ זֹאת,
85 שְׁחֲרִי הִיא - ה"תְּשׁוּבָה הַעֲלִילָאִית" הִיא לְמַעֲלָה מְעַלָּה מִכָּל חַיִּי
86 עוֹלָם הַבָּא, בְּכִמוֹ שְׂאֵמָרֵי רַבּוֹתֵינוּ וְכִרּוֹנֵם לְבִרְכָּהּ: "יִפְהָ שְׁעָה
87 אַחַת בְּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים מוֹבִיִּים בּוֹ", - בַּעֲלֻם הַזֶּה מִכָּל חַיִּי הָעוֹלָם
88 הַבָּא, וְכִמוֹ שְׁנֵתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר¹⁰ בְּאֲרִיכוֹת, דְּעוֹלָם הַבָּא אֵינוֹ
89 אֲלֹא זֶה וְהָאֲרֶה וְכוּ': - הָאֲרֶה מ"אוֹר ה'", הַנִּקְרָא "זִיו הַשְּׁכִינָה".
90 וְאֵילוֹ עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה "לּוֹקָחִים" אֶת הַקְּב"ה עֲצֻמוֹ, הִרִי שֶׁהַהֲתַגְלוֹת
91 שְׁבִשְׁעַת הַתְּפִלָּה הִיא לְמַעֲלָה מִמֶּלֶךְ חַיִּי עוֹלָם הַבָּא, וְהִרִי אֵין זֶה "מִן
92 הַמִּדָּה" שֶׁעַל יְדֵי צְדָקָה וְחֶסֶד תֵּאִיר לוֹ הַתְּגַלּוֹת אֲלִקִּית זֶה?

1 אִךְ הַעֲנִין הוּא עַל דֶּרֶךְ מַשָּׁל, כְּמוֹ שְׁזוֹרְעִין זְרָעִים – שֶׁל תְּבוּאָה
2 או חֹטֵה וּכְדוּמָה, אוּ נֹמְעִין פְּרָעִין, – שֶׁל עֵץ פְּרִי שִׁיעֲמַח מִמֶּנּוּ
3 אֵילָן, שֶׁהַשְּׁבִלָּת – שֶׁל תְּבוּאָה, הַצּוֹמַחַת מִתְּהַרֵּעַ, וְהָאֵילָן
4 וּפְרוֹתָיו – הַצּוֹמְחִים מִתְּהַרְעִין, אֵינָן מֵהוֹתָן וְעֲצָמוֹתָן שֶׁל הַדָּרֶעַ

5 וְהַנֶּרְעִין כָּלָל, בִּי מֵהוֹתָם
6 וְעֲצָמוֹתָם – שֶׁל הוֹרֵעַ

7 וְהַגֶּרֶעִין, כָּלָה וְנִרְקָב
8 בְּאֶרֶץ, – הִרִי שֶׁהַצְמִיחָה

9 אֵינָה בָּאָה מִהוֹרֵעַ אוּ מִן
10 הַגֶּרֶעִין אֵלֹא – וְכֵן הַצּוֹמַחַת
11 שֶׁבְּאֶרֶץ עֲצָמָה – לֹא הִחֲלָק

12 שֶׁל כּוֹחַ הַצּוֹמַחַת הַתְּגִלָּה
13 בּוֹרֵעַ אוּ בִּגְרֵעִין, אֵלֹא "כּוֹחַ"

14 הַצּוֹמַחַת" הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ
15 עֲצָמָה, [נִפְחָ אַחֵר: עֲצָמָה]

16 – "כּוֹחַ הַצּוֹמַחַת" שֶׁבְּאֶרֶץ,
17 הוּא עֲצָמָה, הוּא הַמוֹצִיא

18 וְהַמְּגַדֵּל הַשְּׁבִלָּת – שֶׁלֹּא
19 הִיתָה כָּלָל בּוֹרֵעַ, וְהָאֵילָן

20 וּפְרוֹתָיו. – שֶׁלֹּא הִיוּ
21 בִּגְרֵעִין, "כּוֹחַ הַצּוֹמַחַת" הוּא

22 כּוֹחַ אֱלֹקֵי הַמַּצְמִיחַ דְּבָרִים,
23 עֵנִין שֶׁל "יֵשׁ מֵאֵין: מִ"אֵין"

24 נִעֲשֶׂה "יֵשׁ", דְּבַר גִּשְׁמִי מִכּוֹחַ
25 רוּחָנִי. בְּרַם, אִם כֵּן הֵם פְּנִי

26 הַדְּבָרִים, נִשְׁאַלֶת הַשְּׁאֵלָה:

27 לִשְׁם מִה זָקוּקִים לִזְרִיעַת הוֹרֵעַ אוּ הַגֶּרֶעִין – הִרִי בֵּין כֵּה אֵין הַצְמִיחָה
28 בָּאָה מֵהֶם, אֵלֹא מִ"כּוֹחַ הַצּוֹמַחַת" שֶׁבְּאֶרֶץ? וְהַתְּשׁוּבָה הִיא: רַק שְׂאִינוּ

29 – "כּוֹחַ הַצּוֹמַחַת" שֶׁבְּאֶרֶץ, אֵינוּ מוֹצִיא וּמְגַדֵּל כִּחוֹ לַחוּץ מִתְּכַתֵּב אֵל
30 הַפֶּעַל, – מִדְּהִיבֻלָּת לְהַצְמִיחַ (בְּכּוֹחַ), לְצְמִיחָה מִמִּשְׁתִּי, בִּי אִם עַל

31 יְדֵי הַדָּרֶעַ וְהַנֶּרְעִין – הַפּוֹעֵלִים שֶׁכּוֹחַ הַיִּכּוּלָּת לְהַצְמִיחַ הַנִּמְצָא
32 בְּאֶרֶץ – יִבּוֹא בִּגְלִי, לְהַצְמִיחַ בְּפּוֹעֵל אֶת תְּבוּאָה אוּ אֶת הָאֵילָן

33 וּפְרוֹתָיו. כִּיצַד אֲכַן, הֵם פּוֹעֵלִים דְּבַר זֶה? שְׁנֵי נִרְקָבִין בְּאֶרֶץ וְכָלָה כָּל
34 בָּתָם – שֶׁבֹא מִ"כּוֹחַ הַצּוֹמַחַת" שֶׁבְּאֶרֶץ בִּשְׁעָה שֶׁהֵם צָמְחוּ מִכּוֹחַ

35 הַצּוֹמַחַת, בְּכֵן הַצּוֹמַחַת שֶׁבְּאֶרֶץ, וְנִתְאַחֲדוּ וְהָיוּ לְאַחֲדִים, – הַפֶּרֶט
36 שֶׁל "כּוֹחַ הַצּוֹמַחַת" שֶׁבֹא לִידֵי בִיטוּי בּוֹרֵעַ אוּ בִּגְרֵעִין, עִם הַכָּלָל שֶׁל

37 "כּוֹחַ הַצּוֹמַחַת" שֶׁבְּאֶרֶץ – נִעֲשִׂים לְדַבֵּר אֶחָד, וְעַל יְדֵי זֶה מוֹצִיא בָּתָּ
38 הַצּוֹמַחַת אֶת כִּחוֹ אֵל הַפֶּעַל, וּמִשְׁפִּיעַ חַיּוֹת לְגַדֵּל שְׁבִלָּתָהּ בְּעֵין

39 הַדָּרֶעַ, – שֶׁנּוֹרֵעַ בְּאֶרֶץ, שֶׁבֹא הוֹרֵעַ הוּא שֶׁל חֹטֵה – צוֹמַחַת שְׁבִלָּתָהּ
40 שֶׁל חֹטֵה, וּכְדוּמָה. אֲבָל בְּרִבּוּי הִרְבָּה מְאֹד בְּשְׁבִלָּתָהּ אֶחָת, –

41 מִגֶּרֶעִין חֹטֵה אֶחָד צוֹמְחִים הִרְבָּה גֶּרֶעִינִי חֹטֵה בְּשְׁבִלָּתָהּ אֶחָת, וְכֵן
42 פְּרוֹת הִרְבָּה עַל אֵילָן אַחֵר, – וּבִאֲשֶׁר לְפִירוֹת הָאֵילָן מִיתוּסָף עוֹד

43 עֵנִין, שֶׁלֹּא זֶה בִּלְבַד שֶׁהֵם הִרְבָּה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַגֶּרֶעִין שֶׁנּוֹרֵעַ, אֵלֹא –
44 וְגַם מֵהוֹתָן וְעֲצָמוֹתָן שֶׁל הַפְּרוֹת מְעַלָּה בְּעֵלּוּי רַב וְעֲצוֹם

45 לְמַעַלָּה מְעַלָּה מִמֵּהוֹתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ שֶׁל הַנֶּרְעִין הַנִּמְשָׁע. – הִרִי
46 שֶׁלֹּא זֶה בִּלְבַד שֶׁמִּגֶּרֶעִין אֶחָד צוֹמְחִים הִרְבָּה פִּירוֹת, אֵלֹא שֶׁהֵם גַּם

47 בְּמֵהוֹת הִרְבָּה יוֹתֵר טוֹבָה וְרֹמָה, שֶׁמִּגֶּרֶעִין שֶׁאֵין בּוֹ טַעַם – צוֹמְחִים
48 פִּירוֹת בְּרִי טַעַם טוֹב וְהִנָּהוּ, וְכֵן בְּהֵאָרָה נִזְנָה – בְּדוּמָה לִכְךָ, בְּפִירוֹת

49 הָאֶרֶץ הַגְּדֹלִים מְזֻרְעוֹנִין בְּעֵין נֶרְעִינִי, – שֶׁל אֵילָן עוֹשֶׂה פְּרִי, כְּמוֹ

אגרת הקדש

אִךְ הַעֲנִין הוּא עַד"מ כְּמוֹ שְׁזוֹרְעִין זְרָעִים אוּ נוֹמְעִין
גֶּרֶעִין שֶׁהַשְּׁבִלָּת הַצּוֹמַחַת מִהוֹרֵעַ וְהָאֵילָן וּפִירוֹתָיו

מִהַגֶּרֶעִין אֵינָן מֵהוֹתָן וְעֲצָמוֹתָן שֶׁל הוֹרֵעַ וְהַגֶּרֶעִין כָּלָל
כִּי מֵהוֹתָם וְעֲצָמוֹתָם כָּלָה וְנִרְקָב בְּאֶרֶץ וְכֵן הַצּוֹמַחַת

שֶׁבְּאֶרֶץ עֲצָמָה [נִ"א עֲצָמָה] הוּא הַמוֹצִיא וְהַמְּגַדֵּל
הַשְּׁבִלָּת וְהָאֵילָן וּפִירוֹתָיו רַק שֶׁאֵינוּ מוֹצִיא וּמְגַדֵּל

כְּחוֹ לַחוּץ מִתְּכַתֵּב אֵל הַפּוֹעֵל כִּי אִם עַל יְדֵי הוֹרֵעַ
וְהַגֶּרֶעִין שֶׁנִּרְקָבִין בְּאֶרֶץ וְכָלָה כָּל כָּחַם בְּכֵן הַצּוֹמַחַת

שֶׁבְּאֶרֶץ וְנִתְאַחֲדוּ וְהָיוּ לְאַחֲדִים וְע"י זֶה מוֹצִיא כֵּה
הַצּוֹמַחַת אֶת כְּחוֹ אֵל הַפּוֹעֵל וּמִשְׁפִּיעַ חַיּוֹת לְגַדֵּל שְׁבִלָּתָהּ

כְּעֵין הוֹרֵעַ אֲבָל בְּרִבּוּי הִרְבָּה מְאֹד בְּשְׁבִלָּתָהּ אֶחָת
וְכֵן פִּירוֹת הִרְבָּה עַל אֵילָן א' וְגַם מֵהוֹתָן וְעֲצָמוֹתָן שֶׁל

הַפִּירוֹת מְעַלָּה בְּעֵלּוּי רַב וְעֲצוֹם לְמַעַלָּה מְעַלָּה
מִמֵּהוֹתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ שֶׁל הַגֶּרֶעִין הַנִּמְשָׁע וְכֵן כֵּה"ג בְּפִירוֹת

הָאֶרֶץ הַגְּדֹלִים מְזֻרְעוֹנִין כְּעֵין גֶּרֶעִינִין כְּמוֹ קְשׁוּאִים
וְכֵה"ג וְהַכָּל הוּא מִפְּנֵי שֶׁעִיקֵר וְשֶׁרֶשׁ חַיּוֹת הַפִּירוֹת

נִשְׁפָּע מִכֵּה הַצּוֹמַחַת שֶׁבְּאֶרֶץ הַכּוֹלָל חַיּוֹת כָּל הַפִּירוֹת.
וְהַגֶּרֶעִינִין הַזּוֹרְעִים בְּאֶרֶץ אֵינָן אֵלֹא כְּעֵין אֶתְעוֹרָתָא

לְתַתָּא הַנִּקְרָאת בְּשֵׁם הַעֲלָאָה מ"נ בְּכַתְבִּי הָאֲרִיז"ל:

בְּכַתְבִּי הָאֲרִיז"ל: – שֶׁ"נִּקְבָּא", "הַמְּקַבֵּל", מְעַלָּה "מִיֵּין נִקְבִּין",
כְּלוּמֹר, הוּא יוֹצֵר כְּלִי שְׁבוּ יוֹמֶשֶׁךְ שֶׁפֶע מוֹד"דְּכֵר", מִזְכּוֹר וְהַמִּשְׁפִּיעַ.

כֵּן גַּם בִּקְשֶׁר לְעֵנִינוּ, כּוֹחַ הַצּוֹמַחַת עֲצָמָה הוּא כּוֹחַ רוּחָנִי הַכּוֹלָל כָּל
סוּגֵי הַפִּירוֹת, וְכֵן מִצַּד רוּחָנִיּוֹתָיו הוּא לְמַעַלָּה מֵאֲשֶׁר לְהַצְמִיחַ פִּירוֹת

גִּשְׁמִיִּים, מִי וְמוֹד, אִיפּוֹא, פּוֹעֵל שְׁכּוֹחַ רוּחָנִי זֶה יֵרֵד וַיִּצְמַח בְּפּוֹעֵל
אֵילָן וּפִירוֹת גִּשְׁמִיִּים, וְכֵן זֶה שְׁפּוֹעֵל שֶׁמִּהִפְרֵט שֶׁל תְּפּוֹחַ לְמַשֵּׁל –

שְׁבִיכּוּלָת "כּוֹחַ הַצּוֹמַחַת" לְהַצְמִיחַ – יִצְמַח בִּגְלִי תְּפּוֹחַ וְלֹא פְּרִי אַחֵר?
– הִרִי זֶה פְּעוּלָתוֹ שֶׁל "הַעֲלָאָה מ"נ" – "מִיֵּין נִקְבִּין" שֶׁל הַגֶּרֶעִין,

הַמְעוֹרֶרֶת אֶת "כּוֹחַ הַצּוֹמַחַת", שִׁתְּגִלָּה בְּצְמִיחָה בְּפּוֹעֵל, וּמִשְׁפִּיעָה
שִׁיעֲמַח אוֹתוֹ מִיֵּין פְּרִי שֶׁבְּדוּגְמַת הַגֶּרֶעִין שֶׁנּוֹרֵעַ. עַל כָּל פְּנִים, הִרִי

שֶׁעֵנִין הַצְמִיחָה הוּא שְׁמָה שְׁצוּמַח מִהוֹרֵעָה הוּא לְמַעַלָּה מְעַלָּה, עַד
לְמֵהוֹת אַחֶרֶת וְנִעֲלִית מֵאֲשֶׁר הוֹרֵעַ שֶׁנּוֹרֵעַ. בְּכֵן יִסְבִּיר רַבְּנוּ הוֹקֵן

לְהֵלֶךְ, אֵיךְ יֵשׁ בְּכּוֹחַ הַצְדָּקָה וְהַחֲסֵד שֶׁאֵדָם עוֹשֶׂה לְהַמְשִׁיךְ אֵלָיו עֵנִין
שְׁהוּא מִסּוּג נִעֲלָה לְגַמְרִי מִסּוּג הַחֲסֵד שְׁלוֹ; שֶׁלֹּא זֶה בִּלְבַד, כִּפִּי שְׁהִיָּה

מִתְּאִים, שֶׁבְּגִלָּה הַצְדָּקָה וְהַחֲסֵד שְׁהוּא מִשְׁפִּיעַ חַיִּים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה
– יוֹמֶשֶׁךְ לוֹ עֵנִין שֶׁל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבֹּא, שֶׁבִּפְרֵט זֶה, שֶׁהֵם שְׁנֵיהֶם

עוֹלָמוֹת, עַל כָּל פְּנִים, הֵם אוֹתוֹ מֵהוֹת, אֵלֹא, כִּיּוֹן שִׁמְרוּבָה מִדָּה
טוֹבָה", נּוֹתֵנִים לוֹ עֵנִין שֶׁל עוֹלָם הַבֹּא עֲבוּר מִה שְׁהוּא הַשְּׁפִיעַ עֵנִין

שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה, בְּהִתְאֵם לְכָלָל "בְּמִדָּה שֶׁאֵדָם מוֹדֵד בָּהּ מוֹדֵדִין לוֹ" –
זֶה נִקְרָא בִּ"מִדָּה", כְּלוּמֹר מֵאוֹתוֹ סוּג מִדָּה וּמֵהוֹת.

אֲךְ, עֵנִין הַצְדָּקָה נִקְרָא בְּלִשׁוֹן "זוֹרִיעָה", שְׁכֵן, כִּשֶּׁם שֶׁבּוֹרִיעָה צוֹמַח
מִהַנְּטִיעָה עֵנִין שְׁהוּא לְגַמְרִי לֹא בְּאוֹתָהּ מֵהוֹת אֵלֹא הִרְבָּה לְמַעַלָּה

מִזֶּה – כֵּן נִמְשָׁךְ לוֹ עֵנִין שֶׁל הַתְּגִלָּת אֲלֻקּוֹת בְּתַפְלָה, עֵנִין שֶׁל

קְשׁוּאִים וּבְהֵאָרָה נִזְנָה. – וְהַדּוּמָה לוֹ, שֶׁגַם בְּהֵם כֵּךְ, שֶׁהַפִּירוֹת אֵינָם

מֵאוֹתוֹ מֵהוֹת שֶׁל גֶּרֶעִינִי הוֹרֵעַ, אֵלֹא מֵהוֹת שׁוֹנָה וְנִעֲלָה בִּיּוֹתֵר, שֶׁלֹּא

כְּמוֹ בְּתִבּוּאָה, שֶׁהַתְּבוּאָה הִיא אוֹתוֹ מֵהוֹת מִמֶּשׁ כְּמוֹ גֶּרֶעִינִי הַתְּבוּאָה

שֶׁנּוֹרֵעַ, זֶרְעוֹ חֹטֵה וְצִמַח חֹטֵה, וּכְדוּמָה. וְהַכָּל – מִזֶּה שֶׁהַצְמִיחָה הִיא

לֹא רַק בְּרִיבּוּי רַב אֵלֹא גַם

בְּמֵהוֹת נִעֲלָה בִּיּוֹתֵר מֵאֲשֶׁר

גֶּרֶעִינִי הוֹרֵעַ שֶׁנּוֹרֵעַ, הוּא,

מִפְּנֵי שֶׁעִיקֵר וְשֶׁרֶשׁ חַיּוֹת

הַפְּרוֹת נִשְׁפָּע מִכֵּה

הַצּוֹמַחַת שֶׁבְּאֶרֶץ, הַכּוֹלָל

חַיּוֹת כָּל הַפְּרוֹת. –

וּמִצְמִיחַ כָּל הַפִּירוֹת. אֵלֹא,

אִם כֵּךְ, לִשְׁם מִזֶּה זָקוּקִים

לְזִרְעֵת הוֹרֵעַ אוּ הַגֶּרֶעִין,

וּמִדּוּעַ מִ"כּוֹחַ הַצּוֹמַחַת"

שֶׁבְּכּוֹחוֹ לְהַצְמִיחַ כָּל סוּגֵי

פִּירוֹת, צוֹמַח דּוֹקָא אוֹתוֹ מִיֵּין

שֶׁנּוֹרֵעַ? – אֵלֹא, וְהַנֶּרְעִינִין

הַזּוֹרְעִים בְּאֶרֶץ, אֵינָן אֵלֹא

בְּעֵין "אֶתְעוֹרָתָא"

לְתַתָּא", – "הַתְּעוֹרֶרֶת"

מִלְמַטָּה", כִּשֶּׁם שֶׁנִּדְרַשְׁתָּ

הַתְּעוֹרֶרֶת מִלְמַטָּה כְּדִי

לְהַמְשִׁיךְ הַתְּעוֹרֶרֶת

מִלְמַעַלָּה, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם

"הַעֲלָאָה מִיֵּין נִקְבִּין"

בְּכַתְבִּי הָאֲרִיז"ל: – שֶׁ"נִּקְבָּא", "הַמְּקַבֵּל", מְעַלָּה "מִיֵּין נִקְבִּין",

כְּלוּמֹר, הוּא יוֹצֵר כְּלִי שְׁבוּ יוֹמֶשֶׁךְ שֶׁפֶע מוֹד"דְּכֵר", מִזְכּוֹר וְהַמִּשְׁפִּיעַ.

כֵּן גַּם בִּקְשֶׁר לְעֵנִינוּ, כּוֹחַ הַצּוֹמַחַת עֲצָמָה הוּא כּוֹחַ רוּחָנִי הַכּוֹלָל כָּל

סוּגֵי הַפִּירוֹת, וְכֵן מִצַּד רוּחָנִיּוֹתָיו הוּא לְמַעַלָּה מֵאֲשֶׁר לְהַצְמִיחַ פִּירוֹת

גִּשְׁמִיִּים, מִי וְמוֹד, אִיפּוֹא, פּוֹעֵל שְׁכּוֹחַ רוּחָנִי זֶה יֵרֵד וַיִּצְמַח בְּפּוֹעֵל

אֵילָן וּפִירוֹת גִּשְׁמִיִּים, וְכֵן זֶה שְׁפּוֹעֵל שֶׁמִּהִפְרֵט שֶׁל תְּפּוֹחַ לְמַשֵּׁל –

שְׁבִיכּוּלָת "כּוֹחַ הַצּוֹמַחַת" לְהַצְמִיחַ – יִצְמַח בִּגְלִי תְּפּוֹחַ וְלֹא פְּרִי אַחֵר?

– הִרִי זֶה פְּעוּלָתוֹ שֶׁל "הַעֲלָאָה מ"נ" – "מִיֵּין נִקְבִּין" שֶׁל הַגֶּרֶעִין,

הַמְעוֹרֶרֶת אֶת "כּוֹחַ הַצּוֹמַחַת", שִׁתְּגִלָּה בְּצְמִיחָה בְּפּוֹעֵל, וּמִשְׁפִּיעָה

שִׁיעֲמַח אוֹתוֹ מִיֵּין פְּרִי שֶׁבְּדוּגְמַת הַגֶּרֶעִין שֶׁנּוֹרֵעַ. עַל כָּל פְּנִים, הִרִי

שֶׁעֵנִין הַצְמִיחָה הוּא שְׁמָה שְׁצוּמַח מִהוֹרֵעָה הוּא לְמַעַלָּה מְעַלָּה, עַד

לְמֵהוֹת אַחֶרֶת וְנִעֲלִית מֵאֲשֶׁר הוֹרֵעַ שֶׁנּוֹרֵעַ. בְּכֵן יִסְבִּיר רַבְּנוּ הוֹקֵן

1 "תשובה עילאה" (כפי שהסביר לעיל) שהוא לא רק במהות אחרת
2 לגמרי מ"עולם", אלא למעלה מעלה מ"עולם". ובלשון רבנו הזקן:
3 וְכֵּהָ מִמֶּשׁ עַל הָרֶךְ מִשָּׁל, כָּל מַעֲשֵׂה הַצְדָּקָה שְׁעוֹשִׁין יִשְׂרָאֵל,
4 עוֹלָה לְמַעַל בְּכַחַיִּית "הַעֲלָאת מִיַּיִן נֹקְבִין" לְשֶׁרֶשׁ נִשְׁמוֹתֵיהֶן
5 לְמַעַלָּה, – שֶׁלֹּכֵן זֶה דּוֹקָא
6 הַצְדָּקָה שִׁיהוּדִי עוֹשֶׂה, שֶׁכֵּן,
7 כְּמוֹ בְּמִשָּׁל, בַּעֲנִין שֶׁל
8 צְמִיחָה, הִרִי מִפְּנֵי שְׂבוּרָה אוֹ
9 בִּגְרָעִין שְׂזוּרָעִים יִשְׁנוּ מִ"כּוֹחַ
10 הַצּוּמָח", לִכֵּן יִכּוֹל לִהְיוֹת
11 מִכֵּךְ "הַעֲלָאת מִיַּיִן נֹקְבִין"
12 אֵל "כּוֹחַ הַצּוּמָח" שְׂבֹאֲרִץ
13 שֶׁמִּמֶּנּוּ בָּאָה הַצְמִיחָה, כִּךְ גַּם
14 בְּנִמְשָׁל, בַּצְדָּקָה – בִּשְׁעָה
15 שִׁיהוּדִי עוֹשֶׂה צְדָקָה וְחֹסֵד,
16 עוֹלָה הַדְּבַר, בְּתוֹר "הַעֲלָאת
17 מִ"נ" לְשׁוֹרֵשׁ נִשְׁמָתוֹ, וְהַחֲסֵד
18 שֶׁל נִשְׁמָתוֹ שֶׁנִּשְׁתַּלְשַׁל
19 מֵהַחֲסֵד שֶׁל הַסְפִּירוֹת
20 הָעֲלִיּוֹנוֹת (כְּפִי שְׂאוֹמֵר רַבְּנוּ
21 הַזֶּקֶן בִּפְרָק ג' שֶׁל הַחֶלֶק
22 הָרִאשׁוֹן, שֶׁלֹּכֵן יֵשׁ בְּנִשְׁמָה
23 עֶשְׂרֵה כְּחוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם
24 נִשְׁתַּלְשְׁלוּ מֵעֶשֶׂר הַסְפִּירוֹת)
25 יֵשׁ לוֹ שִׁיבוֹת לְחֹסֵד
26 שֶׁלְמַעַלָּה, שִׁיְהִיָּה מִכֵּךְ
27 "הַעֲלָאת מִ"נ" לְהַמְשִׁיךְ אֶת

28 הַחֲסֵד שֶׁלְמַעַלָּה, כְּפִי שִׁיְסַבִּיר לַהֲלֹץ. עַל כָּל פְּנִים, הַחֲסֵד וְהַצְדָּקָה
29 שִׁיהוּדִי עוֹשֶׂה, עוֹלָה לְמַעַלָּה בְּשׁוֹרֵשׁ הַנִּשְׁמָה לְמַעַלָּה, הַנִּקְרָא¹¹
30 בְּשֵׁם "כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל" – שֶׁכֵּן, זֶה הַמְקוֹר שֶׁל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְכֵן
31 גַּם מִפְּנֵי שֶׁהִיא כּוֹנֶסֶת בְּתוֹכָהּ הָאוֹרוֹת וְהַגִּילּוּיִים שֶׁל הַמְדוּת – שֶׁל
32 "יִשְׂרָאֵל דְּלַעֲלָא" (שֶׁלְמַעַלָּה), מִבַּחַיִּית "ז"א" (מְדוּת) שֶׁבְּעוֹלָם
33 הַ"אֲצִילוֹת", וְ– שׁוֹרֵשׁ הַנִּשְׁמוֹת, נִקְרָא "אֵמָא תְּהֵאָה" – הַמְדְּרִיגָה
34 הַתַּחְתּוֹנָה בְּכַחַיִּית "אֵימָא", בְּלִשׁוֹן הַזֶּהָר, – "בִּינָה" נִקְרָאת "אֵימָא
35 עִילָאָה", הַמְדְּרִיגָה הָעֲלִיּוֹנָה בְּ"אֵימָא", וְ"מַלְכוּת" – "אֵימָא תַּתְּאָה",
36 הַמְדְּרִיגָה הַתַּחְתּוֹנָה בְּ"אֵימָא", וְ – כֵּן נִקְרָא "שְׂכִינָה" בְּלִשׁוֹן
37 הַנִּקְרָא, – מִפְּנֵי שֶׁהִיא שׁוֹכֶנֶת בְּתַחְתּוֹנִים, הִיא יוֹרֶדֶת וְשׁוֹכֶנֶת
38 בְּנִבְרָאִים תַּחְתּוֹנִים¹², הַכְּלֻלָּה – "כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל" – מְקוֹר נִשְׁמוֹת
39 יִשְׂרָאֵל, כְּלוּלָה מִכָּל מְדוּתָיו שֶׁל הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הָיָה, וּמִיְחַדָּת
40 בְּהֵן בְּתַכְלִית, – בְּהַתְאָחוּדוֹת הַנַּעֲלָה בִּיתֵר, וְרִאשִׁיתָן הִיא מְדוּת
41 הַחֶסֶד. – הִרִי, לְמֹדָה זֶה שֶׁל חֲסֵד שֶׁלְמַעַלָּה, מְגִיעָה "הַעֲלָאת מִ"נ"
42 מֵהַחֲסֵד וְצְדָקָה שִׁיהוּדִי עוֹשֶׂה לְמַטָּה – שֶׁכֵּן, זֶה הִרִי שׁוֹרֵשׁ נִשְׁמָתוֹ,
43 וּמֵהַחֲסֵד שֶׁל שׁוֹרֵשׁ זֶה נִמְשָׁךְ שֶׁבִּנְשָׁמָה תְּהִיָּה מְדוּת הַחֲסֵד. וְעַל יְדֵי
44 הַעֲלָאָה זֶה – שִׁמְדַת הַחֲסֵד שֶׁל הַנִּשְׁמָה עוֹלָה לְשׁוֹרֵשָׁהּ, בְּחֲסֵד
45 שֶׁבְּשׁוֹרֵשׁ הַ"מַּלְכוּת", מְתַעֲוֵרֵר "חֲסֵד ח"י" מִמֶּשׁ, – שִׁימְשֹׁךְ לְמַטָּה

אגרת הקדש

46 "חֲסֵד ח"י", שֶׁלְמַעַלָּה מַעֲלָה מִבַּחַיִּית הַחֲסֵד שֶׁבְּשׁוֹרֵשׁ הַנִּשְׁמוֹת, אֵלָּא
47 זֶה "חֲסֵד ח"י" מִמֶּשׁ, שֶׁהוּא חֲסֵד וְהַתְגַּלּוּת שֶׁלְמַעַלָּה מִ"עוֹלָם", שֶׁהוּא
48 גִּלּוּי אֹרֹךְ יִתְבָּרֵךְ, לִירֵד וּלְהֵאִיר לְמַטָּה – בְּעוֹלָם הַזֶּה, לְנִשְׁמוֹת
49 יִשְׂרָאֵל, בְּכַחַיִּית גִּלּוּי רַב וְעֲצוּם בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה עַל כָּל פְּנִים.
50 – אִם לֹא שְׁתוּהִיָּה הַהִתְגַּלּוּת
51 תָּמִיד, שְׁתוּהִיָּה עַל כָּל פְּנִים

52 בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה. בִּי אָפֵי
53 שֶׁ"לְגִדּוּלָתוֹ – לְגִדּוּלָה שֶׁלּוֹ,
54 שֶׁהוּא הַשֶּׁם בּוֹ נִקְרָא "חֲסֵד
55 ה"י¹³, אֵין חֶסֶד", – מִיְכּוֹלֶת
56 לְהַשִּׁיג חֲסֵד זֶה וְגִדּוּלָה זֶה,
57 עַד דִּ"כְּלָא קָמִיָּה כְּלָא
58 חֲשִׁיבִי" – לְגִבּוֹי הַכֵּל נִחְשָׁב
59 לְכֹלָם, כִּיצַד, אִיפּוֹא, יוֹמֶשֶׁךְ
60 מֵהַגִּדּוּלָה וְחֲסֵד ח"י לְהֵאִיר
61 לְנִשְׁמָה לְמַטָּה בְּהַתְגַּלּוּת שֶׁל
62 הַשְּׁגָה? – הִרִי "בְּמִקְוֶם
63 שְׂאֵתָהּ מוֹצֵא גִדּוּלָתוֹ, שֶׁם
64 אֵתָהּ מוֹצֵא עֲנֻתָנוֹתוֹ"¹⁴,
65 – שְׂדוּקָא מִצַּד מְדְרִיגָת
66 הַ"גִּדּוּלָה" יִשְׁנָה הַ"עֲנוּוָה"
67 וְהַשְּׁפִלָּה, לְרֹדֶת בְּהַתְגַּלּוּת
68 לְמַטָּה מִטָּה, בְּמִים שְׂיִוְרְדִים
69 כּוֹי. – מִמְקוֹם גְּבוּהָ לְנִמּוּךְ,
70 שֶׁכֵּךְ הִרִי גַם הַחֲסֵד
71 שֶׁלְמַעַלָּה דּוֹמֶה לְמִים, שֶׁגַם
72 הוּא בֹא בְּהַתְגַּלּוּת לְמַטָּה

73 מִטָּה, לְנִשְׁמָה בְּגוֹף בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְהוּא שְׂכִינָתוֹ¹⁵: "וְרַח בְּחֶשֶׁךְ אֹרֹךְ
74 לְיִשְׂרָאֵל, חֲנוּן וְרַחוּם וְצַדִּיק", וְעַל יְדֵי שְׂהֵאָדָם "חֲנוּן וְרַחוּם
75 וְצַדִּיק", "צְדָקוֹת אֱהָב" – הוּא עוֹשֶׂה צְדָקָה בְּחֲסֵד וְאֵהָבָה, וְגִרָם
76 לְאֹרֹךְ ח"י שְׂיִוְרָה לְנִשְׁמָתוֹ הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּגוֹפּוֹ, – זֶה נִקְרָא לְהֵאִיר
77 בְּחוֹשֶׁךְ, הָעוֹמֵד – הַגּוֹף שְׁעוֹמֵד בְּחֶשֶׁךְ, שֶׁהוּא מְשַׁבָּח דְּחוּיָא. –
78 הַגּוֹף נִקְרָא "מְשַׁבָּח דְּחוּיָא"¹⁶ (עוֹר הַנֶּחֱשֶׁה). הִרִי הוּא בְּמַצֵּב שֶׁל חוֹשֶׁךְ
79 הַמְרוּחָק מֵאוֹר אֱלֹקִי וּמֵהַתְגַּלּוּת – יוֹרֵד וְיֵאִיר בְּנִשְׁמָה הַנִּמְצָאת בְּגוֹף
80 זֶה אֹרֹךְ מֵהוּי. וְהוּא נִקְרָא בְּשֵׁם "שְׂיוּעָה", כִּד אֵתְהַפֶּכֶא חֲשׁוּבָא
81 לְנִחְוָרָא. – כֹּאשֶׁר הַחוֹשֶׁךְ נִהַפֵּךְ לְאוֹר, כְּמוֹ יִשׁוּעָה הַבָּאָה אַחֲרֵי
82 שֶׁלִּפְנֵי זֶה הִיתָה צָרָה ר"ל, כִּךְ הִיָּה לְפָנֵי זֶה חוֹשֶׁךְ וְהוּא נִהַפֵּךְ לְאוֹר
83 – הִרִי זֶה יִשׁוּעָה. וְהוּא – אַחֲרֵי "זוֹרַע צְדָקוֹת", אֹמְרִים שֶׁהִשְׁכַּר לִכֵּךְ
84 הוּא "מַצְמִיחַ יִשׁוּעוֹת", שְׂיוּעָה זֶה צוּמַחַת מְזִינֵת הַצְדָּקָה
85 שְׂוִוְרָעִין בְּאֶרֶץ הָעֲלִיּוֹנָה, "אֶרֶץ חֶפְזִין", הִיא הַשְּׂכִינָה וּכְנִסְתָּ
86 יִשְׂרָאֵל, – מְקוֹר נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׂנִקְרָאת בֵּן עַל שֵׁם שְׂמִיחָתָהּ
87 בְּ – נִבְרָאִים תַּחְתּוֹנִים לְחַיּוֹתָם, כְּמוֹ שְׂכִינָתוֹ¹⁷: "מַלְכוּתָהּ –
88 בַּחַיִּית הַ"מַּלְכוּת" הִיא מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים". – מְקוֹר כָּל הָעוֹלָמוֹת,
89 וּבְ"אֶרֶץ" זֶה נּוֹרַעַת הַצְדָּקָה שִׁיהוּדִי עוֹשֶׂה, וּמִכָּאֵן בָּאָה הַצְמִיחָה –
90 הַהִתְגַּלּוּת הָאֱלֹקִית הַמֵּאִירָה לוֹ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה. וּבְכֶפֶר מִן הַפֶּרֶט,

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הנקרא כו' (עייני ח"א רפנ"ב: ומקור זה כו'. ואכמ"ל בהשינויים)". 12. ראה להלן בסוף הפרק. לקו"א ח"א פרק מ"א. 13. ראה לקו"א ח"ב פרק ד'. 14. מגילה לא, א (לפי גירסת הע"י). 15. תהלים קיב, ד. 16. ראה תקו"ז בהקדמה (י, ב). ובכ"מ. 17.

- 1 – ובמיוחד, כְּשׁוֹרְעִין – צדקה, בְּאֶרֶץ הַתְּחִתּוֹנָה – בארץ
2 ישראל, בדרך כלל זה נעשה על ידי כל המצוות, שכל המצוות
3 נקראות בשם "צדקה", וצדקה תהי' לנו כי נשמור לעשות את כל
4 המצוה הזאת¹⁸, במיוחד
5 נעשה הדבר על ידי מצות
6 צדקה ממש, ובפרט מן
7 הפרט נעשה הדבר
8 כשזורעים צדקה בארץ
9 הקודש למטה, בארץ
10 ישראל, כשנותנים צדקה
11 להחזקת העוסקים בתורה ועבודה בארץ ישראל, הַמְכַוֵּנָה – ארץ
12 הקודש שלמטה, ארץ ישראל, מכוונת כְּנִגְדָּה – כנגד הארץ
- העליונה, מִמַּשׁ, שְׁ – אז הוֹרִיעָה – של הצדקה, נִקְלַמְתָּ תִּכְף וּמִיד
בְּאֶרֶץ הָעֲלִיּוֹנָה, בְּלִי שׁוֹם מְנִיעָה וְעֵיכּוֹב בְּעוֹלָם, מֵאַחֵר שְׁאִין
שׁוֹם דְּבַר הוֹצִין וּמִפְסִיק כָּלֵל בֵּין "אַרְצוֹת הַחַיִּים", – ארץ
החיים שלמעלה, מקור
הנשמות, וארץ החיים
שלמטה, ארץ ישראל, כִּי
זֶה – מקום המקדש
שבארץ ישראל, שֶׁעַד
הַשָּׁמַיִם¹⁹; מֶה שְׁאִין בֵּין
בְּחוּץ לְאֶרֶץ, – שם ישנם
ענינים שיש בהם משום מניעה ועיכוב לקליטת זריעת הצדקה בארץ
שלמעלה, וְדִי לְמַכִּין:

אגרת הקדש

כשזורעין באה"ק התחתונה המכוונת כנגדה ממש
שהוריעה נקלמת תיכף ומיד בארץ העליונה בלי שום
מניעה ועיכוב בעולם מאחר שאין שום דבר הוצין
ומפסיק כלל בין ארצות החיים כי זה שער השמים
משא"כ בחו"ל וד"ל:

תהלים קמה, יג. 18. ואתחנן ו, כה. 19. ויצא כח, יז ובפרש"י ותרגום שם.

אגרות קודש

ב"ה, א' אלול, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ה במנחם.

בעת רצון יזכירוהו על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע להמצטרך לו
מתאים לתוכן כתבו, ויהי רצון שיבשר טוב בכל אלו הענינים שכותב.

במ"ש אודות השכחה ל"ע ול"ע, ידועה הסגולה לזה ללמוד משניות בעל פה וכן נתינה לצדקה איזה
פרוטות בימות החול קודם תפלת הבקר, וזהו סגולה לכמה ענינים ובכלל לבקשת האדם לבוראו בתפלתו,
וכהודעת רז"ל יהיב פרוטה לעני והדר מצלי, וכמ"ש אני בצדק אחזה פניך גו'.

מהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו וכן את המזוזות בדירתו שתהיינה כולן כשרות כדין, וישמור
על התקנה דאמירת השיעור תהלים חדשי - כמו שנחלק התהלים לימי החדש - בכל יום אחר תפלת הבקר.

בברכה לבשו"ט ולכתיבה וחתימה טובה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

יום ראשון	יום ראשון	כא מנחם אב	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ראה, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קד"קה. תניא: ו. זורע . . . 220 ישענו כו'.			
ההתעסקות בדרך החסידות הוא, אשר גם בהלכו בשוק טרוד בעסקיו, יחשב מה הוא יכול לעשות בעד עניני החסידות וטובת החסידים, וכשהוא פוגש מי שהוא מאנשי השוק ממכיריו – בעניני מסחר – ידבר על לבו, כי יבוא אל שעורי הלמודים בדא"ח [=חסידות, דברי אלוקים חיים] או לאיזו התועדות.			
וההתעסקות בדרך החסידות הוא חובת גברא [=חובה אישית] מבלי הבדל בין גדול וקטן בידיעת דא"ח.			

יום שני	יום שני	כב מנחם אב	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ראה, שני עם פירש"י. תהלים: קד"קו. תניא: והנה מודעת . . . תכונני.			
אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר: קדם רחיצת הפה שחרית, אין לברך – מלבד בימי התעניות – ברכות השחר.			

יום שלישי	יום שלישי	כג מנחם אב	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ראה, שלישי עם פירש"י. תהלים: קח"קב. תניא: ז. אשרנו . . . 222 ועלול כו'.			
בחרף תרנ"ב, כאשר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] למד עמי בספר התניא "ונפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל ממש", הסביר כי הנושאים בתבת "ממעל" ובתבת "ממש" הם הפכים. "ממעל" תארו רוחניות שברוחניות, ו"ממש" תארו גשמיות שבגשמיות. ויבאר, כי זהו מעלת נפש השנית [=האלקית], שעם היותה רוחניות שברוחניות, פועלת בגשמיות שבגשמיות.			

יום רביעי	יום רביעי	כד מנחם אב	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ראה, רביעי עם פירש"י. תהלים: קיג"קח. תניא: והנה הארה . . . 222 מרוב.			
מקובל רבי מפי רבי: אין דער צייט פון מחלוקת הידועה, האבען חסידים דערציילט דעם אלטען רבי'ן די גרויסע יסורים וואס מ'האט פון די מתנגדישע פראסטע אידען. האט דער רבי געזאגט: דער זיידע – אזוי פלעגט דער רבי רופען דעם בעש"ט – האט זייער ליב געהאט די פראסטע אידען. אין די ערשטע טעג ווען איך בין געווען אין מעזריטש, האט דער רבי הה"מ געזאגט: מרגלא בפומי' פון רבי'ן – הבעש"ט – אהבת ישראל איז אהבת המקום, בנים אתם לה' אלקיכם, אז מען האט האלט דעם פאטער האט מען האלט די קינדער.			

מקבץ רבי מפי רבי: בזמן המחלקת הידועה, ספרו החסידים לאדמו"ר הזקן את גדל היסורים שסובלים מפשוטי המתנגדים. ענה הרבי: הסבא - כך היה הרבי מכנה את הבעל שם טוב - אהב ביותר את היהודים הפשוטים. בימים הראשונים שהייתי במעזריטש, הרבי - הרב המגיד - אמר: מרגלא בפומיה [=שגור היה בפיו] של הרבי - הבעל שם טוב - אהבת ישראל היא אהבת המקום, "בנים אתם לה' אלקיכם" - האוהב את האב אוהב את הבנים.

יום חמישי **כה מנחם אב** **ה'תש"ג**

שיעורים. חומש: ראה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: והנה שופרי' . . . קיב במ"א.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב באחד ממכתביו: שמעתי בשם כבוד קדשת אבותינו הקדושים זצוקלה"ה נ"ע זי"ע [=זכר צדיקים וקדושים לברכה לחיי העולם הבא, נשמתם צדן, זכותם יגן עלינו] שגם על בת צריך לומר "לתורה (ולחפזה ומעשים טובים)", על פי מה שאמרו רז"ל (ברכות יז, א) "נשי במאי זכיין, באקרונאי כו' ובאתנוני כו' ונטרין כו'" [גם לנשים חלק בלמוד התורה - על ידי שמסיעות לבצליהן].

יום ששי **כו מנחם אב** **ה'תש"ג**

שיעורים. חומש: ראה, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: והנה . . . הגורל ממש.

משיחות אאמו"ר: אין דעם יציאת מצרים פון חסידות, איז פאראן די מצוה פון סיפור יצ"מ בדבור, דערציילען חסידישע ספורים און דערהערען דעם סיפור אין א פנימית דפנימית. מ'בעדארף וויסען אז יעדער סיפור איז א הוראה בחיים. יעדער ספור בעדארף בריינגען א מדה טובה און א חיות פנימי אין א הידור מצוה און דערהערען דעם דרכי נועם פון תורת החסידות.

משיחות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: ב"יציאת מצרים" של חסידות קימת המצוה של ספור יציאת מצרים בדבור, לספר ספורי חסידים ו"לקלט" את הספור בפנימית של הפנימית. יש לדעת, שכל ספור הוא הוראה בחיים; כל ספור צריך להביא [=לגרום] מדה טובה וחיות פנימית בהידור מצוה, ולהפנים את דרכי הנעם של תורת החסידות.

שבת קודש **ז' מנחם אב** **ה'תש"ג**

מברכים ראש חדש אלול, אמירת כל התהלים בהשקפה. יום התעודות.

שיעורים. חומש: ראה, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד.
תניא: ת. זורע . . . בחו"ל וד"ל.

חדש אלול הוא חדש החשבון. דכמו בגשמיות, הנה הבעל עסק.. בכדי שיהיה העסק כדבעי ויתן רוח רב, צריך מזמן לזמן לעשות חשבון ולתקן את כל החסרונות.. כן הוא גם בעבודה הרוחנית בעבודת ה' יתברך, דכל השנה הנה כל ישראל עוסקים בתורה ומצוות ובמדות טובות, בחדש אלול הוא חדש החשבון אשר כל אחד ואחד מישראל, כל חד וחד לפום שעורא דיליה, הן היושב אהל והן הבעל עסק, צריכים לעשות חשבון צדק בנפשם מכל אשר עבר עליהם במשך השנה, ולידע המעלות בעבודתם ולחזקם, ואת החסרונות שבהם ובעבודתם לתקנם.. דעל ידי הכנה טובה זו.. זוכים לשנה טובה ומתוקה בגשמיות ורוחניות.

השאלה כהלכתה

יום ראשון כ"א מני"א ה'תשע"א

הוא מדרבנן והותר מדרכי שלום (אמרי יעקב על חכמת אדם ע' רנט).
 וכתב ה'מגן אברהם' (א"ח סי' שמ"ז סק"ד): "אסור להשאיל לאדם כלי מלאכה אם הוא חשוד לעשות מלאכה בשבת, אם לא שיש לתלות שיעשה בה מלאכת היתר. ודוקא בדבר המצוי, אבל בדבר שאינו מצוי אסור אם לא מפני דרכי שלום".
 ויש מפרשים "בדבר המצוי" – שהשימוש בכלי למלאכת ההיתר מצוי, ולפי זה בהמשך דבריו, "אם לא מפני דרכי שלום", הוא מתיר אף כאשר מלאכת ההיתר אינה מצויה (משנה ברורה שם).

אך אדמו"ר הזקן (שם ס"ד) מפרש שכוונת ה'מגן אברהם' "בדבר המצוי" היא לכלי, היינו שההיתר הוא רק בכלי המצוי להשיגו, ואין בו אסור 'לפני עור' מהתורה מאחר וניתן לעבור את העבירה גם ללא הסיוע. ולפי זה נדרשים שני תנאים כדי להתיר: א) שניתן לתלות במלאכת היתר. ב) שאפשר להשיג את הכלי במקום אחר. ומדרכי שלום ניתן להתיר גם כאשר לא ניתן להשיגו במקום אחר, ובלבד שיהא מצוי להשתמש בו גם למלאכת היתר (אמרי יעקב).

הלכות שמיטה ויובל פרק ח, הלכה ב: זה הפלל: כל שְׁמִיטָתוֹ מִיְּחִידָה לְמִלְאכָה שְׁאִסוּרָה בְּשִׁבְעִית – אִסוּר לְמַכְרוֹ לְחֹשֶׁד; וְלְמִלְאכָה שְׁאִפְשָׁר שְׁתִּתֵּיךְ אִסוּרָה וְתִתֵּיךְ מִתֵּר – מִתֵּר לְמַכְרוֹ לְחֹשֶׁד. [ובהלכה ז]: וְכֵן מִשְׁאֵלֶת אִשָּׁה לְחִבְרָתָה הַחֲשׂוּדָה עַל הַשְּׁבִיעִית נָפֶה וְכִבְרָה, רַחֵם וְתִנּוּר.

טעם ההיתר בנפה ורחיים הוא כי יתכן שכוונתה להשתמש בהן לדבר מותר כמו נפה לספירת מעות, ריחיים לטחינת סממנים וכיו"ב. וחז"ל התירו זאת מפני דרכי שלום (גיטין סא, א).
 ואף שבהלכה ב' נאמר שכלי המיועד גם למלאכות מותרות מותר למוכרו לחשוד מעיקר הדין, ומדוע התירו רק משום דרכי שלום? כי בנפה וכברה עיקר השימוש הוא למאכל והשימושים האחרים אינם שכיחים, ולכן ההיתר אינו מעיקר הדין אלא מפני דרכי שלום (תוספות גיטין שם).

אך קשה לאידך גיסא: וכי מפני דרכי שלום ניתן להתיר איסור 'לפני עור'?

ויש ליישב לפי דברי הריטב"א (ע"ז טו, ב) שמן התורה איסור 'לפני עור' הוא רק במצב שהלה יכשל בעבירה בודאי, אך כשאין זה ודאי, אף כשקיימת הסתברות גבוהה לכך, האיסור

שמיטת כספים בשביעית

יום שני כ"ב מני"א ה'תשע"א

והלאו הם בסוף שנת השמיטה. ולדעת אדה"צ (הל' הלוואה סע' ל"ו) יש לחוש לשיטת הרא"ש, ולכן לכתחילה כותבים 'פרוובול' לפני ר"ה של שביעית.

ולרוב הפוסקים השמטת חוב בשביעית היא 'אפקעתא דמלכא' ואף אם המלווה לא משמט את החוב, הרי הוא נשמט מאיליו. אמנם ה'יראים' (מצוה קסד) כתב שחובת גברא על המלווה לשמט את חובות הלווה בפני בית דין.

בזמן הזה, לרוב הפוסקים שמיטת כספים היא מדרבנן, ויש אומרים שהיא מנהג בעלמא. הרמ"א (חור"מ סי' סז ס"א) מביא שיש מקילים בה בחו"ל משום שסברו שהיא מנהג בעלמא אבל שאר הראשונים כתבו שהיא מדרבנן ונוהגת אף בחו"ל.

לדעת רוב הפוסקים, בגמר שנת השמיטה החוב נפקע מאילו (מנחת חינוך מצ' תעז), ומכל מקום הרוצה להחזיר את החוב דעת חכמים נוחה הימנו, והמלווה צריך לומר לו משמט אני לך.

הלכות שמיטה ויובל פרק ט, הלכה א: מִצֻּת עֲשֵׂה לְהַשְׁמִיט הַמְלוּהָ בְּשִׁבְעִית, שְׁנֵאמַר: שְׁמוּטָה כָּל בְּעַל מִשָּׁה יָדוֹ. וְהַתּוֹכֵחַ חוֹב שֶׁעֲבָרָה עָלָיו שְׁבִיעִית – עֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: לֹא יִגַּשׁ אֶת רֵעֵהוּ.

לדעת הרמב"ם, השמטת חובות בשביעית כוללת גם מצוות עשה להשמיט את החוב וגם מצוות לא תעשה של לא יגוש. ובהלכה ל' כתב שיש לאו נוסף למי שנמנע מלהלוות את חבירו קודם השמיטה מחשש שמא יתאחר פירעון החוב וישמט, ככתוב "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל".

והנה, לדעת רוב הפוסקים הלאו 'לא יגוש' והמצוות עשה לשמט, אמורים על סוף שנת השמיטה, אך לדעת הרא"ש (גיטין פ"ד אות יח"ב) מתחילת שנת השמיטה יש איסור ליגוש את הלווה (אך אם הוא משלם מעצמו מותר לקחת ממנו), ובסוף השנה יש מצוה לשמט.

בשו"ע (סי' סז ס"ל) נפסק כדעת הרמב"ם שהמצוות עשה

חיוב נשים בבניית המקדש

יום שלישי כ"ג מני"א ה'תשע"א

בהכנת צרכי הבניה. וכך היה גם בעת בניית המשכן שנשים לא השתתפו בבניה עצמה, אלא עסקו בטוויית הצמר למשכן, כנאמר "וכל אשה חכמת לב בידה טוו". ואכן, רק את עבודת הבניה עצמה אסור לעשות בלילה (ככתוב "וביום הקים את המשכן"), אבל ההכנות לצורך הבניה מותרות גם בלילה.

והוסיף ה'דברי מלכאל' (ח"ה סי' צ"ט):

לשון הפסוק הוא "וועשו לי מקדש" ולא נאמר "ויבנו לי מקדש". כלומר, גם פעולות ההכנה הנדרשות לבניית המקדש

הלכות בית הבחירה פרק א, הלכה י"ב: וְהָבֵל הַבִּינִי לְבִנוֹת וְלִסְעֹד בְּעֶצְמָן וּבְמִמּוֹנָם, אֲנָשִׁים וְנָשִׁים, בְּמִקְדָּשׁ הַמִּדְבָּר. ויש להבין: הרי "אין בונין את המקדש בלילה, שנאמר וביום הקים את המשכן" (לעיל, בתחילת ההלכה), ואם כן הרי זו מצוות עשה שהזמן גרמא שנשים פטורות ממנה, ומדוע חייבות בבניית בית המקדש?

ותירץ ב'הר המוריה' (ס"ק כח):

בבניית המקדש הנשים אכן פטורות וחייבות רק לסייע

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

נימול תמיד, בכל הימים ובכל הלילות, ולכן אינה מצוות עשה שהזמן גרמא.

וכן גם במצוות בנין המקדש, המצוה היא "לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים הקרבנות וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה שנאמר ועשו לי מקדש" (לעיל ה"א). כלומר, אף שמצוות בניית המקדש היא חד-פעמית, תכליתה להיות בנויה כל הימים, וקיום מצוה זו נעשה בהקרכת הקרבנות ביום ובעבודות הנעשות בלילה (הדלקת הנרות והקטרת האיברים). ואם כן הרי זו מצוה תמידית בין ביום ובין בלילה ואינה מצוות עשה שהזמן גרמא (סוגיות בדף היומי 639).

הן בכלל המצוה, וכיון שפעולות אלו אין חיובן ביום דווקא, נמצא שעיקר המצוה אינו תלוי בזמן, ולכן גם נשים חייבות בכך.

ויש המבארים על פי חידושו של ה'שפת אמת' (מגילה כ, תוד"ה דכתוב):

שני סוגי מצוות הן: (א) מצוה שבעצם עשייתה מתקיימת תכלית המצוה. (ב) מצוה שגם לאחר עשייתה נמשכת קיום המצוה, כמו מצוות מילה שהאדם צריך להיות נימול כל הימים. ויש לומר שמצוות מילה אינה תלויה בזמן מסוים, כי אף שמעשה המילה הוא ביום דווקא הרי "התכלית שלה היא להיות

מנורה של שבעה קנים

יום רביעי כ"ד מנ"א ה'תשע"א

שבפסוק זה לא נזכרו גביעים וכפתורים ופרחים, משום שאינם מעכבים. והקשו עליו (מנחת חינוך מצוה צ"ח): הרי במנורה של זהב גביעים כפתורים ופרחים כן מעכבים!
והביאור: שני דינים הם במנורת המקדש: עשיית המנורה כחלק מכלי המקדש והמנורה ככלי להדלקת הנרות. דיני צורת המנורה כחלק מכלי המקדש מבוארים בפרשת תרומה יחד עם שאר כלי המקדש, ושם נאמר חיוב עשיית גביעים כפתורים ופרחים, ואילו דיני המנורה לגבי ההדלקה אמורים בפרשת בהעלותך "... וזה מעשה המנורה מקשה זהב", היינו שחיוב הדלקת הנרות מתקיים דוקא במנורה מסוג זה. וזהו שכתב הרמב"ן שכפתורים ופרחים אינם מעכבים, היינו שאינם מעכבים את מצות ההדלקה, אבל עדיין מעכבים הם לגבי חיוב עשיית המנורה ככלי מכלי המקדש. ואם כן אין לעשות מנורת זהב, אף ללא כפתורים ופרחים, שהרי מנורה זו כשרה להדלקת נרות המקדש.

(שבט והוי ח"ג ט"ו קו).

הלכות בית הבחירה פרק ג, הלכה ג-ד: הַגְבִּיעִים... וְהַכְּפָתוֹרִים... וְכָל מַעֲבָדֵי זֶה אֵת זֶה... בְּמֵה דְבָרִים אֲמֹרִים? בְּשַׁעֲשׂוֹתָהּ וְהָב, אֲכָל שְׂאֵר מִיָּנִי מִתְּכֹת אֵין עוֹשִׂין בָּהּ גְּבִיעִים, כְּפָתוֹרִים וּפְרָחִים.

האם מותר לרכוש פמוט בעל שבעה קנים?

בשולחן ערוך (יו"ד סו"ס קמ"א) נפסק שאין לעשות כלי בתבנית כלי בית המקדש, ואסור לעשות מנורה של שבעה קנים, אפילו שאינה מזוה ואף שאין בה גביעים וכפתורים ופרחים, כי פרטים אלו אינם מעכבים במנורת המקדש.

ולפי האמור כאן שבמנורה של מתכת אין עושים כפתורים ופרחים, אך מנורה של זהב אינה כשרה בלעדיהם, לכאורה מותר לעשות מנורה של זהב ללא כפתורים ופרחים שהרי אינה ראויה למקדש.

אך יש הסוברים (רעק"א שם בשם הבכור שור) שגם מנורה זו אסורה. וטעמם יובן לפי דברי הרמב"ן על הפסוק (בתחילת פרשת בהעלותך) "וזה מעשה המנורה מקשה זהב... מקשה היא",

האם הישענות נחשבת כשיבה?

יום חמישי כ"ה מנ"א ה'תשע"א

"אמר קרא לשרת - ושירות מעומד הוא". ומבואר בתוספות, שמלכתחילה לא היתה כוונת הגמרא להתיר קידוש ידיים ורגליים בישיבה, שהרי "אין ישיבה בעזרה", אלא הספק היה האם יש להתיר על ידי סמיכה (והמסקנה היא שאף סמיכה אינה נחשבת עמידה, ו'שירות' הוא דווקא מעומד). ויוצא אם כן, מדברי התוס' ש'סמיכה' אינה נחשבת ישיבה.

ויש לבאר:

סמיכה אינה ישיבה גמורה ואינה עמידה גמורה. ולכן, הדיינים שאין להם צורך בישיבה גמורה, אלא העיקר שלא תהא עמידה - רשאים לסמוך, כי סוף סוף אין זו עמידה. אך לעניין ישיבה בעזרה "אין אסור אלא ישיבה ממש מפני הכבוד". וסמיכה אכן אינה ישיבה ממש, ולכן היא מותרת.

(מנ"א אר"ח ט"ו תכב ט"ק יא ומחצית שש)

הלכות בית הבחירה פרק ז הלכה ו: וְאִסּוּר לְכָל אָדָם לְיֵשֵׁב בְּכָל הַעֲזָרָה.

האם מותר להשען בעזרה?

לכאורה אפשר ללמוד זאת מההלכה הבאה: הדיין צריך לשבת בשעת גמר הדין. ומה יעשה אם בא לפניו אדם שחובה לקום מפניו?

אומרת על כך הגמרא (שבועות ל, ב): לא יעמוד ולא יישב, אלא יהא נסמך כאדם שמתיר רצועה מן הסנדל (פעולה שנעשית בעמידה, אך תוך כדי הישענות). ומכאן יש להוכיח ש'סמיכה' (הישענות) היא כ'ישיבה' שהרי הדיין צריך לשבת!

אך מדברי התוספות בזבחים (יט, ב ד"ה וליתב) נראה שלעניין איסור ישיבה בעזרה, 'סמיכה' אינה כ'ישיבה'. הגמרא (שם) דנה האם אפשר לקדש ידיים ורגליים בישיבה, ומסיקה לאיסור, כי

'מון המותר בפיר' במקדש

יום שישי כ"ו מנ"א ה'תשע"א

מקום.

והראב"ד השיג: "אין דעתי מקבלת שיכניסו במעשה הקודש

הלכות כלי המקדש פרק א, הלכה ג: הָמֵר הוּא הָדָם הַצָּרוּר בְּחִתָּה שֶׁבָּהֶרֶץ תִּדְרֹעַ לְכָל, שֶׁמֶתְבַּשְּׂמִין בָּהּ בְּנֵי אָדָם בְּכָל

דס שום חיה בעולם... אבל המור הוא האמור בשיר השירים
'... אריתי מורי עם בשמי', והוא ממין עשב או ממין אילן וריחו
נודף".

ותירץ הכסף משנה: "כיון שנשתנה מצורת דם ונעשה
כעפר בעלמא, והוא בושם מריח ריח טוב – למה יגרע".
וה'ערוך השלחן' (טז, יא) תמה על הראב"ד: הרי מצינו בבגדי
כהונה תכלת שהוא צבע מדרם החלזון וכן צבע מדרם תולעת
שני!

אך ה'נודע ביהודה' (מהדורת א"ח סי' ג – מבין הנוכחיים) כתב כי אף
שאינן להשתמש לדבר מצוה אלא 'מן המותר בפיו' (שבת כח, ב)
– התכלת ותולעת השני שימשו לצביעה, 'לחזותא', שאין בה
ממש, והחוטאים עצמם היו מצמר טהור.

ועוד כתב ה'נודע ביהודה' לענין רצועות של תפילין
שמושחים אותם בשמן דג טמא, שלכאורה יש להוכיח שאין
צורך שיהיה 'מן המותר בפיו' מדברי הרמב"ם (להלן פ"ח הי"ג)

שתולעת השני שבבגדי כהונה "הוא הצמר הצבוע בתולעת".
אך דחה זאת, כי יש לחלק ולומר כי אף שתשמישי קדושה
במשכן ובמקדש יכולים להיות מדבר טמא, הרי לענין תפילין
נאמר "למען תהיה תורת ה' בפיו", ומכאן שספר תורה תפילין
ומזוזה שתורת ה' כתובה בהם, צריכים להיות 'מן המותר בפיו',
והרצועות נטפלות לתפילין, אבל תשמישי קדושה שבמקדש
שאינן 'תורת ה' אינם צריכים להיות מדבר טהור.

וגם מדברי הכסף משנה ה"ל לגבי המור, מוכיח ה'נודע
ביהודה' (שם) שרק סת"ם שהם עצמם 'תורת ה'', צריכים להיות
מדבר טהור, כי אם כל "מלאכת שמים" צריכה להיות "מן
המותר בפיו" מה בכך שדם החיה נעשה כעפר, הרי מהלימוד
"תורת ה' בפיו" ממעטים עור בהמה טמאה אף שהוא כעפר
בעלמא (שהרי אי אפשר לאכלו) וגם דם החיה צריך להפסל,
אלא בהכרח שהדין אמור רק באלו שיש בהם דברי תורה.

שבת קודש כ"ז מנ"א ה'תשע"א

'הכהנים הלויים' לעתיד לבוא

הכהנים, כבזמן הזה, והמהפך יהיה בנשמות שלעתיד לבוא
תבוא ככהן נשמת לוי וכלוי תבוא נשמת כהן.
ואין להקשות: הרי יש דברים נוספים בדברי חז"ל על לעתיד
לבוא, שאינם עולים בקנה אחד עם הכלל שיצאת התורה לא
תהא מוחלפת, כמו שההלכה תהי' כבית שמאי, וכן ש'עתיד
החזיר ליטהר'?

כי מה שכתוב שלעתיד לבוא תהיה הלכה כב"ש, הרי "על
פי דין – בית דין הגדול מבית דין הקודם יכול לפסוק אחרת.
ומובן שזהו גם כן בנוגע למחלוקת בית שמאי ובית הלל –
הלכה כמי. מה שאין כן בנוגע ללויים וכהנים אין בזה שייכות
כלל לבית דין ולמחלוקת". ובנוגע למאמר חז"ל 'עתיד חזיר
ליטהר', תירץ ה'חתם סופר' (בס' תורת משה לשמיני), שאז ישתנה
סימנו. ולענין מה שכתוב "תורה חדשה מאיתי תצא" – "קושיא
מעיקרא ליתא – כי כאן המדובר על דבר פעם אחת. והוראת
שעה – הרי דין התורה שאפילו נביא מורה, וכל שכן הקב"ה
מקור הנבואה. וזהו הדין "חידוש תורה" – ולא נאמר "שינוי"
– חידוש (הוראה), אבל אין בזה שינוי".

(שיעורים בספר התניא עמ' 753)

הלכות כלי המקדש פרק ד, הלכה א: הַכֹּהֲנִים הַבְּדֻלִּים
מִכָּל הַלְוִיִּם לְעִבְדַת הַקֹּדֶשׁ, שְׁנֵאמַר: וַיְבָרֶךְ אֶהֱרֹן לְחֻקֵּי־שׁוֹ
קֹדֶשׁ קְדָשִׁים.

על האמור בנבואת יחזקאל (מד, א) "והכהנים הלויים בני
צדוק..." כתב האריז"ל כי בעוד שכיום בני אהרן הם הכהנים
ויתר בני לוי הם לויים (הנלווים על הכהנים), לעתיד לבוא
יתהפכו התפקידים.

ולכאורה, דברי האריז"ל מעוררים שאלה:

מעיקרי האמונה ש"התורה הזאת לא תהא מוחלפת", כפי
שהאריך הרמב"ם (יסה"ת רפ"ט): "דבר ברור ומפורש בתורה שהיא
מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים, אין לה לא שינוי ולא
גרעון... שכל דברי התורה מצווין אנו לעשותם עד עולם".

ומאחר שמפורש בתורה שאהרן ובניו הם הכהנים ויתר בני
לוי "ילוו עליך וישרתוך" (במדבר יח ב"ד), ונאסר על הלוי לעבוד
בעבודה המיוחדת לכהנים וכן להיפך, איך יתכן שלעתיד
לבוא יחול בכך שינוי?

ומבאר הרב, שהאריז"ל מדבר בפנימיות העניינים. למעשה,
הלויים יעבדו את עבודת הלויים והכהנים יעבדו את עבודת

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"א-כ"ז מנחם-אב ה'תשע"א

יום ראשון כ"א מנחם-אב ה'תשע"א

הלכות שמיטה ויובל

פרק ששי

1. אין עושין סחורה בפרות שביעית.² ואם רצה למכור
2. מעט מפרות שביעית - מוכר.³ ואותן הדמים הרי הן בפרות
3. שביעית,⁴ וילקח בהן מאכל⁵ ויאכל בקדשת שביעית;⁶
4. ואותו הפרי הנמכר הרי הוא בקדשתו כשהיה.
5. ב. לא יהיה לוקח⁷ ירקות שדה⁸ ומוכר.⁹ ולא יצבע מקלפי
6. שביעית¹⁰ בשכר, מפני שנה עושה סחורה בפרות שביעית.
7. לקח ירקות לאכל והותר - מתיר למכור המותר¹¹, והדמים
8. שביעית. וכן אם לקח ירקות לעצמו¹² ולקח מהן בנו¹³ או
9. בן בתו ומכר - הרי זה מתיר¹⁴, והדמים דמי שביעית.
10. ג. כשמוכרין¹⁵ פרות שביעית - אין מוכרין אותן לא במדה
11. ולא במשקל ולא במנין, כדי שלא יהיה¹⁶ כסוחר פרות
12. בשביעית. אלא מוכר המעט שמוכר אכסרה¹⁷, להודיע
13. שהוא הפקר¹⁸ ולקח הדמים לקנות בהן אכל אחר.
14. ד. ואגד¹⁹ דברים שדרךן להאגד לבית למכר בשוק
15. אכסרה, בדרך שאגדין להביא לבית²⁰, לא בדרך שאגדין
16. לשוק²¹, כדי שלא יהיה פמוכר בצמצום²². ודברים שאין
17. דרךן להאגד אלא לשוק - לא יאגד אותן.
18. ה. פרות חוצה לארץ שנכנסו לארץ - לא יהיו נמכרים

22. במדה או במשקל או במנין, אלא בפרות הארץ אכסרה²³.
23. ואם היו נכרין שהם מחוצה לארץ - מתיר.
24. ו. חמר בשביעית מבהקדש: שהפודה את ההקדש - יצא
25. הקדש לחלין ויתפשו הדמים תחתיו; והשביעית אינה כן,
26. אלא המוכר פרות שביעית - תפשו הדמים ויעשו בפרות
27. שביעית, והפרות עצמן לא נתחללו ונעשו בפרות שאר
28. שנים²⁴. שנאמר בה: תהיה - בהיתיה תהא לעולם; ולפי
29. שנקראת קדש - תופשת דמיה. נמצאת אומר: האחרון
30. נתפש בשביעית, והפרי עצמו הוא כמו שהיה.
31. ז. כיצד? לקח בפרות שביעית או בדמיהן בשך - נעשה
32. הפשך באותן הפרות²⁵, ואוכלו בפרות שביעית, וצריך
33. לבצר אותן בשעת בעור השביעית. לקח באותו בשך או
34. בדמיו דגים - יצא הפשך²⁶ ונתפשו הדגים. לקח בדגים או
35. בדמיהן שמן - יצאו דגים²⁷ ונתפש שמן. לקח בשמן או
36. בדמיו דבש - יצא שמן ונתפש דבש. וצריך לבצר הפרות
37. הראשונות עם הדבש האחרון, בדרך שמכרין פרות
38. שביעית. ואין עושין משניהם מלוגמא ולא מפסידין אותן,
39. כשאר פרות שביעית.
40. ח. אין שביעית²⁸ מתחללת אלא על דרך מקח²⁹. במה
41. דברים אמורים? בפרי ראשון; אבל בפרי שני³⁰ - מתחלל
42. בין דרך מקח בין דרך חלול.
43. ט. וכשמתחללין פרי הנלקח שנית³¹ - אין מתחללין אותו על
44. בהמה חיה ועוף חיים, שמא יניחם³² ויגדל מהם עדרים³³.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר שאין עושין סחורה בפירות שביעית. ואם מכר מעט, מה דין הפירות והמעות. ודין אין מוכרין פירות שביעית. פירות ח"ל שנכנסו לארץ ודין חומר בשביעית מבהקדש. ואין שביעית מתחללת. ודין דמי שביעית אם פורעין מהם את החוב. החמרים העושין בפירות שביעית מלאכה האסורה. הילוקח מהנחתום ככר בפונדיון, ואם אוכלין פירות שביעית בטובה ושלא בטובה. (2) שנאמר: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה". "לאכלה ולא לסחורה". (3) שמכירה מועטה אינה נקראת סחורה. ולעניין קניית פירות שביעית מעם הארץ אמרו שאין לוקחים ממנו יותר ממזון שלוש סעודות. ולמדו משם, שגם כאן באיסור סחורה, שיעור המעט שהוא מותר, הוא מזון שלוש סעודות. (4) שנאמר "כי יובל היא קודש תהיה לכם" - מה קודש תופס את דמיו ואסור אף שביעית [ויובל] תופסת את דמיה ואסורה. (5) לאדם. (6) לאכלה ולא לדברים אחרים. (7) היינו לוקט. (8) כלומר, שגדלו מאליהם בשדה בור, שאין בהם איסור ספיחים. (9) כלומר, לא ילקוט על דעת למכור. (10) הראויים לצביעה, שחלה עליהם קדושת שביעית. (11) שהרי לא לקח על דעת למכור, וניכרים הדברים שלקטם לאכילה, שהרי אכל מהם, ואינו מוכר אלא מה שהותר. (12) לא על דעת למכור. (13) לפני שהתחיל לאכלם, באופן שהוא עצמו אסור למכור. (14) "שם יקח הבן ממה שאסף אביו ומכור, אין עליו חובה בזה". שלעולם אין איסור סחורה אלא כשהמלקט עצמו מוכר. (15) באופן המתיר, המבואר למעלה בהלכות א-ב. (16) כלומר, שלא יראה. (17) כלומר, לפי האומד. (18) כלומר, זכה בו מן ההפקר ואינו כסוחר בהם אלא זכה בהם לאכלם, ועתה רוצה למכרם ולקנות בדמיהם מאכל אחר. (19) כבית הלל שאמרו: "את שדרכו לאגוד בבית אגדין אותו בשוק. ומפרש רבינו שלא הותר אלא כדרך האגד שבבית. והראב"ד מתייר גם כדרך שאגד לשוק, כיוון שדרכו לאגוד גם לבית. (20) שאין מודקדים בו. (21) שמדקדים בו. (22) כלומר, אם אגדו כאגד שבשוק, בדקדוק, הרי זה נראה כעומד למכור בצמצום ולא אכסרה. (23) שהרואה אינו מבחין שהפירות הם מחוץ לארץ, ואומר שהלה סוחר בפירות שביעית. (24) כלומר, לא נעשו חולין כפירות של שאר השנים. (25) או כדמיהם. (26) לחולין. (27) או דמיהם. (28) כלומר, פירות שביעית עצמם. (29) למדו כן ממה שהסמיכה התורה פרשת שביעית ויובל לפסוק "וכי תמכרו ממכר" להורות כי אינם מתחללים אלא דרך מכר. (30) בדמי שביעית. (31) כלומר, פרי שני. (32) ולא יבערם בשעת הביעור. (33) בהלכות מעשר שני שם כתב רבינו, שאם חילל לא קנה מעשר. ופשוט שהוא הדין כאן לעניין שביעית. ונראה שחכמים הפקיעו הקדושה מכח "הפקר בית דין הפקר".

- 1 ואין צריך לומר שביעית עצמה³⁴. אבל מחללין אותן
 - 2 הפרות על השחוטים³⁵.
 - 3 י. דמי שביעית - אין פורעין מהם את החוב³⁶, ואין עושין
 - 4 בהן שושבינות, ואין משלמין מהן תגמולין³⁷, ואין פוסקין
 - 5 מהן צדקה לעניים בבית הכנסת³⁸; אבל משלחין מהן
 - 6 דברים של גמילות חסדים. וצריך להודיע³⁹. וכן אין לוקחין
 - 7 מהם עבדים וקרעויות ובהמה טמאה⁴⁰. ואם לקח - יאכל
 - 8 כנגדן, כדרך שעושה במעשר שני. ואין מביאין מהן קני
 - 9 זבים⁴¹ וזבות וילדות וחסאות ואשמות. ואם הביא - יאכל
 - 10 כנגדן⁴². ואין סכים פלים ועורות בשמן של שביעית⁴³. ואם
 - 11 סף - יאכל כנגדן.
 - 12 יא. אין נותנין מהן⁴⁴ לא לפלן⁴⁵ ולא לספר ולא לספן ולא
 - 13 לשאר האמנין⁴⁶; אבל נותן הוא למי שדולה מים מן הבור
 - 14 להשקותו מים. ומתן לתן מפרות שביעית או מדמיהן
 - 15 לאמנין מתנת חנם⁴⁷.
 - 16 יב. האומר לפועל: הן לי אפר זה ולקט לי ירק⁴⁸ היום -
 - 17 שָׁכְרוּ מִתֵּר, ואינו כדמי שביעית⁴⁹, אלא מוציא בכל מה
 - 18 שירצה⁵⁰. ולא קנסו הפועל להיות שָׁכְרוּ כדמי שביעית⁵¹.
 - 19 ואם אמר לו: לקט לי ביום ירק - הרי זה כדמי
 - 20 שביעית⁵³, ואינו מוציא אלא באכילה ושתייה בפרות
 - 21 שביעית.
- יג. החמרים העושים בפרות שביעית מלאכת שביעית
- האסורה, כגון שהביאו יותר מדאי⁵⁴ - הרי שָׁכְרוּ כדמי
- שביעית⁵⁵. ודבר זה קנס להם. ומפני מה קנסו בשָׁכְרוּ
- החמרים ולא קנסו בשָׁכְרוּ הפועל? מפני ששָׁכְרוּ מעט לא
- קנסו בו, משום כדי חייו⁵⁶.
- יד. הלוקח מן הנתנתו כפר בפונדיון, ואמר לו בשעת
- לקיחה: בשאלקט ירקות שדה⁵⁷ אביא לך ביום זה - הרי זה
- מתן, ואותו הפך הרי הוא בפרות שביעית⁵⁹. ואם לקח
- ממנו סתם⁶⁰ - לא ישלם לו מדמי שביעית⁶¹, שאין פורעין
- חוב מהן⁶².
- טו. אוכלין פרות שביעית בטובה⁶³ ושלא בטובה⁶⁴.
- בטובה פיצד? שיתן לו פרות שביעית כמו שעשה עמו
- טובה שנתן לו, או שיכניסו לגנתו לאכל כמי שעשה לו
- טובה. ומי שנתנו לו פרות שביעית במתנה או שנפלו לו
- בירשה⁶⁵ - הרי זה אוכלם כדרך שאוכל פרות שאוסף אותן
- הוא בעצמו מן השדה⁶⁶.
- פרק שביעי
- א. פרות שביעית - אין אוכלין מהן אלא כל זמן שאותו
- המין מצוי בשדה. שנאמר: ולבנהמתך ולחיה אשר בארצך
- תהיה כל תבואתה לאכל; כל זמן שחיה אוכלת ממין זה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(34) כלומר: אם אמרו בפרי שני, שאין מחללים אותו על בהמה חיה, ואף בדיעבד אינו מחולל, והקדושה נשארה על הפרי השני, ונמצא שחכמים עשו כאן שתי פעולות: הפקיעו הקדושה מהבהמה, והטילו הקדושה על הפרי, שהרי מן הדין יצא הפרי ונכנסה הבהמה - מכל שכן בפרי ראשון, שאינו יוצא לעולם מקדושתו, שוודאי לא נתפסה שום קדושה על הבהמה החיה, שהרי אין כאן צורך אלא בפעולה אחת, והיא: הפקעת הקדושה מהבהמה. (35) כיוון שלא שייך כאן החשש הנ"ל. (36) שהרי הוא כעושה בהם סחורה. (37) כלומר, תשלום ותגמול עבור טובה שעשה לו חבירו. (38) אין נותנים את דמי השביעית עבור מה שהתחייב לעניים בבית הכנסת, כיוון שזה כפוער חובו בדמי שביעית, שהרי מן הסתם התחייב לשלם מעות חולין. (39) למקבל המתנה, כדי שינהג בפרות קדושת שביעית. ועוד, כדי שלא יחזיק לו טובה ביותר עבור זה. (40) שאין לוקחים בדמי שביעית אלא דבר מאכל. (41) "הם שתי תורים או שני בני יונה שחייבים בהם אלו מחוסרי כפרה". (42) "שיוציא מממונו מה שהוא שווה הדבר ההוא ויקנה בו פירות, בלבד פירות שביעית ויאכלם בקדושת שביעית". (43) שלא ניתנה שביעית אלא לסיכת האדם בלבד. (44) מדמי שביעית. (45) "בעל המרחץ". (46) שאין קונים בהם אלא דבר מאכל. (47) שהרי זה כגמילות חסד. וצריך להודיעם שהדמים של שביעית. ואף על פי שהאומנין יכירו לו טובה עבור כך, הרי אוכלין פירות שביעית בטובה ושלא בטובה. (48) ירק של שביעית, ובאופן שאינו אסור מטעם ספיחין. (49) שהאיסור אינו אלא "שכר רגלו", כלומר, שכר טרחתו ללקט את הירק. (50) ולא רק באכילה ושתייה, לפי שאין בו קדושת שביעית. (51) כדרך שקנסו בחמרים כבהלכה הסמוכה. (52) באיסור. (53) "שהרי זה כאומר לו תן לי בדינר זה ירק, והרי זה כמוכר פירות שביעית". (54) כלומר, יותר מחמשה כדי שמן וחמשה עשר כדי יין. (55) כלומר, אפילו אמר להם: הא לכם סך פלוני ולקטו לי ירק היום, שבאופן שכזה אצל פועל אין שכרו כדמי שביעית. (56) כלומר, ששכרו של הפועל אינו אלא כדי חייו, אבל שכרם של החמרים גדול ביותר. (57) של שביעית. וכאן כתב "ירקות", שאפילו בפרות שביעית עצמם, מותר. (58) בכיכר. (59) שהרי הוא חליפי שביעית. והר"ש שם פירש על פי הירושלמי, ששניהם נותנים זה לזה מתנות חנם. (60) מבלי לומר לו בשעת לקיחה "אביא לך בו", כנ"ל. (61) וכל שכן מפרות שביעית עצמן. (62) שכיוון שלקח סתם, נתחייב לו מעות, וכשנותן לו דמי שביעית, נמצא פורע חובו בהן. (63) ומותר לעשות כן אף על פי שיכיר לו טובה עבור הפירות שנתן לו, שאין זו נקראת סחורה בפרות שביעית. (64) השמיענו בזה להוציא מדברי ר' יהודה אליבא דבית הלל שאין אוכלין אלא בשתיה, ולא יורגל להיכנס לשדה חבירו שלא מדעתו - השמיענו שאין לחשוש לכך. (65) והרואה חושב שנתנו לו במתנה. (66) במשנה שם: "רבי אליעזר אומר ייתנו לאוכליהן", וכתב רבינו בפירוש המשנה שם, שר' אליעזר סובר כבית שמאי שאין אוכלים פירות שביעית בטובה, ולפיכך אמר: "ייתנו לאוכליהן", ש"לא יתייחד לבדו באכילתן מפני שיהיה אוכל בטובה" (כלומר, יחזיק טובה למי שנתנם לו), וגם חכמים החולקים עליו אמרו לו לפי שיטתו, אבל לפי מה שאנו פוסקים כבית הלל שאוכלים פירות שביעית בטובה, אוכלם כדרך שאוכל פירות שאוסף אותם הוא בעצמו מן השדה. (1) יבאר שפירות שביעית אין אוכלין מהן אלא כל זמן שאותו המין מצוי, בשדה. אילן שעושה פירות ב' פעמים בשנה. ואם מבערין הדמים. ג' ארצות לביעור וששלשתן חשובות כאחת לקצת פירות. המוליך פירות ממקום שכלו למקום שלא כלו. אי זהו שעת

או ממקום שלא פלו למקום שכלו - חייב לבער, לפי 47
שנותנין עליו חמרי מקום שיצא משם וחמרי מקום שהלך 48
לשם. ופרות הארץ שיצאו לחוצה לארץ - מתבערים 49
במקומן, ולא יעבירם ממקום למקום. 50
יג. כלל גדול אמרו בשביעית: כל שהוא מאכל אדם או 51
מאכל בהמה או ממין הצובעין, אם אינו מתקנים בארץ - 52
יש לו ולדמיו שביעית, וחייב בבעור הוא ודמיו. כגון עלי 53
הלוף השוטה ועלי הדנדנה והעלשין מאכל אדם, וכגון 54
החוחים והדרדרין מאכל הבהמה, וכגון אסטס וקוצה ממין 55
הצובעין. ואם היה מתקנים בארץ, כגון הפואה והרכפה 56
ממין הצובעין, אף על פי שיש לו שביעית ולדמיו שביעית 57
- אין להם בעור ולא לדמיהם, שהרי מתקנים בארץ, אלא 58
נהנין וצובעין בו עד ראש השנה. 59
יד. וכל שאינו מיוחד לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה 60
ואינו ממין הצובעים, הואיל ואינו לעצים - יש לו ולדמיו 61
שביעית, אבל אין להם בעור, אף על פי שאינו מתקנים 62
בארץ, אלא נהנין בו או בדמיו עד ראש השנה. כגון עקרי 63
הלוף השוטה ועקר הדנדנה והעקרבנין. 64
טו. קלפי רמון ונהגן שלו, קלפי אגוזים ונהגרינין - יש 65
להם שביעית ולדמיהם שביעית, אבל אין להם בעור ולא 66
לדמיהם. לולבי זרדים ונהרוכים - יש להם ולדמיהם 67
שביעית ובעור. לולבי האלה והבטנה והאטדין - יש להן 68
ולדמיהן שביעית, אבל אין להם בעור; אבל לעלים שלהן 69
יש בעור. 70
טז. איזו היא שעת בעור העלין? בעת שיבולו ונושרין 71
מאילנותיהן. עלי זיתים ועלי קנים ועלי חרובין - אין להם 72
בעור, לפי שאינן נובלות וכלות. 73
יז. ועד מתי יהיה אדם רשאי ללקט עשבים לחין 74
בשביעית? עד שייבש המתוק. ויגב עשבים יבשים - עד 75
שתדר רביעה שניה במוצאי שביעית. 76
יח. ועד מתי יהיו העצים מתרין להפנס בפרדסות במוצאי 77
שביעית לאספ פרות שביעית? עד שתדר רביעה שניה. 78
יט. הנרד והכפר והלטם - יש להן ולדמיהן שביעית. 79
הקטף, והוא שרף היוצא מהאילנות מן העלים ומהעקרים 80
- אין לו שביעית. והיוצא מן הפגים - יש לו ולדמיו 81
שביעית. 82
כ. במה דברים אמורים? באילן מאכל; אבל באילן סרק, 83
אף היוצא מן העלין ומן העקרים - כפרי שלהן, ויש לו 84
ולדמיו שביעית. 85
כא. הכובש ורד שביעית בשמן של ששית - ילקט את 86
הנרד, והשמן מתר. כבשו בשמן של מוצאי שביעית - חייב 87
לבער השמן; שהרי הנרד יבש הוא, וכבר נתחייב בבעור. 88
כב. חרובין של שביעית שפכשן ביין ששית או ביין מוצאי 89
שביעית - חייב לבער היין; שהרי טעם פרות שביעית בו. 90
זה הכלל: פרות שביעית שנתערבו בפרות אחרות, מין 91
במינו - בכל שהוא, וישלם במינו - בנותן טעם. 92

1 מן השדה - אתה אוכל ממה שבבית; פלה לחיה מן השדה
2 - חייב לבער אותו המין מן הבית. וזהו בעור של פרות
3 שביעית.
4 ב. כיצד? הרי שהיו לו גורגורות שביעית בתוך ביתו -
5 אוכל מהן כל זמן שהתאנים באילנות בשדה; פלו התאנים
6 מן השדה - אסור לאכל מאותן שבבית, אלא מבער אותן.
7 ג. היו לו פרות מרבין - מחלקן מזון של סעודות לכל
8 אחד ואחד. ואסור לאכל אחר הבעור בין לעניים בין
9 לעשירים. ואם לא מצא אוכלין בשעת הבעור - שורף באש
10 או משליך לים המלח ומאבדן לכל דבר שמאבד.
11 ד. היו לו צמוקין של שביעית, וכלו הענבים מן השדה מן
12 הגנות והפרדסים שהן הפקר, אף על פי שעדין יש ענבים
13 בגפנים שבתוך החצרות - אינו אוכל מן הצמוקין מפני
14 ענבים אלו שבחצר, לפי שאינן מצויין לחיה. אבל אם יש
15 ענבים קשים ביותר, שאינן נגמרים אלא בסוף השנה - הרי
16 זה אוכל מן הצמוקין בשבילן. וכן כל פיוצא בזה.
17 ה. אילן שעושה פרות שתי פעמים בשנה, והיו לו מפרותיו
18 הראשונות - הרי זה אוכל מהן כל זמן שפרות שניות
19 מצויות בשדה; שהרי מאותו המין בשדה. אבל פרות הסתו
20 - אין אוכלים בשבילן, מפני שדומין לפרות של שנה אחרת.
21 ו. הכובש שלשה כבשים בחבית אחת - כל שפלה מינו
22 מן השדה יבער מינו מן החבית. ואם התחיל בה - הרי
23 הפל כמבער. וכשם שמבער אכלי אדם, כך מבער אכלי
24 בהמה מן הבית, ואינו מאכליל לבהמה אם פלה אותו המין
25 מן השדה.
26 ז. וכשם שמבערין את הפרות, כך מבערין את הדמים.
27 כיצד? הרי שמכר רמזנים של שביעית והרי הוא אוכל
28 בדמיהן, וכלו הרמזנים מן האילנות שבשדה ונשאר אצלו
29 מן הדמים שמכר בהן - חייב לבערן.
30 ח. כיצד עושה? קונה בהן מאכלות ומחלקן מזון של
31 סעודות לכל אחד ואחד; או ישליכם לים המלח, אם לא
32 מצא אוכלין.
33 ט. שלש ארצות לבעור: ארץ יהודה פלה, החר והשפלה
34 והעמק - ארץ אחת. עבר הירדן פלו, שפלת לוד וחר שפלת
35 לוד ומבית חורון עד הים - ארץ אחת. והגליל פלו, העליון
36 והתחתון ותחום טבריא - ארץ אחת. ואוכלין בכל אחת
37 ואחת משלשתן עד שיכלה האחרון שבה.
38 י. כיצד? היו לו פרות בארץ יהודה - אוכל מהן כל זמן
39 שיש מאותו המין בכל ארץ יהודה פלה. וכן אם היו לו
40 פרות גליל, וכן בעבר הירדן.
41 יא. ושלש ארצות אלו - פלן חשובות בארץ אחת לחרובין
42 ולזיתים ולתמרים. ואוכלין בתמרים עד שיכלה האחרון
43 שבצער. ואימתי הוא פלה? עד הפורים. ואוכלין בזיתים
44 עד העצרת, ובענבים - עד הפסח של מוצאי שביעית,
45 ובגורגורות - עד התנקה.
46 יב. המוליך פרות שביעית ממקום שכלו למקום שלא פלו,

פרק שמיני

יא. הלוקח לולב מעם הארץ בשביעית - נותן לו אתרוג
 מתנה. ואם לא נתן לו - מבליע לו דמי אתרוג בדמי לולב.
 יב. במה דברים אמורים? בזמן שהיה מוכר פרות שפמותן
 בשמור, כגון תאנים ורמונים וכיוצא בהן; אבל היה מוכר
 פרות שחזקתן מן ההפקר, כגון הפיגם והירבוזין והשוטים
 והחלגולוגות והפספר של הרים וכיוצא בהן - הרי זה מתר
 לקח ממנו מעט, בדמי שלש סעדות בלבד, משום כדי חייו
 של מוכר.
 יג. וכל דבר שאינו חייב במעשרות, כגון שום בעל בכי
 ובצל של רכפה וגריסין הקלקיות ועדשים המצריות, וכן
 זרעוני גנה שאינן נאכלות, כגון זרע לפת וצנון וכיוצא בהן
 - הרי אלו נלקחין מכל אדם בשביעית.
 יד. במה דברים אמורים? בעם הארץ סתם; אבל מי שהוא
 חשוד לעשות סחורה בפרות שביעית או לשמר פרותיו
 ולמכר מהן - אין לוקחין ממנו דבר שיש עליו זקת שביעית
 כלל. ואין לוקחין ממנו פשתן, אפלו סרוק; אבל לוקחין
 ממנו טווי וישור.
 טו. החשוד על השביעית - אינו חשוד על המעשרות,
 והחשוד על המעשרות - אינו חשוד על השביעית. שאף
 על פי שזה וזה מן התורה - מעשר טעון הבאת מקום, מה
 שאין בן בשביעית, ושביעית אין לה פדיון, מה שאין בן
 במעשר.
 טז. החשוד על הסהרות - אינו חשוד לא על המעשר ולא
 על השביעית. שהאכל הטמא הזה שמכרו בחזקת טהור -
 אינו מטמא אחרים אלא מדברי סופרים, והחשוד לדברי
 סופרים - אינו חשוד לדברי תורה.
 יז. כל החשוד על דבר, אף על פי שאינו נאמן על של
 עצמו - נאמן הוא על של אחרים. חזקה אין אדם חוטא
 לאחרים. לפיכך, החשוד על הדבר - דנו ומעידו.
 יח. הכהנים חשודין על השביעית. לפי שהם אמורים:
 הואיל והתרומות מתרות לנו אף על פי שהן אסורין על
 הנזרים במיתה, קל וחמר פרות שביעית. לפיכך, סאה
 תרומה שנפלה למאה סאה של פרות שביעית - תעלה;
 נפלה לפחות ממאה - ירקבו הכל ולא ימכרו לפניהם ככל
 מדמע, לפי שהם חשודין על השביעית.
 יט. הצבענין והפטמין לוקחין מרסן מכל מקום, ואינן
 חוששין שמא מספיחי שביעית הוא.
 כ. גבאי קפה בשביעית לא יהיו מדקדקין בחצרות של
 אוכלי שביעית. ואם נתנו להן פת - מתרת, ואין חוששין
 לה שמא מספיחי שביעית היא; שלא נחשדו ישראל להיות

א. כדרך שאסור לעבד הארץ בשביעית, כך אסור לחזק
 ידי ישראל שעובדין אותה, או למכר להן כלי עבודה; לפי
 שאסור לחזק ידי עובדי עברה.
 ב. ואלו פלים שאין האמן רשאי למכרן בשביעית למי
 שחשוד על השביעית: מתרשה וכל פליה, העל והמזרה
 והדקר. זה הפלל: כל שמלאכתו מיוחדת למלאכה שאסורה
 בשביעית - אסור למכרו לחשוד; ולמלאכה שאפשר
 שתהיה אסורה ותהיה מתרת - מתר למכרו לחשוד.
 ג. כיצד? מוכר הוא לו המגל והעגלה מעט - הרי זה מתר; ואם
 יקצר בו מעט ויביא על העגלה מעט - הרי זה מתר; ואם
 יקצר כדרך הקוצרין או יביא כל פרות שדהו - אסור.
 ד. ומתר למכר סתם למי שאינו חשוד אפלו דבר
 שמלאכתו מיוחדת למלאכה האסורה בשביעית; שהרי
 אפשר שקנה בשביעית לעשות לו מלאכה לאחר שביעית.
 ה. היוצר מוכר חמשה בדי שמן וחמשה עשר בדי זין.
 ומתר למכר לעובד כוכבים יתר מזה, ואינו חושש שמא
 ימכר לישראל. ומוכר בדים רבים לישראל בחוצה לארץ,
 ואינו חושש שמא יביאם לארץ.
 ו. ומוכר לחשוד פרה חורשת בשביעית, שהרי אפשר
 לשחטה. ומוכר לו שדהו, שהרי אפשר שיובירה. אבל לא
 ימכר לו שדה האילן, אלא אם בן פסק עמו על מנת שאין
 לו באילן. ומשאלו סאה למדד בה, אף על פי שהוא יודע
 שיש לו גרן, שהרי אפשר שימדד בה בתוך ביתו. ופורט
 לו מעות, אף על פי שהוא יודע שיש לו פועלים. וכלן
 בפרוש - אסורים.
 ז. וכן משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה
 וכברה, רחים ותנור; אבל לא תבור ולא תטחון עמה.
 ח. מחזיקין ידי עובדי כוכבים בשביעית בדברים בלבד,
 כגון שראו חורש או זורע - אומר לו 'תתחזק' או 'תצליח'
 וכיוצא בדברים אלו, מפני שאינם מצוין על שביתת הארץ;
 אבל לא יסעדנו ביד. ומתר לרדות עמה הפורת. וחוזרין
 מהן גירין, לפי שאינן בני חייב כדי לקנס אותן.
 ט. מתר לעשות בסוריא בתלוש, אבל לא במחבר. כיצד?
 דשין וזורין ודורכין ומעמרין, אבל לא קוצרין ולא בוצרין
 ולא מוסקין. וכן כל כיוצא באלו.
 י. כשם שאסור לעשות סחורה בפרות שביעית או לשמרן,
 כך אסור לקח מעם הארץ; לפי שאין מוסרין דמי שביעית
 לעם הארץ, ואפלו כל שהוא, שמא לא יאכל אותן בקדשת
 שביעית.

הביעור לעלין. עד מתי יהיה אדם מלקט עשבים לחים בשביעית. הקטף אין לו שביעית, והכובש ורד שביעית בשמן ששית.
 (1) יבאר שאסור לחזק ידי עובדי עברה. ומה הם הכלים שהאומן רשאי למכרן בשביעית. אם מותר למכור אותם למי שאינו חשוד.
 שמוכר היוצר כדים רבים בח"ל לישראל. אם מחזיקין ידי נכרים בשביעית. אם מותר ליקח פירות שביעית מע"ה. הלוקח לולב
 מעם הארץ בשביעית. ומי הוא חשוד לעשות סחורה בשביעית. החשוד על השביעית אם חשוד על המעשרות או בהיפך. החשוד
 אם הוא נאמן על אחרים. והכהנים אם חשודין על השביעית. הפטמין והצבעונין אם לוקחין מורסן מכל אדם.

בכל מקום¹⁰ ואף על פי שאין היובל נוהג¹¹, כדי שלא תשתכח תורת שמטת הפסחים מן ישראל.
ד. אין שביעית משמטת פסחים אלא בסופה¹². שנאמר: מקץ שבע שנים תעשה שמטה וזה דבר השמטה, ושם¹³ הוא אומר: מקץ שבע שנים במעד שנת השמטה בחג הסוכות; מה שם - אחר שבע¹⁴, אף השמטת פסחים - אחר שבע. לפיכך¹⁵, הלכה את חבירו בשביעית עצמה - גובה חובו כל השנה, וכשתשקע חמה¹⁶ בלילי ראש השנה של מוצאי שביעית - אבד החוב¹⁷.
ה. שחט את הפרה וחלקה על דעת שהיום ראש השנה של מוצאי שביעית¹⁸, ונתעבר אלול¹⁹ ונמצא אותו היום סוף שביעית - אבדו הדמים, שהרי עברה שביעית על החוב²⁰.
ו. שביעית משמטת את המלוה. ואפילו מלוה שבשטר שיש בו אחריות נכסים - הרי זה משמיט²¹. ואם סיים לו²² שדה בהלואתו - אינו משמיט²³. והשביעית משמטת את השבועה²⁴; שנאמר: לא יגש - מכל מקום, לא לשלם²⁵ ולא להשבע²⁶.

1 נותנין אלא או מעות שביעית או ביצים הנלקחות בדימי
2 שביעית. ומתיר ללוות מן העניים פרות שביעית, ומחזירין
3 להן פרות בשנה שמינית.

יום שני כ"ב מנחם-אב ה'תשע"א

פרק תשיעי

א. מצות עשה להשמיט² המלוה בשביעית, שנאמר: שמוט כל בעל משה ידו. והתובע חוב שעברה עליו שביעית³ - עבר על לא תעשה, שנאמר: לא יגש את רעהו ואת אחיו.
ב. אין שמטת פסחים⁴ נוהגת מן התורה אלא בזמן שהיובל נוהג, שיש שם שמטת קרקע⁵, שהרי ישוב הקרקע לבעליו בלא פסח⁶. ודבר זה קבלה הוא. אמרו חכמים: בזמן שאתה משמיט קרקע - אתה משמיט פסחים בכל מקום, בין בארץ בין בחוצה לארץ; ובזמן שאין שם שמטת קרקע - אין אתה משמיט פסחים⁸ בשביעית אפילו בארץ.
ג. ומדברי סופרים⁹, שתהא שמטת פסחים נוהגת בזמן הזה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1 יבאר שמצות עשה להשמיט מלוה בשביעית. ואם נוהגת בזמן הזה. אין שמיטת כספים משמטת אלא בסופה. והמלוה לחבירו וקבע לו זמן עשר שנים. והמתנה שלא תשטנו שביעית. וקנסות של אונס ומפתה. המגרש את אשתו קודם השמיטה. המלוה על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד. תקנת פרוזבול, ולמה ראוי ומי ראוי לכותבו. ועל מה נכתב. אחד שלוח מחמשה או בהיפך. ופרוזבול המוקדם והמאוחר. המוציא שטר חוב אחר שביעית ואין עמו פרוזבול. אם היתומים צריכין פרוזבול. ומי שהוציא פרוזבול וטען הנתבע שהמלוה הייתה אחר הפרוזבול. תלמידי חכמים שהללו זה את זה. ומי שמונע להלוות קודם השמיטה. (2) להניח מלגבות. (3) שהרי אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה. (4) כלומר, השמטת החובות. אבל שביתת הארץ אינה תלויה ביובל, והיא נוהגת מן התורה אף בזמן שאין היובל נוהג. (5) כלומר, עזיבת הקרקע והחזרתה למוכר. (6) ואם כן גם בשמיטת קרקע יש שמיטת כספים ולפיכך הושווהו שתייהן. אבל שביתת הארץ לא הושוותה להן. (7) ששמיטת כספים אף על פי שהיא חובת הגוף, תלויה היא ביובל שהיא מצוה התלויה בארץ. (8) כלומר, השבת הקרקע לבעליה, והיינו ביובל. (9) בגיטין שם: "ותקינו רבנן דתשמיט, זכר לשביעית". (10) אף בחוץ לארץ, כשם שהייתה נוהגת מן התורה. ושם אמרו, שבבית דינן של רב אמי ורב אסי סידרו את הפרוזבול, וכן אמר שמואל: אי איישר חילי אבטליניה, משמע שהייתה שמיטת כספים נוהגת גם בבבל מדרבנן. (11) אפילו מדרבנן אינו נוהג, שלא תיקנו חכמים שתי שנות שביתה, תכופות, שהוא דבר שאין רוב הצבור יכולים לעמוד בו. (12) אבל שביתת קרקע נוהגת מתחילתה. (13) במצות הקהל. והנה בספרי שם אמרו: "מקץ שבע שנים, יכול מתחילת השנה, או בסופה, הרי אתה דן: נאמר כאן קץ ונאמר להלן קץ, מה קץ האמור להלן בסופה, ולא בתחילתה, אף קץ האמור כאן בסופה ולא בתחילתה" ולא מבואר שם לאיזה "קץ" הדברים מכוונים, ורבינו פירש שהכוונה לקץ הנאמר במצות הקהל. (14) [שהרי נאמר שם: "במועד שנת השמיטה בחג הסוכות" ואם "מקץ" היינו בתחילת שנת השמיטה, למה הוצרכה התורה לאמר "במועד שנת השמיטה", אבל אם הכוונה לסוף השנה, הוצרכה לאמר "במועד שנת השמיטה" לאמר לנו שאף על פי שכבר עברה שנת השמיטה - תבואה שהביאה שליש בשביעית, אתה נוהג בה מנהג שביעית בשמינית. ואף על פי שבסוטה מא. אמרו שהוצרכה התורה לאמר "שמיטה", שאם לא כן היינו מונים שבע שנים מעת כניסתם לארץ, ואף על פי שזה לא היה בשנת השמיטה - כל הטעות הזאת אין לה מקום אלא לפי האמת ש"מקץ" היינו בסוף שבע שנים, ואם כן בלי המלה "שמיטה" יש לטעות כי הכוונה לסוף שבע שנים מיום היכנסם לארץ, כנ"ל, אבל אם נפרש "מקץ", בתחילת שבע שנים, אין מקום לטעות למנות מעכשיו, כי לפי זה היה צריך להיות "מעתה" ולא "מקץ שבע שנים", אלא על כרחנו ש"מקץ" הוא בסוף שבע שנים, ולפיכך הוצרך לומר "שמיטה", שלא נטעה לומר שהכוונה לסוף שבע שנים בלי שמיטה. (15) כלומר, לפי ששמיטת כספים אינה אלא בסוף שביעית. (16) ואין לומדים מ"הקהל" אלא פירוש המלה "מקץ" שהוא בסוף, אבל לא למדו משם, שלא תישמט אלא בחג הסוכות. (17) אלא אם כן רוצה הלווה להחזיר בתורת מתנה. (18) וכבר עברה שביעית, ושוב אין החובות נשמטים. (19) שנעשה החודש בין שלושים יום, וקדשו ראש השנה למחר ביום שלושים ואחד. (20) ואין זה דומה להקפת חנות שאינה נשמטת, כיוון ששם אין בעל החנות תובעו כלל, אלא שלאחר זמן מרובה שהיה לוקח מחנותו מעט מעט, הוא משלם הכל כאחד. אבל כאן, שאם היה יודע שאין היום ראש השנה, היה נוטל דמי הבשר מיד, ולכן הרי זה כזקפו במלווה, שבביעית משמטת. (21) ואין אנו אומרים ש"שטר העומד לגבות כגבוי דמי". (22) הלווה למלווה. (23) שכיוון שיחזרה לו והראה לו את השדה במיציה סביב, הרי היא כגבויה כבר. (24) כגון התובע מחבירו מאה זוז והלה מודה בחמישים וכופר בחמישים, שחייב שבועה כדין מודה במקצת - אם עבר על זה סוף שנת השמיטה, פטור הוא מלשלם ומלהישבע. (25) ודבר שאין השביעית משמטת את הממון - אינה משמטת גם את השבועה. (26) ושם מט. למדו זאת מן הפסוק: "וזה דבר השמיטה", ואפילו דיבור (היינו, שבועה) משמטת.

- 1 ז. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשָׁבוּעַת הַדִּינִין²⁷ וְכָל כִּיּוּצָא בַּהּ
2 מִדְּבָרִים שְׁאֵם יוֹדָה בֵּהֶן²⁸ שְׁבִיעִית מְשֻׁמְטָת²⁹; אֲכָל
3 שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין וְהַשְׁתַּפִּין³⁰ וְכִיּוּצָא בֵּהֶן מְשֻׁבְּעוֹת שְׁאֵם
4 יוֹדָה³¹ יִשְׁלֹם³² - הָרִי זֶה יִשְׁבַּע אַחֵר הַשְּׁמִטָּה³³.
5 ח. הַלְלוּהָ³⁴ וְתַכְּעוּ וְכַפְּרוּ בּוֹ, וְהִגִּיעַ הַשְּׁמִטָּה וְהוּא
6 בְּכַפִּירָתוֹ³⁵, וְהוּדָה אַחֵר שְׁעֶבְרָה שְׁבִיעִית אוֹ שְׁבָאוֹ עָלָיו
7 עֲדִים אַחֵר הַשְּׁבִיעִית³⁶ - אֵין הַשְּׁבִיעִית מְשֻׁמְטָת³⁷.
8 ט. הַמְלִיחָה אֶת חֲבָרוֹ וְקָבַע לוֹ זְמַן לַעֲשׂוֹר שָׁנִים - אֵינוֹ³⁸
9 מְשֻׁמְטָת; אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בָּא לִידֵי לֹא יִגְשֹׁר³⁹, הָרִי הוּא
10 עֲתָה⁴⁰ אֵינוֹ יָכוֹל לִגְשֹׁר. הַתְּנָה עִמּוֹ⁴¹ שְׁלֹא יִתְבַּעֲנוּ -
11 שְׁבִיעִית מְשֻׁמְטָת⁴².
12 י. הַמְלִיחָה אֶת חֲבָרוֹ וְהַתְּנָה עִמּוֹ שְׁלֹא תִשְׁמַטְנוּ שְׁבִיעִית -
13 הָרִי זֶה נִשְׁמָט; שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לְבַטֵּל דִּין הַשְּׁבִיעִית⁴³. הַתְּנָה
14 עִמּוֹ שְׁלֹא יִשְׁמִיט הוּא חֹב זֶה⁴⁴ וְאִפְּלוּ בְּשְׁבִיעִית - תִּנְאֹ
15 קָיָם; שְׁכָל תִּנְאִי שְׁבִיעִית - קָיָם, וְנִמְצָא זֶה חֵיב עִצְמוֹ
16 בְּמִמּוֹן שְׁלֹא חִיבָתוֹ תוֹרָה, שֶׁהוּא חֵיב⁴⁵.
17 יא. הַקֶּפֶת⁴⁶ הַתְּנִיחַ - אֵינָה נִשְׁמָטָה. וְאֵם עֲשֵׂאָה מְלִיחָה⁴⁷ -
18 נִשְׁמָטָה. שְׁכָר שְׁכִיר - אֵינוֹ נִשְׁמָט⁴⁸. וְאֵם זִקְפוֹ עָלָיו⁴⁹
19 בְּמִלְּוָה - נִשְׁמָט.
- יב. קִנְסוֹת שֶׁל אוֹנֶס וְשֶׁל מִפְתָּה וְהַמוֹצֵא שֵׁם רַע - אֵינֶם
נִשְׁמָטִין⁵⁰. וְאֵם זִקְפָן בְּמִלְּוָה - נִשְׁמָטִים. וְהַמֵּימָתִי וְזִקְפִין
בְּמִלְּוָה? מִשְׁעַת הַעֲמִידָה בְּדִין.
יג. הַמְגִירֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ קֹדֶם הַשְּׁמִטָּה - אֵין כְּתֻבָּה
נִשְׁמָטָה⁵¹. וְאֵם פְּגֻמָּתָה⁵² אוֹ זִקְפָּתָה עָלָיו בְּמִלְּוָה - נִשְׁמָטָה.
יד. הַמְלִיחָה עַל הַמְשָׁכּוֹן⁵³ - אֵינוֹ מְשֻׁמְטָה⁵⁴. וְהוּא שְׁיִהִיָּה
הַחֹב כְּגֵד הַמְשָׁכּוֹן; וְאֵם הִיָּה יָתֵר - מְשֻׁמְטָה הֵיטֵר.
טו. הַמּוֹסֵר שְׁטֹרֶתוֹ לְבֵית דִּין וְאִמֵּר לָהֶם: אֲתָם גְּבוּ לִי
חֹבִי זֶה - אֵינוֹ נִשְׁמָט; שְׁנֵאֲמַר: וְאִשֵּׁר יִהְיֶה לָךְ אֶת אַחִיד, וְזֶה
בֵּית דִּין תּוֹכְעִין אוֹתוֹ. וְכֵן בֵּית דִּין⁵⁵ שִׁחָתְכוּ אֶת הַדִּין
וְכִתְבוּ⁵⁶: אִישׁ פְּלוֹנִי אֶתָּה חֵיב⁵⁷ לְתֵן לְזֶה כֶּף וְכָף - אֵינוֹ
נִשְׁמָט; שְׁנֵה כְּגֹבִי הוּא, וְכֹאֲלוֹ בָּא לִידּוֹ, וְאֵינוֹ מְלִיחָה.
טז. בְּשִׂרָאָה הֶלֶל הִזְקָן שְׁנִמְנָעוּ מִלְּהִלוֹת זֶה אֶת זֶה⁵⁸,
וְעוֹכְרִין עַל הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה⁵⁹: הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן יִהְיֶה דְּכָר
וְגוֹמֵר, הַחֲקִין פְּרוּזָבוּל⁶⁰, כְּדֵי שְׁלֹא יִשְׁמֵט הַחֹב, עַד שְׁלִיּוֹ
זֶה אֶת זֶה. וְאֵין הַפְּרוּזָבוּל מוֹעִיל אֲלָא בְּשִׁמְטָה כִּסְפִים בְּזִמָּן
הַזֶּה, שֶׁהִיא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים; אֲכָל שְׁמִטָּה שֶׁל תּוֹרָה - אֵין
הַפְּרוּזָבוּל מוֹעִיל בָּהּ.
יז. אֵין כּוֹתְבִין פְּרוּזָבוּל אֲלָא חֲכָמִים גְּדוֹלִים בְּיֹתֵר, כְּבִית

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(27) שהיא שבועת מודה במקצת. (28) כלומר, בכל ההלוואה שהמלווה תובעו. (29) ולכן אם לא הודה ונתחייב שבועה נשמטת השבועה. (30) שהם נעשים שומרי שכר זה לזה, שאם מבית אחד מהן נגנב דבר של שותפות חייב לשלם כשומר שכר. וזהו שכרו, שגם חבירו ישמור הכל כשיעור זמן שמשמר זה עכשיו. (31) לפני סוף שביעית. (32) לאחר ראש השנה של שמינית, "לפי שהם פקדון ולא מלווה". (33) כלומר, אפילו אחר השמיטה, שכבר עבר על זה זמן שמיטת כספים. (34) ירושלמי שביעית פרק י סוף הלכה א': "פשיטא דא מילתא, מלווה שהיא נעשית כפרנית אינה משמטת". (35) שאז אין המלווה יכול לתובעו ממון ולנגשו על כך, לפי שכופר הכל פטור מלשלם, ואין לו עליו אלא שבועת היסת בלבד. (36) אבל אם הודה לפני שעברה שנת השביעית, הרי היא משמטת. (37) כיוון ששביעית אינה משמטת אלא דבר שיש בו תביעה ונגישה, שנאמר "וזה דבר השמיטה וגו' לא יגוש את רעהו". (38) והרי בתוך עשר שנים ישנה שנת השמיטה. (39) לאחר עשר שנים. (40) לפני הזמן. (41) הלווה עם המלווה. (42) כי כוונת התורה ב"לא יגוש" הייתה, שלא יהא למלווה על הלווה מאומה, וכאן אף על פי שאינו יכול לתבעו, הרי הלווה חייב להחזיר ההלוואה בכל רגע ורגע, והרי הוא נתבע מעצמו. (43) שהרי לא התנה עם הלווה שישלם לו, אלא התנה שהשמיטה לא תשמט, וזה לא ייתכן. (44) כלומר, שלא יפטור עצמו מן החוב, כשתשמטו שביעית, אלא ישלם לו מבלי להתחשב עם ההשמטה. (45) כמו שכתב רבינו בפרק י"א מהלכות מכירה הלכה טו. וצריך לומר, שהלווה חייב עצמו בפני עדים או ביתר האופנים שנוכחים שם. וייתכן, שכיוון שהתנה עמו בשעת כתיבת השטר, הרי זה כאילו כתב לו בשטר, שהדבר מועיל. (46) והטעם הוא: שדרך להקיף זמן אחר זמן ואינו נפרע ממנו עד שיוזמנו לו מעות, ואין דרך לנגשו והרי זה כאילו הלווה עד אחר השביעית, שאין שביעית משמטתו. [=וכדאי לבדוק מדוע אין זה דומה למה שנאמר בהלכה י התנה עמו שְׁלֹא יִתְבַּעֲנוּ - שְׁבִיעִית מְשֻׁמְטָת]. (47) כלומר, העמידו בדין. והוא הדין אם קבע לו החנווני זמן לפרעו. (48) שדרך לקבץ שכר שנה או שנתיים ביד השוכר אותו ואינו נוגשו לתיחם לו והם בידו כפיקדון. (49) [למעלה בהקפת חנות שהיא כמלווה לאחר שביעית, כתב "עשאה מלווה" אבל בשכר שכיר שאינו מלווה כלל, אלא בפיקדון כתב "זקפו עליו במלווה"]. (50) כיוון "שאינם כשאר חובות, אבל הם חיובים שהאיש נתחייב בהם, והאיש ההוא לא יהיה פטור עד שיפרעם". [וכוונת דברי רבינו היא: שרק בממון שצריך שיקבל התובע אמרה תורה "תשמט ידך", כאילו קבלתו, אבל קנס אינו ממון שהתובע צריך לקבל, אלא ממון שהנתבע צריך לשלם, ומה יועיל אם הנתבע יסלק ידו כאילו קיבל? הלא זה לא שילם. ולפי זה נראה שלא מועילה מחילה בקנס. (51) שאינה מלווה אלא כהקפת חנות ושכר שכיר. ודין תוספת הכתובה כעיקר הכתובה. (52) כלומר, נתקבלה חלק מן הכתובה, שעל ידי זה הפכה הכתובה למלווה. (53) של מטלטלין. (54) שהרי הלכה "בעל חוב קונה משכון (של מטלטלין). לפיכך, כשילווה אותו על המשכון, יהיה כאילו הקנהו המשכון בממון ההוא שהלווה, לזמן ידוע, ואינו נשמט". (55) שביעית שם: "וכל מעשה בית דין אין משמטין". (56) ירושלמי שם: וכל מעשה בית דין, אלו גזרי דינים, ודווקא כשגמרו את הדין, אבל אם עוד לא גמרו, אף על פי שהודה בפני בית דין או הביאו עדים מלחלוות לעניים, מפני שחששו לשמיטת חובותיהם. ואף על פי שיכולים היו למסור שטרותיהם לבית (58) כלומר, העשירים נמנעו מלהלוות לעניים, מפני שחששו לשמיטת חובותיהם. ואף על פי שיכולים היו למסור שטרותיהם לבית דין, נראה שקשה היה להם להביא כל השטרות לבית דין. ועוד, שאין זו תקנה אלא למלווה בשטר, ולא למלווה על פה. (59) לפי מה שכתב רבינו בסמוך, שאין הפרוזבול מועיל אלא בשמיטת כספים בזמן הזה שאינה אלא מדרבנן - "הכתוב בתורה" לאו דווקא, אלא דרבנן שהסמיכו על הכתוב. (60) בגיטין לו: "מאי פרוסבול, אמר רב חסדא, פרוס בולי (=עשירים) ובוטי (=עניים), כלומר,

- דינו של רבי אמי ורבי אסי, שהן ראויין להפקיע ממון בגי
אדם⁶¹; אבל שאר פתי דינין - אין כותבין⁶².
יח. זהו גופו של פרוזבול: מוסרני לכם⁶³ פלוני ופלוני⁶⁴
הדינין שבמקום פלוני⁶⁵, שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן
שאצצה⁶⁶. והדינין⁶⁷ או העדים⁶⁸ חותמין מלמטה.
יט. אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע⁶⁹. אם אין קרקע
ללנה - מוכר לו⁷⁰ המלנה כל שהוא⁷¹ בתוך שדהו, אפלו
קלח של כרוב⁷². השאילו⁷³ מקום לתנור או לכירה -
כותבין עליו⁷⁴ פרוזבול. היתה לו שדה ממשקנת⁷⁵ - כותבין
עליה פרוזבול.
כ. כותבין לאיש⁷⁶ על נכסי אשתו⁷⁷, ולתומים על נכסי
אפוטרופוס⁷⁸. אין לו קרקע, ולערב יש לו קרקע - כותבין
עליה פרוזבול. היתה לו חוב על חברו ויש לחברו קרקע,
הואיל והוא⁷⁹ תחת שעבוד⁸⁰ - כותב עליו פרוזבול⁸¹.
כא. אחד שלנה מחמשה - צריכים⁸² פרוזבול לכל אחד
ואחד; וחמשה שליו מאחד - דיו פרוזבול אחד לכלן⁸³.
כב. כתב הפרוזבול תחלה ואחר כך הלנה - אינו מועיל⁸⁴,
אלא משמיט עד שייכתב הפרוזבול אחר שהלנה. נמצאת
אומר: שכל מלנה הקודמת לפרוזבול - אינה נשמטת
- בפרוזבול זה; ואם הפרוזבול קודם למלנה - נשמטת
בפרוזבול זה.
כג. לפיכך: פרוזבול המקדם - פשר, והמאחר - פסול.
כד. כתבו בניסן והקדים זמנו מאדר - פשר; שהרי הניע
כחו⁸⁵, שאינו משמיט אלא עד אדר⁸⁶. אבל אם אחר זמנו
וכתבו מאדר - פסול; שהרי מפה כחו, שאינו משמיט עד
אדר⁸⁷ שלא פדין, שאין דינו שלא משמיט אלא עד ניסן,
בשעת מסירת הדברים לבית דין.
כד. המוציא שטר חוב אחר שביעית ואין עמו פרוזבול -
אבד חובו⁸⁸. ואם אמר: היתה לי⁸⁹ ואבד - נאמן; שמזמן
הסכנה⁹⁰ ואילך בעל חוב גובה שלא בפרוזבול⁹¹. ולא עוד,
אלא פשיטא בעל חוב את שטרו או פשיטא לתבע במלנה
על פה - אומרים לנתבע: שלם לו. ואם טען הנתבע ואמר:
איה פרוזבול ש'לו? אומרים לתובע: היתה לך פרוזבול
ואבד? אם אמר הן - נאמן, ואם הודה שלא כתב פרוזבול
- אבד חובו. והיתומים⁹² אינן צריכין פרוזבול.
כה. הוציא⁹³ פרוזבול, וטען הנתבע ואמר: מלנה זו שהוא
תובע אחר פרוזבול זה היתה⁹⁴, והתובע אומר: קדם
פרוזבול היתה - התובע נאמן⁹⁵; שאלו אמר: היתה לי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

תקנת עשירים ועניים. עשירים שלא יפסידו ממון, ושלא יעברו על הלאו הנ"ל, ועניים שלא תנעל דלת בפניהם. (61) שהרי למדו שם שהפקר בית דין הפקר, ממה שהכריז עזרא: וכל אשר לא יבוא לשלושת ימים כעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא ייבדל מקהל הגולה. ובית דינו של עזרא וכן ראשי האבות, הם בתי הדין הגדולים שבדורם. ואף על פי שלדעת רבינו אין הדברים אמורים אלא בזמן ששמיטת כספים אינה אלא מדברי סופרים - גם לעקור דבר מדברי סופרים צריך לכת הפקר בית דין. (62) וכל זה דווקא כשאין המלווה והלווה תלמידי חכמים, אבל אם הם תלמידי חכמים יכולים למסור את הפרוזבול אף בפני בית דין רגיל ואפילו בעל פה. (63) אין הכוונה שהוא מוסר את שטר החוב, אלא שהוא מוסר את הדברים דלהלן לבית הדין, והרי זה כעין מסירת מודעה. (64) רבינו כתב המשנה כלשונה, אבל וודאי שכוונתו לשלושה דיינים. (65) כלומר, אם הדיינים במקום אחר והוא מוסר דבריו כאן לפני עדים. (66) אפילו לאחר שמיטה. (67) אם הוא מוסר דבריו לפנייהם. (68) היינו, אפילו העדים, אם הוא מוסר דבריו כאן לפני עדים, לבית הדין שבמקום אחר. (69) של הלווה. וטעם הדברים שאם יש ללווה קרקע הרי החוב כגבוי ביד בית דין. או משום שהלוואה ללווה שאין לו קרקע זהו דבר שאינו שכיח כי מי פתי יסור הנה להלוות לו מעות בלי בטוחות. ודווקא קרקע, שאינו יכול להשמיטה ולהצניעה, אבל לא מטלטלין, וגם לא עבדים. (70) ללווה מדעתו ובהסכמתו. (71) וטעמו של דבר, שכיוון שאין אונאה כלל לקרקעות, ראוי הוא לגבות ב"כ שהוא" זה את כל החוב. (72) כלומר, קרקע כל שהוא שאי אפשר לזרוע בה אלא קלח אחד של כרוב. (73) כלומר, המלווה ללווה. (74) שכיוון שיש לשואל זכות תשמיש בקרקע, הרי זה כאילו הקרקע שלו. והוא הדין אם השכיר לו. (75) בין שהייתה השדה של הלווה ממושכנת ביד אחרים, בין שהייתה שדה של אחרים ממושכנת בידו. (76) כלומר, שהוא הלווה. (77) נכסי מלוג שהבעל אוכל פירותיהם. (78) כשלווה האפוטרופוס לצורך היתומים. והמלווה כותב פרוזבול, שנכסי האפוטרופוס נחשבים כשל היתומים, כיוון שהוא ממנה על אשר להם ומשועבד להם. [=ייתכן עוד כי דין אפוטרופוס כאן כדין ערב להלן]. ומה שאמר: "היתומים אינם צריכים פרוזבול", המדובר כשהיתומים הם המלווים. (79) כלומר, הלווה השני. (80) של המלווה השני. (81) שהרי הלווה השני משתעבד למלווה הראשון, מדין "שעבודא דרבי נתן". (82) כל מלווה ומלווה. (83) שהרי המלווה כותב את הפרוזבול, והוא מוסר כל חובותיו לבית דין. ונראה שאם לוו כולם בשטר אחד, שאז כולם ערבים זה לזה, ויכול המלווה לגבות מאיזה שירצה, די שיהא לאחד מהם קרקע. (84) כי הפרוזבול מועיל רק לחובות הקיימים בשעת כתיבתו. (85) של המלווה. (86) אבל מה שהלווה אחר כך אינו בכלל הפרוזבול, ומשמטי. (87) כלומר, מה שהלווה מניסן (אחר כתיבת הפרוזבול) עד אייר (הזמן הכתוב בפרוזבול). (88) שהרי שמטתו שביעית. (89) פרוזבול. (90) שלא היו יכולים לקיים מצוות, ואף על פי שפרוזבול אינו מצוה - לא התירו הגויים לעשותו, כיוון שעל ידו ניכרת מצות שמיטת כספים בזמן הזה, שכל עיקרה הוא שלא תישכח תורת שמיטת כספים מישראל, והרי כל כוונתם הייתה "להשכיחם תורתך". (91) אם אמר, היה לי ואבד. וכן כתב המאירי שם, שמזמן הסכנה ואילך האמינו מכת החזקה, שאין אדם מניח דבר מותר ואוכל דבר אסור. ורוצה לומר, שבזמן הסכנה תיקנו חכמים שיהא נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד, ואף אחר שבטלה הסכנה, נשארה התקנה במקומה. (92) שהללו. (93) המלווה. (94) ואין הפרוזבול מועיל כלום. (95) "שכיוון שתקנו חכמים פרוזבול, חזקה היא שאין אדם מניח דבר מותר ואוכל דבר אסור" ובוודאי עשה פרוזבול שזמנו אחר הלוואה זו.

1 ואבד⁹⁶ - נאמן ואף על פי שאין אנו יודעין זמן הפרובול
2 שאבד⁹⁷.
3 כו. טען הנתבע ואמר: מלון יש לו אצל⁹⁸, והתובע
4 אומר: לא פי אלא הקפת חנות היא, שאינה נשמטת, שהרי
5 לא זקפתיה מלון - הרי זה נאמן; שהרי אם ירצה יאמר:
6 מלון היתה⁹⁹ ופרובול היה לי ואבד¹⁰⁰. שפיון¹⁰¹ שתקנו
7 חכמים פרובול, חזקה היא שאין אדם מניח דבר מת¹⁰²
8 ואוכל דבר אסור¹⁰³.
9 כז. תלמידי חכמים¹⁰⁴ שהלוח זה את זה¹⁰⁵, ומסר¹⁰⁶ דבריו
10 לתלמידים¹⁰⁷ ואמר: מוסרני לכם¹⁰⁸, שכל חוב שיש לי
11 שאגבנו כל זמן שארצה - אינו צריך לכתב פרובול; מפני
12 שהן יודעים שהשמטת כספים בזמן הזה מדבריהם,
13 ובדברים בלבד היא נדחית¹⁰⁹.
14 כח. כל המחזיר חוב שעברה עליו שביעית - רוח חכמים
15 נוחה הימנו¹¹⁰. וצריך המלון לומר למחזיר: משמיט אני
16 וכבר נפטרת ממני. אמר לו: אף על פי כן רצוני שתקבל
17 - יקבל ממנו; שנאמר: לא יגש, והרי לא נגש¹¹¹. ואל יאמר
18 לו: בחובי אני נותן לך, אלא יאמר לו: שלי הם¹¹² ובמתנה
19 אני נותן לך.

פרק עשירי

20 כט. החזיר¹¹³ לו חובו ולא אמר לו פן - מסבב¹¹⁴ עמו
21 בדברים עד שיאמר לו: שלי הם ובמתנה נתתם לך. ואם
22 לא אמר - לא יקבל ממנו, אלא יטל¹¹⁵ מעותיו וילך לו¹¹⁶.
23 ל. מי שנמנע מלהלוות את חברו קדם השמטה שמא
24 יתאחר החוב שלו¹¹⁷ וישמט - עבר בלא תעשה, שנאמר:
25 השמר לך וגומר. וחטא גדול הוא, שהרי הזהירה עליו
26 תורה בשני לאוין; שנאמר: השמר לך פן וגומר, וכל מקום
27 שנאמר 'השמר' או 'פן' או 'אל' - הרי זה מצות לא תעשה.
28 והתורה הקפידה על מחשבה רעה זו וקראתו בליעל¹¹⁸.
29 והרי הוסיף הכתוב להזהיר ולצוות שלא ימנע¹¹⁹ אלא
30 יתן¹²⁰, שנאמר: נתון תתן¹²¹ לו ולא ירע¹²² לך, לכך בפתח לו
31 וגומר. והבטיח הקדוש ברוך הוא בשכר מצוה זו בעולם
32 הזה¹²³, שנאמר: פי בגלל הדבר הזה יברכך וגומר.
33
34 א. מצות עשה לספר שבע שבע שנים וילקדש שנת
35 החמישים, שנאמר: וספרת לך שבע שבתות שנים וגומר,
36 וקדשתם את שנת החמישים. וישתי מצות אלו מסורין לבית
37 דין הגדול בלבד.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(96) כלומר, ולא היה מוציא פרובול. (97) הרי שנאמן גם על הזמן. (98) וכיוון שאין למלווה פרובול הרי המלווה נשמטת. (99) כדברך. (100) ואף על פי שלא אמרו מיגו להוציא ממון - כאן ישנה גם חזקה המסייעת: חזקה שאין אדם מניח דבר מותר ואוכל דבר אסור, ובוודאי כן הוא כדבריו שהקפת חנות היא. (101) טעם זה הוא מדוע האמינו במיגו להוציא ממון. (102) כלומר, מלווה שלא נשמטה. (103) מלווה שנשמטה. (104) שם לו. "רבנן דבי רב אשי מסרי מילייהו להדרי (כלומר, שעשו פרובול בעל פה, ומסרוהו לפני תלמידים, שאינם גדולים כבית דינו של רב אמי ורב אסי. וכל זה דווקא כשהמלווה והלווה תלמידי חכמים). רבי יונתן מסר מילי לר' חייא בר אבא, אמר ליה צריכנא מידי אחרינא? אמר ליה לא צריכת". (105) בגמרא שם לא נזכר שגם הלווה צריך להיות תלמיד חכם, ורבינו כתב זאת על פי מה שאמרו בבבא מציעא עה. "תלמידי חכמים מותרים ללוות זה מזה בריבית, מאי טעמא, מידע ידי דריבית אסורה ומתנה היא דיהבו אהדרי". ולכאורה גם אם המלווה אינו תלמיד חכם, מותר לתת לו ריבית, שהרי הלווה שהוא תלמיד חכם נותנה במתנה, אלא שאסרו לעשות כן שמא יבוא המלווה להקל בדין ריבית. אם כן גם לענייננו, לא התירו פרובול כזה אלא כשאף הלווה תלמיד חכם, שלא יבוא להקל בשמיטת כספים. (106) המלווה. (107) שאינם חכמים גדולים ביותר. (108) פלוני ופלוני הדיינין. (109) כלומר, בלא כתיבת פרובול, וכן בלא בית דין חשוב. אבל כששמיטת כספים הייתה מן התורה, אף תלמידי חכמים היו צריכים לכתוב פרובול ולמסור בפני בית דין חשוב, ולכן שאר בני אדם שחושבים ששמיטת כספים בזמן הזה מדאורייתא, הזקיקם חכמים לכתוב פרובול ולמסור בפני בית דין חשוב, שאם נקל להם יבוא להקל בשמיטת כספים. (110) "עניינו, שהחכמים אוהבים אותו על זה, וישר בעיניהם מה שעשה". וטעמו של דבר, כדי שלא ימנעו מלהלוות. (111) שם: שנאמר: וזה דבר השמיטה. "הראיה ממה שאמר "דבר", כלומר, מאחר שהוציא הדבר מפיו, התירו". (112) המעות, ששמטתן שביעית. (113) שם, מעשה ברבה שהלווה מעות לאבא בר מרתא. (114) שם: אמר ליה (רבה לאביי), תלי ליה נמי עד דאמר הכי (כלומר, שלי הם ובמתנה אני נותן לך). ומפרש רבינו שהכוונה מסבב עמו בדברים, אבל לא כופהו, שהרי במעשה הנזכר שם, לא כפה רבה את אבא בר מרתא, אלא אביי שידלו בדברים שילך לרבה ויאמר לו: "אף על פי כן". (115) הלווה. (116) שהרי אמרו שם: אשכחיה (אביי לרבה) דהוה עציב. אמר ליה, אמאי עציב מר, אמר ליה הכי הוה מעשה, אזל לגביה. ואם בדיעבד יקבל את המעות מן הלווה אפילו בלי "אף על פי כן", לא היה לו להיות עצוב, ולשלוח את אביי לאבא בר מרתא. (117) כלומר, שהלווה לא יחזיר לו את חובו בזמן הפירעון. (118) שם. וגם לעניין צדקה למדו כן מפסוק זה לפי שהפסוק נאמר גם על צדקה וגם על צדקה לא הלוואה, שכן נאמר שם: "כי פתח תפתח את ירך לו (הרי צדקה) והעבט תעביטנו (הרי הלוואה) וגו' השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע וגו'". (119) היינו "להזהיר". (120) היינו "לצוות". (121) והו הציווה. (122) וזהו האזהרה. (123) והוא בכלל גמילות חסדים, שאדם אוכל פירותיה בעולם הזה והקפן קיימת לו לעולם הבא (פאה פרק א משנה א, ועיי' שם בפירוש המשנה שזהו כלל לכל המצוות שבין אדם לחבירו). אלא שצריך עיון למה הוצרכו ללמוד (קידושין מ). מפסוק במשלי: "יורף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד", שגמילות חסדים אדם אוכל פירותיה בעולם הזה, ולא למדו כן מן הפסוק הנ"ל שבתורה, שהביא רבינו. (1) יבאר שמצות עשה לקדש שנת החמישים. מאימתי התחילו למנות שנת יובל. אם היובל עולה למנין שני השבוע. ומאימתי בטלו היובלות. ודין כמה מצוות תלויות בהנהגת היובל. מצות עשה לתקוע בעשירי לתשרי בשנת היובל. שלשה דברים מעכבין ביובל. שדין היובל ודין השמיטה, לעניין שביתת הארץ, אחד הוא.

46 חמשים ואחת - תחלת שש שנים של שבוע. וכן בכל יובל
47 יובל.
48 ח. משגלה שבט ואוכן ושבט גד וחצי שבט מנשה בטלו
49 היובלות; שנאמר: וקראתם דורו בארץ לכל ישיבה - בזמן
50 שכל יושביה עליה. והוא שלא יהיו מערפכין שבט בשבט,
51 אלא כלן יושבים בתקנו. בזמן שהיובל [נוהג בארץ] - נוהג
52 בחוצה לארץ; שנאמר: יובל היא - בכל מקום, בין בפני
53 הבית בין שלא בפני הבית.
54 ט. ובזמן שהיובל נוהג - נוהג דין עבד עברי, ודין בתי
55 ערי חומה, ודין שדה חרמים, ודין שדה אחזה, ומקבלין גר
56 תושב, ונוהגת שביעית בארץ והשמיטת כספים בכל מקום
57 מן התורה. ובזמן שאין היובל [נוהג] - אינו נוהג אחד מכל
58 אלו, חוץ משביעית בארץ והשמיטת כספים בכל מקום
59 מדבריהם, כמו שבארנו.
60 י. מצות עשה לתקע בשופר בעשירי לתשרי בשנת היובל.
61 ומצוה זו מסורה לבית דין תחלה, שנאמר: והעברת שופר
62 תרועה; וכל יחיד ויחיד חייב לתקע, שנאמר: תעבירו
63 שופר. ותוקעין בשופר תשע, בדרך שתוקעין בראש השנה.
64 ומעבירין שופר בכל גבול ישראל.
65 יא. שופר של יובל ושל ראש השנה אחד הוא לכל דבר.
66 ואחד ראש השנה ואחד היובל לתקיעות, אלא שביובל
67 תוקעין בין בבית דין שקדשו בו את החדש בין בבית דין
68 שלא קדשו בו את החדש, וכל יחיד ויחיד חייב לתקע כל
69 זמן שבית דין יושבין ושלם בפני בית דין;
70 יב. ובראש השנה שחל להיות בשבת - לא היו תוקעין
71 אלא בבית דין שקדשו בו את החדש, ואין כל יחיד ויחיד
72 תוקע אלא בפני בית דין.
73 יג. שלשה דברים מעבדין ביובל: תקיעה, ושלוח עבדים,
74 והחזרת שדות לבעליהן. וזו היא שמיטת קרקע.
75 יד. מראש השנה עד יום הכפורים לא היו עבדים נפטרים
76 לבתיהן ולא משתעבדין לאדוניהם, ולא השדות חוזרות
77 לבעליהן, אלא עבדים אוכלין ושותים ושומחים ועטרוניהם
78 בראשיהם. כיון שהגיע יום הכפורים, תקעו בית דין
79 בשופר, נפטרו עבדים לבתיהן וחזרו שדות לבעליהן.
80 טו. דין היובל בשביית הארץ ודין השמיטה אחד הוא לכל
81 דבר. כל שאסור בשביעית מעבודת הארץ - אסור בשנת
82 יובל, וכל שמתיר בשביעית - מתיר ביובל, ומלאכות שלוקין
83 עליהן בשביעית - לוקין עליהן ביובל. ודין פרות שנת יובל
84 באכילה ובמכירה ובכעור - כדין פרות שביעית לכל דבר.
85 טז. יתרה שביעית על היובל, שהשביעית משמיטת כספים
86 ולא יובל. ויותר יובל על השביעית, שהיובל מוציא עבדים
87 ומשמיט קרקע. וזהו דין מכירת שדות האמורות בתורה,
88 והיא מצות עשה, שנאמר: גאלה תתנו לארץ. יובל משמיט
89 קרקע בתחלתו, ושביעית אינה משמיטת כספים אלא
90 בסופה, כמו שבארנו.

1 ב. ומאימתי התחילו למנות? מאחר ארבע עשרה שנה
2 משונכנסו לארץ. שנאמר: שש [שנים תזרע שדך ושש שנים
3 תזמר פרמך - עד שיהיה כל אחד מכיר את ארצו; ושבע
4 שנים עשו] ככבוש הארץ, ושבע שנים בחליק. נמצאת
5 אומר: בשנת שלש וחמש מאות וארבעים ליצירה, מראש
6 השנה מאחר מולד אדם הראשון, שהיא שנה שניה ליצירה,
7 התחילו למנות. ועשו שנת עשר וחמש מאות ליצירה,
8 שהיא שנת אחת ועשרים משונכנסו לארץ, שמיטה. ומנו
9 שבע שמיטות וקדשו שנת החמשים, שהיא שנת ארבע
10 וששים משונכנסו לארץ.
11 ג. שבעה עשר יובלים מנו ישראל משונכנסו לארץ ועד
12 שיצאו. ושנה שיצאו בה, שחרב הבית בראשונה, מוצאי
13 שביעית היתה, ושנת שש ושלשים ביובל היתה, שארבע
14 מאות שנה ועשר שנים עמד בית ראשון. כיון שחרב הבית
15 בטל מנגן זה. משבטלה נשארה הארץ חרבה שבעים שנה,
16 ונבנה בית שני, וארבע מאות ועשרים שנה עמד. ובשנה
17 השביעית מבנינו עלה עזרא, והיא הביאה השנה. ומשנה
18 זו התחילו למנות מנגן אחר, ועשו שנת שלש עשרה לבנין
19 בית שני שמיטה. ומנו שבע שמיטות, וקדשו שנת החמשים.
20 אף על פי שלא היתה שם יובל בבית שני, מונין היו אותו
21 כדי לקדש שמיטות.
22 ד. נמצאת למד, שהשנה שחרב בה הבית באחרונה,
23 שתחלתה מתשרי שאחר החרבן פשני חדשים, שהרי
24 מתשרי הוא המנגן לשמיטים וליובלות - אותה השנה מוצאי
25 שביעית היתה, ושנת חמש עשרה מן היובל התשיעי היתה.
26 ולפי חשבון זה, שנה זו, שהיא שנת אלף ומאה ושבע
27 לחרבן, שהיא שנת שמינים ושבעה ואלף וארבע מאות
28 למנגן שטרות, שהיא שנת שש ושלשים ותשע מאות
29 וארבעת אלפים ליצירה - היא שנת שמיטה, והיא שנת אחת
30 ועשרים מן היובל.
31 ה. אכל כל הגאונים אמרו, שמסרת היא בדיהם איש מפי
32 איש, שלא מנו באותן השבעים שנה שבין חרבן בית
33 ראשון ובנין בית שני אלא שמיטות בלבד בלא יובל. וכן
34 משחרב באחרונה לא מנו שנת החמשים, אלא שבע שבע
35 בלבד מתחלת שנת החרבן. וכן עולה בגמרא עבודה זרה
36 חשבון זה שהוא קבלה.
37 ו. ושנת השמיטה ידועה היא ומפרסמת אצל הגאונים
38 ואנשי ארץ ישראל, וכלן לא מנו אלא לשני חרבן, משליכין
39 אותן שבע שבע. ולפי חשבון זה, תהי שנה זו, שהיא שנת
40 שבע ומאה ואלף לחרבן, מוצאי שביעית. ועל זה אנו
41 סומכין, וכפי החשבון זה אנו מורין לענג מעשרות
42 ושביעית והשמיטת כספים; שהקבלה והמעשה עמודים
43 גדולים בהוראה, ובהן ראוי להתלות.
44 ז. שנת יובל אינה עולה ממנגן שני השבוע, אלא שנת
45 תשע וארבעים - שמיטה, ושנת חמשים - יובל, ושנת

פרק אחד עשר

1 א. ארץ ישראל המתחלקת לשבטים אינה נמכרת
2 לצמיתות, שנאמר: והארץ לא תמכר לצמיתת. ואם מכר
3 לצמיתות - שניהם עוברין בלא תעשה. ואין מעשיהן
4 מועילין, אלא תחור השדה לבעליה ביובל.
5 ב. והמוכר שדהו לששים שנה - אינה יוצאה ביובל; שאין
6 חוזר ביובל אלא דבר הנמכר סתם או הנמכר לצמיתות.
7 ג. לא ימכר אדם ביתו או שדה אחתו, אף על פי שהם
8 חוזרין אחר זמן, אלא אם כן העני; שנאמר: וכי ימוך אחיך
9 ומכר מאחוזתו. אבל למכר ולתת הדמים בכיסו או לעשות
10 בהן סחורה או לקח בהן בלים או עבדים ובהמה - אינו
11 רשאי; אלא למזונות בלבד. ואם עבר ומכר מקל מקום -
12 הרי אלו מכורין.
13 ד. ודנין בבית דין בתי ערי חומה, ובשדה דין שדה אחזה.
14 דין מוכר שדה אחזה: לחשב את הדמים לפי השנים
15 הנשארות ליובל; ובכל עת שירצה לפדות - מחשב עם
16 הלוקח על השנים שאכל, וגורע מדמי המכר, ומחזיר לו
17 השאר.
18 ה. כיצד? הרי הנשאר ליובל עשר שנים ומכר לו שדה
19 במאה דינר, אכלה הלוקח שלש שנים ורצה המוכר לגאל
20 - נותן לו שבועים דינר ומחזיר שדהו. וכן אם אכלה שש
21 שנים - נותן לו ארבעים דינר ומחזיר לו שדהו. לא גאלה
22 אלא הניחה ביד הלוקח עד שנת היובל - תחור לבעלים
23 בלא דמים. שנאמר: במספר שני תבואת ימכר לך.
24 ו. מכרה לו והיא מלאה פרות, ולאחר שתי שנים גאלה -
25 אינו יכול לומר לו: החזירנה לי מלאה פרות כמו שמכרתי
26 לך. לפיכך, אם מכרה לו מלאה פרות לפני ראש השנה,
27 וגאלה אחר שתי שנים - הרי זה אוכל שלש תבואות בשתי
28 השנים, ואינו מחשב עמו אלא לפי שתי שנים בלבד;
29 שנאמר: על פי השנים, לא על פי התבואות.
30 ז. הקנים והזמורות ופרות שקמה שבתוכה - הרי הן של
31 לוקח כשאר הפרות שלה. אבל אילן שנכסס או שביש -
32 שניהן אסורין בו. כיצד יעשה? ימכר וילקח בדמיו קרקע,
33 והלוקח אוכל פרותיה עד שתגאל השדה מידו.
34 ח. הלוקח שדה אחזה ונטעה אילנות והשביחה, כשהיא
35 חוזרת ביובל - שמין שבח האילנות שבתוכה, ונותן בעל
36 השדה דמי השבח ללוקח; שנאמר: ויצא ממכר בית -
37 ממכר חוזר, ולא השבח.
38 ט. המוכר את שדהו בזמן שהיובל נוהג, כמו שבארנו -
39 אינו מתר לגאל לפחות משתי שנים; שנאמר: במספר שני
40 תבואת ימכר לך. ואפלו רצה הלוקח - אסור; שנאמר:

42 במספר שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך - אין פחות
43 משתי שנים מעת לעת מיום המכירה.
44 י. וצריך שיאכל הלוקח שתי תבואות בשתי שנים ואחר
45 כך יגאל; שנאמר: שני תבואת. לפיכך, אם היתה אחת
46 משתי השנים שביעית או שנת שדפון או ירקון - אינה
47 עולה מן המנין.
48 יא. הניחה הלוקח בורה שנה ואכלה שנה, או אכלה שנה
49 ונרה שנה ולא זרעה - הרי אלו עולין למנין. מכרה בשנת
50 יובל עצמה - אינה נמכרת, והדמים חוזרין לבעלים.
51 יב. מכרה שנה אחת לפני היובל - הרי הלוקח אוכל אותה
52 שנה שניה אחר היובל; שנאמר: שני תבואת.
53 יג. מכר נקעים מלאים מים או סלעים שאינם ראויין
54 לזריעה - הרי זה פודה בפחות משתי שנים; שנאמר:
55 במספר שני תבואת - שדה הראויה לתבואה היא שאינה
56 נגאלת אלא אחר שתי שנים. ואם לא גאלה, אף על פי
57 שאינה ראויה לזריעה - חוזרת לבעלים ביובל.
58 יד. מכר אילנות - אין נגאלין לפחות משתי שנים, שהרי
59 ראויים לתבואות. ואם לא גאלן - אינן חוזרין לבעלים
60 ביובל; שנאמר: ושב לאחוזתו - ולא לאילנות.
61 טו. מכר שדהו לראשון, וראשון מכר לשני, ושני לשלישי,
62 אפלו מאה זה אחר זה - בשנת היובל תחור לאדון
63 הראשון; שנאמר: בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו
64 מאתו, לאשר לו אחוזת הארץ.
65 טז. מכרה לראשון במאה דינר, וראשון לשני במאתים,
66 ורצה האדון לגאל - אינו מחשב אלא עם הראשון;
67 שנאמר: לאיש אשר מכר לו. מכרה לראשון במאתים,
68 וראשון לשני במאה - הרי זה מחשב עם האחרון. וכן אם
69 מכר במאה והשביחה ביד הלוקח והרי היא ראויה להמכר
70 במאתים - מחשב לפי מה שמכר. ואם מכרה במאתים
71 והכסיפה והרי היא ראויה להמכר במאה - מחשב לפי מה
72 שהיא. ולעולם מיפיים כח מוכר שדה אחזה, ומרעין כח
73 הלוקח.
74 יז. המוכר שדה אחזה והיו לו שדות אחרות, ומכר
75 מאותם השדות כדי לגאל שדה שמכר - אין שומעין לו;
76 שנאמר: ומצא כדי גאלתו - עד שימצא דבר שאינו מצוי
77 לו בשעה שמכר. וכן אם לזה לגאל - אין שומעין לו;
78 שנאמר: והשיגה ידו - לא שילוה.
79 יח. מצא מעט ורצה לגאל חצי השדה שמכר - אין שומעין
80 לו; שנאמר: כדי גאלתו - או גואל את פלה או אינו גואל.
81 ואם רצו קרוביו לגאל - גואלים; שנאמר: ובא גאלו הקרב
82 אליו.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – יום שלישי כ"ג מנחם-אב – הלכות שמיטה ויובל

צה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 יט. הנותן שדהו מתנה - הרי זו חזרת לו ביוכל; שגאמר: 25
- 2 תשבו איש אל אחוזו - לרבות את המתנה. 26
- 3 כ. האחין שחלקו - כלקוחות הן, ומחזירין זה לזה חלקו 27
- 4 ביוכל, ולא תבטל חלקתן מקמות שהיתה. וכן הבכור 28
- 5 והמינם אשת אחיו - מחזיר ביוכל חלק שנטל, ונוטל 29
- 6 החלק שפגדו. 30
- 7 כא. אכל היוצא את אשתו, אף על פי שירשת הפעל 31
- 8 מדבריהם - עשו חזוק לדבריהם כשל תורה, ואינו מחזיר 32
- 9 ביוכל. ואם ירש ממנה בית הקברות - יחזיר לבני משפחה, 33
- 10 משום פגם משפחה, ויתנו לו דמיה, ומנכין לו דמי קבר 34
- 11 אשתו, שהרי חייב בקבורתה. 35
- 12 יום שלישי כ"ג מנחם-אב ה'תשע"א 36
- 13 פרק שנים עשר 37
- 14 א. המוכר בית בתוך עיר המקפת חומה² - הרי זה גאולה 38
- 15 כל שנים עשר חדש³ מיום שמכר⁴ בכל עת שירצה⁵, ואפילו 39
- 16 ביום שמכר. וכשרוצה לפדות - נותן⁶ כל הדמים שלקח, 40
- 17 ואינו גורע ללוקח כלום⁷. 41
- 18 ב. ואין הקרובים פודין אותה, אלא המוכר עצמו אם 42
- 19 השיגה ידו⁸. ויש לו⁹ למכר מנכסיו ולפדותו; אכל לא ילוה 43
- 20 ויגאל, ולא יגאל לחצאין¹⁰. 44
- 21 ג. מת הלוקח - יפדה¹¹ מיד בנ¹². וכן אם מת המוכר - 45
- 22 יש לבנו לפדותה כל שנים עשר חדש¹³. 46
- 23 ד. מכר לראשון, וראשון לשני בתוך השנה¹⁴ - מונין¹⁵ 47
- 24 לראשון¹⁶. פיון ששלמה שנה ראשונה החלט הבית ביד 48

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר המוכר בית בתוך עיר המקפת חומה. ואם הקרובין פודין אותה, אם מת הלוקח או המוכר. והמוכר לראשון וראשון לשני בתוך השנה. מכר ב' בתים האחד בחצי אדר ראשון ואחד בראש אדר שני. אם הגיע י"ב חדש ולא נמצא הלוקח. ודין המקריש בית בעיר חומה. ואם מכר בית בעיר חומה והגיע יובל תוך שנת המכר. המוכר בית בבתי החצרים או בעיר שאינה מוקפת. בית שאין בו ד' אמות על ארבע אמות, ואם הבית נחלט בירושלים. העיר שראויה להקרא עיר חומה. כיון שעלה עזרא בבית שני נתקדשו כל הערים. (2) בשעת כיבוש הארץ. (3) שנאמר "והייתה גאולתו עד תום שנת ממכרו". (4) כלומר, שנים עשר חודש מיום ליום. ואין אומרים: משהגיע תשרי, תיחשב לו כשנה. (5) ואינו מחכה שתי שנים כמו במוכר שדה אחוזה. (6) שם: הרי זה כמין ריבית (שהלוקח מקבל כל כספו, ונמצא שהשתמש בשדה המוכר תמורת החזקת המעות בידו), ואינו ריבית (שאין ריבית אלא בהלוואה, ולא במכר). (7) ולא כדין שדה אחוזה. (8) שלא הוקש בית עיר חומה לשדה אחוזה לענין זה. (9) שלא נאמר כאן "ומצא כדי גאולתו" כשם שנאמר בשדה אחוזה. (10) שלענין זה הוקש בית עיר חומה לשדה אחוזה. (11) המוכר. (12) בגמרא שם: "מהו דתימא לקונה אותו אמר רחמנא, והא (בן הלוקח) לא קנה, קא משמע לן והייתה גאולתו מכל מקום". (13) שם: "מהו דתימא ואיש כי ימכר אמר רחמנא, והאי (בן המוכר) לא מכר, קא משמע לן והייתה גאולתו מכל מקום". (14) הראשונה משעת המכר. (15) י"ב חודש. (16) משעת המכר. ושם: "שנאמר: עד מלאת לו שנה (משמע, למי שהייתה אחוזה שלו מונין - רש"י)". (17) ואילו הייתה הקרקע ביד הייתה נחלטת לו, ולכן כשמכרה, נחלטת לקונה אותו לדורותיו, לא יצא ביוכל. (18) והלכה זו, היא כחכמים בבכורות נב: הסוברים שמתנה מכר. (19) שהייתה פשוטה. (20) שהרי זה כאילו ירד בראש אדר של שנה שאינה מעוברת. (21) היינו, באדר ראשון שהוא מעובר, וחל עליו הדין שבשנה מעוברת אין השדה נחלטת עד סופה, היינו, עד אמצע אדר של שנה הבאה. (22) משנה שם: כתקנת הלל. (23) כלומר, שנטמן באותו יום, כדי שיהיה הבית חלוט לו. (24) שהנתינה בעל כרחו של המקבל היא נתינה טובה, בכל מקום, אלא שהלל נזקק לתקן, שתהא הנתינה טובה אפילו אם היא שלא בפני המקבל כמו כאן. (25) לבית. (26) שם: דאמר קרא "לקונה אותו", ואפילו מיד ההקדש. ולחלטיה הקדש? אמר קרא "לדורותיו", יצא הקדש שאין לו דורות. (27) שנאמר: לא יצא ביוכל. (28) היינו, בשעת כיבוש הארץ. ושתוקף החומה לפני שיבנו החצרות בתוכה. (29) היינו, שמייפים את כח המוכר. (30) כראוי. (31) ביום שמכר. (32) אבל בשדה אחוזה אינו מותר לגאול לפחות משתי שנים.

- 1 זה גואל³³ עד שנת היובל, כדין השדות³⁴, ובכעז שגואל³⁵
- 2 - מחשב עם המוכר וגורע לו מה שאכל³⁶. הגיע יובל³⁷
- 3 ולא גאל - חוזר הבית בלא דמים, כדין השדות³⁸.
- 4 יא. כל שהוא לפנים מן החומה, כגון הגנות³⁹ והמרחצאות
- 5 והשוככות⁴⁰ - הרי הוא כפתים⁴¹; שגאמר: אשר בעיר. אבל
- 6 השדות⁴² שבתוך העיר - נגאלין⁴³ כדין השדות שחוץ
- 7 לעיר; שגאמר: וקם הבית אשר בעיר - בית וכל הדומה
- 8 לבית, לא השדות.
- 9 יב. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות - אינו
- 10 נחלט⁴⁴ כבתי ערי חומה. וירושלים - אין הבית נחלט בה⁴⁵.
- 11 ובית הבנוי בחומה - אינו⁴⁶ כבתי ערי חומה.
- 12 יג. עיר שגגותיה חומתה⁴⁷ או שהים חומתה - אינה
- 13 כמקפת חומה⁴⁸.
- 14 יד. אין המקום נקרא ערי חומה עד שיהיה בו שלש חצרות
- 15 או יותר, ובכל חצר מהן שני בתים או יותר, ונקיפה חומה
- 16 תחלה ואחר כך יבנו החצרות בתוכו⁴⁹. אבל מקום שישב
- 17 ואחר כך הקף, או שלא היה בו שלש חצרות של שני בתים
- 18 - אינו עיר חומה, אלא בתים שבו כבתי החצרים.
- 19 טו. אין סומכין⁵⁰ אלא על חומה המקפת בשעת⁵¹ כבוש
- 20 הארץ. כיצד? עיר שלא היתה מקפת חומה בשעה שפכש

פרק שלשה עשר

- א. שבת לוי, אף על פי שאין להם חלק בארץ, כפר נצטוו

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(33) אפילו בשנה השנייה. וטעמו של דבר, משום שבגמרא שם אמרו: "וביובל יצא, למה לי? אמר רב פפא, לא נצרכה אלא למוכר בית בבתי ערי החצרים, ופגע בו יובל בשנה שנייה. למאי מדמית ליה, אי לבתי ערי חומה מדמית ליה, איחלט ליה ללוקח (אחרי שנה), אי לשדה אחוזה מדמית ליה, השלמה בעי (כנ"ל בפרק י"א הלכה י"ב), להכי אצטרף וביובל יצא". ומכיוון שפסוק זה מדבר בשנה שנייה של המכר, אם כן אף הפסוק "גאולה תהיה לו" הסמוך לו, מדבר אף הוא בשנה שנייה, ונמצא שגואל אף בשנה שנייה. (34) אבל בית עיר חומה נחלט ללוקח. (35) אפילו בשנה ראשונה. והרשב"א והרש"ש שם כתבו, שבשנה ראשונה שאינו גואל אלא מטעם בית עיר חומה - אינו גורע לו מה שאכל כדין בית עיר חומה. (36) כדין השדות. אבל בבתיים נותן כל הדמים שלקח, ואינו גורע ללוקח כלום. (37) אפילו בשנה שנייה. (38) שהרי בבתיים אין דין יובל כלל, אלא נחלט ללוקח אחר י"ב חודש. (39) [שבהם אילנות. ודווקא גנות של אילנות שכן דרך ליטע אילנות בחצר, אבל שדות של תבואה, שבהם נחלקו ר' מאיר וחכמים במשנה בערכין שם, אין הלכה כר' מאיר, לפי שאין דרך לזרוע תבואה בחצר. ועיין בעירובין כג: שגם שם חילקו בין זריעה לנטיעה שנטיעות הרי הם כחצר, וזריעות לא]. (40) בברייתא ובסיפרא שם נזכרו גם "בתי בדים". [ורבינו השמיטו לפי שדרכם היה לבנותם בתוך החומה, והרי אפילו בית הבנוי בחומה אינו כבתי ערי חומה]. (41) ונחלטים ללוקח אחר יב חודש, כדין בתי ערי חומה. (42) כר' יהודה במשנה שם, ששדות שבתוך העיר דינן כשדות שמחוץ לעיר. (43) עד היובל. (44) שם: "מאי טעמא, דבית כתיב בהו" (שנאמר: "ובית מושב עיר חומה", ופחות משיעור זה אינו קרוי בית). ומכיוון שאין זה בית, דינו כשדה שאינה ראוייה לזריעה. (45) בבבא קמא שם: דכתיב, וקם הבית אשר לו חומה לצמיתות, לקונה אותו לדורותיו, וקסבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים. כלומר, ולכן אין איש יכול להקנותו קרקע שם, ודינו כבתי ערי חצרים. (46) ובגמרא שם: אמר רבי יוחנן, ושניהם מקרא אחד דרשו: "ותורידם בעד החלון, כי ביתה בקיר החומה, ובחומה היא יושבת". ר' שמעון סבר כפשטיה דקרא (שהרי היא כיושבת בעיר החומה), ור' יהודה סבר, בחומה היא יושבת ולא בעיר חומה. (47) שלא הקיפה חומה, אלא הקיפה בבתיים, ותכופות הבתיים זו לזו, כחומה. (48) ובתיה כבתי ערי חצרים. ובברייתא שם: תנו רבנן, חומה, ולא שור איגרא (שגגותיה חומתה - רש"י. כלומר, שור היינו חומה כמפורש (בראשית מט, כב) ואיגרא הוא כמו איגרא, דהיינו גג. שהיו גגותיה חומתה). סביב, פרט לטבריה שימה חומתה. (49) שנאמר: "ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה" - "שהוקף ולבסוף ישב (היינו, שהבית נבנה ונעשה מושב בעיר שכבר היה לה חומה), ולא שישב ולבסוף הוקף". (50) כלו', להחשיב ערים כמקפות חומה. (51) מימות יהושע בן נון. (52) היינו, בזמן בית ראשון. (53) בזמן בית ראשון. אבל לאחר החורבן אין לה דין בית עיר חומה, שהרי קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא. ואף על פי שאמרו שהברייתא הנ"ל של ר' אלעזר בר יוסי סוברת קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא - בפרט זה אין הלכה כמותו. (54) שנאמר: "אשר לוא חומה (= קרי "לו לא חומה") - אף על פי שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן". (55) כר' אלעזר בן שמוע. שקדושה ראשונה, לפי שהייתה מפני הכיבוש בלבד, קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא. (56) בקדושה שנייה. (57) לאחר י"ד שנה של כיבוש וחילוק. (58) לקדש שמיטין. (59) והנה, מצד הקדושה היו ראויים להתחייב במעשרות מן התורה, אבל המקומות שהחזיקו בהם בימי עזרא, הרי הם בקדושתם, שקדושה שנייה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא, לפי שקדושת עזרא לא הייתה מצד הכיבוש, אלא מצד החזקה, וחזקה לא בטלה. (61) כשיבאו כולם, יתחייבו בכל אלה מן התורה. (1) יבאר שנצטוו ישראל לתת לשבת לוי

ישראל - הרי הפהנים והלויים באותן הארצות ובבנותן ככל
ישראל.
יב. ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובבנותה עם
אחיו? מפני שהבדל לעבד את יי, לשרתו ולהורות דרכיו
הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים; שנאמר: יורו משפטיך
לעצבך ותורתך לישראל. לפיכך הבדלו מדרכי העולם: לא
עורכין מלחמה בשאר ישראל, ולא נוהלין, ולא זוכין
לעצמן בכח גופן. אלא הם חיל השם, שנאמר: ברוך יי
חילו; והוא ברוך הוא וזכה להם, שנאמר: אני חלקך
ונחלתך.

יג. ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מפל באי
העולם, אשר נדכה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמד
לפני יי לשרתו ולעבדו, לדעה את יי, והלך ישר כמו
שעשהו האלהים, ופרק מעל צנארו על החשבונות הרבים
אשר בקשו בני האדם - הרי זה נתקדש קדש גדשים, ויהיה
יי חלקו ונחלתו לעולם ועולמי עולמים, ויוכח לו בעולם
הזה דבר המספיק לו, כמו שזכה לכהנים וללויים. הרי דוד
עליו השלום אומר: יי מנת חלקי וכסוי, אתה תומיך וגורלי.
ברוך רחמנא דסייען
שאלו שלום ירושלים ישליו אהביך

ספר שמיני והוא ספר עבודה

הלכותיו תשע. וזהו סדורן:
א. הלכות בית הבחירה. ב. הלכות כלי המקדש והעובדים
בו. ג. הלכות ביאת מקדש. ד. הלכות אסורי מנבח. ה.
הלכות מעשה הקרבנות. ו. הלכות תמידין ומוספין. ז.
הלכות פסולי המקדשין. ח. הלכות עבודת יום הכפורים.
ט. הלכות מעילה.

הלכות בית הבחירה

יש בכללן שש מצות. שלש מצות עשה ושלש מצות לא
תעשה, וזה הוא פרטן: (א) לבנות בית המקדש. (ב) שלא
לבנות המזבח גזית. (ג) שלא לעלות עליו במעלות. (ד)
ליראה מן המקדש. (ה) לשמרו סביב. (ו) שלא להשבית
שמירתו.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א. מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו
הקרבנות, וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה, שנאמר:
"ועשו לי מקדש". וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה

ישראל לתן להם ערים לשבת ומגרשיהם. והערים הם שש
ערי מקלט, ועליהן שתיים וארבעים עיר. וכשמוסיפין ערי
מקלט אחרות בימי המשיח - הכל ללויים.
ב. מגרשי הערים כבר נתפרשו בתורה שהם שלשת אלפים
אמה לכל רוח מקיר העיר וחוצה. שנאמר: מקיר העיר
וחוצה אלף אמה סביב, ולהלן הוא אומר: ומדתם מחוץ
לעיר את פאת קדמה אלפים באמה וגומר; אלף הראשונים
- מגרש, ואלפים שמודיין חוץ למגרש - לשדות וכרמים.
ג. ונותנין לכל עיר בית הקברות חוץ לתחום זה, שאין
קוברין מתייהם בתחום עריהם; שנאמר: ומגרשיהם יהיו
לקבורתם ולרכושם ולכל חיתם - לחיים נתנו ולא לקבורה.
ד. אין עושין בערי הלויים עיר מגרש ולא מגרש עיר, ולא
מגרש שדה ולא שדה מגרש. שנאמר: ושדה מגרש עריהם
לא ימכר.

ה. ומפי השמועה למדו, שדה שנאמר לא ימכר - לא ישנה,
אלא השדה והמגרש והעיר - כל אחד משלשתן כמות
שהוא לעולם. וכן בשאר ערי ישראל.

ו. לא יסתר אדם את ביתו לעשותו גנה ולא ישע חרבתו
גנה, שלא יחריבו ארץ ישראל.

ז. כהנים ולויים שמכרו שדה משדה עריהם או בית מבתי
ערי חומה שלהן - אין גואלין בסדר הזה. אלא מוכרין
השדות ואפלו סמוך ליוכל, וגואלין מיד. ואם הקדישו
שדה - גואלים מיד ההקדש לאחר היוכל. וגואלים בתי ערי
חומה כל זמן שירצו, אפלו אחר כמה שנים. שנאמר: גאלת
עולם תהיה ללויים.

ח. ישראל שירש את אבי אמו לוי - הרי זה גואל בלויים
אף על פי שאינו לוי. הואיל והערים או השדות של לויים
- גואל לעולם. שדין זה תלוי במקומות אלו ולא בבצלים.
ט. ולוי שירש את אבי אמו ישראל - גואל בישראל ולא
בלויים; שלא נאמר גאלת עולם תהיה ללויים אלא בערי
הלויים.

י. כל שבט לוי מזהרין שלא ינחלו בארץ כנען. וכן הן
מזהרין שלא יטלו חלק בבזה בשעה שכוכשין את הערים.
שנאמר: לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה
עם ישראל; חלק - בבזה, ונחלה - בארץ. וכן הוא אומר:
בארצם לא תנחל, וחלק לא יהיה לך בתוכם - בבזה. וכן
לוי או כהן שנטל חלק בבזה - לוקה. ואם נטל נחלה בארץ
- מעבירין אותה ממנו.

יא. יראה לי, שאין הדברים אמורים אלא בארץ שונרתה
עליה ברית לאברהם ליצחק וליעקב וירשונה בניהם
ונתחלקה להם; אבל שאר כל הארצות שכוכש מלך ממלכי

פסולה, ואסור לכהן העובד לעמד עליה בשעת העבודה
עד שתקבע בארץ.

יא. ומצוה מן המבחר לחזק את הבגין ולהגביהו כפי כח
הצבור, שנאמר: "(ו)לרומם את בית אלהינו". ומפארין
אותו ומפיץ כפי כחו. אם יכולין לטות אותו בזהב ולהגדיל
במעשיו - הרי זו מצוה.

יב. אין בונין את המקדש בלילה, שנאמר: "וביום הקים
את המשכן" - ביום מקימין, לא בלילה. ועוסקין בבנין
מעלות השחר עד צאת הכוכבים. והכל חביב לבנות ולסעד
בעצמן ובקמנום, אנשים ונשים, במקדש המדבר. ואין
מבטלין תינוקות של בית רבן לבנין. ואין בנין בית-המקדש
דוחה יום-טוב.

יג. המזבח אין עושין אותו אלא בנין אבנים גזית. וזה
שנאמר בתורה: "מזבח אדמה תעשה לי" - שיהיה מחבר
באדמה, שלא יבנוהו לא על-גבי כפין ולא על-גבי מחלות.
וזה שנאמר "ואם מזבח אבנים" - מפי השמועה למדו,
שאינו רשות אלא חובה.

יד. כל אבן שנפגמה כדי שתחגר בה הצפרן, כספין של
שחיטה, הרי זו פסולה לכבש ולמזבח, שנאמר: "אבנים
שלמות תבנה את מזבח ה'". ומהיכן היו מביאין אבני
מזבח? מן בתולת הקרקע. חופרין עד שמגיעין למקום
הנפר שאינו מקום עבודה ובנין, ומוציאין ממנו האבנים,
או מן הזים הגדול, ובונין מהן. וכן אבני ההיכל והעזרות
שלמות היו.

טו. אבני היכל ועזרות שנפגמו או שנגממו - פסולין, ואין
להם פדיון, אלא נגזזים. כל אבן שנגע בה הפרזל,
אף-על-פי שלא נפגמה, פסולה לבנין המזבח ובנין הכבש,
שנאמר: "כי חרף הנפת עליה ותחללה". והבונה אבן
שנגע בה פרזל במזבח או בכבש - לוקה, שנאמר: "לא
תבנה אתהן גזית". והבונה אבן פגום, עובר בעשה.

טז. אבן שנפגמה או שנגע בה פרזל אחר שובגית במזבח
או בכבש - אותה האבן פסולה, והשאר כשרות. ומלבנין
את המזבח פעמים בשנה: בפסח ובחג. וכשמלבנין אותן
- מלבנין במפה, אבל לא בכפס של פרזל, שמא יגע באבן
ויפסל.

יז. אין עושין מדרגות למזבח, שנאמר: "ולא תעלה
במעלות על מזבחי"; אלא בונין כמו תל בדרומו של מזבח,
מתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ, והוא הנקרא כבש.
והעולה במעלות על המזבח - לוקה. וכן הנוחץ אבן אחת
מן המזבח או מכל ההיכל או מבין האולם ולמזבח דרך
השחתה - לוקה, שנאמר: "ונתצתם את מזבחתם וגו', לא
תעשון פן לה' אלהיכם".

יח. המנורה וכליה, והשלחן וכליו, ומזבח הקטרת וכל כלי
שרת, אין עושין אותן אלא מן המתכת בלבד; ואם עשאו
של עץ או עצם או אבן או של זכוכית - פסולין.

יט. היו הקהל עניים - עושין אותן אפלו של בדיל, ואם

רבנו, והיה לפי שעה, שנאמר: "כי לא באתם עד עתה
וגו'".

ב. כיון שנוכנסו לארץ העמידו המשכן בגלגל ארבע-עשרה
שנה שפכשו ושלחלו. ומשם באו לשילה, ובנו שם בית
של אבנים, ופרשו וריעות המשכן עליו, ולא היה שם
תקרה. ושס"ט שנה עמד משכן שילה, וכשמת עלי חרב.
ובאו לנב ובנו שם מקדש, וכשמת שמואל חרב. ובאו
לגבעון ובנו שם מקדש, ומגבעון באו לבית העולמים. וימי
נב וגבעון שבע וחמשים שנה.

ג. כיון שובנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות בלן
לבנות בהן בית לה' ולהקריב בהן קרבן. ואין שם בית
לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד ובהר המוריה שבה
נאמר: "ולאמר דויד זה הוא בית ה' האלהים וזה המזבח
לעלה לישראל", ואומר: "זאת מנוחתי עדי עד".

ד. בנין שובנה שלמה כבר מפרש במלכים. וכן בנין העתיד
להבנות, אף-על-פי שהוא פתוח ביחזקאל, אינו מפרש
ומבאר. ואנשי בית שני, כשבנו בימי עזרא, בנוהו כבנין
שלמה ומעין דברים המפרשים ביחזקאל.

ה. ואלו הן הדברים שהן עקר בבנין הבית: עושין בו
קדש, וקדש הקדשים, והיה לפני הקדש מקום אחד, והוא
הנקרא אולם, ושלשטן נקראין היכל. ועושין מחצה אחרת
סביב להיכל, רחוקה ממנו, כעין קלעי החצר שהיו במדבר.
וכל המקף במחצה זו, שהוא כעין חצר אהל מועד, הוא
הנקרא עזרה. והכל נקרא מקדש.

ו. ועושין במקדש פלים: מזבח לעולה ולשאר הקרבנות;
וכבש שעולים בו למזבח, ומקומו לפני האולם משוף
לדרום; וכיור וכו' לקדש ממנו הפהנים ידיהם ורגליהם
לעבודה, ומקומו בין האולם ולמזבח משוף לדרום, שהוא
שמאל הנכנס למקדש; ומזבח קטרת; ומנורה; ושלחן;
ושלשטן בתוך הקדש לפני קדש-הקדשים.

ז. המנורה בדרום משמאל הנכנס, ושלחן מזמין שעליו
לחם הפנים. ושניהם בצד קדש-הקדשים מבחוץ, ומזבח
הקטרת משוף מבין שניהם לחוץ. ועושין בתוך העזרה
גבולין: עד כאן לישראל, עד כאן לפהנים. ובונים בה פתים
לשאר צרכי המקדש. כל בית מהם נקרא "לשכה".

ח. כשבונין ההיכל והעזרה, בונין באבנים גדולות. ואם לא
מצאו אבנים, בונין בלבנים. ואין מפצלין את אבני הבנין
בהר הבית, אלא מפצלין אותן ומסתתין אותן מבחוץ,
ואחר-כך מניסין אותן לבנין, שנאמר: "אבנים גדולות
אבנים יקרות לזכר הבית, אבני גזית"; ואומר: "ומקבות
והגרון כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנתו".

ט. ואין בונין בו עץ בולט כלל, אלא באבנים או
בלבנים וסיד. ואין עושין אכסדרות של עץ בכל העזרה,
אלא של אבנים או לבנים.

י. ומרצפין את כל העזרה באבנים יקרות. ואם נעקרה אבן,
אף-על-פי שהיא עומדת במקומה, הואיל ונתקלקלה

1 ומזבח שִׁבְנו בְּנֵי הַגּוֹלָה⁶ כִּי עֵין מִזְבֵּחַ שֶׁעָתִיד לִהְיוֹת
2 עֲשׂוּהוּ, וְאֵין לְהוֹסִיף עַל מִדָּתוֹ וְלֹא לִגְרַע מִמֶּנָּה⁷.
3 ד. וּשְׁלֹשָׁה נְבִיאִים⁸ עָלוּ עִמָּהֶם מִן הַגּוֹלָה: אֶחָד הָעִיד לָהֶן
4 עַל מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ, וְאֶחָד הָעִיד לָהֶן עַל מִדּוֹתָיו, וְאֶחָד הָעִיד
5 לָהֶן שֶׁמִּקְרִיבִין עַל הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה⁹ כָּל הַקִּרְבָּנוֹת אֶף-עַל-פִּי
6 שְׁאֵין שָׁם בֵּית.
7 ה. מִזְבֵּחַ שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה וְשֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה וְשֶׁעָשָׂה בְּנֵי הַגּוֹלָה
8 וְשֶׁעָתִיד לִהְיוֹת - כָּלָן עֲשָׂרָה אֲמוֹת גְּבוּהָ כָּל אֶחָד מֵהֶן. וְזֶה
9 הַפְּתוּב בַּתּוֹרָה "וְשָׁלֹשׁ אֲמוֹת קָמְתוֹ" - מְקוֹם הַמַּעֲרֵכָה
10 בַּלְבָּד. וּמִזְבֵּחַ שֶׁעָשָׂה בְּנֵי הַגּוֹלָה וְכֵן הָעִתִּיד לִהְיוֹת, מִדַּת
11 אֶרְכּוֹ וְרָחְבוֹ ל"ב אֲמוֹת עַל ל"ב אֲמוֹת¹⁰.
12 ו. עֲשָׂרָה אֲמוֹת שֶׁל גְּבוּהָ הַמִּזְבֵּחַ, מֵהֶן בָּאֵמָה בֵּית חֲמִשָּׁה
13 טַפָּחִים¹¹, וּמֵהֶן בָּאֵמָה בֵּית שִׁשָּׁה טַפָּחִים¹². וְשָׂאֵר כָּל אֲמוֹת
14 הַבִּנְיָן בָּאֵמָה בֵּית שִׁשָּׁה טַפָּחִים. וְגִבּוֹהָ כָּל הַמִּזְבֵּחַ¹³ נ"ח
15 טַפָּחִים¹⁴.
16 ז. וְכֹף הַיְתָה מִדָּתוֹ וְצוּרָתוֹ: עָלָה חֲמִשָּׁה טַפָּחִים¹⁵ וְכֵס
17 חֲמִשָּׁה טַפָּחִים, וְזֶהוּ יִסּוֹד. נִמְצָא רַחֵב שְׁלֹשִׁים אֲמָה וּשְׁנֵי
18 טַפָּחִים עַל רַחֵב שְׁלֹשִׁים אֲמָה וּשְׁנֵי טַפָּחִים¹⁶. עָלָה שְׁלֹשִׁים
19 טַפָּחִים וְכֵס חֲמִשָּׁה טַפָּחִים, וְזֶהוּ סוּבָב¹⁷. [עָלָה שְׁמוֹנֶה-עָשָׂר
20 טַפָּחִים, וְזֶהוּ מְקוֹם הַמַּעֲרֵכָה]. נִמְצָא רַחֵב שְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים
21 אֲמָה וְאַרְבָּעָה טַפָּחִים עַל שְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים אֲמָה וְאַרְבָּעָה
22 טַפָּחִים. [עָלָה שְׁמוֹנֶה-עָשָׂר טַפָּחִים, וְכֵס לָקֵן לָקֵן זְוִית שֶׁל
23 הַשְּׁמוֹנֶה-עָשָׂר בִּנְיָן חֲלוּל מִרְבַּע לְכָל אֶרְבַּע קִנְרוֹת]. וּמְקוֹם
24 הַקִּנְרוֹת אֲמָה מֵזָה וְאַמָּה מֵזָה סָבִיב, וְכֵן מְקוֹם רִגְלֵי הַפְּתִיחִים
25 אֲמָה סָבִיב. נִמְצָא מְקוֹם הַמַּעֲרֵכָה רַחֵב וְעֶשְׂרִים וְאַרְבָּע אֲמוֹת
26 וְאַרְבָּעָה טַפָּחִים עַל עֶשְׂרִים וְאַרְבָּע אֲמוֹת וְאַרְבָּעָה טַפָּחִים¹⁸.

1 הַעֲשִׂירוֹ - עוֹשִׂין אוֹתָן שֶׁל זָהָב. אֲפִלּוּ הַמַּזְרָקוֹת וְהַשְּׁפוּדִין
2 וְהַמַּגִּרְפוֹת שֶׁל מִזְבֵּחַ הַעוֹלָה, וְהַמִּדּוֹת - אִם יֵשׁ כַּח בְּצִבּוֹר,
3 עוֹשִׂין אוֹתָן שֶׁל זָהָב. אֲפִלּוּ שְׁעָרֵי הַעוֹרָה מִחִפִּין אוֹתָן זָהָב,
4 אִם מִצָּהָר יָדָם.
5 כ. אֵין עוֹשִׂין כָּל הַפָּלִים מִתְחַלְתֵּן אֶלָּא לְשֵׁם הַקִּדָּשׁ. וְאִם
6 נַעֲשׂוּ מִתְחַלְתֵּן לְהִדְיוֹט, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן לְגִבּוֹהָ. וְכָלִי גְבוּהָ,
7 עַד שֶׁלֹּא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם גְּבוּהָ - רִשְׁאֵי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן הִדְיוֹט,
8 וּמִשְׁנִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן גְּבוּהָ - אֲסוּרִין לְהִדְיוֹט. אֲכָנִים וְקוֹרוֹת
9 שֶׁחֲצִבָן מִתְחַלְתֵּן לְבֵית-הַקִּנְסֵת, אֵין בּוֹנִין אוֹתָן לְהַר הַבֵּית.

יום רביעי כ"ד מנחם-אב ה'תשע"א

פרק שני

12 א. הַמִּזְבֵּחַ מְקוֹמוֹ מְכֻוֵּן בְּיוֹתֵר², וְאֵין מְשַׁנֵּין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ
13 לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְזֶה-הַמִּזְבֵּחַ לְעֹלָה לְיִשְׂרָאֵל"³. וּבִמְקוֹדֶשׁ
14 נֶעֱקֵד יִצְחָק אַבִּינוּ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא-לָךְ אֶל אֶרֶץ הַמִּרְיָה";
15 וְנֶאֱמָר בְּדִבְרֵי-הַיָּמִים: "וַיַּחֲלֵל שְׁלֹמֹה לְבָנוֹת אֶת בֵּית ה'
16 בִּירוּשָׁלַיִם, בְּהַר הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר נִרְאָה לְדָוִד אֲבִיהוּ, אֲשֶׁר
17 הָכִין בְּמָקוֹם דָּוִד בְּגֵרֶן אֶרֶן הַיְּבוּסִי".
18 ב. וּמִסִּתָּר בְּיַד הַפֶּל, שֶׁהַמְּקוֹם שֶׁבָּנָה בּוֹ דָּוִד וּשְׁלֹמֹה
19 הַמִּזְבֵּחַ בְּגֵרֶן אֶרֶן, הוּא הַמְּקוֹם שֶׁבָּנָה בּוֹ אַבְרָהָם הַמִּזְבֵּחַ⁴
20 וְעָקֵד עָלָיו יִצְחָק. וְהוּא הַמְּקוֹם שֶׁבָּנָה בּוֹ נֹחַ כְּשִׁינָא מִן
21 הַתֵּבָה. וְהוּא הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהִקְרִיב עָלָיו קִין וְהָבֵל. וְבוֹ הִקְרִיב
22 אָדָם הָרִאשׁוֹן קֶרֶבֶן כְּשִׁנְכָרָא. וּמִשָּׁם נִבְרָא. אֲמָרוּ חֲכָמִים:
23 אָדָם מְקוֹם פְּתָרְתוֹ נִבְרָא.
24 ג. מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ מְכֻנּוֹת הַרְבֵּה, וְצוּרָתוֹ יְדוּעָה אִישׁ מֵאִישׁ.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1 יבאר בו כי המזבח מקומו מכוון ביותר ואין משנים אותו במקומו, ושמוסות היא שבמקום שבנו בו דוד ושלמה את המזבח,
2 היה המזבח שעליו נעקד יצחק אבינו. (2) שהרי הוצרכו לנביאים להעיד על מקומו. (3) כלומר, זה ולא אחר. (4) לא בנו שניהם
3 ביחד, אלא דוד בנה שם במה להקריב בשעתה ושלמה בנה בית עולמים. (5) בזבחים סב. אמרו שראו שם את אפרו של יצחק.
4 [ומה שאמרו בפרקי דרבי אליעזר "לקח יעקב י"ב אבנים מאבני המזבח שנעקד עליו יצחק אבינו ושם אותם מראשותיו" (ילקוט
5 שמעוני בראשית רמז קט), "ומה עשה הקדוש-ברוך-הוא, ברגל ימינו הטביע האבן אשר שם יעקב מראשותיו עד עמקי תהום
6 ועשה אותו סניף לארץ וכו' לפיכך נקרא אבן שתייה" (שם רמז קכ), והרי אבן השתייה הייתה במקום הארון, לפני ולפנים, כמפורש
7 במשנה יומא נג: וכן נראה בראש השנה כו. שאמרו על שופר מקרן הפרה שהוא פסול לפי שאין קטיגור נעשה סניגור, כיוון
8 שהשופר בא לזיכרון הרי הוא כעבודת פנים, כלומר, כיוון שהוא לזיכרון העקידה (שם טז). הוא כלפנים, הרי שהעקידה הייתה
9 על אבן השתייה - ברור הדבר כי העקידה הייתה אמנם על המזבח, ולא בפנים, וכמפורש בזבחים שם וכמו שכתב רבינו, וזהו
10 טעמו של רבי יוסי שם שמכשיר קרן הפרה, מפני שהוא עבודת חוץ, אבל הרי לקח יעקב מאבני המקום ושם אותם במקום הארון
11 ונמצא שהאבן שעליה נעקד יצחק היא בפנים, וזהו טעמם של חכמים הפוסלים קרן הפרה]. (6) אותם ששבו מן הגולה ובנו את
12 בית המקדש השני. (7) אף שאינו מעכב - לכתחילה יש קפיאה לעשות המזבח כעדות הנביא. (8) והם חגי זכריה ומלאכי.
13 (9) בזבחים שם לא, אמרו אלא: "שמקריבין אף על פי שאין בית", ורבינו הוסיף לבאר שדווקא על המזבח מקריבין אבל שלא
14 במקום המזבח אין מקריבין, כמבואר להלן פרק ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כב. ומה שכתב רבינו "זהו" בא להוציא מזבח
15 שהיה בימי שלמה, לפני שנתקדש הבית, שדווקא בימי עזרא מקריבין אף על פי שאין שם בית, מפני שקדושה שלשונה שנתקדשה
16 בימי שלמה קדשה לעתיד לבוא, גם לאחר החורבן. (10) הריבוע התחתון של הבניין היה כן. (11) כלומר, אותה של גובה היסוד
17 וכניסתו, כניסת הסובב וגובה הקרנות. (12) שאר אמות המזבח. (13) עם הקרנות. (14) שהרי גבהו עשר אמות: שתי אמות של
18 היסוד והקרנות, שהן באמה בת חמישה טפחים, הן עשרה טפחים. ושמונה אמות, שהן באמה בת שישה טפחים, הן ארבעים
19 ושמונה טפחים, בסך הכל חמישים ושמונה. (15) משנה במדות שם "עלה אמה וכנס אמה". ואמה של יסוד הוא של חמישה
20 טפחים. (16) שהרי היסוד לקח מן המזבח חמישה טפחים מכל צד, ביחד שתי אמות פחות שני טפחים לאורך ולרוחב. (17) נקרא
21 כן מפני שהוא סובב ומקיף את המזבח מארבע רוחותיו, בניגוד ליסוד שלא היה מקיף מארבע רוחות. (18) שהרי הסובב לקח
22 מן המזבח חמישה טפחים מכל צד, היינו שתי אמות פחות שני טפחים לכל צד.

- 1 ח. גבה כל קרן וקרן חמשה טפחים, ורבוץ כל קרן אמה
2 על אמה. וארבע הקרנות חלולות היו¹⁹ מתוכן. וגבה מקום
3 המערכה שמונה עשר טפחים. נמצא חצי גבה המזבח כ"ט
4 טפחים מסוף הסוכה ולמטה.
5 ט. וחוט של סקרא²⁰ היה חוגר באמצע המזבח [כפשה
6 טפחים מסוף הסוכה ולמטה] להבדיל בין דמים העליונים²¹
7 לדמים התחתונים²². ונמצא גבהו מן הארץ עד מקום
8 המערכה תשע אמות פחות טפח²³.
9 י. יסוד המזבח לא היה מקיף מארבע רוחותיו כמו הסוכה,
10 אלא היה היסוד משוף בנגד כל רוח צפון ומערב, ואוכל²⁴
11 בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת. וקרן דרומית-מזרחית
12 לא היה לה יסוד²⁵.
13 יא. ובקרן מערבית-דרומית²⁶ היו שני נקבים כמין שני
14 חטמין דקין, והן הנקראין שיתין²⁷, שהדמים יורדין בהן
15 ומתערבין באותה הקרן באמה²⁸, ויוצאין לנחל קדרון.
16 יב. ולמטה ברצפה באתו הקרן היה מקום אמה על אמה,
17 וטבלא של שיש וטבעת קבועה בה²⁹, שבו יורדין לשיתין³⁰
18 ומנקין אותו.
19 יג. וכבש³¹ היה בנוי לדומו של מזבח, ארפו שלשים
20 ושתים אמה³² על רחב שש-עשרה אמה. והיה אוכל בארץ
21 שלשים אמה מצד המזבח, ופורח ממנו אמה על היסוד
- ואמה על הסוכה. ואויר מעט³³ היה מפסיק בין הכבש
למזבח³⁴, כדי לתן האוירים למזבח בזריקה³⁵. וגבה הכבש
תשע אמות פחות שתות³⁶ עד בנגד המערכה.
יד. ושני כבשים קטנים יוצאים ממנו, שבהם פונים
ליסוד³⁷ ולסוכה³⁸, ומבדלין מן המזבח כמלא נימא³⁹. וחלון
היתה במערבו של כבש⁴⁰ אמה על אמה, ורבויה היתה
נקראת⁴¹, שבה נותנין פסולי חטאת העוף⁴² עד שתעבר
צורתה⁴³ ותצא לבית השורפה⁴⁴.
טו. ושני שלחנות היו במערב הכבש: אחד של שיש,
שנותנין עליו את האוירים⁴⁵; ואחד של פסס, שנותנין עליו
פלי השרת.
טז. כשבונים המזבח, בונים אותו כלו אטום⁴⁶ כמין
עמוד, ואין עושין בו חלל כלל, אלא מביא אבנים
שלמות, גדולות וקטנות, ומביא סיד וזפת וקוניא⁴⁷,
וממחה ושופף לתוך מלכא⁴⁸ גדול⁴⁹ כמדתו⁵⁰, ובונה
ועולה. ונותן בתוך הבנין גוף של עץ או אבן בקרן
דרומית-מזרחית כמדת היסוד. וכן נותן בתוך כל קרן
וקרן, עד שישלים הבנין. ויסיר הגופים שבתוך הבנין,
כדי שתשאיר קרן דרומית-מזרחית בלא יסוד, וישארו
הקרנות חלולין.
יז. ארבע קרנות של מזבח ויסודו ורבויעו מעכבין. וכל

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(19) זבחים נד: ולמדו זאת ממה שנאמר "ומלאו כמזרק כזויות מזבח" (זכריה ט, טו) הרי שבית קיבול יש להן כמזרקות. ורבינו סובר שכל ארבע הקרנות היו חלולות וכדעת רש"י בזבחים שם. (20) צבע אדום. ולמדו כן ממה שנאמר (שמות כז, ה) "והיתה הרשת עד חצי המזבח" - "התורה נתנה מחיצה להבדיל בין דמים התחתונים לבין דמים העליונים" (זבחים נג.). (21) עולת העוף שדמה מתמצה למעלה מן החוט. (22) חטאת העוף שמזים דמה למטה מן החוט. והוא הדין לעולת בהמה, אשם ושלמים. (23) שהרי אמת גבהו של היסוד חמישה טפחים, והסוכה שלושים טפחים. הריהו תשע אמות (בנות שישה טפחים כל אחת) פחות טפח. (24) מחזיק, = תופס מקום. (25) זבחים נג: לפי שרצועה זו הייתה בחלקו של יהודה ולא בחלקו של טורף, היינו בנימין שכתוב בו (בראשית מט, כז) "בנימין זאב יטרף" ועליו נתנבא יעקב אבינו ואמר "בבוקר יאכל עד" ותרגם אונקלוס "ובאחסנתה יתבני מקדשא". ורש"י בזבחים שם הביא בשם התרגום: "באחסנתה יתבני מדבחה", כלומר: המזבח ייבנה בחלקו. (26) ששיירי הדם יש מהם ששופכים על יסוד מערבי ויש מהם ששופכים על יסוד דרומי, לפיכך נתן שני הנקבים בקרן מערבית דרומית. (27) ונקראו כן מפני שהדמים שותתין לשם, וכן זה של נסכים נקרא כן מהטעם הנ"ל, ששותתין הנסכים לשם. (28) אמת המים שעוברת בעזרה. (29) שעל ידה מגביהים את הטבלא. (30) והוא חלל קטן שתחת היסוד. (31) והוא כמו תל המתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ. (32) למטה בארץ היה כן אבל בשיפועו היה יותר. (33) ומכיוון שצריך זריקה, לא די באויר כמלא נימא כדלהלן הלכה יד בשני כבשים קטנים, אלא צריך אוויר יותר. (34) כלומר, בין הכבש למקום המערכה. (35) בזבחים שם למדו כן ממה שנאמר (דברים יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם" - מה דם בזריקה (שהרי נאמר בויקרא א, ה) "וזרקו את הדם על המזבח" אף בשר בזריקה. (36) היינו, פחות טפח. (37) היינו הכבש שלצד מערב ועל ידו שופכים שיירי דם חטאת בהמה כשגומר מתנותיה. (38) היינו הכבש שלצד מזרח ועל ידו זורקים דם חטאת בהמה על גבי הקרנות. [אבל לצד מערב לא היה בו כבש קטן ליסוד]. (39) זבחים שם. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, ה) "וזרקו את הדם על המזבח סביב" - שיהא היקף למזבח כל שהוא ואם יהיו מחוברים, שוב אין לו היקף, ואפילו בחוט אין אדם יכול לסובבו. ולפיכך די בהפסק כמלא נימא בלבד, אבל בין הכבש הגדול לבין מקום המערכה היה צריך הפסק יותר. (40) מפשטות הלשון נראה שלא הייתה בגגו של כבש אלא בקיר שלו. (41) רבובה כמו "נבובה" מלשון נבוב לוחות והיינו חלון. (42) כשאירע בה פסול בדם או בבעלים שאז הוא צריך עיבור צורה. או שהיה פסולו מספק שאף הוא טעון עיבור צורה. ולמה דווקא פסולי חטאת העוף? - מפני שמעשיה בקרן מערבית דרומית למטה, ומפני שישנן בעזרה הכרה חטאות העוף, של יולדות, חיששו שמא תתערב זאת הפסולה עמהן, ולכן קבעו לה מקום מיוחד. (43) ימתינו מלשרפה עד שיעבור מראה הבשר הרטוב על ידי שלילתה לילה אחד, שכייון שלנה בלילה הרי היא נותר וטעונה שריפה. (44) בתוך העזרה. (45) ולא נתנו על של כסף מפני שהכסף מרתח ויתחממו האברים ויסריחו, אבל השיש מקררו ומרחיקו מן העיפוש. (46) סתום. (47) ניתן אבר (=מין מתכת) כמו שעושין לציפוי כלי חרס. (48) דפוס מרובע עשוי מארבעה קרשים. (49) על האבנים ונדבקים יחד. (50) בכל מדה ומדה ששייך לו. היינו ביסוד היה נותן מלבן של ל"ב על ל"ב אמה ולמעלה ממנו היה נותן מלבן של ל' על ל' בגובה ה' אמות, וזהו סוכה. ולמעלה ממנו היה נותן מלבן של כ"ח על כ"ח בגובה ג' אמות, ולמעלה ממנו היה נותן בקרנות ארבעה מלבנים. כל מלבן אמה על אמה.

40 וְשׁוֹלֵיָהּ קָצָר. וְהַכְּפָתוּרִים כְּמִין תְּפוּחִים כְּרוֹתִיִּים, שֶׁהֵן
41 אֲרָכִין מְעֻט, כְּבִיצָה שֶׁשְּׁנֵי רִאשֶׁיהָ בְּדִין. וְהַפְּרָחִים כְּמוֹ פְּרָחֵי
42 הָעֲמֻדִים, שֶׁהֵן כְּמִין קַעֲרָה וְשִׁפְתָּהּ כְּפֹלָה לַחוּץ.
43 י. גְּבֵה הַמְּנוּרָה הִיא שְׁמוֹנֶה-עָשָׂר טַפַּח. הֶרְגָּלִים וְהַפְּרָח
44 שֶׁלֹּשֶׁה טַפָּחִים. וְשְׁנֵי טַפָּחִים חֶלֶק. וְטַפַּח שָׁבוּ גְבִיעַ כְּפָתוֹר
45 וּפְרָח. וְטַפָּחִים חֶלֶק. וְטַפַּח כְּפָתוֹר, וְשְׁנֵי קָנִים יוֹצְאִין מִמֶּנּוּ,
46 אֶחָד הִילָף וְאֶחָד הִילָף, וְנִמְשָׁכִים וְעוֹלִין כְּנֶגֶד גְּבֵה הַמְּנוּרָה.
47 וְטַפַּח חֶלֶק. וְטַפַּח כְּפָתוֹר, וְשְׁנֵי קָנִים יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, אֶחָד
48 הִילָף וְאֶחָד הִילָף, וְנִמְשָׁכִין וְעוֹלִין כְּנֶגֶד גְּבֵה הַמְּנוּרָה. וְטַפַּח
49 חֶלֶק. וְטַפַּח כְּפָתוֹר, וְשְׁנֵי קָנִים יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, אֶחָד הִילָף
50 וְאֶחָד הִילָף, וְנִמְשָׁכִין וְעוֹלִין כְּנֶגֶד גְּבֵה הַמְּנוּרָה. וְטַפָּחִים
51 חֶלֶק. וְשִׁתְּרֵיו שְׁלֹשֶׁה טַפָּחִים, שֶׁבָּהֶן שְׁלֹשֶׁה גְבִיעִים, כְּפָתוֹר
52 וּפְרָח.
53 יא. וְאֶבֶן הַיְתָה לִפְנֵי הַמְּנוּרָה, וְכֵה שְׁלֹשׁ מַעְלוֹת, שֶׁעֲלֶיהָ
54 כֵּהֵן עוֹמֵד וּמְטִיב אֶת הַנְּרוֹת, וּמֵינִיחַ עָלֶיהָ כְּלֵי שְׁמֹנֶה
55 וּמִלְקָחֶיהָ וּמִחֲתוּתֶיהָ בְּשַׁעַת הַטְּבָח.
56 יב. הַשְּׁלֶחָן הִיא אֲרָכּוֹ שְׁנֵים-עָשָׂר טַפַּח, וְרֹחְבוֹ שֶׁשֶׁה
57 טַפָּחִים. וְהִיא מִנֵּחַ אֲרָכּוֹ לְאַרְבֵּי הַבֵּית, וְרֹחְבוֹ לְרֹחֵב הַבֵּית.
58 וְכֵן שָׁאֵר כָּל הַכֵּלִים שֶׁבִּמְקוֹדֵשׁ, אֲרָכּוֹ לְאַרְכּוֹ שֶׁל בֵּית וְרֹחְבוֹ
59 לְרֹחֵב הַבֵּית, חוּץ מִן הָאֲרוֹן, שֶׁהִיא אֲרָכּוֹ לְרֹחֵב הַבֵּית. וְכֵן
60 גִּירוֹת הַמְּנוּרָה כְּנֶגֶד רֹחֵב הַבֵּית, בֵּין הַצִּפּוֹן וּבֵין הַדְּרוֹם.
61 יג. אֲרָבְעָה סִנִּיפִין שֶׁל זָהָב הֵיוּ לְשֶׁלֶחָן, מִפְּעֻלֵּי בְּרָאשֵׁיהֶן,
62 שֶׁהֵיוּ סוֹמְכִין בָּהֶן שְׁתֵּי הַמַּעְרָכוֹת שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים: שְׁנֵים
63 מִסְדֵּר זֶה, וְשְׁנֵים מִסְדֵּר זֶה. וְהֵם הַנֶּאֱמָרִים בַּתּוֹרָה
64 "וּקְשׁוּתֵיו".
65 יד. וְשְׁמוֹנֶה וָעֶשְׂרִים קָנִים שֶׁל זָהָב, כָּל אֶחָד מֵהֶן בְּחָצִי
66 קֵנָה חֲלוּל, הֵיוּ לוֹ: אֲרָבְעָה-עָשָׂר לְסִדֵּר זֶה, וְאֲרָבְעָה-עָשָׂר
67 לְסִדֵּר זֶה. וְהֵם הַנֶּקְרָאִים "מְנַקְיוּתֵיו". וְשְׁנֵי הַבְּזִיכִין שֶׁמִּנְיָחִין
68 בָּהֶן הַלְבוּנָה עַל הַשְּׁלֶחָן בְּצַד הַמַּעְרָכוֹת, הֵן הַנֶּקְרָאִין
69 "כְּפּוֹתֵיו". וְהַדְּפוּסִין שֶׁעוֹשִׂין בָּהֶם לֶחֶם הַפָּנִים, הֵם
70 הַנֶּקְרָאִים "קַעֲרוֹתֵיו".
71 טו. אֵלּוּ הָאֲרָבְעָה-עָשָׂר קָנִים: נוֹתֵן הַחֲלָה הָרִאשׁוֹנָה עַל
72 עֲצָמוֹ שֶׁל שְׁלֶחָן, וְנוֹתֵן בֵּין רִאשׁוֹנָה וְשֵׁנִיָּה שְׁלֹשֶׁה קָנִים,
73 וְכֵן בֵּין כָּל חֲלָה וְחֲלָה שְׁלֹשֶׁה קָנִים, וּבֵין שְׁשִׁית וְחֲמִישִׁית
74 שְׁנֵי קָנִים בְּלֹכַד, לְפִי שָׁאֵין עַל הַשְּׁשִׁית אַחֲרָת. נִמְצָאוּ
75 אֲרָבְעָה-עָשָׂר כָּל מַעְרָכָה וּמַעְרָכָה.
76 טז. וְשְׁנֵי שְׁלַחֲנוֹת הֵיוּ בְּאוֹלָם מִבְּפָנִים עַל פֶּתַח הַבֵּית: אֶחָד
77 שֶׁל שֵׁשׁ, נוֹתֵנִין עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים בְּכִנְיָסָתוֹ; וְאֶחָד שֶׁל זָהָב,
78 נוֹתֵנִין עָלָיו לֶחֶם בִּיצִיאָתוֹ. שֶׁמֶעֱלִין בְּקֶדֶשׁ, וְלֹא מוֹרִידִין.
79 יז. מִזְבֵּחַ הַקְּטֹרֶת הִיא מְרֻבֵּעַ אֲמָה עַל אֲמָה. וְהוּא נִתּוֹן

1 מִזְבֵּחַ שָׁאִין לוֹ קָרֶן, יְסוֹד וְכֶכֶשׁ וְרִבּוּעַ - הֵרִי הוּא פְּסוּל,
2 שְׁאֲרִבְעָתָן מַעֲבָרִין⁵¹. אֲבָל מִדַּת אֲרָכּוֹ וּמִדַּת רֹחְבוֹ וּמִדַּת
3 קוֹמָתוֹ אֵינָן מַעֲבָרִין, וְהוּא שְׁלֹא יִפְחוּת מֵאֲמָה עַל אֲמָה בְּרוּם
4 שְׁלֹשׁ אַמּוֹת, כְּשֶׁעוֹר מְקוֹם הַמַּעְרָכָה שֶׁל מִזְבֵּחַ מְדַבֵּר.
5 יח. מִזְבֵּחַ שְׁנֶפֶגֶם מִבְּנִינוֹ: אִם נִפְגֵּם מִבְּנִינוֹ⁵² טַפַּח - פְּסוּל,
6 פְּחוּת מִטַּפַּח - כָּשֵׁר, וְהוּא שְׁלֹא יִהְיֶה בְּנִשְׂאָר אֶבֶן
7 פְּגוּמָה⁵³.

פָּרָק שְׁלִישִׁי

9 א. הַמְּנוּרָה מְפֹרֶשֶׁת צוּרְתָהּ בַּתּוֹרָה. וְאֲרָבְעָה גְבִיעִים וְשְׁנֵי
10 כְּפָתוּרִים וְשְׁנֵי פְּרָחִים הֵיוּ בְּקֵנָה הַמְּנוּרָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וּבִמְנוּרָה
11 אֲרָבְעָה גְבִיעִים מְשֻׁקָּדִים כְּפָתוּרִיהָ וּפְרָחֶיהָ". וְעוֹד פְּרָח
12 שְׁלִישִׁי הִיא סְמוּךְ לִירְכָה שֶׁל מְנוּרָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "עַד יִרְכָה
13 עַד פְּרָחָה".
14 ב. וְשְׁלֹשׁ רִגְלִים הֵיוּ לָהּ. וְשְׁלֹשֶׁה כְּפָתוּרִים אַחֲרִים הֵיוּ
15 בְּקֵנָה הַמְּנוּרָה, שֶׁמֶהֵן יוֹצְאִים שְׁשֵׁת הַקָּנִים: שְׁלֹשֶׁה מִצַּד
16 זֶה, וְשְׁלֹשֶׁה מִצַּד זֶה. וְכָל קֵנָה וְקֵנָה מֵהֶן שְׁלֹשֶׁה גְבִיעִים
17 וְכְּפָתוֹר וּפְרָח, וְהַכֵּל מְשֻׁקָּדִים כְּמוֹ שְׁקָדִים בְּעֻשְׁתָּן.
18 ג. נִמְצָאֵת כָּל הַגְּבִיעִים שְׁנֵים וָעֶשְׂרִים. וְהַפְּרָחִים תְּשַׁעֲהָ.
19 וְהַכְּפָתוּרִים אַחַד-עָשָׂר. וְכָל מַעֲבָרִין זֶה אֶת זֶה, וְאֶפְלוּ חֹסֵר
20 אֶחָד מִן הַשְּׁנֵים וְאֲרָבְעִים מַעֲבָרִין אֶת כָּל.
21 ד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁשֶׁשֶׁאִיָּה זָהָב, אֲבָל שָׁאֵר מִיָּנִי
22 מִתְּכוֹת אֵין עוֹשִׂין בָּהּ גְּבִיעִים, כְּפָתוּרִים וּפְרָחִים. וְכֵן מְנוּרָה
23 הַבָּאָה זָהָב, תִּהְיֶה כָּלָה כְּכֹר עִם גִּירוֹתֶיהָ, וְתִהְיֶה כָּלָה מִקְשָׁה
24 מִן הָעֲשׂוֹתוֹת; וְשֶׁל שָׁאֵר מִיָּנִי מִתְּכוֹת אֵין מְקַפְּדִין עַל
25 מְשֻׁקָּלָהּ, וְאִם הִיא חֲלוּלָה - כְּשֶׁרָה.
26 ה. וְאֵין עוֹשִׂין אוֹתָהּ לְעוֹלָם מִן הַגְּרוּטָאוֹת, בֵּין שֶׁהִיא שֶׁל
27 זָהָב בֵּין שֶׁהִיא שֶׁל שָׁאֵר מִיָּנִי מִתְּכוֹת.
28 ו. הַמְּלַקְחִים וְהַמִּחֲתוֹת וְכָלִי הַשָּׁמֶן אֵינָן מְכַלֵּל הַכֶּכֶר, שֶׁהִרִי
29 נֶאֱמָר בְּמְנוּרָה "זָהָב טָהוֹר", וְחֹזֵר וְאָמַר "וּמִלְקָחֶיהָ
30 וּמִחֲתוּתֶיהָ זָהָב טָהוֹר". וְלֹא נֶאֱמָר "גִּירוֹתֶיהָ זָהָב טָהוֹר",
31 מִפְּנֵי שֶׁהִנְרוֹת קְבוּעִין בְּמְנוּרָה וְהֵם מְכַלֵּל הַכֶּכֶר.
32 ז. שְׁבַעַת קָנֵי הַמְּנוּרָה מַעֲבָרִין זֶה אֶת זֶה, וְשְׁבַעַת גִּירוֹתֶיהָ
33 מַעֲבָרִין זֶה אֶת זֶה, בֵּין שֶׁהִיא שֶׁל זָהָב בֵּין שֶׁהִיא שֶׁל
34 שָׁאֵר מִיָּנִי מִתְּכוֹת. וְכָל הַנְּרוֹת קְבוּעִים בְּקָנִים.
35 ח. שְׁשֵׁת הַנְּרוֹת הַקְּבוּעִים בְּשִׁשֵּׁת הַקָּנִים הַיוֹצְאִים מִן
36 הַמְּנוּרָה, כָּלָן פְּגִיָּהֶם לְגַר הָאֱמָצְעִי שֶׁעַל קָנֵי הַמְּנוּרָה. וְזֶה
37 הַנֵּר הָאֱמָצְעִי פָּנָיו כְּנֶגֶד שְׁתֵּי הַקְּדָשִׁים, וְהוּא הַנֶּקְרָא גֵּר
38 מַעְרָבִי.
39 ט. הַגְּבִיעִים דּוֹמִין לְכוֹסוֹת אֶלְפִסְנִדְרִיאָה, שֶׁפִּיָּהֶן רֹחֵב

51 שם. סב. שאצל כל אלו כתוב "המזבח"; בקרן נאמר (ויקרא ד, יח) "קרנות המזבח" וביסוד נאמר (שם, לד) "אל יסוד המזבח" ובכבש נאמר (שם ו, ז) "אל פני המזבח" והוא הכבש שהוא פנים של מזבח שעולין לו דרך שם. וברביבוע נאמר (שמות כז, א) "רביע יהיה המזבח". וכל מקום שנאמר "המזבח", הוא לעכב (זבחים שם). "המזבח" משמע: שכשהוא כן הוא נקרא מזבח, ואם לא לא. 52 כלומר, מן הסיד והטיח שעליו. 53 שבאבן פוסלת גם פגימה כל שהיא. 1) תתבאר בו צורת המנורה, גביעיה, כפתוריה ופרחיה.

מתוך מהדורת וגשל

1 בהיכל מִכּוּן בֵּין הַצִּפּוֹן לְדָרוֹם, מְשׁוּף בֵּין הַשְּׁלֶחֶן וְהַמְנוֹרָה
2 לְחוּץ. וְשִׁלְשָׁתָן הָיוּ מִנְחִין מִשְׁלִישׁ הַהֵיכָל וְלַפָּנִים, כְּנֶגֶד
3 הַפֶּרֶת הַמִּבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ-הַקֹּדָשִׁים.
4 יח. הַפִּיּוֹר הָיוּ לוֹ שְׁנַיִם-עָשָׂר דָּד, כְּדִי שִׁיְהִיו כָּל הַכֹּהֲנִים
5 הַעֹסְקִים בַּתְּמִיד מְקַדְשִׁים מִמֶּנּוּ כְּאַחַד. וּמוֹכְנֵי עֲשׂוּ לוֹ,
6 שִׁיְהִיו בַּהֶמְסָם תְּמִיד, וְהָיָה חָל, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַמִּים שֶׁבָּה
7 נִפְסָלִין בְּלִינָה, שֶׁהַכִּיּוֹר מְכַלֵּי הַקֹּדֶשׁ וּמְקַדֵּשׁ, וְכָל דָּבָר
8 שִׁיִּתְקַדֵּשׁ בְּכָל־קֹדֶשׁ אִם לֹן - נִפְסָל.

פֶּרֶק רְבִיעִי

9 א. אֲבָן הָיְתָה בְּקֹדֶשׁ-הַקֹּדָשִׁים בְּמַעְרְבוֹ, שֶׁעָלֶיהָ הָיָה הָאֲרוֹן
10 מִנְּחָ. וְלִפְנֵיו צִנְצֻנֵת הָמֶן וּמִטָּה אֲהֶרֶן. וּבַעֲת שִׁכְנָה שְׁלֹמֹה
11 אֶת הַבַּיִת, וַיֵּדַע שֶׁסּוּפוֹ לַחֲרֹב, בָּנָה בּוֹ מְקוֹם לִגְנוּ בּוֹ הָאֲרוֹן
12 לְמִטָּה בְּמִטְמוֹנוֹת עֲמֻקּוֹת וְעַקְלָקְלוֹת. וַיֹּאשִׁיּוּ הַמַּלְלֵךְ צֹוָה
13 וַיִּגְזֹוּ בְּמִקּוֹם שִׁכְנָה שְׁלֹמֹה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וַיֹּאמֶר לְלוֹאִים
14 הַמִּבְנִיִּים לְכָל יִשְׂרָאֵל הַקְּדוּשִׁים לֵה: תָּנוּ אֶת אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ
15 בַּבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, אֵין לָכֶם מִשָּׂא
16 בַּכֶּתֶף, עֲתָה עֲבֹדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּגו'". וַיִּגְזֹוּ עִמּוֹ מִטָּה
17 אֲהֶרֶן וְהַצִּנְצֻנֵת וְשִׁמֹן הַמִּשְׁחָה. וְכָל אֵלּוּ לֹא חִזְרוּ בְּבֵית שָׁנִי.
18 וְאַף אוֹרִים וְתַמִּים שֶׁהָיוּ בְּבֵית שָׁנִי לֹא הָיוּ מְשִׁיבִין
19 בְּרוּחַ-הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא הָיוּ נִשְׁאָלִין בָּהֶן, שֶׁנֶּאֱמָר: "עַד עַמֵּד כֵּהֵן
20 לְאוֹרִים וְ[ל]תַּמִּים". וְלֹא הָיוּ עוֹשִׂין אוֹתָן אֶלָּא לְהַשְׁלִים
21 שְׁמִנָּה בְּגָדִים לְכַהֵן גָּדוֹל, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מַחֲסַר בְּגָדִים.
22 ב. בְּבֵית רֵאשׁוֹן הָיָה כְּתָל מִבְּדִיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ-
23 הַקֹּדָשִׁים, עֲבִיו אֹמֶה. וְכִיּוֹן שִׁכְנָה הַבַּיִת שָׁנִי נִסְתַּפֵּק לָהֶם
24 אִם עֲבִי הַכְּתָל הִיָּה מִמֵּדֶת הַקֹּדֶשׁ אוֹ מִמֵּדֶת קֹדֶשׁ-הַקֹּדָשִׁים,
25 לְפִיכָף עֲשׂוּ קֹדֶשׁ-הַקֹּדָשִׁים עֲבִיו עֲשָׂרִים אֹמֶה תְּמִימוֹת,
26 וְעֲשׂוּ הַקֹּדֶשׁ אַרְבָּעִים אֹמֶה תְּמִימוֹת, וְהִנִּיחוּ אֹמֶה יִתְרָה בֵּין
27 הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ-הַקֹּדָשִׁים. וְלֹא כִּנּוּ כְּתָל בְּבֵית שָׁנִי, אֶלָּא
28 עֲשׂוּ שְׁתֵּי פְרוּכּוֹת: אַחַת מִצַּד קֹדֶשׁ-הַקֹּדָשִׁים, וְאַחַת מִצַּד
29 הַקֹּדֶשׁ, וּבִינֵיהֶן אֹמֶה, כְּנֶגֶד עֲבִי הַכְּתָל שֶׁהָיָה בְּרֵאשׁוֹן. אֶבֶל
30 בְּמִקְדָּשׁ רֵאשׁוֹן לֹא הָיְתָה שָׁם אֶלָּא פֶּרֶקֶת אַחַת בְּלִבָּד,
31 שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהַבְדִּילָה הַפֶּרֶת לָכֶם וּגו'".

32 ג. הַהֵיכָל שִׁכְנָה בְּנִי-גֹוֶלָה הָיָה מֵאָה אֹמֶה עַל מֵאָה אֹמֶה
33 עַל רוּם מֵאָה. וְכֵן הָיְתָה מֵדֶת רוּמוֹ: כְּנֹו גִבָּה שֶׁשׁ אֲמוֹת
34 אֲטוּם סָתוּם כְּמוֹ יִסוּד לוֹ. וְרוּם כְּתָלֵי הַבַּיִת אַרְבָּעִים אֹמֶה.
35 וְרוּם הַפִּיּוֹר שֶׁבַּתְּקֶרֶה אֹמֶה. וְעַל גִּבֵּי גִבָּה שְׁתֵּי אֲמוֹת פָּנוּי,
36 שִׁיִּכְנֹס בּוֹ הַדֶּלֶת, וְהוּא הַנִּקְרָא "בֵּית-דִּלְפָּא". וְעֲבִי הַתְּקֶרֶה
37 שֶׁעַל-גִּבֵּי בֵּית-דִּלְפָּא אֹמֶה. וּמַעֲזִיכָה גִבָּה אֹמֶה. וְעַלֶּיהָ
38 כְּנֹוֹת עַל-גִּבֵּי, גִבָּה כְּתָלֶיהָ אַרְבָּעִים אֹמֶה. וּבְגִבָּה גִבָּה אֹמֶה
39 כִּיּוֹר. וְאַמְתִּים גִבָּה בֵּית-דִּלְפָּא. וְאַמֶּה תְּקֶרֶה. וְאַמֶּה
40 מַעֲזִיכָה. וְגִבָּה הַמַּעֲקָה שֶׁלֹּשׁ אֲמוֹת. וְטֵס שֶׁל בְּרָדָל כְּמוֹ סִיף
41 גִבָּהוּ אֹמֶה, עַל-גִּבֵּי הַמַּעֲקָה סָבִיב, כְּדִי שֶׁלֹּא יִנוּחוּ עָלָיו
42 הָעוֹפּוֹת, וְהוּא הַנִּקְרָא "כְּלָה עוֹרֵב". הָרִי הַכֹּל מֵאָה אֹמֶה.
43 ד. מִן הַמַּעְרָב לְמִזְרָח מֵאָה אֹמֶה. וְזֶהוּ חֻשְׁבוֹנָן: אַרְבָּעָה

45 כְּתָלִים זֶה לַפָּנִים מִזָּה, וּבִינֵיהֶן שְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת פָּנוּיִין. בֵּין
46 הַכְּתָל הַמַּעְרָבִי וּבֵין הַכְּתָל שֶׁלַּפָּנִים מִמֶּנּוּ - חֲמֵשׁ אֲמוֹת;
47 וּבֵין כְּתָל שָׁנִי וְשִׁלְשִׁי - שֵׁשׁ אֲמוֹת; וּבֵין כְּתָל שְׁלִישִׁי
48 וְרִבְעִי - שֵׁשׁ אֲמוֹת. וְאֵלּוּ הַמֵּדוֹת הֵן שֶׁל עֲבִי הַכְּתָל עִם
49 הַמְּקוֹם הַפָּנוּי שֶׁבֵּין שְׁנֵי כְּתָלִים. וְאַרְךָ קֹדֶשׁ-הַקֹּדָשִׁים -
50 עֲשָׂרִים אֹמֶה. וּבֵין שְׁתֵּי הַפְּרוּכּוֹת הַמִּבְדִּילוֹת בֵּינוּ וּבֵין
51 הַקֹּדֶשׁ - אֹמֶה. וְאַרְךָ הַקֹּדֶשׁ - אַרְבָּעִים אֹמֶה. וְעֲבִי הַכְּתָל
52 הַמְּזֻרְחִי, שִׁבּוֹ הַשָּׁעַר - שֵׁשׁ אֲמוֹת. וְהָאוֹלָם - אַחַת-עָשָׂרָה
53 אֹמֶה. וְעֲבִי כְּתָל הָאוֹלָם - חֲמֵשׁ אֲמוֹת. נִמְצָא הַכֹּל מֵאָה
54 אֹמֶה.

55 ח. מִן הַצִּפּוֹן לְדָרוֹם מֵאָה אֹמֶה: עֲבִי כְּתָל הָאוֹלָם - חֲמֵשׁ
56 אֲמוֹת. וּמִכְּתָל אוֹלָם עַד כְּתָל הַקֹּדֶשׁ - עָשָׂר אֲמוֹת. וְכְּתָלֵי
57 הַקֹּדֶשׁ שֶׁשָּׁה כְּתָלִים זֶה לַפָּנִים מִזָּה, וּבִינֵיהֶן חֲמֵשׁ מְקוֹמוֹת
58 פָּנוּיִין. בֵּין כְּתָל חִיצוֹן וּבֵין הַשָּׁנִי - חֲמֵשׁ אֲמוֹת; וּבֵין שְׁנֵי
59 וְשִׁלְשִׁי - שֵׁשׁ אֲמוֹת; וְחֲמֵשׁ בֵּין שְׁלִישִׁי וְרִבְעִי; וּבֵין
60 רִבְעִי וְחֲמִישִׁי - שֵׁשׁ; וּבֵין חֲמִישִׁי וְכְּתָל הַפָּנִימִי - שֵׁשׁ.
61 נִמְצָא הַכֹּל אַרְבָּעִים אֹמֶה מִצַּד זֶה וְאַרְבָּעִים אֹמֶה מִצַּד
62 שֶׁכְּנֶגְדּוֹ. וְרֹחַב הַבַּיִת מִכְּפָנִים - עֲשָׂרִים. הָרִי מֵאָה אֹמֶה.
63 ו. הַפֶּשֶׁשׁ וְהוּא שָׁעַר הַקֶּטָן, וְשְׁנֵי פֶשֶׁשִׁין הָיוּ לְהֵיכָל
64 מִצַּדֵּי הַשָּׁעַר הַגָּדוֹל שֶׁכְּאַמְצָע: אֶחָד בְּצִפּוֹן וְאַחַד בְּדָרוֹם.
65 שֶׁבְּדָרוֹם לֹא נִכְנָס בּוֹ אָדָם מְעוֹלָם, וְעָלָיו הוּא מְפָרֵשׁ עַל-יְדֵי
66 יִחְזָקָאֵל: "הַשָּׁעַר הַזֶּה סְגוּר יִהְיֶה, לֹא יִפְתָּח"; וְשֶׁבְּצִפּוֹן בּוֹ
67 נִכְנָסִין. וּמִחֻלָּף בֵּין שְׁנֵי הַכְּתָלִים עַד שְׁמַנְיַע לְמִקּוֹם פְּתוּחַ
68 לְקֹדֶשׁ מִשְׁמָאלוֹ, וְנִכְנָס לְתוֹף הַהֵיכָל, וּמִחֻלָּף עַד שָׁעַר
69 הַגָּדוֹל וּפְתוּחוֹ.

70 ז. הַשָּׁעַר הַגָּדוֹל הָיָה רָחֵב עָשָׂר אֲמוֹת וְגִבָּהוּ עֲשָׂרִים אֹמֶה.
71 וְאַרְבַּע דְּלָתוֹת הָיוּ לוֹ: שְׁתֵּים בְּכָפִים וּשְׁתֵּים בְּחוּץ.
72 הַחִיצוֹנוֹת נִפְתָּחוֹת לְתוֹף הַפְּתָח לְכַסּוֹת עֲבִיו שֶׁל כְּתָל,
73 וְהַפָּנִימִיּוֹת נִפְתָּחוֹת לְתוֹף הַבַּיִת לְכַסּוֹת אַחֲרֵי הַדְּלָתוֹת.
74 ח. פְּתָחוֹ שֶׁל אוֹלָם הָיָה גִבָּהוּ אַרְבָּעִים אֹמֶה וְרֹחַב עֲשָׂרִים,
75 וְלֹא הָיָה לוֹ שָׁעָרִים. וְחֲמֵשׁ מִלְּתֵרִיּוֹת שֶׁל מִילָא הָיוּ עַל-גִּבֵּי
76 פְּתָחוֹ מִלְּמַעְלָה, הַתְּחִתּוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הַפְּתָח אֹמֶה מִזָּה
77 וְאַמֶּה מִזָּה, וְכָל אַחַת מִחֲמִשְׁתָּן עוֹדֶפֶת עַל שְׁלֹמֹה מִמֶּנּוּ
78 אֹמֶה מִזָּה וְאַמֶּה מִזָּה. נִמְצָאֵת הָעֲלִיּוֹנָה שְׁלֹשִׁים אֹמֶה. וְנִדְבָּף
79 שֶׁל אֲבָנִים הָיָה בֵּין כָּל אַחַת וְאַחַת.

80 ט. הַהֵיכָל הָיָה בְּנִינּוֹ רָחֵב מִלְּפָנָיו וְצָר מֵאַחֲרָיו כְּמוֹ אֲרִי.
81 וַיִּצְיַעִים הָיוּ מְקִיפִין לְבֵית כָּל מִסְכִּיב חוּץ לְכְתָל הַמִּסְכָּה.
82 וַיִּצְיַע הַתְּחִתּוֹנָה חֲמֵשׁ. וְרָכָד עַל גִּבָּה שֵׁשׁ. וַיִּצְיַע אֲמֻצְעִית
83 שֵׁשׁ. וְרָכָד עַל גִּבָּה שְׁבַע. וְהָעֲלִיּוֹנָה שְׁבַע. שֶׁנֶּאֱמָר: "הַיִּצְיַע
84 הַתְּחִתּוֹנָה וּגו'". וְכֵן הָיוּ הַשְּׁלֹשׁ יִצְיַעִים מְקִיפִים לְבֵית
85 מִשְׁלֹשָׁה רוּחוֹתָיו. וְכֵן סָבִיב לְכְתָלֵי הָאוֹלָם מִלְּמַטָּה עַד
86 לְמַעְלָה כָּף הָיוּ: אֹמֶה אַחַת חֶלֶק, וְרָכָד שֵׁשׁ אֲמוֹת. וְאַמֶּה
87 חֶלֶק, וְרָכָד שֵׁשׁ אֲמוֹת עַד לְמַעְלָה. וְנִמְצָאוּ הַרְבֵּדִין מְקִיפִין
88 לְכְתָלִים. רָחֵב כָּל רָכָד שֵׁשׁ אֲמוֹת עַד לְמַעְלָה, וּבֵין כָּל
89 רָכָד וְרָכָד אֹמֶה. וְרָכָד הָעֲלִיּוֹן הָיָה רָחֵב אַרְבַּע אֲמוֹת.

יום חמישי כ"ה מנחם-אב ה'תשע"א

פרק חמישי

26 א. הר הבית, והוא הר המזריקה², היה חמש-מאות אמה על
27 חמש-מאות אמה³, והיה מקף חומה. וכפין על-גבי כפין
28 היו בנויות מתחתיו, מפני אהל הטמאה⁴. וכלו היה מקרה⁵
29 סטו לפנים מסטו⁶.
30 ב. וחמשה שיערים היו לו: אחד מן המערב, ואחד מן
31 המזרח, ואחד מן הצפון, ושנים מן הדרום. רחב כל שער
32 עשר אמות, וגבהו עשרים. ויש להם דלתות.
33 ג. לפנים ממנו⁷ סוגר⁸ מקיף סביב, גבהו עשרה טפחים⁹.
34 ולפנים מן הסוגר החיל¹⁰, וגבהו עשר אמות¹¹. ועליו הוא
35 אומר בקינות: "וַיֵּאבֶל חַל וְחֹמָה" - זו חומת העזרה.
36 ד. לפנים מן החיל העזרה¹². וכל העזרה¹³ היתה ארץ קפ"ז
37 על רחב קל"ה. ושבעה שיערים היו לה: שלשה מן הצפון
38 הסמוכין למערב. ושלשה מן הדרום סמוכין למערב. ואחד
39 במזרח, מכון כנגד בית קדש-הקדשים באמצע¹⁴.
40 ה. כל שער מהן היה רחבו עשר אמות וגבהו עשרים אמה.
41 והיו לו דלתות מחפות¹⁵ וקב, חוץ משער מזרחי, שהיה
42 מצפה נחשת דומה לזהב¹⁶. ושער זה הוא הנקרא שער
43 העליון¹⁷, והוא שער ניקנור¹⁸.
44 ו. העזרה לא היתה מכונת באמצע הר הבית, אלא רחוקה
45 מדרום הר הבית יתר מכל הרוחות¹⁹, וקרובה למערב יתר
46 מכל הרוחות. ובינה וביין הצפון יתר ממה שבינה וביין
47 המערב, ובינה וביין המזרח יתר ממה שבינה וביין הצפון.
48

1 י. כל אלו המקומות הפנויים שבין הפתלים הם הנקראים
2 תאים. נמצאו התאים המקיפין למקדש: חמשה מן הצפון,
3 וחמשה מן הדרום, ושלשה מן המערב. ושלש דיוטות היו,
4 דיוטא על-גבי דיוטא. נמצאו חמשה עשר תאים בדרום:
5 חמשה על-גבי חמשה, וחמשה על גביהן. וכן בצפון
6 חמשה עשר. ושמונה תאים היו במערב: שלשה על-גבי
7 שלשה, ושנים על גביהן בדיוטא אחת. הפל ל"ח תאים.
8 יא. שלשה פתחים היו לכל אחד ואחד מן התאים: אחד
9 לתא מן המזין, ואחד לתא מן השמאל, ואחד לתא שעל
10 גביו. ונקרן מזרחית-צפונית פתא שבדיוטא האמצעית היו
11 חמשה פתחים: אחד לתא מזיין, ואחד לתא שעל גביו,
12 ואחד למסבה, ואחד לתא שיש בו הפשפש, ואחד להיכל.
13 יב. ומסבה היתה עולה מקרן מזרחית-צפונית לקרן
14 צפונית-מערבית, שבה היו עולין לגגות התאים. היה עולה
15 במסבה ופניו למערב. הלך את כל פני הצפון עד שהוא
16 מגיע למערב. הגיע למערב, הפך פניו לדרום. הלך את כל
17 פני המערב עד שהוא מגיע לדרום. הגיע לדרום, הפך פניו
18 למזרח, והיה מהלך לדרום עד שהוא מגיע לפתחה של
19 עליה, שפתחה של עליה היה פתח לדרום.
20 יג. ובפתחה של עליה היו שתי כלונסות של ארז, שבהן
21 עולין לגגה של עליה. וראשי פספסין היו מבדילין בצליה
22 בין גג הקדש לגג קדש-הקדשים. ולולין היו פתוחין בצליה
23 לבית קדש-הקדשים, שבהן משלשלין את האמנים בפתחות,
24 כדי שלא יזונו עיניהם מבית קדש-הקדשים. ופעם אחת
25 בשנה מפסח לפסח מלבנין את ההיכל.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1 יבאר בו רבינו צורת בנין הבית, וכמה אורך הבנינים, וכמה לשכות היו. (2) כמפורש בדברי הימים-ב ג, א. (3) מדות פרק ב
משנה א. שנאמר (שמות כז, יח) "אורך החצר מאה באמה ורוחב חמישים בחמישים", ומיתור המלה "בחמישים" למדו שצריך
לעשות חמישים פעמים מאה על חמישים, שהן מאתיים וחמישים אלף אמה, והיינו חמש מאות על חמש מאות אמה. (4) כלומר,
חששו שמא יש קבר מתחתיו ועשו חלל זה בכדי להפסיק שהטומאה לא תעלה למעלה. והנה עצם הדבר שהיה חלול למטה מפורש
במשנה (פרה פרק ג משנה ג) "הר הבית והעזרות תחתם חלול מפני קבר התהום". אבל מה שכתב "כיפין על גבי כיפין", אינו
מפורש שם. ולמדו רבינו ממה ששינו (שם משנה ו) גבי כבש שעשו מהר הבית להר המשחה, ששם היו כיפין על גבי כיפין.
(5) ומה שכתב שכולו היה מקורה, לאו דווקא הוא, שהרי המזבח החיצוני היה גלוי, כמפורש באבות פרק ה משנה ה. (6) פסחים
יג: "אצטבא סביב סביב מקפת, ובתוך אותו היקף עוד אחר". (7) מהר הבית. (8) מחיצה עשויה נקבים נקבים כמיטה מסורגת
(9) כתב הכסף משנה בשם הרא"ש שהסורג נעשה לטלטל בשבת ולזה היה גבוה עשרה טפחים כדין כל מחיצה, שהיקף
הר הבית "הוקף ולבסוף פתח", ואינו מועיל בקרפף שהוא יותר מבית סאתיים (=מאה אמה על חמישים אמה), להיתירו בטלטול
(עירובין כד). וכאן בחומת הר הבית בנו מתחילה את חומת הר הבית ואחר כך בנו פתחו בפנים, ולכן בנו אחר כך את הסורג
ואף שאין זה אלא מדרבנן, שהרי מן התורה כל מה שהוא מוקף ארבע מחיצות הוא רשות היחיד, ובמקדש לא גזרו על שבות -
לא על כל השבותים אמרו כן. (10) "חיל הוא חומה שסובבת כל העזרה מבית לחומת הר הבית". (11) במשנה שם: "החיל
עשר אמות" ופירש הרע"ב שם: "מקום פנוי עשר אמות והוא נקרא חיל" ולפי זה לא היה שום גובה. אבל רבינו כתב בפירוש
המשנה שחיל הוא חומה ולפי זה יפה היא הנוסחא כאן "גובהו". (12) היא עזרת נשים לא הייתה אלא במערב. (13) "הוא מתחילת
עזרת ישראל, מפני שחומת עזרת ישראל הייתה מסביב, ואילו עזרת נשים לא הייתה אלא במערב". (14) ברכות נד. במשנה: "שער המזרח שהוא כנגד בית קדש הקדשים". (15) מצופות. (16) לפיכך לא
עזרת ישראל ולמעלה עד עשרה אמה אחורי ההיכל - ומקום זה הוא שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת והוא הנקרא
מקדש מוחלט". (17) ברכות נד. במשנה: "ולמה נקרא שער העליון לפי שהוא למעלה מעזרת נשים". (18) מדות פרק א
הוצרכו לצפותו זהב. (17) סוכה נא: במשנה. "ולמה נקרא שער העליון לפי שהוא למעלה מעזרת נשים". (18) מדות פרק א
משנה ד. ונקרא כן על שם איש חסיד שהעמיד הדלתות ושמו ניקנור, ונעשו לו נסים בדלתותיו כמסופר בימא לח. ויש שכתבו
שנקרא כן על שם גוי ששמו ניקנור שהיה שר צבא ביוון, ובא להילחם בישראל והרגוהו, וכרתו את ראשו וזורעו ותלו אותם על
שער משערי בית המקדש. (19) כי כל רוחב העזרה, מצפון לדרום, הוא מאה ושלשים וחמש אמה, נמצא שהנותר מהר הבית
משתי רוחות אלו הוא שלוש מאות ושישים וחמש אמה, כי כל הר הבית היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה.

ז. ולפני העזרה במזרח היתה עזרת-הנשים. והיא היתה
 ארץ²⁰ מאה אמה ול"ה על רחב²¹ קל"ה. וארבע לשכות היו
 בארבע מקצועותיה²² של ארבעים אמה²³, ולא היו
 מקורות²⁴, וכן עתידין להיות²⁵.
 ח. ומה הם משמשות? דרומית-מזרחית - לשפת הנוזרים,
 ששם מבשלין את שלמיהם ומגלחין את שערם; מזרחית-
 צפונית - לשפת דיר - העצים, ששם כהנים בעלי-מומין²⁶
 מתלעים בעצים²⁷, שכל עץ שנמצא בו תולעת פסול²⁸;
 צפונית-מערבית - לשפת המצרעים²⁹; מערבית-דרומית -
 כה היו נוהגין לין ושמן, והיא היתה נקראת "לשפת בית
 שמניא"³⁰.
 ט. עזרת-הנשים היתה מקפת גזוזטרא, כדי שיהיו הנשים
 ראות מלמעלה³¹ והאנשים מלמטן, כדי שלא יהיו
 מערבבין³². ובית גדול היה בצד העזרה בצפונה מבחוץ,
 בין העזרה והחיל, והיה בנוי כפה³³ ומקף וכדין³⁴ של אבן,
 והוא היה נקרא "בית-המוקד"³⁵. ושני פתחים היו לו: אחד
 פתוח לעזרה, ואחד פתוח לחיל.
 י. וארבע לשכות היו בו³⁶: שתיים קדש ושתיים חל³⁷.
 וראשי פספסין³⁸ מבדילין בין הקדש והחל. ומה היו

משמשות? מערבית-דרומית - לשפת הטלאים³⁹; ודרומית-
 מזרחית - לשפת עושי לחם הפנים⁴⁰; מזרחית-צפונית - כה
 גגנו בית חשמוני אבני מזבח ששקצום מלכי יון⁴¹;
 צפונית-מערבית - כה יורדין לבית הטבילה⁴².
 יא. היורד לבית הטבילה מלשפה זו היה הולך במסבה⁴³
 ההולכת תחת המקדש פלו, והנרות דולקות מכאן ומכאן
 עד שמגיע לבית הטבילה. ומדורה היתה שם⁴⁴, ובית-הכסא
 של כבוד⁴⁵. וזהו כבוד⁴⁶: מצאו נעול בידוע שיש שם אדם.
 יב. ארץ העזרה מן המזרח למערב מאה ושמונים ושבע⁴⁷,
 וזהו חשבונן: מכתל מערבי של עזרה⁴⁸ עד כהל ההיכל -
 אחת-עשרה אמה. וארץ ההיכל פלו⁴⁹ - מאה אמה⁵⁰. בין
 האולם ולמזבח - שתיים ועשרים. המזבח - שתיים ושלושים.
 מקום דריסת רגלי הכהנים, והוא הנקרא עזרת כהנים -
 אחת-עשרה אמה. מקום דריסת רגלי ישראל, והוא הנקרא
 עזרת ישראל - אחת-עשרה אמה.
 יג. ורחב העזרה מן הצפון לדרום מאה ושלושים וחמש,
 וזהו חשבונן: מכתל צפוני⁵¹ עד בית המטבחים - שמונה
 אמות. בית המטבחים⁵² - שתיים-עשרה אמות ומחצה, ושם
 תולין ומפשיטין את הקדשים בצדו⁵³.

נמצא שהנותר מהר הבית בשתי רוחות אלו הוא שלוש מאות ושלש עשרה אמה, אם כן היא "רחוקה מדרום הר הבית יתר מכל
 הרוחות", כי המרחק מדרום הר הבית הוא מאתיים וחמישים אמה, "וקרובה למערב יתר מכל הרוחות", כי המרחק בינה למערב
 הוא מאה אמה "ובינה ובין הצפון יתר ממה שבינה ובין המערב" כי בינה לצפון הוא מאה וחמש עשרה אמה "ובינה ובין המזרח
 יתר ממה שבינה ובין הצפון" כי בינה למזרח הוא מאתיים ושלש עשרה אמה. (20) ממזרח למערב. (21) מצפון לדרום. וזהו
 ביחס לעזרת ישראל, שהייתה ארוכה וצרה: ארוכה ממזרח למערב ורחבה מצפון לדרום, אבל עזרת נשים עצמה הייתה מרובעת.
 (22) בארבע פינותיה מבפנים. (23) כלומר, ארבעים על ארבעים. (24) בתקרה. (25) בבניין השלישי שייבנה במהרה בימינו.
 (26) שאינם ראויים לעבודה. (27) "מסירים העצים שנמצא בהם תולעת, כמו שאמר (שביעית פרק ב משנה ג), מסקלין על הרמת
 האבנים שהושלכו בדרך". (28) למערכה "שמצוה להיות כל קרבן תמים ונבחר שנאמר תמימים יהיו לכם" "וכן עצי המערכה לא
 יהיו אלא נבחרים ולא יהיה בהם תולעת וכל עץ שהתלע כשהוא לח פסול למזבח, התלע יבש גורר את המקום שהתלע".
 (29) שאחר שטבל בשביעי והעריב שמשו, רשאי הוא להיכנס לעזרת נשים, אבל אסור הוא להיכנס לעזרת ישראל, עד שיביא
 קרבנותיו ביום שמיני שלו וכשצריך להכניס בהונותיו לעזרת ישראל למתן דם ושמן ביום שמיני, טובל הוא בלשכה זו וממתין
 שם עד שיכניס בהונותיו. (30) מדות שם. ואף שגם יין היה שם, לא נקראת על שם היין, מפני שהנסכים אינם מעכבים את הזבח,
 אלא על שם השמן שהוא מעכב את הקרבן. (31) כשיושבות על הגזוזטרא. (32) בשעת שמחת בית השואבה שעשו בעזרת נשים
 בחג הסוכות. (33) גג עגול. (34) איצטבאות. (35) בפירוש המשנה (שבת סוף פרק א) כתב רבינו כי שם הייתה מדרות אש
 תמיד לקיום האש שעל המזבח. אבל בפירושו לתלמוד שם חזר בו, ופירש כי שם היו הכהנים מתחממים. (36) בבית המוקד.
 (37) שבת-המוקד בנוי מקצתו בתוך העזרה המקודשת ומקצתו בנוי בחול. ונראה שהחלק הצפוני היה חול, והחלק הדרומי, הסמוך
 לעזרה, היה קודש. (38) חתיכות עצים מבדילין לסימן במקום המפסיק בין קודש לחול, כדי שלא ינהגו בקודש מנהג חול.
 (39) שהיו טלאים מבוקרים לתמידין "ואין פחותין מששה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים שבמקדש". ולשכה זו הייתה בקודש.
 (40) בלשכה זו היו עושים לחם הפנים וגם לשכה זו הייתה בקודש, שהרי "אפייתם בפנים בעזרה". (41) כשכבשו היוונים את
 ארץ ישראל בימי אנטיוכוס, הקריבו עליו לעבודה זרה, וכשנצחום החשמונאים גזזו אבני אותו מזבח בלשכה הזאת. ולשכה זו
 הייתה בחול. (42) כהן שראה קרי יורד דרך לשכה זו במחילה (=תעלה שתחת הבית) לבית הטבילה ששם יש מקווה לטבול בו.
 ואף לשכה זו הייתה בחול. (43) במערה. ומפני שהיה בעל קרי, לא היה מהלך דרך העזרה, אלא "הולך במסיבה שתחת הקרקע,
 שהמחילות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו". (44) בלשכה שהייתה בצפונית מערבית שבה יורדים לבית הטבילה, והיא לשכת
 בית המוקד הנזכרת בתמיד פרק ג משנה ג. (45) תמיד פרק א משנה א. וכתב הרמב"ם בפירושו שם, שהיה צריך לבית הכסא
 שם כדי שיטיל שם מים לפני הטבילה, כדתנן "בעל קרי שטבל ולא הטיל את המים כשיטיל את המים טמא". (46) שלא נכנס
 בו אדם מעולם כל זמן שהיה חברו שם. (47) היינו מהתחלת עזרת ישראל במזרח עד סוף אחת עשרה אמה שמאחורי קודש
 הקדשים במערב. (48) הוא הכותל שמאחורי קודש הקדשים. (49) היינו קודש הקדשים, ההיכל והאולם. (50) עם עובי הכתלים
 שבאמצע. (51) שם משנה ב: "מן הנסין (הם העמודים הקטנים שבבית המטבחים - שם פרק ג משנה ה) לכותל העזרה
 (=הצפוני) שמונה אמות". (52) הם הנסין הנ"ל. (53) [ברור שמלה זו שייכת להלכה הבאה: "בצירו מקום השלחנות וכו'"]

לשפת הגלגל, לשפת העץ. לשפת הגזית - שפה סנהדרין
גדולה יושבת⁷¹. וחציה היה קדש, וחציה היה חל. ולה שני
פתחים: אחד לקדש ואחד לחל. ובחצי של חל היו
הסנהדרין יושבין⁷². לשפת הגלגל - שם היתה בור
שמהלאין ממנו בגלגל⁷³, ומשם מספקין מים לכל העזרה.
ולשפת העץ⁷⁴ היתה אחורי שתיקה, והיא היתה לשפת כהן
גדול, והיא הנקראת לשפת פרהדרין. וגג שלשון שנה.
ושתי לשכות אחרות היו שם בעזרת ישראל: אחת מימין
שער מזרחי, והוא לשפת פינת⁷⁵ המלביש⁷⁶; ואחת
משמאלו, והוא לשפת עושה חביתין⁷⁷.

פרק ששי

א. המקדש פלו לא היה במישור, אלא במעלה הרה.
כשאדם נכנס משרץ מזרחי של הר הבית, מהלך עד סוף
החיל בשנה, ועולה מן החיל לעזרת הנשים בשתיים-עשרה
מעלות. רום כל מעלה חצי אמה, ושלשה חצי אמה.
ב. ומהלך כל עזרת הנשים בשנה, ועולה ממנה לעזרת
ישראל, שהוא תחלת העזרה בתשע-עשרה מעלות. רום כל
מעלה חצי אמה, ושלשה חצי אמה.
ג. ומהלך כל עזרת ישראל בשנה, ועולה ממנו לעזרת

יד. מקום⁵⁴ השלחנות - שמונה אמות, ובו שלחנות של
שיש⁵⁵, שפניחין עליהן הנחתים⁵⁶ ומדיחין⁵⁷ את הבשר⁵⁸
לבשרו⁵⁹. ושמונה שלחנות היו. ובצד מקום השלחנות מקום
הטבעות⁶⁰ - ארבע ועשרים אמה, ושם שוחטין את
הקדשים⁶¹.
טו. ובין מקום הטבעות והמזבח - שמונה אמות. והמזבח
שתיים ושלשים. והקבש - שלשים⁶². ובין הקבש ולכתל
דרומי - שתיים-עשרה אמה ומחצה. מפתל צפוני של עזרה
עד כתל המזבח שהוא רחב - ששים ומחצה⁶³. ובנגדו
מפתל האולם עד כתל מזרחי של עזרה שהוא ארץ - שש
ושבעים⁶⁴.
טז. כל המרבע הזה הוא הנקרא צפון, הוא המקום
ששוחטין בו קדשי-קדשים.
יז. שמונה⁶⁵ לשכות היו בעזרת ישראל: שלש בצפון,
ושלש בדרום. שבדרום: לשפת המלח, לשפת הפרוה,
לשפת המדיחין. לשפת המלח - שם נוהגין מלח לקרבן;
לשפת הפרוה⁶⁶ - שם מולחין עורות הקדשים⁶⁷, ועל גגה
היתה בית טבילה לכהן גדול ביום-הקפורים; לשפת
המדיחין - שם היו מדיחין קרבי הקדשים⁶⁸, ומשם מסבה⁶⁹
עולה לגג בית-הפרוה. והשלש שבצפון: לשפת הגזית⁷⁰,

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(54) במשנה שם: מן הטבעות לשולחנות ארבע (=אמות), מן השולחנות לננסין ארבע" ומפרש רבינו: מן הטבעות לחצי השולחנות
- ארבע אמות, ומן חצי השולחנות לננסין - ארבע אמות, ואם כן מידת השולחנות שמונה אמות. (55) ולא עשאו של זהב, כדי
שלא יחמם הבשר ויתקלקל. (56) של קדשי קדשים הנאכלים לכהנים בעזרה. (57) מקור הדחה זו בחולין קיג. וראה בפרק ו
מהלכות מאכלות אסורות הלכה י' לעניין בשר חולין, שאינו יוצא מידי דמו אלא בהדחה ומליחה, והוא הדין לבשר קדשים.
(58) [במשנה (תמיד פרק ד משנה ב ושקלים פרק ו משנה ב) מפורש שעל השולחנות הללו היו מדיחים את הקרביים, וכן כתב
רבינו בפרק ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. ומה שכתב להלן הלכה יז שבלשכת המדיחין היו מדיחין את הקרביים, ומקורו
ממדות פרק ה משנה ג - שם המדובר בכרס, שעליו מפורש בתמיד שם ובהלכות מעשה הקרבנות שם שמדיחים אותו בלשכת
המדיחין ולא על השולחנות של שיש שבעזרה, לפי שזבול רב. אבל מה שכתב רבינו כאן "ומדיחים את הבשר" - אין לו מקור
במשנה שעשו כן על השולחנות הנ"ל. ונראה שלמד כן רבינו מהדחת קרביים שהיא בעזרה. ועוד, קל וחומר הוא: אם הקרביים
שיש בהם זבל - מודחים בעזרה, כל שכן בשר, שאין בו זבל אלא דם, שוודאי מודח בעזרה]. (59) שדווקא לבשרו צריך הוא
הדחה, אבל לצלי אינו צריך הדחה. (60) טבעות היו "קבועות בקרקע לאסור בהם רגלי הבהמה בשעת שחיטה". (61) כלומר,
קדשי קדשים ששחיתם בצפון, אבל קדשים קלים שחיתם בכל מקום בעזרה. (62) הכבש היה ארכו שלושים ושתיים אמה,
אבל לא היה אוכל בעזרה אלא שלושים אמה, לפי שהיה פורח אמה על יסוד ואמה על סובב. (63) שהרי כל הרוחב מאה ושלשים
וחמש, צא מהן ששים ושתיים אמה של מזבח וכבש, ושתיים עשרה וחצי מה שבין כבש לכותל דרומי, הרי ששים ומחצה. (64) הא
כיצד? עשרים ושתיים אמה מה שבין האולם למזבח (למעלה הלכה יב), שלושים ושתיים המזבח, אחת עשרה עזרת כהנים ואחת
עשרה עזרת ישראל, הרי שבעים ושש. (65) במדות פרק ה משנה ג נמנו רק שש לשכות, ושם פרק א משנה ד נמנו שתיים נוספות:
לשכת פנחס המלביש ולשכת עושי חביתין. (66) "פרוה שם איש אמגושי (מכשף) שחתר בקיר העזרה בלשכה זו כדי לראות
העבודה ונהרג, על כן נקראת הלשכה על שמו". (67) בפרק ה' מהלכות איסורי מזבח הלכה יג כתב רבינו ש"בלשכת המלח היו
מולחין עורות הקדשים". והנראה שרבינו סובר שהמלח היה מוצנע בלשכת המלח, אבל מליחת העורות הייתה בלשכת הפרוה,
והיו נוטלין המלח מלשכת המלח. (68) היינו הכרס. (69) כמין כבש בלי מעלות ומפני שהולכת בעיגול נקראת מסיבה.
(70) נקראת כן מפני שהייתה עשויה מאבני גזית מרובעות לכבודם של סנהדרין. (71) "ועיקר מעשיהם - שהיו יושבין ודנין את
הכהונה ובודקין הכהנים ביוחסין ובמומין". (72) שבחצי של קודש אסור לישב, שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד.
(73) ספל כמו "וגולה על ראשה" הנזכר בזכריה. (74) אף ש"אין בונים בו עץ בולט כלל", היינו קבוע בבניין, אבל בלא בניין
מותר. וייתכן עוד שלא נקראת של עץ אלא מפני שהניחו בה עצים. (75) לא מפורש במשנה שזו הייתה בימין, אלא למד כן
רבינו ממה שנאמר "אחת מימינו ואחת משמאלו, אחת לשכת פינת המלביש ואחת לשכת עושי חביתין", ומסתבר שהתנא מדבר
על ראשון-ראשון ועל אחרון-אחרון. (76) שהיה "הממונה על מעשי בגדי כהונה עוסק בהכנת בגדי כהנים הדיוטים ובגדי כהן
גדול ובאריגתן ומתחת ידו נעשה הכל". (77) כהן גדול היה מקריב בכל יום מנחה, מחציתה בבקר ומחציתה בערב, ומפני שהייתה
עשויה במחבת כמו שנאמר "על מחבת בשמן תעשה" קרויה חביתין. (1) יתבאר בו כי המקדש לא היה במישור, וכמה גובה
קרקע ההיכל יותר ממקומות אחרים שם.

יג. וכן אם הוסיפו על העזרה, מקדשין אותה בשירי
המנחה. מה ירושלים התורה שגאכלת בה מקדשתה, אף
העזרה שירי המנחות שאין גאכלין אלא בה הן שמקדשין
אותה בהן. ואוכלין אותן בסוף המקום שקדשו.
יד. כל מקום שלא נעשה בכל אלו וכסדר הזה - אין קדוש
גמור. וזה שעשה עזרא שתי תורות - וזרזן הוא שעשה,
לא במעשיו נתקדש המקום, שלא היה שם לא מלך ולא
אורים ותמים. ובמה נתקדש? בקדשה ראשונה שקדשה
שלמה, שהוא קדש העזרה וירושלים לשעתו, וקדשן
לעתיד לבוא.

טו. לפיכך מקריבין הקרבנות בלן אף-על-פי שאין שם
בית בנוי; ואוכלין קדשי-קדשים בכל העזרה אף-על-פי
שהיא חרבה ואינה מקפת במחצה; ואוכלין קדשים קלים
ומעשר שני בכל ירושלים אף-על-פי שאין שם חומות;
שהקדשה [ה]ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא.
טז. ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדשה ראשונה
קדשה לעתיד לבוא, ובקדשת שאר ארץ-ישראל, לענין
שביעית ומעשרות וכיוצא בהן, לא קדשה לעתיד לבוא?
לפי שקדשת המקדש וירושלים מפני השכינה, ושכינה
אינה בטלה; והרי הוא אומר: "והשמותי את מקדשיכם",
ואמרו חכמים: אף-על-פי ששמומין, בקדשתן הן עומדים;
אבל חייב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני
שהוא כבוש רבים, וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל
הכבוש ונפטר מן התורה ממעשרות ומשביעית, שהרי
אינה מן ארץ-ישראל. וכיון שעלה עזרא וקדשה, לא קדשה
ככבוש, אלא בחזקה שהחזיקו בה, ולפיכך כל מקום
שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדשת עזרא השנייה -
הוא מקדש היום, ואף-על-פי שנלקחה הארץ ממנו, וחיב
בשביעית ובמעשרות על הדרך שבארנו בהלכות תרומה.

פרק שביעי

א. מצות עשה ליראה מן המקדש, שנאמר: "ומקדשי
תיבאו". ולא מן המקדש אתה ירא, אלא ממי שצוה על
יראתו.
ב. ואי זו היא יראתו? לא יכנס אדם להר הבית במקלו או
במנעל שברגליו או באפנדו או באבק שעל רגליו או
במעט הצורנין לו בסדינו. ואין צריך לומר שאסור לרק
בכל הר הבית, אלא אם נודמן לו רק - מבליעו בכסותו.
ולא יעשה הר הבית דרך שיכנס מפתח זו ויצא מפתח
שכנגדה כדי לקצר הדרך, אלא יקיפו מבחוץ. ולא יכנס לו
אלא לדבר מצוה.
ג. וכל הנכנסין להר הבית - נכנסין דרך ימין, ומקיפין,
ויוצאין דרך שמאל; חוץ ממי שארעו דבר, שהוא מקיף
על השמאל. לפיכך היו שואלין לו: "מה לך מקיף על

הכהנים במעלה גבוהה אמה. ועליה דוכן, יש בו שלש
מעלות. רום כל מעלה חצי אמה, ושלחה חצי אמה. נמצאת
עזרת-הכהנים גבוהה על של ישראל שתי אמות ומחצה.
ד. ומהלך כל עזרת-הכהנים והמזבח ובין האולם ולמזבח
בשנה. ועולה משם לאולם בשתי-עשרה מעלות. רום כל
מעלה חצי אמה, ושלחה חצי אמה. והאולם וההיכל כלו
בשנה.
ה. נמצא גבה קרקע ההיכל על קרקע שער המזרח של הר
הבית שתיים ועשרים אמות. וגבה שער הר הבית עשרים
אמה. לפיכך העומד כנגד שער המזרח אינו רואה פתח
ההיכל. ומפני זה עשו כהל שער-גבי שער זה נמוך, כדי
שיהא כהן העומד בחר המשחה רואה פתח ההיכל בשעה
שמזה מדם הפרה נכח ההיכל.
ו. ולשכות היו שם תחת עזרת ישראל פתוחות לעזרת-
הנשים, ששם הלויים נוהגין כהנורות והנבלים והמצלות
וכל כלי השיר. ועל הדוכן העולה מעזרת ישראל לעזרת-
הכהנים היו הלויים עומדים בשעה שאומרים שירה על
הקרבן.
ז. הלשכות הבנויות בקדש ופתוחות לחל: אם היו גגותיהן
שוין עם קרקע העזרה - תוכן חל וגגותיהן קדש; ואם אינן
שוין - אף גגותיהן חל, שהגגות והעליות לא נתקדשו.
לפיכך גגים אלו אין אוכלין שם קדשי-קדשים, ולא
שוחטין קדשים קלים.
ח. היו בנויות לחל ופתוחות לקדש - תוכן קדש לאכילת
קדשי-קדשים, אבל אין שוחטין שם קדשים קלים, והנכנס
לשם בטמאה - פטור. וגגותיהן חל לכל דבר.
ט. המחלות הפתוחות לעזרה - קדש, והפתוחות להר
הבית - חל. החלונות ועבי החומה - כלפנים, בין לאכילת
קדשי-קדשים בין לטמאה.
י. בית-דין שרצו להוסיף על ירושלים או להוסיף על
העזרה - מוסיפין. ויש להם למשך העזרה עד המקום
שרצו מהר הבית, ולמשך חומת ירושלים עד מקום שרצו.
יא. אין מוסיפין על העיר או על העזרות אלא על-פי
המלך, ועל-פי נביא, ובאורים ותמים, ועל-פי סנהדרין של
שבעים ואחד זקנים. שנאמר: "ככל אשר אני מראה אותך,
וכן תעשו" - לדורות. ומשה רבנו מלך היה.
יב. וכיצד מוסיפין על העיר? עושין בית-דין שתי תורות,
ולוקחין לחם חמץ שבהם, והולכים בית-דין אחר שתי
התורות, ושתי התורות זו אחר זו, ועומדין בכנורות
ובנבלים ובצלצל על כל פנה ופנה ועל כל אבן (ואבן)
גדולה שבירושלים, ואומר: "ארומם ה' פי דליתי וגו'",
עד שמגיעין לסוף המקום שמקדשין אותו, ועומדין שם.
ואוכלים שם לחם תודה אחת משתי התורות, והשניה
נשרפת. ועל-פי הנביא שורפין את זו ואוכלין את זו.

יב. כל ארץ-ישראל מקדשת מפל הארצות. ומה היא
קדשתה? שמביאין ממנה העמר ושתי הלחם והבכורים,
מה שאין מביאין בן משאר ארצות.
יג. עשר קדשות הן בארץ-ישראל, וזו למעלה מזו: עירות
המקפות חומה מקדשות משאר הארץ: שמשלחין מתוכן
את המזרעים; ואין קוברים בתוכן מת עד שירצו שבעה
טובי העיר או כל אנשי העיר; ואם יצא המת חוץ לעיר,
אין מחזירין אותו לתוכה אף-על-פי שרצו כלן להחזירו.
רצו בני העיר להוציא הקבר מן המדינה - מפנין אותו. וכל
הקברות מפנין, חוץ מקבר נביא או מלך. קבר שהקיפתו
העיר, בין מארבע רוחותיו בין משתי רוחות זו כנגד זו:
אם היתה בינו ובין העיר יתר מחמשים אמה לכאן וחמשים
לכאן - אין מפנין אותו עד שירצו כלן, פחות מכאן - מפנין
אותו.
יד. ירושלים מקדשת משאר העירות המקפות חומה,
שאוכלין קדשים קלים ומעשר שני לפנין מחומתה. ואלו
דברים שנאמרו בירושלים: אין מלינין בה את המת; ואין
מעבירין בתוכה עצמות אדם; ואין משפירין בתוכה בתיים;
ואין נותנין בתוכה מקום לגר תושב; ואין מקימין בה
קברות, חוץ מקברי בית-דוד וקבר חלדה, שהיו בה מימות
נביאים הראשונים; ואין נוטעים בה גנות ופרדסים; ואינה
נורעת ואינה נחרשת, שמא תסרח; ואין מקימין בה
אילנות, חוץ מגנת ורדים שהיתה שם מימות נביאים
הראשונים; ואין מקימין בה אשפה, מפני השרצים; ואין
מוציאין הימנה זיון וגזוטראות לרשות-הרבים, מפני אהל
הטמאה; ואין עושין בה כבשונות, מפני העשן; ואין
מגדלין בה תרנגולות, מפני הקדשים; וכן לא יגדלו
הכהנים תרנגולים בכל ארץ-ישראל, מפני הטהרות; ואין
הבית נחלט בה; ואינו מטמא בנזעים; ואינה נעשית עיר
הנדחת; ואינה מביאה עגלה ערופה, לפי שלא נתחלקה
לשכטים.
טו. הר הבית מקדש ממנה, שאין זבין וזבות נדות ויולדות
נכנסין לשם. ומתוך להכניס המת עצמו להר הבית, ואין
צריך לומר טמא-מת שהוא נכנס לשם.
טז. החיל מקדש ממנו, שאין עפויים וטמא-מת ובוועל נדה
נכנסים לשם.
יז. עזרת-הנשים מקדשת מן החיל, שאין טבול-יום נכנס
לשם. ואסור זה מדבריהם, אבל מן התורה מתיר לטבול-יום
להכנס למחנה לויה. וטמא-מת שנכנס לעזרת-הנשים, אינו
חייב חטאת.
יח. עזרת ישראל מקדשת מעזרת נשים, שאין מחסר-
כפורים נכנס לשם. וטמא שנכנס לשם, חייב ברת.
יט. עזרת-הכהנים מקדשת ממנה, שאין ישראל נכנסין
לשם אלא בשעת צרכיהם: לסמיכה ולכפרה ולשחיטה
ולתנופה.
כ. בין האולם ולמזבח מקדש ממנה, שאין בעלי-מומין
ופרוצי-ראש וקרוצי-בגדים נכנסין לשם.

השואל? "שאני אבל". "השוכן בבית הזה ינחמד".
"שאני מגדה". "השוכן בבית הזה יתן בלבבך ותשמע
לדברי חבריך ויקרבוך".
ד. כל שהשלים עבודה ונסתלק לו, אינו יוצא ואחוריו
להיכל, אלא מהלך אחורנית מעט מעט, ומהלך בנחת על
צדו, עד שיצא מן העזרה. וכן אנשי משמר ואנשי מעמד
ולוים מדוכנן כף הם יוצאין מן המקדש, כמי שפוסע אחר
תפלה לאחוריו. כל זה ליראה מן המקדש.
ה. לא יקל אדם את ראשו כנגד שער מזרחי של עזרה,
שהוא שער ניקנור, מפני שהוא מכון כנגד בית
קדש-הקדשים. וכל הנכנס לעזרה, יהלך בנחת במקום
שמתר לו להכנס לשם, ויראה עצמו שהוא עומד לפני
ה', כמו שנאמר: "והיו עיני ולבי שם כל הימים". ומהלך
באימה וביראה ורעדה, שנאמר: "בבית אלהים נהלך
ברגש".
ו. ואסור לכל אדם לישב בכל העזרה. ואין ישיבה בעזרה
אלא למלכי בית-דוד בלבד, שנאמר: "ויבא המלך דוד
וישב לפני ה'". והסנהדרין שהיו יושבין בלשפת הגזית, לא
היו יושבין אלא בחציה של חל.
ז. אף-על-פי שהמקדש היום חרב בעונותינו, חייב אדם
במוראו כמו שהיה נוהג בו בבנינו: לא יכנס אלא למקום
שמתר להכנס לשם, ולא ישב בעזרה, ולא יקל ראשו כנגד
שער המזרח. שנאמר: "את שבתתי תשמרו ומקדשי
תיראו" - מה שמירת שבת לעולם, אף מורא מקדש לעולם,
שאף-על-פי שחרב בקדשתו עומד.
ח. בזמן שהמקדש בנוי אסור לו לאדם להקל את ראשו
מן הצופים, שהוא חוץ לירושלים, ולפנים. והוא שיהיה
רואה את המקדש, ולא יהיה גדר מפסיק בינו ובין המקדש.
ט. אסור לאדם לעולם שיפנה או שישש בין מזרח למערב.
ואין צריך לומר שאין קובעין בית-הכפא בין מזרח למערב
בכל מקום, מפני שההיכל במערב. לפיכך לא יפנה למערב
ולא למזרח, מפני שהוא כנגד המערב, אלא בין צפון
לדרום נפנים וישנים. וכל המטיל מים מן הצופים ולפנים,
לא ישב ופניו כלפי הקדש, אלא לצפון או לדרום, או יסלק
הקדש לצדדין.
י. ואסור לאדם שיעשה בית תבנית היכל; אכסדרה תבנית
אולם; חצר כנגד העזרה; שלחן בצורת שלחן; ומנורה
בצורת מנורה. אבל עושה הוא מנורה של חמשה קנים או
של שמונה קנים, או מנורה שאינה של מתכת אף-על-פי
שיש לה שבעה קנים.
יא. שלש מחנות היו במדבר: מחנה ישראל, והוא ארבע
מחנות; ומחנה לויה, שנאמר בה: "וסביב למשכן יחנו";
ומחנה שכינה, והוא מפתח חצר אהל-מועד ולפנים. וינגדן
לדורות: מפתח ירושלים עד הר הבית - כמחנה ישראל,
ומפתח הר הבית עד פתח העזרה, שהוא שער ניקנור -
כמחנה לויה, ומפתח העזרה ולפנים - מחנה שכינה. והחיל
ועזרת-הנשים מעלה יתרה בבית עולמים.

מתוך מהדורת וגשל

- 1 **כא.** ההיכל מקדש מבין האולם ולמזבח, שאין נכנס לשם
2 אלא רחוק ימים ורגלים.
- 3 **כב.** בית קדש-הקדשים מקדש ממנו, שאין נכנס לשם אלא
4 כהן גדול ביום-הקפורים בשעת העבודה.
- 5 **כג.** מקום שהיה בעליה מכון על קדש-הקדשים אין נכנסין
6 לו אלא פעם אחת בשבוע לידע מה הוא צריך לחזק בדקו.
7 בשעה שנוכנסין הבנאים לבנות ולתקן בהיכל או להוציא
8 משם את הטמא, מצוה שיהיו הנוכנסין כהנים תמימים. לא
9 מצאו תמימים - יכנסו בעלי-מומין. ואם אין שם כהנים -
10 יכנסו לויים. לא מצאו לויים - יכנסו ישראל. מצוה בטוהורים.
11 לא מצאו טוהורים - יכנסו טמאים. טמא ובעל-מום - יכנס
12 בעל-מום, ואל יכנס טמא, שהטמא דחוי בעבור. וכל
13 הנוכנסין להיכל לתקן, יכנסו בתבות. אם אין שם תבות או
14 אי אפשר להם שיעשו בתבות, יכנסו דרך פתחים.
- 15 **יום שישי כ"ו מנחם-אב ה'תשע"א**
- 16 **פרק שמיני**
- 17 **א.** שמירת המקדש מצוה עשה², ואף-על-פי שאין שם
18 פחד מאויבים ולא מלסטים, שאין שמירתו אלא כבוד לו.
19 אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו
20 שומרין.
- 21 **ב.** ושמירה זו מצוה כל הלילה⁴. והשומרים הם הכהנים
- 22 **והלויים, שנאמר:** "ואתה ובניך אתך לפני אהל העדת"⁵ -
23 כלומר, אתם תהיו שומרים לו. והרי נאמר: "ושמרו את
24 משמרת אהל מועד", ונאמר: "והחנים קדמה לפני אהל
25 מועד מזרחה משה ואהרן ובניו שמרי משמרת הקדש"⁶.
26 **ג.** ואם בטלו שמירה, עברו בלא-תעשה, שנאמר:
27 "ושמרתם את משמרת הקדש", ולשון שמירה אזהרה היא.
28 הא למדת, ששמירתו מצוה עשה, ובטול שמירתו מצוה
29 לא-תעשה.
- 30 **ד.** מצוה שמירתו, שיהיו הכהנים שומרים מבפנים והלויים
31 מבחוץ. וארבעה ועשרים עדה שומרין אותו בכל לילה
32 תמיד בארבעה ועשרים מקום: הכהנים בשלשה מקומות⁸,
33 והלויים באחד ועשרים מקום.
- 34 **ה.** והיכן היו שומרים? כהנים היו שומרים בבית אבטינס⁹
35 ובבית הניצוץ¹⁰ ובבית המוקד¹¹. בית אבטינס ובית הניצוץ
36 היו עליות בנויות בצד שערי העזרה, והרובין¹² היו שומרים
37 שם. בית המוקד כפה¹³ ובית גדול היה מקף רבדין¹⁴ של
38 אבן, וזקני בית-אב¹⁵ של אותו היום היו יושנים שם¹⁶,
39 ומפתחות העזרה¹⁷ בידם¹⁸.
- 40 **ו.** לא היו הכהנים השומרים יושנים¹⁹ בכגדי-כהנה²⁰, אלא
41 מקפלין אותן ומניחין אותן כנגד ראשיהן, ולובשין בגדי
42 עצמן²¹. וישנים על הארץ, בדרך כל שומרי חצרות המלכים
43 שלא יישנו על המטות.
- 44 **ז.** ארע קרי²² לאחד מהן, הולך במסבה²³ שתחת הקרקע²⁴,

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יתבאר בו כי שמירת בית המקדש מצוה עשה היא, וכיצד היו שומרים אותו, ומי היו שומריו, ואם אירע קרי לאחד מהשומרים, ושמעמידים ממנוה על כל השומרים. (2) "והוא אמרו יתעלה לאהרן: ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות, כלומר, אתם תהיו לפני תמיד". (3) ארמון. בספר המצוות שם בשם מכילתא, והוא בספרי וזוטא, "גדולה למקדש שיש עליו שומרים, לא דומה פלטרין שיש עליו שומרין, לפלטרין שאין עליו שומרין". (4) אבל לפי דעת הפירוש המיוחס להראב"ד לתמיד כזו. שמרו גם בלילה. (5) זה נאמר במשכן, וממנו למדו למקדש. (6) העתקת הפסוק אינה מדויקת. (7) בספר המצוות שם: "ובמכילתא אמרו בלשון הזה ושמרו את משמרת אהל מועד אין לי אלא בעשה, בלא תעשה מניין, תלמוד לומר ושמרתם את משמרת הקדש". [ואולי למדו כן מסוף הפסוק שם: "ולא יהיה עוד קצף", והשמר דלאו לאן]. (8) תמיד כזו. מפני שנאמר בהם בתורה (במדבר ג, לח) שלוש פעמים שמירה: "שומרים", "משמרת", "למשמרת" (תמיד שם). (9) היא הלשכה שעושים בה הקטורת, ונקראת "בית אבטינס" על שם האומנים מפטמי הקטורת שהם ממשפחת אבטינס. (10) היא כעין אכסדרה פתוחה מרוח אחת לפנים משער הניצוץ לצד העזרה שנכנסים מהשער לתוכו וניצוצי חמה מנצצין בה והייתה אשה (=אש שלה) מרובה לכן נקראת הלשכה בית הניצוץ (הרא"ש שם). (11) על שם המדורה שדולקת שם תמיד נקראת בית המוקד, ובמדורה זו היה מתחמם מי שטבל (פירוש המשניות מדות פרק א משנה 1). [ואילו בשבת פרק א משנה יא פירש רבינו שלקחו ממנה אש למזבח, אבל חזר בו רבינו בפירושו לתלמוד שם]. (12) בחורי כהונה, וקוראים להם רובין מפני שלא הגיעו עוד לעבודה, ולדעת רבינו (מהלכות כלי המקדש הלכה ט"ו) "כשיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא כשר לעבודה אבל לא היו מניחים אותו לעבוד במקדש עד שיהיה בן כ שנה". (13) גגו עגול. (14) שורות של אבנים כעין אצטבאות בולטות מכותלי החומה מבפנים לתוך בית המוקד ועל גבה שורה אחת יוצאת מהכותל קצרה משורה שתחתיה וכן שורה על גבי שורה עד למעלה כעין מדריגות סביב. (15) שמואל הנביא ודוד המלך חלקו כל הכהנים לעשרים וארבעה משמרות וכל משמר היה עובד אחד, והמשמר נחלק לבתי אבות, בית אב לכל יום. (16) ובמקום חול היו יושנים, שהרי אין ישיבה בעזרה. (17) ששערי העזרה היו נעולים בלילה. (18) כלומר, ברשותם, שהיו ממונים עליהם. אבל היו מונחים במקום מיוחד, כמו ששנינו (מדות פרק א משנה ט) "ומקום היה שם אמה על אמה וטבלא של שיש ושלשלת שהמפתחות היו תלויות בה". (19) הכהנים השומרים לא היו נעורים כל הלילה רק אחד או שניים היו ערים והשאר היו יושנים ומתחלפים משעה לשעה. (20) יומא סט. "לפי שבגדי כהונה יש בהם שעטנו אינו מותר ליהנות בהם אלא בשעת עבודה בלבד ובגדי כהן הדיוט יש בהם שעטנו רצוני לומר האבנט". ויש מפרשים משום שלא ייחנה מקדשים. ומה שאמרו בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהם (פרק ח מהלכות כלי המקדש הלכה יא) - אינו אלא בדרך לבישה אבל שלא דרך לבישה אסור. (21) בגדי חול שלהם. (22) טומאת קרי (תמיד שם). (23) הוא גשר שיוורד בה למערה. (24) של המקדש, שבעל קרי אסור להיכנס לעזרה.

הלכות כלי המקדש והעובדים בו

1 שְׁהִמָּחֳלוֹת הַפְּתוּחוֹת לְהֵר הַבֵּית לֹא נִתְקַדְּשׁוּ, וְטוֹבֵל²⁵,
2 וְחוֹזֵר וְיוֹשֵׁב אֶצֶל אֶחָיו הַכֹּהֲנִים²⁶ עַד שֶׁנִּפְתְּחִין הַשְּׁעָרִים
3 בַּבֶּקֶר יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לִזְבֹּחַ.²⁷
4 ח. וְהִיכָן הָיוּ הַלִּוִּים שׁוֹמְרִים? עַל חֲמִשָּׁה שְׁעָרֵי הַר הַבֵּית,
5 וְעַל אַרְבַּע פְּנוֹתָיו מִתּוֹכוֹ, וְעַל אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה מִבְּחוּץ,
6 שְׁאִסּוּר לִישֹׁב בָּעֶזְרָה, וְעַל חֲמִשָּׁה שְׁעָרֵי הָעֶזְרָה חוּץ לָעֶזְרָה,
7 שְׁהָרֵי הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים עַל שַׁעַר הַמּוֹקֵד וְעַל שַׁעַר הַנִּיזוּץ²⁸,
8 הָרֵי שְׁמוֹנֶה-עָשָׂר מְקוֹם.
9 ט. וְעוֹד שׁוֹמְרִים בְּלִשְׁכַּת הַקֶּרֶן²⁹, וּבְלִשְׁכַּת הַפָּרֶכֶת³⁰,
10 וְאַחֲרֵי בֵית-הַכֹּפֶת³¹.
11 י. וּמַעֲמִידִין מִמֶּנָּה אֶחָד עַל כָּל מִשְׁמְרוֹת הַשׁוֹמְרִים, וְאִישׁ
12 הַר הַבֵּית³² הֵיךְ נִקְרָא. וְהֵיךְ מִחוּץ עַל כָּל מִשְׁמֶר וּמִשְׁמֶר
13 כָּל הַלֵּילָה, וְאַבּוּקוֹת דְּלוּקוֹת לָפָנוּ. וְכָל מִשְׁמֶר שְׂאִינוֹ עוֹמֵד
14 וְאָמַר לוֹ "אִישׁ הַר הַבֵּית³³, שְׁלוֹם עֲלֶיךָ!" נִכָּר שֶׁהוּא יָשָׁן,
15 חוֹבֵטוֹ בְּמַקְלוֹ³⁴, וְהַשּׁוֹת הֵיךְ לוֹ לְשַׁרְף אֶת כְּסוּתוֹ³⁵. עַד
16 שֶׁהָיוּ אוֹמְרִין בִּירוּשָׁלַיִם: מַה קוֹל בָּעֶזְרָה? קוֹל בֶּן לִוִּי
17 לֹקֵה³⁶ וּבִגְדָיו נִשְׂרָפִין, שִׁישָׁן עַל מִשְׁמְרוֹתוֹ.
18 יא. בַּשָּׁחַר, קֹדֶם שֶׁיַּעֲלֶה עֲמוּד הַשָּׁחַר סוֹמוֹף לִזְבֹּחַ³⁷, יָבֹא
19 הַמִּמָּנָה שֶׁל מִקְדָּשׁ³⁸ וְיִדְפֹק עַל הַכֹּהֲנִים שֶׁבִּבֵּית הַמּוֹקֵד, וְהֵן
20 פּוֹתְחִין לוֹ. נִטַּל אֶת הַמִּפְתָּח וּפִתַּח אֶת הַשָּׁעַר הַקָּטָן³⁹ שֶׁבֵּין
21 בֵּית הַמּוֹקֵד וּבֵין הָעֶזְרָה וְנִכְנַס מִבֵּית הַמּוֹקֵד לָעֶזְרָה. וְנִכְנְסוּ
22 אַחֲרָיו הַכֹּהֲנִים, וְשָׁתִי אַבּוּקוֹת שֶׁל אוֹר בִּידָם. וְנִחְלְקוּ לְשִׁתֵּי
23 כֶּתוֹת: כֶּת הַזֵּלֶכֶת לְמִזְרַח, וְכֶת הַזֵּלֶכֶת לְמַעֲרָב. וְהָיוּ בּוֹדְקִין
24 וְהוֹלְכִין אֶת כָּל הָעֶזְרָה⁴⁰, עַד שֶׁיִּגְעִעוּ שִׁתֵּי הַכֶּתוֹת לְמִקּוֹם
25 בֵּית עוֹשֵׁי חֲבַתִּין⁴¹. הַגִּיעִיעוּ⁴² אֵלָיו וְאֵלָיו, אוֹמְרִין: שְׁלוֹם!
26 הַכָּל שְׁלוֹם? וְהִעֲמִידוּ עוֹשֵׁי חֲבַתִּין לַעֲשׂוֹת חֲבַתִּין⁴³.
27 יב. בַּסֶּדֶר הַזֶּה עוֹשִׁין בְּכָל לַיְלָה וְלַיְלָה⁴⁴, חוּץ מִלֵּיל שַׁבָּת
28 שְׂאִין בִּידָם אוֹר⁴⁵, אֵלָּא בּוֹדְקִין בְּגוֹרֹת הַדּוֹלְקִין שֶׁם
29 מַעֲרָב-שַׁבָּת.
30 סְלִיקוּ לָהּ הַלְכוֹת בֵּית-הַבְּחִירָה

31 יֵשׁ בְּכָלֶלן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה מִצְוֹת. שֵׁשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁמֹנֶה
32 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פָּרֶטֶן: (א) לַעֲשׂוֹת שִׁמְן הַמִּשְׁחָה.
33 (ב) שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כְּמוֹהוּ. (ג) שֶׁלֹּא לִסּוֹף מִמֶּנּוּ. (ד) שֶׁלֹּא
34 לַעֲשׂוֹת כְּמִתְכַּנֵּת הַקֶּטֶרֶת. (ה) שֶׁלֹּא לְהַקְטִיר עַל מִזְבֵּחַ
35 הַזֶּהָב חוּץ מִן הַקֶּטֶרֶת. (ו) לְשַׂאת הָאֶרֶן עַל הַכֶּתֶף. (ז) שֶׁלֹּא
36 יִסּוּרוּ הַבָּדִים מִמֶּנּוּ. (ח) שֶׁיַּעֲבֹד הַלִּוי בְּמִקְדָּשׁ. (ט) שֶׁלֹּא
37 יַעֲשֶׂה אֶחָד בְּמִלְאכַת חֲבֵירוֹ בְּמִקְדָּשׁ. (י) לְקַדֵּשׁ הַכֹּהֵן
38 לְעִבּוּדָה. (יא) שֶׁיִּהְיוּ כָּל הַמִּשְׁמְרוֹת שְׁווֹת בְּרִגְלִים. (יב)
39 לְלַבֵּשׁ בְּגָדֵי כֹהֵן לְעִבּוּדָה. (יג) שֶׁלֹּא יִקְרַע הַמַּעֲיֵל. (יד)
40 שֶׁלֹּא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד.
41 וּבִאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:
42
43
44 פָּרָק רִאשׁוֹן
45 א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת שִׁמְן הַמִּשְׁחָה שֶׁיִּהְיֶה מוֹכֵן לְדָבָרִים
46 שֶׁצָּרִיכִין מִשִּׁחָה בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָשִׂיתָ אֹתוֹ שִׁמְן מִשְׁחַת
47 קֹדֶשׁ.
48 ב. וְכִכָּה עֲשֵׂהוּ מִשֶּׁה רַבֵּנוּ בְּמִדְבָּר: לְקַח מִן הַמֶּזֶר וְהַקֶּמֶן
49 וְהַקֶּדֶשׁ, מִכָּל אֶחָד מִשְׁלִשְׁתֵּן חֲמֵשׁ מֵאוֹת שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
50 הַקֹּדֶשׁ, וּמִקֶּנֶה הַבָּשָׂם חֲמִשִּׁים וּמֵאִתִּים. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר
51 בַּתּוֹרָה: וְקִנְיָן בָּשָׂם מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאִתִּים - שֶׁשְׁוֹקְלִים
52 אוֹתוֹ בְּשִׁתֵּי פַעְמִים, חֲמִשִּׁים וּמֵאִתִּים בְּכָל פַּעַם. וְשִׁחַק כָּל
53 אֶחָד וְאֶחָד לְבָדוֹ, וְעֵרֵב הַכָּל, וְשָׂרָה אוֹתָן בָּמִים וַיִּכֶן
54 וּמִתּוֹקִין עַד שֶׁיִּצָּא כָּל כֶּתֶן בָּמִים, וְנִתֵּן עַל הַמִּים שִׁמְן זֵית
55 הַיָּם, וְהוּא שְׁנַיִם עֶשֶׂר לֵג, כָּל לֵג אַרְבַּע רִבְעִיּוֹת, וּבִשָּׁל הַכָּל
56 עַל הָאֵשׁ עַד שֶׁאֲבָדוּ הַמִּים וְנִשְׁאָר הַשִּׁמְן, וְהִנִּיחוּ בְּכָלִי
57 לְדוֹרוֹת.
58 ג. הַמֶּזֶר הוּא הַדָּם הַצָּרוּר בְּחִתָּה שֶׁבִּהְיוּ הַיָּדוּעַ לְכָל,

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

25) בעל-קרי אינו צריך ספירת ימים לטהרתו אלא מיד כשפורש מהטומאה רשאי לטבול. 26) שבבית המוקד. ואף שגם אותו החלק של בית המוקד שהיה בחול (ראה למעלה הלכה ה) הוא מהר הבית, שהוא מחנה לויה, וטבול יום אסור מדרבנן במחנה לויה - כיוון שנטמא בפנים והשערים עדיין סגורים הקילו לו. ויש אומרים שאין טבול יום אסור אלא בעזרת נשים בלבד, אבל בהר הבית מותר. ולפי זה מה שאמרו "יוצא והולך לו" הוא משום שלא יחדוהו שעומד לעבוד עבודה. 27) "לפי שהוא טבול יום ואין מותר לו לבוא בעזרה עד שיעריב שמשו". 28) בתמיד כז. אמרו: "וחמשה שערים היו בעזרה? ורמינהו ז' שערים היו בעזרה וכו' ומתוך אביי תרי מנייהו לא צריכי [שניים מהם אין צריכי] שימור", מכיוון שהכהנים שומרים שם, וזוהי כוונת רבינו "שהרי הכהנים שומרים". 29) היא לשכת הטלאים שהייתה במערבית דרומית בבית המוקד הגדול. 30) ששם אורגים הפרוכת (הרא"ש). 31) אחורי קדשי קדשים ששם הכפורת. 32) היינו שר הר הבית. 33) כלומר, אינו עומד ואומר לו לאיש הר הבית. 34) ואף שאין נכנסין במקל לעזרה (למעלה פרק ז הלכה ב) - לצורך מצוה מותר. 35) ואין בזה משום בל שחית, שהפקר בית-דין הפקר (הרא"ש). 36) משמע שרק בן לוי לוקה. 37) בתמיד כז. אמרו: "וכי באיזה שעה בא הממונה, לא כל העתים שוות, פעמים שהוא בא מקרוב הגבר או סמוך לו מלפניו או מלאחוריו". וכתב רבינו בפירושו המשניות שם שהוא קרוב לעלות השחר, וכן הוא בפרק במהלכות תמידין ומוספין הלכה יא לעניין תרומת הדרן. 38) "הממונה שעל הפייסות". 39) שבתוך השער הגדול שבו נכנסים מבית המוקד לעזרה. 40) לראות אם כל הכלים עומדים במקומם. 41) היא הלשכה שמשמאל השער המזרחי. 42) נפגשו שתי הכתות הנ"ל. 43) כלומר, להחם חמין לרבוכה (למנחת כהן גדול הנעשית במחבת, שנאמר "מורכבת תביאנה") ולהקטיה אחרי הקטרת איברי התמיד. 44) שאף בשבת עושים כן, ש"ז סדר תמיד לעבודת בית אלקינו בין בחול ובין בשבת". 45) אף על פי שאין שבות במקדש, וטלטול נר בשבת אינו אלא משום שבות - כיוון שאפשר בנרות הדלוקים מערב שבת, לא התירו שבות במקדש. 1) יבאר שמצות עשה לעשות שמן המשחה, ואיך עשאו משה רבנו ע"ה במדבר, ודין

46 **יב.** כל כלי המקדש שעשה משה במדבר לא נתקדשו אלא
47 במשיחתו בשמן המשחה, שנאמר: וימשחם ויקדש אותם.
48 ודבר זה אינו נוהג לדורות, אלא הפלים כלן כיון
49 שנשתמשו בהן במקדש במלאכתו נתקדשו; שנאמר: אשר
50 ישרתו כם בקדש - בשרות הם מתקדשין.
51 **יג.** הכפות והקערות שמקבלין בהם המנחות, וכן המזרקות
52 שמקבלין בהן הדם, ושאר כלי השרת - כלן של כסף ושל
53 זהב היו; ומתן לעשותן משאר מיני מתכות, כמו שבארנו.
54 וכלן מתקדשין במלאכתן. ואם נשברו - מתין אותם ועושה
55 אותן כלי אחר, ואין קדשתן מסתלקת מהן לעולם.
56 **יד.** כלי הקדש שנקבו או שנסדקו - אין סותמין אותן, אלא
57 מתיכין אותן ועושים אותן חדשים.
58 **טו.** סכין שנשטט מן הנצב או שנפגם - אין מחזירין אותו
59 ואין משחזרין אותו; אלא גוזזין אותו בצד ההיכל בין הקדש
60 והאולם לדרום, ועושים אחרים. שאין עניות במקום עשירות.
61 **טז.** שתי מדות של יבש היו במקדש: עשרון וחצי עשרון.
62 העשרון - למנחות, וחצי העשרון - לחלק בו מנחת כהן
63 גדול שבכל יום.
64 **יז.** ושבע מדות של לח היו שם: הין, וחצי הין, ושלישית
65 ההין, ורביעית ההין; ולג, וחצי לג, ורביעית. ולמה היו
66 חצי ההין ושלישית ההין ורביעית ההין? למדידת הנסכים
67 של זבחים. ולג - למדידת שמן המנחות. וחצי לג -
68 למדידת שמן לכל גר מנרות המנורה. ורביעית - לחלק בה
69 השמן לחבתין.
70 **יח.** ואין לנו דבר למדד בו הין, ולמה היה שם? הואיל
71 והיה במקדש מימי משה, שמדד בו שמן לשמן המשחה.
72 ובחצי לג שהיה במקדש היו מודדין מים למי סוטה ושמן
73 לתורה. ורביעית שהיתה שם היו מודדין שמן לחם הנזיר
74 ומים לטהרת מצרע. ולא מפני מצעים אלו נתקדשו, אלא
75 מפני המלאכות של מקדש שאמרנו.
76 **יט.** כל המדות האלו קדש ומכלי השרת, אלא שמדות
77 הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ, וכלי היבש לא נמשחו אלא
78 בפנים. לפיכך, ברוצי מדות הלח - קדש, וברוצי מדות
79 היבש - חל.
80 **פרק שני**
81 **א.** הקטרת נעשית בכל שנה ושנה, ועשייתה מצות עשה,
82 שנאמר: ואתה קח לך סמים וגומר. ונתפרשו בתורה
83 ארבעה מסממניה, והן: נטף, ושחלת, וחלקנה, ולבונה.
84 ושאר סממניה הלכה למשה מסיני.
85 **ב.** אחד עשר סממנים נאמרו לו למשה מסיני, והם שעושים
86 אותן במשקל מכון. ומוסיפין עמהן בלא משקל מלח
87 סדמית וכפת הירדן ועשב אחד שמעלה עשן. ולא היו
88 יודעים אותו אלא אנשים ידועים, והוא היה הלכה בידם
89 איש מפי איש.

1 שמתפשטין בה בני אדם בכל מקום. והקנמון הוא העץ
2 שבא מאי הדו, שריחו טוב ומתנמרים בו בני אדם. והקדה
3 היא הקשט. וקנה בשם הם הקנים הדקים כהן האדמים
4 הבאים מאי הדו וריחן טוב, והם ממניי הבשמים שנותנין
5 אותם הרופאים בצרי.
6 **ד.** העושה שמן המשחה כמעשה הזה וכמשקל הזה ולא
7 הוסיף ולא גרע: במזיד - חיב כרת, בשוגג - מביא חטאת
8 קבועה; שנאמר: אשר ירקח כמהו ונכרת מעמיו. והוא
9 שיעשה אותו להמשח בו; אבל אם עשהו להתלמד או
10 לתנו לאחרים - פטור.
11 **ה.** הסף משמן המשחה כוית: במזיד - חיב כרת, ובשוגג
12 - מביא חטאת קבועה; שנאמר: ואשר יתן ממנו על זר
13 ונכרת מעמיו. ואין חיבין אלא על סיבת שמן המשחה
14 שעשה משה; שנאמר: ממנו - מזה שנאמר בו: שמן
15 משחת קדש יהיה זה לי. ומעולם לא נעשה שמן אחר חוץ
16 ממה שעשה משה.
17 **ו.** אחד הסף את עצמו ואחד הסף את אחרים; שנאמר:
18 ואשר יתן ממנו על זר. הסף כלים ובהמה ועובדי כוכבים
19 שהם כמותה או שסוף מתים בו - פטור; שנאמר: על בשר
20 אדם לא יסוף.
21 **ז.** אין מושחין ממנו לדורות אלא כהנים גדולים ומשוח
22 מלחמה ומלכי בית דוד בלבד. אפלו כהן בן כהן מושחין
23 אותו, שנאמר: והכהן המשיח תחתיו מבניו וגומר.
24 **ח.** בבית שני, שלא היה שם שמן המשחה, היה כהן גדול
25 מתרבה בלבישת בגדים בלבד, שהיה לובש בגדי כהנה
26 גדולה.
27 **ט.** ביצד מושחין את הכהן? צק את השמן על ראשו וסוף
28 ממנו על גבי עיניו כמין כי ונית, כנה כ; שנאמר: ויצק
29 משמן המשחה על ראש אהרן וימשח אותו לקדשו. ומלכי
30 בית דוד מושחין אותן כמין גור על ראשו. ולא ימשח
31 במקומות אחרות, ולא ירבה בשמן.
32 **י.** הנותן משמן המשחה על גבי מלך או כהן גדול שבכר
33 נמשחו - פטור; שנאמר: ואשר יתן ממנו על זר, ואין אלו
34 זרים אצלו. אבל הסף ממנו אפלו למלך וכהן גדול - חיב;
35 שנאמר: על בשר אדם לא יסוף - כל אדם במשמע. וכהן
36 גדול שנטל שמן המשחה מראשו וסוף במעיו - חיב כרת.
37 והוא שייסוף ממנו כוית.
38 **יא.** אין מושחין את המלך אלא על גבי המעין. ואין
39 מושחין מלך בן מלך, שהמלכות ירשה למלך לעולם;
40 שנאמר: הוא ובניו בקרב ישראל. ואם היתה שם מחלקת
41 - מושחין אותו, כדי לסלק המחלקת ולהודיע לכל שזהו
42 מלך לבדו. כמו שמשחו שלמה מפני מחלקת אדוניהו,
43 ויואש מפני עתליה, והואחז מפני יהויקים אחיו. וזה
44 שמשח אלישע ליהוא - לא בשמן המשחה משחו, אלא
45 בשמן אפרסמון. ודבר זה מסרת ביד החכמים.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – יום שבת קודש כ"ז מנחם-אב – הלכות כלי המקדש קיא

מתוך מהדורת וגשל

1 וְזֶהוּ מִשְׁקַל אֶחָד עֶשְׂרֵי סָמָנִיָּה: נֹטֶף וְשִׁחֲלָת וְחֻלְבָּנָה
2 וְלִבְוֹנָה - מִכָּל אֶחָד מִשְׁקָל שְׁבַעִים מָנָה. וְהַמָּנָה מֵאָה
3 דִּינָרִין. וְזֶהוּ קִצְיָעָה וְשִׁבְלָת גֵּרֶךְ וְכֶרְכּוּם - מִכָּל אֶחָד שֵׁשָׁה
4 עֶשְׂרֵי מָנָה. קֶשֶׁט - שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי מָנָה. קֶנָּמוֹן - תְּשַׁעֲמֵנָּה מָנִים.
5 קְלוּפָה - שְׁלֹשָׁה מָנִים. מִשְׁקָל הַכֹּל: שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשֵׁשִׁים
6 וּשְׁמוֹנֶה מָנָה. שְׁחוּקִין הַכֹּל הֵדֵק. מוֹסִיפִין לָהּ רִבְעֵי הֶקֶב
7 מִלַּח סְדוּמִית, וְכַפַּת הַיֶּרֶדִן וּמַעֲלָה עֶשֶׂן כָּל שְׁהוּא. וּמִקְטִיר
8 מִמֶּנָּה בְּכָל יוֹם עַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב מָנָה. שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשֵׁשִׁים
9 וְחֲמִשָּׁה מָנָה - כִּנְגֵד יְמוֹת הַחֹמֶה; וְהַשְּׁלֹשָׁה מָנִים הַנִּשְׁאָרִים
10 שׁוֹחֵק אוֹתָם עָרֵב יוֹם הַכַּפּוֹרִים דֶּקָּה מִן הַדֶּקָּה, עַד שְׁמוּצִיא
11 מִמֶּנָּה מְלֵא חֲפָנָיו לְהִקְטִיר בְּיוֹם הַכַּפּוֹרִים; וְהַשָּׂאֵר הוּא
12 מוֹתֵר הַקְטֵרֶת שְׂאֵמָרָנוּ בְּשִׁקְלֵים.

13 ד. נֹטֶף הָאֵמּוֹר בַּתּוֹרָה הוּא עֲצֵי הַקֶּטֶף שְׂיוּצָא מִהֶן הַצָּרִי.
14 וְהַשִּׁחֲלָת הִיא הַצֶּפֶרֶן שְׁנוֹתָנִין אוֹתָהּ בְּנֵי הָאָדָם בְּמִגְמָרוֹת.
15 וְהַחֻלְבָּנָה - כְּמוֹ דָּבֶשׁ שְׁחוֹר, וְרִיחוֹ קָשָׁה, וְהוּא שָׂרֵף אֵילָנוֹת
16 בְּעֵרֵי יוֹן. וְזֶהוּ שְׁמוֹת הַסְּמָנִים בְּלִשׁוֹן עָרָבִי: עוֹד בַּלְסָאן,
17 וְאַפְסָאֵר טִיב, וּמִיָּעָה, וְלִכְאָן, וּמוֹסָקִי, וְקִצְיָעָה, וְסִכְבֵּל
18 אֲלִנְטוֹרִין, וְזַעֲפָרִן, וְקֶשֶׁט, וְעוֹד, וְקֶשֶׁר סִלִּיכָה. וְעוֹבֵר.
19 ה. בִּיצֵד מִפְּסָמִין אֵת הַקְטֵרֶת? מֵבִיא תְּשַׁעֲמֵנָּה קֶבֶץ בּוֹרִית
20 כְּרִשְׁיָנָה וְשֵׁף בָּהּ אֵת הַצֶּפֶרֶן, וְאַחֲרֵי כֵן שׁוֹרֶה אֵת הַצֶּפֶרֶן
21 בְּאֶחָד וְעֶשְׂרִים קֶבֶץ שֶׁל יֵין קֶפְרִיסִין אוֹ יֵין לָבָן יֵשֶׁן חֶזֶק
22 בְּיוֹתֵר, וְאַחֲרֵי כֵן שׁוֹחֵק כָּל אֶחָד מִן הַסְּמָנִים בְּכָפִי עֲצָמוֹ
23 הֵדֵק, וְכִשְׁהוּא שׁוֹחֵק אוֹמֵר: הֵדֵק הֵיטֵב, הֵדֵק הֵיטֵב, כָּל יָמֵן
24 שְׁשׁוֹחֵק, וּמַעְרֵב הַכֹּל.

25 ו. וְכָל מַעֲשִׂיָּה בִּקְדָשׁ בַּתּוֹף הַעֲזָרָה וּמִשְׁלֵי הַקֶּדֶשׁ. וְהַמִּפְטָם
26 אֵת הַקְטֵרֶת מִן הַחֲלִין אוֹ בְּכָלִי שֶׁל חֲלִין - פְּסוּלָה.
27 ז. פְּעָמִים בְּשָׁנָה הָיוּ מִחֲזִירִין אוֹתוֹ לְמַכְתָּשֶׁת. בְּיָמֵי הַחֹמֶה
28 הָיוּ מִפְּזִירִים אוֹתָהּ, כְּדִי שֶׁלֹּא תִתְעַפֵּשׂ; וּבִיָּמֵי הַגָּשְׁמִים
29 צוֹבְרִין אוֹתָהּ, כְּדִי שֶׁלֹּא יִפּוּג רִיחָהּ.
30 ח. נִתֵּן לְתוֹכָהּ דָּבֶשׁ כָּל שְׁהוּא - פְּסוּלָה. חֶסֶר אֶחָד
31 מִסְּמָנֵיהָ - חֵיב מִיתָהּ, שֶׁהִיא נַעֲשִׂית קְטֵרֶת זָרָה. פְּטָמָה
32 מַעֲט מַעֲט בְּמַתְכָּנָתָה - כְּשֶׁרָהּ. אֶפְלוּ פֶטֶם פָּרָס בְּשִׁחֲרִית
33 וּפָרָס בֵּין הָעָרֵבִים.

34 ט. הַעוֹשֶׂה קְטֵרֶת מֵאֶחָד עֶשְׂרֵי סָמָנִין אֵלּוּ לִפִּי מִשְׁקָלוֹת
35 אֵלּוּ כְּדִי לְהַרִיחַ בָּהּ, אִף עַל פִּי שְׁלֹא הָרִיחַ - חֵיב כֶּרֶת עַל
36 עֲשִׂיתָהּ, אִם עָשָׂה מִזִּיד; וְכִשְׁוֹגַג מֵבִיא חֲטָאת קְבוּעָה. אִף
37 עַל פִּי שְׁלֹא עָשָׂה הַמִּשְׁקָל כָּלּוּ אֶלָּא חֲצִיו אוֹ שְׁלִישׁוֹ, הוּאִיל

י. מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב שְׁבַהֲכִיל - עֲלֵיו מִקְטִירִין הַקְטֵרֶת בְּכָל יוֹם,
וְאֵין מִקְרִיבִין עֲלָיו דָּבָר אַחֵר. וְאִם הִקְטִיר עֲלָיו קְטֵרֶת אַחֶרֶת
שְׂאִינָה כְּזוֹ, אוֹ שֶׁהִקְטִיר עֲלָיו קְטֵרֶת כְּזוֹ שֶׁהִתְנַדֵּב אוֹתָהּ
יָחִיד אוֹ רַבִּים, אוֹ הִקְרִיב עֲלָיו קֶרֶבֶן, אוֹ הִסִּיף נֶסֶךְ - לוֹקָה;
שְׂנֵאָמֵר: לֹא תַעֲלֶה עֲלָיו קְטֵרֶת זָרָה וְעוֹלָה וּמִנְחָה וּגְזָמָר.
יב. בָּעֵת שְׂמוּלִיכִין אֵת הָאָרוֹן מִמָּקוֹם לְמָקוֹם - אֵין
מוֹלִיכִין אוֹתוֹ לֹא עַל הַבְּהֵמָה וְלֹא עַל הָעֲגֻלּוֹת, אֶלָּא מִצָּנָה
לְנִטְלוֹ עַל הַכֶּתֶף. וּלְפִי שֶׁשָּׂכַח דָּוִד וּנְשָׂאוֹ עַל הָעֲגֻלָּה, נִפְרָץ
פָּרֶץ בְּעֻזָּא. אֶלָּא מִצָּנָה לְנִשְׂאוֹ עַל הַכֶּתֶף, שְׂנֵאָמֵר: כִּי עֲבַדְתָּ
הַקֶּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכֶּתֶף יִשְׂאוּ.

יג. כְּשֶׁנִּשְׂאִים אוֹתוֹ עַל הַכֶּתֶף - נוֹשְׂאִין פָּנִים כִּנְגֵד פָּנִים,
וְאַחֲרֵיהֶם לְחוּץ וּפְנֵיהֶם לְפָנִים. וְנוֹהָרִים שְׁלֹא יִשְׁמְטוּ
הַבָּדִים מִן הַטְּבָעוֹת. שֶׁהִמְסִיר אֶחָד מִן הַבָּדִים מִן הַטְּבָעוֹת
- לוֹקָה; שְׂנֵאָמֵר: בְּטָבַעַת הָאָרוֹן יִהְיוּ הַבָּדִים, לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ.
יום שבת קודש כ"ז מנחם-אב ה'תשע"א

פרק שלישי
א. זָרַע לֹוי כָּלּוּ מִבְּדֵל לְעִבּוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ, שְׂנֵאָמֵר: בָּעֵת
הַהִיא הִבְדִּיל יְיָ אֵת שְׁבֹט הַלְוִי. וּמִצְוֹת עָשָׂה לְהִיטֵב הַלְוִים
פְּנוּיִין וּמוֹנִיִין לְעִבּוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ, בֵּין רָצוּ בֵּין שְׁלֹא רָצוּ;
שְׂנֵאָמֵר: וְעִבְדוּ הַלְוִי הוּא אֵת עֲבֹדַת אֱהֵל מוֹעֵד. וְכֵן לֹוי
שֶׁקֶבֶל עֲלָיו כָּל מִצְוֹת לֹוִיָּהּ חוּץ מִדְּבָר אֶחָד - אֵין מִקְבָּלִין
אוֹתוֹ, עַד שִׁיקְבֵּל אֵת כָּלּוּ.

ב. עֲבֹדָה שְׁלֵהֶן הִיא שְׂיָהּוּ שׁוֹמְרִין אֵת הַמִּקְדָּשׁ. וְיִהְיוּ
מִהֶן שׁוֹעֲרִין לְפָתַח שַׁעֲרֵי הַמִּקְדָּשׁ וְלִהְגִּיף⁴ דְּלֹתוֹתָיו, וְיִהְיוּ
מִהֶן מְשׁוֹרְרִין לְשׁוֹרֵר עַל הַקֶּרֶבֶן בְּכָל יוֹם. שְׂנֵאָמֵר: וְשִׁירָת
בְּשֵׁם יְיָ אֱלֹהֵינוּ כָּכָל אַחֲיוּ הַלְוִים. אִי זֶהוּ שִׁירָתָהּ שֶׁהוּא בְּשֵׁם
יְיָ⁶? הָיוּ אוֹמְרִים: זֶה שִׁירָה. וּמֵתִי אוֹמֵר שִׁירָה? עַל כָּל עוֹלוֹת
הַצִּבּוֹר הַחוּבָה⁷ וְעַל שְׁלָמֵי עֲצָרָתָה⁸ בָּעֵת נְסוּף הַיֵּין⁹. אֶבֶל

מתוך רמב"ם ל – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יתבאר בו כי כל זרע לוי מובדל לעבודת המקדש, ודין בן לוי שקבל עליו כל מצות לוייה חוץ מדבר אחד. (2) בספרי (לבמדבר יח, כג) "לפי שהוא אומר חלף עבודתם שומע אני רצה יעבוד לא רצה לא יעבוד [שכיוון שנאמר "חלף עבודתם" הרי זו כמצוות עשה שמתן שכרה בצידה, שאין כופין עליה], תלמוד לומר ועבד הלוי הוא בעל כורחו". (3) לשוור, לשמור ולהיות שוור. (4) לסגור. (5) ומה שאמרו (סוכה נו): "מגיפי דלתות שבמקדש היו נוטלין שכון מלחם הפנים", הרי שכהנים מגיפים הדלתות (שהרי רק הכהנים מותרים לאכול לחם הפנים) - הכוונה לשלושת המקומות שהיו הכהנים שומרים שם מגיפים הם [=הכהנים] את הדלתות, אבל במקומות אחרים היו הלויים מגיפים את הדלתות. (6) שמוזכרים בו שם שמים. (7) שנאמר (במדבר י, י) "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם", עולותיכם משמע של כל ישראל, דהיינו עולות ציבור חובה. (8) שנאמר "על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם" - מה עולה קדשי-קדשים אף שלמים קדשי-קדשים, והם כבשי עצרת שהם שלמי צבור. (9) "שארין אומרים שירה אלא על היין, שנאמר (שופטים ט) ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלקים ואנשים, אם אנשים משמח אלקים במה

- 1 עולות נדבה שמקריבין הצבור¹⁰ לקיץ למזבח¹¹, וכן הנסכין
- 2 הבאין בפני עצמן¹² - אין אומרים עליהן שירה¹³.
- 3 ג. לוי האונן¹⁴ - מתר לעבד ולשורר¹⁵. ואין פותחין משנים
- 4 עשר ליום¹⁶ עומדים על הדוכן בכל יום לומר שירה על
- 5 הקרן, ומוסיפין עד לעולם¹⁷. ואין אומרים שירה אלא בפה
- 6 בלא כלי; שעקר השירה, שהיא עבודתה, בפה. ואחרים היו
- 7 עומדים שם מנגנין בכלי שיר. מהן ליום, ומהן ישאלים
- 8 מיחסין המשיאין לפניהם¹⁸. שאין עולה על הדוכן אלא
- 9 מיחס. ואין אלו המשוורים על פי הפלים עולין למגן
- 10 השנים עשר.
- 11 ד. ובמה הם מנגנין? בנבלים וחלילים וכנורות וחצוצרות¹⁹
- 12 והצלצל²⁰. ואין פותחין משני נבלים, ולא מוסיפין על
- 13 ששה. ואין פותחין משני חלילים, ולא מוסיפין על שנים
- 14 עשר²¹. ואין פותחין משתי חצוצרות, ולא מוסיפין על
- 15 עשרים ומאה²². ואין פותחין מתשעה כנורות, ומוסיפין עד
- 16 לעולם. והצלצל אחד בלבד.
- 17 ה. בימי המועדות כלם ובראשי יחדשים היו הפהנים
- 18 תוקעים²³ בחצוצרות בשעת הקרן והלויים אומרים שירה;
- 19 שנאמר: וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי יחדשכם

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

משמח? מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין". (10) "מותר תרומות הלשכה". (11) כשהוא בטל מגדרים ונדבות לוקחין עולות ומקריבין למזבח. (12) ואפילו של צבור "כגון שהביאו קרבן ציבור ולא הביא נסכים עמו והביאום למחר, דאמר מר מנחתם ונסכיהם אפילו למחר". אבל נסכים של יחיד אין טעונים שירה אפילו אם באים עם הקרבן. (13) על עולת נדבת צבור אין אומרים - "מה שלמים קבוע להם זמן אף עולה קבוע לה זמן לאפוקי נדבת ציבור שאין קבוע לה זמן" ועל נסכים הבאים בפני עצמן אין אומרים, שאין אומרים אלא על אכילה ושתייה. ובעיא שלא נפשטה היא ופסקה רבינו לקולא. (14) "זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהן ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונן דין תורה ולילה הוא אונן מדברי סופרים". (15) כן הוא בספרא פרשת שמני (פרק ב הלכה ט) לעניין שיר ואם שיר שצריך שמחה מותר, - כל שכן עבודה אחרת שמותרת. (16) במשנה, כנגד תשעה כינורות ושני נבלים וצלצל אחד, שנאמר (דברי הימים-א כה, ט) "הוא ואחיו ובניו שנים עשר". [ואף על פי שהם לא שרו אלא בפה ולא בכלי, כמפורש להלן, - העמידו מספר הלויים המשוורים בפה כנגד מספר המנגנים בכלים. (17) [כיוון שמספרם גם כנגד תשעה כינורות והרי על כינורות מוסיפין עד לעולם]. (18) שכנהנים היו נושאים בנותייה. (19) מיני כלי שיר. (20) הם שתי חתיכות רחבות של מתכות ומכים זו על זו. (21) וזהו כנגד שנים עשר יום שהחליל מכה לפני המזבח. (22) שם יג: שנאמר (דברי הימים-ב ה, יב) "ועמהם כהנים למאה ועשרים מחצירות בחצוצרות", שיותר ממאה ועשרים מערבב הקול. (23) כמפורש בתורה (במדבר י, ח) "ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות והיו לכם לחקת עולם לדורותיכם", (24) מנחות כח. שנאמר (במדבר י, ב) "שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה אותם", דהיינו מן העשת של מעשה הקשת הקורנס. ורק חצוצרות של כהנים היו מן הכסף, אבל בחצוצרות של לויים לא כתב כן רבינו לפי שאינם אלא מדרבנן. (25) שברי כסף. (26) שנאמר במנורה "מקשה היא" - "היא [מקשה] ולא חצוצרות". (27) ואבוב הוא הקנה של החליל. (28) כלומר, של החלילים. (29) כשהיה מגיע לסיום הנעימה, היה אחד מהחלילין מאריך לאחר שתיקת האחרים, שלא היו מסיימים כולם בבת אחת, אלא אחד היה מסיים לבסוף וזהו נוי גדול. (30) שהיו נקבים בחליל, ומכה באצבעו על הנקב להנעים את הקול. (31) בארבעה עשר לחודש ניסן. (32) ש"מי שהיה טמא בשעת שחיטת הפסח שאין שוחטין עליו, או שהיה בדרך רחוקה או נאנס באונס אחר, או ששגג ולא הקריב בראשון, הרי זה מביא פסח ב"ד לחודש השני". (33) חג השבועות. וכן הוא בגמרא שם. וייתכן כי בא למעט ימי ההשלמה שלאחר העצרת, שאין בהם חליל. (34) חג הסוכות. (35) כתב רש"י (בסוכה נ:), שחליל לאו דווקא, והוא הדין שהנבלים והכינורות דוחים את השבת, ורק חליל זה דוחה את השבת, אבל חליל של בית השואבה אינו דוחה. (36) אי אפשר שלשים שכבר נאמר חמש ועשרים, ואי אפשר לומר חמש ועשרים שכבר נאמר שלשים (גמרא שם). (37) ולמעלה דקדק וכתב "אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדו חמש שנים תחילה וכו'", ולא כתב שאינו נכנס לעבודה עד שיהא בן שלשים, שכל עיקר הלימוד ששני הפסוקים הנ"ל אינו ללמד על הגיל, אלא על הלימוד חמש שנים, ולפי זה בכל גיל שהוא, אם למד חמש שנים כשר הוא לעבודה לכשהגדיל. ומה שאמרו בחולין כד. שכן לוי כשר מבין שלשים, אינו אלא באהל מועד, אבל בבית עולמים שאינו נפסל אחרי חמישים שנה אינו פסול גם לפני כן. (38) שנאמר (במדבר ד, מז) "מבין שלשים שנה ומעלה ועד בן חמישים שנה, כל הבא לעבוד עבודת עבודה ועבודה משא באהל מועד" - "לא אמיתי (מבין שלשים ועד בן חמישים דווקא) אלא בזמן שהעבודה בכתף (ולא בבית עולמים)". (39) [כן כתב גם בפירוש המשנה בחולין שם. אבל זה צריך עיון, שהרי במומין אינם נפסלים גם באהל מועד שבמדבר].

1 שיתקלקל קולו⁴⁰ מרב הזקנה⁴¹ - יפסל לעבודתו במקדש.
2 ויראה לי, שאינו נפסל אלא לומר שירה, אבל יהיה מן
3 השוערים⁴².
4 ט. שמואל הוראה⁴³ ודוד המלך חלקו⁴⁴ הלוים לארבעה
5 ועשרים משמרות, ועובד משמר בכל שבת. וכל אנשי
6 משמר מחלק אותם ראש המשמר לבתי אבות, וכל יום
7 מימי השבת עובדים בו אנשים ידועים⁴⁵. וראשי האבות
8 מחלקין אלו העובדים ביום שלהן איש על עבודתו⁴⁶.
9 וכל הלוים מזהרין על עבודת המזבח, שנאמר: אף אל כלי
10 הקדש ואל המזבח לא יקרכו ולא ימתו. לא יקרכו -
11 לעבודה, אבל לגע - מתירין⁴⁷.
12 י. וכשם שהלוים מזהרין שלא לעבד עבודת הפהנים, כן
13 הפהנים מזהרין שלא לעבד עבודת הלוים; שנאמר: גם הם
14 גם אתם. וכן הלוים עצמם מזהרים שלא יעשה אחד
15 מלאכת חבירו, שלא יסיע המשורר לשוער ולא השוער
16 למשורר; שנאמר: איש איש על עבודתו ואל משאו.
17 יא. לויים שעבדו עבודת הפהנים או שסיע לוי במלאכה
18 שאינה מלאכתו - חביבין מיתה⁴⁸ בידי שמים; שנאמר: ולא
19 ימתו. אבל כהן שעבד עבודת לוי - אינו במיתה, אלא בלא
20 תעשה⁴⁹.
21 **פרק רביעי**

22 א. הפהנים הקדלו מכלל הלוים לעבודת הקרבנות,
23 שנאמר: ויבדל אהרן להקדישו קדש גדשים. ומצות עשה
24 היא להבדיל הפהנים ולקדשם ולהכינם לקרבן, שנאמר:
25 וקדשתו כי את לחם אלהיה הוא מקריב.
26 ב. וצריך כל אדם מישראל לנהוג בהן כבוד הרבה ולהקדים
27 אותם לכל דבר שבקדשה: לפתח בתורה ראשון, ולקרבן
28 ראשון, ולטל מנה יפה ראשון.
29 ג. משה רבנו חלק הפהנים לשמונה משמרות, ארבעה

מאלעזר וארבעה מאיתמר. וכן היו עד שמואל הנביא.
ובימי שמואל חלקם הוא ודוד המלך לארבעה ועשרים
משמר, ועל כל משמר ומשמר ראש אחד ממנה. ועולין
לירושלים לעבודה משמר לכל שבת, ומיום השבת ליום
השבת הן מתחלפין, משמר יוצא והאחר שהוא אחריו
נכנס, עד שיגמרו. וחזרין חלילה.
ד. ומצות עשה להיות כל המשמרות שוים ברגלים. וכל
שניבא מן הפהנים ברגל ורצה לעבד - עובד וחולק עמהם,
ואין אומרין לו: לך עד שיגיע משמרך. שנאמר: וכי יבא
הלוי מאחד שעריך וגומר.
ה. כמה דברים אמורים? בקרבנות הרגלים, ובחלוק לחם
הפנים, ובחלוק שתי הלחם של עצרת; אבל נדרים ונדבות
ותמידין - אין מקריבין אותן אלא משמר שזמנו קבוע
ואפלו ברגל. שנאמר: חלק כחלק יאכלו, לבד ממכריו על
האבות. כלומר: חלק כחלק יאכלו בקרבנות הצבור, ואין
חלק כחלק בשאר הדברים, שכבר חלקו אותם האבות
וקבעום כל משמר ומשמר בשבתו.
ו. וכן עבודת לחם הפנים - במשמר שזמנו קבוע; אבל
עבודת שתי הלחם - בכל המשמרות. ומנין שאינו מדבר
אלא ברגלים? שנאמר: מאחד שעריך מכל ישראל - בשעה
שכל ישראל באין בשער אחד. ומנין שאינו מדבר אלא
בכהנים? שנאמר: חלק כחלק יאכלו, ואין שם מתנות
במקדש להאכל אלא לכהנים בלבד.
ז. וכן כהן שהיה לו קרבן - הרי זה בא למקדש ומקריבו
בכל יום שירצה; שנאמר: ובא בכל אתו נפשו ושרת.
ואפלו חטאתו ואשמו הוא מקריב ומכפר על ידי עצמו,
והעור של קרבנו ואכילתו שלו. ואם רצה לתן את קרבנו
לכל כהן שירצה להקריבו - נותן, ועור הקרבן ועבודתו
לאותו כהן בלבד שנתן לו.
ח. היה כהן בעל הקרבן בעל מום - נותן קרבנו לאנשי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(40) חולין שם. שנאמר (דברי הימים ב ה, יג) "ויהי כאשר למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד". הרי שצריכים לבשם את
קולם, שיהא נראה כקול אחד ואם נתקלקל אינו כקול אחד עם האחרים. (41) והוא הדין אם נתקלקל מסיבה אחרת. (42) שהרי
גם בזמן שהיו ישראל במדבר, שהלוי נפסל בשנים, כשר הוא לנעילת שערים, כמפורש בספרי שם. ולשורר בכלי שיר, כשר בוודאי,
שלא גרע חלקן מישראלים מיוחסים, ראה למעלה הלכה ג. (43) הנביא. "כי לנביא היום ייקרא לפנים הוראה". (44) תוספתא
תענית פרק ג על פי הפסוק בדברי הימים (א ט, כב) "המה יסד דוד ושמואל הוראה באמונתם". (45) כלומר, "ראש משמר היה
מסיים (=מסמן) היום שיעבוד בו בית אב זה וכן לכל בית אב - יומו". (46) כלומר, ראש בית אב מסיים לכל אנשי בית אב
שבימו לפלוני עבודה זו לפלוני עבודה זו. ובכהנים אלא שראש המשמר מחלק משמרו לבתי אבות, אבל לא מצאנו
שראש בית אב מחלק עבודת הכהנים בכל יום אלא על ידי פייסות (=גורלות) היו מחלקים, לפי שבכהנים לא היו כולם זוכים
לעבודה לפיכך הוצרכו לפייסות, אבל בלויים לא הוצרכו לכך לפי שהייתה עבודה לכל אחד ואחד מהם. (47) ספרי וזוטא פורשת
קרא (הובא בילקוט שמעוני שם ובספר המצוות לא תעשה עב בשם מכילתא). וכן הוא בפרק י"א מהלכות מטמאי משכב ומושב
הלכה יא, שהיו אמורים להם היתהו אל תגעו בשלחן שלא תטמאוהו, ולפי דעת רבינו הדברים אמורים לזרים. הרי שבלי החשש
של טומאה היו מותרין ליגע. (48) ערכין שם וכאבי. ואף שלפנינו בגמרא שם מפורש שמסייע אינו עובר אלא על גזירת חכמים,
נראה שנוסחא אחרת הייתה שם לפני רבינו. והמדובר כשחברו לא היה יכול לעשות בלי סיועו שאם לא כן אין לחייבו, שהרי
"מסייע אין בו ממש". (49) הראב"ד השיגו וכתב עליו: "והלא כבר נאמר ולא ימותו גם הם גם אתם ובספרי נמי הרי דריש ליה
לעונש ואזהרה". אבל רבינו סמך על המכילתא (ספרי וזוטא) שהביא בספר המצוות (לאוויין עב). וזו לשון הספרי וזוטא שם (הובא
בילקוט שמעוני שם): במה דברים אמורים בעבודת המשכן, אבל בעבודת בית האלקים הלויים על הכהנים במיתה, ואין הכהנים
על הלויים אף בלא תעשה, ונראה שרבינו גרס: "ואין הכהנים על הלויים אלא בלא תעשה". (1) יתבאר בו כי הכהנים הובדלו
מכל שבט לוי לעבודת המקדש, ושצריך להקדימם לכל דבר שבקדושה, ולכבדם.

יח. וממנין גזברין מתחת ידי האמרפלן, ואין פוחתין
משלשה גזברין. והגזברין הם שגובין כל ההקדשות, ופודין
את הנפדה מהן, ומוציאין אותן בדרך האויין להן
להוציאן.
יט. כהן הגדול המשותף קודם למרבה בגדים. ומרבה
בגדים העומד לשרת קודם למשותף שעבר מחמת קרי.
והעובר מחמת קרי קודם לעובר מחמת מום. והעובר
מחמת מום קודם לכהן משותף מלחמה. ומשותף מלחמה
קודם לסגן. וסגן קודם לקתיקול. וקתיקול קודם לאמרפל.
ואמרפל קודם לגזבר. וגזבר קודם לראש משמר. וראש
המשמר קודם לראש בית אב. וראש בית אב קודם לכהן
הדייט משאר הכהנים. נמצאו הכהנים תמיד שמנה מעלות
זו למעלה מזו.
כ. כשימות המלך או כהן גדול או אחד משאר הממנים -
מעמידין תחתיו בנו או הראוי לירשו. וכל הקודם לנחלה
- קודם לשורות המות. והוא שיהיה ממלא מקומו בכהן,
או ביראה אף על פי שאינו כמותו בכהן. שנאמר במלך:
הוא ובניו בקרב ישראל - מלמד שהמלכות ירשה. והוא
הדין לכל שורה שבקרב ישראל, שהזוכה לה - זוכה
לעצמו ולזרעו.
כא. משותף מלחמה - אין בנו מתמנה תחתיו לעולם, אלא
הרי הוא כשאר הכהנים: אם נמשח למלחמה - נמשח, ואם
לא נמשח - לא נמשח. וכשכהן משותף מלחמה משמש
במקדש - משמש בארבעה בלים, כשאר כהנים. מעלין
משורה לשורה גדולה ממנה, ואין מורידין אותו לשורה
שהיא למטה ממנה; שמעלין בקדש ולא מורידין. ואין
מורידין לעולם משורה שבקרב ישראל אלא אם סרח.
כב. וכהן גדול שעבר עברה שחייב עליה מלקות - מלקין
אותו בבית דין של שלשה, כשאר מחייבי מלקות, וחוזר
לגדלו.

פרק חמישי

א. כהן גדול צריך שיהיה גדול מכל אחיו הכהנים בנוי,
בכח, בעשר, בכהן ובמראה. אין לו מומן - כל הכהנים
נותנין לו משלהן כל אחד לפי עשרו, עד שיעשיר יותר
מעשירי שבכלן.
ב. ואין אחד מכל אלו מעבב, אלא כל זה למצוה; אבל
אם נתרבה מכל מקום - נתרבה.
ג. וחיוב כהן גדול לנהוג כבוד בעצמו, ולא יקל בעצמו עם
שאר העם. ולא יראו אותו ערם לא בבית המרחץ ולא בבית
הכסא ולא כשסמטפר. שנאמר: הכהן הגדול מאחיו -
מלמד שנוהגין בו גדלה יתרה. רצה הוא שירחצו אחרים
עמו - הרשות בידו.
ד. לא יכנס לבית המשתה ולא לסעודה של רבים, אפלו
הם של מצוה. אבל הולך הוא, אם רצה, לבית האבל.

משמר, והעור שלהם. היה זקן או חולה שיכול לעבד על
ידי הדחק - נותן קרבו לכל כהן שירצה, והעור והעבודה
לאנשי משמר. ואם אינו יכול לעבד כלל - הרי הקרבן שלו
לאנשי משמר.
ט. היה טמא בקרבנות הצבור וכל הכהנים טמאים - נותנו
לבעלי מומין טהורים שבאותו משמר, ועורו ועבודתו
לאנשי משמר הטמאים.
י. היה הקרבן של כהן גדול והיה אוגן - נותנו לכל כהן
שירצה, ועורו ועבודתו לאנשי משמר. בין שכהן גדול
האוגן ראוי לעבודה, כמו שיתבאר, הרי זה עושה שלית
לקרבנו.
יא. כל ראש משמר ומשמר מחלק משמרו לבתי אבות,
עד שיהיה כל בית אב ואנשי עובד ביום אחד מימות
השבת, והאחר ביום של אחריו, והאחר ביום של אחריו.
ולכל בית אב ואב ראש אחד ממנה עליו.
יב. וממנין כהן גדול, הוא ראש לכל הכהנים. ומושחין
אותו בשמן המשחה, ומלבישין אותו בגדי כהנה גדולה;
שנאמר: והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק וגומר. ואם אין
שם שמן המשחה - מרבין אותו בכדי כהנה גדולה בלבד;
שנאמר: אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו
ללבש את הבגדים - כשם שמתרבה בשמן המשחה, כך
מתרבה בבגדים.
יג. כיצד מרבין אותו בבגדים? לובש שמונה בגדים
ופושטן וחוזר ולובשן למחר שבעת ימים יום אחר יום;
שנאמר: שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו. וכשם
שרבוי בגדים שבעה, כך משיחה בשמן שבעה, יום אחר
יום. ואם עבד קדם שיתרבה בבגדים כל שבעה או קדם
שימשח כל שבעה - עבודתו כשרה; הואיל ונתרבה או
נמשח פעם אחת - נעשה כהן גדול לכל דבר.
יד. אין בין כהן משותף בשמן המשחה למרבה בגדים אלא
פר שמביא כהן המשיח אם שגג באחד מן המצות שחייב
עליהן חטאת, שנאמר: אם הכהן המשיח יחטא וגומר;
אבל לשאר הדברים שוים הם.
טו. אין מעמידין כהן גדול אלא בית דין של אחד
ושבעים. ואין מושחין אותו אלא ביום, שנאמר: ביום
המשח אותו. וכן אם נתרבה בבגדים בלבד - אין מרבין
אותו אלא ביום. ואין ממנין שני כהנים גדולים כאחת.
טז. ממנין כהן אחד יהיה לכהן גדול כמו המשנה למלך.
והוא הנקרא סגן, והוא הנקרא ממנה. ויהיה עומד לימין
כהן גדול תמיד, וזה כבוד הוא לו. וכל הכהנים מתחת יד
הסגן.
יז. ועוד ממנין קתיקולין להיות לסגן כמו הסגן לכהן
גדול. ואין פוחתין משנים. וממנים אמרפלן, אין פחות
משבעה, ומפתחות העזרה בידם. רצה האחד לפתח - אינו
יכול עד שיתכנסו כל האמרפלן ויתפתחו.

טובות שפאפוד מאחוריו. ויפנס להיכל וישתתוה. וכיון
שישמע הסגן קול רגליו של כהן גדול שהוא יוצא, מגביה
לו את הפרכת. ואחר שיצא יפנסו אחיו הכהנים וישתתו
ויעצו.

יב. בכל יום שירצה להקטיר הקטרת - מקטיר. ונוטל חלק
בראש בקדשי המקדש בלן. כיצד? כשירצה אומר: זו
החטאת שלי וזה האשם שלי. ואינו עובד בפס, אלא כל
עת שירצה להקריב - מקריב כל מה שירצה. והרי הוא
בקדשי הגבול כשאר הכהנים.

יג. בזמן שרוצה כהן גדול להקריב, היה עולה בפכש
והסגן מימינו. הגיע למחצית הכבש - אחז הסגן בימינו
והעלהו. והושיט לו הכהן שהוא מוליך את ראש העולה
האברים שבידו, וסומך עליהן וזורקן לאש.

יד. וכך היו מושיטין לו שאר האברים: כל אחד ואחד
נותן האברים שבידו לראשון, והראשון נותן לכהן גדול,
והוא סומך וזורק לאש. ואם רצה לסמוך בלבד ויהיה [כהן]
אחר זורק לאש - עושה. ואין שם סמיכה על האברים אלא
לכהן גדול בלבד, מפני כבודו; ואכל כל הסמיכות על בעלי
חיים הם.

טו. כשיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא כשר לעבודה;
אבל אחיו הכהנים לא היו מניחין אותו לעבד במקדש עד
שיהיה בן עשרים שנה. ואינו נכנס לעזרה לעבודה תחלה
אלא בשעה שהלויים אומרים שירה.

טז. אין הכהן עובד תחלה, וכן כהן גדול אינו עובד
תחלה, עד שביא עשירית האיפה משלו ועובד בידו;
שנאמר: זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לי ביום המשח
אתו. ואם עבד קדם שביא עשירית האיפה, וכן כהן גדול
שעבד בכהנה גדולה קדם שביא עשירית האיפה - עבודתו
כשירה.

יז. כהן שלא עבד עדן מימיו שמנוחו כהן גדול - הרי זה
מביא עשירית האיפה ועובדה בידו בתחלה, כשאר חנוף
כל כהן הדיוט; ואחר כך מקריב עשירית האיפה שניה,
שהיא חנוף כהן גדול; ואחר כך מקריב עשירית האיפה
שלישית, שהיא חבתי כהן גדול שמקריב בכל יום, כמו
שיתבאר. ומעשה שלשתן שוה הוא.

72

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"א כ"ז מנחם-אב ה'תשע"א

ההוצאה שמוציא באשתו, ובאים אותן הרעים והמידעים
ששלחו לו ואוכלין ושותין עם החתן בשבעת ימי המשתה
או במקצתו, הכל כמנהג המדינה. ואלו המעות שמשלחין
נקראין שושבינות; ואותם ששלחו המעות ואוכלין ושותין
עם החתן נקראים שושבינין.

ב. השושבינות אינה מתנה גמורה. הדברים ידועים, שלא
שלח זה עשרה דינרין בשביל שיאכל וישתה בזה; ולא

85

וכשהוא הולך - אינו הולך בערבוביא עם שאר הכהנים,
אלא מסבין אותו הכהנים וחולקין לו כבוד. והסגן ממעז
בינו לבין העם, והסגן ומשוח שעבר מימינו, וראש בית אב
והאבילים וכל העם משמאלו. ואומר לאבילים: תנחמו! והן
מכבדין אותו כפי כחן.

ה. מת לו מת - אינו יוצא אחריו, ואינו יוצא מפתח ביתו
או מן המקדש. וכל העם באים לנחמו לביתו. והוא עומד
בשורה, וסגן מימינו וראש בית אב וכל העם משמאלו.
ואומרים לו: אנו כפרתך! והוא אומר להם: תתברכו מן
השמים!

ו. וכשמברין אותו - כל העם מסבין על הארץ, והוא מסב
על הספסל. ואינו קורע על מתו כשאר הכהנים, שנאמר:
ובגדיו לא יפרם. ואם קרע - לוקה. אבל קורע הוא מלמטה
כנגד רגליו. ואינו מרבה פרע לעולם, שנאמר: את ראשו
לא יפרע, ואפלו בעת שלא יפנס למקדש; אלא מספר
מערב שבת לערב שבת. ואינו מספר בתער, אלא בזוג.
ראש שעה זו בעקר זו, עד שיראה כאלו הוא צמח כאחת.
שנאמר: ראשם לא יגלחו, ופרע לא ישלחו, כסום יכסמו
את ראשיהם.

ז. ובית יהיה לו מוכן במקדש, והוא הנקרא לשפת כהן
גדול. ותפארתו וכבודו שיהיה יושב במקדש כל היום, ולא
יצא אלא לביתו בלבד בלילה או שעה או שתיים ביום.
ויהיה ביתו בירושלים ואינו זו משם.

ח. כהן גדול דן ודינן אותו, ומעדיין עליו. ואין דינן אותו
דיני נפשות אלא בבית דין הגדול בלבד; שנאמר: כל הדבר
הגדל יביאו אליך.

ט. היה יודע עדות - אינו חייב להעיד, ואפלו בבית דין
הגדול; שנה אינו כבוד לו שילך ויעיד. ואם היתה עדות
למלך ישראל - הרי זה הולך בבית דין הגדול ומעיד לו.

י. וכבר באנו בספר קדשה, שהוא אסור באלמנה ומצוה
על התולה. ואינו נושא שתי נשים. ואם נשא שתיים - אינו
יכול לעבד ביום הצום עד שיגרש לאחת. וחולץ, וחולצים
לאשתו, ומיבמין את אשתו. ואם גרש אשה - מתרת
להנשא לשאר העם.

יא. בזמן שכהן גדול נכנס להיכל להשתחוות - שלשה
אוחזין בו: אחד בימינו, ואחד בשמאלו, ואחד באבנים

יום ראשון כ"א מנחם-אב ה'תשע"א

הלכות זכיה ומתנה

פרק שביעי

א. מנהג פשוט ברב המדינות, שבזמן שישא אדם אשה
משלחין לו רעיו ומידעיו מעות, כדי שיתחזק בהן על

85

1 שלח אלא מפני שבדעתו היה, שאם ישא הוא אשה - יחזר
2 וישלח לו כמו ששלח לו. לפיכך, אם נשא זה אשה ולא
3 החזיר לו השושבינות - הרי זה תובעו בדין ומוציא ממנו.
4 ג. ואין יכול לתבעו עד שישא בדרך שנשא הוא. ביצד?
5 ואובן שנשא בתולה, ושלח לו שמעון שושבינות, ואחר
6 כך נשא שמעון אלמנה - אינו יכול לתבע להחזיר לו
7 השושבינות; שהרי אומר לו: איני מחזיר לך אלא בכתולה,
8 כמו שנתת לי. וכן אם שלח לו בנשואי אלמנה - אינו יכול
9 לתבעו להחזיר לו בנשואי בתולה.

10 ד. עשה ראובן משתה בגלוי ובפרהסיא, ועשה שמעון
11 בצנעה, או שעשה ראובן בצנעה, ושמעון בפרהסיא - אינו
12 יכול לתבעו; שהרי אומר לו: איני עושה עמך אלא בדרך
13 שעשית עמי.

14 ה. ראובן שנשא אשה, ושלח לו שמעון שושבינות ואכל
15 ושתה עמו, ואחר כך נשא שמעון בנשואי ראובן עצמן,
16 ובא ראובן ואכל ושתה עמו; או שקרא לו שמעון ולא
17 רצה לבוא; או שהיה במדינה ושמע קול טבלא, במקום
18 שאין דרכן לקרות אחד אחד אלא כל השומע יבוא, ושמע
19 ולא בא - חייב להחזיר לו השושבינות בלה; שהרי ידע
20 ולא בא, או קרא לו במקום שדרכן לקרות אחד אחד ולא
21 בא.

22 ו. לא היה ראובן במדינה - מנפין לו דמי מה שאכל ושתה
23 שמעון אצלו, ומחזיר לו שאר השושבינות. וכן אם היה
24 במדינה ולא קראהו או לא הודיעו - מנפין לו; ויש לו עליו
25 תרעמת מפני שלא הודיעו.

26 ז. ובמה מנפין? נהגו בנכוי: אם דינר אחד שלח לו שמעון
27 - אינו מחזיר לו כלום, שהרי זה דמי מה שאכל; ואם יתר
28 על הדינר עד סלע - מנפה לו מחצה.

29 ח. מסלע ולמעלה - אומדין דעת המשלח ושעור
30 השושבינות: אם אדם חשוב - מנפה לו מחצה; ואם צר
31 עין ומדקדק בהוצאתו - אינו מנפה לו אלא שעור מה
32 שאכל ושתה, ומשלם לו השאר.

33 ט. מת שמעון קדם שישא אשה, או שנשא ומת בתוך ימי
34 המשתה - אין ראובן חייב להחזיר ליורשי שמעון כלום;
35 שהרי אומר להם: תנו לי שושביני ואשמה עמו.

36 י. לפיכך, אם שמח עמו ואחר כך מת שמעון, או קרא לו
37 ולא בא, או שלא היה במדינה, או שלא הודיעו - הואיל
38 ושלמו ימי המשתה ואחר כך מת שמעון, חייב ראובן
39 להחזיר השושבינות ליורשיו; או בלה, או בנכוי אם לא
40 הודיעו או לא היה עמו במדינה.

41 יא. מת ראובן ואחר כך נשא שמעון אשה, ושלמו ימי
42 המשתה: מקום שנהגו לגבות השושבינות מיורשין - כופין
43 יורשי ראובן להחזיר בנכוי; ומקום שלא נהגו - אין
44 היוורשין משלמין כלום.

45 יב. מת ראובן אחר שנשא שמעון אשה, ושלמו ימי
46 המשתה - כופין את יורשיו ומשלמין השושבינות בכל

מקום; שהרי נתחייב אביהן לשלם. ואם בלה היה חייב
לשלם - משלמין בלה; ואם בנכוי - משלמין בנכוי.
יג. חמשה דברים נאמרו בשושבינות: נגבית בבית דין,
שאינה אלא כמו מלוה. ואינה משתלמת אלא בעונתה כעין
נשואי ראשון; שזה כמו תנאי הוא, אף על פי שלא פירש
שעל דעת זה שלחה. ואין בה משום רבית. אפלו שלח לו
דינר והחזיר לו עשרה - מתר; שלא על מנת להוסיף לו
שלח. ואין השביעית משמטתה; שאינו יכול לגש אותו
ולתבעו עד שישא בדרך שנשא הוא. ואין הבכור נוטל בה
פי שנים כשתחזר ליוורשין; מפני שהוא ראוי, ואין הבכור
נוטל בראוי, כמו שיתבאר במקומו.

יד. השולח תשורה לחברו, או שנתן לו מעות כשפטה ידו,
והוא ממאן לקח, וזה נשבע שאי אפשר שלא תפקד, והפציר
בו עד שלקח, וכן כל פיצא בהן - אף על פי שלא פירש,
הרי אלו מתנה, ואינו יכול לחזר הוא ולתבע, עד שפירש
שהוא מלוה.

טו. וכן השולח לחברו כדי זין וכדי שמן ופרות בעת
הנשואין - אין נגבין בבית דין, מפני שהיא גמילות חסדים;
ולא נאמרו דיני שושבינות אלא במעות בלבד.

יום שני כ"ב מנחם-אב ה'תשע"א

פרק שמיני

א. הסומא או הפסח או הגדם, או החושש בראשו או
בעינו או בידו או ברגלו וכיוצא בהן - הרי הוא כבריא לכל
דבריו במקחו או במקברו ומתנותיו.

ב. אכל החולה שתשש כח כל הגוף וכשל כחו מחמת
החלי עד שאינו יכול להלך על רגליו בשוק, והרי הוא נופל
על המטה - הוא [הנקרא] שכיב מרע, ומשפטי מתנותיו
אינם כמתנת בריא. ביצד? שכיב מרע שצוה ואמר לתן
לפלוגי כך וכך, בין בחל בין בשבת, בין פתב בין לא פתב
- זכו הכל כשנימות בכל מה שנתן להם, ואינו צריך קנין;
שדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין הן. ודבר זה מדברי
סופרים. ואף על פי שאינו אלא מדבריהם, עשו אותה כשל
תורה, כדי שלא תסתר דעתו עליו כשידע שאין דבריו
קיימים.

ג. לפיכך, אם אמר 'קנו ממני' - אפלו בשבת קנין ממנו;
שזה הקנין אינו צריך.

ד. ואין שכיב מרע צריך לומר 'אתם עדי', אלא כל השומע
את דבריו הרי זה עד; שאין אדם משטה בשעת מיתה.

ה. שכיב מרע שצוה לתת מתנה לעפר שבמעי אמו - זכה
העפר; מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו, כמו
שבארנו.

ו. אמר: אם ילדה אשתי זכר - יטל מנה, ואם נקבה -
מאתים, וילדה זכר - נוטל מנה; ילדה נקבה - נוטלת
מאתים; ילדה זכר ונקבה - הזכר נוטל מנה, והנקבה

יט. הנותן מתנה פשוטא שכיב מרע, וכתב בה 'בתיים
ובמנות', או 'מתיים ובמנות', בין בכל בין במקצת - הואיל
וכתוב בו 'ובמנות', הרי זו מתנת שכיב מרע. שזה שכתוב
בה 'ובמנות' - שלא יקנה אלא לאחר מיתה; וזה שכתוב
בה 'מתיים' - סימן לישב את דעתו שיחיה מחלי זה.
כ. שכיב מרע שנתן הנכסים, שהדבר גלוי שהן כל נכסים
שיש לו - הרי זה כמתנה במקצת, ואם קנו מידו ועמד -
אינו חוזר; חוששין אנו, שמא נשארו לו נכסים אחרים
במדינת הים. עד שיאמר 'כל נכסי שהן אלו, או שהיה
מחזק שאין לו נכסים אלא אלו, ואחר כך תהיה המתנה
בכל.
כא. שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים - רואין: אם
פמחלק כתבם: מת - קנו כלן, עמד - חוזר בכלן; ואם
בנמלך, אחר ששיר חזר וכתב, וקנו מידו על כל אחד
ואחד: מת - קנו כלן, עמד - אינו חוזר אלא באחרון; שהרי
נתן לו כל הנכסים הנשארים.
כב. הכותב כל נכסיו לעבדו ועמד - חוזר בנכסים, ואינו
חוזר בעבד; שהרי יצא עליו שם בן חורין.
כג. שכיב מרע שצוה מחמת מיתה, כגון שהיתה דעתו
נוטה שהוא מת ודאי, ונפר דבר זה מכלל דבריו, אף על
פי שקנו מידו במקצת, אם עמד - חוזר.
כד. והמפרש בים, והיוצא בשירא, והיוצא בקולר,
והמסכן, והוא שקפץ עליו החלי והכבד עליו חליו - כל
אחד מארבעתן כמצוה מחמת מיתה, והרי דבריו ככתובין
וכמסורין, ומקמינן אותן אם מת; ואם נצל ועמד, אפלו קנו
מידו במקצת - חוזר, כדין כל מצוה מחמת מיתה.
כה. שכיב מרע שנתק מחלי לחלי, אם לא עמד ולא הלך
על משענתו בשוק - מתנתו מתנה.
כו. עמד בין החלי שצוה בו ובין החלי שמת ממנו והלך
על משענתו - אומדין אותו על פי רופאים: אם מחמת חלי
הראשון מת - מתנתו קיימת; ואם לאו - אין מתנתו קיימת.
ואם הלך בשוק בלא משענת - אינו צריך אמד, אלא בטלו
מתנותיו הראשונות.
כז. מתנת שכיב מרע שאין כתוב בה שמתוף החלי הנה
שצוה בו מת, ואין העדים מצויין לשאל להם, אף על פי
שהרי זה המצוה מת - הרי המתנה בטלה. שאין מיתתו
ראיה; שמא מחלי שנתן בו המתנה נרפא, ואחר כך חלה
חלי אחר ומת. לפיכך הנכסים בחזקת היורשין, עד שיביא
ראיה שמתוף החלי הנה שנתן בו מתנה זו מת.

יום שלישי כ"ג מנחם-אב ה'תשע"א

פרק תשיעי

א. שכיב מרע שצוה ואמר: לא תגלו מתנה זו ולא תודיעו
בה אדם אלא לאחר מיתה - הרי זו מתנה קיימת, ואינה
מתנה מסתרת; שבפעת שהקנה, שהוא אחר מותו, הרי אמר
גלו אותה.

מאתים; ילדה טמאים ואנדרוגינוס - נוטל בפחות
שבשניהם.
ז. שכיב מרע שאמר לו: נכסיו למי? ואמר להם: דומה
שיש לו בן או שאשתו מעברת, עכשו שאין לו בן או שאין
אשתו מעברת נכסיו לפלוני; ונדע שיש לו בן או שהיתה
אשתו מעברת, אף על פי שהפילה או מת הבן אחר כך -
אין מתנתו מתנה.
ח. מתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה. ואין
אחר זוכה בדבר שצוה לו, בין במקרקעי בין במטלטלי,
אלא לאחר מיתה.
ט. לפיכך מוציאין לכתבת האשה ומזון האלמנה והבנות
מיד אלו שצוה לתת להם; שהרי במיתתו נתחייבו הנכסים
בכתבה ובמזונות, ואילו שנתן להם לא יקנו אלא לאחר
מיתה.
י. מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין, בין שהיתה במקצת
נכסיו בין שהיתה בכל נכסיו - חוששין לה שמא לא גמר
להקנותו אלא בשטר; והואיל ומתנה זו לא תקנה אלא
לאחר מיתה - אין שטר לאחר מיתה, והרי המתנה בטלה.
יא. ואם קנו ממנו כדי לפות כח המקבל, כגון שכתוב:
וקנינו ממנו מוסיף על מתנה זו - הרי היא קיימת.
יב. שכיב מרע שאמר 'כתבו ותנו לפלוני מנה', ומת קדם
שיכתבו ויתנו לו - אין כותבין ואין נותנין; שמא לא גמר
להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה.
יג. ואם אמר 'כתבו' כדי לפות כח המקבל, כגון שאמר
'תנו מנה לפלוני', ואמר 'אף כתבו ותנו לו' - הרי אלו
כותבין וחותרין ונותנין לאחר מיתה.
יד. שכיב מרע שכתב כל נכסיו מתנה סתם, ולא שיר
כלום, אם עמד - חוזר. ואפלו קנו מידו כדי לפות את כחו.
בין שהקנה כל נכסיו לאחד בין שכתבם לשנים. שאמד
דעת הוא, שלא נתן זה הכל, אלא שנתבון שלא יקנו כלום
אלא לאחר מותו.
טו. שיר כלום לעצמו, בין קרקע בין מטלטלין - הרי זו
מתנה במקצת, וסתמה כמתנת בריא, שקונה מזמן הכתיבה.
לפיכך אינו חוזר. והוא שקנו מידו; שמתנת שכיב מרע
במקצת צריכה קנין, בין עמד בין לא עמד.
טז. במה דברים אמורים? בשנתן סתם; שהרי אנו אומדין
דעתו ואומרינן: הואיל ושיר, לא נתבון אלא להקנות לו
מתיים כמתנת בריא.
יז. אבל אם נתן לו המקצת בפרוש כמתנת שכיב מרע,
שאינו אלא לאחר מיתה - אינו צריך קנין. ואם עמד -
חוזר; ואם לא עמד - קנה זה המקצת. ואם היה בה קנין
- לא קנה אלא אם בן היה מיפה כחו, כמו שבארנו.
יח. אל תטעה בשכיב מרע שכתב כל נכסיו ופרש שנתן
הכל מעכשו והקנה מתיים; שאין זה מתנת שכיב מרע,
אלא כשאר כל מתנות הבריא, שאם הגיע השטר ליד
המקבל או שקנו מיד הנותן - קנה הכל, ואין יכול לחזר
בו.

1 **ב.** מצוה מחמת מיתה אין צריך לומר גלו את המתנה,
2 אלא אף על פי שהיא כתובה סתם - אין חוששין לה שמה
3 מסתרת היא.
4 **ג.** שכיב מרע שצוה ואמר: יטל פלוני כל נכסי, או מקצת
5 נכסי, או 'חזיק', או 'זכה', או 'קנה' - כלן לשון מתנה
6 היא. וכן אם אמר 'יחסן' או 'ירש' על מי שראוי לירשו -
7 הרי זה קנה.
8 **ד.** אמר 'הנה פלוני בהן', 'עמד בהן', 'ישען בהן' - לא
9 קנה.
10 **ה.** שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר: אם אינו ראוי לירשו
11 - נוטלן משום מתנה; ואם ראוי לירשו - נוטלן משום
12 ירשה. במה דברים אמורים? בשהיה היורש הזה אחת
13 מבנותיו, או אחד מכלל בני בניו, או אחד מכלל אחיו,
14 וכיוצא בהן משאר יורשין; אבל אם כתבו לאחד מבניו
15 - לא עשהו אלא אפטרופוס, כמו שבארנו.
16 **ו.** מי שאמר לו בשעת מיתתו: נכסיו למי הן? שמה
17 לפלוני? ואמר להן: אלא למי? ואין: אם ראוי לירשו -
18 נוטלן משום ירשה; ואם לאו - נוטלן משום מתנה.
19 **ז.** גר שיש לו בן שאין הורתו בקדשה - הואיל ואינו
20 יורשו, כמו שיתבאר במקומו, כך אינו יכול לתן לו כל
21 נכסיו במתנת שכיב מרע, לא כל נכסיו ולא מקצתן. שלשון
22 ירשה ומתנה לגבי יורש אחד הן; ואם תאמר יקנה, נמצא
23 זה יורש את אביו.
24 **ח.** לפיכך, אם נתן לגר משאר הגרים - מתנתו קניית.
25 **ט.** שכיב מרע שהודה שיש לו לפלוני אצלי כך וכך, תנוהו
26 לו; או שאמר: כלי פלוני פקדון הוא בידי לפלוני, תנוהו
27 לו; חצר פלונית של פלוני הוא; חוב שיש לי ביד פלוני
28 אינו שלי, של פלוני הוא - בכל אלו הדברים וכיוצא בהן
29 הודאתו הודיה. ואפלו הודה הגר לבנו שאין הורתו בקדשה
30 - דבריו קיימין. ואפלו הודה שכיב מרע לעפוס"ם - נותנין לו.
31 **י.** אבל שכיב מרע שצוה לתן לעפוס"ם מתנה - אין שומעין
32 לו; שזה כמי שצוה לעבר עברה מנכסיו.
33 **יא.** אמר: פלוני עבדי עשו אותו בן חורין, או שאמר:
34 עשיתי אותו בן חורין, או הרי הוא בן חורין - כופין את
35 היורשין ומשחררין אותו; שעבד ישנו במקצת מצות.
36 **יב.** אמר: פלונית שפחתי עשו לה קרת רוח - עושין לה
37 קרת רוח, ואינה עובדת אלא עבודה שהיא רוצה בה מכל
38 העבודות הידועות לעבדים באותו מקום.
39 **יג.** שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר, ואמר הלה: איני
40 רוצה בהן - לא קנה.
41 **יד.** שתק ואחר כך צוה - קנה; שדברי שכיב מרע בכתובין
42 וכתסורין הן, וכיון ששתק אינו יכול לחזור בהן.
43 **טו.** שכיב מרע שכתב לזה, וחזר וכתב לאחר - האחרון
44 קנה; שיש לו לחזור עד שימות. בין בכל בין במקצת, בין
45 לעצמו בין לאחר. ואפלו כתב וזכה לראשון, וכתב וזכה
46 לאחרון - האחרון קנה; ששכיב מרע שזכה, צדין מתנת
47 שכיב מרע היא.

48 **טז.** אבל שכיב מרע שכתב וזכה וקנו מידו - אין לאחר
49 קנין כלום, ואינו יכול לחזור בו לא לאחר ולא לעצמו, בין
50 שנתן הכל בין שנתן מקצת.
51 **יז.** שכיב מרע שחזר במקצת - חזר בכל. ביצע? נתן כל
52 נכסיו לראשון, וקנו מידו כדי ליפות את כחו, וחזר ונתן
53 מקצתן לאחר, וקנו מידו כדי ליפות את כחו - השני קנה,
54 אבל הראשון לא קנה כלום, בין שעמד בין שמת.
55 **יח.** נתן מקצת נכסיו וקנו מידו, ואחר כך נתן כלן לאחר,
56 וקנו מידו כדי ליפות את כחו: אם מת - קנה הראשון
57 המקצת, וקנה השני את השאר; ואם עמד - ראשון קנה,
58 שני לא קנה.
59 **יט.** שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ולא שיר כלום, או
60 הפקיר או חלקן לעניים, אם עמד - חזר בכל.
61 **כ.** מכר כשהוא שכיב מרע - ממכרו קיים בפריא.
62 **כא.** מכר כל נכסיו: אם המעות עצמן קימות, אם עמד -
63 חזר; ואם הוציא המעות - אינו יכול לחזור.
64 **כב.** מתנה שהיא סתם, ולא נתפרש בה שהיה בריא כשנתן
65 או שהיה שכיב מרע, הוא אומר: שכיב מרע הייתי, והרי
66 עמדתי, ואחזר במתנתי; ומקבל מתנה אומר: בריא היה,
67 ואינו יכול לחזור - על המקבל להביא ראיה שבריא היה.
68 לא מצא ראיה - נשבע הנותן שבועת הסת ויפטר, ויתעמד
69 תקרקע בתוקת הנותן.
70 **כג.** אבל אם היו משלטלין ביד המקבל - מתוך שישכיל
71 לומר 'שלי הן', ישבע הסת שבריא היה כשנתן לו מתנה
72 זו.
73 **כד.** מי שמת ונמצאת מתנה קשורה על ירכו, אף על פי
74 שהיא בעדים, וקנו מידו ליפות כח אלו שנתן להם - הרי
75 זו אינה כלום; שאני אומר: כתבה ונמלך.
76 **כה.** ואם זכה בה לאחר, בין מן היורשין בין שאינו מן
77 היורשין - כל הדברים שבה קיימין, ככל מתנת שכיב מרע.
78 **כו.** וכן מי שכתב שטר חוב על עצמו בשם אחר, או בשם
79 אחד מבניו [או] מן היורשין, ונתן השטר על יד שלישי,
80 ואמר לו: יהיה זה אצלי, ולא פרש לו כלום, או שאמר
81 לו: הנח עד שאמר לך מה תעשה, ונת - הרי זו אינה
82 כלום.

יום רביעי כ"ד מנחם-אב ה'תשע"א

פרק עשירי

84 **א.** שכיב מרע שאמר: תנו מנה לפלוני, ומת - יתנו לאחר
85 מיתה; שדברי שכיב מרע בכתובין וכתסורין דמו, ואין
86 חוששין שמה על מנה קביר הוא אומר.
87 **ב.** וכן שכיב מרע שאמר: הלוואה או פקדון שיש לי ביד
88 פלוני תנו אותה לפלוני - דבריו קיימין, ואין צריך למעמד
89 שלשתן. וכן אם אמר: תנו שטר פלוני לפלוני - זכה במה
90 שיש בשטר, וכאלו כתב ומסר, אף על פי שלא משך
91 השטר. ואין היורש יכול למחל שטר זה שנתן במתנת
92

ובעל השלש מאות מאה וחמשים, ובעל הארבע מאות נותן מאתים.

יד. אבל אם אמר: תנו מאתים וזו לפלוני, ואחריו שלש מאות לפלוני, ואחריו ארבע מאות לפלוני - כל הקודם בפטר זכה. לפיכך, אם יצא עליו שטר חוב - גובה מן האחרון; אין לו - גובה משלפניו; אין לו - גובה משלפני פניו.

טו. שכיב מרע שאמר: ידור פלוני בבית זה, יאכל פלוני פרות דקל זה - לא אמר פלוני; שלא הקנה להם דבר שיש בו ממש, שהדירה והאכילה וכיוצא בהן הרי הן בדבור וכלשנה שאין נקנין. אבל אם אמר: תנו בית זה לפלוני כדי שידור בו עד זמן פלוני, או: תנו דקל זה לפלוני כדי שיאכל פרותיו - דבריו קנימין; שהרי הקנה להם הגוף לפרות, והגוף דבר שיש בו ממש. וכן כל כיוצא בזה.

יום חמישי כ"ה מנחם-אב ה'תשע"א

פרק אחד עשר

א. שכיב מרע שאמר: נכסים אלו לבני - אין הבנות בכללם. היה לו בן אחד ובת, או בן ובת, אף על פי שהוא אמר 'לבני', שהוא לשון רבים - אין נותנין אלא לבנו; שהבן האחד נקרא בנים.

ב. שכיב מרע שאמר 'נכסי לטוביה', ומת, ובא אחד ששמו טוביה ואמר 'אני הוא' - נוטלן. ואם החזיק שמו רב טוביה - אינו נוטלן. ואם היה שכיב מרע גם בו וקורא אותו בשמו - נוטלן.

ג. באו שנים לתבע, וכל אחד מהן מחזק שמו טוביה, אם היה אחד מהם תלמיד חכם - תלמיד חכם קודם. אין בהן תלמיד חכם, והיה אחד מהן שכן או קרוב - הוא קודם. היה אחד שכן ואחד קרוב - שכן קודם. שניהם קרובים או שניהם שכנים או שניהם תלמידי חכמים - יעשו הדינין כמו שיראה להם; כל מי שדעתו נוטה ששל זה אמר - נותנין לו. וכן אם היו רבים.

ד. שכיב מרע שאמר: נכסי לפלוני ופלוני ופלוני - חולקין בשוה, אפלו הן מאה.

ה. אמר: נכסי לפלוני ולבני - חולקין: פלוני נוטל מחצה, וכל בניו מחצה. ומעשה באחד שאמר לאשתו: נכסי לך ולבניך; ואמרו חכמים: תטל היא מחצה, וכל הבנים מחצה.

ו. אמר: לפלוני ופלוני ולבני פלוני - נוטלין בני פלוני מחצה, והשנים הראשונים מחצה.

ז. שכיב מרע שאמר: יחלק פלוני בנכסי - יטל מחצה. תנו חלק לפלוני בנכסי - יטל אחד מששה עשר. ויש מי שהורה: יטל רביע הנכסים.

ח. שכיב מרע שאמר: תנו חלק לפלוני עבור הנין שיש לי - יטל רביע הנין. אמר: תנו לו בו חלק לחבית - הרי מעוט, ויטל שמינית הנין. אמר: תנו לו בו חלק לקדרה - נוטל

שכיב מרע. ומפני מה המוכר או נותן שטר חוב לחבירו, וחזרו ומחלו היורש - מחול; ושכיב מרע שנתן שטר חוב, אין היורש יכול למחלו? מפני שקנין הראיה בשטר מדבריהם, לפיכך היורש עדין זה השטר שלו הוא מן התורה ומחלו; ומתנת שכיב מרע, אף על פי שהיא מדבריהם, עשו אותה בשל תורה, ובאלו קנה ממון שבשטר מן התורה והגיע לידו ולא נשאר ליורש בו קנין, ולפיכך אינו מחול.

ג. שכיב מרע שאמר: מנה לפלוני בדי, אם אמר 'תנו' - נותנין, לא אמר 'תנו' - אין נותנין; שמא לא אמר 'מנה יש לפלוני בדי' אלא בדי שלא יאמרו על יורשיו שיש להן ממון.

ד. לפיכך, אם אמר זה דרך הודאה, ולא היה שם חשש הערמה - נותנין אף על פי שלא אמר 'תנו'.

ה. כיוצא בו: ראו את אביהם שהטמין מעות בשדה תבה ומגדל, ואמר 'של פלוני הן', 'של מעשר שני הן': אם כמסור - דבריו קנימין; אם כמצרים - לא אמר כלום.

ו. וכן אם בא אחד ואמר להם: אני ראיתי את אביך שהטמין מעות בשדה תבה ומגדל, ואמר 'של פלוני הם', 'של מעשר הן': אם היו טמונין בבית - לא אמר כלום; בשדה - דבריו קנימין. כללו של דבר: כל שאלו יכול לטל - דבריו קנימין; ואם לאו - לא אמר כלום.

ז. הרי שהיה מצטער על מעות שהניח לו אביו ולא ידע היכן החביאם, ואמרו לו בחלום: כך וכך הם, במקום פלוני הן, ושל פלוני הן, ושל מעשר שני הן, ומצאן במקום פלוני שנאמר לו ובמנין שנאמר לו - זה היה מעשה, ואמרו חכמים: דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין.

ח. שכיב מרע שהודה שיש לפלוני בידו מנה, ואמרו יתומים: חזר ואמר לנו אבינו 'פרעתיו' - נאמנין, ונשבעין על זה שבועת הסת.

ט. אמר 'תנו', ואמרו יתומים: חזר ואמר לנו אבינו 'פרעתיו' - אין נאמנין.

י. אמר: מנה לפלוני בדי, ואמרו יתומים: נתנו - אין נאמנין; שהרי לא אמר 'תנו', ומנין ידעו שחביב לתן?

יא. אמר 'תנו', ואמרו יתומים 'נתנו' - נאמנין, ונשבעין שבועת הסת שנתנו.

יב. שכיב מרע שנתן מנה לאחד ואמר לו: הולך מנה זה לפלוני, והלך ומצאו שמת: אם קים היה בשעה שנתן לו השכיב מרע - ינתנו ליורשי מי שנשאלחו לו; שדבר שכיב מרע ככתובין וכמסורין הן. ואם לא היה קים - יחזרו ליורשי משלח; שאין קנין למת.

יג. שכיב מרע שאמר: תנו מאתים וזו לפלוני, ושלש מאות וזו לפלוני, וארבע מאות וזו לפלוני - אין אומרי: הקודם בפטר זכה. לפיכך, אם לא הניח תשע מאות - חולקין הנמצא לפי מה שכתב להן. ואם יצא עליו שטר חוב - גובה מפלן, מפל אחד ואחד כפי מה שכתוב להן. ביצד? היה החוב ארבע מאות וחמשים - בעל המאתים נותן מאה,

1 חלק משנים עשר מן היין. אמר: תנו לו בו חלק לשפכים -
 2 נוטל חלק מששה עשר מן היין שבבור; שהרי גלה דעתו
 3 שחלק מועט נתפס.
 4 ט. ואין גומרין מן השעורין האלו לדין אחר.
 5 י. שכיב מרע שאמר: תטל אשתי באחד מן הבנים - נוטלת
 6 באחד מבניו. ואם נולדו לו בנים אחר הצנאה - מצטרפין
 7 עם אלו שהיו בשעת הצנאה, ונוטלת חלק עם בלן. כיצד?
 8 היו שלשה בנים בשעת הצנאה, ולאחר זמן נולדו לו שנים
 9 - נוטלת באחד מן החמשה, שהוא שתות כל הממון.
 10 יא. ואינה נוטלת עמהם אלא בנכסים שהיו לו בשעת
 11 הצנאה. אבל נכסים שבאו לו אחר זמן הצנאה - אין לה
 12 בהן חלק; שאין אדם מקנה דבר שלא בא ברשותו.
 13 יב. שכיב מרע שאמר: מטלטלין שיש לי לפלוני - נוטל
 14 כלי תשמישו, אבל לא חטים ושעורים וכיוצא בהן. אמר:
 15 כל מטלטלין שלי - נוטל הכל.
 16 יג. והעבדים בכלל המטלטלין, אבל לא רחים התחתונה
 17 וכיוצא בה, שהרי היא מחברת לארץ.
 18 יד. אמר: כל המטלטל - נוטל אף רחים התחתונה וכיוצא
 19 בה.
 20 טו. שכיב מרע שאמר: נכסי לפלוני - נוטל כל המטלטלין
 21 וכל הקרקעות והעבדים והעבדים וההמה והעופות.
 22 והתפלין עם שאר ספרים - הכל בכלל הנכסים. אבל ספר
 23 תורה - יש בו ספק אם הוא בכלל נכסים או אינו; לפיכך,
 24 אם תפסו - אין מוציאין מידו.
 25 טז. שכיב מרע שאמר: תנו מאתים וזו לפלוני בכורי פראי
 26 לו - נוטלן ונוטל בכורתו.
 27 יז. אמר 'בכורתו' - ידו על העליונה: רצה חלק בכורה
 28 - נוטל, רצה מאתים וזו - נוטל.
 29 יח. וכן אם אמר: תנו מאתים וזו לפלוני אשתי פראי
 30 לה - נוטלתן ונוטלת כתבתה. ואם אמר 'בכתבתה' - ידה
 31 על העליונה.
 32 יט. אמר: תנו מאתים וזו לפלוני בעל חובי פראי לו -
 33 נוטלן ונוטל את חובו. אמר 'בחובו' - אין לו אלא חובו.
 34 כ. שכיב מרע שאמר: תנו ארבע מאות וזו לפלוני וישא
 35 בתי - הרי זה כמי שנתן לו שתי מתנות, כל איזה מהן
 36 שירצה יקח. לפיכך, אם רצה לקח המעות ולא ישא הבת
 37 - יקח. אבל אם אמר: יקח בתי ותנו לו ארבע מאות וזו -
 38 הרי זה תנאי, ולא יזכה במעות עד שיקח הבת.
 39 כא. שכיב מרע שאמר: תנו ארבע מאות וזו לבתי
 40 בכתבתה, או לכתבתה, אם דרך אנשי העיר להוסיף בשומת
 41 הגדונית ולכתב שוה מנה במאתים - אינה נוטלת אלא
 42 מאתים וזו; שהרי לא אמר ארבע מאות וזו סתם, אלא
 43 בכתבתה. כלומר: תנו לה מה שתהיה שומתו בכתבתה
 44 ארבע מאות וזו.
 45 כב. אמר: תנו גדונית לבתי כף וכף בגדים, כף וכף בליים;
 46 הוולו הבגדים והבליים אחר כן - הרוח ליתומים, ונותנין
 47 לה כשער הזול. וכן אם אמר: תנו ארבע מאות וזו דמי

היין לבתי, והוקר היין - הרוח ליתומים, ונותנין לה ארבע
 מאות וזו. מעשה באחד, שהיה יוצא בקולר ואמר: תנו
 לפלוני ארבע מאות וזו מהיין של מקום פלוני; ואמרו
 חכמים: יטל ארבע מאות וזו מדמי אותו היין. שלא נתפס
 זה לתן לו מן היין משקל ארבע מאות וזו, ולא נתפס אלא
 לדמים; וזה שיחידן, כדי ליפות את כחו. ושוב מעשה
 באחד שאמר: הדקל לבתי, והניח שני חצאי דקל; אמרו
 חכמים: תטל השני חצאים. שלזה נתפס, והם שקרא דקל.
 ושוב מעשה באחד שאמר: תנו לפלוני בית המזויק מאה
 כורין, ונמצא הבית שיש לזה המצוה מזויק מאה ועשרים;
 ואמרו חכמים: זכה בבית זה. שהדברים מראין שפונתו לזה
 היתה; שכל הנותן - בעין יפה נותן. וכן כל כיוצא בדברים
 אלו.
 כג. שכיב מרע שאמר: תנו לבני שקל בכל שבת, או
 שאמר: אל תתנו להם אלא שקל, ונמצא שאינו מספיק
 להם אלא סלע בכל שבת - נותנים להם כל צרכן; שלא
 נתפס זה להרעיק את בניו, אלא לזרז אותם, שמא ירויחו
 בהוצאה יותר מדי.
 כד. שכיב מרע שצוה ואמר: אל תספדוהו - אין סופדין
 אותו. אל תקברוהו מנכסיו - אין שומעין לו שיחסו על
 ממון בניו ויפיל עצמו על הצבור, שאסור להניחו בלא
 קבורה, אלא כופין את היורשין לקברו מנכסיו.

יום שישי כ"ו מנחם-אב ה'תשע"א

פרק שנים עשר

א. שכיב מרע שאמר: בני פלוני יירשני - הרי זה יורש
 אותו לבדו, ולא יירשוהו שאר הבנים. וכן אם אמר על בת
 בין הבנות, או אח בין האחים, או שאר יורשין - דבריו
 קיימין.
 ב. אבל הפריא - אין דבריו קיימין.
 ג. שכיב מרע שאמר: נכסי לפלוני, ואחריו לפלוני - אין
 לשני אלא מה ששיר ראשון.
 ד. ואם היה הראשון ראוי לירשו, כגון שהיה בן מפלל
 הבנים - אין לשני כלום; שכל לשון מתנה ליורש הרי הוא
 כלשון ירשה, וירשה אין לה הפסק, ואף על פי שאמר
 'ואחריו לפלוני'.
 ה. אבל הפריא שנתן מתנת פריא על דרך זה, וכתב לזה:
 נכסי לך, ואחריו לפלוני - אין לשני אלא מה ששיר
 ראשון, בין שהיה הראשון ראוי לירשו בין שלא היה ראוי
 לירשו.
 ו. שכיב מרע שאמר: נכסי לך, ואחריו לפלוני, והיה
 ראשון ראוי לירשו, ופרש ואמר: לא משום ירשה אני נותן
 לך, שאין לה הפסק, אלא במתנה, והרי הפסקתיה - השני
 קונה מה שמשיר הראשון. לפיכך, אם נתן המעות על יד
 שלישי, או שאמר: תנו לבני שקל בכל שבת, ולא משום
 ירשה אני נותנם להם, והנשאר מן הנכסים אחר מותם יהיה

יכול למכר, מפני שהן נתונים לכן; והבן אינו יכול למכר, מפני שהן ברשות האב. מת האב והניח פרות מחברים לקרקע - הרי הן של בן, מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו. היו תלושין או שהגיעו להפצר - הרי הן של יורשין. עבר האב ומכר - מכורין עד שיממות, וכשיממות האב מוציא הבן מיד הלקוחות. ואם היו שם פרות מחברים - שמין אותם ללוקח, ונותן הבן דמיהם. היו תלושין או שהגיעו להפצר - הרי הן של לוקח. עבר הבן ומכר - אין ללוקח כלום עד שיממות האב. מכר הבן בחיי האב, ומת הבן ואחר כך מת האב - כשיממות האב קנה הלוקח; שאין לאב אלא פרות, וקנן פרות אינו קנן הגוף.

יד. מתנת בריא שכתוב בה 'מהיום ולאחר מיתה' - הרי היא כמתנת שכיב מרע, שאינו קונה אלא לאחר מיתה; שמשמע דברים אלו: שאף על פי שקנה הגוף מהיום, אינו זוכה בו ואוכל פרות אלא לאחר מיתה.

טו. שטר מתנה שכתוב בו שיקנה פלוני שדה פלונית לאחר מיתה, בין שהיה בשטר קנן בין שלא היה בו קנן, פיון שכתוב בו זמן ובזמן זה חי היה, הזמן מוכיח שמחיים הקנה לו, ואינו זוכה אלא לאחר מיתה; שאלו היה בדעתו להקנות לו בשטר זה לאחר מיתה, לא היה כותב בו זמן. לפיכך, אף על פי שאין כתוב בו 'מהיום ולאחר מיתה' - קונה לאחר מיתה. וזה שכותבין בכל המתנות והממכרות 'מעכשיו' ואף על פי שיש בשטר הזמן - להרויח הדבר כותבין בו, אף על פי שאינו צריך.

טז. בריא שנתן מתנה וכתב בשטר 'מחיים ובמות' - הרי זו מתנה גמורה מחיים, שהרי כתוב בו 'מחיים'; וזה שכתוב בו 'ובמות' - כדי שאמר 'מעתה ועד עולם', וכמו נזיר השטר הוא זה.

יז. הצדיקים הגמורים ואנשי מעשה לא יקבלו מתנה מאדם, אלא בנתיים בה' ברוך שמו, לא בנדיבים. והרי נאמר: ושונא מתנת יחיה.

סליקו להו הלכות זכיה ומתנה בסיעתא דשמיא

יום שבת קודש כ"ז מנחם-אב ה'תשע"א

הלכות שכנים

ענין אלו ההלכות לידע דין חלוק הקרקעות בין השתפין. והרחקת גזק כל אחד מהם משכנו ומבעל המצר שלו. ודין בעל המצר. ובאור כל הדינים האלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א. אחד הקונה מחברו חצי שדה, או שנים שקנו מאחד שדה, או שירשו, או שנתנה להן במתנה, או שהחזיקו בה מן ההפקר, או נכסי גר, כללו של דבר: כל שיש ביניהם שתפות בקרקע, ובקש אחד מן השתפין לחלק ולטל חלקו לבדו: אם יש באותה קרקע דין חלקה - כופה את שאר

לפלוני - אין נותנין להם אלא שקל, אף על פי שאינו מספיק להם.

ז. נכסי לפלוני, ואחריו לפלוני: מת ראשון - קנה שני; מת שני - הרי אלו של יורשי השני; מת שני בחיי ראשון - יהיו הנכסים של יורשי ראשון.

ח. ואף על פי שאין לשני אלא מה ששיר ראשון, אסור לראשון למכר ולתן גופו, אלא אוכל הפרות עד שיממות ויזקה השני.

ט. ואם עבר הראשון ומכר ונתן במתנה - אין השני מוציא מיד הלוקוחות; שאין לשני לא מן הגוף ולא מן הפרות אלא הנשאר. וכל המשיא עצו לראשון למכר - נקרא רשע. ואפלו היה בהן עבדים והוציאן הראשון לחרות, או בלים ונעשאן תכריכים למת - מעשיו קניין.

י. במה דברים אמורים? בשמכר הראשון או נתן מתנה לאחרים; אבל אם מכרן הראשון או נתן לבנו מתנה או לאחד מיוורשיו - לא עשה כלום. וכן אם נתנו מתנת שכיב מרע, אפלו לאחרים - לא עשה כלום; שאין מתנת שכיב מרע קונה אלא לאחר מיתה, וכשיממות יקנה השני.

יא. היה חוב על הראשון או כתבת אשה, ובאו לבית דין להפרע מנכסים אלו, אף על פי שהראשון קים - אין בית דין מגבין אותם מגוף הנכסים, אלא מן הפרות בלבד שמין להם. מת הראשון, ובא בעל חובו ואשתו לגבות מנכסים אלו - אין מגבין להם כלום. אפלו עשאן אפותיקי, או שייחדן לאשתו בכתבתה - אינן גובין מנכסים אלו כלום, אלא הרי הן של שני.

יב. שכיב מרע שאמר לאשה פנויה: נכסי לך, ואחריו לפלוני, ועמדה ונשאת - בעל לוקח הוא, ואין השני מוציא מיד הבעל. ואם אמר לה כשהיא נשואה: נכסי לך, ואחריו לפלוני, ומתה - השני מוציא מיד הבעל; שפיון שזכתה בנכסים על תנאי זה כשהיא נשואה, נמצא כאלו אמר לה בפרוש: אחריו יקנה פלוני, לא הבעל. לפיכך, אם מכרה נכסים אלו כשהיא תחת בעלה, ומתה תחת בעלה - נעמדו נכסים ביד הלוקח. שאם יוציא הבעל מיד הלוקח מפני שמכרה כשהיא נשואה - הרי השני מוציא מיד הבעל, והלוקח חוזר ומוציא מיד השני, שהרי מכרה לו, ואין לו אלא מה ששיר ראשון, ואין בשלשטן מי שהוציא ממון אלא הלוקח, ולפיכך תעמד בידו. מעשה באחד שאמר: נכסי לאמי, ואחריה ליורשי, והיתה לו בת נשואה, ומתה הבת בחיי בעלה ובחיי אביה, ואחר כך מתה הזקנה; ואמרו חכמים: אין הבעל יורש אותן נכסים, מפני שהן ראויין לאשתו, ולא זכתה בהן האשה אלא אחר שמתה. אבל אם הניחה הבת בן או בת, היו יורשין הנכסים; שמשמע יורשין ואפלו יורשי יורשין. ואלו אמר: וכשתמות הזקנה הרי הן לבתי מעכשיו, היה הבעל יורש אותן אחר מיתת אשתו.

יג. הכותב נכסיו לבנו ולאחר מותו - הרי הגוף של בן מזמן השטר, והפרות לאב עד שיממות. לפיכך: האב אינו

השתפין וחולקין עמו; ואם אין בה דין חלקה - אין אחד
 מהן יכול לכף את חברו לחלק. וכן הדין במטלטלין. במה
 דברים אמורים? בשאין אחד מהן מפיר את חלקו במקום
 שהן שתפין בו, אלא יד בלן משתמש בכל המקום; אבל
 אם היה אחד מהן מפיר חלקו, אף על פי שאין בה דין
 חלקה - כופה כל אחד מהן את חברו להבדיל בין חלקו
 לחלק חברו.

ב. אחד מן השתפין שאמר לחברו במקום שאין בו דין
 חלקה, או בדבר שאי אפשר שיחלקו, כגון שפחה או כלי:
 מכר לי חלקך בכך וכך, או קנה ממני בשער הזה - הדין
 עמו, וכופין את הנתבע למכר לחברו או לקנות ממנו. אבל
 אם אין התובע רוצה לקנות, או לא ימצא במה יקנה - אינו
 יכול לכף את חברו לקנות ממנו, אפלו בשער הזול; שהרי
 חברו יכול לומר לו: אין רצוני שאקנה, אלא שאמכר.
 לפיכך: שני אחין, אחד עני ואחד עשיר, שהניח להם
 אביהם מרחץ או בית הבד: אם עשאן האב לשכר - השכר
 לאמצע, כל זמן שירצו לעמד בשתפות; עשאן האב לעצמו
 - אינו יכול לכף אחיו להשפיר אותם, אלא משתמשין בהם
 בדרך שהשתמש אביהם. והרי עשיר ואמר לעני: קח לך
 זיתים, ובוא ועשה אותם בבית הבד; קנה לך עבדים,
 ויבואו וירחצו במרחץ. ואין העני כופה את העשיר לקנות
 חלקו. אלא אם פן אמר לו: קנה ממני או מכר לי, והריני
 לזה וקונה או מוכר לאחרים וקונין - הדין עמו. אמר כל
 אחד מהן: איני קונה, אלא הריני מוכר חלקי - מוכרין
 אותה לאחרים. אמר כל אחד מהם: איני מוכר, אלא כל
 אחד מהן רוצה שיקנה חלק חברו, או שאין אחד מהן רוצה
 לא לקנות חלק חברו ולא למכר חלקו, אלא ישארו שתפין
 בגוף - היאך הן עושין? אם היה המקום עשוי לשכר -
 משפירין אותו וחולקין שכרו; ואם אינו עשוי לשכר - אם
 חצר הוא - שוכנין בה שנה שנה, שאי אפשר שישכנו
 שניהם כאחת, מפני הזק ראייה, שהרי אין בה דין חלקה,
 ואין אדם עשוי לטרח כל שלשים יום לפנות מחצר לחצר,
 אלא משנה לשנה; ואם מרחץ הוא - נכנסין לה שניהם
 תמיד בכל יום. וכן כל דבר שראוי להשתמש בו תמיד,
 ואינו עשוי לשכר, כגון מרחץ או מצע או ספר תורה - אינו
 יכול לומר לו: השתמש אתה יום ואני יום, שהרי אומר לו:
 בכל יום אני רוצה להשתמש בו.

ג. אחד השוכר מחברו מקצת חצר או שדה שאין בה דין
 חלקה, או שנים ששכרו מקום אחד בשתפות - כל אחד
 מהן יכול לכף את חברו ולומר לו: או שכר ממני חלקי,
 או השכר לי חלקך. ואם יש בה דין חלקה - חולקין.
 ד. אי זהו דין חלקה? כל שאלו יחלק לפי השתפין, יגיע
 לפחות שבהם חלק ששם הכל קרוי עליו; אבל אם אין שם
 הכל נקרא על החלק - אין בה דין חלקה. כיצד? כל חצר
 שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות - אינה קרויה חצר.
 וכל שדה שאין בה כדי וריעת תשעה קבין - אינה קרויה
 שדה. וכל גנה שאין בה כדי וריעת חצי קב - אינה קרויה
 גנה. וכל פרדס שאין בו כדי וריעת שלשה קבין - אינו
 קרוי פרדס. לפיכך: אין חולקין את החצר, עד שיהיה
 ארבע אמות לכל אחד ואחד מן השתפין; ולא את השדה,
 עד שיהיה בה כדי וריעת תשעה קבין [לכל אחד ואחד];
 ולא את הגנה, עד שיהיה בה חצי קב לכל אחד ואחד; ולא
 את הפרדס, עד שיהיה בו בית שלשה קבין לכל אחד ואחד.
 במה דברים אמורים? בארץ ישראל וכיוצא בה; אבל
 בבבל וכיוצא בה - אין חולקין את השדה, עד שיהיה בה
 כדי חרישת יום לזה וחרישת יום לזה; ולא את הפרדס, עד
 שיהיה בו ששה ושלשים אילנות לזה ושלשה ושלשים
 אילנות לזה, כדי עבודת אדם אחד ביום אחד; ושדה
 שמשקין אותה בכלי - עד שיהיה בה כדי שימלא הפועל
 יום אחד לזה ויום אחד לזה.

ה. אין חולקין את הטרקלין, ולא את המורן, ולא את
 השוכך, ולא את בית הבד, ולא את המרחץ, ולא את
 הטלית, עד שיהיה בכל חלק מהן כדי לזה וכדי לזה. אם
 מרחץ חלקו - עד שיהיה בכל חלק מהן כדי מרחץ. ואם
 שוכך - עד שיהיה כל חלק שוכך בפני עצמו. וכן בטלית
 ובשאר כל הדברים. אין בהן כדי לזה וכדי לזה - מעלין
 אותו בדמים, ויש [לו] לומר לחברו: או מכר לי או קנה
 ממני. אמר אחד מהם: חלק זה, אף על פי שאין החלקין
 שוים, אני אטל את הפחות וטל אתה את היתר - אין
 שומעין לו; שהרי אומר לו: אין רצוני לקח מתנה, אלא
 הואיל ואין בה דין חלקה בשנה הרי אנו מעלין בדמים.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"א-כ"ז מנחם-אב ה'תשע"א

ספירת שני שמטה, היא מסורה לבית דין, כלומר: 78
 סנהדרין גדולה, שהם הם שסופרים שנה שנה 79
 מתמשים השנים, בדרך שכל-אחד ואחד ממנו 80
 מונה ימי העמר, והוא אמרו יתעלה: "וספרת לך 81
 שבע שבתות שנים וגו'" (ויקרא כה, ח). ולשון ספרא 82
 (פרשת בהר): "יכול יספר שבע שמטים זו אחר זו 83

יום ראשון כ"א מנחם-אב ה'תשע"א 72
 מצות עשה קמ. קלו. קלו. 73
 מצות לא תעשה רכד. רכה. רכו. 74
 המצוה הק"מ — הצווי שנוצטוינו לספור את- 75
 השנים מעת משלנו על הארץ והחזקנו בה — 76
 שבע שבע שנים עד שנת היובל. ומצוה זו, כלומר: 77

שָׁלוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיוּ מַעֲרִבִין זֶה בְּזֶה.⁴⁰
 הַמִּצְוָה הַק"ז — הַצּוּרִי שֶׁנֶּצֱטוּיָנוּ לְתַקֵּעַ בַּשּׁוֹפָר⁴¹
 בַּעֲשֻׂרָה בְּתִשְׁרִי שָׁל שָׁנָה זוֹ (שֶׁל יוֹבֵל) וּלְהַכְרִיז⁴²
 בְּכָל-אַרְצָנוּ עַל חֲרוּת לַעֲבָדִים וְיִצִּיאת כָּל-עֶבֶד⁴³
 עֲבָרִי לַחֲפָשִׁי, בְּלִי דָמִים, בְּיוֹם זֶה, כְּלוֹמֵר: עֲשֻׂרָה⁴⁴
 בְּתִשְׁרִי, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר⁴⁵
 תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבַעִי בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם⁴⁶
 הַכַּפָּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל-אַרְצְכֶם" (שם, ט),⁴⁷
 וְאָמַר: "וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בְּאֶרֶץ לְכָל-יִשְׂרָאֵל" (שם,⁴⁸
 י), וּכְבֹר נִתְבָּאֵר (ראש השנה כו'): שִׁשְׁנָה הַיּוֹבֵל⁴⁹
 לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְתַקִּיעָה וּלְבִרְכוּת. וּכְבֹר נִתְבָּאֵרוּ⁵⁰
 דִּינֵי תַקִּיעוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּמַסַּכַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה.⁵¹
 וְיָדוּעַ, שֶׁתַּקִּיעָה זוֹ בַּיּוֹבֵל אֵינָה אֶלָּא לְפָרְסוֹם⁵²
 הַחֲרוּת, וְשֶׁהִיא חֵלֶק מִן-הַהַכְרָזָה, וְהוּא אָמְרוּ:⁵³
 "וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בְּאֶרֶץ": וְאֵין עֲנִינָה כַּעֲנֵן תַּקִּיעוֹת⁵⁴
 רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהֵן "זִכְרוֹן לִפְנֵי ה'", וְאֵלֶּה לְשַׁחְרוֹר⁵⁵
 הַעֲבָדִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.⁵⁶

הַמִּצְוָה הַר"ד — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ עַל עֲבוֹדַת⁵⁷
 הָאֶרֶץ בַּשָּׁנָה הַיּוֹבֵל, וְהוּא אָמְרוּ בָּהּ: "לֹא תִזְרְעוּ"⁵⁸
 (שם, יא), כְּמוֹ שֶׁאָמַר בַּשְּׁמַטָּה: "שָׂדֶךְ לֹא תִזְרַע".⁵⁹
 וּכְשֶׁם שֶׁאֲסוּרָה בַּשְּׁמַטָּה בֵּין עֲבוֹדַת הָאֶרֶץ בֵּין⁶⁰
 עֲבוֹדַת הָאֵילָן, כֹּף הַיּוֹבֵל, וּלְפִיכָף אָמַר "לֹא⁶¹
 תִזְרְעוּ", בְּלִשׁוֹן כְּלָלִי (לִשׁוֹן זְרִיעָה הִיא הֵן בַּעֲבוּדַת⁶²
 הָאֶרֶץ וְהֵן בַּעֲבוּדַת הָאֵילָן), לְכָלוֹל הָאֶרֶץ וְהָאֵילָן.⁶³
 וְגַם הָעוֹבֵר עַל זֶה — לוֹקָה.⁶⁴

הַמִּצְוָה הַר"ה — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְקָצוֹר⁶⁵
 סְפִיחֵי שָׁנָה יוֹבֵל בַּשָּׂאֵר הַשָּׁנִים, כְּדֶרֶךְ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁶⁶
 (לֹא תַעֲשֶׂה רֶכֶב) בַּשָּׁנָה שְׁבִיעִית, וְהוּא אָמְרוּ⁶⁷
 יִתְעַלֶּה: "וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת-סְפִיחֶיהָ" (שם, יא).⁶⁸

הַמִּצְוָה הַר"ו — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ גַם בֵּין⁶⁹
 מִלְאָסוֹף פְּרוֹת הָאֵילָן בַּשָּׁנָה הַיּוֹבֵל כְּדֶרֶךְ שֶׁאָנוּ⁷⁰
 אוֹסְפִים בַּשָּׂאֵר הַשָּׁנִים, וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא תִבְצְרוּ⁷¹
 אֶת-נִזְרֶיהָ" (שם), כְּדֶרֶךְ שֶׁבִּאֲרָנוּ (לֹא תַעֲשֶׂה רֶכֶב)⁷²
 בַּשָּׁנָה שְׁבִיעִית. וּבִסְפָּרָא (פֶּרֶשׁת בְּהַר שָׁם) אָמְרוּ:⁷³
 "לֹא תִקְצְרוּ וְלֹא תִבְצְרוּ — כְּשֶׁם שֶׁנֶּאֱמָרוּ⁷⁴
 בַּשְּׁבִיעִית, כֹּף נֶאֱמַר בַּיּוֹבֵל", כְּלוֹמֵר: שֶׁהִדִּין⁷⁵
 בְּכָל-הָאֵלָוִין הָאֵלֶּה שְׁוֶה. וְדִינֵי הַשְּׁמַטָּה וְהַיּוֹבֵל⁷⁶
 כֻּלָּם אֵינָם חוֹבָה אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.⁷⁷

(בְּלִי לַסְפּוֹר שְׁנִים בּוֹדְדוֹת) וְיַעֲשֶׂה יוֹבֵל? תִּלְמוּד¹
 לוֹמֵר: "שָׁבַע שָׁנִים שָׁבַע פְּעָמִים" (שם), הָא עַד²
 שִׁיאֲמָרוּ שָׁנֵי כְּתוּבִים (עַד שִׁישְׁלִימוּ שְׁנֵי הַכְּתוּבִים³
 אֶחָד אֶת הַשָּׁנִי, שֶׁכֵּל אֶחָד יוֹסִיף פֶּרֶט אַחֵר בַּמִּצְוָה);⁴
 וְאִם לֹא־לֹא שֶׁמַּעֲנִין, כְּלוֹמֵר: מִצְוָה זוֹ לֹא תִשָּׁג⁵
 אִיכּוֹת עֲשִׂיתָהּ אֶלָּא מִשְׁנֵי כְּתוּבִים, הֵינּוּ שְׁנִמְנָה⁶
 הַשָּׁנִים לְבִדָּן וְנִמְנָה גַם הַשְּׁמִטִּין עִמָּהֶן. בֵּינָן שֶׁאָמַר,⁷
 שֶׁעֲנִין זֶה לֹא יִשָּׁג אֶלָּא מִשְׁנֵי כְּתוּבִים, מִשְׁמַע שֶׁהִיא⁸
 בְּהַחֲלִיט מִצְוָה אַחַת. כִּי אֵלֶּה הֵיוּ שְׁתֵּי מִצְוֹת,⁹
 כְּלוֹמֵר: מִנֵּין שָׁנִים וּמִנֵּין שְׁמִטִּין — לֹא הִזָּה אוֹמֵר¹⁰
 'עַד שִׁיאֲמָרוּ שָׁנֵי כְּתוּבִין', כִּי כֹף (בְּדֶרֶךְ כָּל-)¹¹
 מִשְׁנֵי כְּתוּבִים נִלְמָדוֹת כָּל-שְׁתֵּי מִצְוֹת, וְכֵן כָּל-¹²
 מִצְוָה וּמִצְוָה מִכְּתוּב שָׁלָה. וְלַעֲוֹלָם אֵין אוֹמְרִים¹³
 "הָא עַד שִׁיאֲמָרוּ שָׁנֵי כְּתוּבִים" אֶלָּא בַּמִּצְוָה אַחַת,¹⁴
 שֶׁלֹּא נִשְׁלַמְתָּ יָדִיעַת דִּינֶיהָ אֶלָּא מִשְׁנֵי כְּתוּבִים, כְּמוֹ¹⁵
 הַכֹּכֹר שֶׁאָמַר בּוֹ הַכְּתוּב: "כָּל-פֶּטֶר רָחֵם לִי"¹⁶
 (שְׁמוֹת לֹד, יט), כִּי כְּתוּב זֶה לְבִדּוֹ מוֹרָה, שֶׁהַכֹּכֹר¹⁷
 לֵה' — בֵּין זָכָר בֵּין נִקְבָּה — וּבָא כְּתוּב אַחֵר,¹⁸
 "הַזְכָּרִים לֵה'" (שם יג, יב), וּפְסוּק זֶה לְבִדּוֹ מוֹרָה,¹⁹
 שֶׁכָּל-זָכָר לֵה' — בֵּין כֹּכֹר בֵּין פָּשׁוּט. אֲבָל מִשְׁנֵי²⁰
 הַכְּתוּבִים הַשָּׁג עֲנִין הַמִּצְוָה, שֶׁהוּא כֹכֹר זָכָר בְּלִבְד²¹
 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמַכְלֵתָא.²²

הַמִּצְוָה הַקל"ו — הַצּוּרִי שֶׁנֶּצֱטוּיָנוּ לְקַדֵּשׁ אֶת²³
 שָׁנַת הַחֲמִשִּׁים, כְּלוֹמֵר: לְהַשְׁבִּית בָּהּ עֲבוֹדַת²⁴
 הָאֲדָמָה כְּמוֹ בַּשְּׁמַטָּה. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:²⁵
 "וּקְדַשְׁתֶּם אֶת שָׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה" (ויקרא כה, י),²⁶
 וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (סְפָרָא פֶּרֶשׁת בְּהַר): "כְּשֶׁם שֶׁנֶּאֱמָר²⁷
 בַּשְּׁבִיעִית, כֹּף נֶאֱמַר בַּיּוֹבֵל", כְּלוֹמֵר: הַשָּׁנָה²⁸
 בִּינִיָּהם בַּעֲשֻׂהָ, כְּשֶׁם שֶׁהַשָּׁנָה הַכְּתוּב בִּינִיָּהם²⁹
 בְּלֹאוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָבָאֵר (לֹא תַעֲשֶׂה רֶכֶב). וְדִינֵי שָׁנַת³⁰
 יוֹבֵל וּשְׁנַת שְׁמִטָּה בְּהַשְׁבִּיטָה עֲבוֹדַת הָאֲדָמָה³¹
 וְהַפְקַרַת כָּל-הַצּוֹמֵחַ — שְׁוִים. וְאֶת-שְׁנֵי הַדְּבָרִים³²
 הָאֵלֶּה (הַשְׁבִּיטָה הַעֲבוּדָה, וְהַפְקַרַת הַצּוֹמֵחַ) כּוֹלֵל³³
 אָמְרוּ: "וּקְדַשְׁתֶּם אֶת שָׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה". וּכְבֹר³⁴
 בְּאֵר הַכְּתוּב, שֶׁעֲנִין הַקְּדָשָׁה בָּהֶן, שִׁיְהִיו פְּרוֹתֵיהֶן³⁵
 וְתִבּוּאָתָן הַפָּקָר. וְאָמַר: "כִּי יוֹבֵל הִיא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה³⁶
 לָכֶם מִן-הַשָּׂדֶה תֹאכְלוּ אֶת-תִּבּוּאָתָהּ" (שם, יב).³⁷
 יוֹבֵל זֶה אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בְּאֶרֶץ, וּבִתְנָאֵי שִׁיְהָא³⁸
 כָּל-שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט יוֹשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ, כְּלוֹמֵר: בְּחֵלֶק³⁹

יום שני כ"ב מנחם-אב ה'תשע"א

מצות עשה קלח.

מצות לא תעשה רכז. מצות עשה קלט.

המצוה הקל"ח — הצווי שנוצטוינו שיתחזרו
 כל-הקרקעות המכורים בשנה זו — לבעליהם,
 ויצאו מתחת ידי הקונים, בלי דמים. והוא אמרו
 יתעלה: "ובכל ארץ אחזתכם גאלה תתנו לארץ"
 (ויקרא כה, כד). ובאר לנו, שגאלה זו תהיה בשנה
 זו ואמר: "בשנת היובל הזאת תשובו איש אל-
 אחזתו" (שם, יג). וכבר עסק הפתוב בדיני מצוה
 זו ובאר איך יהיה דין המוכר עם הקונה, אם הוא
 רוצה לפדות את-אדמתו המכורה קדם שתחול
 שנת היובל. ובאר גם-כן שדין זה מיחד לקרקעות
 שהן מחוץ לחומת הערים, ושהתצרות והפתים
 הבנויים בפפרים — כיון שלא נבנו מבפנים
 לחומה, הרי דינם כדין השדות והגנות. והם פתי
 התצרים שעליהם אמר הפתוב: "על-שדה הארץ
 יחשב גאלה תהיה-לו ויביבל יצא" (שם, לא) וכבר
 נתבארו דיני מצוה זו בערכים (ערכין כט:). וגם
 היא אינה נוהגת אלא בארץ ישראל ובזמן
 שהיובל נוהג.

המצוה הרכ"ז — האזהרה שהזהרנו מלמכור
 אדמותינו בארץ כנען לצמיתות, והוא אמרו:
 "והארץ לא תמכר לצמיתת" (שם, כג). וכבר
 נתבארו דיני מצוה זו בסוף ערכין (כט, ואילך).

המצוה הקל"ט — הצווי שנוצטוינו שתהא פדית
 הקנינים המכורים מבפנים לחומת עיר, עד לסוף
 שנה אחת בלבד, ואחרי השנה יתקיימו בידי
 הקונה ולא יצאו ביובל, והוא אמרו יתעלה:
 "ואיש כי ימכר בית-מושב עיר חומה וגו'" (שם,
 כט), ומצוה זו היא דין פתי ערי חומה. וכבר
 נתבארו דיני מצוה זו במסכת ערכים (לא:). והיא
 אינה נוהגת אלא בארץ.

יום שלישי כ"ג מנחם-אב ה'תשע"א

מצות לא תעשה קסט. קע.

מצות עשה קפג.

מצות לא תעשה רכח. מצות עשה כ.

המצוה הקס"ט — האזהרה שהזהר כל-שכט לוי

מלקחת חלק בארץ ישראל (שנחלקה לשאר
 השבטים), והוא אמרו יתעלה: "לא-יהיה לכהנים
 הלויים כל-שכט לוי חלק ונחלה" (דברים יח, א).
 המצוה המשלימה מאה ושבעים — האזהרה
 שהזהר עוד כל-שכט לוי מלקחת חלק בבזה
 שבזוים בשעת כבוש ארץ ישראל. והוא אמרו
 יתעלה: "לא-יהיה לכהנים הלויים כל-שכט לוי
 חלק ונחלה". ולשון ספרי (פרשת שופטים שם):
 "חלק בבזה, ונחלה בארץ". אפשר לך להקשות
 עלי ולומר: למה מניית שני ענינים אלו שתי
 מצות, והם: האזהרה מלקחת חלק בארץ
 והאזהרה מלקחת חלק בבזה, והלא הם בלאו
 אחד והרי זה לאו שבכללות שהקדמת (כתבת
 בהקדמה — לעיל הכלל התשיעי) שהוא נמנה לאו
 אחד? דע שכבר נתחלק לאו זה ואמר: "ונחלה
 לא-יהיה-לו" (שם, ב), והרי הם שני לאוין בשני
 שמות, האחד מהם: "לא-יהיה לכהנים הלויים
 חלק ונחלה" והוא האזהרה מלקחת חלק בבזה
 הארץ (ונלמדת מהמילה "חלק" שבפסוק), והשני:
 "ונחלה לא-יהיה-לו", האזהרה מלקחת חלק
 בארץ. וכבר נכפל הלאו על שני ענינים אלו
 עצמם בכהנים, והוא אמרו יתעלה לאהרן:
 "בארצם לא תנחל וחלק לא-יהיה לך בתוכם"
 (במדבר יח, כ), וכא הפרוש (ספרי פרשת קרח שם):
 "בארצם לא תנחל" — בשעת חלוק הארץ:
 "וחלק לא-יהיה-לך בתוכם" — בבזה. ואולי
 תחשוב ששני הלאוין האלה הנוזרים בכהנים
 שתי מצות ולפיכך ראוי למנותם (בכהנים בפני-
 עצמם, ובשאר שבט לוי בפני-עצמם) — דע שפיון
 שהלאו בא באופן כללי: "כל-שכט לוי", הרי
 נכנסו הפהנים בכלל ואמנם כפלו בכהנים לחזוק
 (ליתר תוקף) וכן כל-הידומה לזה מן-הכלל והפרט
 אינו נכפל אלא לחזוק או להשלמת הדין, כיון
 שלא השג הדין בשלמות מן-הלאו האחד. ואלו
 מנינו אמרו לאהרן: "בארצם לא תנחל וחלק
 לא-יהיה לך בתוכם" נוסף על אמרו: "לא-יהיה
 לכהנים הלויים וגו", כי אז נצטרך למנות לפי
 ההקש הזה (השוואה זו) בעצמו אסור הגרושה
 והחללה והזונה על כהן גדול שלשה לאוין נוסף

40 וְאֵלֶּפִים אִמָּה חוֹצָה לָהֶם לְשָׁדוֹת וּכְרָמִים, כְּמוֹ
41 שְׁנִתְּבָאָר בְּמִסְכַּת סוּטָה (כו:), וּבָאָה הָאֲזֵהָרָה
42 לְלוּיִם מִלְּשָׁנוֹת אֶת-הַגְּבוּלוֹת הָאֵלֶּה לְכָל יַעֲשׂוּ
43 אֶת-הָעִיר מִגֶּרֶשׁ וְלֹא הַמִּגֶּרֶשׁ עִיר, וְלֹא הַשָּׂדֶה
44 מִגֶּרֶשׁ וְלֹא הַמִּגֶּרֶשׁ שָׂדֶה, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא
45 יִמְכֹּר". בָּא בַּקִּבְלָה שְׁעִנְיָנוּ: לֹא יִשְׁנֶה. וּכְבָּר
46 נִתְּבָאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוּף עֲרֻכִּין (לג:).

47 הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה עֲשָׂרִים — הַצּוּי שְׁנִצְטוּיָנוּ
48 לְבָנוֹת [לַעֲשׂוֹת] בֵּית-הַבְּחִירָה לַעֲבֹדָה שְׁבוּ תִּהְיֶה
49 הַהִקְרָבָה וְהַבְּעֵרֶת הָאֵשׁ תִּמִּיד (שְׁתוּקָה עַל הַמִּזְבֵּחַ),
50 וְאֵלֶּי תִּהְיֶה הַהִלִּיכָה וְכוּ תִּהְיֶה הַחֲגִיגָה וְהַעֲלִיָּה
51 לְרֹגֶל וְהַהֲתַקְּבָצוֹת בְּכָל-שָׁנָה, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר, וְהוּא
52 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וַיַּעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ" (שְׁמוֹת כה, ח).
53 וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (דְּבָרִים יב, י): "שֶׁלֶּשׁ מִצְוֹת נִצְטוּ
54 יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעַת כְּנִיסָתָם לְאֶרֶץ: לְמִנּוֹת לָהֶם מִלֶּךְ
55 וּלְבָנוֹת לָהֶם בֵּית הַבְּחִירָה, וּלְהַכְרִית וְיָרְעוּ שֶׁל
56 עֲמֶלֶק". הִנֵּה נִתְּבָאָר לָךְ, שְׁבָנִין בֵּית הַבְּחִירָה
57 מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה. וּכְבָּר בְּאֶרְנוּ (לַעֲלֵל כָּלל יב)
58 שֶׁהַכְּלָלוֹת הַזֹּאת (שְׁשֻׁמָּה "מִקְדָּשׁ") כּוֹלֶלֶת פְּרָטִים,
59 וְשֶׁהַמִּנּוּרָה וְהַשְׁלָחַן וְהַמִּזְבֵּחַ וְזוֹלָתָם כָּלֶם מִחֻלְקֵי
60 הַמִּקְדָּשׁ וְהַכָּל נִקְרָא "מִקְדָּשׁ", וּכְבָּר נִתְּיַחַד צּוּי
61 לְכָל-חֵלֶק וְחֵלֶק. אָכֵל אָמְרוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ "מִזְבֵּחַ
62 אֲדָמָה תַעֲשֶׂה-לִּי" (שְׁמוֹת כ, כא), שֶׁאֲפָשָׁר לְחַשֵּׁב
63 עַל פְּסוּק זֶה, שֶׁהוּא מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה מְלֻבֵּד
64 מִצְוֹת מִקְדָּשׁ — הָרִי עֲנִינּוּ כְּמוֹ שֶׁאֲבָאָר לָךְ:
65 פְּשֻׁטָּה דִּקְרָא הָרִי הוּא מְדַבֵּר בְּשַׁעַת הָתֵר הַבְּמוֹת,
66 שֶׁהִיָּה מִתֵּר לָנוּ בְּזִמָּן הַהוּא לַעֲשׂוֹת מִזְבֵּחַ אֲדָמָה
67 בְּכָל-מָקוֹם וְלַהֲקָרִיב עָלָיו; וּכְבָּר אָמְרוּ עָלֵיהֶם
68 הַשְּׁלוֹם שְׁעִנְיָן הַדְּבִיר הוּא, שֶׁהוּא צִוָּה לְבָנוֹת
69 מִזְבֵּחַ מִחֻבֵּר בְּאֶרֶץ, וְשֶׁלֹּא יִהְיֶה מִטְּלִיטל כְּמוֹ
70 שֶׁהִיָּה בַּמִּדְבָּר, וְהוּא אָמְרָם בְּמִכְלָתָא דְּרַבִּי
71 יִשְׁמַעְיָל בְּפִרוּשׁ פְּסוּק זֶה: "כִּשְׁתַּפְּנִס לְאֶרֶץ עֲשֵׂה
72 לִי מִזְבֵּחַ הַמִּחֻבֵּר בְּאֲדָמָה". בִּיּוֹן שֶׁהִדְבֵּר כֶּף —
73 הָרִי הוּא צּוּי נֹהֵג לְדוֹרוֹת וְהָרִי הוּא מִחֻלְקֵי
74 הַמִּקְדָּשׁ, רְצוּנֵי לוֹמַר: שִׁיבְנָה מִזְבֵּחַ מִן-הָאֲבָנִים
75 דְּוָקָא. וּבְמִכְלָתָא (יִתְרוֹ פִּרְשָׁה יא) אָמְרוּ בְּפִרוּשׁ
76 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאִם-מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַעֲשֶׂה-לִּי"
77 אָמְרוּ: "רַבִּי יִשְׁמַעְיָל אוֹמֵר: כָּל-אֵם" וְאִם'
78 שְׁבִתוּרָה רְשׁוּת, חוּץ מִשְׁלֶשָׁה — אֶחָד מֵהֶם:

1 עַל שְׁלֹשָׁה הִלָּאוֹיִן שְׂבָאוּ בְּכָל-כֹּהֵן בְּכָלֵל, בֵּין
2 גְּדוּל בֵּין הִדְיוּט. וְאִם יֹאמֶר הָאוֹמֵר: שֶׁכֶּף בְּאִמָּת
3 צָרִיךְ לְמִנּוֹת, נֹאמַר לוֹ: שֶׁבְּהִכְרַח יִהְיֶה כֹּהֵן גְּדוּל
4 בְּגִרוּשָׁה חִיב שְׁתִּים: אַחַת מִשּׁוּם שֶׁהוּא כֹּהֵן
5 וְהַגְּרוּשָׁה אֲסוּרָה לוֹ, וְהַשְּׁנִיָּה: מִשּׁוּם שֶׁהוּא כֹּהֵן
6 גְּדוּל וְהִיא אֲסוּרָה עָלָיו עוֹד בְּלֹאוֹ אַחֵר — וּכְבָּר
7 נִתְּבָאָר בְּגִמְרָא קְדוּשִׁין (עז). שְׂאִינוּ חִיב אֵלָּא
8 אַחַת. נִמְצָא שֶׁהִלָּאוֹ הַכְּלָלִי בְּלֻבֵּד הוּא שְׁנִמְנָה
9 וְכָל-לֹאוֹ אַחֵר שְׂיֻבּוֹא בְּאוֹתוֹ עֲנִין בְּפִרְטוֹת אִינוּ
10 אֵלָּא לְלַמֵּד אִיזָה דִּין, אוֹ לְהַשְׁלֵמַת הָעֵנִין, כְּדֹרֶךְ
11 שְׂבָאֲרָנוּ בְּמִצְוָה קס"א קס"ה מִמִּצְוֹת אֵלֶּה. וּמִן-
12 הַסּוּג הִנֵּה בְּעֲצָמוֹ (דּוּגְמָה נּוֹסֶפֶת מִסּוּג זֶה) הָאֲזֵהָרָה
13 שֶׁהִזְהִיר אֶת-הַכֹּהֲנִים שֶׁלֹּא-יִקְרְחוּ קֶרֶחַה בְּרֹאשָׁם
14 וּפָאֵת זָקָנָם לֹא יִגְלְחוּ וּבִכְשָׁרָם לֹא יִשְׁרְטוּ שְׁרֻטָּת
15 (וִיקְרָא כא, ה), וְשֶׁלֹּשָׁה לֵאֲוִין אֵלֶּה בְּעֲצָמָם כְּבָר
16 קָדְמוּ לְכָל-יִשְׂרָאֵל בְּכָלֵל וְאָמְרָ: "לֹא תִקְפוּ פֶּאֶת
17 רֹאשְׁכֶם וְלֹא תִשְׁחִית" (שֵׁם יט, כז), "וְלֹא-תִשְׁמִימוּ
18 קֶרֶחַה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֵת" (דְּבָרִים יד, א) "וְשִׁרְט
19 לְנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בְּבִשְׂרְכֶם" (וִיקְרָא יט, כח), וְנִכְפְּלוּ
20 בַּכֹּהֲנִים לְהַשְׁלֵמַת הַדִּין בְּלֻבֵּד, כְּמוֹ שְׁנִתְּבָאָר בְּסוּף
21 מִכּוֹת (כ:): כִּשְׁנִתְּבָאָרוּ דִּינֵי שְׁלֹשׁ הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה;
22 וְאֵלֶּה הָיוּ לֵאֲוִין מִיַּחֲדִים בַּכֹּהֲנִים וְלֹא הָיוּ
23 לְהַשְׁלֵמַת דִּין אֵלָּא הָיוּ מִצְוֹת נִפְרָדוֹת, כִּי אִזֹּה הִיָּה
24 הַכֹּהֵן חִיב עַל כָּל-מַעֲשֵׂה מֵהֶם שְׁתֵּי מִלְּקִיּוֹת:
25 מִשּׁוּם שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵלִי וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא כֹּהֵן — וְאִין
26 הַדְּבָר כֵּן, אֵלָּא מִלְּקוֹת אַחַת בְּלֻבֵּד כִּשְׂאָר יִשְׂרָאֵל,
27 כְּמוֹ שְׁנִתְּבָאָר בְּמִקּוֹמוֹ. וְהֵבֵן כָּלֵל זֶה וְדַעְהוּ.

28 הַמִּצְוָה הַקַּפ"ג — הַצּוּי שְׁנִצְטוּיָנוּ לְתֵן עָרִים
29 לְלוּיִם לְדוֹר כֹּהֵן, בִּיּוֹן שְׂאִין לָהֶם חֵלֶק בְּאֶרֶץ,
30 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְנָתַנּוּ לְלוּיִם וְגו' עָרִים
31 לְשִׁבְתָּ" (בַּמִּדְבָּר לה, ב). וְגַם עָרִים אֵלֶּה, כְּלוּמַר:
32 עָרֵי הַלְוִיִּם, הֵן עָרֵי מִקְלָט (שֶׁהַהוֹרֵג נִפְשׁ בְּשִׁגְגָה
33 מוּגֵן שֵׁם מִפְּנֵי נִקְמַתוֹ שֶׁל גּוֹאֵל הַדָּם) וְקוֹלָטוֹת
34 בְּתַנְאִים הַמִּיַּחֲדִים לָהֶן, כְּמוֹ שְׁנִתְּבָאָר בְּמִכּוֹת (ו:).
35 הַמִּצְוָה הַרַכ"ח — הָאֲזֵהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּמַכּוֹר
36 מִגֶּרֶשִׁי הַלְוִיִּם וְהוּא אָמְרוּ: "וּשְׂדֵה מִגֶּרֶשׁ עָרֵיהֶם
37 לֹא יִמְכֹּר" (וִיקְרָא כה, לד). וְאִתָּה יוֹדֵעַ לִשׁוֹן
38 הַתּוֹרָה (בַּמִּדְבָּר לה, ב-ה) שְׁנוֹתָנִים לְלוּיִם עָרִים
39 וּמִגֶּרֶשׁ וּשְׂדֵה מִגֶּרֶשׁ, כְּלוּמַר: אֵלֶּךְ אִמָּה מִגֶּרֶשׁ

1 ואם-מזבח אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה-לִּי. אָמְרוּ: "וְאִם מִזְבֵּחַ
2 אֲבָנִים" — חֹכֶה. אֵתָּה אוֹמֵר חֹכֶה, אוֹ אֵינוֹ
3 אֵלָּא רְשׁוּת? תִּלְמֹד לֹמֵר: "אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה
4 אֶת-מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים כז, ו), וּכְכֹר נִתְבָּאֲרוּ
5 דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּכָלֶלם, כְּלוֹמֵר בְּנִין הַמִּקְדָּשׁ וְתִבְאֲרוּ
6 וְחִלּוּקוֹ (חִלּוּקוֹת הַחֹצֵר, הַקֹּדֶשׁ וְקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים וְכו').
7 וּבְנִין הַמִּזְבֵּחַ וּמִשְׁפָּטָיו, בְּמִסְכָּתָא שְׁחִבְרָה לְשֵׁם
8 כֶּף, הִיא מִסְכָּת מִדּוֹת. וְכֵן נִתְבָּאֲרָא תֵּאֵר הַמִּנּוּחָה
9 וְהַשְׁלָחַן וּמִזְבֵּחַ הַזֶּהָב וּמִקּוֹם הַנִּחְתָּם בְּהִיכַל
10 בְּגִמְרָא מְנַחֵת (כח, צו ואילך) וְיוֹמָא (לג).

יום רביעי כ"ד מנחם-אב ה'תשע"א

מצות לא תעשה עט. פ.

13 הַמִּצְוָה הַע"ט — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּבָנוֹת
14 מִזְבֵּחַ מֵאֲבָנִים שֶׁנִּגַּע בָּהֶן בְּרוֹזַל, וְהוּא אָמְרוּ
15 יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִבְנֶה אֶתְהֵן גִּזִּית כִּי חִרְבָּךְ הַנִּפְתָּ
16 עָלֶיךָ וְתַחלֶּלְהָ" (שמות כ, כב), וְאִם בָּנָה מִהֵן
17 מִזְבֵּחַ — הָרִי הוּא פָּסוּל וְאֵין מְקַרְבִּים עָלָיו.
18 וּכְכֹר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפִרְק' ג' מִמִּדּוֹת
19 (משנה ד).

20 הַמִּצְוָה הַמְשַׁלֵּמָה שְׁמָנִים — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ
21 מִלְּעֲלוֹת לְמִזְבֵּחַ בְּמַעֲלוֹת, כְּדִי שְׁלֹא יִפְסַע פְּסִיעוֹת
22 גָּסוֹת בְּשַׁעַת עֲלִיתוֹ, אֵלָּא יֵלֶךְ עֶקֶב בְּצַד גָּדֹל,
23 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תַעֲלֶה בְּמַעֲלַת עַל-
24 מִזְבְּחִי וְגו'" (שם, כג). וְלִשׁוֹן הַמִּכְלֵתָא (סוף פרשת
25 יתרו): "מִה-תִּלְמֹד לֹמֵר: "אֲשֶׁר לֹא-תִגָּלֶה
26 עֲרוֹתְךָ עָלָיו"? שֶׁשְׁעוֹלָה לְמִזְבֵּחַ לֹא יִהְיֶה פּוֹסֵעַ
27 פְּסִיעָה גָּסָה, אֵלָּא מִהֵלֶךְ עֶקֶב בְּצַד גָּדֹל". וּכְכֹר
28 נִתְבָּאֲרָה צוֹרֵת הַכֶּכֶשׁ וְאִיךָ בְּנִינּוּ בְּפִרְק' ג' מִמִּדּוֹת
29 (משנה א). וְכָל-הַפּוֹסֵעַ פְּסִיעָה גָּסָה עַל הַמִּזְבֵּחַ עַד
30 שֶׁתִּגָּלֶה עֲרוֹתוֹ עָלָיו — לוֹקָה.

יום חמישי כ"ה מנחם-אב ה'תשע"א

מצות עשה כא.

33 הַמִּצְוָה הַכ"א — הַצּוּוֹי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לִירָאָה מִן
34 הַמִּקְדָּשׁ הַזֶּה מְאֹד מְאֹד, עַד שֶׁנִּקְבַּע לוֹ בְּלִבְנוֹ
35 מִקּוֹם הִירָאָה וְהַפְחַד — וְזוֹ הִיא מוֹרָאָת מִקְדָּשׁ,
36 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ" (ויקרא יט,
37 ל). וְהִגְדִּירַת יִרְאָה זוֹ כְּמוֹ שֶׁהִזְכִּירוּ בְּסִפְרָא

38 (קדושים): "אִיזָה הוּא מוֹרָא? לֹא יִכְנָס לְהֵר הַבַּיִת
39 בְּמִקְלּוֹ וּבְמִנְעָלוֹ וּבְאַפְנִדָתוֹ (בגד שלובש אדם על
40 גופו כדי שיספוג הזיעה, ואין דרך ללבושו בלי
41 מלבוש עליו) וּבְאַבְקָ שֶׁעַל רִגְלָיו וְלֹא יַעֲשֶׂנוּ
42 קִפְנִדְרִיא (מעבר, לקצר הדרך), וְרִקִּיקָה מְקַל-
43 וְחֹמֶר" (— ודאי שאסור). וּכְכֹר נִתְבָּאֲרָא בְּכַמָּה
44 מְקוֹמוֹת בְּתִלְמוּד, שֶׁאֲסוּר בְּהַחֲלִיט לְשַׁבֵּת בְּעִזְרָה
45 אֵלָּא לְמַלְכֵי בֵּית דִּין בְּלִבָּד; וְכָל-זֶה לְפִי שֶׁאָמַר
46 יִתְעַלֶּה: "וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ" וְזוֹ חֹכְמָה לְעוֹלָם, אֲפִלּוּ
47 בְּזִמָּן הַזֶּה שֶׁהוּא חֹרֵב בְּעוֹנוֹתֵינוּ שָׂרְבוּ. וְלִשׁוֹן
48 סִפְרָא (שם): "אֵין לִי אֵלָּא בְּזִמָּן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ
49 קַיָּם, בְּזִמָּן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מְנִין? תִּלְמוּד
50 לֹמֵר: אֶת-שְׁבִתֹתֵי תִשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ —
51 מִה-שְׁמִירַת שְׁבִת לְעוֹלָם, אֵךְ מוֹרָא מִקְדָּשׁ
52 לְעוֹלָם". וְשֵׁם אָמְרוּ עוֹד: "לֹא מִן-הַמִּקְדָּשׁ אֵתָּה
53 יִרָא, אֵלָּא מִמִּי שֶׁפָּקֵד עַל הַמִּקְדָּשׁ".

יום שישי כ"ו מנחם-אב ה'תשע"א

מצות עשה כב. מצות לא תעשה סז.

מצות עשה לה.

מצות לא תעשה פג. פד.

58 הַמִּצְוָה הַכ"ב — הַצּוּוֹי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְשַׁמֵּר אֶת-
59 הַמִּקְדָּשׁ לְלֶכֶת סְבִיבוּ תְּמִיד בְּכָל-לַיְלָה בְּמִשְׁפָּחָה
60 כָּל-הַלַּיְלָה כְּדִי לְכַבְּדוֹ, וּלְרוֹמְמוֹ וּלְגַדְּלוֹ, וְהוּא
61 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה לְאַהֲרֹן: "וְאֵתָּה וּבְנֶיךָ אֶתְּךָ לִפְנֵי
62 אֱהִל הָעֵדוּת" (במדבר יח, ב), כְּלוֹמֵר: אֶתְּם תִּהְיוּ
63 לִפְנֵי תְּמִיד. וּכְכֹר נִכְפַּל צּוּוִי זֶה בְּלִשׁוֹן אַחֵר,
64 וְהוּא אָמְרוּ: "וְשִׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמֶרֶת אֱהִל מוֹעֵד"
65 (שם, ד). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת קרח שם): "אֵתָּה
66 וּבְנֶיךָ אֶתְּךָ לִפְנֵי אֱהִל הָעֵדוּת — הַכֹּהֲנִים מִבְּפָנִים
67 וְהַלְוִיִּם מִבְּחוּץ", כְּלוֹמֵר: לְשִׁמְרָה וְלִהְיוֹתָה
68 סְבִיבוּ. וּבְמִכְלֵתָא אָמְרוּ כְּלִשׁוֹן הַזֶּה: "וְשִׁמְרוּ
69 אֶת-מִשְׁמֶרֶת אֱהִל מוֹעֵד — אֵין לִי אֵלָּא בְּעִשָּׂה,
70 מְנִין בְּלֹא-תַעֲשֶׂה? תִּלְמוּד לֹמֵר: וְשִׁמְרָתְם אֵת
71 מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ" (שם, ה) הִנֵּה נִתְבָּרַר לָךְ
72 שֶׁשְׁמִירָתוֹ — מִצְוֹת עֲשֵׂה. וְשֵׁם אָמְרוּ: "גְּדִלָה
73 לְמִקְדָּשׁ שֵׁשׁ עָלֶיךָ שׁוֹמְרִים. לֹא דוֹמָה פְּלִטוּרִין
74 (היכל המלך) שֵׁשׁ עָלֶיךָ שׁוֹמְרִין לְפִלְטוּרִין שֶׁאֵין
75 עָלֶיךָ שׁוֹמְרִין". וְיָדוּעַ שֶׁפְּלִטוּרִין — שֵׁם הַהִיכָל

על-זר ונכרת" (שם); ואם הוא שוגג — חַיִּב
חטאת קבועה. וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו
בְּרִיש כְּרִתוֹת (ה).

יום שבת קודש כ"ז מנחם-אב ה'תשע"א

מצות לא תעשה פה. פב.
מצות עשה לד. מצות לא תעשה פו.

המצוה הפ"ה — האזהרה שהזהרנו מלעשות
מְגֵמֵר (בשמים של עשן) בַּמִּתְכַנֵּת (כדוגמת)
הקטרת, כלומר: שִׁיְהִי אוֹתָן סִמְמָנִי תַעֲרֹכְתוּ
וּבִיחַס אוֹתָן הַמִּדּוֹת וְיִתְפּוֹן לְהַתְגַּמֵּר (להתבשם)
בו, והוא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "ובמיתכנתה לא תעשו
לכם" (שמות ל, לז) וּבֵאֵר לָנוּ, שֶׁהַעֹבֵר וְעוֹשֶׂה
כְּמוֹהָ וְכוּנָתוֹ לְהַרִיחַ תַּמְרוֹתָהּ — חַיִּב כְּרִת, אָמַר:
"אִישׁ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה כְּמוֹהָ לְהַרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת
מֵעַמִּי" (שם, לח) אִם הוּא מְזִיד; וְאִם הוּא שׁוֹגֵג
— מְקַרִּיב חֲטָאת קְבֻעָה. וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ גַם דִּינֵי
מִצְוָה זוּ בְּרִיש כְּרִתוֹת (ה).

המצוה הפ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהקריב
שום קרבן בַּמִּזְבֵּחַ הַזֶּהָב שִׁפְהֵיכֶל, והוא אָמְרוּ
יִתְעַלֶּה: "לא תעלו עלי קטרת זרה ועלה ומנחה
וְנִסָּךְ לֹא תִסְכּוּ עָלָיו" (שם ט) וְכָל-הַמְקַרִּיב בּוֹ אוֹ
הַזֹּרֵק עָלָיו זֹלַת מֶה שִׁמְיוּחַד לוֹ — לֹקֵה.

המצוה הל"ד — שִׁנְצֻטֵּינוּ שִׁישָׁאוּ הַפְּהִיגִים
אֶת-הָאֲרוֹן עַל כַּתְּפֵיהֶם כְּשֶׁנֶּרְצָה לְהַעֲבִירוֹ מִמָּקוֹם
לְמָקוֹם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי-עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ
עֲלֵהֶם בַּכֶּתֶף יִשָּׂאוּ" (במדבר ז, ט). וְאַף-עַל-פִּי
שִׁנְצוּיָהּ זֶה נֶאֱמַר אֲזַי לְלוֹיִם, לֹא הָיָה זֶה אֲלֵא מִחֲמַת
מַעוֹט מִסְפֵּר הַפְּהִיגִים בְּאוֹתוֹ הַזֶּמֶן, כִּי אֶהְרֵן הוּא
הַמִּתְחִיל (הכהונה החלה בו בלבד, ולכן היו הכהנים
מַעֲט בְּרִאשִׁיתָם); אֲבָל לְדוֹרוֹת הָרִי הַמִּצְוָה חוֹבָה
עַל הַפְּהִיגִים, וְהֵם הַנוֹשְׂאִים אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר
בְּסֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ (ג, ו) וּבְסֵפֶר שְׁמוּאֵל (שמואל-ב טו,
כט). וְכֹאשֶׁר צִוָּה דָּוִד לְהַעֲבִיר אֶת-הָאֲרוֹן בַּפַּעַם
הַשְּׁנִיָּה אָמַר בְּדִבְרֵי הַיָּמִים (דברי הימים-א טו, טו):
"וַיִּשָּׂאוּ בְנֵי-הַלְוִיִּם (והכוונה לכהנים) אֶת אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה כְּדָבָר ה' בְּכַתְּפָם
בַּמַּטּוֹת עָלֵיהֶם" (הרי שגם לדורות צריך לשאת
בצורה זו). וְכֵן כְּאֲשֶׁר הִזְכִּיר בְּדִבְרֵי הַיָּמִים (שם כד,

רצונו לומר: שִׁמְגִדְלַת הַהֵיכָל וְרוֹמְמוֹתוֹ, שִׁיְהִי
שׁוֹמְרִים קְבֻעִים עָלָיו. וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ כָּל-דִּינֵי
מִצְוָה זוּ בְּפָרָק א' מִמִּסְכַּת תְּמִיד וּבְמִסְכַּת מִדּוֹת.

המצוה הס"ז — האזהרה שהזהרנו מלהשפית
שְׁמִירַת-הַמִּקְדָּשׁ וְלִסְבּ בּוֹ תְּמִיד כָּל-לֵילָה, וְהוּא
אָמְרוּ: "וּשְׁמִרְתֶּם אֶת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ" (שם) וְכָבֵד
בְּאֲרָנוּ בְּמִצְוָה כ"ב מִמִּצְוֹת עֲשֶׂה, שִׁשְׁמִירַת
הַמִּקְדָּשׁ וְהַסְבּוּב בּוֹ מִצְוֹת עֲשֶׂה; וְכָף נִבְאָר כָּאן,
שֶׁבְּטוֹל דָּבָר זֶה — מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, וּלְשׁוֹן
הַמְּכַלְתָּא: "וּשְׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד" (שם,
ד), אֵין לִי אֲלֵא בַעֲשֶׂה, וּמִנֵּין בְּלֹא-תַעֲשֶׂה? —
תִּלְמוּד לומר: "וּשְׁמִרְתֶּם אֶת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ" (שם,
ה), וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּרִיש תְּמִיד וּמִדּוֹת.

המצוה הל"ה — הַצּוּי שִׁנְצֻטֵּינוּ שִׁיְהִי לָנוּ שָׁמֶן
עָשׂוּי כְּפִי הַתַּאֲוָר הַמִּיּוֹחַד (שמות ל, כב-כה) מוֹכֵן
לְמִשַּׁח בּוֹ כָּל-כֹּהֵן גָּדוֹל שִׁיתְּמַנֶּה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר:
"וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחֵיו אֲשֶׁר-יוֹצֵק עַל-רֹאשׁוֹ שָׁמֶן
הַמִּשְׁחָה" (ויקרא כא, י), וְכֵן מוֹשְׁחִים בּוֹ מְקַצֵּת
הַמְּלָכִים (כלומר, רק מלכי בית דוד), כְּמוֹ שִׁיתְּבָאֵר
בְּהִלְכוֹת מִצְוָה זוּ. וְכָבֵד נִמְשַׁח בּוֹ הַמִּשְׁכָּן וְכָל-
כֹּלֵי; אֲבָל אֵין מוֹשְׁחִים בּוֹ אֶת-הַכֹּהֲלִים לְדוֹרוֹת, לְפִי
שֶׁבְּפִירוֹשׁ אָמְרוּ בְּסֵפֶרִי (במדבר ז, א), שֶׁבְּמִשְׁחָתָם
שָׁל אֱלֹהֵי — כְּלוֹמֵר כָּלִי הַמִּשְׁכָּן — הַקֹּדֶשׁ כָּל-
הַכֹּהֲלִים לְעֵתִיד לְבֹא, אָמַר יִתְעַלֶּה: "שָׁמֶן מִשְׁחַת-
קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְרִיתִיכֶם" (שמות ל, לא). וְכָבֵד
נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּרִיש כְּרִתוֹת (ה).

המצוה הפ"ג — האזהרה שהזהרנו מלעשות
שָׁמֶן כְּשָׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
"וּבְמִתְכַנְתּוֹ לֹא תַעֲשֶׂה כְּמֹהוּ" (שם, לב) וְהַעֹבֵר
עַל לָאוֹ זֶה, אִם הוּא מְזִיד — חַיִּב כְּרִת, כְּמוֹ שֶׁבֵּא
בְּכַתּוּב: "אִישׁ אֲשֶׁר-יִרְקַח כְּמֹהוּ וְכוּ'" (שם, לג).
וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — חַיִּב חֲטָאת קְבֻעָה. וְכָבֵד
נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפָרָק א' מִכְּרִתוֹת (ה).

המצוה הפ"ד — האזהרה שהזהרנו מלמשח
בְּשָׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה זֹלַת כֹּהֲנִים גָּדוֹלִים
וּמְלָכִים בְּלִבָּד, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "עַל-בֶּשֶׂר
אָדָם לֹא יִסָּךְ" (שם, לב). וְכָרוּר, שֶׁהַנִּמְשָׁח בּוֹ
בְּמִזִּיד — חַיִּב כְּרִת, אָמַר: "וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ

1 (ט) חֲלַקְתָּ הַכֹּהֲנִים לְעֶשְׂרִים וָאַרְבַּע מִשְׁמֹרוֹת
2 וְאָמַר אַחֲרֵיהֶם: "אֵלֶּה פְּקֻדֹתֵיכֶם לַעֲבֹדָתְכֶם לְבֹא
3 לְבֵית־ה' כְּמִשְׁפָּטָם בְּיַד אֹהֲרָן אֲבִיהֶם כְּאֲשֶׁר צִוָּהוּ
4 ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל", פָּרְשׁוּ חֻכָּמִים, שֶׁהוּא רוֹמֵז עַל
5 שְׁעִבּוּדֵי הַכֹּהֲנִים הַיָּא נְשִׂאת הָאָרוֹן עַל הַפֶּתַח,
6 וְזֶהוּ שְׁצֻה ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וּלְשׁוֹן סִפְרִי (במדבר
7 ז, ט): "כְּמִשְׁפָּטָם וְגו'" כְּאֲשֶׁר צִוָּהוּ ה' אֱלֹהֵי
8 יִשְׂרָאֵל — הִכֵּן צִוָּהוּ? וְלִכְנֵי קֶהֱת לֹא נָתַן וְגו'
9 בַּפֶּתַח יִשְׁאוּ". הִנֵּה נִתְבָּרַר שְׁזֶה מְכַלל הַמִּצְוָה.

10 הַמִּצְוָה הַפ"ו — הָאֲזָהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהוֹצִיא
11 בְּיַד הָאָרוֹן (מוטות שבהם היו נושאים אותו) מִתּוֹךְ
12 הַטִּבְעָת, וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה: "בְּטִבְעַת הָאָרוֹן יִהְיוּ
13 הַכֹּהֲנִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ" (שמות כה, טו) וְהַעֲוֹכֵר עַל
14 לֹא זֶה — לֹזְקָה. וּבִסּוֹף מִפּוֹת (כב.) אָמַר, כְּאֲשֶׁר
15 הִזְכִּירוּ מַחֲבֵי מִלְּקוֹת: "וְהָא אִיכָא הַמַּסִּיר בְּיַד
16 הָאָרוֹן?" כְּלוֹמַר: שְׁגָם הוּא לֹזְקָה. וְאֲזָהְרִיתִּיהּ
17 מִהֲכָא, מ"לֹא יִסְרוּ". הִנֵּה נִתְבָּרַר לָךְ שֶׁהִיא מִצְוָה
18 לֹא־תַעֲשֶׂה וְלֹקִין עָלֶיהָ.

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' א

1 מקשה הגמרא: אִינן לֹא קְרוּם סִלְקָא דַּעְתָּךְ. מתרצת הגמרא: אֵלֶּה
2 הוֹאִיל וְקְרוּמוֹ רָךְ.
3 מספרת הגמרא: הָיִיתָ תְּרַנְּגוּלְתָּא שְׁנִשְׁכַּח אוֹתָהּ בְּרֹאשָׁה,
4 דְּהוּא בִי – שְׁהִיתָה בְּבִיתוֹ שֶׁל רַב חֲנָנִי. שְׁדִּירָה – שֶׁלַח אוֹתָהּ רַב חֲנָנִי
5 לְקַמְיָה דְּרַב מִתְנָא, וּמִצָּא רַב מִתְנָא כִּי הִתְרַנְּגוּלַת נִשְׁכַּר הָעֵצִים וְלֹא
6 נִיבָק קְרוּם שֶׁל מוֹחַ הוּא, וְאִכְשָׁרָה. אָמַר לִיה רַב חֲנָנִי לְרַב מִתְנָא,
7 כִּי־צַד הַכִּשְׁרָת, וְהִתְנִי לִי, מִרְפֹּת שְׁמֵנוּ חֻכָּמִים בְּכֹהֲמָה כְּנִגְדָן
8 בְּעוֹף הַשָּׁמַיִם גַּם טְרִיפָה, יִתֵּן עָלֵינוּ עוֹף, שֶׁאִם נִשְׁכַּר הָעֵצִים שֶׁל
9 הַגּוֹלְגוֹלַת אֵף עַל פִּי שֶׁלֹא נִיבָק קְרוּם שֶׁל מוֹחַ, בְּעוֹף הוּא טְרִיפָה
10 אֵף שְׁבַחָהּ אֵינָה טְרִיפָה עַד שֶׁנִּבָּק הַקְרוּם. וְאִם כֵּן כִּי־צַד הַכִּשְׁרָת
11 מִשּׁוּם שֶׁלֹא נִיבָק הַקְרוּם, הִיא לֹךְ לְהִטְרִיף מִחַמַּת שְׁנִיבָק הָעֵצִים. אָמַר

12 לִיה רַב מִתְנָא לְרַב חֲנָנִי, הָתֵם, בְּבִרְיִיתָא, מְדוּבָר בְּעוֹף שֶׁל מִים,
13 הוֹאִיל וְאִין לֹא קְרוּם. מקשה הגמרא: אִינן לֹא קְרוּם סִלְקָא דַּעְתָּךְ.
14 מתרצת הגמרא: אֵלֶּה אִימָא (אמור) הוֹאִיל וְקְרוּמוֹ רָךְ.
15 הַגְמָרָא מְבִיאָה אוֹפְנִים נוֹסְפִים לְבִדּוֹק אִם נִיבָק הַקְרוּם שֶׁל הַמוֹחַ: רַב
16 שְׁיוּבִי בְּרִיק בְּשִׁימָשָׁא – הִיא מִסְתַּכֵּל בְּקְרוּם שֶׁל הַמוֹחַ נִגְדַּת הַשֶּׁמֶשׁ
17 אִם יִרְאֶה נִבָּק, לִפִּי שֶׁהוּא מְסִיעַ לְבִדּוֹקָה. רַב יִימָר בְּרִיק בְּמִיָּא –
18 הִיא מוֹצִיָּא כָּל הַמוֹחַ מִן הַקְרוּם דֶּרֶךְ הַפֶּתַח שֶׁהַמוֹחַ מְחוּבָּר בּוֹ לְחוּט
19 הַשְּׁדִירָה, וּמִמָּלֵא אֶת הַקְרוּם מִים, וְאִם הַמִּים יוֹצֵאִים דֶּרֶךְ הַמִּכְבָּה, הִרִי
20 זֶה רֹאשִׁיה שְׁנִיבָק הַקְרוּם, וְאִם אֵינָם יוֹצֵאִים, וְדֹאֵי שֶׁהַקְרוּם נִשְׁאָר
21 שֶׁלֵּם. רַב אֲחָא בְּרִי יַעֲקֹב בְּרִיק

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' ב

1 וְאֵף הַמַּעֲשִׂים יוֹשְׁבִים עַל הַבְּסִיסִים שֶׁלָּהֶם, וְאֵף שִׁינְאוּ מִהֲכַרְס הֵם
2 עֲדִין מוֹנִחִים זֶה עַל זֶה עַל בְּסִיסֵיהֶם, וְאִם הֵם יִחוּזוּ כְּמוֹ שֶׁהֵם, יִכּוֹל
3 לְהִבְרִיא. אֵךְ אִם הָאֵדָם הֵפֵךְ אוֹתָם כְּשֶׁהַחֲזִירִים לְתוֹךְ הַכֶּרֶס, הוּא
4 טְרִיפָה, וְאִין לֹא תִקְנָה גַם אִם יִחוּזוּ לְכַמוֹ שֶׁהִיוּ, שְׁמֵאֲחֵר וְנִיתְקוּ
5 מִהֲבִסִּים, שׁוּב אִי אִפְשָׁר לִישֵׁב אוֹתָם חוּדְרָה.
6 הַגְמָרָא מְבִיאָה דְּרִשָּׁה נּוֹסֶפֶת בַּפְּסוֹק זֶה: תְּנִיָּא, הִיָּה רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר,
7 נֹאמַר בַּפְּסוֹק (שם) "הוּא עֲשֹׂךְ וְיִכְנֹנֵךְ", מִלְּמַד שֶׁכִּנְסַת יִשְׂרָאֵל הִיא
8 כְּרִבָּא דְּבִבּוּלָה בִּיה – כִּרְךְ שֶׁהִכָּל נִמְצָא בּוֹ. כְּלוֹמַר, לְרַבִּי מֵאִיר בַּפְּסוֹק
9 עוֹסֵק בְּכִנְסַת יִשְׂרָאֵל, וּפִירוּשׁוֹ שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא תִּיקֵן בֵּה אֶת כָּל
10 הַבְּסִיסִים הַנִּצְרָכִים לְאוֹמָהּ, כְּדוּגְמַת כִּרְךְ גְּדוֹל שֶׁכֵּל הַדְּבָרִים
11 הַנִּצְרָכִים מִצְּוִיִּים בְּתוֹכּוֹ, וְכֵן גַּם כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ כְּחֵנּוּי, מִמֶּנּוּ
12 נְבִיאִיו, מִמֶּנּוּ שְׂרָיָו, מִמֶּנּוּ מַלְאָכָיו, וְאִין צָרִיךְ לְהִבְיֵא בְּסִיסִים אֵלּוּ

13 מֵאוֹמָה אַחֲרָת, שְׁנֵאמַר (זכריה י ד) "מִמֶּנּוּ פָּנָה מִמֶּנּוּ יִתֵּד וְגו'", מִמֶּנּוּ
14 קִשְׁתִּי מִלְּחָמָה, מִמֶּנּוּ יֵצֵא כָּל נֹגֶשׁ יִחְדָּד. הַנְּבִיא זְכַרְיָה מִתְנַבֵּא עַל בֵּית
15 יְהוּדָה כִּי לְעֵתִיד לְבֹא יֵצֵאוּ מִמֶּנּוּ מַלְכֵיהֶם וְשָׂרֵיהֶם וְלִחוּמֵי מִלְּחָמָתּוֹ,
16 וְכָל הַנּוֹגֶשִׁים עַל אוֹמוֹת אַחֲרוֹת יִהְיוּ מִבֵּית יְהוּדָה.
17 מִסְפַּרְתָּ הַגְמָרָא: הָהוּא דְּמִיָּא דְּחֻזִּיהּ לְהָהוּא נִבְרָא דְּנִפְל מֵאִירָא
18 לְאַרְעָא – מַעֲשֶׂה בְּרוֹמָאֵי אֶחָד שָׂרָא אֲדָם שֶׁנִּפְל מִהַגַּל לְאַרְץ,
19 פְּקַעִיָּה בְּרִסִּיה וְנִפְּוֹק מִעֵינֵיהָ – פִּקַּע הַכֶּרֶס שֶׁלּוֹ, וְיֵצֵאוּ הַמַּעֲשִׂים
20 מִהֲכַרְס. רַצָּה הַרומָא לְרַפְּאוֹת לְאוֹתוֹ אֲדָם, וְיָדַע שֶׁאִם הַמַּעֲשִׂים
21 יִתְהַפְּכוּ יָמוֹת הָאֲדָם הָהוּא, אֵךְ אִם הֵם יִחוּזוּ כְּמוֹ שֶׁהֵם לְתוֹךְ הַכֶּרֶס,
22 יִבְרִיא. מַה עֲשֵׂה, אֲתִיָּה לְבִרְיָה – הִבִּיא הַרומָא אֶת בְּנוֹ שֶׁל זֶה
23 שֶׁנִּפְל, וְשִׁחְמִיָּה קָמִיָּה

המשך ביאור למס' חולין ליום שני עמ' ב

1 לֹא חִידוֹק שֶׁל קְרִיָּה – חֲתִיתָה דְּלַעַת יִבְשָׁה, וְהִדְקוּ אוֹתָהּ לְמַכָּה,
2 וְהָיָה. וּמִכָּךְ הוֹכִיחַ רַבִּי יוֹסִי שֶׁמִּשְׁמָאָה בִּאֵהֶל, שֶׁהִרִי שִׁיעוֹר הַחֲסֵרוֹן
3 בְּגוֹלְגוֹלַת שֶׁלֹא תִטְמָא בִּאֵהֶל הוּא כְּשִׁיעוֹר שֶׁאִם נִחְסַר כְּמוֹתוֹ מִהֲחִי
4 עוֹשָׂה אוֹתוֹ טְרִיפָה וְעֵתִיד לְמוֹת, וְרִאֲיוֹ שֶׁאוֹתוֹ אֲדָם נִשְׁאָר חֵי אֵף
5 שֶׁנִּשְׁטַל מִמֶּנּוּ מִלֵּא מִקְדָּה. אָמַר לֹא רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר לְרַבִּי יוֹסִי,
6 וְכִי מִשָּׁם רָאִיתָ, הֲלֹא מַעֲשֵׂה זֶה בְּיָמוֹת תְּחִמָּה הָיָה, וְכִינֵן שְׁעָבְרוּ
7 עָלָיו יָמוֹת הָעָצָה מִיָּד מָת. וְכִינֵן שֶׁהִשְׁעוֹר שֶׁבְּטוֹמָאֵת אֵהֶל נִוְהָה גַם
8 בְּטִרְפָּה, אִם כֵּן לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אִין רֹאשִׁיה שֶׁאִינוֹ טְרִיפָה אֵלֶּא

9 אִם עָבְרוּ עָלָיו יָמוֹת הַצִּינָה, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ מִכָּה שֶׁמִּצְנַנְתָּ וּבִימּוֹת הַצִּינָה
10 יָמוֹת, וְלִדְעוֹתוֹ יֵשׁ גַּם מִכָּה שֶׁמִּחְמָמַת וּבִימּוֹת הַחֲמָה יָמוֹת, וְרַק לְאַחֲרֵי
11 י"ב חוֹדֶשׁ בִּידוּעַ שֶׁאִינוֹ טְרִיפָה. וְנִמְצָא שֶׁרַב הוֹנָא שֶׁאִמְרָה י"ב חוֹדֶשׁ,
12 הוּא כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר.
13 הַגְמָרָא מְבִיאָה לְהַלְכָה: אָמַר רַב אֲחָא בְּרִי יַעֲקֹב, הִלְכָה שְׁמִרְפָּה
14 יוֹלָדָת וּמִשְׁבָּחָת.
15 הַגְמָרָא דִּנְהָ בְּבִיצֵי טְרִיפָה: אָמַר אֲמִימָר, הִנֵּי בִיעֵי דְּטְרָפָה – בִּיצִים
16 הִלְלוּ שְׁנוּלְדוּ מִעוֹף טְרִיפָה,

שמואל-ב ט א-יג

ז א וַיֹּאמֶר דָּוִד הֲכִי יִשְׁעוֹד אֲשֶׁר נֹתַר לְבֵית שְׁאוּל וְאֶעֱשֶׂה עִמּוֹ חֶסֶד בְּעֶבֶר יְהוֹנָתָן: ב וּלְבֵית שְׁאוּל עָבַד וְשָׁמוּ צִיבָא וַיִּקְרְאוּלוֹ אֶל־דָּוִד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֵלָיו הֲאֵתָה צִיבָא וַיֹּאמֶר עֲבָדְךָ: ג וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הֲאֵפֶס עוֹד אִישׁ לְבֵית שְׁאוּל וְאֶעֱשֶׂה עִמּוֹ חֶסֶד אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר צִיבָא אֶל־הַמֶּלֶךְ עוֹד בֶּן יְהוֹנָתָן נָכָה רְגָלִים: ד וַיֹּאמֶר־לוֹ הַמֶּלֶךְ אֵיפָה הוּא וַיֹּאמֶר צִיבָא אֶל־הַמֶּלֶךְ הִנֵּה־הוּא בֵּית מְכִיר בֶּן־עַמְיָאֵל בֶּלֹּז דָּבָר: ה וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיִּקְחֵהוּ מִבֵּית מְכִיר בֶּן־עַמְיָאֵל מִלּוֹ דָּבָר: ו וַיָּבֵא מִפִּיכֶשֶׁת בֶּן־יְהוֹנָתָן בֶּן־שְׁאוּל אֶל־דָּוִד וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו וַיִּשְׁתַּחֲו וַיֹּאמֶר דָּוִד מִפִּיכֶשֶׁת וַיֹּאמֶר הִנֵּה עֲבָדְךָ: ז וַיֹּאמֶר לוֹ דָּוִד אֶל־תִּירָא כִּי עָשָׂה אֶעֱשֶׂה עִמָּךְ חֶסֶד בְּעֶבֶר יְהוֹנָתָן אֲבִיךָ וְהִשְׁבַּתִּי לָךְ אֶת־כָּל־שָׂדֶה שְׁאוּל אֲבִיךָ וְאֵתָה תֹאכַל לֶחֶם עַל־שְׁלַחְנֵי תַמִּיד: ח וַיִּשְׁתַּחֲו וַיֹּאמֶר מָה עֲבָדְךָ כִּי פָנִית אֶל־הַפֶּלֶב הַמֵּת אֲשֶׁר כְּמוֹנִי: ט וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ אֶל־צִיבָא נָעַר שְׁאוּל וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּל אֲשֶׁר הָיָה לְשְׁאוּל וּלְכָל־בֵּיתוֹ נָתַתִּי לְבֶן־אֲדֹנָיִךְ: י וְעַבְדְּךָ לוֹ אֶת־הָאֲדָמָה אֵתָהּ וּבְנֶיךָ וְעַבְדֶּיךָ וְהִבֵּאתָ וְהָיָה לְבֶן־אֲדֹנָיִךְ לֶחֶם וְאָכְלוּ וּמִפִּיכֶשֶׁת בֶּן־אֲדֹנָיִךְ יֹאכֵל תַּמִּיד לֶחֶם עַל־שְׁלַחְנֵי וּלְצִיבָא חֲמִשָּׁה עָשָׂר בָּנִים וְעֶשְׂרִים עַבְדִּים: יא וַיֹּאמֶר צִיבָא אֶל־הַמֶּלֶךְ כָּל־אֲשֶׁר יֵצֹא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֶת־עַבְדּוֹ בֶּן יַעֲשֶׂה עֲבָדְךָ וּמִפִּיכֶשֶׁת אֲכַל עַל־שְׁלַחְנֵי כְּאֶחָד מִבְּנֵי הַמֶּלֶךְ: יב וּלְמִפִּיכֶשֶׁת בֶּן־קָטָן וְשָׁמוּ מִיכָא וְכָל־מוֹשֵׁב בֵּית־צִיבָא עַבְדִּים לְמִפִּיכֶשֶׁת: יג וּמִפִּיכֶשֶׁת יָשָׁב בִּירוּשָׁלַם כִּי עַל־שְׁלַחַן הַמֶּלֶךְ תַּמִּיד הוּא אֲכָל וְהוּא פָּסַח שְׁתֵּי רְגָלָיו:פ

רש"י

(ט) נתתי לבן אדניך. המלך רשאי להעביר נחלה, שנאמר במשפט המלוכה (שמואל-א ח יד): ואת שדותיכם ואת כרמיכם וגו' יקח ונתן לעבדיו: (יא) כן יעשה עבדך ומפיכשת אוכל על שלחני. ציבא אמר: כן יעשה עבדך, ודוד השיב: ומפיכשת אוכל על שלחני: (יב) מושב בית ציבא. בניו ועבדיו:

מצודת ציון

(א) הכי. כי משמש במקום אם: (ג) האפס. האין, וכן (בראשית מז טו): אפס כסף: נכה. ענין שבירה, וכן (מלכים-ב כג כט): פרעה נכה: (ד) איפה. איה פה: בית מכיר. בבית מכיר, ותחסר ב"ת השמוש, וכמוהו הרבה: בלו דבר. שם מקום, 'לו דבר': (ט) נער. המשרת נקרא נער, על שם שדרך הנער לשרת את הזקן: (יג) פסח. חגר:

מצודת דוד

(א) הכי יש עוד. האם יש עוד: (ב) עבד. עבד כנעני היה: עבדך. רצה לומר: אני עבדך הוא ציבא: (ג) האפס עוד. וכי אין עוד איש לבית שאול, בתמיה, הלא בודאי יש עוד, ואעשה עמו חסד גדול ומרובה, כי כשרוצה להגדיל דבר מה, סומכו למלת אלהים, וכן (שמואל-א טו): ותהי לחרדת אלהים: עוד בן. עוד נשאר בן: נכה רגלים. שבור ברגלו ופסח: (ו) הנה עבדך. כי חשב אשר קרא המלך לנקום בו בעבור שאול, ולזה אמר הנה עבדך מוכן לקבל כל העונש אשר תגזור: (ז) אל תירא. רצה לומר: לא קראתיך לגמול עמך רעה, כי אם לגמול עמך חסד בעבור אביך: והשיבותי לך. אולי לקחם דוד אחרי מות איש בושתי, בעבור אשתו מיכל היורשת אותו, בחשבו שלא נשאר מי היותר קרוב לנחלה: (ח) מה עבדך. מה נחשב עבדך למאומה: (י) ועבדת לו. לצרכו, תעבוד את האדמה בחרישה וקצירה: והבאת. את התבואה תביא אל הבית: לבן אדניך. הוא מיכה האמור למטה, שהוא בן מפיכשת אדונו: בן אדוניך. בן יהונתן אדוניו: (יא) ומפיכשת. אף זה מדברי ציבא, שאמר אנכי אעשה כדבריך, עם היות שער עתה היה מפיכשת אוכל על שלחני כאחד מבני המלך, ולא הצטרך לכל דבר: (יב) וכל מושב. כל היושבים והשוכנים בבית ציבא, היו עבדים וגו':

תהלים ל א-יג

ל א מִזְמוֹר שִׁיר־חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדָוִד: ב אֲרוֹמֵמֶךָ יְהוָה כִּי דָלִיתָנִי וְלֹא־שָׁמַחַת אֵיבִי לִי: ג יְהוָה אֱלֹהֵי שְׁוַעְתִּי אֱלֹהֵי וְתִרְפָּאֲנִי: ד יְהוָה הַעֲלִית מִן־שָׂאוֹל נַפְשִׁי חַיִּיתָנִי (כתיב מיוחד) מִיַּד־רִיבֹוֹר: ה זָמְרוּ לַיהוָה חֲסִידָיו וְהוֹדוּ לִזְכָּר קִדְשׁוֹ: ו כִּי רָגַע | בָּאֶפֶס חַיִּים בְּרָצוֹנִי בָּעֵרֶב יִלִּין כָּכִי וְלִפְקֹר רָנָה: ז וְאֲנִי אֲמַרְתִּי בְּשִׁלְוִי בַל־אֲמוּט לְעוֹלָם: ח יְהוָה בְּרָצוֹנִי הַעֲמַדְתָּה לְחַרְרִי עַו הַסְתַּרְתָּ פָּנַי הָיִיתִי נִבְהַל: ט אֱלֹהֵי יְהוָה אֲקִרָא וְאֶל־אֲדֹנָי אֲתַחֲנֶן: י מִה־בָּצַע בְּדַמִּי בְּרַדְתִּי אֶל־שַׁחַת הַיּוֹדֵךְ עֹפֶר הַיָּגִיד אֲמַתְךָ: יא שְׁמַע־יְהוָה וְחַנְּנִי יְהוָה הִיָּה־עֲזֹר לִי: יב הַפַּכְתָּ מִסַּפְדִּי לְמַחֹל לִי פִתַּחְתָּ שְׁקִי וְתִאֲזַנְנִי שְׁמַחָה: יג לְמַעַן | יִזְמְרֶךָ כְּבוֹד וְלֹא יִדָּם יְהוָה אֱלֹהֵי לְעוֹלָם אֲוֵדָךְ:

רש"י

(א) שיר חנוכת הבית. שיאמר והוה הלוים בחנוכת הבית בימי שלמה: (ב) ארוממך ה' כי דליתני. הגבהתני: ולא שמחת אויבי לי. כמו עלי שהיו אומרים אין לדוד חלק לעולם הבא, וכשראו שבשבילו נפתחו הדלתות לארון אז ידעו שמחל לו הקב"ה על אותו עון ונהפכו פני שונאי דוד כשולי קדירה: (ג) ותרפאני. היא סליחת עון כמו ושב ורפא לו (ישעיה ו'): (ד) מירדי בור. כמו מירדתי לבור שלא ארד לגיהנם: (ה) זמרו לה' חסידיו. על מה שעשה לי כי יכולים אתם לחסות בו שייטיב לכם ואפילו אתם שרוים בצער אל תיראו: (ו) כי רגע. קטן באפו: חיים ברצוני. וחיים ארוכים יש בהרצותו ובהפייסו:

מצודת ציון

(א) חנוכת. התחלת הדבר שעתיד לעמוד בה קרוי חנוך בלשון המקרא: (ב) דליתני. רוממתי כמו דלו עיני למרום (ישעיה ל"ח): (ג) מה בצע. מה תועלת וחמדה כמו ומה בצע (פלאכי ג'): (ד) למחול. מלשון מחולות ורקוד: פתחת. ענין התרת הקשר כמו פתחת למוסרי (לקמן קי"ו): (יג) כבוד. היא הנשמה שהיא כבוד הגוף:

מירדתי אל הבור כפל הדבר במ"ש: (ה) זמרו וגו'. בראותכם גודל חסדי ה': (ו) כי רגע. רק רגע חרה עלי באפו: חיים ברצוני. בעת נתרצה לי הבטיחני החיים: בערב. רצה לומר כן דרכו מעולם כאשר יחטא האדם וילין עמו בערב בכי מהפורענות הבא ובשוב מדרכו יתרצה לו מיד לבוקר ישלח עזרתו לשמחו: (ז) בשלוי. כשהייתי בשלוח אמרתי לעולם לא אנטה לפול: (ח) ה' ברצוני. עתה רואה אני אשר הכל ממך כשהיית מרוצה לי העמדתה להררי ולגדולתי להיות בה העזו וכאשר הסתרת פניך ממני בעבור העון הייתי נבהל וחרד מהצרות הבאות: (י) מה בצע. מה תועלת כשישפך דמי: היווך עפר. כשאדם שב להיות עפר וכי יודך אז וכי יגיד אמתך הלא טוב להחיותו ושב ורפא לו ואז יודה לך: (יב) הפכת. הלא רבות פעמים הפכת מספדי למחול והשק אשר שמת על מתני בעבור האבל והצער הלא התרת אותו מעלי ואזרתני בשמחה לזה גם עתה חנני: (יג) למען יזמרך. ובעבור זה יזמר לך הנשמה ולא ישתוק מן הזמר ואודך לעולם:

יהל אור

והילוך התפשטות החיות באו"י וא"ח מחמת נה"ב המונעת הרצוא והביטול כו'. ולכן צ"ל רפואה והיינו מא"א כי ארך ל' ארוכה ורפואה כו'. והמן המן העץ כו' עה"ד טו"ר כו' שרש מחלה הנ"ל. ולכן הנס זהו רפואה ממש להיות התפשטות החיות כמראה אדם כו'. וז"ס תלים סמ"ך אלקים זנחתנו כו' רפ"ה שבריה כי מטה כו'. זח"ב שמות די"ט סע"ב:

ג ה' אלקי שועתי אליך ותרפאני. רבות אמור ס"פ כ"ח גבי מרדכי כיון שרכב על הסוס התחיל מקלס להקב"ה ארוממך כו' שועתי אליך. ולכאורה צ"ל מה ענין זה לרפואה. אך כי מבואר במ"א ע"פ והסירותי מחלה מקרבך שהיא ק"נ שהיא שרש כל מחלה כו'. ועדמ"ש באגה"ק סי' ל"א בפ"י דשכינתא איהי מרעא בגלותא כו' שהוא ח"י איזה קלקול בסיבוב

רש"י

עין יעקב

דף לב עמ' ב רָבָא¹ חָשׁ בִּיה², וְהָא³ רָבָא⁴ הוּא דְאָמַר: נְפִישִׁי⁵
קְטִילִי קֶדֶר⁶, מִנְפִּיחֵי כֶפֶן⁷? שְׂאֲנִי⁹ רָבָא¹⁰ דְאֲנִסִי לִיה רַבִּנָּן¹¹
בְּעִידָנִיה¹², בְּעַל פְּרָחוֹ¹³. תִּנּוּ רַבִּנָּן: אֲרַבְּעָה סִמָּנִים הֵן: סִמָּן
לְעֵבְרָה, הִדְרוּקָן¹⁴. סִמָּן לְשֹׁנָת חֲנָם, יִרְקוֹן¹⁵. סִמָּן לְגִסּוֹת
הָרוּחַ, עֲנִיּוֹת. סִמָּן לְלִשׁוֹן הָרַע, אִסְכָּרָה¹⁶. תִּנּוּ רַבִּנָּן¹⁷:
אִסְכָּרָה בָּאָה לְעוֹלָם עַל הַמַּעֲשִׂי¹⁸.

והא רבא דאמר. כלומר למת חש
בו (הוא) [הא] לא הרעיה את עצמו
מדקאמר ידענא ביה בנחמני
מכלל דהמרעיה עצמו רע בעיניו
ואי משום שהיה משהו נקביו
ואמרין [בבכור' דף סד:] צואה
רבה הדרוקן רבה שעל שהיית
נקבים הוא בא: הא איהו אמר
נפיש קטילי קדר. רבים הרוגי
נקבים ממותי הדרוקן של רעב:

קדר. לשון קדרה על שם ששופך כקדרה: דאנסי ליה רבנן בערניה. התלמידים הקובעים להם עת לפניו אונסים
אותו להשהות נקביו: סִמָּן לְגִסּוֹת הָרוּחַ עֲנִיּוֹת. בפרק האיש מקדש (קדושין מט) מפרש מאי עניות עניות דתורה:
אסכרה. [חולין] המתחיל במעיים וגומר בגרון הנקרא בנמל"אן:

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

יותר (7) הרוגי קדרה מלאה, דהינו השנית נקבים, כלומר:
יותר הרבה מתים מחמת השנית נקבים, (8) אשר מתים
מחמת (9) נפוחי רעב. מדוע אם כן לא נזהר רבא
מלהשהות נקביו, שהוא עצמו מזהיר אחרים להזהר
בקר? על כך השיבו החכמים: (10) שונה מצבו של (11) בגלל
(12) אנסוהו תלמידיו (13) בזמן השעור, שהיה מוסר לכמה
קבוצות של תלמידים, שהיו שומעים את השעור בזה
אחר זה, ורבא היה אנוס להשהות נקביו בגלל ש (14) לא
יכול היה להפסיק את השעור, (15) כמבאר לפני כן.
(16) פנים צהובות, כמי שחסרה בו חיות, ואין די דם בפניו.
(17) שהיא המיתה הקשה ביותר. מחלה הסותמת את
דרכי הנשימה וגורמת למחנק, היא נקראת כך, מלשון
'סכר', כי היא סוכרת את הגרון וסותמת את הפה, אף
אינה חונקת לגמרי, שהסובל מפנה ימות תוך רגעים
אחדים, אלא משאירה פתחי נשימה דקים וקלושים,
וגורמת לסבל רב ולמנות אטי. (18) בעון שלא מפרישים
תרומות ומעשרות, אלא חוטאים כפלים, גם לא נותנים
לכהנים את המנה המגיעה להם, וגם אוכלים את הפרות
כשהם עדין טבל, לכן

(1) מרעיה את עצמו בתעניות, הן כדי להתפלל על הצבור,
והן כדי לשבר את הרצונות הגופניים (צה"צ רנ"ח).
כמוכן מתוך התמדה בתורה, היה מזניח את זמני
הסעודה, ממילא זה אינו ההדרוקן האמתי חשור המרפא,
אלא זהו רק סימפטום חיצוני של רעב, שחולף אחר
כמה סעודות מבריאיות ודשנות, כפי שהיה עם רבי צדוק,
שבגלל צומות מרבים היה עורו שקוף לגמרי כשל חולי
ההדרוקן, וחיל הרפואה של אספסינוס, הבריא אותו
במאכלים עדינים ומשפחים (גיטין נו/ב). מעתה נטל
רבא על עצמו לספק לאבני סעודות מבריאיות, כי לא די
היה לרבא להודיע בבית המדרש את הסבה, ולהשאיר
את אבני סובל, אחר שנקוהו מאשמה רוחנית, אלא גם
את בעיתו הפיזית צריך לפתור. (2) עצמו, אף על פי שידע
את הסבות הגורמות לתוצאה הדומה להדרוקן, ואף זכה
להציל את אבני חבירו ממחלה נוראה זו, בכל זאת גם
הוא עצמו (3) הרגיש בו, וידע שמחלה זו מקננת מתחת
לעורו. אף לא מחמת הרעב, אלא בגלל שהיה משהו
נקביו, נוצרו לו שלפוחיות של מים. החכמים התפלאו
על רבא ושאלו: כיצד עשה כן? (4) והרי (5) בעצמו (6) יש

1 לְהִבְיֵא – ולרבות את עֵזר בֵּית הַבִּשְׁת – עור רחם הבהמה, אם
2 בשעת שחיטת העולה חשבו להקטיר אחד מכל עורות אלו חוץ
3 לְמִקְוָמוֹ – למקום הקטרתו של בשר העולה, נעשה הקרבן פסול
4 מחמת מחשבת פסול זו, וְאִין בּוֹ חַיִּיב פֶּרֶת לאוכל מבשרו, כיון
5 שהתורה מיעטה ובה שנפסל במחשבת חוץ למקומו מחיוב כרת.
6 אולם אם בשעת השחיטה חשבו להקטיר אחד מעורות אלו חוץ
7 לְמִקְוָמוֹ – לזמן הקרבתו של הקרבן, הרי הוא פִּיגּוּל, וְהַאוֹכֵלִים מִבְּשָׁרוֹ
8 חַיִּיבִים עָלָיו פֶּרֶת משום אוכל פיגול. נמצא, שעור בית הפרסות תלוי
9 במחלוקת תנא קמא עם רבי יעקב ורבי שמעון, ולדעת תנא קמא
10 שדבריו שניים בסתם, ומשמע שדעת רבים היא, עור זה אינו נחשב
11 כבשר. לפיכך, דברי המשנה לקמן (קכב) שעור בית הפרסות מטמא
12 כבשר שניים כדעת יחיד, ואינם מלמדים שעור זה נחשב כבשר.

משנה

13 אחר שהתבאר טריפות בבהמה, משנתנו מבאר טריפות שבעוף:
14 וְאֵלּוּ טְרֵפוֹת בְּעוֹף: א. נְקֻבַּת הַנוֹשֶׁט. ב. וּפְסוּקַת הַנְּגִירָה – אם
15 נפסק רוב הקנה. ג. הַפֶּתַח חוּלְדָה – אם חולדה נשכה בשיניה על
16 רֹאשָׁהּ של העוף, בְּמָקוֹם שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָהּ מְרֵפֶה, והיינו במקום שיש
17 חשש שניקב קרום של מוח. ד. נִיקָב הַקּוֹרֶקֶן. ה. נִיקָבוֹ תְּרִקֵּן –
18 הבני מעיים. ו. נִפְלָח הָעוֹף לְאוֹר – לאש, וְנִחְמְרוֹ – התכווצו והשתנה
19 המראה של בְּנֵי מַעֲיָה, אִם אֲבָרִים שֶׁדָּרְכָם לִהְיוֹת אֲדוּמִים, כגון לב
20 כבד וקורקבן נהיו יְרוֹקִים מחמת נפילת העוף לאש, פְּסוּלִים. אך אִם
21 אֲבָרִים אלו נשארו אֲדוּמִים, בְּשָׂרִים. ז. דָּרְסָה אִדָּם בִּרְגְלִיו, וְכֵן אִם
22 מְרֵפֶה – זרקה אדם והכה בה בְּכוֹתֵל, או שְׂרִיצָתָהּ בְּהֶמֶה, והעוף
23 עֲדִין מְפֹרָשֶׁת, ואינה יכולה לעמוד, ובשלת המקרים הללו יש
24 לחשוש שמא התרסקו אבריה הפנימיים מחמת המכה, ולכן העוף
25 טריפה מספק. וְאִם שֶׁהָתָה מַעַת לָעַת – יום אחד שלם לאחר המכה,
26 וְשִׁחְטָהּ בְּשָׂרָה.

גמרא

27 הגמרא מבאר כיצד בודקים עוף שחולדה נשכה אותו בראשו: רַב
28 וְשְׁמוּאֵל לֵוִי דְאָמְרִי מְכַנִּים יָדוֹ לַפְּנִים – בפיו של העוף שננשך על
29 ידי החולדה בראשו, וּבֹדֵק, על ידי שהוא דוחק אצבעו כלפי חץ
30 העוף, והמוח נדחק למעלה, אִם הַמוֹחַ מְכַצֵּב וְעוֹלָה, ויוצא החוצה
31 דרך נקב המכה, מְרֵפֶה, משום שמוכח שניקב הקרום על ידי
32 הנשיכה. וְאִם לֹא, שהמוח אינו יוצא החוצה, בְּשָׂרָה.
33 מקשה הגמרא: הרי יש בקרום המוח שני קרומים, ונחלקו בזה בגמרא
34 (לעיל מו). יש מי שאומר שאינו טריפה אלא אם ניקבו שני הקרומים,
35 אך אם ניקב רק קרום אחד, אינו טריפה, ויש מי שאומר שאם הקרום
36 העליון ניקב אף שהתחתון שלם הוא טריפה, ואם כן הֲנִיחָא לְמָאן
37 דְאָמַר שאינו נטרף עַד דְּמַנְקִיב קְרָמָא תַּתָּא – עד שניקב גם הקרום
38 התחתון וגם העליון, לפי שאם המוח לא יצא מוכח שלפחות אחד
39 מהם שלם, אֵלּא לְמָאן דְאָמַר שאם אֵינְקִיב עִילָא טריפה אף על
40 נֵב דְלֹא אֵינְקִיב תַּתָּא – (התחתון), מה מועילה הבדיקה, הרי גם אם
41 המוח אינו יוצא, עֲדִין נִחוּשׁ – (נחשוש) דְלֹא עִילָא אֵינְקִיב,
42 וְתַתָּא לֹא אֵינְקִיב והוא שלם, והוא המונע מהמוח לצאת. מתרצת
43 הגמרא: אין לחשוש לכך, משום שֶׁאִי אֵיִתָּא – אם כן הדבר דְאֵינְקִיב
44 עִילָא, תַּתָּא אֵנֶב רִיבְיָהּ מִיַּפְקֵעַ פֶּקַע – אף התחתון מחמת
45 שהוא רך היה פוקע ונקרע בדחיפת האצבע כשהמוח למעלה. ומכך
46 שלא יצא המוח, הרי זה הוכחה שאף העליון קיים.
47 הגמרא מביאה דעה החולקת על בדיקה זו: אִמַּר וְעִיר, אֵין בְּרִיקָה
48 לְנִשְׁכֵּת חוּלְדָה, מִפְּנֵי שְׁשִׁינִיה דְקוֹזָה, ולכן אף אם ניקב הקרום,
49 פעמים המוח אינו יוצא בדחיפת האצבע. מקשה הגמרא: וְכִי שִׁינִיה
50 דְקוֹזָה מֵאֵי הָיוּ, והרי אי אפשר שלא יצא משהו מהמוח דרך הנקב.
51 מתרצת הגמרא: אִמַּר רַב אִישְׁעִיא, מִפְּנֵי שְׁשִׁינִיה דְקוֹזָה וְעִקּוּמָהּ,
52 ולכן הוא נוקב את הקרום באלכסון, והנקב בקרום אינו כנגד הנקב
53 שבעצם, ובזמן הבדיקה כשהמוח נדחק למעלה, העצם סותמו ומונע
54 ממנו לצאת.

55 בִּי סָלִיק – כשעלה זעירי מבבל לְהִתְרַעֵא, שָׁלַח לָהּ לִבְנֵי בָבֶל,
56 דְבָרִים שְׂאֻמְרֵי לַפְּנִינִים שאין בדיקה לנשיכת חולדה, טְעוּת הֵן
57 פִּירִי. פֶּרֶם – אבל כִּךְ אִמְרוּ מִשְׁמִייה דְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ, בּוֹדֵקִין
58 לְחוּלְדָה בִּיד, כפי שנתבאר לעיל שדוחף בידו בחץ העוף, אֲכָל לֹא
59 בְּמִסְמָר, והיינו שלאחר השחיטה פותח את הגולגולת ומבעיר מסמר
60 על הקרום, ובדרך אם המסמר יעצר על ידי שיכנס לנקב, או שיעבור
61 על הקרום בלי לעצור. והטעם שאין לבדוק בצורה זו, משום
62 שלפעמים הקרום אינו נקוב, והמסמר נוקב, ומפסיד ממון ישראל,
63 בכך שמטריף את העוף. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, בּוֹדֵקִים אֵף בְּמִסְמָר, ואין
64 לחוש שניקב הקרום.
65 מבאר הגמרא: וְרַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ נִחְלְקוּ בְּפִלּוּגְתָא דְרַבִּי יְהוֹנָה
66 וְרַבִּי נַחֲמִיָּה, חָד מֵהֶם בְּרִיק בְּרִידָא, וְחָד בְּרִיק בְּמִסְמָר – במחט, וכמו
67 שהתבאר בבדיקת המסמר. וְרַבִּי יוֹחָנָן סָבַר כְּשִׁנְיָה שְׁשֵׁנִי הַבְּדִיקוֹת
68 טוֹבוֹת, אך ריש לְקִישׁ סָבַר כְּתָנָא שִׁישׁ לְבֹדֵק רַק בִּיד.
69 מבאר הגמרא במה נחלקו: מָאן דְבְּרִיק בְּרִידָא אָמַר לִיה לְמָאן
70 דְבְּרִיק בְּמִסְמָר, עַד מָתִי אִתָּהּ מְכַלָּה מְמוֹנִן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שהרי
71 לפעמים אין נקב, והמחט עושה נקב ומטריפה אותו. אִמַּר לִיה מָאן
72 דְבְּרִיק בְּמִסְמָר לְמָאן דְבְּרִיק בְּרִידָא, עַד מָתִי אִתָּהּ מְאִכִּיל לְיִשְׂרָאֵל
73 נְבִלּוּת, שהרי בבדיקתך אינה טובה. מקשה הגמרא: כיצד אמר לו
74 שהוא מאכיל נְבִלּוּת, וְהָא שִׁחְטוּמָה הִיא, ואפילו אם הבדיקה אינה
75 טובה יתכן שהעוף טריפה, אך בודאי אינו נבילה. מתרצת הגמרא:
76 אֵלּא כִךְ אָמַר לוֹ, עַד מָתִי אִתָּהּ מְאִכִּיל אֶת יִשְׂרָאֵל מְרֵפוֹת, שְׂמָא
77 נִיקָב קְרוֹם שֶׁל מוֹחַ, והבדיקה ביד אינה מבררת זאת, לפי ששיניה
78 של החולדה עקומות והמוח לא יצא דרך הנקב, וכפי שנתבאר לעיל.
79 מבררת הגמרא: תַּסְתִּיִּים – יש להוכיח דְרַבִּי יְהוֹנָה הוּא הֵתָנָא
80 דְבְּרִיק בְּרִידָא. תַּתִּיָּא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹנָה
81 בּוֹדֵקִין לְנִשְׁכֵּת חוּלְדָה בִּיד, אֲכָל לֹא בְּמִסְמָר. אך אם נִשְׁכַּר הָעֵצִים
82 של הגולגולת, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹא נִיקָב קְרוֹם שֶׁל מוֹחַ הָעוֹף טְרִיפָה.
83 מסיקה הגמרא: תַּסְתִּיִּים – אכן מוכח הדבר, שרבי יהודה ברק ביד,
84 וְרַבִּי נַחְמִיָּה בִּמְחַט.
85 מקשה הגמרא על הברייתא: הָא גּוֹפָא קְשִׁיא, אִמְרַת בּוֹדֵקִין
86 לְחוּלְדָה בִּיד אֲכָל לֹא בְּמִסְמָר, אֵלּא אֵיִתָּה לִיה בְּדִיקוּתָא – אם כן
87 מוכח שמעיל לעוף בדיקה לברר האם רק עצם הגולגולת ניקב
88 והקרום שלם והעוף כשר, או שמא גם הקרום ניקב, והעוף טריפה,
89 וְהָדָר תִּנִּי בְּבִרְיָתָא נִשְׁכַּר הָעֵצִים הַגּוֹלְגוּלָת אֵף עַל פִּי שֶׁלֹא נִיקָב
90 קְרוֹם שֶׁל מוֹחַ טְרִיפָה, אֵלּא אֵיִתָּה לִיה בְּדִיקוּתָא – אם כן מוכח
91 שלא מועילה בדיקה, שהרי אפילו הבדיקה תברר שרק העצם ניקב
92 ולא הקרום, העוף טריפה מצד הנקב בעצם הגולגולת. מתרצת
93 הגמרא: סִיפָא אִתָּאן – (בא) לְעוֹף שֶׁל מִים, הוּאִיל וְאִין לֹא קְרוֹם שֶׁל
94 מוֹחַ הוּא נִטְרָף כְּשֶׁעֵצִים הַגּוֹלְגוּלָת נִיקָב, אך עופות של יבשה שיש
95 להם קרום של מוח, אינם נטרפים עד שניקב הקרום. מקשה הגמרא:
96 אֵין לֹא קְרוֹם סִלְקָא דְעִתָּה, והרי אנו רואים שיש לו. מתרצת הגמרא:
97 אֵלּא הוּאִיל וְקְרוֹמוֹ רַךְ, לכן בנשבר העצם, הקרום אינו עומד ועתיד
98 להנקב, ולכן העוף טריפה בנקיבת עצם הגולגולת.
99 מקשה הגמרא: אִמַּר לִיה רַב נַחְמִי בִּלְרֵב עֵנִן, תִּמָּה אֲנִי, הֲלֹא מִר
100 אִמַּר – אתה אמרת לי, שראית את שְׁמוּאֵל בְּרִיק בְּרִידָא עוֹף
101 שהחולדה נשכה אותו בראשו וניקב העצם, וּמִכְשָׁר כְּשֶׁהַמוֹחַ לֹא
102 יצא דרך הנקב מפני שלא ניקב הקרום, וְכֵן הוּנָא חֲבִירִין – (חבירינו)
103 אִמַּר לִי שֶׁרָאָה אֶת רַב בְּרִיק בְּרִידָא וּמִכְשָׁר, ומוכח מדבריהם שאם
104 הקרום שלם אף שעצם הגולגולת ניקב, העוף כשר, וְקָשָׁה לִי, הֲתִנִּי
105 לִי – הרי שנה לוי בברייתא, כֹּל מְרֵפוֹת שְׁמִנּוּ חֲכָמִים בְּהֶמֶה,
106 בְּנִיגָל בְּעוֹף הֵם גַּם טְרִיפָה, יִתֵּר עֲלֵיהֶן עוֹף, שאם נִשְׁכַּר הָעֵצִים של
107 הגולגולת אֵף עַל פִּי שֶׁלֹא נִיקָב קְרוֹם שֶׁל מוֹחַ, בעוף טריפה אף על
108 פי שבמהה אינה טריפה עד שניקב הקרום. ואם כן כיצד רב ושמואל
109 הכשירו בעוף שניקב העצם והקרום קיים. מתרצת הגמרא: אִמַּר לִיה
110 רַב עֲנִן לְרַב נַחְמִי, הֲהוּא – הדין ההוא ששנה לוי, מדובר בְּעוֹף שֶׁל
111 מִים הוּאִיל וְאִין לֹא קְרוֹם שֶׁל מוֹחַ, ולכן הוא טריפה בניקב העצם,
112 אך עופות של יבשה שיש להם קרום אינם נטרפים עד שניקב הקרום.
113

להביא עור בית הבושת – להביא מפרש ואמר: להביא עור בית הבושת – משום דאין להביא אלא זה לבדו, שהרי כל המגניז שם הראיין להיות בעולה שנוין כאן חוץ מזה. עור השליל אינו ראוי להיות בעולה, דאין שליל לזכרים. בית הבושת – בית החרם של נקבה. **משנה ואלו טריפות בעוף** – אף על גב דכל טריפות דבהמה כנגד בעוף, הני אצטריכו ליה למיתני. נקבות

הושט – משום פסוקת הגררת. והוא איצטריך, דלא תימא: הואיל וחיותו של עוף לא נפיש, דהא כשר בסימן אחד – אימא גררת נמי טיטרף במשחו. והכתה חולדה – משום דקתני: מקום שגרשה אותה טרפה, דהיינו נקיבת הקרום, דלא תימא: טיטרף בנשר העצם בלא נקיבת קרום, כדאמרין לקמן בעוף של מים. וניקבו הדקין – משום דקבעי למיתני סיפא גבי "אלו כשירות" וחולין נובו; יצאו בני מעיה ולא ניקבו, ולא תימא: עוף שחיותו מועט טיטרף ביציאה לחודה. הכתה חולדה על ראשה – חיישין לנקיבת קרום. הכתה – נשכתה בשניה. דאילו ביד – אמרן לעיל (חולין גא): יש דרוסה לחולדה בעופות, וכל כנגד החלל מטרפה בה. נחטרו – כורצו מחמת האור ונהפכו מראיתן, לשון (איכה א) "מני חמרמר", אם הוריקו – מפרש בגמרא: לב וקורקבן אדומין שהוריקו, וירוקן שהאדומין. אם אדומים – הלב והקורקבן כמשפטן, שלא נשתנה מראה שלהן. דרסה – אדם כרגלי. או שטרפה בכותל – הכה בה בכותל, או שריצצה בהמה – דאיכא למיחש להני תלתא משום ריטוק איברים, ועדיין מפרכסת. אם שהתה מעת לעת ושחטה – כשרה. ובדיקה בעיא כדאוקמינן בפירקין (חולין נא.ב). **גמרא מבינים ידו** – בפיו של עוף שנשבתו חולדה בראשו, ובדק – דחוק אצבעו כלפי חץ העוף והמחו נדחק למעלה. אם המוח מבצבץ יוצא דרך נקב המכה. **טרפה** – שמה ניקב הקרום. הניחא למאן דאמר – לעיל (חולין מהא) גבי ניקב הקרום: עד דמינקיב עלאה ותתא – שפיר. **אלא למאן דאמר** – דטרף עילאה לחודה, כי לא מבצבץ אמאי כשרה? דלמא עילאה אינקיב ותתא קיים! **תתא מיפקע** – בדיחפת אצבע כשדחפו למעלה. **אין בדיקה לחולה** – לנשיכת חולדה. **מפני ששיניה דקות** – ואפילו ניקב הקרום, פעמים שאין המוח יוצא על ידי דחיפת אצבע בחץ. **מאי הוי** – אי אפשר דלא מבצבץ פורתא ועקומות – ונוקב באלכסון, וכשהמוח נדחק למעלה – העצם סוחמו ועומד כנגדו, שנקב העצם אינו כנגד נקב הקרום. כי סליק ועירי – מבבל לנהרעא. **כיד** – כדמפרש לעיל: מכניס ידו כו'. **אבל לא במסמר** – מלמעלה, מוליכין עד הנקב לראות אם יחגור בקרום. ופותח את הגולגולת תחלה לאחר שחטתו. ופעמים שאינו נקוב והמסמר נוקבו, ומפסיד ממוזן ישראל. **אף במסמר** – בדקין, ולא חיישין לדלמא איהו נקיב ליה בידא כדמפרש. **במחטא** – כדפרישית במסמר. ניקב קרום – מתוך ששיניה דקות ועקומות אינו מבצבץ. **אבל לא במסמר** – מפני שמכלה ממוזן של ישראל. **נשבר העצם** – לקמיה פריך. וקרומו רך – הלכך, כי נשבר העצם תו לא קאי קרום. אמר ליה רב נחמן לרב עקי – תמחיה בואת. **מר אמר** – אתה אמרת לי שראית שמואל שהוא בודק לנשיכת חולדה, אלמא לא מטרף בעצם לחודה. ואף הונא חברין אמר לי דאיהו חויה לרב דבדיק בידא. וקשיא לי: והא תני לוי כו'. **כנגד בעוף** – במידי דאיתיה בעוף. המסט ובית הכוסות ליחנהו בעוף. **בדיק בשמישא** – נגד השמש מסתכל אם יראה נקב, שהוא רפה לבדיקה.

להביא עור של בית הבושת – לקמן ב"העור והרובט" (חולין קכב), פירש רש"י: הא דלא חשיב ליה בהדיא בהדיא אינך בברייתא – משום דבעולה מיירי שהוא זכר. ומיהו, איכא מאן דתני "זבח" בפרק "כל הובחים שקיבלי" (זבחים כחא), ולא קתני עלהו ויש לומר: דלא חשיב אלא מידי דהוה בכל הקרבנות. ועור שתחת האלה, אף על גב דאינה קרבה אלא בכבש, מכל מקום איתיה או באבילת אדם או באבילת מזבח. ואם תאמר: אמאי לא קאמר נמי להביא עור השליל, דחשיב לקמן במתניתין ב"העור והרובט" (חולין קכב), בהדי אלו שערותיהם כבשרן; ואומר רבינו תם: משום דאין מפגלים בשליל, כדאיתא פרק "כל הפסולין" (זבחים להא), פיגול בשליל – לא נתפגל חובה, ואף השליל לא נתפגל. **ורבי יוחנן** אמר אף במסמר – וליכא משום מכלה ממוזן של ישראל. ובפולגותא לאו דקא, דרבי יוחנן דאמר אף במסמר – לא כרבי יהודה ולא כרבי נחמיה.

נבלות הוא שחוטת היא – ואם תאמר: הוא שמענין ליה לרבי יהודה דאמר פרק "טטאת העוף" (זבחים טט.ב) דשחיתת העוף אינה מטרתה טריפתה מטמאתה. דקאמר: "נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה", טרפה למה נאמרה – להביא טרפה ששחטה (שחלה טהור מכלל שהיא מטמאה) ושטמאתה. וכן רש

מסכת טהרות, גבי שלשה עשר דברים נאמרו בנבלת עוף טהור: שחיתתה ומליקתה מטרתה טרפתה מידי נבלה, רבי יהודה אומר: אינה מטרתה ויש לומר: דמכל מקום, כיון דלרבי נחמיה מטרתה – לא הוה ליה למימר שהיא מאכל נבלות ועוד, דלא מסיק אדעתיה תסתים דרבי יהודה הוא דבדיק בידא. **מר** אמר שמואל בדיק בידא וכן רב – ואף על גב דכבר אמרין לעיל: רב ושמואל ולי דאמרי מבניס ידו לפנים ובדק, מכל מקום אשמעינן הכא דמעשה נמי עבד. **והא** תני לוי טרפות שמו חכמים וכו' – בתום מקשה מברייתא ארב ושמואל, דאלו גופיה הוה מצי למפרך, דאמר לעיל: מבניס ידו לפנים ובדק.

באלו

דרבי יהודה הוא דבדיק בידא. דתניא, רבי שמעון בן אלקיזר אומר משום רבי יהודה; בודקין לחולדה ביד, אבל לא במסמר; נשבר העצם אף על פי שלא ניקב קרום של מוח. תסתים. הא גופא קשיא, אמרת: בודקין לחולדה ביד אבל לא במסמר – אלמא אית ליה בדיקותא, והדר תני: נשבר העצם אף על פי שלא ניקב קרום של מוח – אלמא לית ליה בדיקותא! – סיפא אתאן לעוף של מים, הואיל ואין לו קרום. אין לו קרום סלקא דעתך? – אלא: הואיל וקרומו רך. אמר ליה רב נחמן לרב עקי, מר אמר: שמואל בדיק בידא ומכשר, והונא חברין אמר: רב בדיק בידא ומכשר; והתני לוי: טרפות שמו חכמים בבהמה – כנגד בעוף; יתר עליהו עוף – נשבר העצם אף על פי שלא ניקב קרום של מוח! אמר ליה: ההוא בעוף של מים, הואיל ואין לו קרום. – אין לו קרום סלקא דעתך? – אלא: הואיל וקרומו רך. והתני לוי: ותר טרפות שמו חכמים בבהמה – כנגד בעוף; יתר עליהו עוף – נשבר העצם אף על פי שלא ניקב קרום של מוח! אמר ליה: התם בעוף של מים, הואיל ואין לו קרום. – אין לו קרום סלקא דעתך? – אלא אימא: הואיל וקרומו רך. רב שיזבי בדיק בשמישא, רב יימר בדיק במחטא, רב אחא בר יעקב בדיק בנבלה

באלו

שמכלה ממוזן של ישראל. נשבר העצם – לקמיה פריך. וקרומו רך – הלכך, כי נשבר העצם תו לא קאי קרום. אמר ליה רב נחמן לרב עקי – תמחיה בואת. **מר אמר** – אתה אמרת לי שראית שמואל שהוא בודק לנשיכת חולדה, אלמא לא מטרף בעצם לחודה. ואף הונא חברין אמר לי דאיהו חויה לרב דבדיק בידא. וקשיא לי: והא תני לוי כו'. **כנגד בעוף** – במידי דאיתיה בעוף. המסט ובית הכוסות ליחנהו בעוף. **בדיק בשמישא** – נגד השמש מסתכל אם יראה נקב, שהוא רפה לבדיקה.

במיא

להביא עור של בית הבושת – לקמן ב"העור והרובט" (חולין קכב), פירש רש"י: הא דלא חשיב ליה בהדיא בהדיא אינך בברייתא – משום דבעולה מיירי שהוא זכר. ומיהו, איכא מאן דתני "זבח" בפרק "כל הובחים שקיבלי" (זבחים כחא), ולא קתני עלהו ויש לומר: דלא חשיב אלא מידי דהוה בכל הקרבנות. ועור שתחת האלה, אף על גב דאינה קרבה אלא בכבש, מכל מקום איתיה או באבילת אדם או באבילת מזבח. ואם תאמר: אמאי לא קאמר נמי להביא עור השליל, דחשיב לקמן במתניתין ב"העור והרובט" (חולין קכב), בהדי אלו שערותיהם כבשרן; ואומר רבינו תם: משום דאין מפגלים בשליל, כדאיתא פרק "כל הפסולין" (זבחים להא), פיגול בשליל – לא נתפגל חובה, ואף השליל לא נתפגל. **ורבי יוחנן** אמר אף במסמר – וליכא משום מכלה ממוזן של ישראל. ובפולגותא לאו דקא, דרבי יוחנן דאמר אף במסמר – לא כרבי יהודה ולא כרבי נחמיה.

נבלות הוא שחוטת היא – ואם תאמר: הוא שמענין ליה לרבי יהודה דאמר פרק "טטאת העוף" (זבחים טט.ב) דשחיתת העוף אינה מטרתה טריפתה מטמאתה. דקאמר: "נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה", טרפה למה נאמרה – להביא טרפה ששחטה (שחלה טהור מכלל שהיא מטמאה) ושטמאתה. וכן רש מסכת טהרות, גבי שלשה עשר דברים נאמרו בנבלת עוף טהור: שחיתתה ומליקתה מטרתה טרפתה מידי נבלה, רבי יהודה אומר: אינה מטרתה ויש לומר: דמכל מקום, כיון דלרבי נחמיה מטרתה – לא הוה ליה למימר שהיא מאכל נבלות ועוד, דלא מסיק אדעתיה תסתים דרבי יהודה הוא דבדיק בידא. **מר** אמר שמואל בדיק בידא וכן רב – ואף על גב דכבר אמרין לעיל: רב ושמואל ולי דאמרי מבניס ידו לפנים ובדק, מכל מקום אשמעינן הכא דמעשה נמי עבד. **והא** תני לוי טרפות שמו חכמים וכו' – בתום מקשה מברייתא ארב ושמואל, דאלו גופיה הוה מצי למפרך, דאמר לעיל: מבניס ידו לפנים ובדק.

באלו

דרבי יהודה הוא דבדיק בידא. דתניא, רבי שמעון בן אלקיזר אומר משום רבי יהודה; בודקין לחולדה ביד, אבל לא במסמר; נשבר העצם אף על פי שלא ניקב קרום של מוח. תסתים. הא גופא קשיא, אמרת: בודקין לחולדה ביד אבל לא במסמר – אלמא אית ליה בדיקותא, והדר תני: נשבר העצם אף על פי שלא ניקב קרום של מוח – אלמא לית ליה בדיקותא! – סיפא אתאן לעוף של מים, הואיל ואין לו קרום. אין לו קרום סלקא דעתך? – אלא: הואיל וקרומו רך. אמר ליה רב נחמן לרב עקי, מר אמר: שמואל בדיק בידא ומכשר, והונא חברין אמר: רב בדיק בידא ומכשר; והתני לוי: טרפות שמו חכמים בבהמה – כנגד בעוף; יתר עליהו עוף – נשבר העצם אף על פי שלא ניקב קרום של מוח! אמר ליה: ההוא בעוף של מים, הואיל ואין לו קרום. – אין לו קרום סלקא דעתך? – אלא: הואיל וקרומו רך. והתני לוי: ותר טרפות שמו חכמים בבהמה – כנגד בעוף; יתר עליהו עוף – נשבר העצם אף על פי שלא ניקב קרום של מוח! אמר ליה: התם בעוף של מים, הואיל ואין לו קרום. – אין לו קרום סלקא דעתך? – אלא אימא: הואיל וקרומו רך. רב שיזבי בדיק בשמישא, רב יימר בדיק במחטא, רב אחא בר יעקב בדיק בנבלה

באלו

שמכלה ממוזן של ישראל. נשבר העצם – לקמיה פריך. וקרומו רך – הלכך, כי נשבר העצם תו לא קאי קרום. אמר ליה רב נחמן לרב עקי – תמחיה בואת. **מר אמר** – אתה אמרת לי שראית שמואל שהוא בודק לנשיכת חולדה, אלמא לא מטרף בעצם לחודה. ואף הונא חברין אמר לי דאיהו חויה לרב דבדיק בידא. וקשיא לי: והא תני לוי כו'. **כנגד בעוף** – במידי דאיתיה בעוף. המסט ובית הכוסות ליחנהו בעוף. **בדיק בשמישא** – נגד השמש מסתכל אם יראה נקב, שהוא רפה לבדיקה.

במיא

באלו בני מעיים אמרו בקרבן בלב ובכבד – אבל ריאה לא חשיב, כדאמרין לקמן (חולין נוא, דאין ריאה לעוף לא לינפל ולא ליחמר. ואף על גב דמסיק דחוקיה לגמרי היה אומר, דאין לו ריאה, שלא היה בקי בתרגומים, מכל מקום הוא אמת כדאמר רב חגא, הואיל ורוב צלעות מגיעות עליה.

איבעיא

להו הורו בטרפת לאיסורא וזכרי

בופק להיתרא או דלמא הורו

בטרפת להיתרא כרבי בופק אבל כרבי בופק

לא סבירא להו – כן גרס רש"י, ופירש

דמספקא ליה אם הורו בטרפת לאיסורא, כרבי

טרפן דסנהדרין (לגא) דהאבילה לכלבים. וכן

פירש רבינו חננאל, ופסק בטרפת לחומרא,

דממספקא להאי הורו לחומרא. וזהו תימה:

דהתם חשיב ליה טועה בדבר משנה, ורבי טרפן

נמי חזר בה ומידה, שמוא יש לחלק בין בהמה

לעוף, דמצי למימר דהבא מיירי בטרפת של

עוף, דמיטריף טפי, וליכא למיפשט מדתני לה,

דלא חשיב טרפת בהדי "יתר עליהן בעוף",

משום דלא מיירי בפלוגתא, כי היכי דלא חשיב

ניטלה הנצה לרבי יהודה. ומיהו יש לתמוה:

אמאי לא מבעיא לן הכא אם הורו בטרפת

ובופק בתרייהו להיתרא? דכי האי גונא

מבעיא לן פרק "כירה" (שבת מוא) גבי הורה

במנורה כרבי שמעון בבר, דאיבעיא לה: הורה

במנורה להיתרא וזכרי שמעון בבר להיתרא, או

דלמא הורה במנורה לאיסורא וזכרי שמעון בבר

להיתרא? ונראה גרסין בספרים הבא: הורו

בטרפת להיתרא וזכרי בופק להיתרא, או

דלמא הורו בטרפת להיתרא כרבי בופק, אבל

כרבי בופק לא סבירא להו. והשתא ניחא, דלא

מספקא ליה הכא אם הורו בטרפת לאיסורא,

דמילתא דפשיטא היא דשריא, כדמוכח במסכת

סנהדרין (לגא) דאפילו רבי טרפן חזר בו,

וטועה בדבר משנה חשיב ליה. והא דלא

מבעיא לן ההם אם הורו במנורה להיתרא, כגון

שלא הדליקו בה באותה שבת התירו לטלטלה,

כרבי שמעון דמתיירי ההם נר שהדליקו בו

באותה שבת, אבל כרבי שמעון דנר לא סבירא

להו, משום דדחיה בידים – דלא שייך ההם

לתלות היתר של מנורה בהיתר של נר, דמנורה

שלא הדליקו בה באותה שבת לא שייך לאסור

מטעם מוקצה אלא מטעם בנן, כדאמר ההם

דאית ליה ודדקי, וגו' ונזין אטו דחוליות. ונר

שהדליקו בה באותה שבת – משום מוקצה.

אבל הכא שייך לתלות זה בזה, דכי היכי דרבי

לית ליה טרפות בופק – כך לית להו טרפות

בטרפת. ומידה, התם פירש הקונטרס דמבעיא

לן: חזא הוראא היא, והכי קאמר: הורה במנורה

להיתרא כדרך שהיה רבי שמעון מתיר נר ישר,

או דלמא תרי הוראות הוה הורה במנורה

לאיסורא כדאמר בפירקין, וגור אטו חוליות,

וזכרי שמעון הורה בנר להיתרא. ופירוש

מגומגום.

אבל היפך בהם טרפה – בכלל נקובי דמתניתין

הוא, דטעמא – משום דסופי לעיב

ולירקב.

שמוטת

בהן – מרפה, דכתיב: "הוא עשך ויכנך"

בארם, שאם נהפך אחת מהן אינו יכול לחיות, תניא, היה רבי מאיר אומר: "הוא

עשך ויכנך" – פרקא דכולה ביה, ממונו כהניו, ממונו נביאיו, ממונו שריו, ממונו

מלכיו, שנאמר: "ממונו פנה ממונו יתד" וגו'. ההוא רומא דחזיה לההוא גברא

דנפל מאיתרא לארעא, פקעיה כרסיה ונפיק מעיניה, אתייה לבריה ושחמיה קמיה

בגילא דחיתא. אמר רב שזיב: הני אוזיו דידן, בעוף

של מים דמיין. "נפלה לאור". אמר רבי יוחנן משום

רבי יוסי בן יהושע: שיעור ירוקתן בשיעור נקובתן, מה

נקובתן במשחיו – אף ירוקתן במשחיו. בעא מיניה רב

יוסף בריה דרבי יהושע בן לוי מרבי יהושע בן לוי:

הוריקה כבר כנגד בני מעיים, מהו? אמר ליה: מרפה.

ולא יהא אלא ניטלה! אמר רבא: כיון שהוריקה

כבר כנגד בני מעיים – בידוע שנפלה לאור, ונחמרו

בני מעיים, ומרפה. רבי יהושע בן לוי הויא ליה ההיא

תרנגולת, שדריה לקמיה דרבי אלעזר הקפר כרבי, אמר

ליה: ירוקין הוו, ואכשרה. והאנן תנן: ירוקין פסולין!

לא אמרו ירוקין פסולין אלא בקורקבן, בלב ובכבד.

תניא נמי הכי: באלו בני מעיים אמרו – בקורקבן, בלב

ובכבד. רבי יצחק בר יוסף הוה ליה ההוא תרנגולתא,

שדרה לקמיה דרבי אבהו, ואמר ליה: אדומין הוו,

ומרפה. והאנן תנן: אדומין כשרים! אמר ליה: אדומין

שהוריקו, וירוקין שהאדמו – מרפה; לא אמרו אדומין

כשרים אלא בלב בקורקבן ובכבד. אמר רב שמואל

בר חיאי אמר רבי מני: אדומין שהוריקו, וישלקן וחוורו

והאדמו – כשרין, מאי מעמא? קומרא עייל בהו. אמר

רב נחמן בר יצחק, אף אנן נאמר: אדומין שלא הוריקו,

ישלקן והוריקו – מרפה, מאי מעמא? איגלאי בהתייהו.

אמר רב אשי: הלכך, לא ליכול אינש אלא בשלקא.

ולא היא, אחוזקי ריעותא לא מחזקינן. דרסה ומרפה

בכותל". אמר רבי אלעזר בן אמיניגוס משום רבי אלעזר

כרבי ינאי: אחת זו ואחת זו צריכה בדיקה. ואלו

כשרות בעוף: ניקבה הנפרת, או שנפסקה. הכתה

חולדה על ראשה מקום שאינו עושה אותה מרפה.

ניקב הנפק, רבי אומר: אפילו ניטל יצאו בני מעיה

ולא ניקבו. נשתברו גפיה, נשתברו רגליה, נמרטו כנפיה.

רבי יהודה אומר: אם נפלה הנוצה – פסולה. גמרא

תנו רבנן: מעשה כרבי סימאי ורבי צדוק שהלכו לעבר

שנה בלוד ושבתו באונו, והורו בטרפת כרבי בופק.

איבעיא להו: הורו בטרפת – לאיפורה, כרבי בופק

להיתרא; או דילמא, הורו בטרפת להיתרא כרבי

בופק, אבל כרבי בופק לא סבירא להו? תיקו. אמר

רבה ואיתימא רבי יהושע בן לוי: גגו של זפק נידון

כפושט. היכא? אמר רב ביבי בר אבוי: כל שנמתח

עמו, יצאו בני מעיה". אמר רבי שמואל בר רב

יצחק: לא שנו אלא שלא היפך בהו, אבל היפך

בהן – מרפה, דכתיב: "הוא עשך ויכנך"

בארם, שאם נהפך אחת מהן אינו יכול לחיות, תניא, היה רבי מאיר אומר: "הוא

עשך ויכנך" – פרקא דכולה ביה, ממונו כהניו, ממונו נביאיו, ממונו שריו, ממונו

מלכיו, שנאמר: "ממונו פנה ממונו יתד" וגו'. ההוא רומא דחזיה לההוא גברא

דנפל מאיתרא לארעא, פקעיה כרסיה ונפיק מעיניה, אתייה לבריה ושחמיה קמיה

דנפל מאיתרא לארעא, פקעיה כרסיה ונפיק מעיניה, אתייה לבריה ושחמיה קמיה

דנפל מאיתרא לארעא, פקעיה כרסיה ונפיק מעיניה, אתייה לבריה ושחמיה קמיה

דנפל מאיתרא לארעא, פקעיה כרסיה ונפיק מעיניה, אתייה לבריה ושחמיה קמיה

דנפל מאיתרא לארעא, פקעיה כרסיה ונפיק מעיניה, אתייה לבריה ושחמיה קמיה

דנפל מאיתרא לארעא, פקעיה כרסיה ונפיק מעיניה, אתייה לבריה ושחמיה קמיה

דנפל מאיתרא לארעא, פקעיה כרסיה ונפיק מעיניה, אתייה לבריה ושחמיה קמיה

דנפל מאיתרא לארעא, פקעיה כרסיה ונפיק מעיניה, אתייה לבריה ושחמיה קמיה

דנפל מאיתרא לארעא, פקעיה כרסיה ונפיק מעיניה, אתייה לבריה ושחמיה קמיה

דנפל מאיתרא לארעא, פקעיה כרסיה ונפיק מעיניה, אתייה לבריה ושחמיה קמיה

דנפל מאיתרא לארעא, פקעיה כרסיה ונפיק מעיניה, אתייה לבריה ושחמיה קמיה

דנפל מאיתרא לארעא, פקעיה כרסיה ונפיק מעיניה, אתייה לבריה ושחמיה קמיה

דנפל מאיתרא לארעא, פקעיה כרסיה ונפיק מעיניה, אתייה לבריה ושחמיה קמיה

דנפל מאיתרא לארעא, פקעיה כרסיה ונפיק מעיניה, אתייה לבריה ושחמיה קמיה

דנפל מאיתרא לארעא, פקעיה כרסיה ונפיק מעיניה, אתייה לבריה ושחמיה קמיה

דנפל מאיתרא לארעא, פקעיה כרסיה ונפיק מעיניה, אתייה לבריה ושחמיה קמיה

דנפל מאיתרא לארעא, פקעיה כרסיה ונפיק מעיניה, אתייה לבריה ושחמיה קמיה

במאי – מוציא כל המוח מן הקרום דרך פיה כמו שהיא יורדת לחוט השדרה וממלא הקרום מים, ואם יוצא דרך המכה – בידוע שניקב הקרום. לישנא אחרינא: מכניס בנקב העצם מים, וחוור ומוציאו ורואה, אם נחלבו – בידוע שנתערב המוח בהם. בגילא דחיתא – כדפרשית במסמך. אוזיו דידן – הואיל ותמיד הן במים. שיעור ירוקתן – מחמת האור. הוריקה כבר כנגד בני מעיים – ראשה אחד של כבד תלוי כנגד בני מעין, וראשה אחד למעלה. אלא ניטלה – הא אמרן (חולין נדא): ניטל הכבד – כשרו כרבי – גרול שברורו. ירוקם הוו – הדקים. אדומין הוו – הדקין, וזון רגילין להיות ירוקין, וטרפה. אדומין שהוריקו – לב וקורקבן, שהן תמיד אדומין – נפסלן אם הוריקו, אבל ירוקין כגון דקין – נפסלן בהאדמה. לא אמרו אדומין כשרין אלא בלב וקורקבן וכבד – שדרכן להיות אדומין. קומרא עייל בהו – מעיקרא, ועכשיו הלך מחמת המים הרוותחים. איגלאי בהתייהו – חרפתן, דודאי נחמרו. הלכך – כיון דאמרן דומינן דרגלי ריעותיהו כי שליק להו. לא ליכול אינש – עוף שנפל לאור, אלא בשליקה. לא מחזקינן – חזיקא דלא מינכר ריעותא בהדיא – לא טרפינן לה, אלא אם כן מיתרמי דשליק לה חזיו ריעותא. צריכה בדיקה – אף על פי ששתהה מעת לעת, השמא נשברה השדרה ונפסק החוט. משנה הופק – כרס שהאובל נקבץ שם. גפיה – עצמות הכנפים. נשתברו רגליה – מן הארכובו ולמטה, או אפילו למעלה ולא יצא העצם לחוץ, אבל יצא לחוץ – תנן ב"במה המקשה" (חולין עא), דהיינו טרפה. נמרטו כנפיה – היינו נוצה גדולה שעל כל גופה, *פלומ"ש בלעז. נוצה היא הדקה הסמוכה לבשר שאין לה קנים, ובלעז **מל"ש. גמרא ושבתו באונו – יום שבת שבתו שם. איבעיא להו – תרתי הוראות הוו, והכי קאמר: הורו בטרפת לאיסורא, כדתנן בסנהדרין (לגא): והאבילה רבי טרפן לכלבים. וזכרי בופק נמי להיתרא, דאפילו ניטל. או דלמא, הורו בטרפת להיתרא כרבי בופק, ואמרו דאם ניטלה האם – כשרה. כמנתיקין, אבל כרבי בופק לא סבירא להו. הכי גרסינן: הורו בטרפת לאיסורא וזכרי בופק להיתרא – או דלמא הורו בטרפת להיתרא כרבי בופק, אבל כרבי בופק לא סבירא להו. נידון כוושט – בנקב משחו. כל שנמתח עמו – ממקום שהוא מתחיל לימשך לצד הוושט להיות מיצר והולך. עמו – עם הוושט. נמתח – נמשך, דהיינו מן המצצר ולמעלה, כדאמרין (חולין מהא) גבי מוח: לא זמן כגולגולת, נידון כמות. התחיל לימשך נידון כחול, אלמא מקום מצר קרי משיכה. היפך בהן – כשהכניס לתוכו היפך עליונו לתחתיתו, או עגולה זו למעלה מכמות שהייתה, שהחליף זו למעלה חו למטה. כונניות – לשון "ואת בנוי" (שמות לח), שברא להם בסיס לישב עליה, ואם ירדו מבסיסן שוב אין מתיישבים. כרמא דכולא ביה – כרך שהכל בו. ועל כנסת ישראל נאמר, שכל מושליהן מהן ולא מעם אחר. מעיניה – מעיני. ושחמיה קמיה – כדי שיתאנח וימשך מעיניו אליה. לבריה – של זה הנפול.

חולין דף נו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קלה

מגלה שהוריקו והעוף טריפה, הלכך לא ליכול אינש – לכך לא
 יאכל אדם עוף שנפל לאש, אלא בשליקה. דוחה הגמרא:
 ולא היא, ואם האברים אדומים, אין לחשוש שמא השליקה תגלה
 שהוריקו, משום שאחזיקו ידעיותא לא מחזיקין – דבר הנראה כשר
 אין להחזיק ולחשוש שיש בו פגם וקלקול הפוסלו. ולכך כל זמן שאין
 נראה לעין שינוי מראה בעוף, אין לחשוש שהוא טרף. ורק כאשר
 אירע ששלק את העוף ורואים שיש שינוי במראהו, נאסר.
 שנינו במשנה: דרסקה ומרפה בכותל או שריצצתה בהמה,
 ומפרכסת, ושהתה מעת לעת ושחטה, כשירה. הגמרא מבארת שלא
 די בשחייה לבדה כדי להכשיר: אמר רבי אלעזר בן אבמינא משום
 רבי אלעזר ברבי ינאי, אחת זו ואחת זו – בין עוף שדרסה אדם, בין
 עוף שהכה בה אדם בכותל, בין עוף שריצצתה בהמה, אף שהעוף
 שהה מעת לעת לפני שחיטה, העוף צריכה בדיקה לאחר שחיטה,
 וצריך לבדוק את כל אבריו הפנימיים אם הם התרסקו.

משנה

התנא מונה את הכשרות בעוף: ואלו כשרות בעוף: א. ניקבה
 הנקרת, והוא הקנה, או שנשדקה לאורך, אך לא נפסק רוב רוחבה.
 ב. הקתה – נשכה חולדה על ראשה מקום שאינו עושה אותה
 מרפה, והיינו שלא כנגד המוח, או כנגד המוח ובדקנו שלא ניקב
 הקרם של מוח. ג. ניקב תפסך והוא הכרס של עוף, שהאוכל
 מתקבץ שם לאחר שהוא עובר ברט, ומשם האוכל ממשיך
 לקורקבן. רבי אומר אפילו ניטל הזפק כשר. ד. יצאו בני מעיה
 מבטן העוף ולא ניקבו. ה. נשתברו נפיה, והם עצמות הכנפים. ו.
 נשתברו רגליה מן הארכובה ולמטה, וכן אם נשתברו מן הארכובה
 ולמעלה ולא יצא העצם לחוץ. ז. נמרטו כנפיה, והיינו הנוצות
 הגדולות שעל כל גופה. רבי יהודה אומר אם נפלה הנוצה, והיא
 הנוצה הדקה הסמוכה לבשר כמין צמר, שמגין על גופה מהצינה,
 ואין לה שורשים קשים, פסולת.

גמרא

הגמרא מבררת דין ניטל הרחם: תנו רבנן, מעשה ברבי סימאי ורבי
 צדוק שהלכו לעבר את השנה בלוד, ושבתו ביום השבת באונו
 בדרכם ללוד, והורו בעיר אונו בטרפחת – בניטל הרחם ברבי
 בוןפק. הגמרא מבררת כוונת הוראה זו: איכניא להו, האם רבי
 סימאי ורבי צדוק הורו שתי הוראות שונות, אחד הורו בטרפחת
 לאיפויא, כרבי טרפון הסובר ניטל הרחם טריפה. וכן הורו ברבי
 בוןפק להתייא, שאף ניטל הזפק כשירה. או דילמא הם הורו הוראה
 אחת, והיינו הורו בטרפחת – בניטל הרחם להתייא כפי שרבי
 הורה לחתיר בוןפק, וכפי ששנינו לעיל (ד.) ניטלה האם (הרחם)
 שלה כשרה. אבל ברבי בוןפק לא סבירא להו. מסיקה הגמרא:
 תיקו.

הגמרא מבררת דין ניקב גגו של זפק: אמר רבא, ואיתימא רבי
 יהושע בן לוי, גגו של זפק נידון ביושט – החלק העליון של הזפק
 המחובר לזשט נידון כהמשך של הזשט, ואם ניקב משהו שם טריפה.
 שואלת הגמרא: היכא – עד היכן הוא גגו של זפק. משיבה הגמרא:
 אמר רב ביבי בר אבין, כל שנמתח עמו, והיינו מהמקום שהזפק
 מתחיל להמשך לכיוון הזשט והולך ונעשה צר.

שנינו במשנה: ואלו כשירות בעוף וכו' יצאו בני מעיה ולא ניקבו.
 הגמרא מבארת היתר זה: אמר רבי שמואל בר רב יצחק, לא שנו
 שביצאו בני המעיים כשירה, אלא שלא תיפך בהן כשהכניסם חוזה
 לכרס העוף, אבל אם תיפך בהן והכניס את החלק העליון של
 המעיים לחלק התחתון של הכרס, ואפילו אם החליף עיגול אחד
 מהמעיים עם עיגול אחר, והכניס את זה למעלה וזה למטה, מרפה,
 דכתיב בשירת העזיני (דברים לו), 'הוא עשך ויכננך', מלמד שצריך
 תיקון ברוך הוא בננינות (בסיסים) באדם להחזיק את האברים,
 וכל אבר נמצא על הבסיס שלו, שאם נהפך אחת מהן – ואם האבר
 ירד מהבסיס שלו שוב אינו חוזר ומתיישב עליו, ואינו יכול לחיות.

המשך בעמוד קכח

בגילא דחיתא – בדק את קרומ המוח על ידי שהעביר עליו קש של
 חטה, ובדק האם הקש נעצר בנקב, ובבדיקת המסמר.
 אמר רב שיב, הני אוניו דין – אותם אונות שלנו, בעוף של מים
 דמין (הם דומים), ואם העצם נשבר, אף על פי שהקרומ שלם, הם
 נטרפים, שהואיל והם תמיד במים קרומם רך.
 שנינו במשנה: נפלה לאור ונחמרו בני מעיה (התכווצו והשתנה
 מראיתם), אם ירוקים פסולים, אם אדומים כשרים. הגמרא מבארת
 את שיעור ההורקה: אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן יהושע, עוף
 שנפל לאש חלק מאבריו הוריקו, שיעור ירוקתו כשיעור נקובתו,
 מה נקובתו שיעורם במשהו, שהעוף נטרף אפילו בנקב כלשהו, אף
 ירוקתו במשהו, ואם משהו מאבריו האדומים הוריקו אפילו במשהו,
 הוא טריפה.

הגמרא מבררת דין כבד שנעשה ירוק: בעא מיניה רב יוסף בריה
 דרבי יהושע בן לוי, מרבי יהושע בן לוי אביו, אם עוף נפל לאש,
 והוריקה כבד כנגד בני מעיים – הצד של הכבד הנמצא כנגד בני
 המעיים נשתנה לירוק, והוא החלק הדק של הכבד, מהו. אמר ליה
 רבי יהושע בן לוי לבנו רב יוסף, העוף מרפה. מקשה הגמרא: מדוע
 העוף טריפה, ולא יהא אלא ניפלה הכבד, ששנינו לעיל (ד.)
 שכשירה, ומדוע יש להחמיר בהוריקה יותר מניטלה. מתרצת
 הגמרא: אמר רבא, בין שהוריקה כבד כנגד בני מעיים, בידוע
 שנפלה לאור ונחמרו בני מעיים, ומרפה מחמת שנשרפו בני
 המעיים.

הגמרא מבררת דין מעיים שנעשו ירוקים. מספרת הגמרא: רבי
 יהושע בן לוי הויא ליה ההיא תרנגולת שנפלה לאש. שדרה
 (שלחה) לקמיה דרבי אלעזר הקפר ברבי – שהיה גדול שבדורו,
 אמר ליה רבי אלעזר הקפר לרבי יהושע בן לוי, הדקים של
 התרנגולת ירוקין הוו, ואכשרה. מקשה הגמרא: מדוע הכשירה,
 והאנן תנן ירוקין פסולין. מתרצת הגמרא: לא אמרו ירוקין פסולין,
 אלא בקורקבן בלב ובכבד שרגילים להיות אדומים, ולכן אם
 הוריקו טריפה, אבל הדקים שרגילים להיות ירוקים, אם הם עדיין
 ירוקים הם כשרים, ולכך רבי אלעזר הכשיר את התרנגולת. תניא
 נמי הכי, באלו בני מעיים – אברים שבתוך גוף התרנגולת אמרו
 שירוקים פסולים ואדומים כשרים, בקורקבן בלב ובכבד שדרכם
 להיות אדומים.

הגמרא מבררת דין מעיים שנעשו אדומים. מספרת הגמרא: רבי
 יצחק בר יוסף הוה ליה ההוא תרנגולתא שנפלה לאש. שדרה
 (שלחה) לקמיה דרבי אבהו, ואמר ליה רבי אבהו לרבי יצחק,
 הדקים אדומין הוו, וטרפח. הקשה רבי יצחק לרבי אבהו, מדוע
 הטרפת, והאנן תנן אדומין כשרים. אמר ליה רבי אבהו לרבי יצחק,
 אברים שדרכם להיות אדומין כגון לב קורקבן וכבד שהוריקו, וכן
 אברים שדרכם להיות ירוקין כגון דקים שהאדימו, מרפה. לא אמרו
 במשנה אדומין כשרים, אלא בלב בקורקבן ובכבד שדרכם להיות
 אדומים. ולכך הטרפתי את הדקים שהאדימו.

הגמרא מבררת דין עוף שהשתנה מראהו לאחר שליקה: אמר רב
 שמואל בר חייא אמר רבי מני, אברים שדרכם להיות אדומין
 שהוריקו, ושלקן – בישראל מעט במים רותחים, וחזרו האברים הללו
 והאדימו לאחר השליקה, כשרין. מאי טעמא, קומרא עילי בהו –
 עשן נכנס בהם. כלומר, ידעו חכמים שמראה האברים לא השתנה,
 אלא שעשן מהאש נכנס לגוף וגרם לאברים להראות ירוקים, ועכשיו
 מחמת המים הרותחים, יצא העשן מהאברים, והתגלה המראה
 האמיתי שלהם.

אמר רב נתן בר יצחק, אף אנן נאמר שדין זה נוהג גם להיפר,
 אברים שדרכם להיות אדומין, שלא הוריקו אלא נשארו אדומים,
 ושלקו, והוריקו לאחר השליקה, מרפה. מאי טעמא, אינלא
 בהתייהו – נתגלה חרפתו, כלומר התגלה הפסול שלהם, שבדאי
 הוריקו מחמת האש, אלא שדבר חיצוני גרם להם להראות אדומים,
 ולאחר השליקה חזרו למראם האמיתי כפי שהם לאחר שנשרפו.
 אמר רב אשי, מכיון שפעמים שמראה האברים אדום והשליקה

1 **בַּחֲנוּתָא** [–באחיות] **עֵינִים**, שלא שחטו בפועל, אלא היה נראה
2 כאילו הוא שוחט. כשראה זאת אותו אדם שנפל מהגג, **אֵינְגִיד** –
3 היה קרוב למות מרוב צער, ו**אֵיתַנַּח** – ונאנח, ומכח האנחה **עוֹל**
4 **לְמַעֲיֵינֶיהָ** – נכנסו בני המעיים חזרה למקומם בכרס, ו**חִיִּיטִיהָ**
5 **לְכַרְסֶיהָ** – ותפר הרומאי את כרסו, ובכך רפאו. ועשה הרומאי כל
6 זאת, לפי שבאופן זה המעיים חוזרים לתוך הכרס בצורתם בלי היפוך.
7 שנינו במשנה: ואלו כשרות בעוף וגו', **נִשְׁתַּכְּרוּ רִגְלֶיהָ**, מספרת
8 הגמרא: **הָהוּא צָנָא דְאֵינְקוּרִי** – מעשה בסל של עופות שנשתברו
9 רגליהם בעצם התחתונה, או בעצם האמצעית אך העצם לא יצאה
10 חוץ לבשר, **דְּאֵתִיָּא לְקַמְיָה דְּרַבָּא**, בדקיה רבא **בְּצוּמַת הַגִּידִין**, הוא
11 המקום שהגידים מתחברים ומתהדקים יחד, ומצא שכל ששה עשר
12 הגידים המצויים שם קיימים, ו**אֲבִשְׁרִיהָ**.

13 הגמרא מבררת דין עופות שנשמשו כנפיהם: **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר**
14 **רַב, שְׁמוּטָה יָד** [–הרגל הקדמית], והיינו שנשמש הכתף ממקומו,
15 **בְּבִהְמָה בְּשֶׁרָה**, (אבל **שְׁמוּטָה יָרֵךְ** [–הרגל האחורית] **בְּבִהְמָה**
16 **מְרַפָּה**). וכן **שְׁמוּטָה יָרֵךְ בְּעוֹף מְרַפָּה**, וכן **שְׁמוּטָה גֵּף בְּעוֹף**, והוא
17 שנשמש הפרק העליון של עצם הכנף המחובר בגב העוף, **מְרַפָּה**,
18 משום ש**חִיִּישֵׁינָא שְׁמָא נִיקְבָּהּ הָרִיאָה**, לפי שהריאה נחבאת בין
19 הצלעות, ויש קרום בשר רך ודק בין צלע לצלע, וכששומט את הכנף
20 מתנתק חלק מן הריאה עם הכנף, ונדיה נקב. ו**שְׁמוּאֵל אָמַר**, תיפְּדֵק
21 הריאה אם ניקבה או לא, וכן **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן תִּיפְּדֵק**.

22 הגמרא מבררת אם יש לעוף ריאה: **חֻזְקִיהָ אָמַר, אֵין רִיאָה לְעוֹף**
23 **וְיִתְבָּאר לַהֲלֹן**. ו**רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר**, יֵשׁ לוֹ, ו**יִשְׁנָה בְּעֵלָה שֶׁל ווֹרֵה**,
24 שהיא נראית דקה ואדומה, ונמצאת **בֵּין אַנְפִּים** [–הכנפים], בתוך
25 הצלעות. שואלת הגמרא: **מָאי כוונתו באומרו אֵין רִיאָה לְעוֹף**.
26 **אֵילִימָא דְלִית לִיה** – שאין לו ריאה כלל, ו**הָא קָא חֻזְקָא דְאֵית לִיה**
27 – והרי אנו רואים שיש לו. מתרצת הגמרא: **אָלָא כוונתו דהעוף לֹא**
28 **מִיִּרְיָה בִּיה** אם ניקבה הריאה. מקשה הגמרא: ו**הָתֵנִי לֹוי ברייתא**,
29 **כֹּל הַטְּרָפוֹת שְׁמֵנו חֲכָמִים בְּבִהְמָה, בְּגִדְדוֹן בְּעוֹף** גם טריפה. ויתר
30 **עֲלֶיהָ עוֹף** שגם **נִשְׁכַּר הָעֵצִים אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִיקֵב קְרוֹם שֶׁל מוֹת**,
31 טריפה, אף שבבהמה אין זה טריפה. ואם כן ניקבה הריאה שפוסלת
32 בבהמה פוסלת גם בעוף, כמבואר בברייתא, וכיצד אמר חזקיה שאין
33 עוף נטרף בניקב הריאה. מתרצת הגמרא: **אָלָא כוונתו היא, אֵין לוֹ**
34 **לעוף דיני טריפות בריאה לֹא לִינְפֹל** – שאם נפל מן הגג אין צריך
35 לבדוק בריאה, אף שצריך בדיקה בשאר איבריו הפנימיים, ו**לֹא**
36 **לִיחְמֹר** – ושאם נפל העוף לאש אין צריך לבדוק את הריאה אם
37 השתנה מראיתה, אף שצריך לבדוק זאת בשאר האיברים הפנימיים.
38 אבל ניקבה הריאה גם לחזקיה טריפה. מבררת הגמרא: **מָאי טַעְמָא**
39 **שהריאה אינה צריכה בדיקה באופנים אלו**. מתרצת הגמרא: **אָמַר**
40 **רַב תַּנְה, הוּאִיל וְרוֹב צִלְעוֹתֶיהָ מְגִינוֹת עֲלֶיהָ**, משום שהצלעות של
41 העוף אינם שוכבות על הצד הרחב שלהם אלא על החוד שלהם,
42 ובכל הצלעות הרחב שלהם בולט לצד הפנימי, והריאה נחבאת
43 ביניהם, ולכן הצלעות מגינות על הריאה שלא תנוק בנפילה מהגג או
44 בנפילה לאש.

45 מקשה הגמרא: איך אפשר לפרש כוונת חזקיה שאין לעוף חלק מדיני
46 טריפות הריאה, ו**הָא מְדַאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן לחזקיה יֵשׁ לוֹ לעוף ריאה**,
47 **וְיִשְׁנָה בְּעֵלָה שֶׁל ווֹרֵה בֵּין אַנְפִּים, מְבַלֵּל דְּחֻזְקִיהָ כְּכֹר דְלִית לִיה**
48 **לעוף ריאה כלל**. מתרצת הגמרא: **אָלָא אָמַרִי בְּמַעְרְבָא** [–בארץ
49 ישראל] **מִשְׁמִיָּה דְרַבִּי יוֹסִי בְרַבִּי חֲנִינָא, מְדַבְּרֵיו שֶׁל בְּרִיָּה – של**

50 חזקיה שהיה גדול בדורו, **נִיכָר שְׂאִינוּ בְּקִי בְּתַרְנוּגְלִין** – שאינו רגיל
51 לאכול תרנגולים, לפיכך לא ידע שיש להם ריאה, והוא לשון
52 בדיחותא. ובאמת חזקיה טעה וחשב שאין לתרנגולים ריאה.
53 הגמרא מבררת דין שמוטת ירך בעוף: **אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב,**
54 **שְׁמוּטָה יָרֵךְ בְּעוֹף בְּשֶׁרָה**. **אָמַר לִיה רַבָּה בַר רַב הוּנָא לְרַב הוּנָא**
55 **אביו, וְהָא רַבָּנִי [–שבאן] מְפֻמְבְּדִיתָא אָמְרוּ, שְׂרָב יְהוּדָה**
56 **מִשְׁמִיָּה דְרַב אָמַר שְׁמוּטָה יָרֵךְ בְּעוֹף מְרַפָּה**. **אָמַר לִיה רַב הוּנָא**
57 **לרבה, בְּרִי [–בני], נִתְרָא נִתְרָא וּפְשָׁטִיהָ – אין אפיקי הנהר דומים,**
58 **זה זורם במהירות, וזה עומד, כך אין מנהג המקומות דומים**. ובאמת
59 רב סבר שהיא כשרה, אלא שראה שבני פומבדיתא נהגו בו איסור,
60 ולכך לא התירו בפניהם. ורב יהודה שהיה מפומבדיתא מאחר וראה
61 שרב אינו מתירו, היה סבור שרב אוסר.

62 מספרת הגמרא: **אָוֹל [–הלך] רַבִּי אַבָּא, אֲשַׁכְחִיה [–ומצאן] לְרַב**
63 **יְרֵמְיָה בַר אַבָּא דְקָא בְּדִיק את העופות בְּצוּמַת הַגִּידִין**, הוא המקום
64 שהגידים מתחברים ומתהדקים שם יחד, לבדוק אם הם שלמים. **אָמַר**
65 **לִיה רַבִּי אבא לרב ירמיה, לָמָּה לִיה לְמַר בְּפוּלִי הָאֵי – למה לו למר**
66 **לטרוח כל כך בבדיקת הגידים, וְהָא אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב,**
67 **שְׁמוּטָה יָרֵךְ בְּעוֹף בְּשֶׁרָה**, וכאשר כל הירך נשמת הרי הכל ניטל,
68 בין עצם הירך ובין הגידים שתלויים בו, ובכל זאת העוף כשר, וכל
69 שכן אם כל הרגל קיימת, ורק צומת הגידים לבדו ניטל. **אָמַר לִיה רַב**
70 **ירמיה לרבי אבא, אָנָּא מַתְנִיתִין יְדַעְנָא, שְׁשֵׁינוּ לַהֲלֹן [–בְּבִהְמָה**
71 **שֶׁנֶּחֱתְכוּ רִגְלֶיהָ מִן הָאֲרִיכּוּבָה וּלְמַטָּה בְּשֶׁרָה, מִן הָאֲרִיכּוּבָה**
72 **וּלְמַטָּה פְּסוּלָה. וכן שְׁנִיטַל צוּמַת הַגִּידִין לבדו, אף שכל העצם**
73 **קיימת, טריפה. וְאָמַר רַב עֲלָה – על משנה זו, וכן הדין בְּעוֹף, שאם**
74 **ניטל צומת הגידים לבדו, טריפה**. ולכך אני בודק את צומת הגידים.

75 הקשה רבי אבא לרב ירמיה: **אֵי חֲכִי, קִשְׁיָא דְרַב אֲדִרְבִּי, שְׂרָב הוּנָא**
76 **אמר בשם רב שאם נשמת כל הירך העוף כשר, ומאידיך רב עצמו**
77 **אמר שגם בעוף אם ניטל צומת הגידים טריפה. אִישְׁתֵּיק – שתק רב**
78 **ירמיה, לפי שלא חש להשיבו. אָמַר לִיה רַבִּי אבא לרב ירמיה, דְּלָמָּא**
79 **מסתירת דברי רב יש ללמוד, שְׁשֵׁנִי לָהּ – שיש לרב חילוק בֵּין**
80 **שְׁמוּטָה לַחֲתוּכָה, ששמוטה כשרה אפילו ניטל כל הרגל, ואילו**
81 **בחתוכה לטריפה אפילו אם נחתך רק צומת הגידים לבדו. אָמַר לִיה**
82 **רב ירמיה לרבי אבא, וְאֵת מְפֻרְשֵׁת שְׁמַעְתִּיהָ דְרַב – וכי אתה**
83 **מעצמך פירשת את השמועה של רב, והרי חילוק זה אינו שלך, אלא**
84 **בְּפִירוּשׁ אָמַר רַב שְׁמוּטָה בְּשֶׁרָה חֲתוּכָה פְּסוּלָה, וְאֵל תַּתְמָה שְׂדִין**
85 **זה אינו מסתבר משום שהסברא היא שאם נשמת כל הירך הנוק לעוף**
86 **גדול יותר מאשר אם רק נחתך צומת הגידים וכל שאר הירך שלם**
87 **ונמצא במקומו, אין זו תמיחה, לפי שאין מדמים טריפות זו לזו, שְׁחֲרִי**
88 **מצאנו בבהמה שחֲתוּכָה מְכָאן וּמָתָה, ואם חֲתוּכָה מְכָאן וְחִיתָה,**
89 **וכגון שאם חותך בבהמה את הסימנים בצוורה היא מתה, אך אם**
90 **חותך כל כתפיה היא חיה, אלא ודאי שאין כל האיברים שוים ואין**
91 **כל החולאים שוים, שיש אבר שהחיות תלויה בו יותר משאר איברים,**
92 **ואף באותו אבר יש חולי המזיק יותר מחולי אחר, ואף ברגל, חתוכה**
93 **מזיק יותר משמוטה.**

94 **בִּי סָלִיק [–כשעלה] רַבִּי אַבָּא מִבְּבֵל לָאֲרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲשַׁכְחִיה**
95 **[–מצאן] לְרַבִּי יוֹרָא שְׁעֵלָה לִפְנֵינוּ לָאֲרֶץ יִשְׂרָאֵל, דִּיתִיב וְקָאֲמַר,**
96 **אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, שְׁמוּטָה יָרֵךְ בְּעוֹף מְרַפָּה. אָמַר לִיה רַבִּי**
97 **אבא לרבי יורא, חֵי דְמַר, מִיּוֹמָא דְסָלִיק מִרְ לְהָבָא – חיך, לאחר**
98 **היום שעלית מבבל לכאן,**

חולין. פרק שלישי – אלו טרפות דף נז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלז רש"י תוספות

שמונת יד בבהמה כשרה – והוא הדין נחתכו, דדוקא נחתכו רגליה טרפה, אבל ידיה – כשרה. ולקמן (חולין נחב). נמי אמרינן: בעלת חמש רגלים או שאין לה אלא שלשה – הרי זה מום, ואמר רב הונא: לא שנו אלא שחיסר ביד, אבל ברגל – טרפה נמי היה. שמונת ירך – פירש בקונטרס: בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ואיעכול ניביה. הדין עמו, דכולה שמוטה דשמעתין באיעכול ניביה איירי בבהמה ובעוף, אבל לא איעכול – כשר. פסיק לעיל (חולין נדב): ההלכתא אפילו אפסיק נמי כשרה עד דאיעכול איעבלי. והשתא ניחא מה דנקט בכוליה שמעתין "שמוטה", ולא נקט "דשף מדוכתיה" כדנקט רב מתנא לעיל (נדב), משום דרב מתנא אסר בלא איעכול ניביה, אבל הכא דאיירי באיעכול ניביה – שייך לשון שמוטה. ולהכי מייחזי לעיל דרב מתנא גבי "אלו כשרות" דוקא, ולא מייחזי דרב יהודה דהבא. ועוד, דרבי יוחנן קאמר לעיל (חולין נדא): "אלו טרפות" דוקא, למעוטי הא דרב מתנא, ורבי יוחנן קאמר לקמן: שמוטות ירך בעוף טרפה. והוא הדין בבהמה נמי טרפה, מדתני לי ולא חשיב ליה גבי יתר עליהן עוף, ולא משמע דפליגי עליה, מדמקשין לעיל מנייה אדרב ושמאל. ועוד, דלקמן בסוף שמעתא ועמוד ב: הלכה רווחת בישראל, שמוטות ירך בעוף טרפה. והוא הדין בבהמה כדפירשית. ולעיל (נדב) פסקין הלכה דאפילו אפסיק כשרה עד דאיעכול איעבלי. ולכן נראה דכולה שמעתין איירי דאיעכול ניביה למח. ליה למר כולי האי ודא אמר רב הונא: אמר רב שמוטות ירך בעוף כשרה – השתא סלקא דעתך דשמוטה וחתוכה הכל אחד. ואף על גב דבהמה טרפה, כדמוכח מתניתין (חולין עוה), דבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה, מכל מקום בעוף כשרה. ושטא לא ידע השתא ברייתא דלוי, דכל טרפות שמנו חכמים בבהמה כגון בעוף. ולפי המסקנא דמחלק בין שמוטה לחתוכה, ניחא. ולרב הונא אמר רב דמכשיר שמוטות ירך בעוף – כמו כן בבהמה, מדתני לוי ומכשיר אפילו באיעכול ניביה, כדפירשנא דכולה שמעתא באיעכול ניביה. ואף על גב דאפילו מאן דמיקל לעיל גבי "אלו כשרות" מודה באיעכול ניביה, רב הונא אמר רב מיקל בכולה. ומיהו, קצת תימה, דלא מישתמיט בכולה שמעתין למינקט בחד דוכתא שמוטות ירך בבהמה כשרה: ולא מסתבר למימר כלל דנקט עוף לרבנותא. וגם רבי ירמיה שהביא ראיה לדבריה, ואמר ליה: אנא מתניתין ידענא, אבל דקדק אלא מהא דאמר רב עלה: וכן בעוף. ואם מהא דאסרה מתניתין בבהמה לא רצה לדקדק ולומר: כל שכן בעוף דוטר חיותיה. ולכן נראה, דדוקא בעוף מכשיר רב הונא אמר רב ולא בבהמה, ולית ליה ברייתא דלוי. ואף על גב דמקשין מנייה לעיל – היינו אליבא דרב יהודה. ודדוק.

דילמא שני ליה בין שמוטה לחתוכה – פירש בקונטרס: דשמוטה כשרה ואפילו ניטלה כולה, ובחתוכה טרפה אפילו בצומת הגידין לבדן. ותימה: מה רוצה לומר, שמפרש שאם ניטלה כולה כשרה: אם רוצה לומר שאם ניטל הירך ממקום שהיתה מחוברת באליה – כשרה, וחתוכה דטרפה – כגון באותו עצם האמצעי שבו צומת הגידין בתחתיתו, סמוך לפרק הארכובה וממכת עם הראש, ולמעלה הוא תחוב בעצם הקולית שהוא עצם התחוב באליה ואף על גב דבאותו עצם האמצעי טרפה, מכל מקום בעליין שהוא עצם הקולית

הוא

ניטלה כולה, ובחתוכה טרפה אפילו בצומת הגידין לבדן. ותימה: מה רוצה לומר, שמפרש שאם ניטלה כולה כשרה: אם רוצה לומר שאם ניטל הירך ממקום שהיתה מחוברת באליה – כשרה, וחתוכה דטרפה – כגון באותו עצם האמצעי שבו צומת הגידין בתחתיתו, סמוך לפרק הארכובה וממכת עם הראש, ולמעלה הוא תחוב בעצם הקולית שהוא עצם התחוב באליה ואף על גב דבאותו עצם האמצעי טרפה, מכל מקום בעליין שהוא עצם הקולית

מטילת

באחות עינים – ולא נגע בו ולא חזיק, אלא דנרמה לאביו כאילו נשחט. לפי שלא היה רוצה ליגע במעינים, שלא יחפר בוק. צנא – סל. דאנקורי – עופות שנשתברו רגליהן בארכובה למטה, או למעלה מארכובה, ואין העצם יוצא לחוץ. ובתשובת הגאונים מצאתי: עוף שחור הוא ושל מים הוא, ובמנחתו חברבורות לבנות, ועל שם כך נקרא אינקורי, שהוא מנומר כמו ניקור, "פניטור"א. ובעיר הואת יש מהן. בצומת הגידין – שידו ששה עשר חוטין קיימין, כדאמרין בפרק "בהמה המקשה" (חולין עוה), והוא בשפולו של עצם השוק סמוך לארכובה. יד – כתף. שמוטות ירך – בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ואיעכול ניביה וחולין נדב. שמוטות גף – פרק עליון המחובר בגבה. טרפה – דחיישין שמא ניקב הריאה. לפי שהריאה נחבאת בין הצלעות, וקרום הבשר רך דק בין צלע לצלע, וכששמוטת גפה מתנתקת הריאה עם הגף. תיבדק – הריאה. מכניס קנה דק בגרגרת ונופח בריאה, ואם הרוח יוצא – טרפה, ואם לאו – כשרה. בעלה של וורד – דקה ואדומה. בין אנפים – בין כנפיה. דלא מטרף בה – אם ניקבה. כנגד בעוף – אלמא, ניקבה הריאה דבהמה – הוא הדין לעוף, לא לינפל – אם נפלה מן הגג, דאמרן וחולין נאב. צריכה בדיקה – אין צריך לבדוק בריאה, ולא ליחמר – נבפלה לאור. שבודקין המעינים שמא הוריקו – אין צריך לבדוק הריאה. ורוב צלעות מנינות עליה – רוב ריוח הצלעות מגין עליה. שהצלעות אינן שוכבות על רחבן אלא על חודן, וכולן רחבן לפנין, והריאה נחבאת ביניהם. של בריבי – חוקיה, שהיה גורל בדורו. ניכר שאינו בקי בתרגולים – אינו רגיל לאכול תרגולים. לפיכך לא ידע אם יש להן ריאה. ולשון בדיחותא הוא. נהרא נהרא ופשיטה – אין פשטי הנגר דומין, זה חריף וזה עומד, כך אין מנהג המקומות דומות. ורב, כשרה סבירא ליה, וראה בני פומבדיתא שנהגו בו אסור ולא התיירו בפניהם. ורב יהודה מפומבדיתא הוה, וסבר דרב טרפה סבירא ליה. צומת הגידין – מקום שהגידין צומתין, מתחברין ומתחזקין, לשון "חומץ צומת" דפסחים (מא), אשטרייט"א בלעז. שמוטות ירך בעוף כשר – והרי הכל ניטל, וכל שכן אם ניטל צומת הגידין לבדן! מתניתין ידענא – בפרק "בהמה המקשה" (חולין עוה), וכן שניטל צומת הגידים לבדן וכל הארכובה קיימת. וכן בעוף – דאם ניטל צומת הגידין טרפה. אמר ליה – רבי אבא: דילמא מדאגמריה רב לרב הונא דשמוטה כשרה, ודחת אמר: וכן בעוף – שני ליה בין שמוטה לחתוכה, ובשמוטה כשרה ואפילו ניטלה כולה, ובחתוכה טרפה אפילו צומת הגידין לבדן. אמר ליה – רבי ירמיה לרבי אבא. ואת מפרש שמעתין דרב – מדנפשין? לאו דידך הוא. בדפירוש אמר רב. אמר ליה אין – לא גרסינן. רבי ירמיה ורבי אבא תרייהו מבבל הוו, וסלקו לחתם, ורבי ירמיה ורבי אבא: חייך, אחר שעליה מבבל הלוט.

הוא

כשרה, כדמפרש שחתוכה מכאן וחייה מכאן ומתה. וזהו תימה, דאפילו נבלה נמי מקריא אם ניטלה ירך וחלל שלה ניכר, כדאמר רבי אלעזר פרק קמא (חולין בא.א), וליכא מאן דפליג, ומה שייך לקרות זה שמוטה זה חתוכה? שתיקו חתוכות נינהו, כיון דאיירי אפילו ניטלה כולה. והיה לו לפרש כאן בפשיטות, דשמוטה כשרה – כגון דלא נחתכו רגליה, אלא דשף מדוכתיה עצם הירך, שקשף ממקומו מחור שבעצם האליה שהוא תחוב בו, אבל נחתכו טרפה אפילו בצומת הגידין

מטילת של טרסיים — פירש הקונטרס: צורפי נחשת. וכן פירש הערוך, והביא ראיה דאמר במגילה פרק "בני העיר" (כ"א); מעשה בבית הכנסת של טרסיים שהיתה בירושלים. ובבבלי פרק שלישי (נ"ב); מעשה שהביא קופה מלאה עצמות מכפר טביא לבית הכנסת של טרסיים. פירש בערוך: ומסתמא מפני צורפי נחושת מזהמים כבורסקי ועל כן היה להם בית הכנסת לבד. ובפרק קמא דעבודה

וזה (י"ב); "חכם של טרסיים אני", איתו ליה תרי קיבורי חד דשתיא וחדא דערבא, משמע דטרס וגרדי חדא הוא. וקשה: דבפרק "החליל" (סוכה נ"א), משמע דגרדיים בפני עצמן וטרסיים בפני עצמן; ועוד, דאמרין באגדה דמגילה (י"ג); בגותי ותרש שני טרסיים היו והיו מספרים בלשון טרסיים, משמע שהיא אומה שיש לה לשון בפני עצמה. ודילמא טבר טרפה יולדת ומשכחת — מסתברא דלא גרסין "יולדת", דאין צריך לו כלל. ועוד, הא אמרין פרק קמא דעבודה וזה (ט"ז); גבי רבי יהודה מתיר בשבורה, אמרו לה: והלא מרביעין עליה זכרו אמר לה: לכשתלד, אלמא לא מקבלת זכר! ומיהו, יש לחלק בין טרפה חתוכה רגלים לשאר טרפות. ואחוי היכי איתא מילתא — אף על גב דהכא גזא חשיב "המוכר הספינה" (בבא בתרא ע"ה), מלגלג, גבי ההוא תלמיד דאמר ליה רבי יוחנן, אם לא ראתי לא האמנתי, מלגלג על דברי חכמים אתה, שאני הכא, שבא לברר הדבר ולהודיע איך ידע שלמה. סימן לטרפה כל שאינה יולדת — יש כמה בהמות שפוסקות מלידה ולא מוחזקין להו בטרפות. אלא בעי למימר: אם יולדת בידוע שאינה טרפה.

מכאן

הוה לן פתחון פה קמיה דרב הונא, ושאלניה, ואמר לן: שמוטת ירך בעוף — כשרה. ואשכחתינא נמי לרבי ירמיה בר אבא דיתבי וקא בדיק בצומת הגידין, ואקשי ליה: לא סבר לה מר הא דאמר רב הונא אמר רב: שמוטת ירך בעוף — כשרה? אמר לי, אנא מתניתין ידענא: בהמה שנחתכו רגליה, מן הארפוכה ולמטה — כשרה, מן הארפוכה ולמעלה — פסולה, וכן שניצל צומת הגידין, ואמר רב עלה: וכן בעוף. ואמרי ליה: אי הכי, קשיא דרב אדרב! אישתי, ואקשי ליה: ודלמא שני ליה לרב בין שמוטה לחתוכה! ואמר לי: ואת מפרשת שמעתי דרב? בפירוש אמר רב: שמוטה — כשרה, חתוכה — פסולה. ואת, מה בידך? — הכי אמר רב תיאי בר אשי אמר רב: שמוטת ירך בעוף — מרפה. וכן אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן: שמוטת ירך בעוף — מרפה. ואמר רבי יעקב בר אידי: אילמלי הוה רבי יוחנן פאתרא דאורו בה חבורותא להתירא, לא פריש; דאמר רבי חנינא אמר רבי: שמוטת ירך בעוף כשרה. ותרנגולת היתה לו לרבי חנינא שנשחטה ירך שלה, והביאה לפני רבי וחתירה לו, ומלחה רבי חנינא, והוה מורי בה הלכה לתלמידים: זה התיר לי רבי, זה התיר לי רבי. ולית הלכתא ככל הגי שמעתתא, אלא כי הא דשאל רבי יוסי בן נהוראי את רבי יהושע בן לוי: קדירת קנה בכמה? אמר לו, משנה שלמה שנינו: עד פאיסר האימלקי. אמר לו: והלא רחל אחת היתה בשכונתנו שנקדר קנה שלה, ועשו לה קרומין של קנה וחתירה אמר לו: ועל דא את סמיך? והלא הלכה רווחת בישראל: שמוטת ירך בעוף — מרפה; ותרנגולת היתה לו לרבי שמעון בן חלפתא שנשחטה ירך שלה, ועשו לה שפופרת של קנה וחתירה! אלא מאי אית לך למימר — תוף שנים עשר חדש הוה; הכא נמי — תוף שנים עשר חדש הוה. אמרו עליו על רבי שמעון בן חלפתא שעסקן בדברים היה, ויהו עושה דבר להוציא מלבו של רבי יהודה, שהיה רבי יהודה אומר: אם ניפלה הנוצה — פסולה. ותרנגולת היתה לו לרבי שמעון בן חלפתא שניפלה נוצה שלה, והניחה בתנור וטלה עליה במטילת של טרסיים, וגידלה כנפיים האחרונים יותר מן הראשונים. ודלמא קסבר רבי יהודה מרפה משבחת? — אם כן, במידי דמיטראפא בה, הגידלה כנפיים האחרונים יותר מן הראשונים? מאי עסקן בדברים? אמר רב משרשיא, דכתיב: "לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם, אשר אין לה קצין שטור ומשל, תבין בקיץ לחמה", אמר: אייל איחיו אי ודאי הוא דלית להו מלכא! אול בתקופת תמוז, פרסיה לגלימיה אקינא דשומשמני. נפק אתא חד מינייהו, אתנח ביה סימנא. על אמר להו: נפל טולא! נפקו ואתו. דליה לגלימיה, נפל שמשא, נפלו עליה וקטליה. אמר: שמע מינה, לית להו מלכא, דאי אית להו, הרמנא דמלכא לא ליבעו? אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: ודלמא מלכא הוה בהדיהו; אי נמי, הרמנא דמלכא הוה נקיטי; אי נמי, בין מלכא למלכא הוה, דכתיב: "בזמים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה!" אלא, סמוך אהימנותא דשלמה. אמר רב הונא: סימן למרפה — שנים עשר חדש. מיתיבי: סימן למרפה — כל שאינה יולדת. רבן שמעון בן גמליאל אומר: משבחת והולכת — בידוע שהיא כשרה, מתנונה והולכת

— בידוע שהיא מרפה. רבי אומר: סימן למרפה — שלשים יום. אמרו לו: והלא הרבה מתקיימות שנים שלש שנים! — תנאי היא, דתנאי: ובגלגלת עד שיש בה נקב אחד ארוך, אפילו נקבים הרבה מצטרפים למלא מקדה. אמר רבי יוסי בן המושלם: מעשה בענבול באחד שנפחתה לגלגלתו, ועשו לו חידוק של קרויה וחתיה. אמר לו רבי שמעון בן אלעזר: משם ראיה? ימות החמה היה, וכיון שעברו עליו ימות הצנה מיד מת. אמר רב אחא בר יעקב: הלכה — מרפה יולדת ומשבחת. אמר אמימר: הגי ביצי דמרפה, דלעת יבשה.

דשחלא

הוה לן פתחון פה קמיה דרב הונא — כלומר, הוזקנו לדבר בשמוטת ירך לפני רב הונא, ואמר לן כשרה. ואחרי כן אשכחתינא לרב ירמיה ב', ואת מה בידך — עכשיו אמור לי אתה אם שמעת בה כלום, אחר שבאת הלום. חבורותא — חברים. לא פריש — לא היה יכול לנוד כנף ולקנות אפילו רמו דרב, מתוך שגדולים הם, ויש לו לירא מהם אם היה אצלם. ומלחה רבי חנינא — כדי להתקיים ויכול להראות מימם רבים. ולית הלכתא ככל הגי — דשרו שמוטת ירך בעוף. אלא כי הא — דקתני: והלא הלכה רווחת היא, שמוטת ירך בעוף טרפה. קרית קנה — קנה שנקדר ממנה חתיכה כמין ארובה. קרומית — רחבה, וסתמיהו בה. ועל דא את סמיך — מפני שראית שחתיה המכה אתה סומך להתיר והלא הלכה כו'. רווחת — כבר נתפשטה ונתרווחה לנהוג. תוך שנים עשר חדש — חיתה המכה, ולסוף שנים עשר חדש מתה, דטרפה עד שנים עשר חדש חיה. והוה עושה דבר — כדמפרש לקמן, להוציא מלבו של רבי יהודה. ומלה עליה במטילת של טרסיים — כרכה במטילת של צורפי נחשת שנותנים לפניהם לקבל עפרורית שחקי נחשת. ושל עור היא, ותמיד היא חמה מתוך עוביה, וגם הנחושת מתחמם לעולם. במידי דמיטראפא בה כו' — בתמיה, נהי דמשבחת בשאר אבריה, מיהו הדיא מילתא דמיטראפא ביה מי דהרא ומשבחת כי הכא, דגרלו אחרונים יותר מן הראשונים? מאי עסקן — למה נקרא שמו עסקן תחלה. אי ודאי לית להו מלכא — דכתיב "אשר אין לה קצין". וחינו עסקן, דלא בעי למיטמך אהימנותיה דשלמה. הנמלים — ארובים צל ושונאים חום. דשומשמני — נמלים. נפק חד מינייהו — מתוך חורי הקן, ובא לחזק וראה הצל. אתנח ביה סימנא — להכיר, לידע מה יעשו לו חביו כשימצא שקרן. הרמנא הוה נקיטי — שכל המהחל בחבורי ידרגוה. אי נמי בין מלכא למלכא הוה — מת המלך ועדיין לא קם אחר, ודרך ארץ לעשות איש הישר בעיניו, כדכתיב: "בזמים ההם וגו' איש הישר בעיניו יעשה" אהימנותיה דשלמה — נאמן הוא על כך, וברוח הקדש אמרה. סימן — לספק טרפה. שנים עשר חדש — אם כך חיה, בידוע שלא נטרפה. שנים ושלוש שנים — וקשיא לרב הונא, דשנים עשר חדש ליכא למאן דאמר. תנאי היא — דאיכא דסבירא ליה כרב הונא, דקתני לקמן: ימות החמה היו, וכיון שעברו עליו ימות הצנה מיד מת. ויש מכה שהיא נבערה ומת מתוך חום, הלכך בעינו ימות החמה וימות הצנה. נקב אחד ארוך — ונקדרה בחסרון. מצטרפין למלא מקדה — ושבו אינן מסתמא באהל לבית שמאי. פלוגתא דשרדה וגלגולת באהלות (פרק שני משנה ג'), דהיינו כדי שינטל מן החי ימות, דהכי אמרין בפרק (חולין נ"ב) גבי שדרה: וכן לטרפה. חידוק של קרויה — חתיכה של דלעת יבשה.

שחלא

חולין דף נז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קלט

העפרורית של הנחושת הנשחקת, והיא תמיד חמה מחמת עוביה, וגם עפר הנחושת הדבוק בה מחמם אותה לעולם, והתרנגולת גידלה בנפיים – נוצרות האחרונים יותר מן הראשונים. והוכיח מכך רבי שמעון בן חלפתא שניטלה הנוצה אינה טריפה, שאילו היתה טריפה לא היתה מתרפאת ומשביחה יותר מלפני כן. מקשה הגמרא: מדוע נסתרו בכך דברי רבי יהודה, ודלמא קסבר רבי יהודה שמרפה משפחת, ולכך התרנגולת השביחה. מתרצת הגמרא: אם כן, במידי דמיטרפא בה – וכי באבר שנטרפה היא משבחת, כפי שכאן הגידלה בנפיים האחרונים יותר מן הראשונים, והרי אף אם טריפה משבחת זהו דווקא בשאר אבריה, ולא באבר שנטרפה.

מבררת הגמרא: מאי – מדוע נקרא רבי שמעון בן חלפתא 'עסקן בדברים'. משיבה הגמרא: אמר רבי משרשיא, דבתיב (משלי ו' ח) 'לך אל נמלה עצל, ראה דרכיה וחקם. אשר אין לה קצין שטר ומשל. תבין בקצין לחמה'. והיינו ששלמה אמר לעצל שילמד מהנמלה, שאף שאין לה מושל המזדה להכין מאכלה, או שיענישה אם תגזול מחברותיה, בכל זאת כל אחת מיניה בקיץ מאכלה ואוגרתו לחורף. אמר רבי שמעון בן חלפתא, איזיל איהו אי נדאי הוא דלית להו מלכא – אלך ואראה האם אמת הוא שאין לנמלים מלך. ומאחר ולא רצה לסמוך על נאמנותו של שלמה אלא רצה בדרך בעצמו, נקרא עסקן בדברים. מה עשה, אול (הלך) בתקופת תמוז שהשמש בתקופה, פרסיה לגלימיה אקינא דשומשמיני – ופרס גלימתו על קן נמלים, והנמלים אודבות צל ושונאות חום. פק אתא חד מינייהו – יצאה אחת מהן, וראתה את הצל. אתנה ביה סימנא – הטיל בה רבי שמעון סימן, כדי להכירה ולדעת מה יעשו לה כשתמצא שקרנית. על אמר להו נפל טולא – נכנסה הנמלה לקן ואמרה לחברותיה שיש צל. נפקו ואתו – יצאו הנמלים, דלייה לגלימיה – הרים רבי שמעון את גלימתו, נפל שמשא, וחשבו הנמלים שהנמלה שיקרה בשאמרה שיש צל, נפלו הנמלים עליה וקטליה – והרגוהו. אמר רבי שמעון, שמע מינה לית (אין) להו מלכא, דאי אית להו – שאם יש להם, כיצד הרגו את הנמלה מיד, הרמנא דמלכא לא ליבעו – וכי לא היו צריכים רשות מהמלך להורגה.

דוחה הגמרא: אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי, אין זו הוכחה, ודלמא מלכא הוה ביהדיהו – ושמה המלך היה עמהם בחוץ, וביקשו ממנו רשות. אי נמי יש לדחות, הרמנא דמלכא הוה נקיטי – שמא היה להם רשות מהמלך שכל נמלה המהתלת בחברתה יתרגוה. אי נמי, בין מלכא למלכא הוה – שמא מת המלך ועדיין לא קם אחר, ולכן לא ביקשו רשות. שהרי בין מלך למלך דרך העולם לעשות איש הישר בעיניו, דבתיב (שופטים ו') 'בנימים ההם אין מלך בישראל, איש הישר בעיניו יעשה', ואם כן אין ראיה מהמעשה שאין לנמלים מלך, אלא סמוך אחימנוטא דשלמה – יש לסמוך על שלמה שנאמן על כך, שהרי ברוח הקדש אמרה.

הגמרא דנה כיצד יש לברר אם בהמה נטרפה: אמר רב הונא, סימן לספק טרפה, שנים עשר חדש – בהמה שספק אם נטרפה, וחיה לאחר הספק י"ב חודש, ודאי שלא נטרפה. מקשה הגמרא: מיתבי, שנינו בברייתא, סימן לספק טרפה כל שאינה יולדת, שאם ילדה ודאי שאינה טריפה. רבן שמעון בן גמליאל אומר, אם היא משפחת והולכת, בידוע שהיא בשרה, אך אם מתגנונה – מכחשת והולכת, בידוע שהיא טרפה. רבי אומר, סימן לספק טרפה, אם חיה שלשים יום אינה טריפה, משום שטריפה אינה חיה יותר מל' יום. אמרו לו רבי, והלא הרבה בהמות שנטרפו מתקיימות שנים או שלש שנים. וקשה לרב הונא שאמר שהסימן הוא י"ב חודש, הלא אין תנא הסובר כן.

מתרצת הגמרא: תנאי היא, ויש תנא כרב הונא, דתניא לגבי טומאת מת, ובגלגלת (עד) שיש בה נקב אחד ארוך ונחסר ממנה כשיעור מלא מקדח, אינה מטמאה באהל, ואפילו נקבים הרבה והם קטנים, מצטרפים למלא מקדח. אמר רבי יוסי בן המשולם, מעשה בענבול – שם מקום, באחד שנפחתה לגלגלתו כמלא מקדח, ועשו

הוה לו פתחון פה – הווקנו לדבר בהלכות שמוטת ירך קמיה דרב הונא, ושאלנוהו מה דינו, ואמר לו שמוטת ירך בעוף כשירה. הוסיף רבי אבא את המעשה לעיל (ע"א), ואשכחתינא נמי לרב ירמיה בר אבא דיתיב וקא בריק בצומת הגידין. ואקשי (והקשיתיו) ליה, לא כבר לה מר הא דאמר רב הונא אמר רב שמוטת ירך בעוף כשירה, וכל שכן נחתך צומת הגידין. אמר לי, אנא מתניתין ידענא להלן (ע"א), פהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמטה כשירה, מן הארכובה ולמעלה פסולה, וכן שניטל צומת הגידין. ואמר רב עזא, וכן בעוף, נמצא שנחתך הצומת טריפה. ואמר (ואמרתיו) ליה, אי הכי קשיא דרב אדרב. אשתיק רב ירמיה. ואקשי ליה לרב ירמיה, ודלמא שני ליה לרב בין שמוטה שאף שנשטת כל הירך כשירה, לתוכה שאף נחתך צומת הגידים טריפה. ואמר לי רב ירמיה, ואת מפרשת שמעתינה דרב, בפירוש אמר רב שמוטה כשירה חתוכה פסולה. לאחר שאמר רבי אבא לרבי זירא דברים אלו שהתחדשו לו בבבל, שאלו רבי אבא: ואת מה בידך – עתה אמור לי אתה האם שמעת בזה איוו שמועה לאחר שעלית לארץ ישראל.

השיב רבי זירא: הכי אמר רב חיאי בר אשי אמר רב, שמוטת ירך בעוף טרפה. וכן אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן, שמוטת ירך בעוף טרפה. ואמר רבי יעקב בר אידי, אילמלי (אילו) הוה רבי יוחנן באתרא דאורו הוה חבירוותא לתירא – במקום שהורו החברים לדותר, לא פרבים – לא היה מניד כנף, כלומר לא היה יכול לקנות אפילו ברזל לאסור, לפי שהמתירים הם גדולים, ואילו היה אצלם היה לו לירא מהם. ומי המתירים, דאמר רבי הנינא אמר רבי, שמוטת ירך בעוף כשירה. ותרנגולת היתה לו לרבי הנינא שנשטמה ירך שלה, והביאה לפני רבי, והתירה לו, ומלחה רבי הנינא כדי שתתקיים ימים רבים, והוה מורי (היה מורה) בה תלכה לתלמידים, שהראה להם אותה ואמר זה התיר לי רבי, זה התיר לי רבי.

מסיקה הגמרא: ולית הלכתא בכל הני שמעתתא שהתירו שמוטת ירך בעוף, אלא כי הא – כשמועה שהובאה להלן שהלכה רווחת היא שטריפה. דשאל רבי יוסי בן נהוראי את רבי יהושע בן לוי, קדירת קנה – קנה שנחסר ממנה חתיכה כמין חלוק, בכמה תחסר ותהיה טריפה. אמר לו רבי יהושע בן לוי לרבי יוסי, משנה שלמה שנינו לעיל (נ"ד) שכשירה עד באישר האיטלקין, אך אם נחסר באישר האיטלקי, טריפה. אמר לו רבי יוסי לרבי יהושע בן לוי, והלא רחל (כבשה) אחת היתה בשכונתנו, שנקדר קנה שלה בבאישר האיטלקי, ועשו לה קרומין – חתיכה של קנה רחבה וסתמו בה את הנקב, וחתה (והתרפאה) המכה. אמר לו רבי יהושע בן לוי לרבי יוסי, ועל דא – ועל זה שראית שהמכה הבריאה את סמך להתיר, והלא הלכה רווחת בישראל – כבר נתפשו ונתרוחו ההלכה לנהוג ששמוטת ירך בעוף טרפה, ותרנגולת היתה לו לרבי שמעון בן חלפתא שנשטמה ירך שלה, ועשו לה שפופרת של קנה לתמוך בירך, וחתה המכה. וקשה, איך הלכה רווחת שמוטת הירך טריפה, והרי ראינו שהתרפאה, אלא מאי אית לך למימר, שהמעשה הזה תוך שנים עשר חדש הוה, ואף שהמכה התרפאה, התרנגולת מתה בסוף י"ב חודש, שטריפה חיה עד י"ב חודש, אם כן חקא נמי אין להתיר בקדירת הקנה אף שראית שהתרפאה, שיתכן שתוך שנים עשר חדש הוה, אך בסופם הרחל מתה. ומכל מקום נאמר שהלכה רווחת שמוטת הירך טריפה, ולכך הלכה כן.

הגמרא מספרת דבר נוסף שבדק רבי שמעון בן חלפתא: אמרו עליו על רבי שמעון בן חלפתא, שעסקן בדברים היה – שהיה עוסק לראות ולנסות כל דבר, והיה עושה דבר להוציא מלבו של רבי יהודה. שהיה רבי יהודה אומר (לעיל נ"ז) אם נישלה הנוצה הדקה הסמוכה לבשר שאין לה קנים, פסולה, ויש מתירים. ותרנגולת היתה לו לרבי שמעון בן חלפתא שניטלה נוצה שלה, והניחה בתנור שלא תמות מהצינה, ושלח עליה במטלית של מרססים – וכרכה במטלית עור של צורפי נחושת, שנותרים אותה לפנייהם לקבל

שִׁחְלָא קָמָא – ההריון הראשון אִסְרָא, כלומר, הביצים שהיו
במעיה בשעה שנטרפה נאסרו עמה, משום שאמימר סבר עובר ירך
אמו הוא, וכאשר האם נאסרה, גם הביצים שהם חלק מגופה נאסרו.
אך ביצה שנוצרה מִפְּאֵן וְאִלָּהּ, לאחר שנטרפה, הָיָה לָהּ זֶה וְזֶה
גִּזְרֵם וּמוֹתָר, והיינו שדבר שאיסורו דוידר גרמו לו שיגדל, מותר, וכן
כאן גם האם הטריפה וגם האב הכשר גרמו ליצירת הביצה, ולכן היא
מותרת.

מקשה הגמרא: אִתִּיבָהּ רַב אֲשִׁי לְאִמִּימֵר, כיצד אמרת שביצה
שנוצרה לאחר שהתרנגולת נטרפה, מותרת משום זה וזה גורם, והרי
שנינו (תמורה ז) שנחלקו רבי אליעזר וחכמים בולד טריפה, ולרבי
אליעזר אסור להקריבו, וחכמים התירו, ושנינו בברייתא על המשנה
זו, וְשִׁוּין רַבִּי אֲלִיעֶזֶר וְחַכְמִים בְּבִיצַת טְרִיפָה שְׂאִסּוּרָהּ, מִפְּנֵי
שֶׁנִּדְלָה בְּמַעַי הַתְּרַנְגּוּלָה בְּאִסּוּר, מְפֹרֵשׁ אִם כֵּן שְׂבִיצַת טְרִיפָה
אסורה. השיב אמימר לרב אשי: כל מה שהתירי הוא משום זה וזה
גורם, אך הָתָם בְּרִייתָא מְדוּבֵר בְּרִסְפָּנָא מֵאֲרַעָא – בתרנגולת
טריפה שלא התעברה מזכר, אלא היא מעצמה מתחממת בארץ
ומטילה ביצים, והביצה נאסרת מאחר והיא נוצרה רק מתרנגולת
טריפה, ויש רק גורם אחד. מקשה הגמרא: וְלִישְׁנֵי לִיָּה – שאמימר
יתרץ לרב אשי שהברייתא מדברת בְּשִׁחְלָא קָמָא – בביצים שנמצאו
במעיה כשנטרפה, שהרי בהן מודה אמימר שהן טריפה. מתרצת
הגמרא: אִם כֵּן מְדוּעַ נִכְתָּב בְּרִייתָא 'מִפְּנֵי שֶׁנִּדְלָה בְּאִסּוּר' שִׁמְשַׁמֵּת
שכל גידולה היה באיסור, 'מִפְּנֵי שֶׁנִּדְלָה בְּאִסּוּר' מִיָּבֵעִי לִיָּה, שהרי
רק גמר יצירתה היה באיסור, ותחילת יצירתה היתה קודם שנטרפה.
הגמרא מבררת את מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע לדעת אמימר.
מקשה הגמרא: מאחר ואמימר פירש שהברייתא שמודים רבי אליעזר
וחכמים בביצת טריפה לאסור, עוסקת ב'ספנא מארעא' שיש רק גורם
אחד (הנקבה), אם כן אֵלֶּא הָא דִּתְנֵן – ששנינו בברייתא, וְלִדּוּל שֶׁל
בַּהֲמָה טְרִיפָה, רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אֹמֵר לֹא יִקְרֶב לְגַבִּי מִזְבֵּחַ, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
אֹמֵר יִקְרֶב, בְּמֵאִי קָא מִיפְּלִגִּי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְשֶׁהוּא
חַכְמִים, עַל כֵּרֶחַךְ בְּאֹפֶן שֶׁנִּמְרָפָה וְלִכְסוּפָה עִיפָה שִׁישׁ זֶה וְזֶה גֹרֵם
לִיצִיַּת הוֹלֵד, הֲזֹכֵר הַכֹּשֶׁר וְהַנֶּקֶבָה הַטְּרִיפָה, וְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר סָבֵר זֶה
וְזֶה גֹרֵם אִסּוּר, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבֵר זֶה וְזֶה גֹרֵם מוֹתָר. אִי הֵכִי –
ואם כן קשה, אֲדִמְפִּלְגִי לְגַבִּיהָ לִפְלֹגוֹ לְהַדְיוּט – עד שנחלקו האם
הולד כשר להקריבו על המזבח, שיחלקו האם להדיוט מותר לאוכלו,
שהרי המחלוקת היא האם הולד טרף או כשר. מתרצת הגמרא: אכן
המחלוקת היא גם להדיוט, אך התנא העדיף להעמיד את המחלוקת
לגבי מִזְבֵּחַ, כִּדִּי לְהוֹדִיעָךְ בַּחוּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּאִפִּילוּ לְגַבִּיהָ נִמִּי שְׂרִי
[–הוא התיר]. מקשה הגמרא: אדרבה, וְלִפְלֹגוֹ – שיחלקו לגבי
אכילה לְהַדְיוּט כִּדִּי לְהוֹדִיעָךְ בַּחוּ דְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר, דְּאִפִּילוּ לְהַדְיוּט
נִמִּי אִסּוּר. מתרצת הגמרא: בַּח דְּהִתִּירָא עֲדִיף לִיָּה – התנא מעדיף
להביא חידוש בדעה המתירה, משום שיש בזה חידוש גדול יותר.

מסיימת הגמרא: ומה ששנינו וּמוֹדִים בְּבִיצַת טְרִיפָה שְׂאִסּוּרָהּ,
מדובר בְּרִסְפָּנָא מֵאֲרַעָא – בתרנגולת שהתחממה מהקרקה והטילה
ביצים, ולא התעברה מזכר, ולכן אף רבי יהושע מודה לאסור, דְּהִרי
חַד גִּזְרֵם הוּא שֶׁל אִסּוּר, שהרי הביצה נוצרה רק מתרנגולת טריפה,
ואין כאן זה וזה גורם.

דברי אמימר שיש חילוק בין הביצים שהיו בה כשנטרפה לביצים
שנוצרו אחר כך, הם רק אם נאמר שטריפה יולדת, שהרי אם אינה
יולדת, לא יוצרו ביצים לאחר שנטרפה. הגמרא מביאה מחלוקת
אמוראים אם טריפה יולדת, ומחמת כן נחלקו גם בבאור דברי
אמימר. מבאר הגמרא: רַב אֲהָא סָבֵר לֵה בְּרַב אֲהָא בְּרִי יַעֲקֹב,
שאמר לעיל (ז) שטריפה יולדת, וּמִתְנִי לֵה לְדִאֲמִימֵר בְּדִאמְרֵן –
ולכן הוא שונה את דברי אמימר כפי שביארנו, שמדובר בטריפה
ודאית, ומכל מקום שייך שתטיל ביצים, ויש חילוק בין הביצים שהיו
במעיה בשעה שנטרפה לבין הביצים שנולדו אחר כך.

אך רַבִּינָא לֹא סָבֵר לֵה בְּרַב אֲהָא בְּרִי יַעֲקֹב שאמר שטריפה יולדת,
ולכן אינו יכול להעמיד את דברי אמימר שנוצרו ביצים לאחר
שנטרפה, שהרי אין מציאות כזו. וּמִתְנִי לֵה לְדִאֲמִימֵר בְּדִאמְרֵן –
ולכן שונה את דברי אמימר בלשון הוה, אֲמֵר אֲמִימֵר, הֲנִי בִיעִי
[–הביצים הללו] דְּסַפֵּךְ טְרִיפָה, דְּשִׁחְלָא קָמָא – הביצים שהיו
במעיה כשנטרפה, אף הם ספק טריפה כמותה, ולכן מְשִׁהֲיֵין לָהּ –

משהים אותם, אִי הִדְרָה וְיַעֲנָה – אם התרנגולת חזרה וטענה במעיה
ביצים נוספות, שְׂרִיין – מותרות הביצים הראשונות באכילה, לפי
שהוכח שהתרנגולת אינה טריפה שהרי טריפה אינה יולדת, ואינה
יכולה ליצור ביצים חדשות, וְאִי הַתְּרַנְגּוּלָה לֹא חֲזָרָה וטענה, הביצים
הראשונות אִסְרָן, שהרי עדיין יש ספק שמא התרנגולת טריפה
והביצים נטרפו עמה.

רבינא מבאר את קושיית רב אשי על אמימר לפי שיטתו: אִתִּיבָהּ
רַב אֲשִׁי לְאִמִּימֵר, כיצד אמרת שטריפה אינה יוצרת ביצים, והרי
שנינו (תמורה ז) שנחלקו רבי אליעזר וחכמים אם ולד טריפה מותר,
ושנינו על כך בברייתא וּמוֹדִים רַבִּי אֲלִיעֶזֶר וְחַכְמִים בְּבִיצַת טְרִיפָה
שְׂאִסּוּרָהּ, מִפְּנֵי שֶׁנִּדְלָה בְּמַעַי הַתְּרַנְגּוּלָה בְּאִסּוּר. ואין אמרת שאין
ביצה לטריפה. אֲמֵר לִיָּה אֲמִימֵר לַרַב אֲשִׁי, הָתָם מְדוּבֵר בְּדִשְׁחִלָא
קָמָא – בביצים שנמצאו במעיה כשנטרפה, והביצים נוצרו קודם
הטריפה. הקשה רב אשי לאמימר: אִם כֵּן מְדוּעַ נִכְתָּב בְּרִייתָא 'מִפְּנֵי
שֶׁנִּדְלָה בְּאִסּוּר' שִׁמְשַׁמֵּת שכל גידולה היה באיסור, 'מִפְּנֵי שֶׁנִּדְלָה
בְּאִסּוּר' מִיָּבֵעִי לִיָּה, שהרי רק גמר היצירה היה באיסור. השיב
אמימר: באמת הֲנִי – צריך לשנות 'מִפְּנֵי שֶׁנִּדְלָה בְּאִסּוּר'.

הגמרא מבררת אין יעמיד אמימר את מחלוקת רבי אליעזר ורבי
יהושע לשיטת רבינא. מקשה הגמרא: מאחר ולאמימר טריפה אינה
יולדת, ואם כן אין לומר שיש מחלוקת האם ולד טריפה נאסר משום
זה וזה גורם, שהרי אין מציאות שטריפה מתעברת מזכר ויולדת, ואם
כן, אֵלֶּא הָא דִּתְנֵן בְּרִייתָא, וְלִדּוּל שֶׁל בַּהֲמָה טְרִיפָה, רַבִּי אֲלִיעֶזֶר
אֹמֵר לֹא יִקְרֶב לְגַבִּי מִזְבֵּחַ, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר יִקְרֶב, בְּמֵאִי קָא
מִיפְּלִגִּי. בהכרח שהאופן שעליו נחלקו הוא בְּשִׁעִיפָה וְלִכְסוּפָה
נְמִרָפָה, משום שאם נטרפה קודם, שוב אינה מתעברת, ובוה נחלקו,
שְׂרִי אֲלִיעֶזֶר סָבֵר עוֹבֵר יִדּוּל אִמּוֹ הוּא – הרי הוא כאחד מאיבריה,
וכשהוא נטרפה נאסר גם הולד, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבֵר עוֹבֵר לֹא יִדּוּל
אִמּוֹ הוּא. וקשה, אִי הֵכִי, אֲדִמְפִּלְגִי לְגַבִּיהָ לִפְלֹגוֹ לְהַדְיוּט – עד
שנחלקו האם הולד כשר להקריבו על המזבח, שיחלקו האם להדיוט
מותר לאוכלו, שהרי המחלוקת היא האם הולד טרף או כשר.
מתרצת הגמרא: התנא העדיף להעמיד את המחלוקת לגבי מִזְבֵּחַ,
כִּדִּי לְהוֹדִיעָךְ בַּחוּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שִׁמְשַׁמֵּת שמתיר אפילו למזבח, ומה
הגמרא: וְלִפְלֹגוֹ לְהַדְיוּט כִּדִּי לְהוֹדִיעָךְ בַּחוּ דְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר, שאוסר
אפילו להדיוט. מתרצת הגמרא: בַּח דְּהִתִּירָא עֲדִיף לִיָּה.

מסיימת הגמרא: ומה ששנינו בסוף הברייתא, וּמוֹדִים וְדֹא – רבי
אליעזר ורבי יהושע בודאי מודים בְּבִיצַת טְרִיפָה שְׂאִסּוּרָהּ, מדובר
בְּדִשְׁחִלָא קָמָא שהיו במעיה בשעה שנטרפה, שהרי לאמימר אין
ביצים הנוצרות בטריפה. שואלת הגמרא: מֵאִי טַעְמָא שְׂרִי יְהוֹשֻׁעַ
מודה בהם לאסור, אף על פי שהכשיר את הולד שבמעיה בהמה
בשעה שנטרפה. משיבה הגמרא: גִּזְרָה הִיא, שהרי הביצה מחוברת
בתרנגולת בגידים, ולכן מודה רבי יהושע שנטרפת עמה. אבל העובר
אינו מחובר לבהמה, ולכן אינו כירך אמו.

הגמרא מסיקה כיצד נפסק להלכה: וְהִלְכְתָּא, כך היא צורת הבדיקה
בספק טריפה. בְּזִכְרָה, משהא אותו בַּל שְׁנִים עֶשְׂרִי חֹדֶשׁ, ואם הוא חי
לאחר מכן בודאי לא נטרף, ושוב אין צריך לבדוק, לפי שטריפה
אינה חיה שנים עשר חודש. וּבִנְקֻבָּהּ, כֵּל שְׂאִינָה יוֹלֶדֶת היא עדיין
ספק טריפה, אך אם ילדה אפילו בתוך שנים עשר חודש בודאי אינה
טריפה. לפי שטריפה אינה יולדת.

הגמרא מבארת כמה זמן יכולה לחיות בריה בלי עצם: אֲמֵר רַב
הוֹנָא, כֵּל בְּרִיָּה שְׂאִין בּוֹ עֵצִים, אִינּוּ מִתְקַיִּים שְׁנִים עֶשְׂרִי חֹדֶשׁ.
הגמרא מביאה מה הנפקא מינה בדין זה. מבארת הגמרא: אֲמֵר רַב
פָּא, שְׁמַע מִיָּנָה מְדַבֵּר הוֹנָא, לגבי הָא אֲמֵר שְׂמוּאֵל, קִישוּת
שְׁהַתְלִיעַ – קישוא שהתלעי בעודו מחובר לקרקע, אִסּוּרָהּ
התולעת באכילה משום שהתולעת מהלכת בתוך הקישוא שמחובר
בקרקע, והרי זה נחשב שהתולעת שרצה על הארץ, והיא בכלל
הכתוב לגבי איסור שרצים (ויקרא יא כט) ב'שָׂרָץ הַשָּׂרָץ עַל הָאָרֶץ'. אבל
אם התליעה כשהקישוא תלוש, התולעת מותרת, לפי שאינה קרויה
שורץ על הארץ עד שתצא מהקישוא ותהלך על גבי הקרקע. ולפי
זה יש לאסור גם תולעת שנמצאה בדבר תלוש כאשר לא ידוע מתי
היא נוצרה, מחשש שמא נוצרה בעוד הפרי מחובר לארץ. אך מדברי
רב הונא יש ללמוד,

דשיחלא קמא — בלעז "פרשט"ה, אותן שהיו במעיה בשעה שנטרפה כולן אסורות, דעובר ירך אמו הוא, ועמה נטרפה. **מכאן ואילך** — היא וחזק גורמין להם שיבאו, דבר שאיסורו דחיה גרמו לו שיגדל — מותר. ושוין — רבי אליעזר ורבנן, דפליגי בולד בהמה טרפה. **בדספנא מארעא** — היא מעצמה מתחממת בארץ ויולדת, והוא חר גורם הוא. גדלה — משמע: כל

גידולה באיסור. **אלא הא דתנן** — ביון דאמרת דהאי מודים בבית טרפה — בדספנא מארעא, דחר גורם הוא קאמר — מכלל דפלוגתיהו בזה וזה גורם, ועל כרחך בשנטרפה ולבסוף עיברה פליגי, דאיכא זה וזה גורם. **במאי קא מיפלגי** — על כרחך בנטרפה ולבסוף עיברה. להודיעך כחו דרבי יהושע — תירוצא הוא. כמיהא ליה ברב **אחא בר יעקב** — דאמר לעיל (חולין נזב). הלכה טרפה יולדת. ומתני לה לדאמימר **בדאמימר** — הני בעי דטרפה כו' דאיכא לפלוגי בין שיחלא קמא לשיחלא בתרא אפילו בטרפה ודאית. רבינא לא סבר לה — כוותיה, ולא מצי למימר דשיחלא בתרא, דהא לא טענה. הלכך מוקי לה לדאמימר בספק טרפה, והכי קאמר: דשיחלא קמא משהינן לה, אי חדרה וטענה — לאו טרפה היא, ושרי קמאי. **מפני שגדלה באיסור** — אלמא טענה **במאי קא מיפלגי** — על כרחך בעיברה ולבסוף נטרפה, דאי בנטרפה ברישא — תו לא טענה. ובהא פליגי: רבי אליעזר סבר [ועובר] ירך אמו הוא, והרי הוא כאחד מאיבריה. ורבי יהושע סבר כו' — וכיון דהכי הוא, אדמיפלגי כו'. ומודים — ודאי בבית טרפה. **בשיחלא קמא** — דכיון דאגידא ביה, דמנורה בגדין — כגופה דמיא. והלכתא **בזכר** — ספק טרפה ידידה, אי שדי שנים עשר חדש — ודאי לא נטרף, ושבו אין צריך לבדוק. כגון אם ספק דרוסה, או נפולה, או שמא ניקב הקרום מחמת שראינהו שלקתה. **כל בריה שאין לה עצם אינה מתקיימת שנים עשר חדש** — ונפקא מינה כדמפרש רב פפא. קישות שהחליעה באיביה — בעודה מחוברת. **אסורה** — הותולעת באכילה. דכיון דמהלכת בתוך הקישות, והקישות מחוברת בקרקע — "שורף על הארץ" קרינא ביה. אבל התליעה בחלש — לאו שורף הוא עד דנפיק מיניה ומחלף על גבי הקרקע, כדמפרש בשליה פרקין (חולין סזב). שמע

רב פפא: שמע מינה מדבר הונא, הא דאמר שמואל: קישות שהתלע באיביה אסורה

אליעזר אומר: ולד טרפה לא יקרב לגבי מזבח. אלא ניחא ליה לאתויי ברייתא שרבי יהושע הזכיר בה. **במאי** קא מיפלגי בנטרפה — לשון הגמרא משמע דאי לא דאמימר — לא היה קשה במאי קא מיפלגי. אלא יש לומר: משום דאסר אממר דשיחלא קמא. לא מיתוקם ליה פלוגתיהו בעובר ירך אמו, ובעיברה ולבסוף נטרפה, דאם כן קס ליה אממר כרבי אליעזר דשמויה הוא. ולאידך לישנא דלקמן יש לפרש: משום דקסר טרפה אינה יולדת קא קשה ליה במאי קא מיפלגי, דלא מיתוקמא פלוגתיהו בזה וזה גורם אסור. ואם תאמר: ואמאי לא ניחא ליה לרב אשי השתא לאוקומי פלוגתיהו בזה וזה גורם? הא שמעין ליה לרבי אליעזר בהדיא בפרק "כל שעה" (פסחים כזא), דאסר, דקתני: וכן היה רבי אליעזר אוסר בכל איסורין שבתורה ויש לומר: דשמן לא שמיע ליה לרב אשי ההיא ברייתא.

ורבי אליעזר סבר זה וזה גורם אסור — כמו שהגירסא כאן, כך יש לה להיות בפרק "כל האסורין" (תמורה לאא). ויש ספרים דגרסי התם: למאן דאמר טרפה יולדת פליגי כשנטרפה ולבסוף עיברה, דרבי אליעזר סובר עובר ירך אמו הוא. וליתא. **א** הכי אדמיפלגי לגביה לפלוגא להדיא — לשון "אי הכי" קשה, דבכל ענין יכול להקשות כן. וצריך למצוא טעם, למה היה מתיישב הא דמיפלגי לגביה אי היה מפרש פלוגתיהו בעובר ירך אמו הוא. יותר מהשתא דמוקי לה בזה וזה גורם. ולאידך לישנא איפכא. **והלכתא** בזכר כל שנים עשר חדש — למאי דמסקנן השתא הלכתא וטרפה אינה יולדת — לא מיתוקמא פלוגתיהו דרבי אליעזר ורבי יהושע אלא בעובר ירך אמו. ורבי יהושע סובר לאו ירך אמו הוא, וגבי ביצה מודה, כיון דאגידא גופה — כגופה דמיא. ותמיהא דבריש "שור שנגח את הפרה" (בבא קמא מזא) משמע איפכא, דאמר רבה: פרה שהוקיע — גובה מולדה, ומאי טעמא? גופה היא. ותרנגולת שהוקיע — אינו גובה מביצתה, מאי טעמא? פירשא בעלמא היא. ומשמע דאפילו ליתא לפרה — גובה הכל מולדה. ואמאי הא אפילו אי סייע הולד בנגיחה, (דאי) [ודאי] וולדה נגחו — לא היה יכול לגבות מן הולד כל הנזק היכא דליתא לפרה, כיון דלאו ירך אמו הוא. וגבי תרנגולת אמאי אינו גובה מביצתה? ויש לומר: דהתם מייירי בביצים גמורות, דלא אגידא בגופה. וגבי מוק אמר ליה: אייתי ראיה דהוא שעתא דהא אגידא בגופה, ושקול. וגבי טרפה אסור. ולענין ולד היינו טעמא. אף על גב דבעלמא עובר ירך אמו הוא — לענין טרפות שאני, דתלי בחיות בהמה, ולעובר יש לו חיות בפני עצמו. ובבבא קמא (מזא ד"ה מאי) הארכתי בו.

שיחלא קמא - אסירא, מכאן ואילך - הוה ליה זה וזה גורם, ומותר. איתביה רב אשי לאמימר: ושון בביצת מריפה שאסורה, מפני שגדלה באיסור! - התם בדספנא מארעא. ולישני ליה בשיחלא קמא! - אם כן, גדלה - גמרה מיבעי ליה! - אלא הא דתנן: ולד מריפה, רבי אליעזר אומר: לא יקרב לגבי מזבח, ורבי יהושע אומר: יקרב, במאי קא מיפלגי - בשנטרפה ולבסוף עיברה, רבי אליעזר סבר: זה וזה גורם - אסור, ורבי יהושע סבר: זה וזה גורם - מותר; אי הכי, אדמיפלגי לגביה - לפלוגא להדיא! - להודיעך כחו דרבי יהושע, דאפילו לגביה נמי שרי. - ולפלוגא להדיא, להודיעך כחו דרבי אליעזר, דאפילו להדיא נמי אסור! - כח דהיתירא עדיף ליה. ומודים בביצת מריפה שאסורה - בדספנא מארעא, דחד גורם הוא. רב אחא סבר לה כרב אחא בר יעקב, ומתני לה לדאמימר בדאמרן. רבינא לא סבר לה כרב אחא בר יעקב, ומתני לה לדאמימר בהאי לישנא, אמר אמימר: הני בעי דספק מריפה, דשיחלא קמא - משהינן להו, אי חדרה וטענה - שריין, ואי לא - אסורין. איתביה רב אשי לאמימר: ומודים בביצת מריפה שאסורה, מפני שגדלה באיסור! אמר ליה: התם בשיחלא קמא. - אם כן, גדלה - גמרה מבעי ליה! - תני: גמרה. - אלא הא דתנן: ולד מריפה, ר' אליעזר אומר: לא יקרב לגבי מזבח, ר' יהושע אומר: יקרב, במאי קא מיפלגי - בשעיברה ולבסוף נטרפה, רבי אליעזר סבר: עובר ירך אמו הוא, ור' יהושע סבר: עובר לאו ירך אמו הוא; אי הכי, אדמיפלגי לגביה - לפלוגא להדיא! - להודיעך כחו דרבי יהושע. - ולפלוגא להדיא, להודיעך כחו דרבי אליעזר! - כח דהיתירא עדיף ליה. ומודים ודאי בביצת מריפה שאסורה - בשיחלא קמא, מאי טעמא - גופה היא. והלכתא: בזכר - כל שנים עשר חדש, בנקבה - כל שאינה יולדת. אמר רב הונא: כל בריה שאין פו עצם - אינו מתקיים שנים עשר חדש. אמר רב פפא: שמע מינה מדבר הונא, הא דאמר שמואל: קישות שהתלע באיביה אסורה

הני

מכאן ואילך היה ליה זה וזה גורם ומותר — אף על גב דבסוף כתובת (ק"אב) פסקין כרבי יהודה בפרדות, דמספקא ליה בפרק "אותו ואת בנו" (חולין עטא) אי חוששין לזרע האב או לא — היינו במילתא דשרי כל חד באפי נפשיה, ולא שייך זה וזה גורם. אבל הכא, דחד אסור וחד שרי — הוי ליה זה וזה גורם. **ושון** בבית טרפה שהיא אסורה — לא כמו שפירש הקונטרס, דקאי אפלוגא דרבי אליעזר ורבי יהושע, אלא קאי אפלוגא דרבי שמאי ובית הלל, דפליגי במתניתין במסכת עדיות (פרק ה משנה א) דתנן התם: ביצת נבלה שכתובה נמכרת בשוק, בית שמאי מותרין ובית הלל אסורין. ומודים בביצת טרפה שאסורה, מפני שגידולה באיסור. ואם תאמר: דהשתא חשבי בית הלל ביצת נבלה כבשר, דאסרי אפילו כמותה נמכרת בשוק, ובפרק מנא קאמא דביצה (ו.ב) אמרין: השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות — מותרות לאכלן בחלב. ואפילו רבי יעקב לא פליגי, אלא דקאמר: אם היו מערות בגדים אסורות, אבל בשאין מערות מותרות ויתירן בהלכות גדולות, דבני איסור נבלה דאורייתא החמירו, אבל בשר עוף בחלב דרבנן הקילו. ורבינא תם תייר, דבביצת נבלה החמירו משום דנבלה הוי דבר האסור, אבל בשר עוף בחלב דהוי דהיתר, דכל חד וחד באפי נפשיה שרי. ולפירוש מתיישב מה שמפרש בערך, דהא דאמר בריש פרק "הדר עם הנכרי" (עירובין סבב), דאפילו ביתא בכותחא לא לשרי אינש קמי רביה, דהיינו כגון ששחש התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות, דאי בסתם ביצים — אותן אין צריכין היתר, דאין לך עם הארץ שלא ידע שמתיר בחלב. ולפי תירוצי הלכות גדולות קשיא מאי "אפילו", דקאמר: אפילו ביתא בכותחא? אטו מי פשוט היתר זה כל כך פשוט משאר מילי? והא פלוגתא היא, דלמאן דאמר בשר עוף בחלב דאורייתא — אסירא, מידי דהוה אביצת נבלה ויש לומר: דלכהי קאמר "אפילו" — שכל העולם הוי נזהגין בו היתר. ובפרק קמא דביצה (ו.ב) נמי פשיטא ליה לתלמוד דשרי, גבי הא דאמר רב ביצה עם יציאת רובה גמורה. דקאמר: למאי? אילמא דשרי לאוכולי בחלב, אבל במעי אמא אסירא, היתאש השוחט התרנגולת כו'. משמע דפשיטא ליה דלא היה פליגי רב. ועוד יש לומר: דהיינו טעמא דאסרי בית הלל ביצת נבלה — גזירה אטו ביצת טרפה, וביצת טרפה אסורה משום דגמרה באיסור. ומיהו, אין נראה תירוצי זה, דהא לא גורין בעי דשיחלא בתרא אטו ביצי דשיחלא קמא אטו ביצי דספנא מארעא. **אלא** הא דתניא ולד טרפה כו' — ברייתא היא. והוי מצי לאתויי מתניתין דתמורה (ל.ב): כל האסורים לגבי המזבח ולדוניהן מותרין, רבי

אליעזר אומר: ולד טרפה לא יקרב לגבי מזבח. אלא ניחא ליה לאתויי ברייתא שרבי יהושע הזכיר בה. **במאי** קא מיפלגי בנטרפה — לשון הגמרא משמע דאי לא דאמימר — לא היה קשה במאי קא מיפלגי. אלא יש לומר: משום דאסר אממר דשיחלא קמא. לא מיתוקם ליה פלוגתיהו בעובר ירך אמו, ובעיברה ולבסוף נטרפה, דאם כן קס ליה אממר כרבי אליעזר דשמויה הוא. ולאידך לישנא דלקמן יש לפרש: משום דקסר טרפה אינה יולדת קא קשה ליה במאי קא מיפלגי, דלא מיתוקמא פלוגתיהו בזה וזה גורם אסור. ואם תאמר: ואמאי לא ניחא ליה לרב אשי השתא לאוקומי פלוגתיהו בזה וזה גורם? הא שמעין ליה לרבי אליעזר בהדיא בפרק "כל שעה" (פסחים כזא), דאסר, דקתני: וכן היה רבי אליעזר אוסר בכל איסורין שבתורה ויש לומר: דשמן לא שמיע ליה לרב אשי ההיא ברייתא.

ורבי אליעזר סבר זה וזה גורם אסור — כמו שהגירסא כאן, כך יש לה להיות בפרק "כל האסורין" (תמורה לאא). ויש ספרים דגרסי התם: למאן דאמר טרפה יולדת פליגי כשנטרפה ולבסוף עיברה, דרבי אליעזר סובר עובר ירך אמו הוא. וליתא. **א** הכי אדמיפלגי לגביה לפלוגא להדיא — לשון "אי הכי" קשה, דבכל ענין יכול להקשות כן. וצריך למצוא טעם, למה היה מתיישב הא דמיפלגי לגביה אי היה מפרש פלוגתיהו בעובר ירך אמו הוא. יותר מהשתא דמוקי לה בזה וזה גורם. ולאידך לישנא איפכא. **והלכתא** בזכר כל שנים עשר חדש — למאי דמסקנן השתא הלכתא וטרפה אינה יולדת — לא מיתוקמא פלוגתיהו דרבי אליעזר ורבי יהושע אלא בעובר ירך אמו. ורבי יהושע סובר לאו ירך אמו הוא, וגבי ביצה מודה, כיון דאגידא גופה — כגופה דמיא. ותמיהא דבריש "שור שנגח את הפרה" (בבא קמא מזא) משמע איפכא, דאמר רבה: פרה שהוקיע — גובה מולדה, ומאי טעמא? גופה היא. ותרנגולת שהוקיע — אינו גובה מביצתה, מאי טעמא? פירשא בעלמא היא. ומשמע דאפילו ליתא לפרה — גובה הכל מולדה. ואמאי הא אפילו אי סייע הולד בנגיחה, (דאי) [ודאי] וולדה נגחו — לא היה יכול לגבות מן הולד כל הנזק היכא דליתא לפרה, כיון דלאו ירך אמו הוא. וגבי תרנגולת אמאי אינו גובה מביצתה? ויש לומר: דהתם מייירי בביצים גמורות, דלא אגידא בגופה. וגבי מוק אמר ליה: אייתי ראיה דהוא שעתא דהא אגידא בגופה, ושקול. וגבי טרפה אסור. ולענין ולד היינו טעמא. אף על גב דבעלמא עובר ירך אמו הוא — לענין טרפות שאני, דתלי בחיות בהמה, ולעובר יש לו חיות בפני עצמו. ובבבא קמא (מזא ד"ה מאי) הארכתי בו.

הני תמרי דכדא לבתר תריסר ירחי שתא שרי – רבינו שמואל גריס "דכרים" פירוש: שהתלעו, כמו: ענבי דכרים ושדה שלקתה בעמרים, בפרק "המקבל" (בבא מציעא ק"ב, עין שם), ובגמרא ברש גמרא פרק "שלושה מינים" (ל"ב), לאתוי ענבים דכרים, ובאמצע הפרק זה (שם לח"ב) הוא שיר ענבים דכרים. שהרי אין דרך פירות להניח בכד, ועוד דהוה ליה למימר "שהתלעו". ורבינו תם

מפרש: שדך להניח כל דבר בכד. כדאיתא בפרק "חוקת הבתים" (בבא בתרא נ"א): הני שערי דכרא משתעבדי לכרנא. וב"המפקד" (בבא מציעא מ"א): הוה עובדא ופקע כדא. ובפרק "הזהב" (שם נ"ט): במשלם שערי מכדא נקט ואתי תיגרא. הנוצה מצטרפת – פירש הקוטרת: לענין פגול. וגריס: אבל לענין פגול כרבנן סבירא ליה. ורבינו תם אומר שהוא משנה בטהרות (פרק א משנה ב): הכנפים והנוצה מטמאות ומיטמאות ולא מצטרפין. רבי ישמעאל אומר: הנוצה מצטרפת. פירוש: מצטרפת לכביצה. דשומר הוא. ותנן במסכת עירקין (פרק א משנה א): כל שהוא יד ואינו שומר – טמא ומטמא ולא מצטרף. שומר אפילו שאינו יד – טמא ומצטרף. והשתא מייתי ראיא מדרחשיב ליה כשומר לבשר אלמא הוי כמו עור, וכשניטלה – כאילו ניטל העור, דהי גלולה וטרפה. ורבא דחי: עד כאן לא קאמר רבי יהודה אלא לענין אגוני, אבל שומר לבשר לא חשיב, שאין גרילות להצניע העוף עם הנוצה, שלא יתכלך. ועד כאן לא קאמר רבי ישמעאל אלא לענין טומאה, דחשיב שומר, אבל לענין אגוני לא מגין. עירקא

רב אושעיא: אטו פוליה בחדא מחיתא מחתינהו? היכא דאתמר – היכא דלא אתמר – לא אתמר. העיד נתן בר שילא רב טבחיא דציפורי לפני רבי, על שני בני מעים היוצאים מן הבהמה כאחד – שהיו מרפה, וכנגדן בעוף – בשרה. במה דברים אמורים – שיוצאים בשני מקומות, אבל יוצאים במקום אחד וכלין עד כאצבע – בשרה. פליגי בה רב אמי ורב אסי, חד אמר: הוא דהדרי וערבי, וחד אמר: אף על גב דלא הדרי וערבי. בשלמא למאן דאמר: הוא דהדרי וערבי – היינו דקתני: עד כאצבע, אלא למאן דאמר: אף על גב דלא הדרי וערבי, מאי עד כאצבע? – עד כאצבע מלמטה. "רבי יהודה אומר: אם נישלה הנוצה פסולה". אמר רבי יוחנן: רבי יהודה ורבי ישמעאל אמרו דבר אחד. רבי יהודה – הא דאמר; רבי ישמעאל – דתנן, רבי ישמעאל אומר: הנוצה מצטרפת. אמר רבא: דילמא לא היא! עד כאן לא קאמר רבי יהודה הכא אלא לענין מרפה, דליכא מיד דמגין עליה, אבל לענין איפגול – פרבנן סבירא ליה. ועד כאן לא קאמר רבי ישמעאל התם אלא לענין איפגול, אבל לענין מרפה – אגוני לא מגין. אחוזת הדם, משנה והמעושנת, והמצוננת, ושאכלה הרדופני, ושאכלה צואת תרנגולים, או ששתת מים הרעים – בשרה. אכלה סם המות, או שהבישה נחש – מותרת משום מרפה, ואסורה משום סכנת נפשות. גמרא אמר שמואל: הלעיטה חלתית – מרפה, מאי טעמא – דמינקה להו למעיניה. מתיב רב שייבוי אחוזת הדם, והמעושנת, ושאכלה הרדופני, ושאכלה צואת תרנגולים, ושתת מים הרעים, הלעיטה תיעה, חלתית ופלפלין, אכלה סם המות – בשרה; הבישה נחש, או שנשכה כלב שומה – מותרת משום מרפה, ואסורה משום סכנת נפשות. קשיא חלתית אחלתית, קשיא סם המות אסם המות! – חלתית אחלתית לא קשיא: כאן – בעליה, כאן – בקרשיו. סם המות אסם המות לא קשיא: הא – דידה, הא – דאדם. סם המות דבהמה היינו הרדופני! – תרי גוויי סם המות. מאי תיעה? אמר רב יהודה:

עירקא

חולין. פרק שלישי – אלו טרפות דף נח עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רש"י

שמע מינה – מדרב הונא. הני תמרי דכרא – שהתלעו, ואין ידוע אם במחובר או בתלוש. לבתר תריסר ירחי שתא שריין – דאי במחובר התלע – לא הוי חיי עד השתא. בקא – מין זבוב *ציצציל"א, והיא נושכת בצרעה. דידכא – זבוב. אימרא – לשון (איוב לט) "כעת במרמס תמריא", נתנברה לו ומרדה עליו, *צאנישלב"י. לבר מחוזא – על שם שהיו

בני מחוזא מעונגים ושמינים נאמר משל זה עליהם. ומצת מיניה – דאמ, מצצת דמו. מני – משקל ששים מני. בקורנסיה – *צמרטי"ל, כלומר, הוי זחור בו שנושכתו כברה. במני דידהו – במשקל שלחן של בקי, שהוא קל. בשני דידהו – רגעים חן. תנן התם – בבכורות לענין מומים. שיש שנו – דקתני: דהי זה מום – לגבה, לא להדיט שרי. אלא שחסר יותר ביד – שחסור זה דבעלת שלש, או יתור זה דבעלת חמש – ביד, שאין לה אלא יד אחת, או שיש לה שלש ידים. כנטול דמי – יתר אחד כחסר אחד, והוא כבעלת רגל אחד. וטרפה, דהוא כשמושת ירך בבהמה. סניא דיבי – *בבבד"ל קרשע"י קורין לו. נובתא – כמו קנה בשר. דהוה מעבר מבי כסי להוביליא – המסס. לאכשורה – כדאכשורא בגובתא דבי כסי להוביליא. בחדא מחיתא מחתינהו – וכי באריגה אחת ארגתם לכולם? לשון (שמות לט בתרגום) "עובד מחי", דתיקן דבור קרו לו אינשי אריגה, שמסדר את דבריו. היכא דאיתמר – דברייא חבי אית להו, איתמר. והיכא דלא איתמר לא איתמר – ויתר הוא, וכאילו ניטל אחד מן המעים כנגדו הוא, דכל יתר כנטול דמי. וכן הלכה, דליכא מאן דפלגי. ואף על גב דאמרן (חולין מ"א) באוני דריא: לית הלכתא כותיה דרבא ביתר – הא אוקימנא: והוא דקיימא בררא דאני, דקים להו לרבנן דאורחיהו בהכי, אבל בני בני – טרפה, אלמא כנטול דמי. וגבי רגלים דלא אורחיהו ודאי טרפה. היוצאים מן הבהמה כאחד – דאית לה תרתי דחורי דכנתא, ושדימס יוצאין

תרתיה, וזו בראשה וזה באמצעה. וכנגדן בעוף בשרה – דעוף זימנן דהוי הכי. ואף על גב דלא משתכח להו, הכי קים להו. ויש מפרשין שכל עוף דרכו כן, משום דמן דחופק ועד הקורקבן קנה של מעין אחד, והוא קרי "בני מעים", ובראש הקורקבן יוצאין בני מעים ממורק. אבל יוצאין ממקום אחד – סמוכין זה לזה. וכלים עד כאצבע – וחורין ומתחברין בתוך רוחב אצבע. פליגי בה – בהיכא דיוצאים ממקום אחד, דקתני: כשרה. מלמטה – סמוך לנקב הרעי מתחברין, כדי שיהא הרעי יוצא ממקום אחד. רבי יהודה – הא דאמר, דחשיב כל כלאה שניטל עורה. ורבי ישמעאל נמי חשיב לנרצה כעור, דאמר: נוצה מצטרפת לכזית לפגל בחטאת העוף, אם מלקה על מנת לאכול כזית בין נוצה ועור ובשר חוץ למונא. אפגולי

– גרסינן. אלא לענין אפגולי – דקסבר: חזיא לאכילה. לא מגין – וכי ניטלה נמי לא איכפת לן. משנה אחוזת הדם – שאחוז דם וחלתה. והמעושנת – נכנס עשן בגופה. והמצוננת – חולי מחמת צינה. הרדופני – סם המות לבהמה. מים הרעים – מים מגולים. אכלה סם המות – שהוא סם המות לאדם. גמרא קורטש רח חלתית – חור הוא ונקב את בני המעים. חלתית = "פלור"א. תיעא – *טור"א בלעז, ועשב מר הוא מאד. וכל אלו קשין לה. אמרינן בסדר יומא (פ"ג): שח רעה שורה עליו, וכשנושך אדם שורה עליו והורגתו. קשיא חלתית – דהכא, אחלתית דשמואל. וקשיא סם המות – דהכא, אסם המות דמתניתין. הא דידה – ברייתא בסם המות דבהמה, שאינו סם המות לאדם. בתרי גוויי סם המות – דבהמה מיירי תנא דברייתא.

עירקא

עוד מספרת הגמרא: **ההוא גובתא דהנה מעבדא מבי כפי לכרסא** – מעשה בקנה של בשר שהיה עובר מן בית הכסות לכרס, וקנה זה מיותר. **כבר מר בר רב אשי לאכשורה** – להכשיר את הבמה, משום שרב הונא מר בר חיאי אמר לעיל שלחלק מהבהמות יש קנה בשר היוצא מבית הכסות לאיברים הסמוכים לו. **אמר ליה רב אושעיא למר בר רב אשי, אטו בולחו בחדא מחיתא מחתניהו** – וכי באריגה אחת ארגת לכולם, כלומר וכי דברי רב הונא מר בר חיאי נאמרו לכל איברי הבהמה, אלא **היכא דאתמר אתמר** – היכן שזנינו בפירוש שכן הדרך של חלק מן הבהמות, בזה נאמר שהבהמה כשרה, והיינו בקנה שיוצא מבית הכסות להמסס, **היכא דלא אתמר לא אתמר** – אך היכן שלא שנינו בפירוש שדרך הבהמות כן, לא שנינו להתיר, וכגון קנה היוצא מבית הכסות לכרס. ואם כן אותו קנה של בשר הוא מעי מיותר, וטריפה, שכאילו ניטל אחד מן המעיים כנגדו.

הגמרא מבררת דין בהמה ועוף שיש להם שני בני מעיים: **העיד נתן בר שילא, רב טבחיא דציפורי** – ראש השוחטים של ציפורי, **לפני רבי, על שני בני מעיים היוצאים מן הבהמה כחדא, שהיא מרפה**. והיינו, שתמיד יוצא מהקיבה מעי אחד בראשה, ובבהמה זו יצאו מהקיבה שני בני מעיים המקיפים את החלב המותר באכילה הקרוי 'כנתא', אחד יוצא בראש הקיבה, ואחד יוצא באמצע הקיבה. ובהמה זו טריפה היא, שהרי יש לה מעי מיותר, וכל יתר כנטול דמי. **וכנגדן בעוף, אם יצאו שני בני מעיים מן הקורקבן, כשרה, משום שכן דרכם של עופות. מבארת הגמרא: בפה דברים אמורים שבבהמה טריפה, כשיוצאים בשני מקומות בקיבה, כגון אחד בראשו ואחד באמצעו, אכל אם יוצאים במקום אחד** – סמוכים זה לזה בקיבה, **וכלין עד כאצבע** – וחזורים שני בני המעיים ומתחברים בתוך רוחב אצבע, **כשרה, וכפי שיתבאר. ופליגי בה רב אמי ורב אסי, אימתי כשרה ביוצאים בני המעיים במקום אחד. חד אמר, הוא דהרי וערבי** – שכשרה רק אם המעיים חזרו והתערבו יחד בתוך רוחב של אצבע מהמקום שיצאו ממנו, וחד אמר שכשרה אף על גב דלא דהרי וערבי – (חזרו והתערבו). מקשה הגמרא: **בשלמא למאן דאמר הוא דהרי וערבי, היינו דקתני עד כאצבע, וכפי שיתבאר ששני בני המעיים חוזרים ומתערבים בתוך רוחב אצבע מתחילת התחלקותם. אלא למאן דאמר אף על גב דלא דהרי וערבי, מאי זכלין עד כאצבע?** – מתרצת הגמרא: הכונה שצריך ששני בני המעיים יתחברו עד כאצבע מלמטה סמוך לנקב הרעי, כדי שיהא הרעי יוצא ממקום אחד, אך אם חיבורם הוא בפחות מאצבע ממקום יציאת הרעי, הבהמה טריפה.

שנינו במשנתנו (לעיל נח): **רבי יהודה אומר אם ניטלה הנוצה פסולה**. הגמרא דנה בטעמו: **אמר רבי יוחנן, רבי יהודה ורבי ישמעאל אמרו דבר אחד. רבי יהודה, הא דאמרן, שיעור שניטלה נוצה טרף כבהמה שניטל עורה, ומבואר שהוא מחשיב את הנוצה כעור. ורבי ישמעאל, דתנן, רבי ישמעאל אומר, הנוצה מצטרפת לשיעור כזית לגבי פיגול בחטאת העוף, שאם המקריב מלק את חטאת העוף על מנת לאכול כזית בין מהנוצה בין מהעור בין מהבשר לאחר זמנו, החטאת פיגול. נמצא שאף הוא מחשיב את הנוצה כעור, וכרבי יהודה. דוחה הגמרא: **אמר רבא, דילמא לא היא, ואינם מודים זה לזה, שעד כאן לא קאמר רבי יהודה חכא שהנוצה דינה כעור, אלא לענין מרפה, משום דשניטלה הנוצה ליבא מיד – אין (דבר) דמגין עליה, ולכן היא טריפה כניטל העור, אכל לענין איפגול – להצטרף לפיגול, רבי יהודה ברבנן כביבא ליה, שהנוצה אינה כעור ואם חשב לאוכלה לאחר זמנו אינו פיגול, משום שנוצה אינה ראויה לאכילה, ואין פיגול אלא בדבר הראוי לאכילה. ועד כאן לא קאמר רבי ישמעאל הנהם שנוצה כעור, אלא לענין איפגול, משום שהוא סבר שנוצה ראויה לאכילה, ולכן היא כעור לענין ששייך בה מחשבת פיגול, אכל לענין מרפה סובר רבי ישמעאל שאפגול לא מגין – הנוצה אינה מגינה על העוף, ולכן כאשר היא ניטלה, העוף לא נטרף, ואין דינה כניטל העור.****

הני תמרי דרבא – שהתמרים הללו שהתליעו בכד, ולא ידוע אם התליעו בעודם מחוברים לעץ, ואם כן התולעת אסורה מפני ששרצה על הארץ, או שמא התליעו בכד והתולעת לא פרשה מהתמר, ולא שרצה על הארץ, **לבת תריסר ירחי שתא** – לאחר שהתמרים היו בכד שנים עשר חודשי השנה, שריין – הן מותרות באכילה, מאחר ובודאי נוצרו לאחר שנתלשו, שהרי אם התמרים התליעו במחובר, הן לא היו חיות עד עכשיו.

הגמרא מביאה כמה זמן חי זבוב ויתוש: **אמר רב, לית בקא בר יומא** – אין יתוש בן יום אחד, שמין זה אינו מתקיים יום שלם, **ולית דירבא פת שתא** – ואין זבוב בן שנה, לפי שאינו מתקיים שנה שלמה. מקשה הגמרא: **אמר ליה רב פפא לאבי, והא אמרי אינשי** – והרי אומרים האנשים משל על בני מחוזה שהם מעונגים ושמונים, **שב שני אימרא בקתא מפקא** – שבע שנים התנכרה ומרדה אשת היתוש בבעלה היתוש, משום דאמרה ליה, חותיה לבר מחוזה דקתא במאי וסליק ואיכרד בסדיניו, ואיתיבת עליה ופצת מיניה – שאמרה לו, ראית בן מחוזה שרוחץ במים ועלה וכרך את עצמו בסדינים, וישבת עליו ומצצת ממנו את דמו, ולא הורעת לי שאפשר למצוץ את דמו, ומאחר ובני מחוזה מעונגים ושמונים היא הקפידה כל כך. ואם יתוש אינו חי יום אחד, כיצד נאמר ששבע שנים מרדה בו אשתו. מתרצת הגמרא: **אמר ליה אבי לרב פפא, וליטעמיך** – ולשיטתך שאתה מבין את המשל כפשוטו, מה תאמר על הא דאמרי אינשי, שיתין מגי פרזלא תלו ליה לבקא בקורנסיה – משקל ששים מנה של ברזל תלוי ליתוש בפטיש שלו, והיינו כאשר היתוש נושך את האדם הוא מכה בו במשקל זה, לשיטתך קשה, מי איבא – וכי יש בנשיכתו של היתוש משקל כל כך גדול, **איהו גופיה במה הוי** – והרי כל משקלו של היתוש כמה הוא. אלא בהכרח עלינו לומר שמשל זה נאמר במגני דיהו – במנים של היתוש, שמשקל מנה אצלו הוא כמשקל מועט אצל בני האדם, **הבא גמי בשני דיהו** – ואם כן גם במשל הראשון נאמר ששבע שנים היינו בשנים של היתוש, והם כמה רגעים לפי הזמנים שלנו. אך לפי הזמנים שלנו היתוש אינו חי יום שלם.

הגמרא מבארת דין אבר מיותר בבהמה: **תנן התם (בכורות מ) לגבי מומים הפוסלים מקרבן, בהמה בעלת חמש רגלים, או שאין לה אלא שלש, הרי זה מום, ומשעו שמתורת באכילה להדיט, ורק לקרבן פסולה משום שהיא בעלת מום. אמר רב הונא, לא שנו שהבהמה אסורה לקרבן ומותרת להדיט, אלא שחסר ויתר ביד – שהרגל החסרה או היתרה היא ברגליה הקדמיות, כלומר שאין לה אלא ידי אחת או שיש לה שלש ידיים, אכל חסר ויתר ברגל – ברגליה האחוריות, מרפה גמי הויא ולא רק בעלת מום, ואסורה גם להדיט. שואלת הגמרא: בחסרה רגל אחורית היא בכלל מזה ששנינו (לעיל נח) שמוטת ירך בבהמה טריפה, אך ביתרה רגל אחורית, מאי טעמא היא טריפה. משיבה הגמרא: **כל יתר כנטול דמי** – אם יש לבעל חי אבר מיותר, הרי זה כאילו חסר לו אותו אבר. ולכן אם יש לה שלש רגלים אחוריות, כאילו יש לה רק אחת, וטריפה.**

הגמרא מביאה אופנים נוספים בענין 'כל יתר כנטול דמי'. מספרת הגמרא: **ההיא חיותא** – מעשה בבהמה אחת, **דהנה לה תרתי סניא דיבי** – שהיו לה שני מעיים הקרויים 'סניא דיבי', **איתותה – (הביאותה) לרבנא, ומרפה, מדרב הונא** שכל יתר כנטול דמי, וגם כאן נחשבת הבהמה שחסר לה את אותו מעי, וטריפה. מסיימת הגמרא: **ואי שפכן להדי – אם שני המעיים נשפכים אחד לשני, הרי הם כאבר אחד והבהמה כשרה, שהרי אין לה אבר מיותר.**

עוד מספרת הגמרא: **ההיא גובתא דהנה נפקא מבי כפי להובלילא** – מעשה בקנה של בשר שהיה יוצא מבית הכסות להמסס, **כבר רב אשי למיטרפה, משום שקנה זה נחשב למעי, ואם כן יש מעי מיותר וכל יתר כנטול דמי. אמר ליה רב הונא מר בר חיאי לרב אשי, אין להטריפה בכך, שהרי כל הני חיי ברייתא** – כל אותם בהמות הרועות מחוץ לעיר הדי אית להו – יש להם קנה זה, ואף על פי שבהמה זו מהמין הגדלה בעיר, אינה נטרפת, כיון שדרכם של חלק מהבהמות שיש להם אבר זה.

עִינְקָא דְמִרְדְּתָא – שורש של צמח הקרוי מרירתא, והוא צמח מר שיש בו ארס.

הגמרא מביאה מה הסכנה באכילת חלתית: אִמְרַן רַב יְהוּדָה, הָאִי מָאן דְאָכַל תְּלִיתָא תְקִלָּי חֲלִיתִית אֵלִיפָא רִיקְנָא – האוכל משקל שלשה זהובים של חלתית לפניו שסעד את ליבו, מִישְׁתַּלַּח מִשְׁכָּבֶיהָ – נפשט עורו מעליו, לפי שהחלתית מחממת אותו מאד, ונחלה בחום וקדחת, וחום הגוף גורם שהעור נפשט מעליו. מספרת הגמרא: אִמְרַן רַבִּי אֶבְהוֹ, בְּרִידִי הָיָה עוֹבְדָא, וְאֵכְלִי חֵד תְּקִלָּא חֲלִיתִיתָא – ואכילתי משקל זהוב אחד של חלתית, וְאִי לֹא דִיתְבִּי בְּמִיָּא מִישְׁתַּלַּח מִשְׁכָּבֶיהָ – ואילולי שישבתי במים לקרר את עצמי היה עורי נפשט מעלי. וְכִימְיָתִי בְּעֶצְמִי את הפסוק (קהלת י יב) 'הַחֲכָמָה תַּחֲבֶה בְּעֵלֶיהָ', שבידיעת דבר זה הצלתי את עצמי.

הגמרא מביאה דברים נוספים שיש באכילתם סכנה: אִמְרַן רַב יוֹסֵף, הָאִי מָאן דְאָכַל לְ-מִי שאוכל) שִׁיתְסִרִי בִיעִי – שש עשרה ביצים, וְאִרְבְּעֵי אֲמָנוּי – וארבעה אגוזים, וְשֵׁב בּוֹטִיתָא דְפִרְחִי – ושבעה גרענים של הפרי שנקרא צלף, וְנִשְׁתִּי רִבְעִיתָא דְדוֹבְשָׁא – והוא שותה יחד עם כל אלו רביעית דבש בתקופת תמוז, אֵלִיפָא רִיקְנָא – לפניו שסעד את ליבו, מִתְעַקֵּר תְּלִיָּא דְלִיבִיהָ – כל עיקר חיבור לבו נעקר.

עוד מספרת הגמרא: הָהוּא פֶּר מְכִיָּא דְאִתָּא לְבִי רִישׁ גְּלוּתָא – מעשה בצבי צעיר שהביאודו לבית ריש גלותא בבבל, דְּהָיָה מְפַסֵּק בְּרַעַן בְּתִרְיָתָא – שנחתכו רגליו האחוריות בעצם התחתונה של הרגל. שאלו מבית ריש גלותא את רב מה דין הצבי. בְּרַקִּיָּה רַב בְּצוּמָת הַיָּדִין, הִנְמַצָא בַתְּחִיתָה הַעֲצָם הַאֲמֻצְעִית שֶׁל הָרָגֶל, וּמִצָּאוּ שֶׁלֶם, וְאֶכְשָׁרֶיהָ. סָבַר לְמִיכָל מִיָּנִיהָ פֶּאוּמָצָא – חשב רב לאכול מאותו צבי באומצא, והיינו שאינו צולה את הצבי הרבה בתנור, אלא מולח את הבשר הרבה מאד, וצולחו מעט על גחלים. אִמְרַן לִיה שְׁמוּאֵל לִרְבִּי, לֹא חִיֵּשׁ מֶר לְנִיקְנוּרִי – האם אינך חושש שמא נשכו שם נחש והטיל בו ארס, ויש לאסרו משום סכנת נפשות. אִמְרַן לִיה רַב לְשִׁמוּאֵל, מָאִי תִפְתָּנָא, כִּיצַד נִיתֵן לְבִדּוּק אִם אֵכָן יֵשׁ בּוֹ אֶרֶס. הַשֵּׁב שְׁמוּאֵל, נִוְתְּבִיהָ בְּתַנּוּרָא דִּיאָהוּ בְּרִידִי נִפְשִׁיָּה – נניחתי בתנור ונצלחתי שם, והבשר בידק מעצמו האם יש בו ארס, וכדלהלן. אוֹתְבִיָּה – הניחו רב בתנור, נִפַּל תִּלְחִי תִלְחִי – והבשר התפרק ונפלו ממנו חתיכות חתיכות, מפני ארס הנחש. קָרִי שְׁמוּאֵל עָלֶיהָ דְרַב את הפסוק (משלי יב כא) 'לֹא יֵאֱנֶה לְצִדִּיק כָּל אֹנֶן', שלכך זימן הקדוש ברוך הוא אותי לכאן, לִמְנוּעַ מִרְבַּ לְאֹכֹל את הבשר. קָרִי רַב עָלֶיהָ דְשְׁמוּאֵל את הפסוק שאמר נבוכדנצר לדניאל לאחר שפתר את חלומו (דניאל ד ו) 'כָּל יוֹם לֹא אֲנִס לָךְ'. כלומר, אין סוד שנאנס ונעלם ממך, כפי שראה עתה, שידע שמואל בחכמתו שיש לחשוש לסכנה וכיצד לבדקה.

הקדמה – סימני הטהרה

חלקו השני של פרק שלישי (טו-טז) עוסק במצוות הברת סימני בעלי החיים האם מותרים באכילה, ואיסור אכילת בעלי חיים טמאים, מקורן בתורה:

וְאֵת הַחֵיָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל-הַבְּהֵמָה' (ויקרא יא ב), 'אֵף אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ עַל הַגֶּרֶד' (דברים יד ז).

'אֵת-זֶה תֹּאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמִיָּם' (ויקרא יא ט), 'וְכָל אֲשֶׁר אֵין-לוֹ סָנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת לֹא תֹאכְלוּ טָמֵא הוּא לָכֵם' (דברים יד ז).

'כָּל-צִפּוֹר טָהוֹר תֹּאכְלוּ' (דברים יד יא), 'אֵת-אֵלֶּה תִּשְׁקְצוּ מִן-הָעוֹף לֹא יֹאכְלוּ' (ויקרא יא ט).

'אֵת-זֶה תֹּאכְלוּ מִכָּל שֶׁרֶץ הָעוֹף' (ויקרא יא כא), 'כָּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַזֶּה לֶחֶף עַל-אֲרֶבֶעַ שָׁפָךְ הוּא לָכֵם' (ויקרא יא כ), ומעין זה ראה דברים יד טו).

וְכָל-הַשֶּׁרֶץ הַשֶּׁרֶץ עַל-הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֹאכְלוּ' (ויקרא יא נא), 'לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וּבֵין הַטָּהוֹר הַנֶּאֱכָלֶת וּבֵין הַטָּהוֹר אֲשֶׁר לֹא תֹאכְלוּ' (ויקרא יא נב).

סימני טהרת בעלי החיים

אחת מקדושות עם ישראל היא שלא היתירה להם התורה את כל בעלי החיים לאכילה, אלא רק מיוחדים שבהם.

סימני הבהמה והחיה הטהורים נתפרשו בתורה, והם מפרסת פרסה ומעלת גרה, וגילו לנו חכמים (טז), שכל שמעלה גרה, אין לה שינים קדמיות למעלה, ולכן אף זה הוא סימן טהרה. סימני העוף הטהור לא נתפרשו בתורה, אלא רק כתבה את שמות הטמאים, וחכמים נתנו לנו סימנים לעופות הטהורים, ואלו הם: כל עוף הדורס ואוכל, טמא הוא, וכל שאינו דורס, צריך שלשה סימנים: שיש לרגלו אצבע יתרה, יש לו זפק, וקורקבנו נקלף ביד. ולהלכה היום, אע"פ שרואים בו את כל שלשת הסימנים, אין אנו סומכים עליהם, אלא מתירים רק עוף שיש לו מסורת טהרה שקיבל אדם ממנוחה, כיון שחוששים שמא הוא דורס. סימני החגבים הטהורים נאמרו בפירוש (ויקרא יא כא), והם: יש לו ארבע רגליים וארבע כנפיים שחופות את רוב אורך ודיוקן גופו, ויש לו שני כרעיים לנתר בהם, ושיש מסורת ששמו 'חגב'. סימני הדגים הטהורים נאמרו בפירוש (ויקרא יא ט), והם: יש לו סנפיר וקשקשת. האוכל בזית או בריה מבשר בהמה חיה ועוף טמאים, לוקה מן התורה. וכן ביטל מצות עשה של 'תאכלו'. האוכל בזית משרץ הארץ או משרץ העוף או משרץ המים לוקה, ובשרץ העוף עובר גם על ביטול עשה.

שמות השרצים שנמנו בכתוב אסורים באכילה ככל שאר השרצים, אך נבדלו מהם לענין טומאה בכעדרה, ולכן שיעור חיובם חמור וקטן יותר, שהאוכל כעדרה מהם לאחור מותם, לוקה. השרצים הנולדים בתוך הפירות והירקות התלושים והמשקים המכונסים, אסורים רק כאשר פירשו מהם. והנולדים בפירות והירקות המחוברים לקרקע ובמים המחוברים, אסורים מיד כשיולדו. וכל ספק האם פירשו או היכן נולדו, אסור באכילה, ולכן יש חיוב לבדוק כל מיני פירות ומאכלים שדרכם להתלעלע במחובר, או בתלוש ויכולים לפרוש ממנו ולחזור.

משנה

המשנה שלפנינו מבארת מה הם סימני הטהרה של בעלי החיים המותרים באכילה: סִימְנֵי בְּהֵמָה וְחֵיָה נֶאֱמָרוּ מִן הַתּוֹרָה, שֶׁכָּל בְּהֵמָה וְחֵיָה הַמְּפִרְסָה פֶּרְסָה וּמַעֲלַת גֶּרֶה הִיא כְּשִׁירָה, וְאִילוּ סִימְנֵי הָעוֹף לֹא נֶאֱמָרוּ בַּתּוֹרָה, אֲלָא מִנְתָּה הַתּוֹרָה אֶת שְׁמוֹת הָעוֹפֹת הַטָּמִאִים, וְהִתִּירָה לְאֹכֹל אֶת כָּל הַשָּׂר, אֲכָל אֲמָרוּ חֲכָמִים שִׁישׁ סִימָנִים שֶׁעַל יָדָם נִיתֵן לְהַכִּיר אֶת הָעוֹפֹת הַטָּמִאִים וְהַטָּהוֹרִים, וְסִימֵן הַטּוֹמָאָה הוּא בִּכְךָ שֶׁל עוֹף הַדּוֹרֶם – האוחז את המאכל בצפרניו ומגביה מן הקרקע את החלק שהוא אוכל, הרי הוא טָמֵא. וְסִימְנֵי הַטָּהוֹרָה הֵם, שֶׁל עוֹף שֵׁשׁ לוֹ אֲצָבַע יְתִירָה, וְהִיא אֲצָבַע הַגְּבוּחָה יוֹתֵר מִשָּׂאֵר הָאֲצָבָעוֹת, וְנִמְצָאָתָּה מֵאֲחֻרֶיהָ, וְכֵן יֵשׁ לוֹ זָפָק, וְהוּא אֲבֵר דּוּמָה לְשֶׁק הַמְצוּי בְּסוֹף הוֹשֵׁט, שְׁבוּ מִתְקַבֵּץ מֵאֹכֶל הָעוֹף, וְשֵׁם מִתְחִיל עֵיכוֹל הַמּוֹץ, וְכֵן קוֹרְקֵבָנוּ נִקְלָף, כְּלוּמֹר, בְּקוֹרְקֵבֵן שֶׁהוּא הָאֲבֵר הַמְעַכֵּל אֶת הַמּוֹץ לֵאחֹר שֶׁהַתְּחִיל לְהִתְעַכֵּל מֵעַט בּוֹזֵק, יֵשׁ כִּיס פְּנִימִי שְׁבוּ נִמְצָא הָאוֹכֵל, וְיֵשׁ לוֹ עוֹר דֵּק בְּתוֹךְ הַבָּשָׂר שֶׁבִּפְנִים, וְאִפְשָׁר לְקַלֵּף אֶת אוֹתוֹ עוֹר, אִם יֵשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה סִימָנִים אֵלּוּ, הִרִי הוּא טָהוֹר.

רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי צִדּוֹק אָמַר, יֵשׁ סִימֵן לְבִדּוּק אִיזָה עוֹף הוּא דּוֹרֵס, שֶׁל עוֹף הַחֹלֶק אֵת רִגְלָיו – שִׁבְעָה שְׁמִנִּיִּים אוֹתוֹ עַל גְּבִי חוּט הַמִּתּוּחַ בְּאוֹיֵר, הוּא מַחֲלֵק אֶת אֲצָבָעוֹתָיו וּמִנִּיהָ מִכָּל צֶדֶד שֶׁל הַחוּט שְׁתֵּי אֲצָבָעוֹת, הִרִי זֶה רֹאיהָ שֶׁעוֹף זֶה הוּא דּוֹרֵס, וְטָמֵא.

המשנה מבארת מהם סימני הטהרה בחגבים: וְאֵלּוּ הֵם סִימְנֵי הַטָּהוֹרָה שֶׁנֶּאֱמָרוּ בַּחֲגָבִים, כָּל חֲגַב שֵׁשׁ לוֹ אֲרֶבֶעַ רִגְלִים, וְאֲרֶבֶעַ בְּנָפִים, וְקָרְצוּלִים – שְׁתֵּי רִגְלִים אֲרוּכוֹת מֵעַל לִרְגְלָיו וְסוּמָן לְצוּאָרוֹ, מִלְּבַד אֲרֶבַעַת הָרִגְלִים הָאֲחֵרוֹת שִׁישׁ לוֹ, וּבַעֲזוֹת הַקָּרְצוּלִים הוּא מִקְפֵּץ, וְכִנְפָּיו חוֹפִין אֶת רוּבּוֹ – כִּנְפָיו אֲרוּכוֹת עַד כְּדִי לְכַסּוֹת אֶת רוּבֵּן גּוֹפּוֹ שֶׁל הַחֲגַב. רַבִּי יוֹסִי אָמַר שִׁישׁ תִּנְאִי נוֹסֵף בְּכַשְׁרוֹתָו, וְהוּא שִׁיחִידָה שְׁמוֹ חֲגַב, וְלֹוֹלִי זֹאת אֵינוֹ טָהוֹר, אֵף אִם יֵשׁ לוֹ אֶת כָּל סִימְנֵי הַטָּהוֹרָה. הַמְשָׁנָה מִבְּאֵרֶת אֶת סִימְנֵי הַטָּהוֹרָה בְּדִגִּים: וְאֵלּוּ הֵם סִימְנֵי הַטָּהוֹרָה בְּדִגִּים, כָּל שֵׁשׁ לוֹ סָנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת, וְאִפְּלוֹ סָנְפִיר אֶחָד, וְקִשְׁקֶשֶׁת אֶחָת. רַבִּי יְהוּדָה חוֹלֵק וְאָמַר, יֵשׁ צוּרֵךְ שִׁיחִידָה לְדָג לַפְחוֹת שְׁנֵי

חולין. פרק שלישי – אלו טרפות דף נט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קמה

תוספות

עיקרא דמיריתא – שורש של *תורא. **אליבא ריקנא** – קודם אכילה. **משתלח** – נפשט עורו. **שהחלית מחמתו מאד**, ואוחזו קדחת שקורין *שקלפיון. **דיתבי במיא** – לקרר עצמי. **שב בושתא דפרחי** – גרעיני של צלף שקורין *צקפרייר. **תליא דליביה** – כל עיקר חיבור לבו נעקר. וכגון דאכל לכולהו.

צומת הגידין – בשוק הוא, סמוך לארכובה ברגליה האחוריים. **באומצא** – אינו צלי כל כך בתנור, אלא מולחו מאד וצולחו כל דהו על הגחלים. **לניקורי** – שמא נשכה נחש שם, ואסורה משום סכנת נפשות. **דאיהו בדיק נפשיה** – מאליה. **תלחי** – מתפרק ונופל חתיכות חתיכות. **לא יאונה לצדיק** – שנודמתי ומנעתי מלאכול. **משנה סימני בהמה וחיה** – דכתיב "זאת החיה" וגו'. **הדורם** – האוחז בצפרניו ומגביה מן הקרקע מה שאוכל. **אצבע יתירה** – זו אצבע הגבהא שאחורי האצבעות. **החולק רגליו** – מפרש בגמרא: שכשמעמידו על החוט נותן שתי אצבעות מכאן ושתיים מכאן. **טמא** – בידתו שהוא דורס. **ובתנבים** – והו סימן טהרתם: כל שיש לו ארבע רגלים, וארבע כנפים. **יש לו קרצולים** – הם שני רגלים ארוכים לבד הארבעה, והם סמוך לצוארו ממעל לרגליו לנתר בהם כשהוא רוצה לקפץ. **וכנפיו חופין את רובו**. והן ארבעה סימנים. **הכי גרסינן: כל שיש לו ארבעה רגלים וארבעה כנפים וקרצוליו וכנפיו חופין את רובו** – ולא גרסינן "וקרסוליו וכנפיו". ובגמרא נפקא לן מקרא. **(הפסוק בהם – שט בהם על המים).** **גמרא נבי** – שתי שינים יש לו למעלה. אחת מכאן ואחת מכאן. וגם בסוטים הם נכירות אף על פי שהרבה שינים יש לו. **לשון מורה נבי** – שאף על פי שאין לו שינים ממש, חנכין שקורין *יניצבי"ש יש לו, ובולטין, וניכר מקום בליטתן זו אצל זו כשינים. **בן גמל** – בעדו קטן אין לו נבי עד שיגדל. **ועוד שינים מי כתיבי** – דקאמרת "בידוע שאין לה שינים", ומה לנו לשינים שלה? **אלא הכי קאמר בן בהמה שאין לה שינים** – בידוע שמעלת גרה. ואין אנו צריכין להמתין עד שנראה אם מעלת גרה היא. **ובלבד שיכיר** – שלא היא גמל, דגמל נמי אין לו שינים וטמא. **ופרכינן: לא אמרת איכא בן גמל? הכא נמי איכא למיחש למינא אחרינא דלית ליה שינים וטמא שאין לך דבר שמעלה גרה וטמא אלא גמל** – וחבריו האמורים בפרשה. **פרט בו הוא** – גרסינן. **ללמך שאין לך לחוש למעלה גרה אחת וציל: אחרת, דכל שאר מעלה גרה טהורה.** **גמורם** = חתוך. **ולשון משנה הוא, כמו (חולין צבג),** גוממו עם השופי. **בדיק בבשרה** – לקמה מפרש היכא. **תחת העוקץ** – תחת עצם האליה שקורים *אנאיא יש בשר שכשקורעין אותו נקרע שתי, ויש שקורע ערב. **חיה בכלל בהמה היא** לסימנין – קושא היא, דהא כתיב "זאת החיה" כו', וכתיב סימנין תתירה. **לחתי**

עיקרא דמיריתא. **אמר רב יהודה: האי מאן דאכל תלתא תקלי חלתית אליבא ריקנא** – מישתלח משביה. **אמר רבי אבהו: בדידי הוה עובדא, ואכלי חד תקלא חלתיתא, ואי לא דיתבי במיא** – מישתלח משכאי, **וקיימתי בעצמי "החכמה תחיה בעליה"**. **אמר רב יוסף: האי מאן דאכל שיתסרי ביעי, וארבעי אמנוי, ושב בושתא דפרחי, ושתי רביעיתא דדובשא בתקופת תמוז אליבא ריקנא** – מתעקר תליא דליביה. **ההוא בר מביא דאתא לבי ריש גלותא דהיה מופסק פרען בתייתא, בדקיה רב בצומת הגידין ואכשריה. סבר למיכל מיניה באומצא. אמר ליה שמואל: לא תיזיש מר לניקורי? אמר ליה: מאי תקננתא? – נותביה בתנורא, דאיהו בדיק נפשיה. אוחביה, נפל תילחי תילחי. קרי שמואל עליה דרב: "לא יאונה לצדיק כל און", קרי רב עליה דשמואל: "כל הו לא אנס לך". **משנה סימני בהמה וחיה נאמרו מן התורה, וסימני העוף לא נאמרו, אבל אמרו חכמים: כל עוף הדורס** – טמא; **כל שיש לו אצבע ויתירה, וחפק, וקורקבנו נקלף** – טהור. **רבי אלעזר ברבי צדוק אומר: כל עוף החולק את רגליו** – טמא. **ובתנבים** – כל שיש לו ארבע רגלים, וארבע כנפים, וקרצוליו, וכנפיו חופין את רובו, ובדגים – כל שיש לו סנפיר וקשקש; **רבי יהודה אומר: שני קשקשין וסנפיר אחד, ואלו הן קשקשין** – הקבועין בו, וסנפירים – הפורח בהן. **גמרא תנו רבנן, אלו הן סימני בהמה: "כל בהמה מפרסת פרסה" וגו', כל בהמה שמעלת גרה** – בידוע שאין לה שינים למעלה, וטהורה. – וכלל לא הוא? והרי גמל, דמעלה גרה הוא, ואין לו שינים למעלה, וטמא! גמל, נבי אית ליה. – והרי בן גמל, דניבי נמי לית ליה! ותו, הרי שפן וארנבת, דמעלת גרה הן, ויש להן שינים למעלה, וטמאין! ועוד, שינים מי כתיבי באורייתא? אלא הכי קאמר: כל בהמה שאין לה שינים למעלה – בידוע שהיא מעלת גרה ומפרסת פרסה, וטהורה. וליבדוק בפרסותיה! – בגון שהיו פרסותיה חתוכות. וכרב חסדא, דאמר רב חסדא: היה מהלך במדבר ומצא בהמה שפרסותיה חתוכות – בודק בה, אם אין לה שינים למעלה – בידוע שהיא טהורה, אם לא – בידוע שהיא טמא, ובלבד שיכיר גמל. – גמל? נבי אית ליה! – אלא: ובלבד שיכיר בן גמל. – לא אמרת איכא בן גמל? איכא נמי מינא אחרינא דדמי לבן גמל! – לא סלקא דעתך, דתני דבי רבי ישמעאל: "זאת הגמל כי מעלה גרה הוא" – שליט בעולמו יודע שאין לך דבר מעלה גרה וטמא אלא גמל, לפיכך פרט בו הכתוב "הוא". ואמר רב חסדא: היה מהלך בדרך, ומצא בהמה שפיה גמורם – בודק בפרסותיה; אם פרסותיה סדוקות – בידוע שהיא טהורה, אם לא – בידוע שהיא טמא, ובלבד שיכיר חזיר. – לא אמרת איכא חזיר? איכא נמי מינא אחרינא דדמיא לחזיר! – לא סלקא דעתך, דתנא דבי רבי ישמעאל: "זאת החזיר כי מפרים פרסה הוא" – שליט בעולמו יודע שאין לך דבר שמפרים פרסה וטמא אלא חזיר, לפיכך פרט בו הכתוב "הוא". ואמר רב חסדא: היה מהלך במדבר, ומצא בהמה שפיה גמורם ופרסותיה חתוכות – בודק בבשרה; אם מהלך שתי וערב – בידוע שהיא טהורה, ואם לאו – בידוע שהיא טמא, ובלבד שיכיר ערוד. – לא אמרת איכא ערוד? איכא נמי מינא אחרינא דדמיא לערוד! – גמירי דליכא. והיכא בודק? אמר אבבי ואיתמא רב חסדא: בכנפי העוקץ. "סימני חיה". תנו רבנן: אלו הן סימני חיה. חיה בכלל בהמה היא לסימנין! אמר רבי יזרא:**

לחתי

1 בקרני חיה ולא טלפים כטלפי חיה! ויש לומר הכי: כל שיש לו קרנים גרידא בקרני חיה –
2 חלבו מותר, או שיש לו טלפים כטלפי חיה – כמו כן אין לספוקי בבהמה. רבי דוסא אומר:
3 יש לה קרנים בקרני חיה – חלבה מותר, יש לה טלפים כטלפי חיה – אבתי איבא לספוקי
4 בבהמה, דיש טלפי חיה דמות כטלפי בהמה. והשתא מתניתין דפרק "בא סימן" (נדה נא.ב.)
5 דכל שיש לו קרנים יש לו טלפים, מצי אתי כבולי

6 עלמא, דבגן מדרב כל שיש לו קרנים יש לו
7 פרטות סדוקות, אך קשה על פירוש זה, דכי פריך:
8 והרי עז שיש לו קרנים וטלפים – מסתמא הו
9 ההוא טלפים דמו כטלפי דחיה, כמו טלפים
10 דבריייתא. ולמה ליה למימר תרתי דאיבא בעז,
11 כיון דבחד סגי להתייר חלבה?
12 **והרי עז** דחורקות – פירש בקונטרס: דסלקא
13 דעתיה דהדר ביה מכרובות ואוקי סימנא
14 אחרקות, וכרובות תו לא בעינן. ותימא: ולשני
15 ליה דתרייהו בעינן, חרקות וכרובות ועד:
16 בסמוך דבעינן חרקות וכרובות וחדוות, אמאי
17 לא סגי בכרובות וחרקות? ומפרש הרב רבינו
18 יצחק ברבי מאיר, דהאי "והרי עז" – מעיזא
19 כרכוב פריך, דכרובות וחרקות חלבו אסור למאן
20 דאסר לה בסמוך. ואף על גב דלית הלכתא
21 כותיה, פריך אליביה היכי מפרש לה לבריייתא.
22 ומשני: מפרצולות בעינן. ופריך: והרי עז כ"י עד:
23 היבא דלא מפרצל בעינן כרובות וחרקות
24 וחדוות. דבכרובות וחרקות לבד לא סגי
25 משום עיזא דכרכוב. ובחדוות וכרובות נמי לא
26 סגי, דשל שור נמי כרובות וחדוות וחדוות גם
27 חדין בראשיתן. ובחדוות ובחרקות נמי לא
28 סגי, משום עז סתם. הלכך בעינן כל תלתא.
29 והאי הוא דמבטל חריקיהו – כלומר, בעינן
30 אחר אין חריקה סימן. והיינו ספיאק דעז דכרכוב
31 – לאו אמבטל חריקיהו קא, אלא אחרדות,
32 דלמאן דאמר עז כרכוב היה זיא – לא בעי כלל
33 חדרות. וקשה קצת, דהוה ליה לפרש בהדיא
34 "והרי עז דכרכוב", כיון דמעז כרכוב קא פריך. וגם
35 הלשון משמע שבא לפסוק הלכה היבא דלא
36 מיפציל! ויש לומר: דיש שום מין עז דקרניה
37 כרובות וחרקות, ומהדיא פריך, דלא מעיזא
38 כרכוב. והשתא קאי שפיר ספיאק דעזא כרכוב
39 אמבטל חריקיהו. **והרי עז** צבי שאין מפרצולות
40 כ"י – פירש בקונטרס: צבי – אין זה שאנו קורין
41 צבי, דהא דאי מפרצולות הן. אלא צבי זהו אותו
42 שאנו קורין אותו אשטנבריק, דקרניה שלו אינם
43 מפרצולות. ורבינו תם אומר, דהוה אותו שאנו
44 קורין צבי, דהא חזינן שאין עורו מחזיק את
45 בשרו, וצבי כן הוא, כדאמר במסכת כותובות
46 (ק"ב, א.) בסוף. וחזינן נמי דבשעה שהוא ישן עינו
47 אחת פתוחה, ואמרין במדרש שיר השירים:
48 "דומה דודי לצבי", מה צבי זה בשעה שהוא ישן
49 עינו אחת פתוחה – כך הקדוש ברוך הוא בשעת
50 גלותו וצרתו של ישראל נתן עינו עליהם לשומרם. והכי גרס רבינו תם: "מפרצולות", כלומר,
51 זקפתו וראשיתו כפופתו, ושל צבי אינם כפופות כלל. ומפרצולות לשון כפופה, כדאמר
52 בקידושין פרק "האומר" (ט"ב.) מאי משמע דהאי אגם לישנא דברצלא הוא? דכתיב: "הלכך
53 כאגנון ראשו". ואפילו גרסין "מפרצולות" אין לחוש, דכמו מפרצולות הוא, כדאשכחן פרק "בכל מערבין" (עירובין כ"ט, ב.) "דאפציל זירתא", דהוי כמו "דאבציל". ובמשניות יש בכמה מקומות
54 "הבקר" במקום "הפקר" (פאה פ' ו משנה א.) **וקרש** אף על פי שאין לו אלא קרן אחת חלבו מותר – ואם תאמר, בפרק "במה מדליקין" (שבת כ"ח, ב.) אמר: תחש קרן אחת היה לו
55 במצחו. וטעמו היה מדאמר רב יהודה, דאמר: שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היתה לו במצחו. והכי דייק מדרב יהודה שהיה תחש טרתי? והלא כל אותו שיש לון קרן אחת אינן
56 שוין, דהא איבא קרש שהוא חיה, ושור שהוא בהמה ויש לומר: דסמך אמתניתין ד"בא סימן" (נדה נא.ב.) דכל שיש לו קרנים יש לו טלפים. ומסתמא אפילו בקרן אחת איירי, מדאשכחן
57 שור שהקריב אדם הראשון שקרן אחת היתה במצחו וטעמו. ומידה, כמו כן היה לרקוד מרקש, דהא חזינן שאין לו אלא קרן אחת, והוא מעלה גרה ומפריס פסה. **הכי** גרסין: שיתרש
58 (הוי משכב אמהותא) ואמהותא הוי משכבן דטביא דבי עלאי, ולא גרסין "אריא", דאפילו בין אגא לאנא את ליה תשע אמהותא, אם כן משכיה טפי משתתא. **נתור** כ"י ושיני – מוכן
59 משמע דכבי לא הוי חניכיים שקורין יינציביש, שאותן אין דרכן ליפול כדאשכחן ב"ערבי פסחים" (ק"ג, א.) אמר ליה רב לבריה: לא תשתי סגא ולא תעקור כבי, אלא כבי הם השינים
60 האחרונים הטוחנים המאכל, ושינים הם השינים שלפנים. וכן (איוב יג) "על מה אשא בשרי בשיני" מתרגמין: אטול בסרי בכבי.

1 להתייר חלבה – והכי קאמר: אלו סימני חיה לידע שחלבה מותר. **שיש לה קרנים**
2 – לקמיה מפרש. **טלפים** – צפורני הפרסות. **אי אתה צריך לחזור** – שאפילו
3 נתחבו רגליה – כשרה וחלבה מותר, שהקרנים סימן מובהק הוא. **קרש** – חיה
4 היא, ולקמיה מפרש לה. **כרובות** – גילדי גילדי, קליפה על קליפה בעין קרני
5 השור. חרקות – מלאות פגיונות וחרציות
6 *וקרנייהו בלעז. והרי עז חרקות – דקא
7 סלקא דעתין הדר ביה מכרובות ואוקי
8 סימנא אחרקות, וכרובות תו לא בעינן.
9 **מפרצולות** – צשטינבריק, וקרנים שלחן אינן
10 **מפרצולות** – לא ידענא מאי קאמר, דהא
11 דאי מפרצולות הן! ונראה בעיני שמה שאנו
12 קורין צבי לא הוי דם קורין צבי, אלא אותו
13 הנקראים צשטינבריק, וקרנים שלחן אינן
14 מפרצולין. חדרות – עגולות שמעתי, ולא
15 כשל עז שהן רחבות. (ולא) ולין נראה,
16 דכרובות היינו עגולות, כדאמר בבבא קמא
17 (נ"ב.) גבי שיחין ומעורות, ובבכורות (מ"ב.) נמי
18 גבי פיו דומה לשל חזיר. והכי גרסין:
19 ("חדוות") וחדוות, בעין קרני איל וצבי
20 שחדין למעלה. הלכך – כיון דאיבא
21 מפרצולות ואיבא דלאו מפרצולות. **היבא**
22 **דמיפצלא לא דינא ולא דינא** – כלומר,
23 אין להחריד ולחזר אחר סימן אחר, שאין
24 פיצול בקרני בהמה. **והיבא דלאו מפרצולות**
25 – כגון צבי. **בעינן חדרות כרובות וחרקות**
26 דניפוק מספיאק דכולהו חרקות –
27 לאפוקי מספיאק דשור, חדרות – לאפוקי
28 מעז שהן רחבות, כרובות – לאפוקי נמי
29 מספיאק דעז. ואף על גב דשל עז אינן
30 חדרות, יש עז כרכוב ששמו עז, וקרניו
31 חדרות וחרקות, ומספקא לן אי מינא דעז
32 הוא. **דמיבטל חריקיהו** – חריציתן תחופות
33 וסמוכין ומובלעים זה בזה. והיינו **ספיאק**
34 **דעיוא כרכוב** – שקרניו חדרות וחרקות,
35 ומספקא לן: כיון דחדוות וחרקות – חיה
36 הוא, או דילמא כיון דשמו עז – מין בהמה
37 הוא. דעוקר מלא **צנא דתרבא מינה** –
38 לאחר שחיסה הוציאנו ממנה. **ספרי פי**
39 **איש** – שבכר ששמעתי וקבלתי שרוא מותר
40 – בטני שבע ממנו. והוהו **ברבינו אחא** –
41 לנהוג בו כבוד ולדון לפניו כהלכה עד
42 שיחזיר בו, ולא להתייר בפניו מה שהוא
43 אסור, שמאיר עיני גולה הוא. **קרש** –
44 *דדיין בלעז. **דבי עלאי** – שם יער. **מגרים**
45 – לא איתפרש לו, היבא איירינן ביה.
46 **משכיה** – ארכו. **אריה שאנ מי לא יירא**
47 – כך "ח" אלקים דבר מי לא ינבא", הרי
48 שנמשל לו. **פרשא קטיל אריא** – אדם גבור
49 הורג את הארי. **דמחית ניהליה** – לאריא
50 **אפילו כל מעברתא** – הפילו כל הנשים המעוברות.
51 **להרי**

דבי עלאי. **איבא** – חיונא

דבי עלאי. **איבא** – חיונא
אפילו כל מעברתא – הפילו כל הנשים המעוברות.
להרי
כאגנון ראשו". ואפילו גרסין "מפרצולות" אין לחוש, דכמו מפרצולות הוא, כדאשכחן פרק "בכל מערבין" (עירובין כ"ט, ב.) "דאפציל זירתא", דהוי כמו "דאבציל". ובמשניות יש בכמה מקומות
"הבקר" במקום "הפקר" (פאה פ' ו משנה א.) **וקרש** אף על פי שאין לו אלא קרן אחת חלבו מותר – ואם תאמר, בפרק "במה מדליקין" (שבת כ"ח, ב.) אמר: תחש קרן אחת היה לו
במצחו. וטעמו היה מדאמר רב יהודה, דאמר: שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היתה לו במצחו. והכי דייק מדרב יהודה שהיה תחש טרתי? והלא כל אותו שיש לון קרן אחת אינן
שוין, דהא איבא קרש שהוא חיה, ושור שהוא בהמה ויש לומר: דסמך אמתניתין ד"בא סימן" (נדה נא.ב.) דכל שיש לו קרנים יש לו טלפים. ומסתמא אפילו בקרן אחת איירי, מדאשכחן
שור שהקריב אדם הראשון שקרן אחת היתה במצחו וטעמו. ומידה, כמו כן היה לרקוד מרקש, דהא חזינן שאין לו אלא קרן אחת, והוא מעלה גרה ומפריס פסה. **הכי** גרסין: שיתרש
(הוי משכב אמהותא) ואמהותא הוי משכבן דטביא דבי עלאי, ולא גרסין "אריא", דאפילו בין אגא לאנא את ליה תשע אמהותא, אם כן משכיה טפי משתתא. **נתור** כ"י ושיני – מוכן
משמע דכבי לא הוי חניכיים שקורין יינציביש, שאותן אין דרכן ליפול כדאשכחן ב"ערבי פסחים" (ק"ג, א.) אמר ליה רב לבריה: לא תשתי סגא ולא תעקור כבי, אלא כבי הם השינים
האחרונים הטוחנים המאכל, ושינים הם השינים שלפנים. וכן (איוב יג) "על מה אשא בשרי בשיני" מתרגמין: אטול בסרי בכבי.

והחלה אסור. אך רב שמואל בריה דרבי אבהו אבל מיניה – אבל
מאותו חלב, משום שסבר שזו ודאי חיה, וחלבה מותר. קרי אנפשיה
– קרא רב שמואל על עצמו את הפסוק (משלי יח ב) 'מִפְּרִי פִי אִישׁ
תִּשְׁפַּע בְּמִנּוֹ', כלומר, בזכות שלמד וקיבל מרבותיו שחלב אותם
העוים מותר, שבעה בטנו מאותו חלב. שְׁלַחוּ מִתָּם – שלחו מארץ
ישראל לבבל, הִלְכְתָּם בְּנוֹתֶיהָ – ההלכה היא כמותו דְּשִׁמוּאֵל בְּרִיה
דְּרַבִּי אֲבָהוּ, שחלב אותם העוים מותר, וְהִזְהִירוּ בְּרַבִּינוּ אֲחָאי
שְׁמַאי עֵינֵי גֻלְהָ הוּא – אך הזהירו חכמי ארץ ישראל את בני בבל
שינהגו כבוד ברכינו אחאי, שהוא חכם גדול ומאיר עיני הגולה, ולכן
לא יתירו את ההלכ בפינו, אלא ידונו בפניו, ויביאו לו ראיות שהחלב
מותר, עד שרב אחאי יחזור בו מעצמו.
שנינו בברייתא: זְמַן חִיה הִקְרִי קִרְשׁ, אָף עַל פִּי שְׂאִין לוֹ אֵלָא קֶרֶן
אֲחֵת, חֲלָבָה מוֹתֵר. הגמרא מבארת מי זו החיה המכונה קרש:
רַב יְהוּדָה, 'קִרְשׁ' הוּא מִבְּנֵי – צִי דְבִי עֵילָאִי – הנמצא ביער
הקרוי עילאי. 'מִנְרָס', הוּא אֲרִיא דְבִי עֵילָאִי – אריה הנמצא ביער
הקרוי עילאי. אֲמַר רַב כְּהֲנָנִי, תִּשַׁע אֲמִתָּתָא הֵיּ בֵּין אִינָא לְאוּנָא
דְּאֲרִיא דְבִי עֵילָאִי – יש תשע אמות בין אחז לאחזן של אריה דבי
עילאי, לפי שפניו רחבים מאד. אֲמַר רַב יוֹסֵף, שִׁיתִּסַּר אֲמִתָּתָא הֵיּ
מִשְׁכִּיתָ דְּמִבְּנֵי דְבִי עֵילָאִי – אורך גופו של צבי דבי עילאי הוא שש
עשרה אמה.
הגמרא מביאה מעשה בענין אריה דבי עילאי: אֲמַר לִיה קִיסָר רומי
לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה, אֲלֵהִיכֶם בְּאֲרֵיהָ מְתִיל – אלהיכם נמשל
לאריה, דְּכַתְּבִי (עמוד ג ח) 'אֲרִיהָ שְׂאֵן מִי לֹא יִירָא, אֲדִנִּי אֲלֵהִים דְּבַר
מִי לֹא יִבְא', הרי שדימה הנביא את יראתו מה ליראה שיש לאדם
משאגת אריה, והקשה הקיסר, מֵאִי רְבוּתֶיהָ – מה הגבורה של
אריה, הרי פִּרְשָׁא קְטִיל אֲרִיא – פֶּרֶשׁ גִּבּוֹר יָכוֹל לְהַרְגוֹ את האריה.
אֲמַר לִיה רבי יהושע בן חנניה, לֹא בְּהָאִי אֲרִיא מְתִיל – לא נמשל
הקדוש ברוך לאריה רגיל, שבכח הפרש להורגו, אלא בְּאֲרִיא דְבִי
עֵילָאִי מְתִיל – הקדוש ברוך הוא נמשל לאריה דבי עילאי, שגבורתו
גדולה מאד. אֲמַר לִיה הקיסר, בְּעֵינָא דְּמִיתְחִית לִיה נִתְחִיל – רצוני
שתראה לי את אותו אריה דבי עילאי. אֲמַר לִיה רבי יהושע לקיסר,
לֹא מְצִית חַיִּית לִיה – אינך יכול לראותו. אֲמַר לִיה הקיסר, אִיבָרָא
חַיִּינָא לִיה – אף על פי כן באמת רצוני לראותו. בְּעָא רְחֵמִי – ביקש
רבי יהושע רחמים מה, וְאִתְּעַקֵּר מְדוּבָתֶיהָ – נעקר האריה ממקומו
והלך לעבר רומי, כִּי הֵנָּה מִרְחִיק אֲרִבַּע מֵאָה פָּרָסִי – כשהיה רחוק
מרומי ארבע מאות פרסה, נִתְּחֵם חֹד קָלָא – שאג שאגה אחת, ומכח
שאגתו אֲפִילוּ כָּל מַעֲבְרָתָא – הפילו כל הנשים המעוברות את
עוברם, וְשׁוּרָא דְּרומֵי נָפַל – ונפלה החומה של רומי. אֲדַמְרַחֵק תֵּלַת
מֵאָה פָּרָסִי – כשהיה רחוק שלש מאות פרסה, נִתְּחֵם קָלָא אֲתֵרִינָא
– שאג שאגה אחרת, נִתּוּר כְּכִי וְשִׁנֵּי דְּנִבְכִי – נשרו השנינים
החיצוניות והפנימיות של אנשי רומי, וְאָף הוּא – הקיסר נָפַל
מִבּוֹרְסִינֵי דְּאֲרִעָא – נפל מכסאו לארץ. אֲמַר לִיה הקיסר לרבי
יהושע בן חנניה, בְּמִטּוֹתָא מִינָךְ – בבקשה ממך, בְּעִי רְחֵמִי עָלֶיהָ
דְּלִהְדֵּר לְדוּבָתֶיהָ – תבקש רחמים שיחזור האריה למקומו. בְּעָא
רְחֵמִי עָלֶיהָ וְאִתְּדֵר לִיה לְאֲתֵרֶיהָ – ביקש רבי יהושע רחמים מה,
והחזירו למקומו.
הגמרא מביאה נידונים ומעשים נוספים שהיו בין רבי יהושע בן חנניה
לבין הקיסר: אֲמַר לִיה קִיסָר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה, בְּעֵינָא דְּאִיחִיו
לְאֵלֵהֶיכוֹ – רצוני לראות את אלוהיכם. אֲמַר לִיה רבי יהושע בן
חנניה, לֹא מְצִית חַיִּית לִיה – אינך יכול לראותו, שְׁנַמְר (שמות לג ב)
כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם הָזֶה. אֲמַר לִיה הקיסר, אִיבָרָא,

הוא כדי לְהַתִּיר את חֲלָבָה, שהרי חֲלָב בהמה טהורה אסור באכילה,
ואילו חֲלָב חיה טהורה מותר באכילה, והוצרכה הברייתא
להשמיענו מה הם סימני חיה טהורה, שחלבה מותר, וְהָכִי קֶאֱמַר –
וכך יש לפרש את הברייתא, אֵלּוּ הֵן סִמְנֵי חִיה שְׁחֲלָבָה מוֹתֵר, כָּל
שֵׁשׁ לֶה קֶרְנִים הֵרִי זֶה סִמֵּן שֶׁהִיא חִיה, ולא בהמה, וְאִם יֵשׁ לֶה
מִלְפִּים – פרסה ברגלה המכוסה בציפורן, והיא מפרסת פרסה, הרי
היא ממין החיות הטהורות, וחלבה מותר. רַבִּי דוֹסָא אֲוִמָּר, אִם יֵשׁ
לֶה קֶרְנִים, אִי אֲתָה צָרִיד לְחֹזֵר ו– לחפש ולבדוק על מִלְפִּים, אלא
אפילו אם נחתכו רגליה בידוע שזו חיה טהורה וחלבה מותר, לפי
שהקרניים הם גם סימן טהרה. אבל אִם יֵשׁ לֶה מִלְפִּים, צָרִיד אֲתָה
עֵדִין לְחֹזֵר עַל קֶרְנִים כדי להתיר את חֲלָבָה, כִּיּוֹן שֶׁאֵף שְׁמוּכָה
שֶׁהִיא מִין טָהוֹר, עֵדִין יִתְּכֵן שֶׁהִיא בַּהֲמָה, שחלבה אסור. מסיימת
הברייתא: זְמַן חִיה שֶׁשְׁמוּ קִרְשׁ, אָף עַל פִּי שְׂאִין לוֹ שְׁנֵי קֶרְנִים
כְּשֶׁאֵר חִית טָהוֹרֹת אֵלָּא רַק קֶרֶן אֲחֵת, הרי זו חיה טהורה, וְחֲלָבָה
מוֹתֵר.
תמדה הגמרא: כָּלָלָא הוּא – וכי כלל מוחלט הוא שכל שיש לו
קרניים וטלפים זו חיה טהורה וחלבו מותר, וְהָרִי עוֹ, דִּישׁ לוֹ קֶרְנִים
וּמִלְפִּים, ומכל מקום הוא מין בהמה וְחֲלָבָה אֲסוּר. מתרצת הגמרא:
כְּרוּכּוֹת בְּעֵינֵן – יש צורך שתהיינה הקרניים עגולות, כדי שיהא זה
סימן לחיה.
ממשיכה הגמרא ומקשה: וְהָרִי שׁוֹר, דְּקֶרְנֵי כְּרוּכּוֹת – עגולות,
ובכל זאת הוא מין בהמה וְחֲלָבָה אֲסוּר. מתרצת הגמרא: אִבְּן
צוֹר שֶׁהִיוּ הִקְרָנִים כְּרוּכּוֹת, אֵלָּא חֲרוּקוֹת בְּעֵינֵן – יש צורך שיהיו
מלאות פגיונות וחריצים, ואילו קרני שוור אינן כן. מקשה הגמרא:
וְהָרִי עוֹ, דְּקֶרְנֵי חֲרוּקוֹת, והוא מין בהמה וְחֲלָבָה אֲסוּר. מתרצת
הגמרא: אִבְּן אִין הִסִּימֵן שֶׁל קֶרְנֵי חִיה בְּכַךְ שֶׁהִקְרָנִים חֲרוּקוֹת, אֵלָּא
מְפּוּצָלוֹת בְּעֵינֵן – שהקרניים מתפצלות לשנים, וזהו סימן לחיה.
מקשה הגמרא: וְהָרִי צִבִּי, דְּאִין קֶרְנֵי מְפּוּצָלוֹת, ואף על פי כן הוא
מין חיה וְחֲלָבָה מוֹתֵר. מתרצת הגמרא: חֲדוּרוֹת בְּעֵינֵן – יש צורך
שהיו הקרניים חדות.
מבארת עתה הגמרא את כל הסימנים שנאמרו כאן: חֲלָבָה – ולכן,
כִּיּוֹן שֶׁישׁ חִית שֶׁקֶרְנֶיהָ מִתְפַּצֵּלוֹת ויש שאין קרניהן מתפצלות,
הִיבָא דְּמִיפְצָלָא – בחיה שקרניה מתפצלות, לֹא דִינָא וְלֹא דִינָא –
אין נידון בדבר כלל, שבדאי זו חיה, ואין צורך לחפש סימן נוסף, כִּיּוֹן
שֶׁאִין שוֹם בַּהֲמָה שֶׁקֶרְנֶיהָ מִתְפַּצֵּלוֹת. אבל הִיבָא דְּלֹא מִיפְצָלָא –
בעל חיים שקרניו אינן מתפצלות, בְּעֵינֵן – יש צורך בשלש הסימנים
האמורים לעיל, כְּרוּכּוֹת – עגולות, כדי שנדע שאין זה סוג עז מסוים,
שקרניו חדות וחרוקות, אִךְ אִין כְּרוּכּוֹת, ויתכן שהוא מין בהמה,
כמבואר להלן, חֲדוּרוֹת – חדות, כדי שנדע שאין זה סתם עז, שקרניו
חרוקות אִךְ אִין חדות, וְחֲרוּקוֹת – מלאות פגיונות וחריצים, כדי
שנדע שאין זה שור, שקרניו חדות, אִךְ אִין חרוקות. ומוסיפה הגמרא
תנאי ב'חרוקות', וְהוּא דְּמִיבְלַע חִירְקִיָּיהוּ – ובלבד שהחריצים
והפגיונות יהיו סמוכים זה לזה, וכל חריץ מובלע בחריץ הסמוך לו,
שזה סימן לחיה. מסיימת הגמרא: וְהֵינּוּ סְפִיקָא דְּעִיזָא כְּרַבּוּז – זה
הספק של אותו מין עז ממקום ששמו כרכוז, שקרניו חדות ומלאות
חריצים ופגיונות, אִךְ שְׁמוּ עוֹ, ולכן נחלקו בו חכמים אם כִּיּוֹן שֶׁישׁ לוֹ
סימני חיה דינו כחיה וחלבו מותר, או שמא מאחר והוא נקרא עוֹ,
הוא בהמה, וחלבו אסור.
הגמרא מביאה מעשה בענין זה של עיזא כרכוז: הִתִּיא עִיזָא כְּרַבּוּז
דְּהוּאִי בִּי רִישׁ גְּלוּתָא, דְּעָקוֹר מְלֵא צֵנָא דְּתִרְבָּא מִינָה – היתה עז
כרכוז בבית ריש גלותא, שהוציאו ממנה סל מלא חלב, רַב אֲחָאי
אֲמַר את החלב באכילה, מאחר וסבר שמין עז זה הוא ספק בהמה,

1 **הוֹינָא לִיה** – אף על פי כן, באמת רצוני לראותו. **אָזל, אִזְמָרְמָה לְהָדִי**
 2 **יִזְמָא בְּתַקּוּפַת תַּמּוּז** – הלך רבי יהושע בן חנניה והעמיד את הקיסר
 3 כנגד השמש בחצי היום בתקופת תמוז, כאשר השמש במלא כוחה,
 4 **וְאָמַר לִיה רבי יהושע בן חנניה, אִסְתַּבֵּל בֵּיה** – הסתכל בשמש.
 5 **אָמַר לִיה הקיסר, לֹא מְצִינָא** – איני יכול להסתכל בשמש. **אָמַר לִיה**
 6 **רבי יהושע בן חנניה, יִזְמָא** – השמש, **דְּחַד מִשְׁמַשִּׁי דְּקִינְיָמִי קָמִי**
 7 **דְּקִנְדָּשָׁא בְּרִידָא הוּא** – שהוא רק אחד מהמשרתים העומדים לפני
 8 הקדוש ברוך הוא, **אִמְרַת לֹא מְצִינָא לְאִסְתַּבֵּלָא בֵּיה** – אתה אומר
 9 שאינך יכול להסתכל בו, **שְׂכִינָה עֲצָמָה לֹא כָּל שָׁכֵן שְׂאִינְךָ יִכּוֹל**
 10 **לראות.**

11 מספרת הגמרא על ויכוח נוסף שהתקיים בין הקיסר לרבי יהושע בן
 12 חנניה: **אָמַר לִיה קִיסָר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חַנְנִיָּה, בְּעִינָא דְּאִצְבִּית לִיה**
 13 **נְהָמָא לְאַלְתִּיבּוֹ** – רצוני להכין סעודה לאלוהיכם. **אָמַר לִיה, לֹא**
 14 **מְצִית** – אינך יכול להכין לו. שאלו הקיסר, **אָמַר** – מדוע. השיב לו
 15 רבי יהושע בן חנניה, מפני דְּנִפְיִשִׁי חִילוּתִיהָ – מרובים הם חילותיו
 16 אשר יבואו עימו לסעודה, ואין באפשרותך להכין לכולם סעודה.
 17 **אָמַר לִיה הקיסר, אִיבָרָא** – למרות דבריך, עדיין אני רוצה בכך. **אָמַר**
 18 **לִיה, פּוֹק צִבִּית לְגִידָא דְּרִבִּיתָא** – צא והכן את הסעודה על שפת
 19 נהר ששמו רביתא, **דְּרוּיחָא עֲלָמָא** – שהוא מקום מרווח, ויש שם
 20 מקום לכל חילותיו של הקדוש ברוך הוא. וכוננת רבי יהושע בן חנניה
 21 היתה שכיבן את הסעודה במקום ששולטת בו הרוח.

22 **מָרַח הקיסר בהכנת הסעודה שִׁיתָא יְרֵחִי קִינְיָא** – ששה חודשים של
 23 הקיץ. לאחר אותו זמן **אָתָא וִיקָא, בְּנִשְׁיָה לִימָא** – באה רוח חזקה,
 24 וטיאטאה את כל הסעודה לים. **מָרַח הקיסר שוב בהכנת סעודה**
 25 **חדשה, שִׁיתָא יְרֵחִי דְּסִיתָא** – ששה חודשים של החורף, **אָתָא**
 26 **מִיבָרָא, מְבַעֵיה בְּיָמָא** – בא מטר גדול, והטביע את כל הסעודה בים.
 27 **אָמַר לִיה הקיסר, מָאִי הָאִי** – מה טעם הדבר, שכל הסעודות שאני
 28 מכין נפסדות. **אָמַר לִיה רבי יהושע בן חנניה, הֵנִי** – אלו, הרוח
 29 והמטר, הם משרתי הקדוש ברוך הוא, הנקראים **בְּנִשְׁיָאִי** –
 30 המטאטאים את הבית לכבודו, **וְלִזְחָאִי** – והשוטפים את הבית
 31 לכבודו, **דְּאָתוּ קָמִיָּה** – שהקדימו לבא לסעודה. והמשרתים הללו
 32 לבדם אכלו את שתי הסעודות שהכנת. **אָמַר לִיה, אִי הָכִי** – אם כך
 33 הוא הדבר, שחילי הקדוש ברוך הוא מרובים כל כך, שרק המשרתים
 34 הפחותים המנקים את המקום לכבודו אכלו סעודות עצומות כאלה,
 35 **לֹא מְצִינָא** – איני יכול להכין סעודה לה' ולכל משרתיו.

36 הגמרא מספרת על ויכוח שהיה בין רבי יהושע בן חנניה לבין בת
 37 הקיסר: **אָמְרָה לִיה בת קִיסָר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חַנְנִיָּה, אֲלֵהִיבּוֹן נְגָרָא**
 38 **הוּא** – אלהיכם הוא נגר הבונה דברים מעץ, **דְּבִתִּיב** (תהלים קד א)
 39 **לְמִקְרָה בָּמִים עֲלִיזָתִיו** – ה' בנה מן המים את תקרת הרקיע, שהיא
 40 כעליה, **חַדָּר שַׁעַל גְּבִי חַדָּר**. ומאחר והוא נגר, **אִימָא לִיה דְּנַעֲבִיד**
 41 **לִי חֲדָא מִסְתוּרִיתָא** – אמור לו שיעשה לי מסתוריתא אחת, והוא
 42 כל עץ שממנו יבנה את פקעות החוטים. **אָמַר לִיה, לְחִי** – אכן, כך
 43 אבקש ממנו שיעשה. **בָּעָא דְּחִמִּי עֲלָה וְאִינְנָעָה** – התפלל על כך רבי
 44 יהושע בן חנניה, ובת הקיסר לקחה בצרעת. **אוֹתָבָה בְּשׁוּקָא דְּרִזְמִי,**
 45 **וְיַהֲבִי לָהּ מִסְתוּרִיתָא** – הושיבו את בת הקיסר המצורעת בשוק של
 46 רומי, ונתנו לה את אותו כלי הקרוי מסתוריתא, **דְּהוּוּ נְהִינִי דְּכָל**
 47 **דְּמִנְנָע דְּרִזְמִי, יַהֲבִי לִיה מִסְתוּרִיתָא, וְיַתִּיב בְּשׁוּקָא וְסַתֵּר דּוּלְלִי** –
 48 מפני שכן היה מנהג בני רומי, שכל מי שנצטרע היו נותנים לו
 49 מסתוריתא, והיה חייב לשבת בשוק ולסתור פקעות חוטים, **בִּי יַהֲבִי**
 50 **דְּלִחְוִי אִינְשִׁי** – כדי שהעוברים בשוק יראו ויכירו שהוא מצורע,
 51 **וְלִיבְעִי דְּחִמִּי עֲלָיָה** – ויתפללו עליו שיתרפא. ואף אשה חשובה כבת
 52 הקיסר הוצרכה לנהוג כן, ולישב בשוק עם מסתוריתא.
 53 **יִזְמָא חַד הוּא קָא חֲלִיף תָּתֵם** – יום אחד עבר רבי יהושע בן חנניה
 54 באותו השוק, הָוִת יִתְבָּא וְסַתֵּר דּוּלְלִי בְּשׁוּקָא דְּרִזְמָאִי – והיתה
 55 בת הקיסר יושבת בשוק של רומי וסותרת פקעות חוטים במסתוריתא,
 56 **אָמַר לָהּ רבי יהושע בן חנניה, שְׂפִירָתָא מִסְתוּרִיתָא דִּיהָב לִיךְ אֱלֵהִי**
 57 **– האם יפה בעיניך המסתוריתא שנתן לך אלוהי. אָמְרָה לִיה בת**
 58 **הקיסר, אִימָא לִיה לְאֵלְהִיד לְשָׁקוֹל מָאִי דִּיהָב לִי** – אמור לאלהיך

59 שיטול את מה שנתן לי, כלומר, שאתרפא מצרעתי. **אָמַר לָהּ רבי**
 60 **יהושע בן חנניה, אֲלֵהָא דִּידָן מִיַּתֵּב יַהֲיִב, מְשָׁקֵל לֹא שָׁקֵל** –
 61 האלוהים שלנו נותן טובה לאנשים, כפי בקשתם, אבל לאחר שנתן
 62 טובה לאיש, אינו חוזר ולוקחה ממנו.
 63 הגמרא מביאה מימרא בענין החילוקים שבין שור לחמור: **אָמַר רַב**
 64 **יְהוּדָה, שׂוֹר, דְּרַכּוּ לְהִיּוֹת בְּרִשְׁתָּן** – בעל כרס רחבה, **וּפְרָשְׁתָּן** – ובעל
 65 פרסות רחבות, **רַב רִישִׁיָּה** – ראשו גדול, **וְרַב גְּנוּבְתִּיהָ** – חוננו גדול.
 66 **וְחִילוּפָא בְּחִמְרָא** – וההפך מזה בחמור, שדרכו להיות בעל כרס
 67 קטנה, פרסות צרות, ראש קטן וחנן קטן.
 68 מבררת הגמרא: **לְמָאִי נִפְקָא מִינָהּ** – מה החילוק לענין הדין מכלל
 69 זה. מבארת הגמרא: **לְמָקָא וּמְקָבָר** – אם קנה מחבירו שור, עליו
 70 ליתן לו שור שיש בו את הסימנים הללו, וכן בחמור.
 71 הגמרא מביאה מימרות נוספות של רב יהודה בענין שור של בריאת
 72 העולם: **וְאָמַר רַב יְהוּדָה, שׂוֹר שֶׁהִקְרִיב אָדָם הָרִאשׁוֹן קָרָן אַחַת**
 73 **הָיְתָה לוֹ בְּמַצְחוֹ, שְׁנַאֲמָר** (תהלים סט לא–לב) **‘אֵהְלֵלָה שֵׁם אֱלֹהִים בְּשִׁיר**
 74 **וְאֶגְדְּלֶנּוּ בְּתוֹדָה, וְתִימַב לֵה’ מְשׁוֹר פֶּר מִקְרִין מִפְּרִים,** שאמר דוד
 75 המלך לפני ה' שיהללנו בשיר ויגדלנו בתודה, **וְדַבֵּר זֶה יֵטֵב לֵה' יוֹתֵר**
 76 **מֵאוּתוֹ שׂוֹר פֶּר שֶׁהִקְרִיב לוֹ אָדָם הָרִאשׁוֹן,** שהיה 'מקרין', כלומר
 77 שהיתה לו קרן אחת.

78 תמדה הגמרא: הרי לשון 'מקרין' תַּרְתִּי מְשָׁמַע – מובן ממנה רק
 79 שהיה 'בעל קרניים' ומן הסתם היה דומה לשאר שוורים ששתי
 80 קרניים בראשם. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב נַחֲמָן, 'מִקְרִין' בְּתִיב** –
 81 הכתיב הוא מקרין, ומשמע שהיתה לו קרן אחת.
 82 מימרא נוספת: **וְאָמַר רַב יְהוּדָה, שׂוֹר שֶׁהִקְרִיב אָדָם הָרִאשׁוֹן, שׂוֹהוּ**
 83 **הַשׂוֹר שֶׁנִּבְרָא בְּשֶׁשֶׁת יָמִי בְּרִאשִׁית, קָרְנָיו קוֹדְמוֹת** – נבראו קודם
 84 **לְפָרְסוֹתָיו,** שכשאמר ה' (בראשית א כד) **‘תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ’**
 85 **יצא השור מן הארץ, וראשו יצא תחלה עם קרניו עליו, ואחר כך יצא**
 86 **שאר גופו, ופרסות רגליו יצאו אחרונות, ונמצא שקדמו קרניו**
 87 **לפרסותיו, שלא כשאר שוורים שקרניהם צומחות רק אחרי שנולדו,**
 88 **ונמצא שפרסותיהם קודמות לקרניהם, שְׁנַאֲמָר** (תהלים סט לב) **עַל אוֹתוֹ**
 89 **הַשׂוֹר 'וְתִימַב לֵה' מְשׁוֹר פֶּר מִקְרִין מִפְּרִים,** ויש ללמוד מלשון
 90 הפסוק שהיה שור זה **מִקְרִין בְּרִישָׁא** – תחילה היו לו קרניים, **וְתִדָּר**
 91 **מִפְּרִים** – ואחר כך נבראו פרסותיו.

92 הגמרא מסייעת ממימרא זו של רב יהודה לדברי רבי יהושע בן לוי.
 93 אומרת הגמרא: דבר זה שאמר רב יהודה, שהשור שהקריב אדם
 94 הראשון נבראו קרניו תחילה, מְסִינִי לִיה לְמֵאמְרוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
 95 **בֶּן לֵוִי, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, כָּל מַעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית** – כל הדברים
 96 שנבראו בבריאת העולם, **בְּקוֹמָתָן נִבְרָאוּ** – נבראו בקומה השלימה
 97 הראויה להם לאחר שיגדלו, כגון השור נולד כִּפֹּר, והיינו שור בן
 98 שלש שנים, ובכלל זה היו לו קרניים, כשור מגודל. **וּבְדַעְתָּן נִבְרָאוּ** –
 99 שהודיעם הקדוש ברוך הוא שיבראם, והם התרצו להיברא. **בְּצִבְיוֹנָם**
 100 **נִבְרָאוּ** – בראם ה' בדמות שבתרו לעצמם, **שְׁנַאֲמָר** (בראשית א כ) **‘וַיִּבְרָא**
 101 **הָשָׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צִבְיָא, אֵל תִּקְרִי צִבְיָא אֵלָא צִבְיוֹנָם,** ועל כל
 102 פנים מבואר כאן שנבראו בעלי החיים כגדולים, וזהו כדברי רב
 103 יהודה שהשור שנברא היה בעל קרניים, כשור גדול.

104 הגמרא מביאה מימרא נוספת על בריאת העולם: **דְּרַשׁ רַבִּי חֲנִינָא**
 105 **בְּרַ פֶּפְסָא, נֹאמַר בְּתַהֲלִים (קד לא) ‘הִי כְבוֹד ה’ לְעוֹלָם, יִשְׁמַח ה’**
 106 **בְּמַעֲשָׂיו, פְּסוּק זֶה, שֶׁר הָעוֹלָם** – מלאך הממונה על העולם, הוא
 107 **שְׂאִמְרוֹ.** ומתי אמר כן, **בְּשַׁעֲהָ שְׂאִמַּר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִשְׁוֹן**
 108 **‘לְמִינָהוּ’ בְּאִילָנוֹת,** שנאמר (בראשית א יא) **‘תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב**
 109 **מִזֵּרַע זֶרַע, עֵץ פְּרִי עֵשָׂה פְּרִי לְמִינֵהוּ,’** ונצטוו בכך האילנות לצאת כל
 110 אחד בפני עצמו, אמנם הדשאים המוזכרים בתחילת הפסוק לא
 111 הצטוו על כך, ומכל מקום נִשְׂאוּ דְּשָׂאִים קָל וְחוֹמֵר בְּעֶצְמָן, וכך
 112 אמרו, **אִם בְּרִזְנוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֶרְבוּכָא, לְמָה אָמַר**
 113 **‘לְמִינָהוּ’ בְּאִילָנוֹת.** וְעוֹד, יש לנו ללמוד קל וחומר, **וְמָה אִילָנוֹת**
 114 **שְׂאוֹן דְּרָבָן לְצֵאתָ בְּעֶרְבוּכָא** – שהרי הם גדולים וענפיהם מרובים,
 115 ואינם ראויים לגדול אלא כשהם מפוזרים, אף על פי כן **אָמַר להם**
 116 **הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁיצָאוּ ‘לְמִינָהוּ,’** כדי שיהא כל אחד ניכר לעצמו,

חולין. פרק שלישי – אלו טרפות דף ס עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קמט רש"י תוספות

להרי יומא – נגד השמש. דאיצבית ליה נהמא – אתקן לו טעודה. לגידא דרביא
— על שפת נהר ששמו רביא. דרזיה עילמא – להתקבץ שם חיילותיו. והוא נתכון
למקום שתהא רוח שולטת בו. כנשיה לימא – טאיטו לים. כנשיא – מכבדי הבית.
זלוחא – מרביצי הבית במים מפני אבק העולה. וכבר הם כלו לאכול כל זה. אי
הכי – דנפיש חיילותיו כל כך, לא מצינא.
מסתוריתא – *דיושולטיר* בלעז. דוללי
— **אשקנייש* וסימן זה היה למצורעים.
סתר דוללי – ***דירשבויריי* משקל לא
שקיל – הטובה משנתה. שור – דרכו
להיות כרסון ופרסון, בעל כרס רחבה
ופרסות רחבות. גנובתיה. זנבה. שור
שהקריב אדם הראשון – כדאמרין ב"לפני
אידיה" במסכת עבודה זרה (חא. טא). מקרין
מפרים – בשור של אדם הראשון קאי. קרניו
קודמין לפרסותיו – שכל שוורים פרסותיהם
גולדות עם קרנותיהם גדלים לאחר זמן.
אבל של מעשה בראשית קבומתם נבראו
ובקרניהן, וכשיצא מן הארץ ראשו תחלה
נמצאו שקדמו קרנותיו לפרסותיו. בקומתן
נבראו – ולפיכך קדמו קרנותיו, שהרי עמו
נוצרו ויצאו תחלה. והיינו "שור פר" – ביום
שזיה שור היה גדול כפר. שור בן יומו קרי
"שור", כדכתיב (ויקרא כב) "שור כי יולד".
"פר" קיימא לן בן שלש (פרה פרק א משנה
ב). מקרין תרתי משמע – שכן סתם שוורים.
לדעתם – שהודיעם שיבראם והם נאותו.
לצבינם – בדמות שבחרו להם. שר העולם
— מלאך הממונה. באילנות נאמר "למניהו"
— "עושה פרי למיני", אבל בורעים לא נאמר
בצוואתם "למיני", אבל ביציאתם נאמר
"ומריע זרע למניהו". שאין דרכן לצאת
בערבותא – שהרי גדולים הן וענפן
מרובין, ואין ראויין לגידל רצופים ותכופים כי
אם מפוזרים. אמר הקדוש ברוך הוא למניהו
— שיצא כל אילן בעצמו ברחוק מחבירו.
שיהא לו היכר. אנו – שרבים אנו ודרכנו
לצאת תכופין ומעורבבין, ואם אין נוהרים
לצאת כל עשב לבד הרי אין אנו ניכרין זה
מזה – על אחד כמה וכמה. ישמח ה'
במעשיו – שכולן וזירין במצותיו.
לרבי
שהקריב אדם הראשון – קרניו קודמות לפרסותיו, שנאמר: "ותיטב לה' משור פר
מקרין מפרים" – מקרין ברישא, והדר מפרים. מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי
יהושע בן לוי: כל מעשה בראשית – בקומתן נבראו, בדעתן נבראו, בצבינם נבראו, שנאמר:
"ויכלו השמים והארץ וכל צבאם" – אל תקרי "צבאם" אלא: צבינם. דרש רבי חנינא בר
פפא: "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו", פסוק זה – שר העולם אמרו. בשעה
שאמר הקדוש ברוך הוא למניהו באילנות, נשאו דשאים קל וחומר בעצמן: אם
רצונו של הקדוש ברוך הוא בערבותא, למה אמר "למניהו" באילנות? ועוד קל וחומר:
ומה אילנות שאין דרךן לצאת בערבותא, אמר הקדוש ברוך הוא "למניהו", אנו על
אחת כמה וכמה! מיד כל אחד ואחד יצא למינו. פתח שר העולם ואמר: "יהי
כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו". בעי רבינא: הרפוב שני דשאים זה על גב זה
לרבי
ומביעא לן אי הוי הרבית ירק בירק כמו הרבית אילן באילן, והוי בכלל "שור". ואף על גב דכתיב "למניהו" – איצטרך "את חוקתי שחקקתי לך כבר", דלא הוה דיעין ד"למניהו" אתא
לאיסור כלאים אי לא כתיב "חוקתי". ואי לא "למניהו", מ"את חוקתי" לחד לא הוה נפקא לן, דהוה אמנא: חוקתי שחקקתי לך כבר במרה. ואם תאמר, ואם פריך התם: אלא מעתה
"ושמרתם את חוקתי", מאי חוקת שחקקתי לך כבר איכא? ומאי קשיא? הא לא מוקמינן האי אבני נח אלא משום דאשכחן נמי דכתיב "למניהו" במעשה בראשיתו ויש לומר: דמכל מקום
פריך שפיר, דכי היכי דהאי לא קאי אבני נח – האי נמי לא קאי אבני נח. ומשני: דהתם כתיב "חוקתי" בטר "ושמרתם", אבל הכא כתיב "חוקתי" קדם "תשמרו".
אמרה

אמרה ירח — בלשון תורה לשון זכר הוא דכתיב (יהושע י פסוק יג) "ירח עמד", וכי משה קניג היה או בליסטר היה — שדיה יודע להכיר השטועה, ואם תאמרו: והא אמרין ב"המפלת" (גדה כד, ד) דשטועה באה מבהמה טהורה, וליכא מאן דפליג. ואם כן יכול להיות שבהמה טהורה היה לו למשה ירח לו שטועה, ולא אצטרך למדוי קניגיו ויש לומר: דשנא שטועה אינה באה אלא מבהמה שאינה מצויה בינו. **עוים** מתימן באו בו — שני מקראות הם בספר יהושע (יג). והכי כתיב "חמשת סרני פלשתים העותי והאשדודי האשקלזי הגתי והעקרוני והעוים", והדר כתיב: "ותימן כל ארץ הכנעני ומערה אשר לצידונים עד אפקה עד גבול האמורי". והשתא מפרשה רב: "העוים" דכתיב בסוף קרא קמא — קאי א'תימן' דבראש קרא דבתריה.

את עצמך! אמרה לפניו: רבונו של עולם, הואיל ואמרת לפניך דבר הגון, אמעית את עצמי? אמר לה: לכו ומשול ביום ובלילה. אמרה ליה: מאי רבותיה, דשרגא בטיהרא מאי אהני? אמר לה: זיל, לימנו בך ישראל ימים ושנים. אמרה ליה: יומא נמו, אי אפשר דלא מנו ביה תקופותא, דכתיב: "והיו לאחת ולמועדים ולמים ושנים" — זיל, ליקרו צדיקי בשמייה: יעקב הקטן, שמואל הקטן, דוד הקטן. חייה דלא קא מתבא דעתה, אמר הקדוש ברוך הוא: הכיאו כפרה עלי שמעמתי את הירח! והיינו דאמר רבי שמעון בן לקיש: מה נשתנה שעיר של ראש חדש שנאמר בו "לה"? אמר הקדוש ברוך הוא: שעיר זה הוא כפרה על שמיעמתי את הירח. רב אסי רמי, כתיב: "ותוצא הארץ דשא בתלת בשבטא, וכתיב: "וכל שיח השדה מרם יהיה בארץ" במעלי שבתא! מלמד שציצא דשאים ועמדו על פתח קרקע, עד שבא אדם הראשון ובקש עליהם רחמים, וירדו גשמים וצמחו: ללמדך שהקדוש ברוך הוא מתאנה לתפלתן של צדיקים. רב נחמן בר פפא הוויא ליה ההיא גינתא, שדי ביה ביוזני ולא צמה, בעא רחמי — אתא מיטרא וצמה, אמר: היינו דרב אסי. אמר רב חנן בר רבא: השטועה — בריה בפני עצמה היא, שיש לה שני גבין ושני שדראות; וכי משה רבינו קניג היה, או בליסטרי היה? מכאן תשובה לאומר אין תורה מן השמים! אמר ליה רב חסדא לרב תחליפא בר אבינא: זיל כתוב "קניג ובליסטר" באגדתך, ופרשה. "ואת חמשת סרני פלשתים העותי והאשדודי האשקלזי הגתי והעקרוני והעוים", אמר חמשה וחשיב שיתא! אמר רבי יוחנן: ארונקי שלחן חמשה. אמר ליה רב חסדא לרב תחליפא בר אבינא: כתוב "ארונקי" באגדתך, ופרשה. ופליגא דרב, דאמר רב: עוים מתימן באו. תניא נמי הכי: עוים מתימן באו, ולמה נקרא שמן עוים — שעויותו את מקומו. דבר אחר: עוים — שאיוו לאלהות הרבה. דבר אחר: עוים — שכל הרואה אותם אוחותו עוית. אמר רב יוסף: ואית להו שיתפרי דרי שני לכל חד וחד. אמר רבי שמעון בן לקיש: הרבה מקראות שראויין לשורף בספרי מינין, והן הן גופי תורה; "והעוים הישבים בחצרים עד ענה", מאי נפקא לן מינה? מדאשבעיה אבימלך לאברהם: "אם תשקר לי ולניני ולנכדי", אמר הקדוש ברוך הוא: ליתו כפתורים, ליפקו מעוים דהיינו פלשתים, וליתו ישראל ליפקו מכפתורים. כיצא בדבר אתה אומר: "כי חשבון עיר סיחון מלך האמרי הוא והוא נלחם במלך מואב" וגו', מאי נפקא מינה? דאמר להו הקדוש ברוך הוא לישאל: "אל תצר את מואב"; אמר הקדוש ברוך הוא: לית סיחון ליפוק ממואב, וליתו ישראל וליפקו מסיחון; והיינו דאמר רב פפא: עמון ומואב מיהרו בסיחון. "צידנים יקראו לחרמון שרין", תנא: שניר ושריון — מהרי ארץ ישראל, מלמד שכל אחד ואחד מאומות העולם הלך ובנה לו בך גדול לעצמו, והעלה לו על שם הרי ארץ ישראל; ללמדך שאפילו הרי ארץ ישראל הכיבין על האומות העולם. כיצא בו: "ואת העם העביר אתו לערים", מאי נפקא מינה — דלא ליקרו לאחיו גלוותא. "סימני העוף לא נאמרו". ולאי? והתניא: "נשר" —

"ואת הרפאים". וכשיצאו ממצרים ועברו דרך הר שער ועמון ומואב שנקראו כבר ארץ רפאים, היה עולה על דעתם להתגרות בהם, כסבורים זו היא שנותנה לאברהם. ומנעם הקדוש ברוך הוא. ואמר להם: ארץ רפאים היא נחשבת, שהרפאים ישבו בה מקדם, אבל לא זו היא שנתתי לאברהם, אלא לאלו נתתיה, שגרשום משם וישבו תחתיהם בשכר אברהם, שיצאו בני עשו הימנו, ולוט היה קרוב לאברהם. וכשהגיעו לחבל ארגוב כתיב (דברים ג) "הוא יקרא ארץ רפאים" — זו היא שנתתי לאביכם. והוא נלחם במלך מואב — למה לו לאשמועין? אלא משום דכתיב "אל תצר את מואב" וגו'. והיינו דאמר רב פפא — במסכת גיטין (לחא). עמון ומואב טהרו בסיחון — על ידי סיחון טהרו ארעם לישראל. במואב כתיב (במדבר כא): "והוא נלחם" וגו'. ובעמון מפורש בנחלת בני גד בספר יהושע (יג): "וידי להם הגבול יעזר וכל ארץ הגלעד חוצי (ארץ) בני עמון, וקא חשיב ואויל, וכתיב בסיפיה: "יתר ממלכות סיחון", אלמא סיחון כבש לארץ בני עמון. ועוד מצינו במלך בני עמון שאמר למלאכי יפתח: "כי לקח ישראל את ארצי מארגון ועד הדיקן" ושופטים יא, אלמא ארץ בני עמון הוא. והם מסיחון כבשוה, דכתיב בו "וירשו את ארצו מארגון ועד הדיקן" ושם, אבל מהשאר בידם לא לקחו כלום. צידונים יקראו וגו' — למה לזי? תנא שניר ושריון הרי ארץ ישראל הן — וחרמון קרוב לצידונים ולאמורי, ובנו עליו ברכים, זה קרא לו "שריון" וזה קרא לו "שניר". העביר אותו לערים — מאי אשמועין? כי הכי דלא ליקרו — מצרים לאחיו לאחר זמן "גולים בני גולים", לכך הגלים.

לרבי חנינא בר פפא — דאמר: מדעתן יצאו דשאים למיניהם ולא נצטוו על כך. מהו — להרכיב זה בזה. אידיהו — הקדוש ברוך הוא חסידים על ידם. כתיב הגדולים — דמשמע שניהם גדולים, וכתיב הקטן. לך ומשול ביום ובלילה — נחמה היא. שרגא כטיהרא — נר בצהרים אינו מאיר. יומא — חמה. תקופות — נמנין לחמה, ועל התקופה מעברין את השנה בסנהדרין (יא.ב). יעקב הקטן — מי יקום יעקב כי קטן הוא" (עמס ז). דוד הקטן — מקרא הוא בשמואל (א יז). כבולוהו גללים — כתיב (במדבר כח) "ושעיר חטאת אחד" ולא כתיב בהו "לה". מרם יהיה בארץ — עדיין לא היה בארץ. ועמדו על פתח קרקע — מתארים למי גשמים, כדכתיב (בראשית ב) "כי לא המטיר", עד שנברא אדם בשמי. ביוזני — זרעים. היינו דרב אסי — שהקדוש ברוך הוא מתאנה לתפלתן של צדיקים. שיש לה שני גבין — ולכך נקראת "שטועה" — תאומה. וכי משה רבינו קניג היה — צד היות בקניגון. או בליסטרי — מורה בקשת לחיות, ובלעז "בלישטרי". ומנין היה בק בחיות הללו שאין אדם בקי בהם? כתוב קניג ובליסטר — אגדה זה כתוב, שיש בה תיבות יפין ולשון צה. ופרשה — מאי "קניג" ו"בליסטרי" באגדתך. ומשום דנקט "כתוב" באגדתך" נקט נמי להאי קרא דסרני פלשתים. ארונקי שלחן — חשובים שלהם. חמשה. מתימן — בן אליפן בן עשו באו, ואיוו לאלהי פלשתים, ויצאו ממקומם ובאו לגור ביניהם, ולהכי לא חשיב ששה סרני פלשתים. שעיו את מקומו — יצאו משם ונתעו, שחרב. עוית — רתת וחלחלה, בלעז **קרנפא. שיתפס דרי שני — שורות של שנים. הרבה מקראות — יש, שומה לקוראיהן שחן ראיון לישרף, שלא היה לו לכותבם, שאין להם צורך בתורה, וגנאי הוא לחברן עם הקדושה. והן הן גופי תורה — טעמים גדולים תלויין בהם. והשתא קא חשיב ואויל להו עד סוף שמענתא. חצרים עד עזה — ארץ ישראל. מאי נפקא לן מינה — אי לא מקום שיש בו אלה, אלא מקום אחרים ואלו גרשום? ולניני ולנכדי — ועדיין לא עברו הדורות. כפתורים — לאו מפלשתים ניתנו. ליתו וליפקו — ארעא מפלשתים, וליתו ישראל וליפקו מיניה. וקסבר ריש לקיש עוים מפלשתים היו. ולמאן דאמר מתימן היו, לך מילתא נמי אצטרך — משום דאזהרינהו שלא להתגרות בבני עשו, אמר רחמנא: ליתו כפתורים וליפקו מעוים, וניתנו ישראל וניפקו מיניה. ושאר מקראות הדימוין לזה ב"אלה הדברים" ודברים ב, כגון "ובשעיר ישבו חוריים", ובמאובים ובעמונים כתיב "רפאים ישבו בה" — כולוהו טעמא אית בהו, דבכולוהו כתיב "ארץ רפאים תחשב". לפי שנאמר לאברהם אבינו בין הבתרים: "לזרעך נתתי וגו'" ובראשית טו, וקחשיב

נשר

חולין דף ס עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קנא

1 רב אסי רמי – הקשה סתירה בין הפסוקים, בתיב בבריאת העולם
2 (בראשית א יב) 'וַתִּצְאָה הָאָרֶץ מִיַּד ה'שָׁא' בַתִּלֶּת בְּשָׁבָתָא – ביום השלישי
3 לשבת, ומאידך בתיב (שם ב ד) 'וְכָל שֵׁית הַיּוֹם מִרֵּם יִהְיֶה בְּאֶרֶץ',
4 בְּמַעְלֵי שְׁפָתָא – בערב שבת. וקשה, שהרי כבר ביום השלישי יצאו
5 כל הצמחים, ואין נאמר שבערב שבת לא צמח עדיין מאומה. ותיירץ
6 רב אסי: דבר זה מלמד, שביום השלישי יצאו דְּשָׁאִים וְעִמְדוֹ עַל
7 פְּתַח הַקֶּרֶקֶת, ולא יצאו, עַד שֶׁבָּא אָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁנִּבְרָא בְּעֶרֶב שֶׁבַת
8 וראה שהעולם צריך לצמחים, וּבְקֵשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים שִׁיִּצְמַחוּ, ויִרְדּוּ
9 נְשָׁמִים וְצִמְחוּ, לְלַמֶּדֶךָ שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְתַאֲוֶה לְתַפְלָתָן שֶׁל
10 צְדִיקִים, ולכן לא יצאו הצמחים מיד, אלא המתין הקדוש ברוך הוא
11 עד שיתפלל עליהם אדם הראשון.
12 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: רב נחמן בר פפא, הוּא לִיה הֵימָּה
13 גִּיְתָתָא – היתה לו גינה אחת, שְׂדֵי בֵּית בְּיֻרְנִי – זרע בגינתו זרעים
14 וְלֹא צִמְחָה, בָּעָא רַחֲמֵי – התפלל רב נחמן בר פפא, אֵתָא מִיַּתְרָא –
15 ירד מטר וְצִמְחָה. אֲמַר, הֵינִי דְרַב אָסִי – זהו כמו שאמר רב אסי,
16 שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְתַאֲוֶה לְתַפְלָתָן שֶׁל צְדִיקִים, ולכן מנע הקדוש
17 ברוך הוא מגינתו לצמוח עד שאתפלל.
18 הגמרא חוזרת לדון בסמיני הטהרה של בהמות וחיות: נאמר בתורה
19 'אֵךְ אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעְלֵי הַגֶּזֶר וּמִמִּפְרִסֵי הַפֶּרֶס הַשְּׁסֻעָה אֵת
20 הַגָּמָל וְאֵת הָאֲרֻנְבָת וְאֵת הַשָּׁפָן כִּי מַעֲלֵה גֵרָה הֵמָּה וּפְרָסָה לֹא
21 הִפְרִסוּ יָמֵאִים הֵם לָכֵן', (דברים יד ז), וביארו חכמים שאחת הבהמות
22 שאסורה באכילה אף שהיא מעלת גרה היא 'השסועה'. מבארת
23 הגמרא מה היא שסועה: אֲמַר רַב הֲזֵן בַּר רַבָּא, 'הַשְּׁסֻעָה' האמורה
24 בתורה בְּרִיָּה בִּפְנֵי עֲצֻמָּה הִיא, שֵׁשׁ לָהּ שְׁנֵי נֶפְתִּין וְשְׁנֵי שְׂרָאוֹת,
25 ולכן נקראת שסועה, שהיא מחולקת לשנים.
26 מוסיפה הגמרא ואומרת: וְכִי מִשָּׁה רַבִּינוּ קִינִי – צד חיות לשם
27 שחוק ותענוג הָיָה, או בְּלִסְמִיר – יורה בקשת לצוד חיות הָיָה,
28 ומאחר ולא היה צייד, מנין הכיר את כל החיות לדעת מהו שסועה,
29 מִכָּאֵן יֵשׁ תְּשׁוּבָה לְאוֹמֵר שֶׁאֵין הַתּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם, שהרי אם היה
30 משה כותב את התורה מדעתו לא היה יודע שיש מין כזה, אלא ודאי
31 אמר לו הקדוש ברוך הוא שיש מין שאינו מצי בינינו שקרא
32 שסועה, ומין זה טמא.
33 אֲמַר לִיה רַב חֲסֵדָא לְרַב תַּחְלִיפָא בַּר אֲבִינָא, זֵיל בְּתוֹב קִינִי
34 וּבְלִסְמִיר' בְּאַנְדְּתִיךָ – לך וכתוב דברי אגדה אלו בספרי האגדות
35 שלך, לפי שנאמרו בו תיבות יפות ולשון צה, המושך את הלב, וראוי
36 לכותבם באגדות, וּפְרָשָׁה – ותפרש באגדות שלך מהו קיני
37 ובליסטרי, שאין בני אדם מורגלים בתיבות אלו, ואין הכל יודעים
38 פירושן.
39 מאחר והביאה הגמרא מאמר הראוי להכתב בספרי אגדה, מחמת
40 שיש בו לשון צה המושך את הלב, הביאה הגמרא מאמר נוסף הראוי
41 להכתב בספרי אגדה מאותו טעם: נאמר בפסוק שפירש הקדוש ברוך
42 הוא ליהושע את המקומות שעדיין לא כבשו ישראל, אֲשֶׁר הָאֶרֶץ
43 הַנִּשְׁאָרָה, כָּל גִּלְיוֹת הַפְּלִשְׁתִּים. וְכָל הַגְּשׁוּרִי. מִן הַיַּחֲזִיר אֲשֶׁר עַל
44 פְּנֵי מִצְרַיִם, וְעַד גְּבוּל עֶקְרוֹן צְפוֹנָה לְכַנְעִי תַּחֲשֹׁב, (וְאֵת) חֲמִשָּׁת
45 סְרְנֵי פְּלִשְׁתִּים, הַעֲזוּתִי, וְהַאֲשֻׁדּוּרִי, הַאֲשֻׁקְלוֹנִי, הַנֶּתַּי, וְהַעֲקֻרוֹנִי,
46 וְהַעֲזוּסִים. מִתֵּימָן כָּל אֶרֶץ הַכַּנְעִנִי וּמִעֶרֶה אֲשֶׁר לְצִידִינִים עַד אֶפְקָה עַד
47 גְּבוּל הָאֱמֹרִי' (יהושע יב ג-א). ולכאורה קשה, הרי אֲמַר הַפְּסוּק בַּתְּחִילָה
48 שֵׁשׁ חֲמִשָּׁה סְרְנֵי פְּלִשְׁתִּים, וְחֲשִׁיב 'שִׁתָּא' – ומפרט הפסוק ששה
49 סרנים, א. עזותי, ב. אשדודי, ג. אשקלוני, ד. גתי, ה. עקרוני, ו. עזים.
50 וְאֲמַר רַבִּי יוֹנָתָן בִּישׁוּב קוּשִׁיא זֶה, אֲרוֹנִיקִי – החשובים שְׁלָתָן הֵיוּ
51 חֲמִשָּׁה, ולפי שהעזים לא היו חשובים כל כך לא נמנו בכללם, אך
52 כאשר פירט הפסוק את המקומות שצריך לכבוש, מנה גם את מקום
53 מושב העזים. אֲמַר לִיה רַב חֲסֵדָא לְרַב תַּחְלִיפָא בַּר אֲבִינָא, בְּתוֹב
54 'אֲרוֹנִיקִי' בְּאַנְדְּתִיךָ, לפי שנאמרה בו תיבה יפה של ארוניק, וּפְרָשָׁה
55 – ותפרש שם מהו ארוניק, לפי שאין הכל מבינים תיבה זו.
56 הגמרא דנה עתה בעיקר דברי רבי יונתן. אומרת הגמרא: וּפְלִינָא
57 דְרַב – רבי יונתן, האומר שהטעם שאין העזים נמנים עם סרני
58 פלשתים הוא כיון שלא היו חשובים, חולק על רב, דְּאֲמַר רַב, עֲזִים,

1 לְדַעַת רַבִּי הֲנִינָא בַּר פָּפָא, שאמר שהדשאים לא נצטוו לצאת כל
2 מין בפני עצמם, אלא מודעתם יצאו כן, מֵהוּ – האם יש בכך איסור
3 של כלאים. וצדדי הספק, האם בִּין דְּלֹא בְּתִבּ הָיוּ 'לְמִינֵהוּ' לֹא
4 מִיִּתְיִיב – מאחר ולא נאמר בתורה שציווה הקדוש ברוך הוא
5 שהדשאים יצאו כל מין בפני עצמו, אם כן אין איסור להרכיב שני
6 מיני דשאים. או דִּילָמָּה – שמה נאמר, בִּין דְּהִכְסִיבִים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
7 הוּא אֲדִיחֶיהּ – על ידם, לאחר שיצאו כל מין בפני עצמו, מוכח
8 שרצונו בכך, ולכן בְּמֵאֵן דְּבְּתִיב הָיוּ 'לְמִינֵהוּ' דְּמֵיָא – הרי זה כאילו
9 נכתב גם בדשאים 'למיניהו', ואסור להרכיב מין בשאינו מינו. אומרת
10 הגמרא: תִּיקוּ – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
11 הגמרא מביאה דרשה נוספת בעניני בריאת העולם: רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
12 פִּזִּי, רַמִּי – הקשה סתירה בין הפסוקים, בְּתִיב (בראשית א טז) 'וַיַּעַשׂ
13 אֱלֹהִים אֵת שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים' ומבואר שהשמש והירח היו
14 'גדולים', ומאידך בְּתִיב בהמשך הפסוק 'אֵת הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים לְמַמְשֶׁלֶת'
15 הַיּוֹם וְאֵת הַמְּאֹרֹת הַקְּטָנִים לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה, ומבואר שהשמש היתה
16 גדולה והירח קטן. ותיירץ רבי שמעון בן פזי, שבאמת מתחילה נבראו
17 השמש והירח גדולים, אלא שֶׁאֲמַרְהָ יְרַח לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
18 רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, וְכִי אֲפָשָׁר לְשֵׁנִי מַלְכִּים שִׁישְׁתַּמְשׁוּ בְּכֶתֶר אֲחֵהּ,
19 ואין זה ראוי שיהיו שני המאורות שוים לגמרי. אֲמַר לֵה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
20 הוּא לִירַח, לְכִי וּמַעְמִי – הקטיני את עֲצֻמְךָ, וכך יהיה חילוק ניכר
21 בין השמש לירח, ולא יהיה חסרון של שני מלכים המשמשים בכתר
22 אחד, ולאחר מעשה זה נקרא הירח המאור הקטן.
23 אֲמַרְהָ הִירַח לִפְנֵינוּ, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, האם ראוי הדבר שהוֹאִיל
24 וְאֲמַרְתִּי לִפְנֵיךָ דְּבַר הַגּוֹן – סברא נכונה, שאין ראוי ששני מלכים
25 ישמשו בכתר אחד, אענש וְאֲמַעִיטִים אֵת עֲצָמִי. אֲמַר לֵה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
26 הוּא, לְכִי וְהַתְפִּיטִי בְּדַבַּר זֶה, וּמִשׁוּל בְּיוֹם וּבְלַיְלָה – שתאירי גם
27 ביום וגם בלילה, ובכך יהיה לך יתרון על השמש, תמורת מה
28 שהקטנת את עצמך. אֲמַרְהָ לִיה הִירַח, מֵאֵי רְבוּתִיהּ – מה הגדלות
29 בכך שאאיר ביום, בשעה שהשמש זורחת, דְּשִׁנָּא בְּתִיִּתְרָא מֵאֵי
30 אֲהִי – שהרי נר בצדדים אינו מועיל כלום, וכן אורי המועט אינו
31 מוסיף אור ביום, בשעה שהשמש מאירה. אֲמַר לֵה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
32 הוּא, זֵיל לִימְנֵי כֶּךָ יִשְׂרָאֵל יָמִים וְשָׁנִים – לך והתפייסי בכך שימנו
33 ישראל את הימים והשנים לפי מולד הירח, שהוא קובע את מנין
34 החודשים, וממילא גם את השנים. אֲמַרְהָ לִיה הִירַח, יוֹמָא נָמִי – אף
35 לשמש יש מעלה זו, שהרי או אֲפָשָׁר דְּלֹא מְנוּ בֵּיה הַתְּקוּפּוֹתָא – אין
36 אפשרות לחשב את השנים בלי למנות את תקופות החמה, שהרי
37 עיבור השנים תלוי בתקופות השנה, והתקופות נקבעות לפי מחזור
38 השמש, דְּבְּתִיב לגבי שני המאורות 'וְהָיוּ לְאֵתָת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים
39 וְשָׁנִים' (שם א יד), הרי שקביעות השנים היא גם לפי השמש. אמר לה
40 הקדוש ברוך הוא, זֵיל לִיקְרוּ צְדִיקִי בְּשִׁמְךָ – לך והתפייסי בכך
41 שיקראו הצדיקים 'קטנים' כשמן, כפי שמצינו שנקרא יעקב אבינו
42 'עֶקֶב הַקֶּטָן', שנאמר בתפילת עמוס (א ט) לפני ה' שיסלח לחטאי
43 ישראל 'אֲדֹנָי אֱלֹהִים סִלַּח נָא מִי יָקוֹם יַעֲקֹב כִּי קָטָן הוּא', וכן מצינו
44 שהתנא שמואל נקרא 'שְׁמוּאֵל הַקָּטָן', וכן מצינו שדוד המלך נקרא
45 'דָּוִד הַקָּטָן', שנאמר לגבי מלחמת פלשתים בישראל שרק אחי דוד
46 הלכו למלחמה 'וְדָוִד הוּא הַקָּטָן וְשְׁלֹשָׁה הַגְּדֹלִים הָלְכוּ אַחֲרָי שְׁאוּל'
47 (שמואל א יז יד). תִּיִּיָּה דְלֹא קָא מִיתְבָּא דַּעְתָּה – ראה הקדוש ברוך הוא
48 שעדיין לא נתישבה דעתה של הירח, אֲמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
49 לישראל, הִבִּיאוּ כְּפָרָה עָלִי שְׁמִיעַמְתִּי אֵת הִירַח, כלומר, שיביאו
50 בני ישראל כפרה על חטאותיהם בראש חודש, והכבוד הזה שבראש
51 חודש שהוא מולד הלבנה הוא זמן כפרה לבני ישראל, יהיה פיוס על
52 מה שהמעטיה את עצמה.
53 מוסיפה הגמרא ואומרת: וְהֵינִי דְאֲמַר – וזו הדרשה שדרש גם רבי
54 שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיָשׁ, מֵה נִשְׁתַּנָּה שְׁעִיר שֶׁל מוֹסֵף רֵאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר
55 בּוֹ (במדבר כח טו) 'וְשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֻטָּאת לַח', ואילו בכל שאר
56 מוספי הרגלים לא נאמר לשון 'לח', לפי שֶׁאֲמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
57 שְׁעִיר זֶה שֶׁל רֵאשׁ חֹדֶשׁ יֵהָא כְּפָרָה עָלִי שְׁמִיעַמְתִּי אֵת הִירַח.
58 הגמרא מביאה ביאור נוסף בשני פסוקים הנראים כסותרים זה את זה:

דורשת הברייתא בנין אב: מה נִשְׁר מיוחד שֵׁאין לוֹ אֶצְבַּע יִתְרָה, 1
 ואין לוֹ זָפָה, וְאֵין קוֹרְקָנָה נִקְלָה, וְהוּא דוֹרְס וְאוֹכֵל, ואמרה 2
 התורה שהוא טָמֵא, אֵף כֹּל בְּיֻצָא בּוֹ – הוא הדין בכל עוף שיהיה 3
 נמצא שאלו תכונותיו, שהוא טָמֵא. אבל עוף שיש לו את אחד 4
 הסימנים טהור, מלבד העופות המפורשים בתורה. 5
 הברייתא דורשת דרשה נוספת: ממה שנאמר בתורה שתורים הם 6
 עופות טהורים, יש לדרוש בנין אב, מה תוֹרִין שֵׁיש לָהֶן אֶצְבַּע יִתְרָה, 7
 וזָפָה, וְקוֹרְקָנָה נִקְלָה, וְאֵין הם דוֹרְסִין וְאוֹכְלִין, והם טְהוֹרִין, אֵף 8
 כֹּל בְּיֻצָא בָהֶן – הוא הדין בכל העופות שיש להם את ארבעת 9
 הסימנים הללו, שהם טְהוֹרִין. נמצא מבואר מהברייתא שסימני 10
 עופות הם מן התורה, שהרי הם נדרשו מבנין אב מנשר ומתורים, 11
 וקשה על מה ששינו במשנה שסימני העוף לא נאמרו מן התורה. 12
 מתרצת הגמרא: אִמֵר אֲבִי, כוונת המשנה היא, שלא נֶאֱמַר פִּירוּשֵׁן 13
 מְדַבְּרֵי תוֹרָה אֶלָּא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. דהיינו לא נתפרש בתורה 14
 בפירוש מה הם סימני הטהרה של העופות, אך ממה שכתבה התורה 15
 שנשר טמא, ותורים טהורים, וראו חכמים שההבדל בניהם הוא 16
 ארבעת הסימנים הללו, למדו מכך, שאלו הם הסימנים המבדילים 17
 בין העופות הטהורים לעופות הטמאים. וכך יש לפרש את המשנה, 18
 סימני בהמה וזיה נאמרו בפירוש בתורה, אך סימני העוף לא נאמרו 19
 בתורה בפירוש, אלא רק דרשו אותם חכמים מן הפסוקים. 20
 הגמרא מביאה את דברי רבי חייא בדין עוף שאין לו את כל ארבעת 21
 הסימנים: תִּנִּי וְשִׁנְהוּ רַבִּי חֵיִיא בְּרִייתָא, עוֹף הָכָא לִפְנֵינוּ בְּסִימָן 22
 טְהוֹרָה אֶחָד, טְהוֹר, וְכַל שֶׁכֵּן אִם יֵשׁ לוֹ שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה סִימְנֵי טְהוֹרָה, 23
 לְפִי שֵׁאִין עוֹף זֶה דוֹמֵה לְנִשֵּׁר, וְדוּקָא נִשֵּׁר דְלִית לֵיהּ – שאין לו 24
 סימני טהרה כָּלל, הוּא דְלֵא תִּיבּוֹל – אותו אמרה התורה לא 25
 לאכול, הָא אֵיכָא – אבל אם יש עוף דְאִית לֵיהּ חַד – שיש לו סימן 26
 טהרה אחד תִּיבּוֹל – מותר לאכול. 27
 מקשה הגמרא: מדוע רבי חייא דורש בנין אב מנשר, ומתיר עוף הבא 28
 בסימן אחד, וְלִילָף מִתוֹרִין – שידרוש מתורים להיפך, מֵה תוֹרִין 29
 דְאֵיכָא בּוֹלָהוּ – שיש להם את כל אֶרְבָּעָה סִימְנֵי הטהרה, ודוּקָא 30
 אותם התירה התורה באכילה, אֵף הָכָא נִמִּי – גם כאן בעוף הבא 31

לפנינו בסימן אחד נאסור אותו באכילה, ולא נתיר שום עוף באכילה 32
 עַד דְאֵיכָא בּוֹלָהוּ אֶרְבָּעָה – עד שיהיה לו את כל ארבעת סימני 33
 הטהרה. 34
 מתרצת הגמרא: אִם כֵּן – אם אכן כל העופות נלמדים מתורים, ועוף 35
 שאין לו את כל ארבעת סימני הטהרה הרי הוא טמא, יהיה קשה, 36
 שֵׁאֵר עוֹשִׁים וְשֹׁלֵשׁ עוֹפוֹת הַטָּמְאִין דְּכֵתִב רַחֲמָנָא לְמָה לִי – 37
 מדוע הוצרכה התורה לפרטם, והלא אין לאף אחד מהם את כל 38
 ארבעת סימני הטהרה, ומכך שהוצרכה התורה לפרט את כל המינים 39
 שיש להם רק חלק מסימני הטהרה, מוכח שדורשים בנין אב מנשר 40
 ולא מתורים, ולכן אמר רבי חייא שרק עוף שאין לו כלל סימני 41
 טהרה, הוא טמא, אבל אם יש לו סימן אחד וואינו מאותם המוזכרים 42
 בתורה הרי הוא טהור. 43
 מוסיפה הגמרא להקשות: וְנִילָף מִיִּיְהוּה – שנלמד בנין אב מעשרים 44
 העופות הטמאים וכל העופות המנויים בפרשה מלבד נשר, פרס, 45
 עוגיה, ועורב, מֵה הָתֵם תִּלְתָּא וְלֹא אֶכְלִינֵן – כשם שבהם יש 46
 שלשה סימני טהרה, ובכל זאת התורה אסרה אותם באכילה, אֵף כֹּל 47
 תִּלְתָּא וְלֹא נִיבּוֹל – אף כל עוף שיש לו רק שלשה סימני טהרה, יהיה 48
 אסור באכילה, וְכָל שֶׁכֵּן עוֹף שֵׁיש לוֹ רק תִּרְי – שני סימני טהרה, 49
 וְעוֹף שֵׁיש לוֹ רק חַד – סימן טהרה אחד, שיהיו אסורים באכילה, 50
 ומדוע רבי חייא התיר עוף הבא בסימן אחד. 51
 מתרצת הגמרא: אִם כֵּן – אם נלמד מעשרים העופות הטמאים 52
 לאסור אפילו עוף שיש לו שלשה סימנים, יהיה קשה, עוֹרֵב דְּכֵתִב 53
 רַחֲמָנָא לְמָה לִי – מדוע צריכה התורה לכתוב שעורב אסור 54
 באכילה, והרי יש לו רק שני סימנים ואפשר ללמודו מקל וחומר, 55
 הַשְּׁתָּא דְאִית לֵיהּ תִּלְתָּא לֹא אֶכְלִינֵן – עכשיו שיש לנו בנין אב 56
 מעשרים העופות שאפילו עוף שיש לו שלשה סימני טהרה אסור 57
 לאוכלו, דְאִית לֵיהּ תִּרְי – עוף שיש לו רק שני סימני טהרה מִיִּבְעִיא 58
 – האם צריך פסוק שאסור לאוכלו. ומאחר שהתורה הוצרכה לכתוב 59
 עורב אף על פי שיש לו רק שני סימני טהרה, בהכרח שלא לומדים 60
 בנין אב מעשרים העופות הטמאים, ומיושבים דברי רבי חייא, שלמד 61
 מנשר, להכשיר כל עוף שיש לו סימן טהרה אחד. 62

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' ב

קשין לה, או אֶכְלָה סָם הַמָּוֶת, כְּשֶׁרָה. אבל אם הִכְשִׁיחַ נֶחֱשׁ, או 21
 שֶׁנִּשְׁכָּה כֶּלֶב שׁוֹמֵה – כלב שרוח רעה שורה עליו, מוֹתֵרֵת מִשּׁוֹם 22
 טְרִפָּה, וְאִסוּרָה מִשּׁוֹם סָכְנָת נִפְשׁוֹת. והקשה רב שיזבי, קִשְׁיָא 23
 חֲלָתִית אֶחָלִיתִית, שבברייתא נאמר אכלה חלתית כשירה, ושמואל 24
 אמר טריפה, וקִשְׁיָא סָם הַמָּוֶת אִסָּם הַמָּוֶת, שבברייתא נאמר 25
 שאכלה סם המוות כשירה ומותרת באכילה, ואילו במשנה נאמר 26
 שאסורה משום סכנת נפשות. מתרצת הגמרא: חֲלָתִית אֶחָלִיתִית לֹא 27
 קִשְׁיָא, כָּאֵן בְּרִייתָא מדובר בְּעֵלִין של חלתית, ואף שדם סם המוות 28
 לבהמה, אינם מטריפים אותה, ואילו כָּאֵן בדברי שמואל מדובר 29
 בְּקִרְטִין – בגבעולים של החלתית, שמלבד שהוא סם המוות הוא גם 30
 חד ונוקב את בני המעים, ולכן הבהמה נטרפת. וסָם הַמָּוֶת אִסָּם 31
 הַמָּוֶת לֹא קִשְׁיָא, הָא דִּיָּה – סם המוות שבברייתא היינו של בהמה, 32
 אך אינו סם המוות לאדם, ולכן אין סכנה לאדם לאכול את בשרה, 33
 הָא דְאָדָם – ואילו סם המוות שבמשנה היינו כשאכלה סם המוות של 34
 אדם, ואז יש סכנה לאכול מבשרה. מקשה הגמרא: כיצד אפשר 35
 לומר שבברייתא מדובר בסם המוות של בהמה, הרי סָם הַמָּוֶת 36
 דְּכֵתִבָּה תִּינֵי הִרְדוּפְנִי שכבר נזכר בברייתא, ומדוע בברייתא מנתה 37
 זאת פעמיים. מתרצת הגמרא: הברייתא מנתה תִּרְי גְּוִיָּה – שני מינים 38
 של סָם הַמָּוֶת של בהמה. 39
 הגמרא מבררת מהו תיעה: מֵאֵי תִיעָה שהוזכר בברייתא. משיבה 40
 הגמרא: אִמֵר רַב יְהוּדָה, 41

משנה 1
 המשנה מונה מחלות שונות בבהמה שאינן טריפות: אֶחָזוֹת תָּדָם – 2
 בהמה שנתרבה דמה פתאים וחלתה, וְהַמְעוֹשָׁנָה – בהמה שנכנס 3
 עשן בגופה, וְהַמְצוֹנָנָה – בהמה שחלתה מחמת הקור, וְשֶׁאֶכְלָה 4
 הִרְדוּפְנִי, והוא סם המוות לבהמה, וְשֶׁאֶכְלָה צוֹאֵת תְּרַנְגוּלִים, או 5
 שִׁשְׁתֵּת מִיַּם הָרָעִים – מים מגולים ויש חשש שנחש הטיל בהם ארס, 6
 כְּשֶׁרָה ומותרת באכילה. אך אם אֶכְלָה סָם הַמָּוֶת – שהוא סם המוות 7
 לאדם, או שֶׁהִכְשִׁיחַ נֶחֱשׁ, מוֹתֵרֵת מִשּׁוֹם טְרִפָּה, וְאִסוּרָה מִשּׁוֹם 8
 סָכְנָת נִפְשׁוֹת, שהרי יש בבשרה סם המוות לאדם או ארס נחש. 9
 גמרא 10
 הגמרא דנה בדין בהמה שאכלה חלתית: אִמֵר שְׁמוּאֵל, הֲלַעֲטָה 11
 צמח הקרי חלתית, והוא סם המוות לבהמה, מְרַפָּה. שואלת 12
 הגמרא: מֵאֵי טַעְמָא שחלתית חמורה יותר משאר מיני סם המוות 13
 שאינם מטריפים. משיבה הגמרא: דְּמִיִּנְקָה לָהּ לְמַעֲיָתָה – משום 14
 שהחלתית מנקבת את המעיים של הבהמה שאוכלת אותה, ולכן היא 15
 טריפה. 16
 מקשה הגמרא: מִתֵּיב רַב שִׁיזְבִּי, שנינו בברייתא, אֶחָזוֹת תָּדָם, 17
 וְהַמְעוֹשָׁנָה, וְשֶׁאֶכְלָה הִרְדוּפְנִי והוא סם המוות לבהמה, וְשֶׁאֶכְלָה 18
 צוֹאֵת תְּרַנְגוּלִים, וְשִׁשְׁתֵּת מִיַּם הָרָעִים – מים מגולים, הֲלַעֲטָה תִיעָה 19
 והוא עשב מר מאוד, או חֲלָתִית, וְפִלְפִלִין –או פלפלין, וכל אלו 20

תוספות

מֶלֶךְ נִשְׁר מְיֻחָד בִּי אֵף כֵּל כִּיּוּצָא בִּי טִמָּא — פִּירֵשׁ רִשִׁי דְהֵיא "אֵף כֵּל" אֵל מִרְבִּין אֵלָא
מִן נִשְׂר. שְׂאֵן עֵף טִמָּא בְּעוּלָם אֵלָא עֲשִׂירִם וָאַרְבַּעָה הָאֻמּוּרִין בְּתוֹרָהּ. בְּדִקְתָּי לִקְמָן
(חֻלְוִין טַב), לְפִיכָר מִנָּה הִכְתּוּב בְּטַמָּאן. וְהֵךְ עֲשִׂירִם וָאַרְבַּעָה הָאֻמּוּרִין דְּרֵאִיבָא בְּכּוּלָּהוּ
סִימָן טַהֲרָה, חֻץ מִן הַנִּשְׂר. וְאֵין זֶה רֵאִיָּה, דְּדִילְמָא הִבִּי קֶאֱמֹר: לְפִיכָר מִנָּה הִכְתּוּב בְּטַמָּאִים
מִשּׁוּם דַּעַל יְדֵי עֲשִׂירִם וָאַרְבַּעָה אֵלּוּ וְסִימְנֵיהוֹן
נֹכַח לְהִבִּיר כִּי הִטְמָא שְׂבַעֲשֻׁלָּא. אֲבָל אֵלּוּ הֵיא
בֵּא לְמַנּוּת בְּטַהֲרִים — הִיא צִירָא לְמַנּוּת יוֹתֵר. וְכֵן
כִּי קֶאֱמֹר: וְלַעֲפוֹת אֵין מִסְפֵּר, וּפְרִי: עוֹפוֹת
טַמָּאֵן עֲשִׂירִם וָאַרְבַּעָה נִיגְהוּ אֵלָא לַעֲפוֹת
טַהֲרִין אֵין מִסְפֵּר. הָתֵם בְּעִי לְמִימֵר: אֵין מִסְפֵּר
שֹׁכֵל לְהִבִּיר עַל יְדֵיהֶם כִּי הָאֲחֵרִים. וְנִשְׁנֵי,
דְּאֵין מִסְפֵּר לְטַהֲרִים קֶאֱמֹר, וְשׁוּפִיר אֵין מִרְבָּא
הָאֵא אֲפִילוּ שְׂאֵר מִינִין שְׂאֵין מִן נִשְׂר.

14 כל עַף הָדוֹרֵס טֹמָא - וְאִם תֹּאמְרוּ: הֲדִיִּים קִים
15 לְהוֹ לְרִבְנָן הָךְ מִילְתָּא? וְכִי קִבְּגִי וְאִם בִּלְסַסְתִּי הוּ
16 שְׂבִידִךְ כֹּל הַנְּפֻתוֹת טַהוּרִים, וְאִין שׁוּם עַף טַהוּר
17 דְּרוֹס? הָא אִמְר לִקְמֵן (תוֹלֵץ ס.ג.ב.) דְּלַעֲפוֹת
18 טַהוּרִים אִם מִסְפָּרוֹ הוּא הִלְכָה לְמַשֶּׁה מַּסְנִי הוּא,
19 אִם כֵּן לִמְדָה לִי דְּרַבְרָב דְּרַמְנָנִי פִּרְס וְעִנְיָנָה
20 תְּרִיזִייהוּ? לֹא לְכַתּוּב אוֹתוֹ שְׁדוּרִס, דְּמַמָּה נַפְשָׁךְ
21 חַד מַעֲנִידוֹ דְּרוֹס, שְׂאִין בְּכַל אֶחָד אֶלָּא חַד סִימֵן
22 שֶׁל טַהוּרָה, וְאוֹתוֹ שְׂבִידָה אֵינִי בּוֹדֵה, כְּדִמְבֹּחַ
23 בְּגִמְרָא (עֲמוּד בּוֹ) וְיֵשׁ לִמּוֹר: דְּשִׁמְא כְּבִלְהָ הִיתָה
24 בִּמְנוֹת נָה, וְקֹדְרִיב מְכַל עַף טַהוּר, וְדִקְסָא
25 כּוֹלֵם, וְנִסְכּ לְדִירוֹת שְׂאִין עַף טַהוּר דְּרוֹס. אֲבָל

בשטעה (וחולק ס"ב). לא שייך למימר הכי, דאן וז מן בפני עצמו אלא ולד בהמה, כדאיתא
 "בהפלת" (נדה כד, א). **הדורם** – פירש בקונטרס: שאזחו בצפורניו ומגביה מן הקרקע
 משה שנוכל. וקשה לרבינו עד: דהא אפילו ותרעלת עושה חן ומפרש רבינו תם: דרש אנוכל
 מתימא, ואינו מנתח לה עד שתחתה. ורש"י פירש "אילו עורכי" (ספחים מט"ג). הדמאי
 נחיתים, ואינו בלע הארץ – כאילו כפתה לפני ארץ, מה ארץ דורס אנוכל ואינו מנתח לה עד שתחת

איר ברשות הריבס דרס ואכל פטור — פירוש: מזיים, דהיינו אורזיה, והיו שן, טרף ואכל
בדי גורותיה; ומשנ' בשביל גורותיו שזן קטנים דרכו להמית, ומחזק ללבאותיו — בשביל
בריייתא, רבן גמליאל אומר: כל שיש לו אצבע יתרה חפץ וקורקבנו נקלף — בידוע שהוא
לא למינר רבן גמליאל: ואם אינו דורס ויש לו עד שלשה סימנן — בידוע שהוא טהור. ואין
עשאו דורס טהור, ואין צריך לבדוק בסימן של הריסה. ויש ללמוד מתוך ק"ו, דהא דאמר
א"ע דורס. א"ע דורס: א"ע דורס יתרה חפץ וקורקבנו נקלף — אם כן אינן דורסין, ויש להם
קלף כס.א: ועוד קבא בשמן סימנן טהור, והוא שכיב עורב. ודל כרדך דחז מחותן שני סימנן
ורה של עורב כבולוהו תשעה עשר עופות, דסימן הרביעי דליתיה בתשעה עשר עופות
קבא כל שלשה סימני טהרה: בתרי מנייהו דיה יכול לומר בידוע שהוא טהור; כגון באותו
לית ליה שום סימן טהרה, ופרס ועוגיה — לית להו אלא חד, ועורב ותשעה עשר עופות —
ימיני טהרה דליתיה בתשעה עשר עופות. דאמר רבי יוחנן וחולין
פחות. ובפרק "המפלות" (נדה ג.ב.) קריא וקופפא דרעיניה הולכות לפניהם כל שאר, היינו
שן רביעי שאין בולגן בשמן אחר נעמו, והדחתא ליכא לספקי בשום עוף נטואו כן עורב ויה
התם דכל ישראל בני מלכים הם. ולקמן וחולין סה.א: לא לתנן הלך וזויר אצל עורב
וסקסוף פרק "במה אשה" (שבת ס.ב.) האומר לעורב צרח. ואם כן לבדוק שני סימני טהרה
תחת לבר, מדקאמר בגמרא וחולין כס.א: הלא אנשי כפר מנחתא אוכלין אותה מפני שיש
נזא והנה שנים לינתיה בעורבו ובי אימור, דמתנייהו לאו כל שלשה סימני טהרה בעינא, אלא
שן זפק, וקורקבנו נקלף — פטור דל תפסא למיתר כן כלל, שהרי הוכחתי דחד משני סימני
טהרה נלמא עורב הוא ונראה לפרש דל עיקר משנתנו לא אתא אלא לזאמנעין ארבעה
אנא פירוש מדבר תורה אלא מדבר סופרים — פירש בקונטרס: מדמנא תורין בטוהרין
ימיני טהרה. וקשה לפירוש. דקאמר בסמוך. וילף מפרס ועוגיה. אם כן, נשר דכתב רחמנא
לן כן סימני טהרה ומיה, מפרס ומעוגיה לחדיהו הה ידעי, ובכל מה שפרס חלוק מתורין
הם חלוקין מתורין מכל ארבעה סימנן. אבל קשה מתורין, דקאמר ועמודו בן דלא אצטריך
תורין דהוה אמינא דארבעה סימני טהרה, והדחתא שלשה מהם בן סימני טומאה,
ואין פרס ועוגיה, והנראה איתת ביה סימנא דחד דתורה — דל כן שום סימן טומאה,
והוה נראה לפרש: דסקלא דעתך שיש שום תורין מיותר לאורויי לן סימני טהרה. לכך פריך:
משנ' דאין שום תורין מיותר, וכולוהו אתו לקרנן. **ב**ה התם תלתא ולא אכלינן כ' — הוה
דה הדבר עצמו היה רוצה ללמוד מתורין, דבתלתא לא אכלינן עד דאיכא כולהו. ויכן
הוה התם אכלינן ולא אכלינן כ' עד לומר, דפריך. וילף מנייהו דבאותו שלשה סימנן לא
דאיכא כולהו. ומשנא: אם כן, עורב דכתב רחמנא למא לי. דכין שאנין מטרה אלא בשני
לעורב דלית ביה אתר מלא חלף ליה

נשר — החכר בטמאים ורצין בנץ אב הימנו, דמה נשר מיוחד דאין לו אחד מכל
הסימנים הללו וטמא — אף כל שאין לו אחד מכל הסימנים הללו מן נשר הוא וטמא.
אבל עוף שיש בו אחד מכל אלו — טהור, וכל שכן שנים או שלשה או כולם, חרץ
מעופות ומפרשים כפלה, שגזירת הכהן הוא, שאף על פי שיש בהן סימן טהרה
כדאמר לקמן — בטמאים, והיא "אף" לא מרבי

אלא מין גשר. דאין עוף טמא בעולם אלא
עשרים וארבעה האמורין כאן, וכדתיניא
לקמן (חולין ג.ט.א): לפיכך מנה הכתוב
בטמאים, ובהנך עשרים וארבעה אמרין
דאית בהו בכלולא סימני טהרה חוץ מן
הגשר. תורים — מנה הכתוב לטהרה, ומזון
אתה דן בנץ אב לכולן. ואף על גב דקשיא
סיפא לרישא, דרישא מכשר אפילו בחד
סימן, וסיפא לא מכשר עד דאיבא כולו —
רישא דוקא, וסיפא לקמן מפרש לה. פירושן
— לא נתפרשו הסימנים ממש טהרה. אלא
מדמנה תורין בטהורין, והני איתנהו בהו,
ומנה גשר בטמאין, ובארבעה סימנך הללו דן
הלוקן — שמע מינה: דן דן סימני טהרה. עוף
הבא לפנינו בסיון אחד — של טהרה, טהור.
וכל שכן אם בא בשנים או שלשה, ובלבד
שיבין בו שאינו מעשרים וארבעה הכתובים.
אכא כן — דמתורין לפינן. שאר עופות
בטמאין למא לי — דכתבינהו? והא לית חד
בהו ודליהו ביה כולוהו ארבעה סימניו: דהכי
אמרינן לקמן, דבעשרים מינייהו איבא שלשה סימנים, ובערב תרין, ובפרס ובעזניה
חד חד. הכי גרסינן: ולוף מינייהו מה התם תלתא ולא אכלינן אף כל תלתא ולא
ניכול וכל שכן תרי וזה. אלא — כן — דאפילו בתלתא נפקא לן מעופות המפורשין
ללא מחשבר, למא לי למיכתב עורב דלית ליה אלא תרי?

DN

אף עם הארץ מכה ובוטל ואינו ממתין עד שתתפייס. וכן בסוף פרק קמא דבבא מקאמא — חייב — פירושו: לאחר מיתה, דלאו היינו אורחיה, והוי ליה קרן. ופריך: והא כתיב "איר טור לבאותי." כל שיש לו אצבע יתירה חפץ וקורבנו נקלף טור — בגמרא וחולין סה"א, קא חת טור. ופירש שם בקונטרס דאירשט טמין, דתני: כל עוף הדורס טמא, ואם אינו דורס טהור. לשון הברייתא משמע כן. ומפרש רבינו תם: כיון שיש לו שלשה סימנים הללו של טהרה — ב לקמן בגמרא דשולח סימניו הדרי בכחיה, פירושו: בתשעה עשר שנים — על כרחך דהוה איר טור. ופירש טהרה. אלא, אינו דורס — חד מנייהו מותרת. וכן ש' לפרק דמקאמא בגמרא אינו דורס, דכל עוף הדורס טמא. ומדצריך להביר עומל — אלמא עורב לאו דורס. ושני סימניו — ליחיה אלא או בפרס או בעוניה, כדמוכח בגמרא (נעמוד ב). ואם תאמר: ולמה ליה למנא סימן דליחיה בתשעה עשר עופות, וסימן אחר עמו, דהוה ליכא לספקי בשום עוף טמא. דנש' ליה בהו אותן תרי סימניו טהרה, אלא חד מנייהו ובי תימא, דלא הוי ידיעין מאי ניהו אותן סגא, לדידי חוץ לו שכל בן לדידי חוץ לו רחם ועביד שרקיין. וכן התגשמות שהיא באות שם בוס ונשק. והאיכל ומנייהו אותן — לבידוק בהן, דהוי יכולין לחיות ער הבא לפנינו באותן מוכיז, כדאמר בפרק "מפני" (שבת קכ"א): מטלטלין את הלוקח מפני שהוא מואכל לעורבים: אלא מפני שהוא מנו. ובפרק "השולח" (גיטין מה"א) אמרין דאית עורב ואמר "עיליש ברי דערב, ובאותן שני סימניו טהרה וליחיהו בעירב ליחשברו כחילו עפוטו וגם מתוך ההלכה: לו זפק, וגבי סנתיא לבנה קאמרו ושם; והלא אנשי גליל אוכלין אותה מפני שקורבנו נקלף. או אן קתנא, ואירשט קאי, דקתני: כל עוף הדורס טמא. ואינו דורס, ויש לו אצבע יתירה טהרה של עורב היינו אינו דורס, אם כן באינו דורס וקאמרי דחד סימן דערעב היכי אכלי כל סימניו של טהרה, וממילא ידיעין דבהך סימני טהרה וליחיהו בעירב מחזיקין ליה בטהרה. וזהו איתנהו בהו, ומנה נשר בטמאין, ובארבעה סימניו הללו הם חלוקין — שמע מינה דהוה למנה ליה השתא דאית ליה חד לא אבליק, דלית ליה כלל מבעיניא דהא איצטרך נשר — אלא הייתי עושה סימן טהרה, וחד מה שעושה חלוק מתורין הייתי עושה סימן טהרה, וכן שניה למכתב אלא לפרקן. אבל צריכי למכתב, משום דמנייהו ילפינן סימניו טהרה ועורב, או אן למנה שיהו בתשעה עשר עופות ארבעה סימניהם, ומנשר חוץ למנה, הכי לא הוה מצד למכתב שהוא ממש איפכא מתשעה עשר עופות. אבל היינו יכולין לעשות כל סימני עורב סימני טהרה תורין למנה ליה דלאוריין לן סימני טהרה: זה הייתי יודע מתורין דאיתא לגופיה ומנשר מצד לשוני דהוה ליה השעה עשר תבובים הבאים באחד, אלא דיערפא קא משני. ומיהו ק' דמשני: אם כן שאר עופות טמאים דכחך דרמנא למנה ליה, אם כן מאי דרין פריך: ונילן מדהוה ניכול, אלא בתרי מנייהו ובחד דלית בהו אבליק, דהיינו תלמא דהוה תלמא עורב עופות.

וְנִלְךָ מערב – הי מצוי למימרי; אם כן "למינר" למה לוי **מכרי** עשרים וארבעה עופות
טמאים הם – ובכולהו איכא שלשה סימני טהרה בר מעורב, ואי אפשר דהאי דאיתיה בפרס
ליתיה בחז מדינה, והאי דאיתא בעונתה נמי ליתיה בחזי. ובתל כן תרי זימני כל חד וחד דלא
תוכליה בחד סימנא, דהוה לוי שני תימנא האים באחד, ואין מלמדן לשאר עופות האים
לפינו דלא תוכליה בחז מדינה תרי סימנים. ובין

יִלְיָלָהּ מְעוּרָב: מָה הָתָם - תָּרִי לָא, אִף כָּל תָּרִי לָא! -
אִם כֵּן, פֶּרֶם וְעֹנִיָּה דְכָתֵב רַחֲמָנָא לָמָּה לִּי? הֲשֵׁתָא דְאִית -
לִיה תָּרִי - לֹא אֲכָלִינוּ, דְּאִית לִיה חֹד מִיבְעִינָא? - וְיִנְיָמֵר
מִפֶּרֶם וְעֹנִיָּה! - אִם כֵּן, נִשֵּׁר דְכָתֵב רַחֲמָנָא לָמָּה לִּי?
הֲשֵׁתָא דְאִית לִיה חֹד - לֹא אֲכָלִינוּ, דְּלִית לִיה כָּלָל
מִיבְעִינָא? אֱלָא: נִשֵּׁר דְּלִית לִיה כָּלָל - הוּא דְלֹא תִכּוּל,
הָא דְאִית לִיה חֹד - אֲכֹל, וְאֱלָא, טַעְמָא דְכָתֵב רַחֲמָנָא
נִשֵּׁר, הָא לֹא הִכִּי הוּא אֲמִינָא: יִלְיָהּ מִפֶּרֶם וְעֹנִיָּה? הוּא
לִיה פֶּרֶם וְעֹנִיָּה שְׁנֵי כְתוּבִין תְּבִאִין בְּאַחַד, וְשְׁנֵי כְתוּבִין
תְּבִאִין בְּאַחַד אִין מַלְמְדִין! - גְּמִירִי, דְּאִיבָא בְּהָא לִיבָא
בְּהָא, וְדְאִיבָא בְּהָא - לִיבָא בְּהָא. מְכַדִּי, עֲשִׂירִים
וְאַרְבַּעַה עוֹפוֹת טַמְאִים הִיוּ, אִי אֶפְשָׁר דְּחַד דְּאִיבָא
בְּהֵנָּה לִיבָא בְּהֵנִי, וְהוּוּ לְהוּ שְׁנֵי כְתוּבִים תְּבִאִים
בְּאַחַד! - גְּמִירִי: עֲשִׂירִים וְאַרְבַּעַה עוֹפוֹת טַמְאִים הִיוּ,
וְאַרְבַּעַה סִימָנִין; תִּלְתָּא, הֲדָרִי בְּכֹוְלוֹ, עֲשִׂירִים מִחָם
- שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה, וְתָרִי - בַּעֲוֹרָב, חֹד - בְּפֶרֶם, וְחֹד
- בְּעֹנִיָּה, דְּאִיתִיהָ בְּהָא לִיתִיהָ בְּהָא; מָוּוּ דְתִימָא:
לִילְיָהּ מִינִיה - כְּתֵב רַחֲמָנָא נִשֵּׁר, נִשֵּׁר דְּלִית לִיה
כָּלָל - הוּא דְלֹא תִכּוּל, הָא אִיבָא דְאִית לִיה חֹד -
אֲכֹל. - אֱלָא תוֹרִין דְכָתֵב רַחֲמָנָא לָמָּה לִי? אָמֵר
רַב עֻקְבָּא בַּר חֲמָא: לְקָרְבֵן. אָמֵר רַב נַחֲמָן:

היה

שֶׁלךָ וּתְנַשְׁמַת וְכוּס וְיִשְׁשׁוּךָ. מִכָּל מָקוֹם אֵיצֶרְטִיךָ נִשְׂר לְמִימֶר וְדָל יִלְפִינן מִינִיה; לְאִסְרֹךָ
בַּהֲהוּא סִימָן. וְאֵם תֹּאמְרוּ: הֲיֵכִי הוּא מִצִּי לְמִלְפֵיךָ מֵהָאִי בֵּית סִימָן הַחֲדָשׁ לְאִסְרוֹךָ בְּסִימָן
אֶחָד כֹּהֵ? אִם כֵּן לֵמַה לִּי רִכְתָּב רַחֲמָנָא הֲהוּא דֹאֵית בֵּית חַד מִינֵי שְׁלֹשָׁה סִימָנִין וְהִדְרִי
בְּכֹלְהוּ: הֲשֵׁתָּא בְּתַלְתָּא לֹא אֲכִלְיָנָא, בְּחַד מַעֲבֵינָא? וְדָל וְדָאִי לְהֵכִי כְּתִיב סִימָן הִישָׁן בְּחַד
מִדְּבָר, לְזִמְרָ לְהַא חֵילָן גַּם מִן הַחֲדָשׁ, לְעֹלֶשֶׁת שְׁנֵי כְּתוּבִין. וְלִדְפִינָא לֹא יִלְפִינן חֲשִׁידָא, דֹּאֵית
מִקֵּל וְחֹמֶר מְתַשְׁעָה עֶשְׂר עֻפּוֹתָא לֹא יִפְרֹכָא הִיא. וְחֲמִדְהוּא לֹא יִלְפִינן כִּלְל, דְּרִבּוּלוּ שְׁנֵי
מְתַשְׁעָה עֶשְׂר כְּתוּבִים הַבָּאִים כֶּאֱחָד כְּדִפְרִישִׁיתָ, וְלֵהֲכִי פְרִטִיהָ רַחֲמָנָא דֹאֵית בֵּית חַד
סִימָן מִדְּבָר שְׁלֹשָׁה סִימָנִין שֶׁל מְשַׁעָה עֶשְׂר עוֹפּוֹת, וְלֵהֲכִי נִגְמִי פְרִט לְעוֹרֵב, דְּלֹא יִלְפִינן מִינִיה
כִּלְל וְאֲכִלְיָנן כִּבְל חַד מִדְּבָר שְׁלֹשָׁה סִימָנִין. וְאֵם תֹּאמְרוּ: וְאִמְחֹר מְתַשְׁעָה עֶשְׂר עוֹפּוֹת לֹא
גִּמְרִינן, וְלִכְךָ צִרְיָן לְמִכְתִּבַּח חַד דֹּאֵית בֵּית חַד סִימָנִינְהוּ, אִם כֵּן יִנְלֵךְ מִינִיה מֵהַהוּא אֶחָד
דְּצִרְיָן לְמִכְתִּבַּתִּיהּ בִּיהּ, דַּעְתָּא אִין שְׁנֵי כְּתוּבִים, כִּין דְּצִרְיָן לְמִכְתִּבַּתִּיהּ יִישֵׁי לְזִמְרָ: דְּלֹא יִלְפִינן
לְמִלְפֵי מִינִיה כִּלְל, דְּהוּא לֹא גִמְרִינן מְתַשְׁעָה עֶשְׂר עוֹפּוֹת מִכָּל אֲתוּן הַחֲדָשִׁים עַל שְׁנֵים
הָרִאשׁוֹנִים הַכְּתוּבִים, מְשׁוּם דֶּאֱצֶרְטִיךָ קִרָא לְמַכְתִּבְנֶיהָ, דְּלֹא מַצְעִינָא לְמִילְפִינְהָ מִשְׁנִים
הָרִאשׁוֹנִים, דְּהוּ שְׁנֵי כְּתוּבִים הַבָּאִים כֶּאֱחָד. הֲכִי נִגְמִי לִיכָא לְמִלְפֵי מִינִיה, הֲדִיר הֵן הֲשֵׁתָּא
שְׁנֵי כְּתוּבִים הַבָּאִים כֶּאֱחָד, שְׁאֵתוּ סִימָן כְּתוּב עֶשְׂרִים וְיִמְעִין. וְעוֹד יֵשׁ לְזִמְרָ כֵּל הַסְּהוּיָא בְּעֵינָן
אַחֵר: תַּמְתַּלְתָּא חֲזִישׁ פֶּרֶס וְעוֹנִישָׁה שְׁנֵי כְּתוּבִים הַבָּאִים כֶּאֱחָד, כְּלֹמֶר, מְשׁוּם דֹּאִי מִינִינְהוּ
יִלְפִינן אֶחָד בְּסִימָן אֶחָד, אִם כֵּן לִישְׁתּוּרָא אִין פֶּרַס אִין מַעֲזוּדָה, וְנִחְדָּר לְזִמְרָ דֶּעַךְ בֵּית חַד
בְּסִימָן אֶחָד מִנְהּ. הֲוָה וְדִין לְחִבְרִי. דָּל תִּימָנָא, אִי לֹא כְּתִיב אֶלָּא פֶּרַס הֲוָה אֲמִינָא: בְּאִתּוּר
שְׁנֵי כְּתוּבִים הַבָּאִים כֶּאֱחָד, כְּלֹמֶר, מְשׁוּם דֶּאֱצֶרְטִיךָ קִרָא לְמַכְתִּבְנֶיהָ, דְּלֹא מַצְעִינָא לְמִילְפִינְהָ מִשְׁנִים

52 סימן שישנו בפרס טמא, אבל בעוגיה שיש בו סימן אחר — אימא דרתו סימן הוי סימן חש
53 חשוב לטהר בפני עצמו. דכי איכא תרי בהדיה (הדדי) הוי טמא — כל שכן הוא בפני עצמו,
54 הבאים באחד ואין מלמדוין ומשני, דאיכא סימן אחד בפרס אי בעוגיה דליתיה בתשעה עשר
55 עשר עופות — לא מצי למימר: אידך דכתב רחמנא למא לוי, דאיצטריך משום אותו סימן חש
56 בו סימן החדש לא הוה ליפלין לעומא בסימן אחד, דאם כן, אותו שיש בו סימן שבתשעה עשר
57 תשעה עשר עופות לפת לטמא עת קרא בסימן אחד — לא ליתבוה כלל אלא סימן החדש,
58 מהני בשאר עופות! ופירש הקונטרס יעקב. ומיהו קשה לפירוש הקונטרס, דלמה חשיב שני כו
59 על עצמו ועל כיוצא בו שיש לו אחד משלשה סימני טהרה דטמאים. דמתשעה עשר עופות
60 שנים הראשונים של תשעה עשר עופות. דאף על גב דצריכי לגופיהו דלא ליפלין מניה, הו
61 מצי לשתוק? אי לא כתיב חד דרתא בפרס או בעוגיה — לא ליתך מתשעה עשר, משום
62 תשעה עשר, אם כן הוה אמנאי: דאף אחד בחד סימן אסירא, אבל שנים, או שלשה שרו, ולחכי
63 עשר גופיהו היתירם על גופיהם, דהם שרי כולם ואם לאו

אם כן — דמעוניה בעינן למילף, למה לי דכתב נשר? אלא מדכתביה שמע דנשר לא תילף מעוניה ושאר עופות הבאים בסמין אחד שאינן מין פרס ועוניה טהור. דנשאר תילף דלית ליה כלל לא תיכול, הא אית ליה חד אכול, וכל שכן תרי ותלתא. חוץ מעוניה ופרס דלא תבשרינהו בחד. ועורב נמי, אף על גב דאית ליה תרי לא תיכול. ושאר עופות המפרשין, אף על גב דאית להו תלתא — לא, ולדבין פרט בהו קרא, משום דאתו מנשר להיתירא. **אלא מעמא דכתב רחמנא נשר** — משום הכי קים להו דיסמין אחד טהור. הא לאו הכי הוה אמיתא לילף מפרס ועוניה — דלא תבשרינהו בסמין אחד. אין מלמדן דאי בחד סימן אתי לאורוי, ולמילף מיניה דטמא — לכתובב חד וליתין אידך מיניה. **דאיכא ביהאי ליכא ביהאי** — אותו סימן שישנו בזה אינו בזה. הלכך לאו שני כתובין הבאין באחד נינהו, דהא מצינך צריכי, דאי כתיב פרס הוה אמיתא: ביהאי סימנא הוא דלא תיכול, אבל בסימנא דעוניה אכול — להכי איצטריך עוניה, ואי כתב עוניה — פרס לא אתי מיניה. וכין דתרווייהו צריכי, הוה אמיתא: נילף מינייהו דבסימנא אחד לא תיכול — כתב רחמנא נשר. **מכרי עשרים וארבעה עופות טמאין הן** — ובכולהו איכא שלשה סימני טהרה בר מעורב, ואי אפשר דהאי דאיתיה בפרס ליתיה בחד מחזי, והאי דאיתיה בעוניה ליתיה בחד מחזי. ובכלי, תרי וזמני בכל חד דלא תיכליה בהווא סימנא, והוו להו שני כתובין הבאין כאחד, ואין מלמדן לשאר עופות הבאין לפניו דלא תיכליה בחד מחזי תרי סימני. וכין דאין מלמדן, מנא תיתי לן איסורא דאצטריך נשר למשישייה? **התלא תורה** בלתי כן מין השלשה שחורין בכולן. כלומר, כולן, בן מין

ישו לו שלשה, דהיינו עשרים מניניהו, ובין עורב דיש לו שנים – אותן שנים מאלו שלשה הן. והרביעי אינו (אכאדו) ובאחדו מכל שלשה סימנן המניין החזורים בהם. וחד מהתן שלשה איתיה אי בפרס אי בצוניה. והרביעי ישנו בחבירי. ונמצא סימנן זה לא נאמר אלא פעם אחת. מהו דרשנא **נִלְךָ מַיִי** – האסור הוא סימנא בסימנן אחד, באיזה מכל השמינים הללו, דהא לא ידע מאי ישנו והוא איתא דאיכתב לחודיה למילף מנינה – להכי אתא נשר, למימרא: האי הוא דלית ליה כלל, הא עוף הבא בסימנן אחד – טהור. הכי גרסינן: **אלא תורים דרבתין דרשנא למא לי** – הואיל ולא מניניהו לפינן. ואי לגופיהו – לא איצטריכו, דהא אפילו בסימנן אחד טהור. **לקרבן** – שון לבדן כשרים לקרבן ולא עוף אחר. והאי דקתני לחונו לא עילי, וקאמר "אף כל" – לא איצטריך למילף מניניהו מדי סימנן טהור, דהא בסימנן אחד נפקא לן מנשר, וכל שכן בארבעה. אלא סימנא דעגלמא אורי. כל שאלו הן סימני טהרה – אותן שנהגשו והותרין חלוקין בהן. ואית דגרסי: אלא תורין דקתני תנא למאי הלבתא. ולא יתכן, דהא אם כן מאי תירוציה דרב עוקבא, דקאמר: לקרבן? ומי איבא למימר "אף כל" מרבי תרגומין לקרבן הואיל ויש בהן ארבעה סימנים? והלא כמה פעמים שנה בהן הכתוב. ותניא בתורת כהנים: יכול כל עוף יתא כשר לקרבן? תלמוד לומר "הקריבין מן התורים" וגו' – אין לך עוף כשר אלא תורים ובני יונה.

היה

ותהוהו באתוהו סמון גרדא. דא כתיב דאתוהו סימן היו בשאר תשעה עשר עופות, אם כן אינו
אזה אזה צריך למכתב עונתה וילפניה לה מפרס. אלא להכי כתביה — למימר דהוה שני כתובים
נפוצות. והשתא לא הוה שני כתובים, וכי לפת לטמא כשימין אחד מאותו סימן שיש בתשעה
דהוא אמינא שהוא סימן חשוב יותר לטורח. דליתיה בשום עוף טמא. אבל דא מהדורא דאי שיש
נפוצת למא לי? דאתוהו אינו חשוב יותר לטורח. ומיידא, שיש אמתא שיש, כשימין אחד
הוא ילפניה סימן טורח שלו הבא בתשעה סימן טמא, וכל שכן באחד משאר שלשה סימנים. דלא
איה איה, וכלוהו כתשעה עשר כתובים הבאים כאחד. ולא דמי כלל לאותן היתירים על
שמשום דאם אינא דילפניה מינייהו לא ילכתוב אלא חד ומשאר כולוהו לישתוק. אבל הכא
הוה תשעה עשר כתובים הבאים כאחד. ואי כתיב חד דאיתיה בפרס או בעונתה ולא כתיב הני
הני תריהו. וילעול פלי מסימן היחודי דאיתיה בפרס או בעונתה. ולא דמי כלל לאותן תשעה
דילפניה מינייהו — לישתוק מכוליהו ולא ללכתוב אלא חד.

חולין דף סא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קנה

התורה כותבת רק אחד מהם הייתי אומר שהסימן השני מתיר, ולכן
הוצרכה התורה לכתוב שניהם, ואין כאן שני כתובים הבאים כאחד,
ולכן אם לא היה כתוב נשר היה אפשר ללמוד מהם לאסור כל עוף
שיש לו את אחד מהסימנים של הפרס או של העזניה.
הגמרא מוסיפה להקשות שבכל זאת יש כאן שני כתובים הבאים
כאחד: **מִכָּדִי** – הרי עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה עוֹפוֹת טְמֵאִים הֵיוּ – עשרים
וארבעה עופות טמאים מוזכרים בתורה, ומקובל ביד חכמים שיש
לרובם שלשה סימני טהרה, ומאחר שבפרס ובעזניה יש בכל אחד
מהם סימן טהרה אחד, והסימן טהרה הנמצא בפרס אינו אותו סימן
טהרה הנמצא בעזניה, אם כן **אִי אֶפְשָׁר דְּחַד דְּאִיכָא בְּהֵנָּה לִיכָּא**
בְּהֵנִי – לא יתכן שאחד מהסימנים שיש בפרס ועזניה לא יהיה באחד
מהעופות הטמאים, ולגבי אותו סימן הוּוּ לְהוּ שְׁנֵי כְּתוּבִים הֵבֵאֵם
בְּאַחֶד. ואם כן קשה, שגם אם לא היה נאמר נשר, לא היה אפשר
ללמוד בנין אב מפרס ועזניה.
מתרצת הגמרא: **נְמִירִי** – קיבלו חכמים שְׁעָשְׂרִים וְאַרְבָּעָה עוֹפוֹת
טְמֵאִים הֵיוּ [–ישנם], וְאַרְבָּעָה סִמְנֵין של טהרה נמצאים בהם,
תֵּלְתָא הִירִי כְּבוֹלָהוּ – שלשה מתוכם חוזרים על עצמם בכל
העופות, כיצד, עֲשָׂרִים עופות מֵהֶם, שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה – יש בכל אחד
ואחד מהם את כל שלשת הסימנים הללו, וְתֵרִי בְּעוֹרָב – ושנים
משלשת סימני הטהרה הללו נמצאים בעורב, וכן יש חֵד בְּפֶרֶס וְחֵד
בְּעוֹזְנִיָּה – סימן טהרה אחד בכל אחד מהם, דְּאִיתִיה בְּהָא לִיתִיה
בְּהָא – הסימן הנמצא בפרס אינו נמצא בעזניה, ואחד מהם, הסימן
שיש לו הוא הסימן הרביעי, שאינו נמצא בכל שאר העופות
הטמאים. ומאחר שאותו עוף, אינו שני כתובים הבאים באחד, שהרי
הסימן טהרה הרביעי נמצא רק בו, מְהוּ דְּתֵימָא לִילִיף מִיְנֵיהּ – הייתי
אומר שכל עוף שיש לו את אותו סימן טהרה הרביעי, נלמד ממנו
לאוסרו, וכל שכן שהיה עלינו לאסור את הנשר שאין לו שום סימן
טהרה. לכן בְּתֵב רְחֻמָּנָא [–התורה] נֶשֶׁר, כדי שנדרוש בנין אב,
שדווקא נֶשֶׁר דְּלִית לֵיהּ כָּלֵל – שאין לו בכלל סימני טהרה הוּא
דְּלֵא תִיכּוּל – אותו אין לאכול, הָא אִיכָּא – אבל אם ישנו עוף, דְּאִית
לֵיהּ חֵד – שיש לו אפילו סימן טהרה אחד, אֲכּוּל.
עתה מבררת הגמרא מה נלמד מתורים. מקשה הגמרא: מאחר
והגמרא מסיקה שלמדים בנין אב מנשר שרק עוף שאין לו סימני
טהרה כלל הרי הוא טמא, אֵלָּא תוֹרִין דְּתֵב רְחֻמָּנָא לָמָּה לִי –
מדוע צריכה התורה לכתוב שתורים מותרים באכילה, והרי אין
למדים מהם בנין אב להתיר דווקא בארבעה סימנים, ולהתיר את
עצמם אין צריך פסוק שהרי אפילו עוף שיש לו רק סימן אחד הוא
מותר.
מתרצת הגמרא: אִמֵּר רַב עֲזַרְיָה בֶּרֶ חֲמַא, מה שנאמר בתורה
תורים היינו לְקַרְבָּן – ללמד שרק תורים ובני יונה כשרים לקרבן, אך
באמת לא למדים מהם איזה עופות כשרים באכילה.
הגמרא ממשיכה לעסוק בעופות שיש להם רק חלק מסימני הטהרה:
אִמֵּר רַב נַחֲמִי,

ממשיכה הגמרא להקשות: מדוע למד רבי חייה בנין אב מנשר והתיר
עוף הבא בסימן אחד, וְלִילֵף מִעוֹרָב – שילמד בבנין אב מעורב, מֵה
הַתֵּם תֵּרִי לֹא – מה עורב אף שיש לו שני סימני טהרה מכל מקום לא
הותר באכילה, אֵף כָּל תֵּרִי לֹא – גם כל עוף שיש לו רק שני סימנים
לא יהיה מותר באכילה.
מתרצת הגמרא: אִם כֵּן – אם נלמד מעורב שאפילו עוף שיש לו שני
סימני טהרה אסור באכילה, יהיה קשה, פֶּרֶס וְעוֹזְנִיָּה דְּתֵב רְחֻמָּנָא
לָמָּה לִי – מדוע פרטה התורה שאסורים באכילה, והלא יש להם רק
סימן טהרה אחד ואפשר ללמודם מקל וחומר, הִשְׁתָּא דְּאִית לֵיהּ
תֵּרִי לֹא אֲכָלִינָּה – עכשיו שיש לנו בנין אב מעורב שאפילו עוף שיש
לו שני סימני טהרה אסור לאוכלו, דְּאִית לֵיהּ חֵד – עוף שיש לו רק
סימן טהרה אחד מִיְבַעֲיָא – האם צריך פסוק שאסור לאוכלו. ומאחר
שהתורה הוצרכה לכתוב שפרס ועזניה אסורים באכילה, אף שחסר
להם שלשה סימני טהרה, בהכרח שלא לומדים בנין אב מעורב.
מוסיפה הגמרא להקשות: וְנִינְמֵר – ונלמד בנין אב מִפֶּרֶס וְעוֹזְנִיָּה
שיש להם סימן טהרה אחד והם אסורים באכילה, אף כל עוף שיש
לו רק סימן טהרה אחד יהיה אסור באכילה, עד שיהיה לו לפחות שני
סימני טהרה.
מתרצת הגמרא: אִם כֵּן – אם נלמד מפרס ועזניה שאפילו עוף שיש
לו סימן טהרה אחד אסור באכילה, יהיה קשה נֶשֶׁר דְּתֵב רְחֻמָּנָא
לָמָּה לִי – מדוע פרטה התורה שנשר אסור באכילה, והרי אין לו שום
סימן טהרה, ואם כן אפשר ללמוד אותו מקל וחומר, הִשְׁתָּא דְּאִית
לֵיהּ חֵד לֹא אֲכָלִינָּה – עכשיו שיש לנו בנין אב שאפילו עוף שיש לו
סימן טהרה אחד אסור לאוכלו, דְּלִית לֵיהּ כָּלֵל – נשר שאין לו כלל
סימני טהרה מִיְבַעֲיָא – האם צריך פסוק שאסור לאוכלו. ומאחר
שהתורה הוצרכה לכתוב שנשר אסור באכילה, אף על פי שאין לו
כלל סימני טהרה, בהכרח שלא למדים בנין אב מפרס ועזניה.
מסיקה הגמרא: אֵלָּא בהכרח הבנין אב נדרש מנשר, וכך כוונת
התורה שידרש, נֶשֶׁר דְּלִית לֵיהּ כָּלֵל הוּא דְּלֵא תִיכּוּל – דווקא נשר
שאין לו בכלל סימני טהרה אין לאכול, הָא דְּאִית לֵיהּ חֵד – אבל
עוף שיש לו אפילו סימן אחד של טהרה, אֲכּוּל.
הגמרא מקשה על מה שאמרה, שבלי נשר הייתי לומד מפרס ועזניה
לאסור עוף שיש לו סימן אחד: וְאֵלָּא מִעֲמָא דְּתֵב רְחֻמָּנָא נֶשֶׁר –
האמנם הטעם שלא למדים בנין אב מפרס ועזניה, הוא רק מחמת
שנאמר 'נשר', הָא לֹא הֵכִי – אבל אם לא היה כתוב בתורה שנשר
אסור באכילה, הָוֵה אִמֵּינָא לִילֵף – הייתי אומר שנלמד לאסור עוף
הבא בסימן אחד בבנין אב מִפֶּרֶס וְעוֹזְנִיָּה, ולכאורה כיצד שייך לומר
כן, הָוֵה לֵיהּ – והרי פֶּרֶס וְעוֹזְנִיָּה הם שְׁנֵי כְּתוּבִין הֵבֵאֵם בְּאַחֶד –
שני פסוקים הבאים ללמד דין אחד ושעוף שיש לו סימן אחד הוא
טמא, וְיֵשׁ כֻּלָּל שְׁנֵי כְּתוּבִין הֵבֵאֵם בְּאַחֶד אִין מְלַמְדִּין – אי אפשר
ללמוד מהם בנין אב.
מתרצת הגמרא: נְמִירִי – קיבלו חכמים, דְּאִיכָּא בְּהָא לִיכָּא בְּהָא
וְדְּאִיכָּא בְּהָא לִיכָּא בְּהָא – הסימן טהרה שיש בזה אינו בזה, ושיש
בזה אינו בזה, ומאחר שאין לשניהם את אותו סימן טהרה, אם היתה

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' א

וְאִמֵּר 'הֵי כְּבוֹד ה' לְעוֹלָם, יִשְׁמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו', לפי שכבודו של ה'
מתרבה כאשר כולם זיהרים במצותיו, ולכן ישמח ה' במעשיו.
הגמרא מביאה ספק בהלכות כלאים: כְּעִי – הסתפק רַבִּינָא, אדם
שהרביב שְׁנֵי דְּשָׂאִים זֶה עַל גִּבּ זֶה,

אֲנִי הדשאים, שרבים אנו, ודרכנו לצאת סמוכים ומעורבבים זה בזה,
אם אין אנו נוהרים לצאת כל עשב לבד, הרי אין אנו ניכרים זה מזה,
עַל אַחַת בְּמָה וּבְמָה שְׁמוּטָל עלינו לצאת בנפרד, כל אחד רחוק
מחבירו, מִיֵּד כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵצֵא לְמִינוֹ, שנאמר (שם י"ט) 'תִּתְּצֵא
הָאָרֶץ דָּשָׁא עֶשֶׂב מְזִירֵעָ זֶרַע לְמִינֵהוּ'. וכשאירע כן, פֶּתַח שַׁר הָעוֹלָם

הָיָה בָּקִי בָּהֶן – אם אדם בקי ומכיר את מין הפרס ומין העזניה, וּבְשִׁמּוֹתֵיהֶן – וכן הוא יודע איזה עופות קרויים פרס ועזניה, עוֹף הַבָּא לִפְנֵי בְּסִימָן טהרה אֲחֶר, הרי הוא מְהוּר, כיון שהוא רואה שאינו דומה לפרס או לעזניה, וכן אין שמו פרס או עזניה. והטעם בזה הוא כמבואר לעיל (אס) שיש לחכמים מסורת שמכל העופות הטמאים רק לפרס ועזניה יש סימן טהרה אחד, אך לכל שאר העופות הטמאים או שאין כלל סימני טהרה, או שיש להם שנים או שלשה סימני טהרה. ואם כן עוף זה שיש בו רק סימן אחד, והמוצאו מכיר שאין זה פרס או עזניה, יודע שהוא טהור. אך אם האדם שמצא את העוף לֹא הָיָה בָּקִי בָּהֶן – בפרס ועזניה ובשִׁמּוֹתֵיהֶן – אלו עופות קרויים 'פרס' או 'עזניה', ובא לפניו עוף בְּסִימָן טהרה אֲחֶר, העוף מְמַא מספק, שמא הוא פרס או עזניה. אך אם בא לפניו עוף בְּשִׁנִּי סִימָנִין – שיש לו שני סימני טהרה, העוף מְהוּר, וְהוּא שִׁיבִיר אדם זה את הָעוֹרֵב, שהוא היחיד ממיני העופות הטמאים שיש לו שני סימני טהרה, ואם המוצא את העוף מכיר את העורב, ויודע שעוף זה אינו עורב, בהכרח שהוא עוף טהור.

מקשה הגמרא: וכי די בכך שהוא מכיר עוֹרֵב, וְתוֹ לֹא – ואינו צריך להכיר עופות נוספים, וְהִתְנַיָּא בברייתא, נאמר בפסוק (ויקרא יא טו) 'את כל ערב למינו', ודורשת הברייתא מה שנאמר בפסוק 'עוֹרֵב', וְהָ מִן העוף הקרוי עוֹרֵב. ומה שנאמר בפסוק 'לְמִינוּ', רָבִי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, לְהַבִּיא אֶת הַדּוֹרִיִּר שאף הוא טמא, כיון שהוא מין העורב, שהרי לשניהם יש שני סימני טהרה, והדוריר רגיל לשכון ביחד עם העורבים. אָמְרוּ לוֹ חכמים לְרָבִי אֱלִיעֶזֶר, וְהִלָּא אֲנִשִּׁי בְּפֶר תְּמַרְתָּא שְׂבִיהוּדָה הָיוּ אוֹכְלִים אוֹתָן – את הדורירים מִפְּנֵי שֵׁשׁ לָהֶן זָפֵק – כיס שהאוכל מתקבץ שם לפני שעובר לקורקבן, וזה אחד משני סימני הטהרה שאין בעורב. אָמַר לָהֶם רבי אליעזר, אֵף הֵן וְ-אנשי כפר תמרתא עֲתִידִין לִיתֵן אֶת הָדִין, שהם אוכלים את הדוריר, שהוא טמא. ואף שיש לו שני סימני טהרה שונים מסימני הטהרה של העורב בכל זאת הוא מינו, שהרי הוא שוכן עימו. ממשיכה הברייתא: דָּבָר מִן העורב וטמאה, דְּבָרֵי רָבִי אֱלִיעֶזֶר. אָמְרוּ לוֹ חכמים, וְהִלָּא אֲנִשִּׁי גָלִיל הָעֵלְוִין אוֹכְלִים אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁקָּרְקֵבְנָא נִקְלָף. אָמַר לָהֶם, אֵף הֵן עֲתִידִין לִיתֵן אֶת הָדִין. ועל כל פנים מבואר בברייתא שיש עופות נוספים שהם ממין העורב ויש להם שני סימני טהרה, ואם כן כיצד אמר רב נחמן שאם מצא עוף שיש לו שני סימני טהרה, די שיכיר את העורב בלבד וידע שאין זה עורב, והרי עליו להכיר גם את מין העורב, שאף לו יש שני סימני טהרה.

מתרצת הגמרא: אֵלָּא כוונת רב נחמן במה שאמר 'והוא שיכיר עורב' היא שיכיר גם את הָעוֹרֵב עצמו וגם את כל העופות שהם מִין עוֹרֵב. הגמרא מביאה את ההלכה בדין עופות שיש להם רק חלק מהסימנים: אָמַר אַמִּימֶר, הִלְבָּתָא – ההלכה היא, עוֹף הַבָּא לִפְנֵינוּ בְּסִימָן טהרה אֲחֶר, מְהוּר, ואפילו אם המוצא אינו בקי בפרס ועזניה, וְהוּא דִּלָּא דָרִים – ובתנאי שלא ראינו שהעוף הזה דורס, אך אם הוא דורס, אֵף שיש לו רק סימן טהרה אחד הרי הוא טמא. אָמַר לִיה רַב אֲשִׁי לְאַמִּימֶר, לדברך שהתרת עוף שיש בו סימן טהרה אחד, ולא הצרכת שיהא המוצא בקי בפרס ועזניה, הָא דָרְב נִחְמֵן מֵאֵי – הרי רב נחמן אמר שאין להתיר עוף שיש לו רק סימן טהרה אחד אלא אם הוא מכיר את הפרס והעזניה ואת כל העופות הקרויים כך, ואם אינו בקי בכך עליו לחשוש שמא העוף הוא ממין פרס ועזניה, ואם כן להלכה מה הדין, האם צריך לחשוש לכך. אָמַר לִיה אַמִּימֶר, לֹא שְׂמִיעַ לִי – 'לא שמעתי' את ההלכה שאמר רב

נחמן, בְּלֹאמֶר לֹא בְּסִימָא לִי – אינו סובר שיש בכך חשש. מֵאֵי אִיבָא – למה אפשר לחשוש, מִשּׁוּם חשש שזהו פֶּרֶס וְעִזְנִיה, הרי מינים אלו לִיתְנֵהוּ – אינם מצויים בְּיָשׁוּב, אלא במדבריות, והמוצא עוף בישוב אינו צריך לחשוש שהם ממינים אלו. נאמר בתורה בסדר טהרת מצורע, 'וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהרות ועץ ארז ושני תולעת זאוב' (ויקרא יד ד). הגמרא דנה בענין סנונית האם כשרה לטהרת מצורע: אָמַר רַב יְהוֹדָה, עוֹף הַמִּסְכָּרֵט – שקורע את הבשר בלי חיתוך, בְּשֶׁר לְמַהֲרַת מְצוּרַע, שהוא הצפור האמור בתורה, וְזוֹ הִיא סְנוֹנִית לְבָנָה שֶׁנֶּחֱלָקוּ בָּהּ רָבִי אֱלִיעֶזֶר וְחֲכָמִים לעיל בברייתא, שלדעת רבי אליעזר היא מין עורב, וטמאה, וכיון שנאמר בתורה שצריך המצורע להביא צפור טהרה, הרי היא פסולה לטהרת מצורע, אך לדעת חכמים היא טהורה, ויכול המצורע להביאה.

הגמרא דנה באיזו סנונית נחלקו רבי אליעזר וחכמים האם היא טמאה או טהורה: אָמַר אַמִּימֶר, בְּחִיּוּדָא בְּרָסָה – בסנונית שכריסה לבנה, בּוֹלִי עֲלֵמָא לֹא פְלִיגִי דְשִׁרְיָא – לא נחלקו רבי אליעזר וחכמים, ולדברי הכל היא מותרת. בִּי פְלִיגִי – ומחלוקתם היא בְּדִירוּקָא בְּרָסָה – בסנונית שכריסה ירוקה. רָבִי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, וְרַבְּנָן שְׂרוּ – היתירו. וְהִלְבָּתָא בְּרָבִי אֱלִיעֶזֶר, שאסר. מביאה הגמרא לשון אחרת בממרא זו: מִרְּזוּמָא מִתְנֵי הָכִי – שנה את דברי אמימר כך, בְּדִירוּקָא בְּרָסָה – בסנונית שכריסה ירוקה, בּוֹלִי עֲלֵמָא לֹא פְלִיגִי דְאָסִיר, בִּי פְלִיגִי – ומחלוקתם היא בְּדִירוּקָא בְּרָסָה – בסנונית שכריסה לבנה, רָבִי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, וְרַבְּנָן שְׂרוּ – היתירו. וְהִלְבָּתָא בְּרַבְּנָן, דְשִׁרְיָא – שהתירו את הסנונית שכריסה לבנה.

שואלת הגמרא: בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְאָמַר בְּחִיּוּדָא בְּרָסָה פְלִיגִי – לדעת הסובר שרבי אליעזר וחכמים נחלקו בסנונית שכריסה לבנה, הֵינָּה דְקָתְנִי – מוכן לשון הברייתא לעיל שאמרה ש'למינו' האמור בתורה לגבי עורב 'וְזוֹ הִיא סְנוֹנִית לְבָנָה', שהרי באמת כריסה לבנה. לֹא לְמָאן דְאָמַר בְּדִירוּקָא פְלִיגִי – אבל לדעת הסובר שמחלוקתם בסנונית שכריסה ירוקה, מֵאֵי 'וְזוֹ הִיא סְנוֹנִית לְבָנָה', והרי מחלוקתם היא בירוקה. משיבה הגמרא: מה שהיא קרויה בברייתא 'לבנה' היינו לְאִפּוּקֵי דְקִבְתִּי, דְאִוּבְקִמְתִּי – להבדיל מאותן הגדלות והדרות בקירות הבתים, שזן שחורות.

נאמר בתורה (ויקרא א ד) 'וְאֵם מִן הָעוֹף עוֹלָה קָרְבְּנוֹ לָהּ, וְהַקָּרִיב מִן הַתְּרִים אוֹ מִן בְּנֵי הַיּוֹנָה אֶת קָרְבְּנוֹ'. ולמדו מִכָּאן חכמים (ספרא שמיני פ"ח) שמותר להקריב על גבי המזבח רק מין תורים ובני יונה, אך שאר המינים אסור להקריבם לקרבן. וכן למדו מִכָּאן חכמים לעיל (בב) שמותר להקריב רק תורים גדולים, וְבְנֵי יוֹנָה, בְּלֹאמֶר יוֹנִים קטנות, אך אסור להקריב תורים קטנים, או יונים גדולות. ולכן יש לברר על כל מין האם הוא תור או יונה.

הגמרא מבארת ממינים חכמים איהם מביאים תורים ואיהם משום בני יונה: אָמַר רַבְּהֵי, אָמַר רָבִי יְהוֹדָה, העוף ממין היונה הקרוי תְּסִיל, פְּסוּל מִשּׁוּם תוֹרִין – אסור להקריבו כדין 'תור', כשהוא גדול, משום שאינו ממין תורים, וְכִשְׁר מִשּׁוּם בְּנֵי יוֹנָה – ומותר להקריבו כדין 'בן יונה', כשהוא קטן, מאחר והוא ממין היונה. אך מין עוף הקרוי דְאִצְפִּי, וְכֵן מִן עוֹף שִׁמּוֹ תוֹרִין שֶׁל רַבְּהֵי, בְּשִׁרְיָן מִשּׁוּם תוֹרִין, יש להקריבם כשהם גדולים, וּפְסוּלִין מִשּׁוּם בְּנֵי יוֹנָה, ואסור להקריבם כשהם קטנים.

מקשה הגמרא: מָתִיב רַב דְּנִינְאֵל בְּרַב רַב קָמִינָא, שנינו במשנה (פ"ה פ"ט מ"א), כָּל הָעוֹפוֹת

חולין. פרק שלישי – אלו טרפות דף סב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קנז רש"י תוספות

1 היה בקי בהן – בפרס ועוניה, וידוע מי קרוי פרס ועוניה. עוף הבא בסימן אחד מהור
2 – אם ידוע שאין דומה להן, ואין שמו פרס ועוניה. אבל אם שמו פרס – וחישינן שמא
3 מינו הוא. בסימן אחד טמא – שמא פרס ועוניה הם. בשני סימנים טהור – דנפקא
4 ליה מספק פרס ועוניה, ומספק כל שאר עופות טמאין דאית להו תלתא, חוץ מעורב.
5 חוריר – הוא *איטורניל. מפני שיש לו
6 זפק – ואין זה מאותן שני סימנים שבעורב.
7 ומכל מקום אין לו אלא שנים. ולרבי אליעזר
8 מפני שרגיל לשבחן עם העורבים מחזיקו
9 ממנו, וכדנתיא ובי"החובל" (בבא קמא צב.ב).
10 רבי אליעזר אומר: לא על חנם זוריר הולך
11 אצל עורב, אלא מפני שהוא מינו. סנונית –
12 *סארוניל. עוף הבא בסימן אחד מהור
13 – ואפילו אין בקי בהן ובשמותיהן. דלא
14 חישינן דלמא פרס ועוניה הן, כדמפרש
15 לקמיה, דלא שכיחי בישוב אלא במדברות.
16 ותני מילי דלא דריס – כי משכחנן ביה סימן
17 אחד – מחזיקנן ליה בטהור, כל כמה דלא
18 חזינן ליה דדריס. ונראה לי, שכל עוף הנותן
19 רגלו על האוכל כשהוא אוכלו ומחזיקו ברגלו
20 שלא ינוד ולא ינטל כולו אצל פיו – הוא
21 דריסה, וכן דרך העורבים שגדלין בבתים
22 שקורין *צקוא. הא דרב נחמן מאי –
23 דאמר לעיל דבעינן בקי, ואי לא – חישינן
24 לפרס ועוניה. מאי איבא – למאי נידוש.
25 המכרס – *אשגרטניר בלעז. לטהרת
26 מצורע – שהוא "צפור" האמור בתורה
27 ויקרא יד. מר זוטרא מתני הכי – דהא
28 דאמימר. ללישנא קמא דאמימר, דפסק
29 הלכתא כרבי אליעזר דאטר – לית ליה דרב
30 יהודה דמכשר ליה לטהרת מצורע, דהא
31 "טהורות" כתיב ושם. הכי גרסינן: היינו דקתני
32 סנונית לבנה – ולא גרסינן "שחולק בה".
33 דלאו אדרב יהודה קאי, אלא אמתניתא
34 דקתני: "למינהו" – להביא סנונית לבנה.
35 לאפוקי דבתי – הגדלות והדורות בקירות
36 הבתים, ושחורות הן. תסיל – מין יונה הוא.
37 ופסול משום תורין – אם בא להביא
38 משיקין בתורת תורין, כדאמרין בפרק קמא
39 (חולין כב.א) גדולים כשרים. קטנים פסולין.
40 וכשר משום יונה בקטנה. דאציפי – מין
41 תורין. תורין של רחבה – כן שמן.
42 פוסלין
30 כְּשֵׁרִין מִשּׁוּם תוֹרִין, וּפְסוּלִין מִשּׁוּם בְּנֵי יוֹנָה, מִתִּיב רַב דִּנְיָאֵל בַּר רַב קִטְיָא: כָּל הָעוֹפוֹת

בהם. ונפק מינה לפירוש זה כפירוש הקתנרס, דהא דקתני: כל שיש לו אצבע יתרה חפק וקרקבן נקלף בידוע שהוא טהור – דארישא סמך, דכבר אשמועינן דכל עוף הדרוס טמא, ולא
כפירוש רבינו תם. ולא נתייר בשלשה סימנן הללו שום עוף עד שאינו דורס, כי השלשה דהרי בכולהו. ומיהו, אין הלשון משמע כן, דהא בשני סימנים משמע שבדקן שאין לו יותר, דומיא
ד"בא בסימן אחד" דכולה שמעתא, דמשמע דברור לנו שאין לו אלא סימן אחד. דאי מספקא לן, אם כן הוי ספק עורב, ומשמע דלא בעינן שיכיר עורב כשבא בסימן אחד. ואם תאמר:
דלעיל משמע דסימן רביעי לא הדר בכולהו, דליתיה אלא או בפרס או בעוניה. ולרבי אליעזר משכחת לה בכולהו סימני טהרה בעורב ומינו, לפי פשט ההלכה, דמשמע דזפק וקרקבנו נקלף
שהם סימן טהרה בוריר וטונית לבנה, ובעורב שני סימני טהרה האחרים, ואם כן בעורב ומינו איבא ארבעה סימני טהרה. ובסמך פסק הלכה כרבי אליעזר. ומשמע דהלכה כרבי חייא
דאמר: עוף הבא בסימן אחד טהור לפי שאינו דומה לנשר, ואסיקא לדידיה דחד לא משכחת לה אלא בפרס או בעוניה. ואפילו לפירוש הרב רבינו יצחק רבי מאיר, דאמר שעורב יש לו
אצבע יתירה חפק, מכל מקום כיון דרבי אליעזר חשיב סנונית מין עורב, וקרקבנו נקלף בדקתני, ומורס נמי לא דריס מדאכלי ליה אנשי גליל – אלאא משכחת לה בכולהו סימני טהרה
בעורב ומינו ונראה לפרש, דבכחי פליגי רבי אליעזר ורבנן, דזפק של זוריר קטן הוא. וקרקבנו של סנונית לא מבזיא לקלפה בידים, ולא חשיב ליה רבי אליעזר דזפק וקלפה. והוא דלא
דריס – פירש בקנטרס: כדמשכחת ביה סימן אחד מחזיקנן ליה בטהור, כל כמה דלא חזינן ליה דדריס. וקשה: אמאי טהור? שמא עורב הוא שיש לו שני סימני טהרה ועוד, דמשמע דאי
היה פרס ועוניה שכיחי בישוב – הוה מספקא בהו, ואמאי? כיון דמחזיקנן בהו דאנו דרוסו ונראה לי: דהוא דלא דריס – כלומר, באותו סימן אחד היינו דאין דורס, דתו ליכא לספקי אלא
או בפרס או בעוניה, ולא שכיחי בישוב. אבל אם היה דורס – התנן: עוף הדרוס טמא. אמר רחבה אמר רבי יהודה – היינו רב יהודה סתמא, ולפי שהיה רבו מבוזק קאמר "רבי". וש
מפרשים דקאמר "רבי" משום דספק ליה אי שמע מרבי יהודה תנא, או מרב יהודה אמורא. והיינו דאמר בעלמא: דייק וגמר שמעתיא מפומיה דרביה רחבה דפומבדיתא, דאמר רחבה: אמר
רב יהודה הוה הבית סטוי כפל היה. ואין נראה, דאם כן היה ליה למימר. דאפילו ספק דגברי גריס, כדאמר לעיל בפרק קמא (יה.ג) גבי רב יהודה ספק משמיה דרב ספק משמיה דשמואל
ועוד, דכי מייתי ההם הוהא דסטוי כפל היה – הוה ליה לאתויי נמי הך בשמיה דאמר בלשון רבו ולא היה רוצה לשתות הלשון אף על פי שהוא
לשון משונה, דקאמר "סטוי כפל היה סטוי לפנים מסטוי", והוה ליה למימר: אצטונתא היתה, כדאמר בפרק קמא דפסחים (יג.ב).

כריו רבי חלפי – פירש בקונטרס, דאירי בחגבים. ולא משמע כן, דכולה שמעתך בעפות איירי. ועוד, אי בחגבים טמאים איירי – פשיטא דלקי עלייהו משום שרץ העוף אלא בעופות קטנים מאד איירי, ושריצין על הארץ. וקמשמע לן דמטעם שרץ העוף אסירי, דלא מיקר עוף, ולא משום דמחסי סימן טהרה. **מאי** ספקיהו עופות טהורין קורקבנן נקלף

ומנאין אין קורקבנן נקלף והני קורקבנן נקלף

בסבינא – פירש בקונטרס: ושאר שלש הסימנים

מבוררים בהן, ומספקא לן אי קילוף הוא – הרי

יש לו ארבעה סימני טהרה ויצאו מספק כל עופות

הטמאין. ואי לאו קילוף הוא – אין כאן אלא

שלשה, ובספק שאר עופות מנאין הן שיש להן

שלשה סימנים. ויש לדקדק מתוך כך ששלשה

סימנים של טהרה של תשעה עשר עופות היינו:

אצבע יתירה, חפק, ואינו דורס. ואי אפשר לומר

בענין אחר, דאי אמרין קורקבנן נקלף הוא

בתשעה עשר עופות, והכא בגין דאיכא לתרן

ספקות שני סימני טהרה והאי דנקלף בסבינא.

והשתא, אם אחד מאותן שני סימנים היינו ההיא

ליתיה אלא או בפרס או בעזניה, אפילו לא

דחשב קילוף – ליכא למיחש למיד, דפרס ועזניה

אין להם אלא סימן אחד, ואילו יש להם שנים,

ותשעה עשר עופות ועורב אין להם סימן חדש.

ואם אותן שני סימנים הן מהגן דהדרי בכולהו, אם

כן כשחשוב קילוף נמי – דילמא מתשעה עשר

עופות ניהו. ולא מסתברא לומר דידועים היו

שאנים מתשעה עשר עופות, אלא שהיו מסופקין

בעורב, הלכך אם הקילוף קילוף – יצאו מיד

עורב, ואי לאו – יש לספק בעורב. אי נמי, סימן

אחד יש להם עם זה הקילוף, וידועים היו שאין

מין עורב, אלא שהיו מסופקין בפרס ועזניה. והא

דאמרין בפרס ועזניה לא שכחי ביישוב – היינו

אותם הדיעות והמבוררים, ובאלו היו מסתפקין

לפי שדומין להם. וכל זה דרוך. וגם אין לפרש

שהיה להם סימן אחד עם זה, והיו מסתפקין, דאי

קרקבנן נקלף – שגא עורב הוא שיש לו שני

סימני טהרה, ואם אין קרקבנן נקלף – אז ליכא

לדא ספקי אלא או בפרס או בעזניה, ושרו משום

דלא שכחי ביישוב. האין הלשון משמע כן,

מדקאמרו: עופות טהורין קורקבנן נקלף. משמע

דאי קרקבנן נקלף – טהור, ואי לא הכי – אסור.

לכך נראה כפירוש הקונטרס. ויש להחזיר כל עוף

שקרקבנן נקלף וסימן אחד עמו. דפרס ועזניה אין

להם אלא סימן אחד, ועורב ושאר עופות אין

קורקבנן נקלף. וגם (רבי חיים) ורבינו חננאל פירש

גבי עוף האב בסימן אחד טהור: קבלה בידינו

מאבותינו שזה הסימן קורקבנן נקלף. משמע

שרוצה לומר דהוא דלא משכחת אלא או בפרס

או בעזניה – דהו קורקבנן נקלף. אף על פי שפירש

רבינו חננאל לעיל גבי תלתא דהרי בכולהו

עשרים מהם שלשה שלשה, עורב יש לו שנים

ופרס ועזניה יש להן אחד נשר אין לו כלל – בגין

שיש אבל עשרים זפק וקרקבנן נקלף ואצבע

יתירה, אבל דורסין ואוכלין, והעורב יש לו שנים מאלו שלשה הזכרים למעלה. ופרס

ועזניה, אחד מהם יש לו אחד מאלו השלשה והאחר אינו מאלו השלשה כלל, לא זפק ולא

אצבע יתירה ולא קרקבן נקלף, אבל אינו דורס. והוא אמנא נלמדו מזה לשון הבא בסימן

האחד שהוא מנא. לפיכך חביב נשר, עד כאן לשונו. כל זה לא כתב אלא לסימן בעלמא, ולא היה סבור שכך הוא האמת, אלא כמו שפירש שקרקבן נקלף היינו שהוא דלא הדר בכולהו.

ולפי מה שפירשתי, שיש להחזיר כל עוף שקרקבנן נקלף וסימן אחד עמו, אם כן אותו עוף שקרין קוץ'א בלעו – עוף טהור הוא, שהרי קרקבנן נקלף ויש לו אצבע יתירה, אבל אין לו זפק.

זה תימנה: דמסתברא שהוא כוס או נישוף, שהרי יש לו לסתות כאדם, ואמרין בפרק "המפלת" (נדה ב"ג), דקריא וקיפא יש להם לסתות כאדם והיה נראה מתוך כך לומר דזפק הוא סימן

הרביעי, דלא משתבח אלא או בפרס או בעזניה. ואותו עוף שקרין קוץ' דדומה לבוס ונישוף שזן מתשעה עשר עופות – שגא אינו דורס, ויש לו עזמה שלשה סימני טהרה. ולפי זה, אין

סברא לומר דאותו עוף שאנו קורין קורביל בלעו שיהא זה עורב, דהא יש לו זפק ואצבע יתירה, ונמצא דמשכחת להו בכולהו סימני טהרה בשאר עופות ועורב בלא פרס ועזניה, אלא עוף

טהור יהיה. ומיהו יש לישב ההיא דנדה, דהכי קאמר: ואף רבי מאיר לא אמר אלא בקריא וקיפא – כלומר, או כיצא בהם אף בשאר עוף שאינו קריא וקיפא. ואפשר דאותו קוץ' טהור

הוא, או שגא מין עורב הוא אם תביר לנן שהוא דורס. ואותו קורביל' לא יהיה מין עורב. ומיהו, לעיל פירשתי דעורב אינו דורס. והמקדק יכול להביין אותו, וכן לזכרם ויזהרם עדי.

תרנגולתא דאגמא שריא תרנגולא דאגמא אסירא – אין לפרש שהנקבה מותרת והזכר אסור, דכל היצא מן הטהור – טהור. אלא שני מינים הם הקרואים כך, ובין בזה ובין בזה

הזכר והנקבה שוין. **חזויה** רבנן דדרסה ואכלה – מתחלה היו סבורים דלא דרסה ואכלה. ובהאי סימנא לחזיהו דהו אוכלים אותו, דלא היישין לפרס ועזניה, דלא שכחי

ביישוב. אי קים ליה בגייה דלאו ממין פרס ועזניה הוא.

כריו רבי חלפי – פירש בקונטרס, דאירי בחגבים. ולא משמע כן, דכולה שמעתך בעפות איירי. ועוד, אי בחגבים טמאים איירי – פשיטא דלקי עלייהו משום שרץ העוף אלא בעופות קטנים מאד איירי, ושריצין על הארץ. וקמשמע לן דמטעם שרץ העוף אסירי, דלא מיקר עוף, ולא משום דמחסי סימן טהרה. **מאי** ספקיהו עופות טהורין קורקבנן נקלף

ומנאין אין קורקבנן נקלף והני קורקבנן נקלף

בסבינא – פירש בקונטרס: ושאר שלש הסימנים

מבוררים בהן, ומספקא לן אי קילוף הוא – הרי

יש לו ארבעה סימני טהרה ויצאו מספק כל עופות

הטמאין. ואי לאו קילוף הוא – אין כאן אלא

שלשה, ובספק שאר עופות מנאין הן שיש להן

שלשה סימנים. ויש לדקדק מתוך כך ששלשה

סימנים של טהרה של תשעה עשר עופות היינו:

אצבע יתירה, חפק, ואינו דורס. ואי אפשר לומר

בענין אחר, דאי אמרין קורקבנן נקלף הוא

בתשעה עשר עופות, והכא בגין דאיכא לתרן

ספקות שני סימני טהרה והאי דנקלף בסבינא.

והשתא, אם אחד מאותן שני סימנים היינו ההיא

ליתיה אלא או בפרס או בעזניה, אפילו לא

דחשב קילוף – ליכא למיחש למיד, דפרס ועזניה

אין להם אלא סימן אחד, ואילו יש להם שנים,

ותשעה עשר עופות ועורב אין להם סימן חדש.

ואם אותן שני סימנים הן מהגן דהדרי בכולהו, אם

כן כשחשוב קילוף נמי – דילמא מתשעה עשר

עופות ניהו. ולא מסתברא לומר דידועים היו

שאנים מתשעה עשר עופות, אלא שהיו מסופקין

בעורב, הלכך אם הקילוף קילוף – יצאו מיד

עורב, ואי לאו – יש לספק בעורב. אי נמי, סימן

אחד יש להם עם זה הקילוף, וידועים היו שאין

מין עורב, אלא שהיו מסופקין בפרס ועזניה. והא

דאמרין בפרס ועזניה לא שכחי ביישוב – היינו

אותם הדיעות והמבוררים, ובאלו היו מסתפקין

לפי שדומין להם. וכל זה דרוך. וגם אין לפרש

שהיה להם סימן אחד עם זה, והיו מסתפקין, דאי

קרקבנן נקלף – שגא עורב הוא שיש לו שני

סימני טהרה, ואם אין קרקבנן נקלף – אז ליכא

לדא ספקי אלא או בפרס או בעזניה, ושרו משום

דלא שכחי ביישוב. האין הלשון משמע כן,

מדקאמרו: עופות טהורין קורקבנן נקלף. משמע

דאי קרקבנן נקלף – טהור, ואי לא הכי – אסור.

לכך נראה כפירוש הקונטרס. ויש להחזיר כל עוף

שקרקבנן נקלף וסימן אחד עמו. דפרס ועזניה אין

להם אלא סימן אחד, ועורב ושאר עופות אין

קורקבנן נקלף. וגם (רבי חיים) ורבינו חננאל פירש

גבי עוף האב בסימן אחד טהור: קבלה בידינו

מאבותינו שזה הסימן קורקבנן נקלף. משמע

שרוצה לומר דהוא דלא משכחת אלא או בפרס

או בעזניה – דהו קורקבנן נקלף. אף על פי שפירש

רבינו חננאל לעיל גבי תלתא דהרי בכולהו

עשרים מהם שלשה שלשה, עורב יש לו שנים

ופרס ועזניה יש להן אחד נשר אין לו כלל – בגין

שיש אבל עשרים זפק וקרקבנן נקלף ואצבע

יתירה, אבל דורסין ואוכלין, והעורב יש לו שנים מאלו שלשה הזכרים למעלה. ופרס

ועזניה, אחד מהם יש לו אחד מאלו השלשה והאחר אינו מאלו השלשה כלל, לא זפק ולא

אצבע יתירה ולא קרקבן נקלף, אבל אינו דורס. והוא אמנא נלמדו מזה לשון הבא בסימן

האחד שהוא מנא. לפיכך חביב נשר, עד כאן לשונו. כל זה לא כתב אלא לסימן בעלמא, ולא היה סבור שכך הוא האמת, אלא כמו שפירש שקרקבן נקלף היינו שהוא דלא הדר בכולהו.

ולפי מה שפירשתי, שיש להחזיר כל עוף שקרקבנן נקלף וסימן אחד עמו, אם כן אותו עוף שקרין קוץ'א בלעו – עוף טהור הוא, שהרי קרקבנן נקלף ויש לו אצבע יתירה, אבל אין לו זפק.

זה תימנה: דמסתברא שהוא כוס או נישוף, שהרי יש לו לסתות כאדם, ואמרין בפרק "המפלת" (נדה ב"ג), דקריא וקיפא יש להם לסתות כאדם והיה נראה מתוך כך לומר דזפק הוא סימן

הרביעי, דלא משתבח אלא או בפרס או בעזניה. ואותו עוף שקרין קוץ' דדומה לבוס ונישוף שזן מתשעה עשר עופות – שגא אינו דורס, ויש לו עזמה שלשה סימני טהרה. ולפי זה, אין

סברא לומר דאותו עוף שאנו קורין קורביל בלעו שיהא זה עורב, דהא יש לו זפק ואצבע יתירה, ונמצא דמשכחת להו בכולהו סימני טהרה בשאר עופות ועורב בלא פרס ועזניה, אלא עוף

טהור יהיה. ומיהו יש לישב ההיא דנדה, דהכי קאמר: ואף רבי מאיר לא אמר אלא בקריא וקיפא – כלומר, או כיצא בהם אף בשאר עוף שאינו קריא וקיפא. ואפשר דאותו קוץ' טהור

הוא, או שגא מין עורב הוא אם תביר לנן שהוא דורס. ואותו קורביל' לא יהיה מין עורב. ומיהו, לעיל פירשתי דעורב אינו דורס. והמקדק יכול להביין אותו, וכן לזכרם ויזהרם עדי.

תרנגולתא דאגמא שריא תרנגולא דאגמא אסירא – אין לפרש שהנקבה מותרת והזכר אסור, דכל היצא מן הטהור – טהור. אלא שני מינים הם הקרואים כך, ובין בזה ובין בזה

הזכר והנקבה שוין. **חזויה** רבנן דדרסה ואכלה – מתחלה היו סבורים דלא דרסה ואכלה. ובהאי סימנא לחזיהו דהו אוכלים אותו, דלא היישין לפרס ועזניה, דלא שכחי

ביישוב. אי קים ליה בגייה דלאו ממין פרס ועזניה הוא.

פוסלין במי הטאת, חוץ מן היונה, מפני שמוצצת;

ואם איתא, ליתני: חוץ מיונה ותסיל! אמר רבי ירמיה:

זה מוצץ ומקיא, וזה מוצץ ואינו מקיא. אמר רב

יהודה: הני בופשני צוצייני – פשרים לגבי מוצת, והן

הן תורין של רחבה. מיתבי: "אזוב" – ולא אזוב

יון, ולא אזוב כוחלי, ולא אזוב רומי, ולא מדברי,

ולא כל אזוב שיש לו שם לווי! אמר אבוי: כל

שנשתנה שמו קודם מתן תורה, והקפידה תורה עליו,

יש לו שם לווי – פסול והני לא נשתנו שמן קודם

מתן תורה. רבא אמר: הני בופשני צוצייני, באתריהו

סתמא קרי להו. אמר רב יהודה: הני פרוי דבי חילפי

שרו, ודבי פרכי – אסירי. אמר רבינא: ומלקיני

עליהו משום שרץ העוף. ואמר רב יהודה: צידא

שרי, פירא – אסיר, וסימניד: בר מיניה. מירא

ספקא. אמר רב אסי, שמונה ספיקות הן: חובא,

חוגא, סוגא והרגנא, תושלמי, ומרדא, כוחילנא, ובר

נפחא. מאי ספיקיהו? עופות טהורין קורקבנן נקלף,

וממאין – אין קורקבנן נקלף, והני – קורקבנן נקלף

בסבינא. – והא ההיא בר אוזא דהוה בי מר

שמואל, דלא הוה קא מקלף קורקבניה ואותביה

בשימשא, וכיון דרפי איקליף! – התם, כי רפי –

איקליף בידא, הכא, אף על גב דרפי – לא

מקליף אלא בסבינא. אמר אבוי: תרנגולא דאגמא

חד משמונה ספיקות הוא, והיינו מרדו. אמר רב

פפא: תרנגולא דאגמא – אסירא, תרנגולתא

דאגמא – שריא, וסימניד: עמוני ולא עמונית. דרש

מירמור: תרנגולתא דאגמא – אסירא, חזויה דדרסה

ואכלה; והיינו גירותא. אמר רב: שבור אנדרפמא

שרי, פירח אנדרפמא – אסור, וסימניד: פירח

רשינא. אמר רב הונא: בוגיא – שרי, פירא –

אסיר, וסימניד: פירא אמוגשא. אמר רב פפא:

מרדו וגיד ואכיל – שרי, סגיד ואכיל – אסור,

וסימניד: "לא תשתחוו לאל אחר". אמר שמואל:

שתאי חמרא – אסירא, וסימניד: שתוי יין פסולין

לעבודה. ואמר שמואל: מונא חמרא – אסירא,

בט

שם עוף אחר. וכן כולם שם עופות הן. **פירא אמוגשא** – שם מבכשן, והוא

עשה לשכת בית הפרדה, במסכת יומא (לה,א).

חולין דף סב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזר והדר" (ליום שבת קודש) קנט

אמר רב אפי' שמונה מיני עופות ספיקות הן, ואלו שמותיהם, חובא, חונא, סונא, והרנונא, תושלמי, ומרדא, בוחילנא, ובר נפחא.

מבררת הגמרא: מאי ספיקותיהו – מה הספק במינים אלו. מבארת הגמרא: עופות טהורים יש להם סימן שקורקבנן נקלה, ועופות טמאין, אין קורקבנן נקלה, והני – ועופות אלו, קורקבנן נקלה רק בספיקא – בסכין, ולא ביד. ויש לעופות הללו את שאר שלשת סימני הטהרה, ולכן אם קורקבן שמתקלה בסכין נחשב שהוא נקלה, יש לשמונת העופות הללו את כל ארבעת סימני הטהרה, והרי הם טהורים. אולם אם אין קילוף בסכין נחשב כסימן טהרה, הרי שיש להם רק שלשה סימני טהרה, והם ספק טמאים, עד שלא נברר שאינם מכל העשרים עופות הטמאים שיש להם רק שלשה סימני טהרה.

מקשה הגמרא: והא התיא בר אוןא דהנה בי מר שמואל – והרי היה מעשה באותו בר אוןא שהיה בבית מר שמואל, דלא הוה קא מקלה קורקבניה – שלא היה קורקבנו מתקלה, ואותביה בשימנא – והושיבו מר שמואל בשמש, ובין דרפי איקלה – ומכין שהתרכך על ידי השמש, התקלה, ומוכח שגם בעוף טהור מתקלה הקורקבן בקושי. מתרצת הגמרא: הנה, באותו בר אוןא, בי רפי איקלה בידא – לאחר שהתרכך הקורקבן התקלה ביד, אבל הנה, בשמונת העופות המסופקים, אף על גב דרפי – אפילו אם מרככים אותם בשמש, לא מקלה אלא בספיקא – אינו מתקלה ביד אלא בסכין.

אמר אביי, העוף הקרוי תרנגולא דאנא, חד [אחד] משמונה ספיקות הוא, והיינו המין המסופק הקרוי מרדא.

הגמרא מביאה עתה כמה מיני עופות, מהם מותרים ומהם אסורים, ונותנת בהם סימנים: אמר רב פפא, העוף הקרוי תרנגולא דאנא – תרנגול האגם, אסור – אסורא – אסור באכילה, אך תרנגולתא דאנא – תרנגולת האגם, שהיא הנקבה של תרנגול האגם, שריא – מותרת באכילה. וסימניה, הדין שידוע בישראל, שדרשו חכמים לגבי איסורי קהל, 'עמוני' ולא עמונית – שרק עמוני אסור לבא בקהל ולא עמונית, וכך כאן רק הזכר אסור באכילה, והנקבה מותרת.

דרש מרימר, העוף הקרוי תרנגולתא דאנא, אסורא – אסורה באכילה, ואף שבתחילה החזיקה בטהורה, לאחר מכן אסורה, מפני דחוייה דדרסה ואכלה – שפעם אחת ראו חכמים שהיא דורסת ואוכלת, והיינו העוף הקרוי גירותא.

אמר רב, העוף ששמו שבור אנדרפמא, שרי – מותר באכילה. אך העוף ששמו פירוז אנדרפמא, אסור באכילה. וסימניה, שלא תטעה בין שני מיני העופות, פירוז רשיעא – פירוז הרשע. שבומנם היה אדם ששמו פירוז, והיה מוחזק לרשע בעיניהם, וזהו הסימן שהמין הקרוי פירוז אנדרפטא הוא הטמא.

אמר רב חונא, העוף ששמו בוניא, שרי – מותר באכילה. אך העוף ששמו פרוא, אסור. וסימניה, פרוא אמושא – פרואה המכשף, שהוא בנה את 'לשכת בית הפירה' שבבית המקדש, וכשם שהוא היה רשע, כך העוף פרוא אסור באכילה.

אמר רב פפא, העוף ששמו מרדא וגיד ואכיל, שרי – מותר באכילה. אך העוף ששמו מרדא וגיד ואכיל, אסור באכילה.

וסימניה הוא הפסוק (שמות לד יד) 'לא תשתתחון לאל אחר', שהעוף שנקרא 'סגיד', שפירושו משתחוה, אסור באכילה.

אמר שמואל, העוף הקרוי 'שתא חמרא' – שותה יין, אסורא. וסימניה, שתוי יין פסולין לעבודה – כהנים ששתו יין אסורים לעבוד בבית המקדש, ואף העוף ששמו 'שותה יין' אסור באכילה.

ואמר שמואל, העוף הקרוי מונא חמרא, אסורא – אסורה באכילה.

פוסלין במי חטאת – מי אפר פרה אדומה, שאם אם הם שותו ממנו חטאת נפסלו המים, מפני שהם קולטים את המים בחלק התחתון של החרטום, ואחר כך מגביהים את הפה ובלועים אותם, ומקצת מהמים נופלים בחזרה לכלי, וכיון ששאיבת המים בפה כדי לשנות נחשבת מלאכה, נפסלים המים. חוץ מן היונה, שאינה פוסלת את המים, מפני שהיא מוצצת את המים ובלועת מיד, וכיון שאין מים נוטפים מפיה לכלי, נשארים מי החטאת בכשרותם. מסיים רב דניאל את קושייתו: ואם איתא – ואם אכן תסיל גם הוא מין יונה, כדברי רבי יהודה, אם כן מדוע כתבה הברייתא שרק יונה אינה פוסלת, ליתני – היה לברייתא לשנות שכל העופות פוסלין את מי החטאת חוץ מיונה ותסיל, מאחר והתסיל הוא ממין היונה, ומסתבר שאף הוא מוצץ, ואינו פוסל את מי החטאת בשתייתו.

מתרצת הגמרא: אמר רבי ירמא, אמנם גם התסיל מוצץ, מאחר והוא ממין יונה, אך אף על פי כן שתייתו פוסלת את מי החטאת, כיון שיש חילוק בינו לבין היונה, שה – התסיל מוצץ ומקיא חלק מהמים שמצץ, והמים שהוא מקיא פוסלים את מי החטאת, וזה – היונה מוצץ ואינו מקיא, ולכן אין המים נפסלים בשתיית היונה.

אמר רב יהודה, הני בופשני צוצייני – תורים של מקום הקרוי צוצייני פשרים לגבי מונא, והן הן תורין של רחבה.

מקשה הגמרא: מיתני, שנינו בברייתא, לגבי אוזב שהוזכר בתורה לגבי טהרת מצורע ועוד מקומות, אין כשר אלא 'אוזב' סתם, ולא מין הקרוי אוזב יון, ולא אוזב בוחל, ולא אוזב רומי, ולא אוזב מדברי, ולא כל אוזב שיש לו שם לווי. משום שהתורה אמרה 'אוזב' סתם, והקפידה שיביאו דווקא את המין הקרוי אוזב בלי שם לווי. ואם כן הוא הדין ב'תורים', שיש להכשיר רק תורים שאין להם שם לווי, ומדוע הכשיר רב יהודה תורי צוצייני, או תורים של רחבה.

מתרצת הגמרא: אמר אביי, כל מין שנשתנה שמו קודם מתי תורה, כגון אוזב יון, שכבר לפני מתן תורה לא היה שמו אוזב סתם, והקפידה תורה עליו שיביא רק אוזב סתם, שהרי בכמה מקומות הצריכה התורה להביא אוזב, ובשום מקום לא כתבה אותו עם שם לווי, הרי שמינים אלו אינם כלולים בציווי התורה, ולכן אם יש לו שם לווי, פסול. אולם אם בשעת מתן תורה לא היה להם שם לווי, ונמצא שאף הם כלולים בציווי התורה, לא איכפת לנו שלאחר זמן השתנה שמם. והני – והתורים הללו, לא נשתנו שמו קודם מתי תורה, ולכן הם כשרים למזבח, אף שענה יש להם שם לווי.

מביאה הגמרא תירוץ נוסף: רבא אמר, הני בופשני צוצייני – תורים הללו הקרויים 'בופשני צוצייני', באתרייהו – במקומם, בתמא קרי להו – קוראים להם תורים סתם, ורק במקומות אחרים קוראים להם 'בופשני צוצייני', ולכן הם נחשבים כתורים שאין להם שם לווי.

הגמרא דנה במיני חגבים שונים, האם הם כשרים באכילה: אמר רב יהודה, הני פרוי – חגבים הללו, דבי חילפי – אלו הנמצאים בין הקוצים שרי – מותרים באכילה. ודבי פרוי – ואלו הנמצאים בכרוב אסורי – אסורים באכילה. אמר רבינא, ומלכין עלייהו – האוכל את החגבים הנמצאים בכרוב לוקה עליהם משום שרין העוף, שאינם אסורים רק מספק, אלא הוא מין טמא בודאי.

הגמרא דנה במיני עופות שונים אם הם כשרים באכילה: ואמר רב יהודה, עוף הקרוי צרדא, שרי – מותר באכילה. ועוף הקרוי צרדא, אסור – אסור באכילה. וסימניה, שלא תחליף ביניהם מאור ושמותיהם דומים, ש'ברדא' הוא מלשון בר מינה – מבלעדיה, כלומר שאומרים למין זה סור מעלינו. והמין הקרוי מרדא, ספקא – ספק בידינו אם הוא מין טהור או טמא.

קִשְׁשִׁין, וְיִסְפִּיר אֶחָד. אבל אם יש לו רק קשקשת אחת, הרי זה דג
טמא, ואסור באכילה. ומבארת המשנה: וְאֵלוּ הֵן קִשְׁשִׁין, אותם
הַקְבוּעִין בּוֹ בעור הדג. וְאֵלוּ הֵן כְּנִפְיִים, אותם המחזירים בצדי
הדג, אשר הִדְג פִּזְרָה בָּהֶן – שט על ידם במים.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא בענין סימני טהרה של בהמה: תָּנִי רַבִּנּוּן, אֵלֹו
הֵן סִמְנֵי בְּהֵמָה, נאמר בתורה (דברים יד ט) 'כָּל בְּהֵמָה מִפְּרִסְתָּ פִרְסָהּ
וְגו' וְשִׁסַּעַת שִׁסַּע שְׁתֵּי פִרְסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בְּבִהְמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ,
אומרת הברייתא: כָּל בְּהֵמָה שֶׁמַּעֲלַת גֵּרָה, בִּידוּעַ שְׁאִין לָהּ שִׁינִים
לְמַעַלָּה – בחלק העליון של פיה, וטהורה.

הגמרא מבררת את הכלל האמור בברייתא, שבהמה מעלת גרה ואין
לה שיניים למעלה, טהורה. מקשה הגמרא: וְכָלֵלָּהּ הוּא – וכי כלל
גמור הוא שכל בהמה שמעלה גרה ואין לה שיניים היא טהורה, וְהָרִי
נִמְלָל, דְּמַעַלָּה גֵּרָה הוּא וְאִין לוֹ שִׁינִים לְמַעַלָּה, ואף על פי כן הוא
טָמֵא, כמפורש בתורה. מתרצת הגמרא: נִמְלָל, אמנם אין לו שיניים
עליונות בחלק הקדמי של פיו, אך נִיבִי אֵית לִיה – יש לו ניבים בצדי
החלק העליון הקדמי של הפה, שבעורתם הוא לועס את מזונו. אך
בהמה מעלת גרה שאין לה שיניים עליונות כלל, הרי היא טהורה.
מקשה הגמרא: וְהָרִי בֶן נִמְלָל – גמל צעיר, דְּנִיבִי נִמְי לִית לִיה –
שעדיין אין לו ניבים, והוא מעלה גרה, ואף על פי כן הוא טמא. ומוכח
שהכלל האמור בברייתא, שבהמה מעלת גרה שאין לה שיניים
עליונות טהורה, אין זה סימן טהרה מוחלט.

מוסיפה הגמרא ומקשה על הכלל השני שבברייתא, שבמציאות כל
בהמה שהיא מעלה גרה אין לה שיניים למעלה: וְתו – ועוד קשה,
כיצד אמרה הברייתא שכל בהמה שהיא מעלת גרה אין לה שיניים
למעלה, וְהָרִי שֶׁפֶן וְאַרְנָבָה, דְּמַעַלָּה גֵּרָה הֵן וְיֵשׁ לָהֶן שִׁינִים
לְמַעַלָּה, וְהֵם טָמֵאִין, ומוכח שאין הכרח לכלל זה.
וְעוֹד קֵשָׁה, שִׁינִים מִי כְּתִיבִי בְּאַרְיֵיתָא – וכי כתבה התורה כאחד
מסימני הטהרה את השיניים, שבהמה שאין לה שיניים היא טהורה,
שמחמת כן אמרה הברייתא כלל זה, שאם היא מעלת גרה הרי זו
הוכחה שאין לה שיניים.

מחמת קושיות אלו הגמרא מבארת את הברייתא באופן אחר.
מתרצת הגמרא: אֵלָּא, חֲכִי קָאָמַר – כך יש לגרוס בברייתא, כָּל
בְּהֵמָה שְׁאִין לָהּ שִׁינִים לְמַעַלָּה, בִּידוּעַ שְׁאִין מַעֲלַת גֵּרָה וּמִפְּרִסְתָּ
פִרְסָהּ, ולכן היא טהורה.

מקשה הגמרא: מדוע נתנה הברייתא סימן לבדוק בשיני הבהמה,
וְלִבְדּוֹק בְּפִרְסוֹתֶיהָ – יכול הוא לבדוקה בפרסותיה, שאם היא
מפרסת פרסה בידוע שזו בהמה טהורה. מתרצת הגמרא: מדובר
בברייתא באופן שאינו יכול לבדוק בפרסותיה, וְכַגּוֹן שְׁהִי פִרְסוֹתֶיהָ
חֲתוּבוֹת, וְדַבְרִי בְּרִייתָא הַזֶּה בְּדָרְבַּן חֲסָדָא, דְּאָמַר רַב חֲסָדָא, אִם
הָיָה אָדָם מַחֲלֵף בְּמִדְבָּר, וּמִצָּא בְּהֵמָה שֶׁפִּרְסוֹתֶיהָ חֲתוּבוֹת, ואינו
יכול לדעת אם היא מפרסת פרסה, בִּזְדִּיק אֵת הַבְּהֵמָה בְּפִיהּ, וְאִם
הוא רואה שְׁאִין לָהּ שִׁינִים לְמַעַלָּה בִּידוּעַ שְׁהִי טְהוֹרָה. וְאִם לֹא
– אם יש לה שיניים למעלה, בִּידוּעַ שְׁהִי טָמֵא. מוסיף רב חסדא
תנאי, וְכָלֵלָּהּ שִׁיבִיר אוֹתוֹ אָדָם מִה הוּא נִמְלָל, ויודע שבהמה זו איננה
גמל, מפני שלגמל אין שיניים, והוא טמא.

מקשה הגמרא: והרי נִמְלָל, נִיבִי אֵית לִיה – יש לו ניבים, ויכול אותו
אדם לבדוק שאין לבהמה זו שיניים ולא ניבים, ויכול לסמוך על סימן
זה אף שאינו מכיר מהו גמל. מתרצת הגמרא: אֵלָּא יש לגרוס בדברי
רב חסדא, שמוותו לסמוך על הסימן של העדר שיניים וְכָלֵלָּהּ שִׁיבִיר
בֶּן נִמְלָל, שהרי לגמל צעיר אין אפילו ניבים, והוא טמא.

מקשה הגמרא: כיצד יכול האדם לסמוך על כך שאין לבהמה זו
שיניים ולאוכלה, לֹא אִמְרַת אֵיכָּא בֶן נִמְלָל – וכי לא אמרת עתה
שאין זה כלל מוכרח, שמי שאין לו שיניים הוא טהור, שהרי בן גמל
טמא, ואם כן אֵיכָּא נִמְי מִינָא אַחֲרֵינָא דְּרַמִּי לֶבֶן נִמְלָל – יש לנו
לחשוש שמא יש בעולם מין נוסף של בהמה טמאה הדומה לבן גמל
שהוא טמא אף שאין לו שיניים. מתרצת הגמרא: לֹא סָלְקָא דְּעֵתָךְ –
אין להעלות על הדעת חשש זה, דְּתָנִי דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל – שדרשו

בבית מדרשו של רבי ישמעאל, נאמר בתורה (ויקרא יא ד) 'אֵף אֵת זֶה
לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעַלִּי הַגֵּרָה וּמִמִּפְרִסֵּי הַפִּרְסָה' וְאֵת הַנִּמְלָל כִּי מַעַלָּה
גֵּרָה הוּא וּפִרְסָהּ אֵינֶנּוּ מִפְרִסֵּי טָמֵא הוּא לָכֵן, הקדוש ברוך הוא,
שהוא שְׁלִיט בְּעוֹלָמוֹ, יוֹדַע שְׁאִין לָהּ דְּבָר וְ– (בעל חיים) מַעַלָּה גֵּרָה
וְטָמֵא אֵלָּא נִמְלָל וּשְׁפָן וְאַרְנָבָה הָאֵמוּרִים בִּפְרִשָּׁה, לְפִיכָךְ פִּרְסָהּ בּוֹ
הַכְּתוּבָה וְאָמַר לִשּׁוֹן 'הוּא', ללמד שרק הוא והאמורים בפרשה מעלי
גרה כלל טמאים, אבל אין בהמה אחרת שהיא מעלה גרה וטמאה. ולכן
אמר רב חסדא שהמוצא בהמה במדבר ורואה שאין לה שיניים,
ומכיר שאין זה גמל צעיר, יכול לאוכלה.

הגמרא מביאה כלל נוסף שאמר רב חסדא בענין זה: וְאָמַר רַב
חֲסָדָא, הָיָה אָדָם מַחֲלֵף בְּדָרְבַּן, וּמִצָּא בְּהֵמָה שֶׁפִּיהּ נָמוּם – חתוך,
ואי אפשר לדעת אם היו לה שיניים או לא. בִּזְדִּיק בְּפִרְסוֹתֶיהָ, אִם
פִּרְסוֹתֶיהָ כְּדוֹקוֹת, הרי היא מפרסת פרסה וּבִידוּעַ שְׁהִי טְהוֹרָה,
וְאִם לֹא, שפרסותיה שלמות, בִּידוּעַ שְׁהִי טָמֵא, וְכָלֵלָּהּ שִׁיבִיר
מִהוּ חוֹיִר, וידע שבהמה זו אינו חויר, לפי שחויר פרסותיו סדוקות,
והוא טמא.

מקשה הגמרא: לֹא אִמְרַת אֵיכָּא חוֹיִר – וכי לא אמרת עתה שאין
זה כלל מוכרח, אלא יש יוצא מהכלל והוא חויר, ואם כן אֵיכָּא נִמְי
מִינָא אַחֲרֵינָא דְּרַמִּי לְחוֹיִר – שמא יש מין נוסף של בהמה טמאה
הדומה לחויר, שהיא טמאה אף על פי שהיא מפרסת פרסה.

מתרצת הגמרא: לֹא סָלְקָא דְּעֵתָךְ – אין להעלות על הדעת חשש
זה, דְּתָנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל, נאמר בתורה לגבי הבהמות הטמאות
(ויקרא יא ז) 'וְאֵת הַחוֹיִר כִּי מִפְרִסֵּי פִרְסָהּ הוּא, וְשִׁסַּע שִׁסַּע פִּרְסָהּ,
וְהוּא גֵרָה לֹא יִגַּר, טָמֵא הוּא לָכֵן, שְׁלִיט בְּעוֹלָמוֹ יוֹדַע שְׁאִין לָהּ
דְּבָר שֶׁמִּפְרִסֵּי פִרְסָהּ וְטָמֵא אֵלָּא חוֹיִר, לְפִיכָךְ פִּרְסָהּ בּוֹ הַכְּתוּבָה
וְאָמַר לִשּׁוֹן 'הוּא', ולכן אמר רב חסדא שהמכיר את החויר ומוצא
בהמה שאינה חויר ומפרסת פרסה, יכול לאוכלה.

כלל נוסף שאמר רב חסדא בענין זה: וְאָמַר רַב חֲסָדָא, הָיָה אָדָם
מַחֲלֵף בְּמִדְבָּר, וּמִצָּא בְּהֵמָה שֶׁפִּיהּ נָמוּם – חתוך, ואינו יודע אם היו
לה שיניים או לא, וְגַם בְּפִרְסוֹתֶיהָ חֲתוּבוֹת, ואינו יכול לדעת אם היא
מפרסת פרסה. שוחטה, ולאחר מכן בִּזְדִּיק בְּכַשְׁרָה, אִם הַבֶּשֶׁר מַחֲלֵף
שְׁתֵּי וְעֵרֵב – לאורך ולרוחב, בִּידוּעַ שְׁהִי טְהוֹרָה, וְאִם לֹא בִּידוּעַ
שְׁהִי טָמֵא, וְכָלֵלָּהּ שִׁיבִיר מִהוּ עֵרוֹד – חמור מְדַבְּרִי, וידע
שבהמה זו אינה ערוד, לפי שבשר הערוד נקרע שתי וערב, והוא
טמא.

מקשה הגמרא: לֹא אִמְרַת אֵיכָּא עֵרוֹד – האם לא אמרת שיש ערוד
שהוא יוצא מכלל זה, ובשרו נקרע שתי וערב אף שהוא טמא, אם כן
אֵיכָּא נִמְי מִינָא אַחֲרֵינָא דְּרַמִּי לְעֵרוֹד – יש לחשוש שמא יש מין
נוסף של בהמה טמאה הדומה לערוד שהוא טמא אף על פי שבשרו
נקרע שתי וערב. מתרצת הגמרא: נִמְיִרִי דְּלִיכָא – מקובל במסורת
ביד החכמים שאין עוד בהמה טמאה שבשרה נקרע שתי וערב מלבד
הערוד.

מבררת הגמרא: וְהִיא בִּזְדִּיק – באיזה מקום בבשר הבהמה בודק אם
הבשר נקרע שתי וערב. מבארת הגמרא: אָמַר אַבְיִי, וְאֵיתִימָא – ויש
אומרים שאמר כך רב חסדא, בודק בְּכַנְפֵי הַעוֹקֵץ – תחת עצם
האליה שבסמוך לזנב הבהמה, שבהמה טהורה נקרע שם הבשר
שתי וערב.

שינוי במשנה: סִמְנֵי בְּהֵמָה וְחִיהָ נאמרו מן התורה. הגמרא מביאה
את המשך הברייתא שהובאה לעיל, לאחר שנמנו סימני הבהמה.
מונה הברייתא מה הם סימני החיה: תָּנִי רַבִּנּוּן, 'אֵלוּ הֵן סִמְנֵי חִיָּה',
וקודם שתביא הגמרא את סיום דברי הברייתא, תמונה הגמרא: הרי
חִיָּה בְּכָלֵל בְּהֵמָה הִיא לְעֵנִן סִמְנֵינָא, שנאמר (ויקרא יא ב) 'וְאֵת הַחִיָּה
אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ, כֹּל מִפְּרִסְתָּ פִרְסָהּ,
וְשִׁסַּעַת שִׁסַּע פִּרְסָהּ, מַעֲלַת גֵּרָה בְּבִהְמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ, וּמִכָּן שֶׁפִּתְחָהּ
הַתִּרְיָה בְּלִשּׁוֹן 'חִיָּה' וּמִנִּתָּה אֵת סִמְנֵי הַבְּהֵמָה, וּמוֹכַח שְׁאוֹתָם
סִמְנֵינִים שִׁיכִים בְּחִיָּה וּבְבִהְמָה, ומדוע מונה הברייתא סימנים נפרדים
לחיה.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹרָא, הֵטַעַם שֶׁהַבְּרִייתָא מוֹנֵה אֵת סִמְנֵי
הַחִיָּה הַטְהוֹרָה הַמְבִדִּילִים אוֹתָהּ מִן הַבְּהֵמָה,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

יח. אם מָעָה וְהִתְפַּלֵּל תְּפִילָּה שֶׁל חוֹל בְּלֵיל שַׁבָּת אוֹ אֶפִּילוּ לֹא הִתְפַּלֵּל כָּלֵל אִם שָׁמַע בְּרָכָה מֵעֵין ז' מִהַש"ץ
מֵרֹאשׁ וְעַד סוֹף יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ⁵⁷ וְאִם עַל פִּי שֶׁבִּשְׁאֵר תְּפִילּוֹת אֵין הַש"ץ מוֹצִיא אֶלָּא אֶת מִי שֶׁאֵינוֹ בְּקִי אֶבֶל
לֹא אֶת הַבְּקִי⁵⁶ מִכָּל מְקוֹם בְּתִפְּלַת עֶרְבִית שֶׁהִיא רְשׁוּת⁵⁷ הַקָּלוּ בָּהּ⁵⁸ וְלִכְךָ יוֹצֵא ג"כ בְּמֵעֵין ז' בְּמְקוֹם ז'.

וְטוֹב שֶׁיֵּאמְרֶנָּה עִם הַש"ץ כְּשִׁי יֵצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ אֶבֶל אִם כֶּכָּר אִמְרָה ש"ץ אֶסּוּר לִיְחִיד לְאִמְרָה כִּדִּי לְצֵאת בָּהּ
יְדֵי חוֹבָתוֹ לְפִי שְׁלֹא נִתְקַנָּה אֶלָּא בְּצִיבּוֹר⁶⁰ וּמִכָּל מְקוֹם אִם עָבַר וְאִמְרָה בְּיָחִיד יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ הוּאִיל וְתִפְּלַת
עֶרְבִית רְשׁוּת^{מבמג}:

חלק ב סימן רסח, דין הטועה בתפילת שבת, סעיף יח

הלכתא רבתא

בערב שבת ונזכר אחר החשיכה יכול לכוין בברכה מעין
שבע⁵⁹.
מב] רשות - באמירת עלינו לשבח אין ממחין ברגל את
הרקיקה - אבל פוסעים על גביה⁶¹.
מג] רשות - לאחר התפלה נוהגים לאחל 'שבת שלום' גוט
שבת' איש לרעהו⁶²,
וכשיש 'שלום זכר' מכריזים על כך שפלוני מזמין את
הקהל על שלום זכר⁶³.

מ] יצא ידי חובתו - חל יו"ט בליל שבת והתפלל תפלת
יו"ט בלבד יצא ידי חובת תפלת שבת על ידי שכוון בברכה
מעין ז',
אבל אם התפלל תפלת שבת בלבד ולא הזכיר יו"ט (והוא
הדין בשכח 'יעלה ויבוא' בשבת חול המועד) לא יוצא ידי
חובתו בברכה מעין ז' - שאין בה כלל ענין יו"ט⁵⁵.
מא] הקלו בה - אם לא התפלל מנחה בערב שבת - אינו
יכול לצאת ידי חובתו בברכה מעין ז'⁵⁸,
אבל שכח לומר יעלה ויבוא במנחה של ראש חודש שחל

ציונים והוספות

ובימי שבת ויו"ט הי' פוסע עליו ג"פ (רשימות הרה"ח ר' אלי'
סימפסאן - כפר חב"ד גליון 555 ע' 39 הובא בלקט הליכות
ומנהגי שבת קודש ע' 15).
62) ראה תורת מנחם תשמ"ח ח"א ע' 326: ועוד לפני זה
(ובפרט לפני קידוש) - שכאשר פוגש את רעהו, מברכו בברכת
'גוט יום טוב' או 'גוט שבת'.
יום טוב שחל בליל שבת מאחלים 'גוט שבת גוט יום טוב', ואין
מאחלים 'לילה טוב' או 'גוט נאכט' בשבת - מפני שבשבת אין
לילה כלל כי כולו אור, ולכך לא כתיב גם כן בשבת ויהי ערב
ויהי בקר, לפי שליל שבת מאיר יותר מימי השבוע, לילה כיום
יאיר כחשיכה כאורה, ולא שייך לקרותו בשם ערב (טעמי
המנהגים אות תכח).
מנהג כ"ק אדמו"ר להכריז 'גוט שבת' לעבר הקהל ג"פ בסיום
התפלה, ולא היו עוברים אצלו כאו"א בפני עצמו.
נוהג היה כ"ק אדמו"ר הצמח צדק שבליל שבת-קודש אחר
תפילת ערבית, היה פותח דלת חדרו, ובניו הרה"ק היו מתקרבם
ואומרים לו 'גוט שבת'.
63) כן נהגו בכל מקום, אוצר הברית ח"ב ע' ר.

55) ביה"ל ד"ה יצא.
56) סימן קכד ס"א: לאחר שסיימו הצבור תפלתם יחזור ש"ץ
התפלה בקול רם שאם יש מי שאינו יודע להתפלל ישמע כל
התפלה מהש"ץ ויוצא אבל הבקי אינו יוצא ידי חובתו בתפלת
ש"ץ.
57) סימן פט ס"א: אנשי כנסת הגדולה תיקנו להתפלל בכל
יום שלשה תפלות של י"ח ברכות שהתפללו האבות וקבעו
שתים מהן חובה שהן שחרית ומנחה כנגד ב' תמידין שהן חובה
בכל יום ושל ערבית תקנו רשות כנגד איברים ופדרים שאם לא
נתעכלו מבעוד יום הם קרבים והולכים כל הלילה אבל עכשיו
כבר קבלוהו כל ישראל עליהם לחובה כמו שיתבאר במקומה.
58) פרי מגדים מש"ז סוס"י קכו, והוא משום שתשלומי
המנחה הם חובה, ולא הקילו בזה. ובשו"ת מנחת פרי ח"ב סי'
ו הביא שהמהרי"ל הקיל בזה בזה.
59) קשר גודל להחיד"א סי' כב.
60) כדלעיל סעיף יג.
61) כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נהג שבאמירת להבל ולריק
(שב"עלינו") הי' רוקק בצד השמאל ואח"כ הי' כורע ומשתחוה
ולאח"ז הנה בימות החול הי' ממחק את הרוק ברגלו השמאלית

שולחן ערוך - הלכות שבת

אם נזדמנה להם שיירא אפילו בערב שבת מותרים לצאת
ולכתחלה יפסקו עמהם לשבות בשבת ואם אח"כ כשיהיו
במדבר לא ירצו לשבות יכולים ללכת עמהם חוץ לתחום אפילו
יותר מ"ב מיל אם מתיראים מפני חיות רעות או אפילו אם

יג היוצאים בשיירא במדבר והכל יודעים שהם צריכים לחלל
שבת כי מפני הסכנה לא יוכלו לעכב לבדם במדבר בשבת
אסורים לצאת תוך ג' ימים לפני השבת מטעם שנתבאר למעלה
אלא א"כ הולכים לדבר מצוה כגון לעלות לארץ ישראל שאז

1 מתיירא מפני לסטים שלא יגזלו ממנו בהמה ולא יוכל ללכת
2 ברגליו או אם יקחו ממנו ולא יוכל לחיות עוד במדבר או אם
3 יקחו מלבושיו בזמן הקור כמעט ימות בקרירות כל אחד מאלו
4 נקרא פיקוח נפש ומותר לו לילך עמהם.

5 ויש אומרים כיון שיודע בבירור גמור שבודאי יצטרך לחלל
6 שבת אסור לצאת אפילו ביום ראשון אפילו לדבר מצוה ולא
7 התירו לדבר מצוה או קודם ג' ימים שלפני השבת אלא להפליג
8 בספינה שאין שם ודאי גמור שיצטרך לחלל שבת שאפשר
9 כשיגיע השבת יגיעו לנמל אחר ויעמדו שם כל השבת ואזי לא
10 יחללו בעשיית מלאכה ולא בתחומין אע"פ שאין במים עומק
11 'י טפחים אע"פ שקרוב לודאי הוא שיצטרך לחללו הקילו
12 חכמים קודם ג' ימים או לדבר מצוה אפילו בתוך ג' ימים אבל
13 כשהוא ודאי גמור שיצטרך לחללו לא הקילו כלל בשום ענין.
14 ויש להחמיר כדבריהם אבל אין למחות ביד המקילין הואיל ויש
15 להם על מי שיסמכו.

16 ואפילו מי שהולך לארץ ישראל לסחורה ולא כדי להתיישב בה
17 אין למחות בידו לפי שיש מי שאומר שזהו ג"כ דבר מצוה שהרי
18 אמרו חכמים כל המהלך ד' אמות בארץ ישראל מובטח לו
19 שהוא בן עולם הבא.

20 ומכל מקום אם הולך בתוך ג' ימים לסחורה או לראות פני
21 חבירו יש למחות בידו הואיל ורבו האוסרים שאין זה חשוב
22 דבר מצוה כלל:

23 **יד** וכל זה לכתחלה אבל בדיעבד שכבר יצא בשיירא אפילו
24 בערב שבת ואפילו לטייל והגיע למקום שיש לו חשש סכנה
25 להפרד מהשיירא יכול ללכת עמהם בשבת עד שיגיע למקום
26 שאין לו חשש סכנה להפרד מהם ושם ישבות ולא ילך עמהם
27 ואפילו הוא סמוך לעיר לא יכנס לתוכה לפי שאין לו שם אלא
28 ד' אמות כדין היוצא חוץ לתחום.

29 ואף אם היה לו חשש סכנה עד שנכנס לעיר אינו רשאי להלך
30 בה יותר מד' אמות אף אם היא מוקפת מחיצות לדירה כיון
31 שיצא שלא ברשות חכמים שאסרו לצאת בשיירא תוך ג' ימים
32 לדבר הרשות ואפילו אם יצא לסחורה או לראות פני חבירו הרי
33 זה כיוצא לדבר הרשות ממש לענין זה כמו שנתבאר.

34 ומכל מקום אם יצא מחמת שלא היה בקי בהלכה והיה סבור
35 שמותר לצאת אף לדבר הרשות מותר לו להלך בכל העיר
36 ואלפים אמה לכל רוח סביבותיה כיון שבתחלת יציאתו לא יצא
37 באיסור במתכוין ואח"כ כשהגיע השבת היה במקום סכנה ומה
38 שהלך בשבת חוץ לתחום דינו כיוצא חוץ לתחום כדי להציל
39 נפשות שיש לו שם אלפים אמה לכל רוח כמו שיתבאר בסי'

40 ת"ז לפיכך אף אם קודם שהגיע לעיר לא היה לו שם חשש
41 סכנה רשאי ליכנס לעיר אם הוא בתוך אלפים [אמה] לעיר ואין
42 צריך לומר אם יצא בהיתר כגון לדבר מצוה ממש או קודם ג'
43 ימים שיש לו אלפים אמה לכל רוח משהגיע למקום שאין בו
44 חשש סכנה להפרד מהשיירא:

חלק ב סימן רמח, דין המפליג בספינה וההולך בשיירא בשבת סעיפים
יג"ד

45 **א** אסור לאדם שיהלך בערב שבת יותר מג' פרסאות מתחלת
46 היום כדי שיגיע למקום שביתתו בעוד היום גדול ויוכל
47 להכין שם צרכי שבת ואפילו אם הוא בענין שאם ילך יותר יגיע
48 לביתו ובני ביתו אפשר ששמו אל לבם שמא יבא היום והכינו
49 גם בשבילו אעפ"כ אסור שמא לא שמו אל לבם כלל מביאתו
50 ולא הכינו לו כלום אבל אם ידוע להם בודאי שיבא היום כגון
51 ששלח להם שליח להודיעם או שהודיעם קודם נסיעתו מביתו
52 מותר לו לילך כל היום:

53 **ב** וכל זה כשהוא במקום שיוכל להכין שם צרכי שבת או
54 שאחרים יכינו לו אבל אם הוא במקום שאי אפשר להכין
55 צרכי שבת וגם אחרים לא יכינו לו מוטב שילך אפילו כמה
56 פרסאות אולי יגיע למקום שיוכל להכין שם צרכי שבת או
57 שאחרים יכינו לו משישאר שם שבודאי לא יוכל להכין ואפילו
58 אם יש עמו צידה כדי צרכי שבת מכל מקום אם הוא במקום
59 שאינו ישוב בטוח מותר לו לילך משם אפילו כמה פרסאות עד
60 שיגיע למקום ישוב בטוח שכשאינו במקום ישוב בטוח אין לו
61 עונג שבת כלל:

62 **ג** וכל זה כשהולך ברגליו אבל אם רוכב על סוס או הולך
63 בקרון יכול לילך כמה פרסאות ואעפ"כ יוכל להגיע למקום
64 שביתתו בעוד היום גדול (ומכל מקום לא יהלך יותר מכדי
65 שיעור שהוא מהלך ג' פרסאות של אדם בינוני המהלך ברגליו
66 דהיינו ד' שעות וד' חומשים משעות בינונית שהן כ"ד למעת
67 לעת עיין סי' תנ"ט):

68 **ד** ובמדינות אלו רוב בני אדם מכינים צרכי שבת בריוח לכן
69 אין נזהרים כלל מלילך יותר מג' פרסאות בכל ענין כשהולך
70 לביתו או להתארח בבית אחרים:

71 **ה** אסור לקבוע בערב שבת סעודה גדולה של משתה שאינו
72 רגיל בה בימי החול מפני כבוד השבת שע"י שמרבה
73 באכילה ושתייה בערב שבת אפילו בבוקר יותר מדרכו בשאר
74 ימות החול לא יוכל לקיים סעודת שבת שבליה כראוי:

חלק ב סימן רמח, דינים השייכים לערב שבת סעיפים א"ה

לקוטי תורה

6 כי כאשר "תהיינה לאיש שתי נשים האחת אהובה
7 והאחת שנואה", אזי הבן הבכור יולד לשניאה "בדרך
8 ודאית". כלומר שכך הוא סדר הדברים הראוי,
9 שהבכור יהי בן השנואה דוקא.

10 ויש להבין מהו התוכן הפנימי בכך שהבכור יהי

הטוב והרע שבנפש הבהמית

1 **כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת
2 שנואה, והיה הבן הבכור לשניאה.**

3 **להבין מאמר והיה בו'.**

4 **מלשון הכתוב "והיה הבן הבכור לשניאה" משמע**

41 שהשלשלת עשוי' טבעות טבעות האחויות וקשורות זו
42 בזו, כך כל עולם יורד ו"משתלשל" בסדר מסודר מן
43 העולם שלמעלה ממנו (וכן הוא בכל מדריגה שבכל
44 עולם גופא).

45 וכך גם הנפש והחיות הרוחנית של כל נברא פרטי
46 "משתלשל" ויורדת מלמעלה למטה, כי שורש הנפש
47 והחיות הוא ממקום גבוה בעולמות העליונים ומשם
48 הוא "משתלשל" ויורד ומתצמצם מעולם לעולם
49 וממדריגה למדריגה עד ש"מתלבש" בלבוש גשמי
50 בעולם הזה.

51 וכך הוא גם בענינינו:
52 הנפש הבהמית שרשה "ממקום גבוה", היינו
53 ממדריגה גבוהה בעולמות העליונים.

54 **על ידי אמצעים רבים ודרך שרים ומזלות.**
55 אופן "השתלשלות" הנפש והחיות של הנבראים
56 הוא "על ידי אמצעים (ממוצעים) רבים ודרך שרים
57 ומזלות". כלומר, החיות האלקית מתלבשת במלאכים
58 עליונים, "שרים" ו"מזלות", ועל ידם עובר השפע
59 האלקי ויורד ומתצמצם ממדריגה למדריגה – מה"שר"
60 העליון ביותר עד ל"שר" התחתון ביותר עד שהחיות
61 האלקית "מתלבשת" בלבוש גשמי.

62 **כמאמרם ז"ל אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל**
63 **מלמעלה שמכה בו ואומר לו גדל.**
64 ענין זה, שהחיות האלקית המחי' את הנבראים
65 "עוברת" דרך ה"מזלות" העליונים, מפורש בדברי
66 רז"ל "אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה
67 שמכה בו ואומר לו גדל":

68 ה"מזל" הוא השרש הרוחני של "חיות" העשב,
69 וממנו נשפעת ומשתלשלת החיות הפועלת בעשב,
70 צמיחה מקטנות לגדלות.

71 **כי גבוה מעל גבוה וגו' וגבוהים עליהם.**
72 כתיב "גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם".
73 פירוש, שיש כמה מדריגות ביצורים עליונים, "גבוה
74 מעל גבוה"; והמשכת וירידת החיות של הנבראים היא
75 על ידי ממוצעים ("אמצעים") רבים (מ"מזל" ל"מזל"
76 ומ"שר" ל"שר"), כיון ששורש הנפש והחיות של כל
77 הברואים בעולם הזה הוא מהמזלות, והמזלות מקבלים
78 את חיותם מע' שרים דלמעלה, והע' שרים מקבלים
79 נפשם וחיותם ממלאכים עליונים, ובמלאכים עצמם,
80 כל מלאך מקבל את נפשו וחיותו ממלאך עליון ממנו.

1 בן האשה השנואה דוקא.

2 **הוא על פי מ"ש הרח"ו בשער הקדושה שיש לכל**
3 **אחד ואחד מישראל שתי נפשות, וכמ"ש ונשמות**
4 **אני עשיתי, לשון רבים.**

5 בשערי הקדושה להרב רבי חיים וויטאל ז"ל איתא
6 שלכל אדם מישראל יש שתי נפשות. וראי' לדבר –
7 מהכתוב "ונשמות אני עשיתי", לשון רבים.

8 פירוש:

9 בפסוק נאמר "כי רוח מלפני יעטוף, ונשמות אני
10 עשיתי"; ומכך שהפסוק מתחיל ("רוח . . יעטוף")
11 בלשון יחיד, היינו שמדובר על כל אחד מישראל,
12 משמע שגם המשך הכתוב "ונשמות אני עשיתי" מדבר
13 (לא על כלל ישראל אלא) על כל אחד ואחד מישראל,
14 ואעפ"כ נאמר "ונשמות" לשון רבים – כי לכל אחד
15 ואחד מישראל יש שתי נפשות.

16 **נפש אחת נקרא נפש החיונית והבהמית, ומלובשת**
17 **בדם האדם להחיות הגוף, כמ"ש במ"א.**

18 נפש אחת היא המחי' את הגוף (על ידי
19 התלבשותה בדם) והיא הנפש הנקראת בראשונים בשם
20 "הנפש החיונית" (חיונית – לשון חיות); וכן בשם
21 "הנפש הבהמית", לפי שחיי נפש זו הם בדוגמת חיי
22 הבהמה – שכל חפצה ורצונה של נפש זו הוא
23 להימשך אחרי צרכים גשמיים (אכילה, שתי', שינה
24 וכו') ולהתענג בתענוגים גופניים.

25 **והיא נשתלשלה ממקום גבוה.**

26 כידוע, כל נברא בעולם הזה מורכב משני חלקים
27 – חומר גשמי, ונפש וחיות רוחנית המחי' את החומר
28 הגשמי. הגשם וחומר הנברא הוא חידוש גמור
29 שמציאותו מתחילה בעולם הזה שהרי בעולמות
30 העליונים אין מציאות גשמית, ואילו הנפש (והחיות
31 הרוחנית) שבכל נברא מקורה ושרשה מעולמות
32 עליונים, ומשם נמשכת ויורדת לעולם הזה באופן של
33 "השתלשלות ממדריגה למדריגה".

34 פירוש:

35 ישנם ריבוי עולמות רוחניים עליונים, זה למעלה
36 מזה, ובתוך כל עולם ועולם יש מדריגות פרטיות
37 רבות, וכל מדריגה ומדריגה נמשכת ויורדת מהמדריגה
38 שלמעלה ממנה, בסדר מסודר. ומטעם זה נקראים כל
39 העולמות עם כל פרטי המדריגות שבהם בשם "סדר
40 השתלשלות" – מלשון שלשלת (שרשרת). כשם

1 וכך הוא בענינו שהנפש הבהמית יורדת
2 ו"משתלשלת" ממדריגה למדריגה "על ידי אמצעים
3 רבים ודרך שרים ומזלות", עד שמתלבשת בגוף
4 הגשמי.

5 ועל ידי ריחוקה מאור ה', בהשתלשלות ממדרגה
6 למדרגה, ומעילה לעלול, בהסתרים וצמצומים
7 רבים, עד שנתלבשה בגוף האדם בשר ודם, לכן
8 היא כלולה משוב ורע.

9 אע"פ ששורש הנפש הבהמית הוא "ממקום גבוה"
10 (כנ"ל) ובשרשה ומקורה מאיר בה אור ה', מכל מקום
11 על ידי ריבוי הירידות ממדריגה למדריגה היא
12 מתרחקת מאד מאלקות, כי בכל ירידה מתמעט
13 ומתצמצם אור הקדושה שבה והולך ומסתתר יותר
14 ויותר עד כדי כך שבירידתה לעולם הזה להתלבש
15 בגוף גשמי היא כבר "כלולה משוב ורע", כמבואר
16 בתניא שהנפש הבהמית שבישראל "היא מקליפת
17 נוגה.. מסוד עץ הדעת טוב ורע".

18 כלומר:

19 כיון שמקורה ושרשה של הנפש הבהמית הוא
20 מ"מקום גבוה", הרי גם לאחר שירדה למטה ונתלבשה
21 בגוף, עדיין נשאר טוב בפנימיותה, ולכן גם בנפש
22 הבהמית שבישראל טבועות מדות טובות (כמו רחמנות
23 וגמילות חסדים) שבאות מה"טוב" שבנפש הבהמית
24 שבישראל היינו מניצוץ הקדושה שבה.

25 ואולם לפי שנתרחקה מאד מאור ה' – על ידי
26 השתלשלותה וירידתה למטה דרך ממוצעים רבים –
27 נתערב בה הרבה רע.

28 – ירידות אלו (ממדריגה למדריגה) באופן של
29 "השתלשלות" נקראות גם בשם "השתלשלות מעילה
30 לעלול".

31 פירוש:

32 "עילה ועלול" הם כעין "סיבה ומסובב (תוצאה)":
33 ה"עילה" היא השורש והמקור (כמו "סיבה"), והדבר
34 שנוצר מהמקור (היינו ה"מסובב", התוצאה) נקרא
35 "עלול".

36 דוגמא לדבר ניתן למצוא במחשבה ודיבור.
37 המחשבה היא ה"עילה" (היינו הסיבה והמקור),
38 והדיבור הוא ה"עלול" (המסובב, התוצאה) מן
39 המחשבה, שהרי כך הוא סדר הדברים, בתחלה האדם
40 חושב על נושא מסויים ובשלב זה האותיות

41 שבמחשבתו הן אותיות רוחניות, אבל אותיות אלו הן
42 ה"עילה" שממנה "משתלשלות" ויורדות אח"כ
43 אותיות הדיבור (ה"עלול") שנתגשמו ונתלבשו בקול
44 גשמי והן רחוקות מהנפש ובדרגה פחותה בהרבה
45 מאשר אותיות המחשבה.

46 ועל דרך זה הוא גם בעולמות, שהסדר בו הם
47 "משתלשלים" זה מזה הוא "בדרך עילה ועלול".
48 פירוש: העולם העליון הוא ה"עילה", וממנו נובע
49 ומשתלשל עולם התחתון (ה"עלול").

50 וממנה באות לאדם מדות רעות, מיסודות הרעים
51 שבה.

52 המדות הרעות שבאדם נובעות מהחלק הרע
53 שבנפש הבהמית (שכאמור כלולה משוב ורע), היינו
54 ה"יסודות" הרעים שבה.

55 וזהו ענין "היסודות הרעים":

56 מבואר בדברי חז"ל שכל נברא מורכב מד' יסודות,
57 אש רוח מים עפר. וכשם שכל נברא גשמי מורכב מד'
58 יסודות גשמיים אלו – כך בכל נברא רוחני יש ד'
59 יסודות של אש רוח מים עפר רוחניים (וכמובן,
60 "יסודות" (תכונות) רוחניים אלו מופשטים לחלוטין
61 מכל "צורה" גשמית).

62 וכך הוא בנפש החיונית המחי' את הגוף, שגם היא
63 "מורכבת" מארבעה יסודות רוחניים אלו (היינו ארבע
64 תכונות כלליות); ומאחר שירדה למטה על ידי
65 צמצומים רבים מאד, היינו שהירידה היא ירידה
66 עצומה, הרי ה"יסודות" שלה נעשו רעים, והם השרש
67 ומקור לכל המדות הרעות שבאדם.

68 לדוגמא: מיסוד האש הרוחני (שענינו חום
69 והתלהבות) באה מדת הכעס; מיסוד הרוח (שאין בה
70 ממש) – הוללות ודברים בטלים כו'.

71 [מדות אלו נקראות גם בשם יצר הרע – היינו הכח
72 המושך את לבו של האדם לדברים רעים].

73 ונשכל אנושי [בא מנפש זן], כי כל נפש כלולה
74 מחכמה בינה דעת ומדות.

75 "הנפש הבהמית" איננה "יצר הרע" (מדות רעות)
76 בלבד, אלא היא "נפש" שלימה, היינו חיות רוחנית
77 הכוללת מערכת שלימה של כחות (המלוכשים בכל
78 הגוף כולו) שיש בה (לא רק "מדות" רעות השוכנות
79 בלב, אלא) גם שכל, כי כל נפש כלולה משני סוגי
80 כחות: השכל שבמוח (הנחלק לשלש – חכמה בינה

1 ודעת) והמדות שכלב (אהבה, יראה וכו').

2 אמנם, השכל של הנפש הבהמית הוא "שכל
3 אנושי", כי מאחר שהנפש הבהמית נתרקה מאלקות,
4 כנ"ל, ונתלבשה בגוף גשמי, השכל שלה אינו דומה
5 לכח השכל שהי' בה קודם יירדתה למטה; כי למעלה,
6 בעולמות עליונים, גם השכל של הנפש הבהמית הוא
7 שכל רוחני ו"דק", שמובדל ומרומם מהגשמה וענייני
8 עולם הזה, ואילו כאשר נפש זו יורדת למטה
9 ומתלבשת בגוף גשמי, אזי השכל שלה נעשה "שכל
10 אנושי", היינו שכל כזה שאין ביכולתו להשיג אלא את
11 עניני הבריאה, ולא דברים מופשטים רוחניים.

12 ומצדה יכול האדם להיות מעוברי רצונו ח"ו,
13 כמ"ש נפש כי תחמא.

14 משמעות הכתוב "נפש כי תחמא" היא שהאפשרות
15 לחטוא ולעבור על רצון ה' נובעת (לא רק מהגוף, אלא
16 גם) מצד הנפש, ומאחר שמצד ה"נפש הקדושה" הרי
17 זה מופרך לחלוטין שאדם יעבור על רצונו ית', על
18 כרחק כוונת הכתוב היא ל"נפש הבהמית" שבאדם,
19 שהיא נפש הכלולה מטוב ורע, כנ"ל, ומצדה יכול
20 האדם לבוא לידי חטא ח"ו.

21 כי מחמת ריבוי ההסתרים וצמצומים המכסים

22 ומעלימים אור אין סוף ב"ה, נראה לאדם שהוא יש
23 ודבר בפני עצמו.

24 הסיבה והאפשרות לחטא נובעת מתחושת הישות
25 של האדם, היינו זה שהנבראים מרגישים את עצמם
26 ל"יש ודבר בפני עצמו".

27 כלומר:

28 האמת היא ש"אין עוד מלבדו" וכפירוש הפנימי
29 בכתוב זה (שלא זו בלבד שאין עוד אלקה מלבדו,
30 אלא) שאין שום מציאות בלעדו ית', כי אמיתת
31 המציאות של כל הנבראים היא הכח האלקי המהווה
32 ומחי' אותם בכל רגע ורגע; ורק מחמת ההעלם
33 וההסתר וריבוי הצמצומים המכסים ומעלימים על
34 האלקות, הנפש הבהמית מרגישה את עצמה כ"דבר
35 בפני עצמו", היינו "יש" ומציאות שאינה בטלה
36 לאלקות, ובגלל תחושת ה"ישות" הזו של הנפש
37 הבהמית, כאילו היא דבר נפרד בפני עצמו, יתכן
38 שהאדם יתנהג כפי רצונו, גם אם הוא היפך רצונו של
39 הקב"ה, שהרי אם אין הסתר על אור אין סוף ב"ה, לא
40 שייך לעבור על רצונו ית' ואין אפשרות לחטוא, כי אז
41 נרגש באדם שאין שום דבר מלבד אלקות.

ד"ה כי תהיין פרק א

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

14 רק לבטל תורתם וע"כ לא עשו עיקר הנס מנצחון המלחמה
15 רק ממציאת השמן הטהור דוקא שהוא מקור אור דתו"מ
16 כו' ויובן תוס' ביאור בזה עפ"י כל הנ"ל בבחי' הלל וברכה
17 והודאה שהוא בחי' העלם וגילוי חשך ואור כו' והדלקת
18 נרות דחנוכה הוא במקור העצמות ממש שמשם יאיר כל
19 העלם כו' שנק' בשם בצ"ק כנ"ל באורך ויש להקדים לזה
20 ענין א' והוא מ"ש כי נר מצוה ותור' אור דמשמע שמנר
21 דמצוה דוקא יבא אור בתור' וזה פלא לכאורה דהלא אור
22 דתורה הוא מקור לנר מצוה שהן בחי' כלים מכלים שונים
23 לאור דתורה אך הנה פסוק זה מרמז על נר מצוה דחנוכה
24 דאעפ"י שהוא מדרבנן הוא מקור לאור דתורה מטעם הנ"ל
25 והוא משום דנר חנוכה הוא בחי' מקור התהוות מציאות
26 האור מן ההעלם כמשל הצור החלמיש כו' כנ"ל:

שער החנוכה

1 (נג) ובכל הנ"ל יובן יותר ענין הדלקות נרות דחנוכה במה
2 שעשו עיקר הנס בפך א' דשמן כו' ולכאורה
3 עיקר הנס הי' בנצחון המלחמה רבים ביד מעטים גבורים
4 ביד חלשים כו' ואז ממילא נכלל נס דפך א' שמן טהור כי
5 יש בכלל ר' כו' וגם נצחון המלחמ' הי' בכ"ד כסליו שבו
6 ביום היה עיקר הנס ויו"ט דחנוכה מתחיל בכ"ה מפני הנס
7 שמצאו פך א' שמן טהור איך עשו מן הטפל עיקר כו'. אך
8 הענין הוא כנ"ל דעיקר הנס הי' בהחזרת התו"מ להם כי
9 רצו העכו"ם להשכיחם תורתם דוקא ולא לאבדם כו' והיינו
10 שטמאו כל השמנים שבהיכל שהשמן הוא בבחי' מקור אור
11 דחכמ' דתור' אבל במה שניצולו נפשו' שלהם ונצחו
12 מעטים לרבים זה הנס נכלל בעיקר הנס דשמן טהור וכמ"ש
13 וזדים ביד עוסקי תורתך דוקא כי הרי לא רצו לאבד גופם

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

42 לי' כלל בפריקת עול אע"פ שכשבאים לו עניני עוה"ז הוא
 43 מתענג מהם אבל אין רצונו להמשך בהם לכתחלה
 44 וכשבאים פתאום ונתפעל בהם מאד הוא במרירות על
 45 ההתפעלות נמצא שאין עניני עוה"ז עיקר רצונו להמשיך
 46 עצמותו אליהם כמו בעבד כנעני הנ"ל שבהפקירא נחא
 47 לי', והיינו מפני שהנפש אלקית מאירים כחותיה בגילוי
 48 בנפש הבהמי' שמתבונן בשכלו בתפלה בגדולת ה'
 49 בהתהוות מאין ליש וכדומה עד שיש לו תשוקה ממש לה'
 50 והגם שמ"מ לא נהפכו מדותיו עד שלא יהי' לו חמדה
 51 לתאות עוה"ז כי המדות הם עדיין בו כתולדתם אבל רצונו
 52 הוא שלא ימשך אחריהם, וה"ז כמו העבד המביא כל
 53 הצטרפות בני הבית אכילה ושתייה מן השוק דהיינו בשר
 54 ותבואה שהיו בשוק במקום רחוק מן היכל בני המלך שזהו
 55 עבודתו להביאם משם אבל הדברים שהוא מביא עדיין הם
 56 מגושמים מאד ואינן ראויים לאכילה כלל כמו התבואה
 57 ובשר חי שאינם ראויים להאכל כמו שהם עד שיבשלם
 58 באש ויהפכו למהות אחר ויתגלה בהם טוב טעם מתוק
 59 לחיך. וזהו ע"י האמה שאינה בבחי' שפלות כ"כ לצאת
 60 החוצה להביא צרכי הבית אלא עבודתה בפנים לתקן מה
 61 שכבר הובא לבית ע"י בישול ואפיה להפכם למהות אחר
 62 רוחני ודק כו' וכמ"כ הבאת בירורים דקליפת נוגה שהוא
 63 כחות נפש הבהמית כשפועלים פעולה אלהית בתפלה הרי
 64 הרוח והגסות דנוגה רחוקה מאד מהשתלשלות דקדושה
 65 וכשארם מביא רוח זה שיפעול פעולה אלהית דהיינו
 66 האהבה לה' ועדיין לא נהפך כלל ממהותו ה"ז כמו הבאת
 67 העבד התבואה מן השוק והוא אינו ראוי לעלות על שולחן
 68 מלכים עדיין וכן הבשר החי, שכמ"כ האהבה שלו לא
 69 נשתנה מטבעה כמו שהיא בנוגה אלא שבאה להיכל המלך
 70 והוא להיות האהבה זו שהיתה לעוה"ז עתה היא לה' וכן
 71 עסקו בתורה ומצות כל היום הוא עד"ז שהרי דבר ההלכה
 72 מלוּבש בעניני נוגה זה טוען כך כו' וגם דיבור פיו הוא
 73 מכחות נפש הבהמית דנוגה וע"י קריאתו בתורה הוא
 74 ממשיך הארת מדותיו ית' שהם ו"ק דיצי' בדבר ההלכה
 75 הוא וכמארז"ל הקב"ה קורא ושונה כנגדו (ע' תד"א ח"א
 76 פ"ח), והעלאה והמשכה זו הוא ע"י קדימת האו"י
 77 בתפלה כי הם גדפין כידוע ואע"פ שהאו"י עדיין לא
 78 נשתנו מהטבעת הנפש מ"מ הוא העלאת מ"ן כדכתי' אם
 79 ישים אליו לבו (איוב ל"ד י"ד) וישים הוא בחי' עשי'
 80 שאעפ"כ רוחו ונשמתו אליו יאסוף ע"י בקריאתו בתורה
 81 ומ"מ עדיין רחוק התורה שלו מהתכלל במהות אלהות
 82 ממש אע"פ שהוא העלאת מ"ן מטעם הנ"ל והרי זה כמו

1 (מ"ג) ליעד אמה העבריה: (מ"ד) לפדותה אם לא רצה
 2 ליעדה והוא מ"ש אם רעה בעיני אדוניה
 3 אשר לא יעדה והפדה וגו' (שמות כ"א ח') והיעוד הוא
 4 שאומר לה בפני שנים הרי את מקודשת לי ואז נהג בה
 5 מנהג אישות ושנינו ספ"ק דבכורות (דף י"ג א') מצות יעוד
 6 קודם למצות פדיה, ואם לא רצה ליעדה לא לו ולא לבנו
 7 אזי המצוה לפדותה והוא שכשתתן כסף או שוה כסף עבור
 8 השנים שהיתה ראויה לעובדו עד סוף שש אזי תצא חפשי
 9 וגם הוא מגרע בפדיונה השנים שעשתה אצלו כיצד הרי
 10 שמכרה בששים דינרים ועבדה ארבעה שנים ה"ז נותנת
 11 כ' דינרים ותצא, ומצות פדיה נהגת גם בעבד עברי
 12 וכדפרש"י בחומש: והענין כי יש ג' מדרגות בנפש
 13 האלקית עבד כנעני ועבד עברי ואמה העבריה שיש נשמות
 14 הנמשכים מעולם העשי' הנק' עבד כנעני ויש הנמשכים
 15 מעולם היצי' ונק' עבד עברי כי הם מסט' דההוא עבד
 16 מט"ט המושל ביצי' ויש הנמשכים מעולם הבריאה והם
 17 בחי' אמה העבריה כי בינה שהיא בחי' נוק' מקננא
 18 בבריאה וכעד"ז גם בכל נפש יש ג' בחי' אלו כי כל א'
 19 כלולה מכל כידוע שיש בחי' נרנח"י גם בנפש דעשי'. והנה
 20 בחי' עבד כנעני הוא מ"ש רז"ל עליו עבדא בהפקירא נחא
 21 לי' (גיטין י"ג א') שהנחת שלו הוא בפריקת עול והעבודה
 22 עליו משא גדול אבל אעפ"כ מוכרח לעבוד שלא ברצונו
 23 מחמת אימת רבו שלא יכהו בשבט, כמ"כ חלק אלוה
 24 השורה בנפש החיונית דנוגה כשאין בהשראה בהתגלות
 25 השכל ומדות של הנפש אלקית אלא שכלו ומדותיו
 26 בתאוות העולם שזהו כל הנח"ר שלו ואעפ"כ עובד ה'
 27 במעשה בפו"מ בסמוע"ט מאימת רבו יראת עונש שלא
 28 יכהו בשבט זהו הנק' עבד כנעני שכל נפשו האלהית כמעט
 29 בגלות בנפש הבהמית זולת בחי' עשי' בפועל ממש כנ"ל
 30 ומכלל זה לא יצאו גם הרשעים שעוברים על מצות ה' גם
 31 בעשי' והם כמו עבד כנעני החוטא לרבו שאעפ"כ כאשר
 32 אח"כ רבו מכהו בשבט מוכרח לחזור לעבודתו כמ"כ
 33 ארז"ל (הובא ר"ח שער היראה פ"ג) רשעים מלאים חרשות
 34 והיינו מחמת השבט הוא בחי' הארת האלהות שמאיר על
 35 נפשו בבחי' מקיף כמארז"ל אכל [בי'] עשרה שכינתא
 36 שריא (סנהדרין ל"ט א') שכשמכהו בו ומאיר בו איזו גילוי
 37 הארה כענין מזל' חזי שהזכרתי מצוה מ"א פ"ב אזי הוא
 38 שב לה' ומתחרט על חטאיו וזהו סיבת ההרהורי תשובה
 39 שנופלים פתאום לבעל עבירה כידוע. ועבד עברי שמבחי'
 40 יצירה היינו שמאיר בחי' מדות של הנפש אלהית בגילוי
 41 בנפש הבהמית ויש לו אהבה לה' להמשך אחריו ולא נחא

46 באותו רע שאלמלא התורה לא היו רעות כלל כבשר בחלב
 47 ושעטנו כו' אל יאמר אי אפשי אלא אפשי וא"כ נחא לי'
 48 הרע זה אלא מה אעשה שאביו שבשמים גזר עליו וכמ"ש
 49 הרמב"ם פ"ו מן השמנה פרקים שהקדים לאבות והטעם
 50 הוא כי שרש החוקות שהם מצות הנ"ל מאד נעלה מן
 51 המצות הראוים ע"פ השכל שהן שרשים להם והוא בחי'
 52 חק וגבול נעלם לההמשכה שע"י המצות כו' ולכן צריך
 53 לעשותם ג"כ כמקבל גזירה בלי טעם כי בזאת שאומר
 54 אפשי הרי הוא רחוק מאד מאלהות ואעפ"כ מקבל גזירתו
 55 ובזאת מעורר מדת התפארות שהיא דוקא על הרחוקים
 56 ממנו וכנודע מענין יתרו שאמר עתה ידעתי כי גדול הוי'
 57 אזי אסתלק יקרא דקוב"ה כו' אבל במצות שהן רעות גם
 58 מצד השכל צריך למאוס בהם לזכך נפשו וכמ"ש הרמב"ם
 59 שם באורך מדכתיב נפש רשע אותה רע וגו' (משלי כ"א
 60 י'). ומב"ש עד יוצר הוא בחי' עבד עברי ברעותא דלכא
 61 קצת אלא שהוא נפרד מן השכל והרי ההשגה באלקות
 62 שמחמתה מתפעל הוא בבחי' ריחוק אצלו עדיין אלא כמו
 63 הלומד שלא בעיון לעמוד על הדבר אלא לומד ליגמר
 64 שיועד הדברים לבד במוחו ועדיין אינו מדקדק בהדבר איך
 65 ומה הוא שהדקדוק הוא הנק' עיון ובינה שפירושו
 66 שמתבונן שהוא מה שעומד על הדבר הרבה ומעיין הרבה
 67 במהות הדבר מהו, כמ"כ יובן ענין סידור שבחיו של
 68 הקב"ה בפסוקי דזמרה נק' סידור לפי שהוא רק כמו ליגמר
 69 ונק' ריהטא שמסדר הדברים אך מ"מ יש מזה התפעלות
 70 כמו השומע דבר חדש שמתפעל לבו ממנו מצד החידוש
 71 גם טרם שדקדק בו. אבל כשמתפשטת ההתבוננות של
 72 השבחים בקירוב גדול לעמוד עליהן הוא ברכת יוצר
 73 שמשם מתחיל כניסת ז' היכלות דמדות להפכם לה' מפני
 74 שאין הפיכת המהות אלא בבינה ליבא בחי' עיון והתבונן
 75 בגדולת ה' וזהו בחי' אמה העבריה שהיא כבריאה ששם
 76 מקנא בינה, ובק"ש נק' היכל האהבה שאז בחי' האהבה
 77 בתשוקה רבה בפנימי' עד שנעשי' היכל לה' להיות שורה
 78 אלהות בנפשו בהתבוננו באומרו שמע ישראל, ואח"כ
 79 היכל ק"ק בחי' חכמה שבנפש שבה ועל ידה עיקר
 80 התהפכות המדות כי בחכמה אתברירו כו', ואזי יוכל להיות
 81 היעוד בשמו"ע שהוא בחי' השתחווה וביטול שלמעלה
 82 מבחי' רשפי אש של הדיוט ואזי מקבלת שלהבת י"ה והוא
 83 היחוד האמיתי. ואח"כ נפילת אפים הוא שעת היחוד
 84 שהוא למעלה מן היעוד שבשמו"ע ר"ל שהוא למעלה
 85 ממדרגת מס"נ שהוא כשעדיין עסוק במסירה אבל לאחר
 86 מסירה והפשטת עצמותו שנעשי' רק נקודה חדא בחי'
 87 הרצון שבה לבד ועמך לא חפצתי והנה אח"כ חזרת
 88 ונבנית ביי"ס הוא כמשל המתבטל מעצמותו כשרואה דבר
 89 נפלא ונעשה רק נקודה א' ואח"כ כשהוא רגיל בו יש לו
 90 התפשטות חו"ב אורך ורוחב כמקדם רק שהוא באופן יותר

1 הכאת העבד התבואה שהיא גשמית עדיין. אמנם האמה
 2 הוא בחי' מי שיש לו מוחי' דגדלות בחי' בינה ליבא ובה
 3 הלב מבין כשהוא נתפס בעמקי הלב ואז נהפכו מדותיו
 4 מטבעם שיהי' התשוקה לאלקות בשינוי ממהות תשוקתו
 5 לחמדי עוה"ז ובהתהפכות המדות למשל אם הי' בעל
 6 התנשאות יהי' עבודתו לאלקות בשפלות לא מחזיק
 7 טיבותא לנפשי' וה"ז כמו עבודת האמה להפוך התבואה
 8 להיות מטעמים ערבים ומתוקים וז"ש רבקה ואעשה כו'
 9 מטעמים וגו' (בראשית כ"ז ט'), ועד"ז גם בכל נפש בפרט
 10 יש ב' מיני עבדים הנ"ל שהם בחי' נפש ורוח ובחי' אמה
 11 הוא בחי' נשמה ומוחי' והוא בחי' גדלות המוחי' שבתפלה
 12 להפך מהות המדות ואח"כ עסק התורה בכל יום הוא
 13 מרשימו בחי' קטנות בחי' עבד כו': אך כ"ז גם באמה הוא
 14 רק הפיכת המדות בחי' תשוקת המדות שבנפש הבהמית
 15 ע"י בינה ליבא אבל גסות נוגה דבינה עצמה שהיא דקה
 16 ביותר לא נהפכה עי"ז והיינו בחי' יש ודבר ראית איש חכם
 17 בעיניו כו' (משלי כ"ו י"ב) ולזה יש ב' תחבולות יעוד
 18 ופדיה, היעוד הוא שתעשה כלה וה"ז בחי' עלי' מבריאה
 19 הנק' אמה לאצי' הנק' כלה והוא כשיהי' נמשך עליה בחי'
 20 שלהבת י"ה מלמעלה בהתגברות הרצון ותענוג שלמעלה
 21 מבינה שבנפש ואז יתבטל בחי' מקצת היש שהי' בהשגה
 22 ואז תקרא כלה ע"ש כלות הנפש ולא תקרא עוד אמה
 23 לעסוק באש של הדיוט כו'. ואם רעה בעיני אדוניה מחמת
 24 ריבוי גסות הנוגה שלה שזהו פי' רעה ולכן לא יעדה שלא
 25 יוכל להתגלות בה בחי' כלות הנפש ובחי' כתר שלה הנק'
 26 כלה אזי והפדה שתתן תחתיה דבר אחר אפי' דיבור שבה
 27 שהוא נמוך מאד ואז נחשב כאילו היא עצמה עלתה
 28 מגשמייתה והוא ענין מה שהסוס רץ ומיצל יהי' קדש לה'
 29 (עי' פסחים ג' א') והוא תא הרצים והיינו אותיות הנפש
 30 אלקית והתגלותה כל היום במודו"מ בתורה שתעסוק
 31 בקרירות והוא בחי' הקטנות שבה כאשר יהיו האותיות
 32 שבה שמורים מרע ועושים טוב אזי ביכולתה להוסיף תוס'
 33 קדושה למחר בתפלה בבחי' ראייה שבה עד שלא יחשיך
 34 לה נוגה שלה הרגשת היש וכו' והיינו פדיית האמה מנוגה
 35 שלה ע"י הפדיון שנתנה האותיות שבה להוי'. וזהו מה
 36 שהסוס בחי' אותיות רץ ומיצל יהי' מזה למחר קדש לה'
 37 גילוי אלהות בתפלה וזהו ענין שהקטנות מועילים לגדלות
 38 ומ"ש והפדה שהאדון נותן ג"כ בפדינה כי הכח הזה
 39 בנפש כל היום לשמור האותיות הוא ע"י בחי' המקיף
 40 שבנפש גם כעת הקטנות שהוא בחי' שומר וזהו והפדה
 41 שהאדון בחי' מקיף גורם הפדיון: והנה כמו שהוא בכלל
 42 שיש נשמות שהן בחי' עבד עברי ויש בחי' אמה כנ"ל כן
 43 בפרט בכל נפש יש כל בחי' הנ"ל והן ד' חלקי התפלה עד
 44 ב"ש יהי' בחי' עבד כנעני והוא בחי' לאכפיי' לסט"א
 45 ואפי' צדיק גמור שלכו חלל בקרבו ומואס ברע עכ"ז

1 נפלא שאין ערוך לאורך ורוחב הראשון לו, וזהו ענין נפ"א,
2 זהו מצות היעוד. ומצות פדיה הוא כנ"ל אם רעה בעיני
3 אדוניה שלא יוכל לייעד בשמו"ע בבחי' השתחוואה
4 ושלחבת י"ה הנ"ל מחמת הרע המעורב קצת בהרגשת היש
5 וכו' אזי והפדה בנתינת אותיות דמו"ד כל היום לה' דהיינו
6 להיות שמורים מרע ומתקשרים בטוב חכמת ה' שבתורה

7 ואזי יוסיף אומץ להאיר נפשו למחר בתפלה כמשנ"ת
8 למעלה, וכמ"כ נצטוינו בפועל מצות יעוד ופדיה לאמה
9 העבריה שבזה אנו מעוררים כן למעלה להיות יעוד או
10 פדיה לנפשו ע"ד הנ"ל וכן בכללות העולמות שמט"ט נק'
11 עבד עברי ויש בחי' אמה כבריאה להיות התעלות מדת
12 מלכותו מבריאה אל האצילות להקרות כלה וכנ"ל:

מצות יעוד ופדיון אמה העבריה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 **אמנם** הנה את זה לעומת זה עשה האלקי, וכמו שיש
2 שולחן בקדושה כן גם בלעו"ז יש ג"כ שולחן,
3 והוא כי מצינו בדרו"ל שאמרו שולחן ערכתי לו כו' שנק'
4 היחוד בשם שולחן, וכת' כי אם את הלחם אשר הוא
5 אוכל, וכת' כן דרך וגו' אכלה ומחתה פיה ואמרה לא
6 פעלתי כו', והיינו בחי' שולחן דלעו"ז, וע"ד שנת' בד"ה
7 ויהיו חיי שרה בענין שדה דאיתא בזהר בגין דאית שדה
8 ואית שדה אית שדה שהוא חקל תפוחין קדישין ואית שדה
9 כדא' ואם בשדה מצאה שעז"נ ובשר בשדה טריפה, בשר
10 קאי על אבר שאין בו עצם, ואם ח"ו נפגם בשדה טריפה

11 הוא נשג"ז, גורם עי"ז להיות ציון שדה תחרש, ולהיות כי
12 אין רע יורד מלמעלה המקור הוא שולחן ערכתי, שהגם
13 שרבי התיר מ"מ ע' בדברי הפוסקי' שזה בכה וזה בכה
14 כו', ובהשתלשלות נמשך גם רע גמור שולחן דלעו"ז ולכן
15 פ"י במאו"א שין י"ז שולחן נק' יסוד דנוקבא דקדושה
16 ויסוד דנוק' דקל"י. ולהיות כן הקדימו מצות נטילת ידים
17 לשולחן דסעודה לשפוך עלי' מי רביעית ע"ד מ"ש בס"י
18 ע"ס במספר עשר אצבעות.
19 [המשך המאמר נמצא לעיל בד"ה להבין בתוס' ביאור
20 שרש ענין נט"י ע' קנה, פיסקא: ולהיות כן צריך להקדים].
המזבח עץ שלש אמות

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

1 **והנה** ביטול הנ"ל הוא בחי' ביטול דיחו"ע, איך שכולא
2 קמ"י כו'. אמנם בחי' הביטול דיחו"ת הוא כמו
3 שלגבי הנבראים הלא הש' אלקים מסתיר לגביהם, והן הן
4 גבורותיו דעם היות שבאמת מאיר אור הוי' ממש על
5 הנבראים ע"י ש' אלקים כו' כנ"ל מ"מ הוא מעלים ומסתיר
6 א"ע שלא יהי' נרגש בנבראים ועי"ז הם נמצאים בבחי'
7 מציאות יש כו', וכמ"ש בסש"ב שם, והדעת וההתבוננות
8 בזה הוא דעם היות שנעשה בבחינת מציאות יש מ"מ הרי
9 יש כח אלקי שמהווה מציאותו ובכאו"א יש אור אלקי
10 המח' אותו תמיד כו'. אלא שהוא אינו מרגיש את הכח
11 האלקי המהווה אותו ואף גם את האור והחיות שבו כו'.
12 כי אם הי' מרגיש את הכח האלקי המהווה אותו הרי לא
13 הי' במציאות יש כלל. וכמו"כ אם יהי' מרגיש את האור
14 והחיות שהוא אלקות הי' בטל יותר וכמו מלאכים עליונים
15 שמרגישים מציאות החיות שלהם כו' וכמ"ש במ"א. אמנם
16 גם אם אינו מרגיש מ"מ ה"ה בלתי ספק הוא אצלו ומבין

17 בשכלו היטב איך שיש כח אלקי המהווה ומחי' אותו
18 ומבשרי אחזה כו' וכמ"ש במ"א, וע"י התבוננות הזה
19 בהעמקת הדעת ה"ה בא לבחי' אהבה לאלקות והיינו שלא
20 ירצה בחומריות וגשמיות העולם כ"א בהאלק' שבו, וכל
21 דבר שעושה יהי' כוונתו לש"ש והיינו שירצה בהאלקות
22 שבו כו'. אבל בזה לא יהי' בעבודה וביטול הרצונות לגמרי
23 מאחר שכל עבודתו וההתבוננות שלו הוא בהכח האלקי
24 המהווה את היש, הרי יש כאן מציאות יש ואיך יהי'
25 בעבודה זו ביטול כל הישות לגמרי. וזה שייך רק בעבודה
26 דיחו"ע הנ"ל שהוא מצד האוא"ס שלמעלה מבחי'
27 התלבשות בישות היינו שמבחינה זו א"א להיות מציאות
28 יש ולפי שמאיר בגילוי כנ"ל אדרבא משו"ז כולא קמ"י
29 כלא כו' כנ"ל, ובעבודה זו הוא ביטול כל הישות לגמרי
30 וכל עשיותיו הגשמיים אינם גשמיים כלל, כי אם אלקות
31 כי אינו שייך לישות כלל כו' וכמ"ש במ"א, אבל בעבודה
32 דיחו"ת הרי יש לו שייכות אל היש ועשיותיו המה גשמיים

6 קיצור. יקדים אשר ההתהוות היא משם הוי' ע"י שם
7 אלקים. מצות היחוד דהוי' ואלקים כולא חד,
8 ביטול דיחוד"ע דאין שם אלקים מסתיר, ממילא הכל בטל
9 במציאות באו"ס. ביטול דיחוד"ת דכח אלקי מהווה ומחי'
10 מציאות היש.

1 ממש, אלא שאינו נמשך אחר הגשמיות והחומריות
2 להתאוות אל התאוה הגשמית כ"א מפני שמוכרח הוא
3 בזה וכוונתו הוא לש"ש כו' כנ"ל וכמו"כ הוא רוצה
4 בהגילוי אלקות והו"ע לאהבה את ה' אלקיך כי הוא חיך
5 כו'.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ט

26 למטה, בהתלבשות הנשמה בגוף, דמה שמתלבש בגוף
27 הוא רק הארת הנשמה, דעצם הנשמה אי אפשר שתתלבש
28 בגוף, דהגוף קטן מהכילה¹⁰, והנשמה כמו שהיא למעלה
29 הרי היא מפשטת ומשללת לגמרי מן העולם, שבעצם
30 מדרגתה אין לה שכיכות אל העולם כלל כו'. וכידוע
31 דהנשמה בעצם היא מעצמות המדרגות דאצילות, דבזה
32 גופא הרי יש התחלקות המדרגות, אם שהוא מבחינת עצם
33 האור, או מבחינת פנימיות הכלי. וידוע¹¹ דפנימיות הכלי
34 זהו בחינת עצמות ומהות הכלי מה שאינו שיף לבחינת
35 השפעה וגלוי כו'. וכמו כן הוא בשרש הנשמות למעלה
36 מאצילות, וכמאמר "ישאל עלו במחשבה"¹², שזהו
37 במחשבה הקדומה דא"ק"י, הינו בבחינת פנימיות ועצמות
38 א"ק, עד שרשן בבחינת פנימיות ועצמות אין סוף ברוך
39 הוא, וכמו שמבאר במקום אחר¹³, ושרש ויקור הנשמה
40 למעלה גם מהתורה, וכמו שכתוב "ותורה שם בישאל",
41 שמהם נמשכת התורה, וכמו שכתוב "קדש ישאל להוי'
42 ראשית תבואתה", דישאל הם בחינת קדש, דקדש מלה
43 בגרמיה¹⁴ שהוא בחינת חכמה, שהוא בחינת הבדלה,
44 וקדש ישאל להוי', דישאל עלו במחשבה, ונקראים
45 בחינת ראשית שהן בחינת ראשית אל התורה הנקראת
46 תבואתו כו', וכמו שמבאר באריכות ב"לקוטי תורה"
47 [מאמר] דבור המתחיל "יונתי" בהבאור. וכמאמר המדרש
48 רבה¹⁵ דמחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר. ובתנא דבי
49 אליהו: "שני דברים קדמו לעולם, תורה וישאל, איני יודע
50 איזה מהן קדם, פשהוא אומר 'צו את בני ישראל', 'דבר

1 (ה) והנה בענין הנסירה הקשה ב"אור תורה" מהמגיד ו"ל,
2 דקודשא בריך הוא באורייתא ברא עלמאט
3 (הפרוש הוא כדאיתא בזהר, "קודשא בריך הוא אסתפל
4 באורייתא וברא עלמא", ובמדרש רבה (בראשית פרשה
5 א) איתא: "ואהיה אצלו אמן – התורה אומרת: 'אני הייתי
6 כלי אמנותו של הקדוש ברוך הוא'. בנהג שבעולם, מלך
7 בשר ודם בונה פלטין, אינו בונה אותו מדעת עצמו, אלא
8 מדעת אמן, והאמן אינו בונה מדעת עצמו אלא דפתראות
9 (זריעה של קלף דלא קמיט ומציירים עליו צורות שונות של
10 בנינים, מתנות כהנה"א) ופנקסאות יש לו לדעת היאך הוא
11 עושה חדרים, היאך הוא עושה פשפושין¹⁶, כך היה הקדוש
12 ברוך הוא מביט בתורה ובכור את העולם, דבריא העולם
13 הוא על פי התורה, וכן וגם האדם שהוא עולם קטן,
14 דהעולם הוא גוף גדול, דהארץ היא נבראת בציור אדם,
15 וכדאיתא במדרש רבה (קהלת פרק א) כל מה שברא הקדוש
16 ברוך הוא באדם ברא בארץ, לדגמא: לאדם יש לו ראש,
17 והארץ יש לה ראש, שנאמר (משלי ח) "וראש עפרות
18 תבל"; אדם יש לו עינים, והארץ יש לה עינים, שנאמר
19 (שמות ו) "וכסה את עין הארץ". וכן חשיב הרבה דברים
20 בדגמת גוף האדם, ולכן העולם הוא גוף גדול, והאדם הוא
21 עולם קטן, וכדאיתא באבות דרבי נתן פרק ל"א, כל מה
22 שברא הקדוש ברוך הוא בעולם ברא באדם, ברא חורשים
23 בעולם ברא חורשים באדם, והן השערות כו'. ובמדרש
24 רבה, שהאדם¹⁷ כלול מן העליונים ומן התחתונים כו'. ויש
25 לומר דזה שהאדם נקרא "עולם קטן" הוא בהתהוותו

(13) ראה [מאמר] דיבור המתחיל חייב אינש - פורים תש"ח - פרק

ד.

(14) זוהר חלק ב צד, ב. וראה לקוטי תורה נצבים ריש [מאמר]

דיבור המתחיל כי כארץ.

(15) בראשית רבה פרשה א.

(9) בראשית רבה פרשה ח ופרשה יב.

(10) ראה לקוטי תורה שיר השירים ריש [מאמר] דיבור המתחיל
יונתי בחגוי הסלע.

(11) ראה [מאמר] דיבור המתחיל פנים בפנים דחג השבועות
תרס"ז (בהמשך רס"ז).

(12) ראה בראשית רבה ריש פרשה א.

ט. הקדוש ברוך הוא ברא את העולם על ידי התורה. י. הקדוש ברוך הוא הסתכל בתורה ו(על ידי כך) ברא את העולם. יא. פירוש
למדרש. יב. תאים קטנים. יג. אדם קדמון – דרגה עילאית, נעלית גם מעולם האצילות. יד. דבר לעצמו.

אָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, יִשְׂרָאֵל קָדְמוֹ. אָמֵנָּה זֶהוּ בְּבַחֲנִית שְׁרָשׁ
 וּמְקוֹר נִשְׁמָתָם כּוֹ, אַבְל הָאֵרֶת הַנִּשְׁמָה הַמְלַבֶּשֶׁת בְּגוּף הוּא
 לְמִטָּה מִהַתּוֹרָה, וְעַל זֶה אָמְרוּ בְּזֵהר "תֵּלֶת קֶשְׁרִין
 מִתְקַשְּׂרָאן דָּא בְּדָא, יִשְׂרָאֵל מִתְקַשְּׂרָאן בְּאוֹרֵייתָא וְאוֹרֵייתָא
 בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא"¹⁶, שְׁעַל יְדֵי הַתּוֹרָה נַעֲשֶׂה הַתְקַשְּׁרוֹת
 הַנִּשְׁמָה בְּאַלְקוּת כּוֹ, וְהָאֵרֶת זֶה הַיּוֹדֶת לְמִטָּה לְהַתְלַבֵּשׁ
 בְּגוּף הָרִי הוּא מִתְצַמְצָמֶת לְהִיּוֹת בְּעֶרְךָ הָעוֹלָם, וְנִקְרָא
 "עוֹלָם קָטָן" שְׁשִׁיף לומר בַּהּ שֶׁהִיא כְּלוּלָה מִן הָעֲלִיּוֹנִים
 וּמִן הַתַּחְתּוֹנִים כּוֹ, וְגַם בְּהָאֵרֶת זֶה יֵשׁ לומר דְּמָה שְׁיֵשׁ בַּהּ
 מִן הָעֲלִיּוֹנִים, הֵינּוּ מִמְּלֶאכִי הַשֶּׁרֶת, הָרִי זֶה לְמַעַלָּה בְּמִדְרַגָּה
 מִהָעֲלִיּוֹנִים, כִּי גַם הָאֵרֶת זֶה הִיא בְּעֶצֶם לְמַעַלָּה מִהָעוֹלָם,
 דְּלִכְּנֹא דִּינָקָא בִּירִידַת הַנִּשְׁמָה וְהַתְלַבְּשׁוּתָהּ בְּגוּף נֶאֱמַר "וַיִּפַּח
 בָּאָפִיו נִשְׁמַת חַיִּים", וְאֵיתָא בְּזֵהר¹⁷ דְּמָאן דְּנִפְחַת מִתּוֹכוֹ
 נִפְחָט¹⁸, וּבְאֵר רַבֵּנוּ ז"ל¹⁹ מִתְכִּיּוֹתוֹ וּמִפְּנִימִיּוֹתוֹ, שֶׁהוּא
 בְּבַחֲנִית כַּחַ דִּינָקָא שְׁלֵא נֶאֱמַר זֶה בְּמִלְאָכִים כּוֹ וְכִמוֹ שְׁמִבְּאָר
 בְּמִקּוֹם אַחֵר¹⁸, נִמְצָא מוּבָן דְּכָל הַמִּדְרָגוֹת שָׁבוּ הֵן לְמַעַלָּה
 מִהַמְּלָאכִים. וְיֵשׁ לומר דְּמִצַּד גּוּפוֹ וּנְפֶשׁ הַבְּהִמִית שָׁבוּ הוּא
 לְמִטָּה מְכֻלָּם, כִּי יָכוֹל לְהִיּוֹת גְּרוּעַ חֵס וְשְׁלוֹם מִבְּעַלֵּי חַיִּים
 הַטְּמָאִים כּוֹ, וּמִצַּד נִפְשׁוֹ הָרִי הוּא לְמַעַלָּה מִכָּל הַנִּבְרָאִים
 שְׁבַעֲוִלְמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, וְכַח הָאֵין סוּף הוּא הַמְקַשֵּׁר וּמַחְבֵּר
 אוֹתוֹ כּוֹ, וְכֹאֲשֶׁר נִתְקַשֵּׁר וְנִתְחַבֵּר בְּעוֹלָם הָרִי הוּא נִקְרָא
 "עוֹלָם קָטָן", פְּרוּשׁ שְׁיֵשׁ בּוֹ מְכֻלּוֹת כָּלָם כּוֹ, וְלִזְוָת מַה
 שְׁנֶאֱמַר בַּתּוֹרָה בִּיצִירַת הָאָדָם הוּא בִּיצִירַת גּוּפוֹ וּבִירִידַת
 הַנִּשְׁמָה בְּגוּף, שְׁזֵהוּ עֲנָן "וַיִּפַּח בָּאָפִיו" כּוֹ, וְהַתְהוּוֹת

הַנִּשְׁמָה בְּעֶצֶם לֹא נִזְכָּר בַּתּוֹרָה כְּמוֹ שְׁמִבְּאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר.
 וְיֵשׁ לומר, לְפִי שֶׁהָאֵרֶת זֶה הִיא לְמִטָּה מִהַתּוֹרָה כּוֹ, כְּנִ"ל,
 וְלִהְיוֹת שְׁבַבֲחִינָהּ זֶה נִקְרָא "עוֹלָם קָטָן", וְלִזְוָת הוּא בְּכָלֵל
 "אֶסְתַּפֵּל בְּאוֹרֵייתָא וּבְרָא עֲלָמָא", דְּכִכְלֵל זֶה גַּם בְּחִינַת
 הָעוֹלָם קָטָן שֶׁל הָאָדָם כּוֹ, דְּמִצַּד עֶצֶם נִשְׁמָתוֹ אֵיתָא בְּזֵהר¹⁹
 דְּכִשָּׁם דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֶסְתַּפֵּל כּוֹ, כִּךְ בַּר נֵשׁ אֶסְתַּפֵּל
 בַּהּ בְּאוֹרֵייתָא וּמִקָּמָם עֲלָמָא כּוֹ²⁰, דְּקִיּוֹם הָעוֹלָם הוּא עַל יְדֵי
 הַתּוֹרָה, וְכִמוֹ שְׁכָתוּב "אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקּוֹת
 שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׁמַיִת", תִּנְאִי הַתִּנָּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם
 מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, אִם יִקְיָמוּ יִשְׂרָאֵל אֶת תּוֹרָתִי מוּטָב, וְאִם
 לֹא אֶחָזִיר אֶת הָעוֹלָם לְתַהוֹ וְכַהּ, דְּעַל יְדֵי שְׁבַר נֵשׁ אֶסְתַּפֵּל
 בְּאוֹרֵייתָא מְקָמָם עֲלָמָא, וּמִבְּאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר עַל מֶאֱמַר הַזֵּהר
 הַנִּ"ל שְׁזֵהוּ מִצַּד שְׁרָשׁ נִשְׁמָתוֹ שְׁלִמְעָלָה מִהַתּוֹרָה, וְלִכְּנֹא עַל
 יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה, הֵנָּה מִצַּד שֶׁהֵם בְּבַחֲנִית הַפְּנִימִיּוֹת (הֵינּוּ
 בְּבַחֲנִית קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּאֶסְתַּפֵּל כּוֹ) מִמְּשִׁיף לְהִיּוֹת
 קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִסְתַּפֵּל בְּאוֹרֵייתָא כּוֹ, שְׁמִמְשִׁיף בַּהּ
 מִבְּחִינַת עֲצָמוֹת אוֹר אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְהַמְשַׁכֵּת הָאֵרֶת
 הַנִּשְׁמָה הַמְלַבֶּשֶׁת בְּגוּף הוּא שְׁנִמְשָׁף עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וְנִכְלָל
 בַּהּ שְׁאֲמַר אֶסְתַּפֵּל בְּאוֹרֵייתָא וּבְרָא עֲלָמָא כּוֹ, וְלִזְוָת כָּל
 עֲנִינֵי הָאָדָם וְהַתְהוּוֹתָם צָרִיף לְהִיּוֹת נִרְמָז בְּהַתּוֹרָה.
 קְצוּר. בְּאוֹרֵייתָא בְּרָא עֲלָמָא, וְגַם הָאָדָם, עוֹלָם קָטָן,
 בְּכָלֵל זֶה. יִפְרֹט דְּעֶצֶם הַנִּשְׁמָה הוּא לְמַעַלָּה מִעוֹלָם
 וְגַם מִהַתּוֹרָה, הָאֵרֶת הַנִּשְׁמָה בְּהַתְלַבְּשׁוּתָהּ בְּגוּף נִקְרָא
 "עוֹלָם קָטָן".

ח"י אלול, תש"ט

(16) הובא בתניא ריש פרק ב, ולעת עתה לא מצאתי מקומו.
 (17) בתניא שם.

(18) אגרת התשובה פרק ד.
 (19) חלק ב קסא, ב. ועיין גם כן זוהר חלק א מז, א. קלד, א.

טו. שלשה קשרים מתקשרים זה בזה - ישראל מתקשרים בתורה, והתורה בקדוש ברוך הוא. טז. מי שנופח - מתוכו נופח.
 יז. כשם שהקדוש ברוך הוא הסתכל בו (בתורה וברא את העולם), כך בן אדם מסתכל בה בתורה ומקיים את העולם כו'.

לקוטי דיבורים

אתה רוצה מהם? ענה לי אבי: עליהם להיות "גבורי כוח
 עושי דברו לשמוע בקול דברו"²³. כעבור חמש שנים
 ובמיוחד בדור השני ראו איך שהם ב"ה גבורי כוח,
 הש"ת יהיה בעזרם בגשמיות וברוחניות.
 ישנן נטיעה וזריעה, ויש בזה מעלה וחסרון ובה
 מעלה וחסרון. בזריעה ישנה מעלה שלא זקוקים לכך
 ליגיעה גדולה, וחסרון שבכל שנה ושנה יש לחרוש
 ולזרוע. ובנטיעה יש יגיעה עצומה בהכנת הקרקע ואחר
 כך לחרוש ולנטוע, לעדר ולנכש, אך כאשר נטעים הרי

אספר לכם סיפור. פעם הייתי אצל אבי, היה זה בזמן
 ש"תומכי תמימים" עמדה במצב מרומם, שיכולים לראות
 זאת מהקונטרס שהופיע אז. על הרבי האמצעי ידוע
 שהיה מפרסם את הקונטרסים לפי סוגי החסידים שהיו
 אז, הרי אם נאמר שאצל אבי גם כן היה כך, יכולים
 ללמוד מזה באיזה מצב היו התמימים אז, אלא שהם היו
 בלי משמעת, ואין הכוונה שהם היו בלי משמעת חיצונית
 כלל, אלא כל אחד הבין שלפי מצבו עליו ללמוד ענין זה,
 וזה צריך ללמוד ענין אחר. הייתי אז המנהל ושאלתי מה

41 וזיעה של הידור מצוה בפרט.
42 הרבי אמר: "אבוך במה הוה זהיר טפי"25, זהיר
43 מלשון זוהר, כתוב26 "כי נר מצוה", מצוה מאירה, לכל
44 נשמה יש מצוה פרטית שעבודתה של הנשמה היא
45 במצוה זו. כלומר, מצוה זו היא כמו שער שעל ידו
46 עוברות כל המצוות שהוא מקיים, כפי שמצינו שאחד
47 מהדר במצות תפילין, שבת, פדיון שבויים, לימוד התורה,
48 הכנסת אורחים, היינו שהוא מקיים כל המצוות, אלא
49 שבמצוה זו הוא מהדר ביותר. זהו "אבוך במה הוה זהיר
50 טפי" - באיזו מצוה הוא זהר יותר.
51 הסיבה לטמטום המוח הדק היא מפני שאין קריאת
52 שמע שעל המטה, כשהולכים לישון כיהודי, כשהוא
53 עושה את חשבון יומו ומקבל על עצמו החלטה טובה
54 להיות שונה מחר, ואכן להתעסק בעבודה, ולפני השינה
55 מהרהרים בדברי תורה עד שישנים, הרי כשהולכים
56 לישון כיהודי, ישן יהודי וקם יהודי מהשינה, ב"מודה
57 אני" עם חיות. ואילו אם הולכים לישון בלי חשבון,
58 ישנים באופן גס, שינה גסה היא גסה, וקמים מיושננים.
59 כאן נתבאר בקצרה ענין עמוק בדא"ח על יסוד מאמר
60 כ"ק אאמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בשנת תרס"ז, בענין
61 אור המשפיע ואור המקבל וישנו אור שכל אשר בו ועל
62 ידו מבארים ענין של השכלה, וישנו אור שכל שהוא
63 מקבל ביאורי ההשכלה.
64 יש לעסוק בענין משך זמן. ידוע שזקני החסידים
65 הצליחו במה שעשו מפני שהם התעסקו בענין במשך זמן.
66 לא צריכים להיות אף להעשיר, אי אפשר לחטוף הכל
67 בבת אחת, צריכים להיות מסור ונתון ומשועבד בכל לבו
68 ומאודו.
69 הרבי אמר "כתית למאור"27, שעל ידי הכתיתה
70 מגיעים למאור, אך זקוקים ליגיעה רבה ועצומה עם
71 הרבה תהלים בדמעות כדי שיהיה "כתית".
72 אחר כך עמד כ"ק אדמו"ר שליט"א על רגליו ואמר
73 לתמימים: על כל אחד מהתמימים לדעת שאת "תומכי
74 תמימים" יסד אבא, הוא האבא של הרבה עשרות אלפים
75 מישראל יחיו. בישיבת "תומכי תמימים" שפעו פנימיות
76 על כל צעד ושעל, ועליהם לדעת שבמדינה אחרת
77 עומדים חבריהם יחיו במסירות נפש כנגד אלה שרוצים
78 לשבור ולהרוס מערכת א-ל חי, ועליהם להתאחד אתם
79 ברוח כאחים לדעה, והשם יתברך יאיר פניו אלינו כולנו
80 בתוך אחינו בני ישראל, ד' עליהם יחיו, סלה.

י"ב וי"ג תמוז, תרצ"א

1 זה בעזה"י דבר של קיימא, אלא שבאילני הכרם ישנם
2 תולעים ולגבי התולעים שבכרם אין סגולה ועצה אלא
3 יש לשרשם ולדחקם.
4 "תומכי תמימים" היא על דרך נטיעה שבכרם,
5 וצריכים להיות פירות וישנם ב"ה פירות. אם ישנם כאלה
6 שיש בהם חלילה תולעים, שבהם ישנם מינים ממנים
7 שונים ובאופנים שונים - יש להרחיק את התולעים.
8 רבנו הגדול נ"ע אמר בבואו מפטרבורג "מובטחני
9 בהקב"ה שחתיכת לחם חסידי איננה הולכת לאיבוד",
10 כלומר הדרכה והנהגה חסידית תחדור ותחדור עד שהיא
11 תפעל לטובה ולברכה.
12 דברי הימים החסידי במשך מאה ועשרים שנה
13 (תקע"ב-תרצ"ב) והאירועים השונים בבתי החסידים
14 הראו לנו שגם אם בבתי אחדים החל האור החסידי
15 להתעמעם, והלהט החסידי - להצטנן, בכל זאת נשאר
16 בע"ה ניצוצות גדולים של חיבת הקודש, ויש לקוות
17 להשי"ת שהלהבה תשפיע לשוב לשורש, ירחם השי"ת
18 עליהם בגשמיות וברוחניות.
19 בחסידות מדובר שמוחין ומדות הם בדרך עילה
20 ועלול, העילה מחייבת את העלול, למרות שמוחין הם
21 פרצוף בפני עצמו, מכל מקום שלימות העילה מחייבת
22 את העלול. שבכך מתורצת קושייתו של המגיד ממזריטש
23 נ"ע כיצד יכולים לתבוע אהבה, הרי זה מדה שבלב?
24 והתירוץ הוא שעל ידי התבוננות יכולים להגיע לאהבה
25 והציווי הוא על ההתבוננות.
26 זהו הפירוש ואהבת כו' סופך לבוא לידי אהבה24, הרי
27 שהעילה מחייבת את העלול, ואף על פי כן רואים אנו
28 שלמרות שהוא מתבונן ומבין, ואף על פי כן אין הוא
29 מתפעל. התירוץ הוא שישנו טמטום הלב, שלבו אטום
30 מלקבל אור, שיתפעל מהענין שהבין במוחו.
31 העצה לכך היא חקיקה מבחוץ, זהו ה"לזמר עריצים"
32 שהוא העבודה בתפלה, כפי שמבאר ב"קונטרס
33 התפלה", תר"ס, ולעורר רחמים רבים על נפשו, לבכות
34 היטב ולהתחנן להשי"ת בתפלה ותחנונים שירשה את
35 קירובו לאלקות. חסידים בזמנים עברו היו מאחלים אחד
36 לשני: ירחם השי"ת שמהנפש תשתפך תפלה.
37 ישנו גם טמטום המוח ר"ל. ענינו של הטמטום הוא
38 שלא מונח אצלו ענין אלקי, וזאת באופנים שונים, גם
39 בדקות, ובחסידות ישנן עצות איך להסיר את טמטום
40 המוח, ואחת העצות היא על ידי זיעה של מצוה בכלל

(26) משלי ו, כג.
(27) שמות כז, כ.

(24) ראה תורה אור פו, ג. אור התורה פ' שופטים ע' תתכ"ז. וראה ספר
המאמרים ה'תשי"א עמוד 116.
(25) שבת ק"ח, ב.

רשימת כבוד קדושת אדמו"ר הרי"צ – תרצ"ט

- 1 יט. וכספירו הדברים להוד כ"ק רבינו בעל הצמח-צדק אמר כמה גדול כחה של התקשרות
- 2 החסידים ע"י תורת החסידות. ברור הדבר אשר כ"ק חותני אדמו"ר הודיע להחסיד רמ"ש עתו וזמנו
- 3 וגם הבטיח לו "עמי במחיצתי" ומשום זה ביקש החסיד רמ"ש למהר בקבורת גופו ככל האפשרי.
- 4 ויסיים כ"ק אדמו"ר צמח צדק אָךְ וואָס פאַר אַ עם חכם חסידים זיינען, אַ רבי איז גוט אויף דער וועלט
- 5 און נאָך מער אויף יענער וועלט.
- 6 וכשקבל הוד כ"ק אדמו"ר בעל 'צמח צדק' את הנשיאות הכתיר את החסיד ר' נחום מסטאראדוב
- 7 בתור חוזר.
- 8 כ'. החסיד ר' נחום הי' יליד המושב מאַזוצקע הסמוך לעיר פּאַהאַר ובנו של ר' שלמה חתן החסיד
- 9 ר' יצחק שאול.
- 10 ר' שלמה הי' יליד עיר הוראָדנא בנו של הגאון ר' גדלי' הצדיק.
- 11 ר' גדלי' הי' אחד מגדולי הוראָדנא והי' מפורסם בשם טוב בכל הגליל וכל בני התורה היו מפליגים
- 12 בשבחיו וגם גדולי התורה היו מציעים ספקותיהם לר' גדלי' לפותרם.
- 13 הגאון ר' גדלי' הי' ענו גדול והי' מצטער מאד על יחס הכבוד שהיו רוחשים לו, ולרגלי חסידותו
- 14 וענותנותו מצא שהוא מוכרח לעזוב את עירו ולנדוד למקום שאין מכירים אותו.
- 15 אבל דבר אחד עצרהו למלא מחשבתו זאת והוא שלמה בנו יחידו שנולד לו לעת זקנתו בזווג שני
- 16 שהי' עדיין ילד רך ושוקד בלימודו ולא הי' יכול לעזבו בלא השגחה והדרכה.
- 17 אבל כעבור חמש שנים אירע דבר אשר על ידו הפיק ר' גדלי' את מאוויזו מכבר ללכת למקום שאין
- 18 מכירין אותו ולשבת על התורה ועל העבודה באין מפריע.

אגרות קודש

13 כל איש בישראל עליו לדעת כי הוא שליח אדון כל ית'	1 ב"ה כ"ו אדר תרצ"ד
14 וכוונתו בבריאת העולם שהם להאיר את העולם באור תורה	2 ווארשא
15 ועבודה, והוא ע"י קיום מצות המעשיות והשרשת מדות	3 אל ידידי הצעירים, בני תורה ויר"ש בעי"ת
16 טובות.	4 ריגא יע"א,
17 הרבה דרכים יש לו להקב"ה אשר בהן ועל־ידן באה לפועל	5 ה' עליהם יחיו
18 השליחות האמורה; מהן הנראי' לעיני בשר למקריים או	6 שלום וברכה!
19 להזדמנות טובות, בטוב גשמי, ומהן הנראי' לעיני בשר	7 לעונג היו לי הבקורים הפרטיים של כל אחד מהם ונעים
20 להזדמנות רעות, ע"י גלגולים וטלטולים בסביבות שונות.	8 הי' לי לשמוע ממצבם הפרטי וארחות חייהם, יברכם השי"ת.
21 אבל האדם הישר, כלומר, איש ישראל המאמין בהשגחה	9 אמנם מפני קוצר הזמן לא יכלתי למלאות החפץ להגביל
22 פרטית ושומר תורה ומצות כהלכתן, השם מוחו ולבו לפקוח	10 זמן לועידה כללית של כולם יחד בכדי לשוחח אתם עם על
23 עיניו - גם עיני־הבשר - להסתכל במסלת הקדש, היא הנהגת	11 אדות מטרת צעירי בני תורה ויראת שמים ושאיפתם, מה
24 ההשגחה הפרטית, ראה יראה כי אל אלקים הוי' צבאות	12 שהנני רוצה למלאות במכתבי זה.
25 מסבב סיבות ומעלל עילות אשר בהן ועל־ידן יבא האדם	

- 1 בעבודת השי"ת לאותו הגובה הראוי לו, וימלא תעודתו בחיים
 - 2 של תורה ועבודה באופן היותר נעלה.
 - 3 ביי"ט כסלו העבר נתבאר הענין שאין טוב בלא רע ואין רע
 - 4 בלא טוב, הענין הזה לבד שהוא ענין שכלי עמוק אף נעים הנה
 - 5 יותר מזה הוא ענין נחוץ לדעתו בשביל היותו מורה-דרך
 - 6 בחיים ופוקח-עינים לראות את הכוונה העליונה בכל הנעשה
 - 7 בעולמו הפרטי של כל איש ישראל ולמצא דרכי העבודה
 - 8 למלאות תעודת היותו על פני האדמה.
 - 9 ובקנה מדה זו צריך האדם למדוד את הטוב והרע הפרטי
 - 10 הבא לו מאת הבורא ית' בהשגחה פרטית, ולהשכיל ולהבין
 - 11 ללקוט גרעיני עבודה הנחלקת לשתיים: הרחקת ודחיית הרע
 - 12 הנמצא בהטוב ולשכללו שיהי' כולו טוב בסוד המאמר תורה
 - 13 וגדולה במקום אחד וללקוט הטוב מן הרע בסוד המאמר תוכו
 - 14 אכל וקליפתו זרק.
 - 15 הצעירים בני-תורה ויראי-שמים צריכים למסור עצמם
 - 16 לשעבד מוחם ולבם לחזוק היהדות בקרב אחיהם הצעירים.
 - 17 ז.א. אשר כל ה"אני" שלהם הם צריכים לשעבד אל העבודה
 - 18 הצבורית להרבות חברים טובים לקביעות עתים לתורה
 - 19 ושמירת מצות המעשיות.
 - 20 הצעירים אשר חננם השי"ת בדעה ישרה, בשפה ברורה
 - 21 וברגשי לב אהבת ה' ואהבת התורה צריכים לשום לבם נפשם
 - 22 ומאדם לעורר בקרבם אהבת ישראל, שהיא חמדה גנוזה בתוך
- תוכיות כל איש ישראל.
- בשלשה כלי-שרת אלו - אהבת ה', אהבת התורה ואהבת
- ישראל - צריכים צעירי בני תורה לגשת לעבוד בכרם ה'
- צבאות לקרב לב אחיהם הצעירים לקיום מצות המעשיות
- וקביעות עתים לתורה - מבלי התחשב עם מחלת המפלגות
- שרבים מן הצעירים נגפים בה ונמשכים - מבלי דעת - אחרי
- המפלגות השמאליות - והאמת הגמור הוא אשר לב ישראל
- הוא מעין מקור מים חיים וברית כרותה לעבודה ותעמולה
- שאינן חוזרות ריקם.
- אתם הצעירים. אזרחי מדינת לטביא! הושלבו ועמדו
- כלכם בשורה ראשונה של עבודה ופועל, איש איש יעמוס על
- שכמו עבודה של פועל טוב לעבדה ולשמרה. התחזקו והתאזרו
- כח מסודר מעובד ומשוכלל במטרה אחת להרים קרנם של
- אחיהם הצעירים באור תורה בקיום מצות המעשיות.
- על כל אחד ואחד לדעת כי הוא ית' בהשגחתו הפרטית
- נותן לכל אדם האפשרות להביא רצון העליון ית' מן הכח אל
- הפועל בקיום המצות ובחזוק היהדות ותורתנו הק' בכל עת
- ובכל מקום שהוא, ואין הדבר תלוי אלא בעבודתו ותעמולתו.
- השי"ת ישפיע לכם שפעת חיים וברכה מרובה ויעורר את
- לבבכם להכניס עצמכם בעול העבודה לפעול ולעשות ויצליח
- לכם בגשמייות וברוחניות.
- ידידם הדו"ש ומברכם.
- אג"ק מוהריי"צ נרדך ג

אגרות קודש

ב"ה, ה' אלול, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

... ובמש"כ ששמע י"א שמש"כ אני בהנוגע לאניות - ה"ז רק בישנות ולא בהחדשות.

מובן שקודם שכתבתי ע"ד הנ"ל, ופשיטא שקודם שנתתי רשיון להדפיס מכתבי - שהי' זה בשנת

תשי"ח - התבוננתי בהפעלת ובהנהגת האניות בזמן פרסום והדפסת המכתבים. ז.א. בשנים אלו ועד בשנת תשי"ח.

וזאת להוסיף שכפי קצב התקדמות המכוניות עתה - קרוב לודאי שעוד כו"כ שנים תופעלנה האניות במכוניות הנק' אוטומטיות, אבל באופן **שרבות** פעמים במשך מעל"ע תוכרחה להתערבות בני אדם באופן דמלאכה **דאורייתא**. וכל האומר אחרת ה"ז - או שאינו יודע **כלל וכלל** בנוגע להפעלת אניות בפועל ובהוה, או שרצונו וכוונתו להטעות את הצבור ובטעות גסה ביותר.

פרק ו משנה ב

אמר רבי יהושע בן לוי, בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת, אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, שכל מי שאינו עוסק בתורה, נקרא נזוף, שנאמר: נזם זהב באף חזיר, אשה יפה וסרת מעם. ואומר: והלחת מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלחת, אל תקרא חרות אלא חרות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה. וכל מי שעוסק בתלמוד תורה חרי זה מתעלה, שנאמר: ומתנה נחליאל, ומנחליאל במות.

נקודות משיחות קודש

ואת הגסות הללו; זאת נעשה על-ידי הבת-קול שנופת בהן ומייסרת אותן - "אוי להם לבריות מעלבונה של תורה!"

(לקוטי־שיחות, כרך טו, עמ' 123)

להר חורב יש עוד ארבעה שמות ובדרך-כלל כשמזכירים הר זה בקשר לתורה, משתמשים בשם "הר סיני" [כמו "משה קיבל תורה מסיני"]; מדוע אפוא בחר התנא בשם "חורב" דוקא?

יש לבאר כי בזאת ביקש רבי יהושע בן לוי לבטא ענין מיוחד הקשור לדרגתו ולאופן עבודתו. על המיוחד את עבודתו של רבי יהושע אפשר ללמוד מהמסופר עליו בגמרא⁵ ש"נכנס חי לגן עדן" וכן "לא נראתה הקשת בימיו".

את הענין הראשון ("נכנס חי לגן עדן") מצאנו גם אצל אליהו הנביא, ש"עלה בסערה השמימה". והנה בתורת החסידות⁶ מבואר ענין עליית אליהו הנביא בסערה השמימה, שזה נבע מכך, שעיקר עבודת אליהו היתה בזיכרון גופו - הוא זיכר את גופו עד כדי כך שגם הגוף יכול היה להעשות "כלי" לזיו השכינה שבגן-עדן.

לפי זה נבין גם בענינו: רבי יהושע בן לוי עסק בעיקר בזיכרון גופו עד כי נכנס חי לגן עדן. לא רק את גופו שלו זיכר, אלא גם את כל העולם סביבו, עד שנשללה לגמרי האפשרות של הורדת מבול על העולם ולכן לא היה צורך בקשת. ומובא עוד⁷ שרבי יהושע בן לוי היה לומד תורה עם חולים "בעלי ראתן" (ש"שרץ יש לו במוחו") אף-על-פי ששאר האמוראים התרחקו מהם וכאזהרת רבי יוחנן, "היהירו מזבובי בעלי ראתן". נמצא שרבי יהושע בן לוי הפיץ תורה גם במקומות השפלים ביותר.

ולפי שעבודתו העיקרית היתה בזיכרון החומר שלו ושל העולם, לכן גם בלימוד התורה היתה עיקר כוונתו לבחינה המיוחדת שבתורה שבכוחה לזכר את חומר הגוף ואת חומריות העולם, כדי שיוכלו להיות "כלי" לאלוקות. זאת מדגיש רבי יהושע בן לוי באומרו "בת קול יוצאת מהר חורב" וכדברי חז"ל⁸ "חורב" למה? שבו ניתנה התורה שנקראת חרב", כלומר ששם זה מבטא את כח התורה להחריב את החומריות שבאדם ושבעולם.

(לקוטי־שיחות, כרך ד, עמ' 1228)

ידועה השאלה - איזו תועלת יש באותה "בת קול" שאיש אינו שומע את הכרזתה?

על כך משיבה תורת החסידות¹ שאת ה"בת קול" שומעת הנשמה שלמעלה, דהיינו אותו חלק בנשמה שלא ירד למטה להתלבש בגוף הגשמי - שומע את הבת-קול. וחלק זה בנשמה מעביר "הד" מהבת-קול גם לאותן בחינות תחתונות יותר של הנשמה שנתלבשו בגוף. ועל כך נאמר² "אף על גב דאיהו לא חזי מזליהו חזי". לכן רואים במוחש כי לפעמים מתעוררים אצל האדם הרהורי תשובה פתאומיים. הרהורים אלה הן תולדה של שמיעת הבת-קול על-ידי החלק הגבוה של הנשמה. [ואולם מכיון שהתעוררות זו באה מלמעלה וללא שום פעולה של האדם למטה, סופה לחלוף כלא-היתה; אלא-אם-כן ינצל האדם את אותם רגעי התעוררות להתבוננות פנימית ולהוספה בפועל בלימוד תורה ובקיום מצוות].

(לקוטי־שיחות, כרך טו, עמ' 25)

מכיון שמטרת הבת-קול היא לעורר את ישראל לעסוק בתורה, עדיף היה, לכאורה, להכריז הכרזה חיובית בשבח לימוד התורה, ומדוע מדגישה ההכרזה את החיסרון שבהעדר לימוד תורה?

שאלה זו מתחזקת עקב העובדה שקריאת הבת-קול פונה (גם) ל"בריות" - "הרחוקים מתורת ה' ועבודתו ולכן נקראים בשם בריות בעלמא" (כביאור רבנו הזקן³) - וקוראת להן לעסוק בלימוד תורה; וכדי לעודד "בריות" שכאלה ללימוד תורה בוודאי מוטב היה להבליט את מעלת הלימוד מאשר לייסרן בתוכחה על העדר עיסוקן בתורה!

ויש לבאר זאת:

בתוך כל יהודי ויהודי שוכנת נפש אלקית שכל רצונה הוא לקיים את כל המצוות. כמו כן יש בנשמת כל יהודי ויהודי "אוצרות יקרים" של אמונה ואהבת ה'. על-פי גישה זו אין צורך להסביר לנפש האלקית את מעלת העסק בתורה; כל מה שצריך הוא לגלות את פנימיותו של היהודי ואזי ממילא יעסוק הוא בתורה.

ומכיון שהמשנה עוסקת ב"בריות", שחומריות וגסות מכסות על אור נשמתן - מן ההכרח הוא "לשבר" את החומריות

(1) ליקוטי־תורה תצא לו, ד. (2) מגילה ג, א. (3) ראה ספר המאמרים ה'תש"ב ד"ה אמר רבי יהושע בן לוי (עמ' 139). (4) תניא פרק לב. (5) כתובות עז, ב. (6) יו"ט של ר"ה תרס"ו (המשך) עמ' קנו ואילך. (7) בגמרא שם. (8) שמות-רבה סוף פרק נ"א.

פרשת ראה

יא וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וְעֹלָם הָיָה לְפָנֶיךָ הַיּוֹם בְּרַכָּה וְקִלְלָה: ^א
 ב וְאַתָּה הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה ^ב
 אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִיָּה אֶתְכֶם הַיּוֹם: ^ג
 ג וְהַקִּלְלָה אֲמִי לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה ^ד
 אֱלֹהֵיכֶם וְסִרְתֶּם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִיָּה ^ה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר ^ו
 לֹא־יִדְעֶתֶם: ^ז וְהָיָה כִּי יִבְיֹאֵל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ ^ח
 אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בֹּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה ^ט
 אֶת־הַבְּרָכָה עַל־הָרְגָזִים וְאֶת־הַקִּלְלָה עַל־הָעִיר ^י
 עֵיבָל: ^{יא} הֲלֹא־הָמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דָרָךְ מִבּוֹא ^{יב}
 הַשָּׁמֶשׁ בָּאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּעֶרְבָה מִן־הַגִּלְגָּל ^{יג}
 אֵצֶל אֱלֹנֵי מֶדֶה: ^{יד} כִּי אֶתְּכֶם עֲבָרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן ^{טו}
 לָבֹא לְרִשְׁתָּהּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן ^{טז}
 לָכֶם וְיִרְשֶׁתֶם אֹתָהּ וְיִשְׁבַּתֶּם־בָּהּ: ^{יז} וְיִשְׁמְרֶתֶם ^{יח}
 לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַחֻקִּים וְאֵת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר ^{יט}
 אֲנִי נֹתֵן לְפָנֶיךָ הַיּוֹם: ^כ יִבֹּא אֱלֹהֵי הַחֻקִּים ^{כא}
 וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בָּאָרֶץ אֲשֶׁר ^{כב}
 נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ לְרִשְׁתָּהּ כָּל־הַיָּמִים ^{כג}
 אֲשֶׁר־אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה: ^{כד} אַבְדָּה תִּאֲבָדוּן ^{כה}
 אֶת־כָּל־הַמִּקְמֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ־שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר ^{כו}
 אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֶת־אֱלֹהֵיהֶם עַל־הָהָרִים ^{כז}
 הָרָמִים וְעַל־הַגְּבוּעוֹת וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעְנָן: ^{כח}
 ג וְנִתְּצִיתֶם אֶת־מִזְבְּחֵיכֶם וְשִׁפְרֹתֶם אֶת־מִצְבְּחֵיכֶם ^{כט}
 וְאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן ^ל
 וְאֲבַדְתֶּם אֶת־שִׁמְם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא: ^{לא} לֹא־תַעֲשׂוּן ^{לב}
 כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ^{לג} כִּי אִם־אֱלֹהֵי־מָקוֹם אֲשֶׁר־ ^{לד}
 יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־שְׂבָטֵיכֶם לְשׁוֹם אֶת־ ^{לה}
 שְׁמוֹ שָׁם לְשַׁכְּנוֹ תִּדְרָשׁוּ וּבֹאֲתָ שָׁמָּה: ^{לו} (יִשְׂרָאֵל) ^{לז}
 וְהִבַּאתֶם שָׁמָּה עֲלֵיכֶם וּבְחֵיכֶם וְאֵת ^{לח}
 מַעֲשֵׂרֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יִדְכֶם וְגִדְרֵיכֶם ^{לט}
 וְגִבְתֵּיכֶם וּבְכֹרֶת בְּקָרְכֶם וְצֹאנְכֶם: ^מ וְאֶכְלֹתֶם־שָׁם ^{מא}
 לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשִׂמַּחְתֶּם בְּכָל־מִשְׁלַח יְדְכֶם ^{מב}
 אֹתָם וּבְתִיכֶם אֲשֶׁר בְּרַכָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^{מג} לֹא ^{מד}
 תַּעֲשׂוּן כָּכָל אֲשֶׁר אָנַחְנוּ עֹשִׂים פֶּה הַיּוֹם אִישׁ

כָּל־הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו: ^א כִּי לֹא־בִאתֶם עַד־עַתָּה אֶל־ ^ב
 הַמְנוּחָה וְאֶל־הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: ^ג
 ג וְעַבְדְּתֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן וְיִשְׁבַּתֶּם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה ^ד
 אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אֶתְכֶם וְהָיִיתָ לָכֶם מִכָּל־אֲבִיכֶם ^ה
 מִסָּבִיב וְיִשְׁבַּתֶּם־בָּמָּה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 121)

כִּי מִנְסָה ה' אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם

כָּאֲשֶׁר מִתְרַחֵשׁ דְּבַר הַמִּנְסָה וּמַעֲכָב אֶת עֲבֹדַת ה', יֵשׁ לְדַעַת ^א
 שֶׁכָּל מִה שֶׁקֹּרָה בְּעוֹלָם הוּא מֵאֵת ה', וְלִכֵּן לֹא יִתְכַּן שֶׁהַדְּבַר ^ב
 יִגִּיד בְּאֵמֶת לְעֲבֹדַת ה', וְאִין זֶה אֵלָּא נִסְיוֹן, "כִּי מִנְסָה ה' ^ג
 אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם". וּמִטְרָחוֹ הַתְּחִלָּה וְהַתְּעִלּוֹת בְּעֲבֹדַת ה', כָּאֲשֶׁר ^ד
 יִדְעָה זֶה 'נִקְלָט' בְּאֵדָם בְּאֵמֶת - הוּא רוֹאֶה בְּסוּפוֹ שֶׁל דְּבַר, גַּם ^ה
 בְּעֵינֵי בָשָׂר, אֵת הָאִזָּר הַנוֹסֵף עַל יְדֵי הַהֶעֱלֵם וְהַסְתֵּר.

שֵׁנִי יי וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ ^א
 לְשֹׁכְנֵי שְׁמוֹ שָׁם שָׁמָּה תָּבִיאוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי ^ב
 מֵצִיָּה אֶתְכֶם עוֹלָתֵיכֶם וּבְחֵיכֶם מַעֲשֵׂרֵיכֶם ^ג
 וְתִרְמַת יִדְכֶם וְכָל מִבְּחַר גִּדְרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְרוּ ^ד
 לַיהוָה: ^ה וְשִׂמַּחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֹתָם ^ו
 וּבְנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וְאִמְהַתֵּיכֶם וְהַלְוֵי אֲשֶׁר ^ז
 בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אֵין לָו חֶלֶק וְנִחַלָּה אֶתְכֶם: ^ח הַשְּׁמֹר ^ט
 לָךְ פֶּן־תַּעֲלֶה עֲלֵיךָ בְּכָל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה: ^י
 י כִּי אִם־בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה בְּאַחַד שְׂבָטֶיךָ ^{יא}
 שָׁם תַּעֲלֶה עֲלֵיךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנִי ^{יב}
 מֵצִיָּה: ^{יג} רַק בְּכָל־אוֹת נִפְשֶׁךָ תִּזְבַּח: ^{יד} וְאֶכְלָתָ בָשָׂר ^{טו}
 בְּכֹרֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ ^{טז}
 הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר וְאֶכְלָנוּ בְּצִי וּבְאֵיל: ^{יז} רַק הַדָּם ^{יח}
 לֹא תֹאכְלוּ עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ בַּמַּיִם: ^{יט} לֹא־תוֹכֵל ^כ
 לֵאכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ מַעֲשֵׂר דִּגְנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ ^{כא}
 וּבְכֹרֶת בְּקָרְךָ וְצֹאנְךָ וְכָל־גִּדְרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדֹר ^{כב}
 וְגִבְתֶּיךָ וְתִרְוַמַת יָדְךָ: ^{כג} כִּי אִם־לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ ^{כד}
 תֹּאכְלֶנּוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֹתָהּ ^{כה}
 וּבְנֶךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלְוֵי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ ^{כו}
 וְשִׂמַּחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מִשְׁלַח יָדְךָ: ^{כז}
 יי הַשְּׁמֹר לָךְ פֶּן־תַּעֲזֹב אֶת־הַלְוֵי כָּל־יְמֶיךָ ^{כח}
 עַל־אֲדָמָתְךָ: ^{כט} כִּי־יִירָחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ ^ל
 כָּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לָךְ וְאָמַרְתָּ אֶכְלָה בָשָׂר כִּי־תֵאָוֶה

נִפְשֶׁךָ לֹאכֹל בָּשָׂר בְּכָל־אֹתָת נִפְשֶׁךָ תֹאכַל בָּשָׂר:
 כ א כִּי־יִרְחֹק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן
 יְהוָה לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאָכַלְתָּ בִשְׂעָרֶיךָ בְּכָל אוֹת
 נִפְשֶׁךָ: ב אֵךְ כַּאֲשֶׁר יֹאכַל אֶת־הַצִּבִּי וְאֶת־הָאֵיל
 בֵּן תֹאכַלְנּוּ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יַחְדוֹ יֹאכַלְנּוּ: ג רַק
 חֹזֶק לְבַלְתִּי אָכַל הָדָם כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ
 וְלֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבָּשָׂר: ד לֹא תֹאכַלְנּוּ עַל־
 הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ בַּמַּיִם: ה לֹא תֹאכַלְנּוּ לְמַעַן יִיטֵב
 לְךָ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה:
 ו רַק קִדְּשֶׁיךָ אֲשֶׁר־יִהְיוּ לְךָ וּגְדִילֶיךָ תִּשָּׂא וְבָאתָ
 אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה: ז וְעָשִׂיתָ עֲלֵיתֶיךָ
 הַבָּשָׂר וְהָדָם עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדָם־וּבְחִירֶיךָ
 יִשְׁפֹךְ עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבָּשָׂר תֹאכַל:
 ח שְׁמֹר וּשְׁמַעְתָּ אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר
 אָנֹכִי מְצַוֶּךָ לְמַעַן יִיטֵב לְךָ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ עַד־
 עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ: ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 361 ממכתב)

כִּי מִנְסָה ה' אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם

מבאר בספרי מוסר, וביתר באור בספרי חסידות, הענין
 דלפום גמלא שיהנא, היינו שביחד עם הנסיונות נתנו גם בן
 הפחות המתאימים להתגבר עליהם. אלא שזכה דורנו, פנראה
 במהקש, ששששמחליטים בתקף המתאים ללכת בדרך הישרה על
 פי 'ספר הישר' תורתנו הקדושה, רואים שהקשיים פחותים
 מאשר שצרום מראש, והפחות להתגבר עליהם כפירים יותר
 מאשר היו בהשערה.

שליש כ כִּי־יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
 אַתָּה כֹּא־שֹׁמֵה לָרֶשֶׁת אוֹתָם מִפְּנֵיךָ וִירֶשֶׁת אוֹתָם
 וַיִּשְׁכַּת בְּאַרְצָם: ז הַשִּׁמּוֹר לְךָ פֶּן־תִּנְקֹשׁ אַחֲרֵיהֶם
 אַחֲרֵי הַשִּׁמּוֹדִם מִפְּנֵיךָ וּפֶן־תִּדְרֹשׁ לֵאלֹהֵיהֶם לֵאמֹר
 אֵיכָה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת־אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה־
 בֵּן גַּם־אֲנִי: ח לֹא־תַעֲשֶׂה כֵן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי
 כָל־תּוֹעֲבַת יְהוָה אֲשֶׁר שָׂא עֲשׂוֹ לֵאלֹהֵיהֶם כִּי גַם
 אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ כֹאֵשׁ לֵאלֹהֵיהֶם:
 יג אֶת כָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם אֲתוּ

תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תִסָּף עָלֶיךָ וְלֹא תִגָּרַע
 מִמֶּנּוּ: פ כִּי־יָקוֹם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא אוֹ חֵלֶם חִלּוֹם
 וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת: ג וְכֹא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת
 אֲשֶׁר־דָּבַר אֵלֶיךָ לֵאמֹר גִּלְכָּה אַחֲרֵי אֱלֹהִים
 אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יִדְעָתָם וְנַעֲבֹדָם: ד לֹא תִשְׁמַע
 אֶל־דְּבָרֵי הַנָּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל־חֵלֶם הַחִלּוֹם הַהוּא
 כִּי מִנְסָה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לְדַעַת הַיִּשְׁכֵּם
 אֲהַבִּים אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל־לִבְכֶּם וּבְכָל־
 נַפְשְׁכֶם: ה אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ וְאֲתוּ תִירְאוּ
 וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ וְאֲתוּ תַעֲבֹדוּ
 וְכוּ תִדְבְּקוּן: ו וְהַנָּבִיא הַהוּא אוֹ חֵלֶם הַחִלּוֹם
 הַהוּא יוֹמֵת כִּי דְבַר־סָרָה עַל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפָּדֶךָ מִבֵּית
 עַבְדִּים לְהַדִּיחֶךָ מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לָלֶכֶת בָּהּ וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִקִּרְבְּךָ: ז כִּי יִסִּיתְךָ
 אַחֲרֶיךָ בֶּן־אִמְךָ אוֹ־בִנְךָ אוֹ־בִתְךָ אוֹ אִשֶּׁת חֵיקְךָ
 אוֹ רַעְיָךְ אֲשֶׁר כֹּנֵסְךָ בַּפֶּתֶר לֵאמֹר גִּלְכָּה וְנַעֲבֹדָהּ
 אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אַתָּה וְאַבְתֶּיךָ:
 ח מֵאֵלֶּי הַעַמּוּם אֲשֶׁר סְבִיבְתֶיכֶם הַקְּרֹבִים אֵלֶיךָ
 אוֹ הָרְחֹקִים מִמֶּךָ מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ:
 ט לֹא־תֹאבֶה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא־תַחֲוֶם עֵינֶיךָ
 עָלָיו וְלֹא־תַחֲמֹל וְלֹא־תִכְסֶּה עָלָיו: י כִּי הָרַג
 תַּהַרְגֶנּוּ יָדְךָ תִּהְיֶה־כּוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד
 כָּל־הָעָם בְּאַחֲרָנָה: יא וְסָקַלְתוּ בְּאַבְנִים וּמָת כִּי
 בִקֵּשׁ לְהַדִּיחֶךָ מֵעַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמּוֹצִיאֶךָ מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: יב וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וִירְאוּ
 וְלֹא־יוֹסִפוּ לַעֲשׂוֹת כְּדָבָר הָרַע הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ: ס
 כִּי־תִשְׁמַע בְּאַחַת עֲרִיךְ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
 לְךָ לִשְׁכַת שֵׁם לֵאמֹר: יג יֵצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי־בְלִיעֵל
 מִקִּרְבְּךָ וַיִּדְּחוּ אֶת־יִשְׁבִּי עִירָם לֵאמֹר גִּלְכָּה
 וְנַעֲבֹדָהּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יִדְעָתָם:
 יד וְדָרְשֶׁת וַחֲקֶרֶת וּשְׁאַלְתָּ הַיֵּטֵב וְהַרָּה אֲמַת נָכוֹן
 תִּדְבָּר נַעֲשֶׂתָה הַתּוֹעֲבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ: טו הִכָּה
 תִּכָּה אֶת־יִשְׁבִּי הָעִיר הַהוּא לְפִי־חֶרֶב הַחֲרֹם אַתָּה

והענינה: ^א והראה ואת־האֵה וְהִדְיָה לְמִינָהּ:
 וְאֵת כָּל־עֶרֶב לְמִינוֹ: ^ב וְאֵת בַּת הַיַּעֲנָה וְאֵת־
 הַתַּחֲמָם וְאֵת־הַשֹּׁחַף וְאֵת־הַנֶּחֱץ לְמִינָהּ: ^ג אֵת־
 הַכּוֹס וְאֵת־הַיִּנְשׁוּף וְהַתְּנַשְׁמָת: ^ד וְהַקָּאֵת וְאֵת־
 הַרְחֻמָּה וְאֵת־הַשִּׁלָּךְ: ^ה וְהַחֲסִידָה וְהַאֲנָפָה לְמִינָהּ
 וְהַדּוּכִיפָת וְהַעֲטָלָף: ^ו וְכָל שֶׁרֶץ הָעוֹף טָמֵא הוּא
 לָכֶם לֹא יֵאָכְלוּ: ^ז כָּל־עוֹף טָהוֹר תֹּאכְלוּ: ^ח לֹא־
 תֹּאכְלוּ כָל־נֶבֶלָה לְגֵר אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֵיךָ תִּתְּנָהּ
 וְאֵכְלָה אוֹ מִכֹּר לְנִכְרֵי כִי עִם קְדוֹשׁ אֹתָהּ לַיהוָה

אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלָב אִמּוֹ: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 292)

כִּי מִנְסָה ה' אֱלֹקֵיכֶם אֹתְכֶם

כָּאֲשֶׁר יְהוּדֵי מַעֲמִיד אֶת עַצְמוֹ בַּתְּקָף לֹא לַהֲתַפְעֵל מִן הַנִּסְיוֹן
 — מִתְּגַלָּה פִּיּוּד הַכּוֹנֵה הַפְּנִימִית שֶׁל הַנִּסְיוֹן גּוֹפֵא הִיא תּוֹסֶפֶת
 וְעֵלּוּי בַּעֲבוּדָתוֹ, וּכְפֻרֹשׁ רַבְּנוּ הַזֶּקֶן שׁ"מִנְסָה" הוּא מִלְשׁוֹן גַּס
 וְהַרְמָה, "אָרִים נָסִי".

חמישי כב עֲשֵׂר תַעֲשֶׂר אֶת כָּל־תְּבוּאֹת זֶרְעֶךָ הַיֵּצֵא
 הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: ^א וְאֵכְלָתָּ לִפְנֵי אֱלֹהֶיךָ
 בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר לְשִׁכְנֵן שְׁמוֹ שָׁם מַעֲשֶׂר דִּגְגָךָ
 תִּירֶשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבִכְרֹת בִּקְרֹךְ וְצִאֲנֹךָ לְמַעַן תִּלְמֹד
 לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־הַיָּמִים: ^ב וְכִי־יִרְבֶּה
 מִמֶּךָ הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא תוּכַל שְׂאתוֹ כִּי־יִרְחַק מִמֶּךָ
 הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם
 כִּי יִבְרַךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^ג וְנִתְּתָה בַּכֶּסֶף וְצִרְתָּ
 הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: ^ד וְנִתְּתָה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר־תֵּאֱוָה
 נַפְשְׁךָ בַּבֶּקֶר וּבַצֹּאן וּבַיִן וּבַשֹּׂכֶר וּבְכֹל אֲשֶׁר
 תִּשְׁאֲלֶךָ נַפְשְׁךָ וְאֵכְלָתָּ שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 וְשִׂמַּחְתָּ אֹתָהּ וּבֵיתְךָ: ^ה וְהָלֹךְ אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֶיךָ לֹא
 תַעֲזֹבֶנּוּ כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנִחְלָה עִמָּךְ: ^ו מִקְצֵה אֶ
 שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת־כָּל־מַעֲשֶׂיךָ תְּבוּאֹתֶיךָ בַּשָּׂדֶה
 הַהוּא וְתִנַּחַת בְּשַׁעְרֶיךָ: ^ז וְכֹא הָלֹךְ כִּי אֵין לוֹ
 חֶלֶק וְנִחְלָה עִמָּךְ וְהָגֵר וְהִיתּוֹם וְהַאֲלֻמָּנָה אֲשֶׁר
 בְּשַׁעְרֶיךָ וְאֵכְלוּ וְשִׂבְעוּ לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 בְּכָל־מַעֲשֶׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: ^ח

וְאֵת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּהּ וְאֵת־בְּהֶמְתָּהּ לְפִי־חֶרֶב: ^א וְאֵת־
 כָּל־שְׁלָלָה תִקְבֹּץ אֶל־תּוֹךְ רַחֲבָהּ וְשִׂרְפָתָּ בָּאֵשׁ
 אֶת־הָעִיר וְאֵת־כָּל־שְׁלָלָה כָּלִיל לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
 וְהִיתָה תֵל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד: ^ב וְלֹא־יִדְבַק
 בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן־הַחֶרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְהוָה מִחֲרוֹן
 אָפוֹ וְנִתְּנָלְךָ רַחֲמִים וְרַחֲמֶךָ וְהִרְבֶּךָ כָּאֲשֶׁר נִשְׁפַּע
 לְאַבְרָהָם: ^ג כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמּוֹר
 אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת
 הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^ד

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כא עמ' 388 - ממכתב)

כִּי מִנְסָה ה' אֱלֹקֵיכֶם אֹתְכֶם

יָדוּעַ פֶּתַח כ"ק מו"ח אדמו"ר, שֶׁכְּשִׁיבָא מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, יִצְטַעֲרוּ
 וְיִתְחַרְטוּ בִּיחֻד עַל הַיָּמִים וְהַתְּקוּפָה הַכִּי טוֹבָה שֶׁבְּסוּף זְמַן הַגָּלוּת,
 שֶׁהֵיוּ יְכוּלִים לַפְעֵל בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת בְּהַתְּבַרְרוּת עַל כָּל הַהַעֲלָמוֹת
 וְהַהִסְתָּרִים דָּאז, שָׂאז הַעֲבוּדָה נַעֲמָה יוֹתֵר וְחִבִּיבָה יוֹתֵר, הֵן
 לַעֲבוֹד וְהֵן לָזֶה שְׂצוּהָ עַל הַעֲבוּדָה, בּוֹרָא הָעוֹלָם וּמַנְהִיגוֹ, מֶה
 שְׂאִין בֶּן כְּשִׁרוֹם הַטְּמָאָה יַעֲבֹר מִן הָאָרֶץ וְאֵין מְנַגְדִּים.

רביעי יד ^א בָּנִים אֹתָם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְּגַדְּדוּ
 וְלֹא־תִשְׁמִימוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת: ^ב כִּי עִם
 קְדוֹשׁ אֹתָהּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבָךְ בַּחַר יְהוָה לְהִיזוֹת
 לוֹ לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי
 הָאָרֶץ: ^ג לֹא תֹאכַל כָּל־תּוֹעֵבָה: ^ד וְאֵת
 הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שׁוֹר שֶׁהַכְּשָׁבִים וְשֶׁהָעוֹזִים:
^ה אֵיל וְצִבִּי וְיַחֲמוֹר וְאֶקֹּו וְדִישָׁן וְתֹאוֹ וְזֹמֶר:
 וְכָל־בְּהֵמָה מִפְּרֶסֶת פֶּרֶסָה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַל שְׁתֵּי
 פְּרֹסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בְּבִהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכְלוּ: ^ו אֵךְ
 אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמִּפְּרִסֵּי
 הַפְּרֶסָה הַשְּׂסוּעָה אֶת־הַגִּמְלָה וְאֶת־הָאֲרֻנָּבֶת וְאֶת־
 הַשִּׁפָּן כִּי־מַעֲלָה גֵרָה הִמָּה וּפְרֶסָה לֹא הַפְּרִיסוֹ
 טְמֵאִים הֵם לָכֶם: ^ז וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מִפְּרִיס פְּרֶסָה
 הוּא וְלֹא גֵרָה טָמֵא הוּא לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ
 וּבִנְבִלָתָם לֹא תִנְעוּ: ^ח אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכָּל
 אֲשֶׁר בָּמִים כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת תֹּאכְלוּ:
 וְכָל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת לֹא תֹאכְלוּ
 טָמֵא הוּא לָכֶם: ^ט כָּל־צִפּוֹר טָהוֹר תֹּאכְלוּ:
 י וְזֶה אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם תִּנְשָׁר וְהַפְּרֶס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 40)

כי מנסה ה' אלקיכם אתכם

בעבודת הבוררים מתעסקים עם דבר גשמי כדי לגלות את תכליתו, שנברא לשמש את קונו, וכן לגלות את הנצוץ האלקי שבו. אף הנצוץ האלקי שבנסיון נפל למטה ביותר, עד שהוא בהעלם לגמרי, וכדי לגלותו יש לבטל העלם זה. ואף בעבודת האדם בעצמו כך: בעבודת הבוררים הוא 'פותח' את כחותיו, שכלו ומדותיו; ובנסיון הוא פועל הפך טבעו, מתוך מסירות נפש.

שישי טו «מקץ שבע-שנים תעשה שמטה: בזה דבר השמטה שמוט כל-בעל משה ידו אשר ישה ברעהו לא יגש את-רעהו ואת-אחיו ביקרא שמטה ליהוה: את-הנכרי תגש ואשר יהיה לך את-אחיו תשמט ידך: ואפס כי לא יהיה בך אביון בייכרך יברכך יהוה בארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה לרשתה: רק אם-שמוע תשמע בקול יהוה אלהיך לשמר לעשות את-כל-המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום: כי יהוה אלהיך ברכך כאשר דבר-לך והעבטת גוים רבים ואתה לא תעבט ומשלת בגוים רבים וברך לא ימשלו: כי יהיה בך אביון מאחד אחיד באחד שעריך בארצך אשר יהוה אלהיך נתן לך לא תאמץ את-לבבך ולא תקפץ את-ידך מאחיד האביון: כי-פתח תפתח את-ידך לו והעבט תעביטנו די מחסרו אשר יחסר לו: השמר לך פנייה דבר עם-לבבך בלעל לאמר קרבה שנת-השבע שנת השמטה ורעה עינך באחיד האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל-יהוה והיה בך חטא: נתון תתן לו ולא-ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך יהוה אלהיך בכל-מעשך ובכל משלח ידך: כי לא-יחדל אביון מקרב הארץ על-פני אנכי מצוה לאמר פתח תפתח את-ידך לאחיד לעניך ולא-יבנה בארצך: כי ימכר לך אחיד העברי או העבריה ועבדך שש שנים ובשנה השביעת תשלחנו חפשי מעמך: וכי-תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם:

העניק תעניק לו מצאנך ומגנך ומיקבך אשר ברכך יהוה אלהיך תתן-לו: וזכרת כי עבד הוית בארץ מצרים ויפדך יהוה אלהיך על-פני אנכי מצוה את-הדבר הזה היום: והיה כייאמר אליך לא אצא מעמך כי אהבך ואת-ביתך כייטוב לו עמך: ולקחת את-המרצע ונתתה באזנו ובדלת והיה לך עבד עולם ואף לאמתך תעשה-כן: לא יקשה בעינך בשלחך אותו חפשי מעמך כי משנה שבר שכיר עבדך שש שנים וברכך יהוה אלהיך בכל אשר תעשה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 426 - ממכתב)

כי מנסה ה' אלקיכם אתכם

כל ענינו של הוצר הרע הוא להלחם נגד אשרו של האדם, הרוחני והגשמי, בהסברות שאין להן יסוד בשכל הבריאי, וכל מציאותן הוא "כי מנסה ה' אלקיכם אתכם". וקשמתאמן ועומד בנסיון - רואה גם האדם עצמו איך שבטלה כל מציאותן המדמה.

שביעי טז כל-הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך תזכר תקדיש ליהוה אלהיך לא תעבד בבקר שורך ולא תגז בכור צאנך: לפני יהוה אלהיך תאכלנו שנה בשנה במקום אשר יבחר יהוה אתה ובייתך: וכי-יהיה בו מום פסח או עור כל מום רע לא תזבחנו ליהוה אלהיך: בשעריך תאכלנו הפסח והטהור יחדו כצבי וכאיל: רק את-דמו לא תאכל על-הארץ תשפכנו במים: פ טז «שמור את-חדש האביב ועשית פסח ליהוה אלהיך כי בחדש האביב הוציאך יהוה אלהיך ממצרים לילה: וזבחתי פסח ליהוה אלהיך צאן ובקר במקום אשר יבחר יהוה לשפן שמו שם: לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל-עליו מצות לחם עני כי בחפזו יצאת מארץ מצרים למען תזכר את-יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך: ולא-יראה לך שאר בכל-גבלך שבעת ימים ולא-ילין מן-הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר: לא תוכל לזבח את-הפסח

בְּמַתַּנֵּת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ: ססס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 427 – ממכתב)

כי מנפסה ה' אלקיכם אתכם

ידועים דברי רבנו הַזָּקֵן, אֲשֶׁר מֵהִנְסִינֹת עֲצָמָם צָרִיךְ לְהַתְעוֹרֵר בְּתוֹסֶפֶת אִמָּץ לְחַיֹּת חַיִּים עַל פִּי הוֹרָאת אֱלֹקִים חַיִּים. שְׁהָרִי בּוֹדָאִי אֵין הַקִּבְ"ה בֵּא בְטוֹרֵנְאָ עִם בְּרִיּוֹתָיו, וְאִינוּ מִבְּקָשׁ אֶלָּא לְפִי כְחָן, וְאִם נְתוּסָף בְּנִסְיוֹן - בּוֹדָאִי וּבּוֹדָאִי שְׁמַקְדָם לְזֶה הוֹסִיפוּ בְּכַחוֹת פְּנִימִיִּים שֶׁל הָעוֹמֵד בְּנִסְיוֹן.

מפסיר י חג הסוכות תעשה לך שבועת ימים באספך
מגרגך ומיקבך: י ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך
ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה
אשר בשעריך: ט שבועת ימים תחג ליהוה אלהיך
במקום אשר יבחר יהוה כי יברכך יהוה אלהיך
בכל תבואתך ובכל מעשה ידך והיית אך שמח:
ט שלוש פעמים א בשנה יראה כל־זכורך את־פני א
יהוה אלהיך במקום אשר יבחר בחג המצות ובחג
השבועות ובחג הסוכות ולא יראה את־פני יהוה
ריקם: י איש במתנת ידו כברכת יהוה אלהיך
אשר נתן־לך: ססס

~ נקודות משיחות קודש ~ (היום יום יז תשרי)

כי מנפסה ה' אלקיכם אתכם

על ידי העבודה דנסינונות מתגלה בחינת יחידה שבנפש. על ידי התגלות זו נהפכת יחידה שבנפש בהקמת לאלקות, שהוא ענין התקף בקיום התורה והמצוות בחינת פנימית ובהרגש תענוג גדול והנאה מרבה בעבודת ה'. בכל עניני העולם הן ולא שוין אצלו בהשואה אמיתית, כי נלקחו ממנו התענוג וטוב טעם שבענינים גשמיים.

קב"ץ פסוקים, פליא"ה סימן.

בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: וְכִי
אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכֵן
שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בְּעֶרֶב כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ
מוֹעֵד צִאתְךָ מִמִּצְרַיִם: וּבִשְׁלָלָהּ וְאִכְלָתָּ בַּמָּקוֹם
אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפָנִיתָ בַּבֶּקֶר וְהִלַּכְתָּ
לְאַהֲלֶיךָ: ה שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת וּבִזֹּם
הַשְּׂבִיעִי עֲצֹרָת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה
מִלֵּאכָה: ס ט שְׁבַע שָׁבַעַת תִּסְפְּרֶךָ מֵהַחֵל
חֶרְמֶשׁ בְּקִמָּה תַחֵל לִסְפֹּר שְׁבַעַת שָׁבַעַת:
וְעֵשִׂיתָ חֹג שָׁבַעַת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֵּת גִּדְּבַת
יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כָּאֲשֶׁר יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
י ושְׁמַחְתָּ לִפְנֵי א יהוה אלהיך אתה ובנך ובתך
ועבדך ואמתך והלוי אשר בשעריך והגר
והיתום והאלמנה אשר בקרבך במקום אשר
יבחר יהוה אלהיך לשכון שמו שם: י וזכרת
כִּי־עַבְדָּה הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְשִׁמַּרְתָּ וְעֵשִׂיתָ אֶת־
הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: פ י חג הסוכות תעשה לך שבועת
ימים באספך מגרגך ומיקבך: י ושמחת בחגך
אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר
והיתום והאלמנה אשר בשעריך: ט שבועת ימים
תחג ליהוה אלהיך במקום אשר יבחר יהוה כי
יברכך יהוה אלהיך בכל תבואתך ובכל מעשה
ידך והיית אך שמח: ט שלוש פעמים א בשנה
יראה כל־זכורך את־פני א יהוה אלהיך במקום
אשר יבחר בחג המצות ובחג השבועות ובחג
הסוכות ולא יראה את־פני יהוה ריקם: י איש

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עץ־חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי־נעם, וכל־נתיבותיה שלום. אך ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאוֹת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות
אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות
מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת ראה לקריאה בציבור ולשמו"ת בישיעה פרק נד

**נִד יי עֲנִיָּה סֶעֱרָה לֹא נַחֲמָהּ הִנֵּה אֲנֹכִי מִרְבִּיץ בַּפּוֹךְ אֲבֹנִיךָ וַיִּסְדָּתִיךָ בַּסְּפִירִים: יי וְשִׁמְתִּי
בְּדָכְךָ שִׁמְשִׁתִּיךָ וְשִׁעְרֶיךָ לְאֲבִנֵי אֶקְדָּח וְכִלְגָּבוֹלֶיךָ לְאֲבִנֵי-חֶפֶץ: יי וְכֹל-בְּנִיךָ לְמוֹדֵי יְהוָה
וְרַב שְׁלוֹם בְּנִיךָ: יי בְּצִדְקָה תִּכּוֹנְנִי רַחֲמֵי מַעֲשֶׂק בִּי-לֹא תִירָאִי וּלְמַחֲתָהּ כִּי לֹא-תִקְרַב
אֵלֶיךָ: טו הֵן גִּזֹּר יִגֹּר אִפְסָם מֵאוֹתֵי מִי-גֵר אֶתְּךָ עָלֶיךָ יְפֹול: טז הִנֵּה אֲנֹכִי בְּרֹאֲתִי חֲרָשׁ
נִפְלֵחַ בְּאֵשׁ פָּחָם וּמוֹצִיא כָּלִי לְמַעֲשָׂהוּ וְאֲנֹכִי בְּרֹאֲתִי מִשְׁחִית לְחַפֵּל: יז כָּל-כְּלִי יוֹצֵר עָלֶיךָ
לֹא יִצְלַח וְכֹל-לִשׁוֹן תִּקּוּם-אֶתְּךָ לְמַשְׁפָּט תִּרְשָׁעִי זֹאת נִחַלְתָּ עַבְדִּי יְהוָה וְצִדְקָתָם מֵאִתִּי
נֹאם-יְהוָה: נח א הוּי כָּל-צִמָּא לָכוּ לָמִים וְאֲשֶׁר אֵין-לוֹ כֶּסֶף לָכוּ שִׁבְרוּ וְאָכְלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ
כֶּסֶף וּבִלְוֹא מַחִיר יֵין וְחֵלֶב: ט לָמָּה תִּשְׁקְלוּ-כֶּסֶף בִּלְוֹא-לֶחֶם וַיִּגְיַעְכֶּם בִּלְוֹא לְשִׁבְעָה
שָׁמְעוּ שְׁמוֹעַ אֱלִי וְאִכְלוּ-טוֹב וְתִתְעַנֵּג בְּדִשָּׁן נִפְשְׁכֶם: יא הִטּוּ אֲזֻנְכֶם וּלְכוּ אֵלַי שָׁמְעוּ וְתַחֲי
נִפְשְׁכֶם וְאִכְרַתְהָ לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חֲסִדִּי דוֹד הַנֶּאֱמָנִים: יב הֵן עַד לְאוֹמִים נִתְּתִיו נְגִיד
וּמִצִּיָּה לְאֲמִים: יג הֵן גִּזֹּי לֹא-תִדְעֶה תִּקְרָא וְגִזֹּי לֹא-יִדְעוּךָ אֱלֹהֶיךָ יִרְצוּ לְמַעַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי בְּאֶרֶץ:**

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צִדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְּדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצִדִּיק: נֶאֱמָן, אַתָּה
הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזָר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל
מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:**

**רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.
בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:**

קפא

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ, בְּמַהֲרָה
יָבוֹא וַיַּגֵּל לָבֵנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אַחֵרִים אֶת
כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יי,
מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמּוֹלֵד: יוֹם ב', שָׁעָה 4 בְּבֹקֶר, 24 דְּקוֹת וְ13 חֲלָקִים.
רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֱלוּל, בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הָרִבְעִי הַבָּא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה.

אגרות קודש

ב"ה, א' אלול, תשי"ח
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ה במנחם.

בעת רצון יזכירוהו וכן את אלו שכותב אודותם על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה
נבג"מ זי"ע כאו"א להמצטרך לו מתאים לתוכן מכתבו.

ומהנכון שיבקש את ראש הישיבה שלו והמשפיע שיסביר לו את הענין דהשגחה פרטית כמבואר
מכ"ק אדמו"ר הבעש"ט ובארוכה בתורת חסידות חב"ד, ואיך שזהו על כל אחד ואחת מבני ישראל על
פרטיהם ופרטי פרטיהם. שמזה מובן באם רק האדם עושה כלי להשגחה זו, הנה מה שלא יהי בעבר שלו,
בידו לתקן את המצב מכאן ולהבא, ובמשך הזמן גם לתקן את העבר במילואו ואין הדבר תלוי אלא ברצונו,
אלא שכל עניני האדם נעשים צעד אחר צעד, כן גם בזה ההטבה באה צעד אחר צעד באם רק מחליטים
באמת בזה הרי בטוחים שסו"ס יתוקן הכל.

כשיראה מכתבי זה להמשפיע שלו, בטח שיסבירו הענינים ככל הדרוש, ויהי רצון שבקרוב יבשר
בכל האמור.

בברכה לתלמוד תורה בהתמדה ושקידה וביראת שמים ולכתיבה וחתימה טובה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

לוח זמנים לשבוע פרשת ראה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:07	6:10	8:51	8:52	9:23	9:24	10:30	10:30	19:21	19:14	19:46	19:38	18:55	19:48
חיפה (ק)	6:04	6:08	8:49	8:50	9:21	9:22	10:28	10:29	19:22	19:15	19:47	19:40	18:46	19:50
ירושלים (ק)	6:02	6:06	8:49	8:50	9:20	9:21	10:27	10:28	19:22	19:15	19:46	19:39	18:36	19:47
תל אביב (ק)	6:07	6:10	8:51	8:52	9:23	9:24	10:30	10:30	19:21	19:14	19:46	19:39	18:55	19:49
אוסטריה וינה (ק)	5:52	6:01	8:51	8:54	9:23	9:26	10:34	10:36	20:02	19:51	20:34	20:21	19:35	20:36
אוסטרליה מלבורן (ח)	6:55	6:47	9:05	9:00	9:37	9:32	10:33	10:29	17:52	17:57	18:18	18:23	17:39	18:34
אוקראינה אודסה (ק)	6:00	6:07	8:55	8:58	9:28	9:31	10:38	10:40	20:00	19:49	20:30	20:19	19:33	20:23
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	5:38	5:46	8:36	8:39	9:08	9:12	10:20	10:21	19:47	19:35	20:19	20:06	19:19	20:10
אוק. ז'יטומיר (ק)	6:00	6:09	9:00	9:03	9:32	9:36	10:44	10:46	20:16	20:03	20:49	20:36	19:47	20:40
אוקראינה קייב (ק)	5:51	6:00	8:52	8:56	9:24	9:28	10:36	10:38	20:10	19:57	20:43	20:30	19:41	20:34
אוקראינה דונייצק (ק)	5:27	5:36	8:25	8:29	8:57	9:01	10:09	10:10	19:36	19:24	20:07	19:55	19:08	19:59
איטליה מילאנו (ק)	6:27	6:35	9:23	9:25	9:55	9:58	11:05	11:07	20:25	20:14	20:54	20:43	19:58	20:57
אקוואדור קיטו (ח)	6:06	6:05	8:40	8:38	9:10	9:08	10:12	10:11	18:28	18:26	18:49	18:47	18:08	18:51
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:24	7:17	9:36	9:31	10:09	10:04	11:05	11:01	18:29	18:33	18:54	18:58	18:15	19:09
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	8:21	8:12	10:32	10:27	11:03	10:57	11:58	11:54	19:16	19:21	19:43	19:48	19:02	19:52
ארה"ב בולטימור (ק)	6:22	6:28	9:11	9:13	9:44	9:46	10:52	10:53	19:56	19:47	20:23	20:14	19:31	20:18
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	6:08	6:14	9:00	9:02	9:31	9:34	10:41	10:41	19:49	19:40	20:17	20:07	19:24	20:19
ארה"ב ג'רסי (ק)	6:09	6:15	9:00	9:02	9:32	9:34	10:41	10:42	19:49	19:40	20:16	20:07	19:23	20:19
ארה"ב דטרויט (ק)	6:42	6:48	9:35	9:37	10:06	10:09	11:16	11:17	20:28	20:19	20:57	20:47	20:02	20:59
ארה"ב היוסטון (ק)	6:49	6:53	9:33	9:33	10:05	10:06	11:11	11:11	19:59	19:52	20:23	20:17	19:36	20:26
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	6:15	6:19	9:01	9:03	9:33	9:35	10:41	10:41	19:37	19:29	20:02	19:54	19:13	20:04
ארה"ב מיאמי (ק)	6:54	6:56	9:34	9:35	10:07	10:07	11:12	11:12	19:54	19:48	20:17	20:11	19:31	20:21
ארה"ב ניו הייבן (ק)	6:05	6:11	8:55	8:57	9:27	9:30	10:36	10:37	19:44	19:35	20:12	20:02	19:19	20:16
ארה"ב שיקאגו (ק)	6:00	6:06	8:53	8:55	9:24	9:27	10:34	10:35	19:47	19:37	20:15	20:05	19:21	20:16
בוליביה לה פאס (ח)	6:37	6:33	9:06	9:03	9:35	9:32	10:35	10:33	18:34	18:35	18:56	18:57	18:17	19:01
בלגיה אנטוורפן (ק)	6:35	6:44	9:35	9:39	10:08	10:12	11:20	11:22	20:55	20:42	21:28	21:15	20:26	21:33
בלגיה בריסל (ק)	6:35	6:44	9:36	9:40	10:08	10:12	11:20	11:22	20:55	20:43	21:29	21:15	20:27	21:32
בלרוס ליובאוויטש (ק)	5:37	5:49	8:44	8:49	9:16	9:21	10:30	10:33	20:19	20:05	20:56	20:41	19:49	20:45
ברזיל ס. פאולו (ח)	6:23	6:18	8:43	8:39	9:14	9:11	10:13	10:10	17:57	17:59	18:20	18:22	17:40	18:28
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	6:08	6:03	8:29	8:25	9:00	8:57	9:59	9:56	17:44	17:46	18:07	18:08	17:27	18:15
בריטניה לונדון (ק)	5:51	6:00	8:53	8:57	9:25	9:29	10:37	10:40	20:15	20:02	20:49	20:35	19:47	20:52
בריטניה מנצ'סטר (ק)	5:55	6:05	8:59	9:04	9:31	9:35	10:44	10:47	20:28	20:15	21:04	20:49	19:59	21:08
גרמניה ברלין (ק)	5:55	6:05	8:58	9:02	9:30	9:34	10:43	10:45	20:23	20:10	20:58	20:44	19:54	20:48
גרמניה פרנקפורט (ק)	6:18	6:27	9:20	9:23	9:51	9:55	11:03	11:05	20:37	20:25	21:10	20:57	20:09	21:01
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	6:25	6:19	8:46	8:42	9:16	9:12	10:14	10:11	17:57	18:00	18:21	18:23	17:42	18:27
הודו בומביי (ח)	6:19	6:21	8:56	8:56	9:28	9:28	10:33	10:32	19:04	19:00	19:27	19:22	18:43	19:26
הודו פונה (ח)	6:14	6:15	8:52	8:52	9:24	9:24	10:28	10:28	19:02	18:57	19:24	19:19	18:40	19:23
הונגריה בודפשט (ק)	5:44	5:52	8:41	8:44	9:13	9:16	10:24	10:26	19:49	19:38	20:20	20:08	19:22	20:12
טורקיה איסטנבול (ק)	6:17	6:23	9:07	9:10	9:40	9:42	10:49	10:50	19:57	19:48	20:25	20:16	19:32	20:20
יוון אתונה (ק)	6:42	6:47	9:31	9:32	10:03	10:05	11:11	11:12	20:14	20:05	20:40	20:32	19:49	20:36

לוח זמנים לשבוע פרשת ראה בערים שונות בעולם
זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה קישינב (ק)	6:07	6:15	9:02	9:05	9:35	9:38	10:46	10:47	20:08	19:57	20:39	20:27	19:41	20:31
מקסיקו מ. סיטי (ק)	7:11	7:13	9:53	9:53	10:23	10:23	11:29	11:28	20:08	20:03	20:30	20:26	19:46	20:30
ניו זילנד קרייסטצ'רצ' (ח)	7:13	7:03	9:18	9:12	9:51	9:45	10:45	10:40	17:53	17:59	18:21	18:27	17:40	18:31
נפאל קטמנדו (ח)	5:31	5:34	8:16	8:17	8:47	8:48	9:53	9:53	18:43	18:36	19:06	19:00	18:19	19:04
סינגפור סינגפור (ח)	7:01	7:00	9:30	9:28	10:02	10:01	11:04	11:03	19:15	19:13	19:36	19:34	18:55	19:38
פולין ורשא (ק)	5:24	5:34	8:28	8:32	8:59	9:03	10:12	10:15	19:53	19:40	20:28	20:14	19:24	20:18
פרו לימה (ח)	6:16	6:13	8:39	8:37	9:12	9:09	10:12	10:10	18:06	18:07	18:28	18:28	17:49	18:32
צרפת ליאון (ק)	6:44	6:51	9:40	9:43	10:11	10:14	11:22	11:24	20:43	20:32	21:13	21:02	20:16	21:15
צרפת פריז (ק)	6:47	6:56	9:46	9:50	10:18	10:22	11:30	11:32	20:59	20:48	21:31	21:19	20:32	21:34
קולומביה בוגוטה (ח)	5:45	5:44	8:20	8:19	8:50	8:49	9:53	9:52	18:14	18:12	18:35	18:33	17:54	18:37
קנדה טורונטו (ק)	6:25	6:31	9:19	9:21	9:50	9:53	11:00	11:02	20:16	20:06	20:45	20:34	19:49	20:47
קנדה מונטריאול (ק)	5:58	6:06	8:54	8:56	9:26	9:28	10:36	10:37	19:55	19:45	20:25	20:14	19:29	20:28
קפריסין לרנקה (ק)	6:09	6:13	8:53	8:55	9:26	9:28	10:34	10:34	19:28	19:20	19:54	19:46	19:04	19:50
רוסיה מוסקבה (ק)	6:06	6:18	9:16	9:21	9:47	9:52	11:02	11:05	20:57	20:42	21:35	21:19	20:27	21:38
רוסיה רוסטוב נא דונו (ק)	6:22	6:30	9:19	9:22	9:51	9:54	11:02	11:04	20:25	20:14	20:56	20:44	19:58	20:48
שווייץ ציריך (ק)	6:24	6:33	9:23	9:26	9:54	9:58	11:06	11:07	20:32	20:21	21:03	20:52	20:05	21:05
תאילנד בנגקוק (ח)	6:03	6:03	8:37	8:37	9:10	9:09	10:14	10:13	18:39	18:35	19:01	18:57	18:18	19:01

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

(משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התועדויות תשמ"מ ח"א עמ' 162)

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קָדֵשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פלאיב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומפלג פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il